

ഭാഷാ

ശുക്രസന്ദേശം

സംഗ്രഹം

പരിഭാഷകൻ,

മഹാകവി കൊടുങ്ങല്ലൂർ കുഞ്ഞിക്കുട്ടൻതമ്പുരാൻ.

പ്രാബുതാവ്,

വടക്കൂർ രാജരാജവർമ്മരാജാ.

KAMALALAYA PRINTING WORKS & BOOK DEPOT,
TRIVANDRUM.

ഭാഷ

ശുക്രസന്ദേശം

സംഗ്രഹം

പരിഭാഷയിൽ,

മാഹാകവി കൊടുങ്ങല്ലൂർ കുഞ്ഞിക്കുട്ടൻ തമ്പുരാൻ

അദ്ധ്യക്ഷൻ

പ്രൊഫസർ,

വെങ്കിട്ടൻ രാജരാജവർമ്മൻ.

കേരള സർവ്വകലാശാല, തൃശ്ശൂർ

“ജാലാലായം” പ്രസ്സ്

തിരുവനന്തപുരം.

1120.

[Price Rs 3½.]

ഭാഷാ

ശു ക സ നേ ശ മ .

സ വ്യാഖ്യാനം.

പൂർവ്വാഗമം.

മു ല .

ലക്ഷ്യപാരംഗ ശരദി ശശിനസ്സുധതുംഗേ കയോഷിത്
പ്രേമംണ യനോ സ്സഹവിഹരതോഃ പേശലാഭിഃ കലാഭിഃ ||
പാരാസേധഃ കപന ഹതവിധേർഭരനീതസ്സ തസ്യഃ
ശ്രാന്തസ്തപഃ ക ശുകമിതി ഗിരാ ശ്രാവ്യയാ ന്നഭിഭേത || ൧ ||

ഭാ ഷ .

ലോകേ രാഗാ ശരച്ചന്ദ്രികവഴി ചിത്തരം-
രാവിൽ വെൺമേടയിനേൽ
കൈകേരുംകേളിയാടിപ്രണയമൊടമനം-
സ്രീപുമാന്മാരിലേകൻ,
ഛാ ! കേറില്ലെങ്ങ ദുഷ്ടൻ വിധി?—ഇണപിരിയെ
ക്ലിഷ്ടമൊറയ്ക്ക ഭര-
ത്താകെച്ചൊന്നാൻ കിനാവിൽ ശുകമൊടവനവര-
ക്കളെ സന്ദേശവാക്യം || ൧ ||

വ്യാഖ്യാനം.

ശ്രീ ലക്ഷ്മീഭാസനാകം കവിമണിയുടെ നൽ-
കീരസന്ദേശകാവ്യം
സാലകാരം സമുദ്യുസമുദിതപദ-
പ്രേമധീ മംഭീരഭാവം

മൂലം, തന്മാത്ര തീർത്താൻ സുകവിമകുടമാം -
 കണ്ണുകുട്ടക്കുമാളി -
 താലസ്യം വിട്ടു ഞാനിന്നതിനൊരു ചെറുതാം -
 വ്യാഖ്യാനിച്ച് നിർമ്മിച്ചിടാനാൻ.

ഖ്യാതന്മാർ മാനവേദപ്രഭൃതികൾ വിശുദ്ധ -
 ശ്രേഷ്ഠർ മുൻ തീർത്ത സംരോ -
 പേതം വ്യാഖ്യാസമൂഹം ബഹുവിധമവലോ -
 കിച്ചു തത്ത്വം ഗ്രഹിച്ചു -
 ചേതസ്സികൾ പദാർത്ഥപരിരസഗുണഭോ -
 ഷാദിയോത്തും രചിപ്പോ -
 രേതഃപ്രാഖ്യാനമുറം വിശുദ്ധജനമന -
 സ്തൃഷ്ടിനേടട്ടെ നിത്യം.

ശ്രീലക്ഷ്മീദാസനാകം കുറിവരരുടെ നൽ -
 കാവ്യമാം രോഹണശ്രീ -
 ശൈലം പ്രേമധാർമ്മ്യരത്നോജ്വലരസഭരിതം
 റാൽവു മേഘാഭിരാമം;
 ബാലനാർക്കം സുഖം പൂർണ്ണതിരുടെ മുകളിൽ
 കേറിക്കൊന്നൊത്തിട്ടാമ -
 ട്ടാലും വ്യാഖ്യാനക്കോണിപ്പടി ഗുരുവായാ -
 ലൊന്നു ഞാനിന്നു തീർപ്പു.

ശുക്രസന്ദേശകാവ്യത്തി -
 ന്നകം ഗുഡാർത്ഥമുൾഗന്ധം
 തികച്ചും വെളിവാക്കുന്നു
 'ശുക്രദീപക'മുജ്ജ്വലം.

ശ്ലോകം ൧. മഹാകവിയായ ലക്ഷ്മീദാസൻ സന്ദേശത്തിലെ പ്രഥമപദ്യത്തിൽ കഥാവസ്തുവിനെ അവതരിപ്പിക്കുന്നു. ഒരു കാമുകനും കാമിനിയും ശരൽകാലത്തു നിലാവു പരന്നു തിളങ്ങുന്ന ഒരു രാത്രിയിൽ ഉന്നതമായ വെൺമേടയിങ്കൽ ബഹുവിധങ്ങളായ ലളിതവിനോദങ്ങളിൽ വ്യാപരിച്ചു സുഖമായി നിറുചെയ്തു. ഉറക്കത്തിൽ ആ കാമുകൻ, താൻ പ്രിയനുമായാടു വാർപ്പിരിഞ്ഞു ദൂരദൂരമായ രാമേശ്വരത്തു

ചെന്നുചേർന്നു എന്നു സപക്ഷം കണ്ടു. അവിടെയെത്തി കണ്ടുകിട്ടിയ ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ വിരഹപീഡിതനായ നായകൻ വിരഹിണിയായ പ്രേയസിക്ക് സന്ദേശം പറഞ്ഞുയക്കുന്നു. ഇതത്രെ ശ്രീകൃഷ്ണസേവനത്തിലെ വസ്തുസ്വരൂപം. പ്രകൃതത്തിൽ നായകൻ വാസ്തവത്തിൽ വിരഹം സംഭവിക്കുന്നില്ല. അതു ഉണ്ടായതായി അയാൾ സപക്ഷം കാണുന്നതേയുള്ളൂ.

ലോകേ.....രാവിൽ. ജനങ്ങളിൽ അനുരാഗത്തെ ശരച്ചന്ദ്രികാമാഗ്നിയായി വളർപ്പിക്കുന്ന ഒരു രാത്രിയിൽ. രാത്രിയിൽ നിലാവു പരിശോഭിക്കുന്നതു കണ്ടാൽ ജനങ്ങൾക്കു മനസ്സിലാകാത്ത അധികമായിത്തീരുമെന്നു ഭാവം. ലോകം ജനം. “ലോകസ്തു ഭവനേ ജനേ” എന്നു വിശ്വാസം. രാഗം അനുരാഗം.

രാഗാനുരാഗത്തെ മാത്രമേ

കേൾക്കൂ ലോകിതാദിഷു

എന്നു വിശ്വാസം. ചന്ദ്രിക നിലാവു. ‘ചന്ദ്രികാ - കൈമുദിജ്യോത്സം’ എന്നു അർത്ഥം. ‘ചന്ദ്രികാഭാസം ദീപ്തം ച’ എന്നു ധാതു. ശരത്തു എന്ന പദം ആകാശത്തിന്റെ നിമ്നോൽക്കാരത്തെയും, തലോടി നിലാവിന്റെ നൈർമ്മല്യത്തെയും ഉദ്ദിപകത്തുപത്തെയും രാത്രിയിൽ എന്നതു വിരഹരണകാലത്തിന്റെ ഒരുചിത്രത്തെയും ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. വെൺമേടയിന്മേൽ കുമ്പായംതെളിയിക്കുന്ന മിന്നൽക്കിരകളായിത്തീർന്നു മാളികയുടെ മുഖം ഭാഗത്തു. ഈ പദം വിരഹരണത്തിനുള്ള സ്ഥാനത്തിന്റെ ഒരുചിത്രത്തെ വെളിപ്പെടുത്തുന്നു. മൂലത്തിലെ ശൃംഗപദം ഭാഷയിൽ വിട്ടിരിക്കുന്നു. “ബഹുഭൂമികസ്യ പ്രാസാദസ്ത്രോപരിതനഭൂമികായാം ഇത്യർത്ഥാൽ സിദ്ധ്യതി” എന്നു ചിന്താതിലകം. മാളികയുടെ ഉയർന്ന നില. കൈകേരം കൈകളിയാടി കുമ്പല്ലാതെ കളിയിൽ ഏറ്റെടുത്തു. കൈകേരം. ശൈലി. കൈയേറ്റം ചെയ്യുന്നതെന്നർത്ഥം. ഈ പദം അനുരാഗത്തിന്റെ പ്രാബല്യത്തെ ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. കേളി ചുരുക്കി ആശ്ലേഷം മുതലായ ലളിത വിനോദങ്ങൾ. പ്രണയ...ലേകൻ അന്യോന്യം പ്രേമത്തോടുകൂടി സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവരായ സ്ത്രീപുരുഷന്മാരിൽ ഒരുത്തൻ. പ്രണയമാതൃ എന്ന പദം സ്ത്രീപുരുഷന്മാർക്കു രണ്ടുപേർക്കും അന്യോന്യം അനുരാഗം ഉണ്ടെന്നു ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. “ഉദയതി രതിലാഭം പ്രാപ്തനാസിദ്ധിമൂലം” എന്നു കവിവാക്യം സ്മർത്തവ്യം. അങ്ങനെയല്ലെങ്കിൽ രതി അനുഭവനിഷ്ഠമായിത്തീർന്നു ശൃംഗാരം ആഭസ്മായിതീരുന്ന. ഈ

ഭോഷം ബാധിക്കാതെയിരിക്കുവാനാണു പ്രണയമൊട്ടു എന്ന പദം പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നത്. സ്രീപുമാന്മാർ നായകനും നായികയും; ആലംബനവിഭാവം; ഈ പദത്തിനു യുവാവും യുവതിയും എന്നു അർത്ഥം. ഇവിടെ കേവലം ഒരു സ്രീയും ഒരു പുരുഷനും എന്നു അർത്ഥം ഗ്രഹിച്ചാൽ പോര. സ്രീപുരുഷന്മാർ യൌവ്വനഭരയിൽ വർത്തിക്കുന്നവരാണെങ്കിൽ മാത്രമേ അവരിൽ നിവേശിപ്പിക്കുന്ന ശൃംഗാരരസത്തിന് ഭൂചിത്രം ലഭിക്കുകയുള്ളൂ. “പ്രേമം ധ്വനോഃ” എന്ന മൂലം സ്മൃതവും. മൂലത്തിലെ ‘ധ്വനോഃ’ എന്ന പദത്തിന് “അനേന വിഹരണസ്പൃഷ്ടാ ചിതസമയസമാരജ്ജുതപം ഗദ്യതേ. തഥാചോക്തം കാമം യൌവ്വനേ. രഘുവംശേ ച. “യൌവ്വനവിഷയൈഷിണാമിതി” എന്നു ശുക്രസന്ദേശത്തിന്റെ വ്യാകൃതി എന്ന വ്യാഖ്യാനത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഭാഗവും കാണിക്കുന്നതു കൊള്ളാം. ഇവിടെ നായിക സ്വീയ; നായകൻ ധീരലളിതൻ; ഏകൻ എന്ന പദത്തിലെ പുല്ലിംഗപ്രയോഗംകൊണ്ടു നായകനാണു ദൂരഭേദവാസം സംഭവിച്ചതെന്നു ഗമ്യം; ഇവിടെ പ്രയോജനമില്ലായ്മയാൽ നായകന്റെ നാമം പറയാത്തതാകുന്നു. “കശ്ചിത് കാന്താവിരഹഗുരുണാ” ഇത്യാദി മേഘസന്ദേശപദ്യത്തിലും നായകന്റെ നാമധേയം മഹാകവി ഗുരു പറയുന്നില്ല. ഹാകേരി.....വിധി. ഭുഷാൻ വിധി എങ്ങേകേരില്ല. ഹാ! എന്നു അനപയം. “വിധേഃ പൂർവ്വജനാജ്ജിതഭൂരിതവാസനാരൂപസ്യ” എന്നു ചി.തിലകം കാണുക. ഏതു ദീനപ്രവൃത്തി ചെയ്യുന്നതിനും മടിയില്ലാത്തവനും ഭുഷാൻ ആയ (വിധി) എവിടെയാണു കേറാത്തതു്. ആശ്ചര്യം. കഷ്ടം! എന്നും ഹാ ശബ്ദത്തിന് അർത്ഥം ഗ്രഹിക്കാം. ഭുവിധിക്ക് എവിടെയും പ്രവേശിക്കുവാൻ കഴിയും എന്നു ഭാവം. സുഖാനുഭവതല്പരനായി കഴിഞ്ഞുകൂടിയ യുവാക്കന്മാരെ നിർദ്വയമായി വേരപെടുത്തിയതുകൊണ്ടു വിധിയ്ക്കു ഭുഷാതപം സിദ്ധം.

“ദൈവം ഭിഷ്ഠം ഭാഗധേയം
ഭാഗ്യം സ്രീ നിയതിർവിധിഃ”

എന്നു അമരം.

“ദൈവവിധിക്കഥവാ ഭൂവനേന്ദ്രിൻ
നൈവകവാടനിരോധമൊരേടം”

എന്നു് അഭിജ്ഞാനശാങ്കുതളത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു സ്മൃതവും.

“വിധിർന്നമസംഹാതുഃ പ്രാണിനാം”

എന്ന (വാ. രാ. സു. കാ. സ. ൩൭) കവിവാക്യം നോക്കുക.

അലങ്കാരം അത്മാന്തരന്യാസം.

ജ്ഞായഃസ്തോത്ഥ്വരന്യാസോ വസ്തുപ്രസ്തുത്യ കിഞ്ചന
തത്സാധനസമത്സ്യ ന്യാസോ യോന്യസ്യ വസ്തുനഃ

എന്നു (കാവ്യാദർശം. ഭണ്ഡി) ലക്ഷണം. മൂലപദ്യത്തിലെ 'ഭാരം
സേധഃ കപന ഹതവിധേഃ' എന്ന ഭാഗത്തിന്നു, "അത്ര വാക്യസ്യ വാക്യാ
ന്തരകബളിതത്വേപി വക്ഷ്യമാണവിപ്രലംഭവിഭാവകതപാന്നഭോഷഃ"
എന്നു് ഒരു ഭോഷവും അതിന്നു സമാധാനവും മാനവേദൻ വ്യാഖ്യാന
ത്തിൽ പറയുന്നു. ഈ ഭോഷം മിക്ക വ്യാഖ്യാതാക്കന്മാരും സ്തരിച്ചി
ട്ടുണ്ടു്. ഈ അഭിപ്രായം ഭാഷയിലേ "ഹാ! കേരില്ലെങ്ങു ഭഷ്ടൻ വിധി"
എന്ന ഭാഗത്തിന്നും ബാധകമാകുന്നു. ഒരു വാക്യം മറ്റൊരു വാക്യ
ത്തിൽ ഗർഭിതമായിരിക്കുന്നതത്രേ ഇവിടെ ഭോഷം. മാനവേദൻ പറ
യുന്നതുപോലെ ഈ ഭോഷം സാരമുള്ളതല്ല. "നചാത്ര വാക്യമദ്ധ്യേ
വാക്യാന്തരാനുപ്രവേശനഗർഭിതത്വഭോഷശ്ശങ്കനീയഃ ; പ്രധാനവാ
ക്യോപകാരിതപാദിതർ വാക്യസ്യ വിരുദ്ധത്വ ബുദ്ധിശരതപാഭാവോച്ഛ"
എന്ന ചിന്താതിലകം പ്രകൃതത്തിൽ ശ്രദ്ധാർഹമാകുന്നു. ഇന്നു.....
ത്താകെ കൂടെയുള്ള യുവതിയോടു വേർപിരിഞ്ഞു കഷ്ടപ്പെട്ടു തനിച്ചു
ഭൂരഭേദത്തു ചെന്നുചേർന്നപ്പോൾ; ഭൂതത്തു രാമേശ്വരം എന്നു പ്രസിദ്ധ
മായ പുണ്യസ്ഥലത്തിൽ. "പഷ്ടത്തിൽപ്പെട്ടു സേതുസ്ഥലമരുളിന നിൻ
വല്ലഭൻ വിട്ടുവാൻ ഞാൻ" എന്നു മേലിൽ (ഉത്തരഭാഗം ശ്ലോ. ൫൮)
പറയുന്ന ഭാഗം സ്മരണീയമാകുന്നു. ചൊന്നാൻ.....വാക്യം
അവൻ കിനാവിൽ അവൾക്കുള്ള സന്ദേശവാക്യം ശുദ്ധമൊട്ടു
ചൊന്നാൻ എന്നു അനപയം. നായകൻ സ്വപ്നത്തിൽ പ്രിയതമയോടു
പറയുന്നതിനുള്ള സന്ദേശവാക്കു കിളിയോടു പറഞ്ഞു. കിളിയെ ഭൂത
നായി കല്പിച്ചു പറഞ്ഞു എന്നു സാരം. കിനാവിൽ എന്ന പദ
ത്തിന്നു വിരഹാനുഭൂതിയും ശുഭദർശനവും ഭക്തൃകല്പനവും സന്ദേശവു
മെല്ലാം യഥാർത്ഥത്തിൽ സംഭവിച്ചതല്ലെന്നും അങ്ങനെ ഉണ്ടായതായി
സ്വപ്നത്തിൽ കണ്ടതു മാത്രമാകുന്നു എന്നും ഭാവം. സന്ദേശം വേർപെ
ട്ടിരിക്കുന്നവൻ പറഞ്ഞയക്കുന്ന വാക്കു്.

“സന്ദേശസ്തു പ്രോഷിതസ്യ

സ്വവാത്മാപ്രേഷണം ഭവേൽ” എന്നു രസാസ്വാദസുധാ
കരം. ശുഭം കിളി.

“ശുക്രോ വ്യാസസുതേ കീരേ
രാവണ്യ ച മന്ത്രിണി”

എന്നു വിശ്വം. ഭാഷയിലെ ‘ലോക’വും ‘രാഗ’വും മൂലത്തിലുള്ളവയല്ല. മൂലത്തിലെ ‘രംഗം’ ഭാഷയിൽ രാഗമായി മാറിയിരിക്കുന്നു.

ചന്ദ്രശ്രീകൃത്തരങ്ങായ് വിലസുമൊരുശരത്തിങ്കൽ വെണ്മടതന്മേൽ
സാഗ്രപ്രീത്യം രമിയ്ക്കും രമണരമണിമാർ തന്നിലേക്കു കിനാറിൽ
മന്ദിയ്ക്കും മാനസത്താൽ ഭയിതയൊട്ടു പിരിഞ്ഞാത്തനായ്—

[ത്തത്തയോടായ്

സ്തന്ദേശി ചാനവരംഗിങ്ങനെ, ഹതവിധിതൻ, ചാരമങ്ങാരടയ്ക്കും.

(രസിഹരഞ്ജിനി. ഗദ്യം. പുസ്തകം ൧. ലക്കം ൧.)

എന്ന ഭാഷയിലെ പൂർവ്വാർദ്ധം മൂലത്തോടു നല്ലപോലെ ഇണങ്ങുന്നുണ്ട്.

ശുക്രസന്ദേശത്തിലെ നായകൻ കവിനായ ലക്ഷ്മീദാസനും നായിക തൽപാതിനായ ലക്ഷ്മിയും ആകുന്നു. ലക്ഷ്മിയ്ക്കു രംഗലക്ഷ്മി എന്ന പേരിലാണു പ്രസിദ്ധി. ഇതു ബിരുദപ്പേരാകുന്നു. നന്ദിയാരുടെ വംശത്തിലാണു രംഗലക്ഷ്മിയുടെ ജനനം.

ശുക്രസന്ദേശ(മൂല)ത്തിൽ “ലക്ഷ്മീപാരംഗേ” എന്നു ആരംഭത്തിലും “പുനർദ്ദർശനാനന്ദലക്ഷ്മീഃ” എന്നു അവസാനത്തിലും ലക്ഷ്മീപദം പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നു. “ലക്ഷ്മീപാരംഗേ” എന്ന ഭാഗത്തിൽ രംഗലക്ഷ്മി എന്ന നാമം സൂചിപ്പിക്കുന്നതായി വിചാരിക്കാം. ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ലക്ഷ്മീപദം (മൂലപദം) പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നതു രംഗലക്ഷ്മിയുടെ മാത്രം ഉദ്ദേശമല്ല. സ്വപാതിയും നായികയും ആയ ലക്ഷ്മിയുടെ നാമധേയം അവ്യക്തിയിൽ നിന്നുറപ്പിക്കുന്നതിനുശ്രദ്ധിക്കുന്നു. ഉത്തരഭാഗത്തിൽ “വക്ത്രപദ്മം ഭൂമി കുവലയം” എന്നു തുടങ്ങുന്ന (പ്രക്ഷിപ്ത)പദ്യത്തിന്റെ “സംഗീതാത്മപ്രണയനവിഭു പ്രേക്ഷകാ രംഗലക്ഷ്മീം” എന്ന നാലാംപദത്തിന്റെ ഒടുവിൽ കവി നായികയുടെ പേർ രംഗലക്ഷ്മിയെന്നു വെളിപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. “വാണീ വീണാരവസഹചരീ വാണീനീനാം ശിഖായാഃ” (ഉ. ഭാ.) എന്ന പദ്യാംശത്തിലെ ‘വാണീനീ’ (നർത്തകി എന്നു അർത്ഥം) പദംകൊണ്ടു നായിക നന്ദിയാരുടെ വംശത്തിൽ ഉൾപ്പെട്ട സ്ത്രീയെന്നും കവി വിശദമാക്കുന്നുണ്ട്. **നവ്യാ**നാരുടെ സ്ത്രീകളായ നന്ദിയാനാരാണല്ലോ കേരളത്തിലെ നർത്തകികൾ.

ശുക്രസന്ദേശത്തിന്റെ വരവർണ്ണിനി എന്ന വ്യാഖ്യാനത്തിൽ ഇപ്രകാരം പറയുന്നു. “യേനാസ്യാ രംഗലക്ഷ്മീരിതി ജഗതി പ്രസിദ്ധം നാമ സിദ്ധ്യതി. യദുക്തം കവിഭിഃ

അമലമുതപകൈർജിംബമുല്പത്യയതാ -
 ദഥ വിധിരധിവാസ്യ സൈപരമിന്ദോഃ കരൗഛൈഃ
 മനസിജകുലദൈവം മംഗലം രംഗലക്ഷ്മി -
 മതന്ത ഭൂവി നാമ്നാ ക്നപ്തജീവപ്രതിഷ്ഠഃ
 ഇതി'' കവിതന്നെ നിർമ്മിച്ചതെന്നു വിചാരിക്കേണ്ട ഈ പദ്യത്തിലും
 രംഗലക്ഷ്മിയുടെ നാമധേയം വിശദമായി പറയുന്നുണ്ട്.

ശുക്രസന്ദേശത്തിലെ നായകനും കവിയും ഒന്നുതന്നെയെന്നു വരവു
 സ്ഥിതികാരൻ പറയുന്ന അഭിപ്രായവും ഇവിടെ സ്മരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.
 “കപചിൽ കവചരവ കവിനിബന്ധവൽകൃതാപി സംഭാവ്യതേ. യഥാ
 കവചരവസ്വകാവ്യപിസ ഹൃദയാവാസ്തവത്വശയഃ.” ഈ അഭിപ്രായം
 സമർത്ഥിക്കുന്നതിനുവേണ്ട യുക്തികളും വരവർണ്ണനയിൽ പ്രദർശിപ്പി
 ക്കുന്നുണ്ട്. “കാളിദാസോപി മഹാകവിഃ പൂർവ്വം നൃപാദേശവശാൽ
 പ്രോഷിതസ്തൻ നിജാഭാവ നിസ്സാര വിരഹ കലുഷിതാം പ്രിയമുദ്ദിശ്യ
 യക്ഷവ്യ പദേശന സന്ദേശകാവ്യമകരോൽ. അതഃപരോത്ര അഭിവാക്യേ
 ചക്രേ ദദർ ഭഭേഃപൂർവ്വാജ്ഞാത യയാച ഇത്യേതാനി പഞ്ചപദാനി
 ഉത്തമപുരുഷതത്വം പ്രാപ്യതേ. യൽത്തദഭാരം പാപാപ്യാകൃതഭിർനവേ
 തിതം. ഏതദമവാത്മമഭിസന്ധായൈഹാമകരമഭ്യസ്യ “സ്വപ്രേപൂർവ്വം
 മഹിതനൃപതർച്ചിത്രമാഭിത്യനാമ്നഃ” ഇത്യാദിപദ്യപ്രസ്തുതപ്രപഞ്ചനേ
 ന. പ്രകൃതമനുസരമഃ.” ഈ ഭാഗത്തിൽ കാളിദാസനും മേഘസന്ദേശ
 ത്തിലെ നായകനും ഒന്നുതന്നെയെന്നു വ്യാഖ്യാതാവു സമർത്ഥിച്ചിരിക്കുന്നു.
 വികൃതാഭിത്യ രാജാവിന്റെ സ്വസ്ഥാവസ്ഥയിരുന്നു കാളിദാസന്റെ പ്രിയ
 ത. ഒരു സന്ദർഭത്തിൽ ഏതാ സാഗതിവശാൽ രാജാവിനു തൃപ്തിയി
 ല്ലാതെയായി മഹാകവിയെ ബാധിച്ചിട്ടു. അപ്പോൾ ഭൂരദേശവാസിയാ
 യിത്തീൻ കാളിദാസൻ വിരഹാഖിന്നയായ സ്വപ്രിയതമയെ ഉദ്ദേശിച്ചു
 രചിച്ച കാവ്യമാകുന്നു മേഘസന്ദേശം. വരവർണ്ണനാകാരന്റെ ഈ അഭി
 പ്രായത്തിനു ലീലാതിലകത്തിൽ ഉദ്ധരിച്ചിരിക്കുന്നതും കാകസന്ദേശ
 ത്തിൽ അന്തർദ്വിച്ചിരിക്കുന്നതും ആയ “സ്വപ്രേപൂർവ്വ” മിത്യാഭിപദ്യം
 നല്ല പിൻതാങ്ങായിട്ടുണ്ട്. മേഘസന്ദേശത്തിലെ പ്രഥമാഭിപദ്യങ്ങളിൽ
 ‘ചക്രേ’ മുതലായ ക്രിയകൾ ഉത്തമപുരുഷനായിട്ടുകൂടി നിബന്ധിച്ചിരി
 ക്കുന്നു എന്ന വസ്തുത തികച്ചും കവിയും നായകനും ഒന്നുതന്നെ എന്ന
 സിദ്ധാന്തത്തിനു ബലം കൊടുക്കുന്നു. മേഘസന്ദേശത്തിൽ എന്നപോലെ
 ശുക്രസന്ദേശത്തിലും കവിയും നായകനും ഒന്നാകുന്നു എന്നാണു വരവു
 സ്ഥിതികാരന്റെ അഭിപ്രായം.

“തഥാ ച വക്ഷ്യതി “സോഹം തസ്യാം നിശി നിപതിതഃ ക്വാ
പുരണ്യേ” ഇതി. ഏതേനൈവ രംഗലക്ഷ്മീലക്ഷണം നായികാനാമ
ധേയം. തസ്യ ഏവരംഗോപജീവിവഗ്ഗാന്തഃ പാതിതപം ച ഭക്തിതം
ഇത്യവസേയം. തഥാ ച വക്ഷ്യതി.

* * * സ്ഫുടമഭിദധത്യതുതാംഗീയമാന്യേ

സംഗീതാത്മപ്രണയനവിഭഃ പ്രേക്ഷകാരംഗലക്ഷ്മീ

ഇതി.” എന്നു വ്യാകൃതിവ്യാഖ്യാനത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതും സന്ദേശ
ത്തിലെ നായികയുടെ നാമം രംഗലക്ഷ്മിയെന്നാകുന്നു എന്നതിന്നു ഒരു
ലക്ഷ്യമായിരിക്കുന്നു. ചിന്താതിലകകാരന്റെ അഭിപ്രായം ഇവിടെ
സ്മരിക്കാം. “അന്യത്രാഹം പ്രിയസഹചരീ” ത്യാഭിപ്രായത്തിന്റെ
വ്യാഖ്യാനത്തിൽ “അഹമന്യത്ര താവൽ പ്രിയ സഹചരീതാവദന്യത്ര
ജാതേ അഹമിതി സന്ദേഷോ നിർദ്ദിശ്യതേ പരമാത്മതസ്തുകവിരേവ
സന്ദേഷോ.” ഈ അഭിപ്രായത്തിൽനിന്നും കവിയും നായകനും ഒന്നെ
ന്നു് അഭംഗമായി തെളിയുന്നു.

പല സന്ദേശകാവ്യങ്ങളിലും കവിയും നായകനും ഒന്നായിട്ടാണ്
കാണപ്പെടുന്നത്. ഉണ്ണിനീലിസന്ദേശം മയൂരസന്ദേശം മുതലായ ഭാഷാ
കൃതികളുടെ കാര്യവും പ്രകൃതത്തിൽ സ്മരിക്കാം. ഈ വക സംഗതികൾ
കൊണ്ടു് ശുക്രസന്ദേശത്തിൽ കവിയും തല്പത്തിയുമാണെന്ന നായകനും
നായികയും എന്നു സിദ്ധം.

ശ്ലോകം പൂർവ്വാർദ്ധത്തിൽ രസം സംഭോഗ തുംഗാരം. “സംയു
ക്തയോസ്മു സംഭോഗോ” എന്നു ലക്ഷണം. ശരത്തു ചന്ദ്രിക രാത്രി
വെണ്മട എന്നിവ ഉദ്ദിപനവിഭാവങ്ങൾ; ചന്ദ്രികാസൗധാദികൾ ഉദ്ദി
പനത്തിൽ തടസ്ഥവഗ്ഗത്തിൽ ഉൾപ്പെടുന്നു.

തടസ്ഥാശ്ചന്ദ്രികാ ധാരാഗുഹ ചന്ദ്രോദയാവപി

കോകിലാലാപമാകന്ദമന്ദമാരുതഷട് പദാഃ

* * *

പ്രാസാദഗർഭസംഗീത ക്രീഡാഭിസരിഭാഭയഃ

എന്നു രസാസ്തവസുധാകരം. ശുക്രസന്ദേശത്തിലെ അംഗിയായ രസം
വിപ്രലംഭതുംഗാരം.

അയുക്തഃയാസ്തരുണയോദ്യോനരാഗഃ പരസ്പരം

അഭിഷ്യാലിംഗനാഭീനാമനവാപ്തേ പ്രകൃഷ്ടതേ

സ വിപ്രലംഭോ വിജ്ഞേയഃ

എന്നു (സുധാകരം) ലക്ഷണം.

പൂർവ്വാനുരാഗമാനാഖ്യപ്രവാസകരുണാത്മനാ
 വിപ്രലംഭമതുർദ്ധാത്ര പ്രവാസസ്തത്ര ച ത്രിധാ
 കാതുതസ്സംഭ്രമോക്താപാൽ

എന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതനുസരിച്ച് വിപ്രലംഭം നാലുവിധം. അതിൽ പ്രവാസവും, അതിന്റെ മൂന്നു ഭാഗങ്ങളിൽ സംഭ്രമവും അത്രേ നമുക്കു മനോഹരവി സ്മരിക്കിച്ചിരിക്കുന്നതെന്നു കാണേണ്ടതാകുന്നു.

പരദേശം പ്രജപ്തയിൽ കരുത്തിൽ കാരണാൽ പ്രിയഃ
 സ പ്രവാസ ഇതിവ്യാതഃ കഷ്ടാവസ്ഥാ ദപയോരപി

(ശൃംഗാരതീലകം. രുദ്രഭട്ടൻ.) എന്നു പ്രവാസത്തിന്റെ ലക്ഷണം. നായകൻ അന്യദേശത്തു സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ടു സംഭവിക്കുന്നതുപ്രവാസം എന്നു ഭാവാം.

“ഇണ പിരിയെ ക്ലിഷ്ടമൊറ്റയ്ക്കു ദൂരത്താകെ” എന്നു ഭാഗത്തിൽ വിപ്രലംഭത്തിന്റെ സ്വഭാവം ചെത്തിരിക്കുന്നു. ഇവിടെ സന്നിവിഷ്ടമായ ബിജമത്ര മേലിൽ പ്രകൃതാനുസരണം വളൻ പടൻ പിടിച്ചു ഉൽക്കർഷത്തിന്റെ പരമമായൊരു പ്രാപിച്ചു കവ്യത്തെ സാഹസ്യയോധയാതിശോഹനമാക്കിയിട്ടുള്ളതായിരിക്കുന്നത്.

സഭോഗശൃംഗാരത്തെക്കാൾ വിപ്രലംഭത്തിനു മാധുര്യം കൂടുതലുണ്ട്.

“ശൃംഗാര വിപ്രലംഭാഭ്യുക്തേണ ച പ്രകർഷവൽ
 മാധുര്യമാർദ്ദതാം യാതി യതസ്തത്രാധികം മനഃ

വിപ്രലംഭശൃംഗാര കരുണയോസ്തു മാധുര്യമേവ പ്രകർഷവൽ. സാഹസ്യയോധയാതിശോഹനാതിശയനിമിത്തപാദിതി” എന്നു (ധ്വനീശാങ്കരം) ആനന്ദവർദ്ധനാ പാശ്വൻ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. കാളിദാസനെ അനുകരിച്ചു ലക്ഷ്മീദാസനും പ്രവാസവിപ്രലംഭത്തെ കൊക്കൊന്നിരിക്കുന്നു.

മുഖ്യം സുശ്രവം.

യുക്തം മരഭനൈകൈശ്വ ത്രിഭിസ്സപ്താക്ഷരൈശ്ചിഭിഃ
 ദേവൈശ്വ സുശ്രവായുത്തമേകവിംശാക്ഷരം വിഭിഃ

എന്നു (സുവൃത്തതീലകം. ലക്ഷ്മീദേവൻ) ലക്ഷണം. മനോഹരവികൾ മനോക്രാന്തയേയാണു സദേശ കാലങ്ങളിൽ സ്മരിക്കുക പതിവ്. വിപ്രലംഭവും മനോക്രാന്തയുമായി അധികം ഇണങ്ങുന്നു എന്നതത്രേ അതിനു കാരണം മൂലം മൂന്നു നൂറു നാലു ചാക്കുപ്പട്ടത്തു കയറാണെങ്കിൽ,

ഗരനതയും വിപുലതയും ഏറിയ ആശയം മുഴുവനും ഭാഷയിൽ പ്രകാശിപ്പിച്ചതായതും കഴിയുന്നതും ഈ ഭാഷ പരിഹരിക്കുന്നതിനുവേണ്ടിയാണ് പരിഭാഷകനായ മനോഹരി മന്ദാക്രാന്തയെക്കൊണ്ട് അക്ഷരശുദ്ധതയുള്ള സ്രാശരയെ ഭാഷാന്തരത്തിന് സപീകരിച്ചത്. സുപ്രസിദ്ധ പണ്ഡിതനായ ഐ. ആർ. രാജരാജവർമ്മ കോയിത്തമ്പുരാൻ അവർകൾ ഐ. ഐ. യുടെ മേഖലസന്ദേശംഭാഷ ശാർദ്ദൂലവിക്രീഡിതം പൂത്തത്തിൽ നിർമ്മിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നുകൂടി ഈ പ്രകൃതത്തിൽ കാണിക്കേണ്ടതാകുന്നു.

ഭാഷാശുക്രസന്ദേശത്തിൽ സാർവ്വത്രികമായി സപീകരിച്ചിരിക്കുന്ന ശബ്ദാലങ്കാരം “കൈരളീമഹിളതൻമംഗല്യ”മായ ഭക്തിയാക്ഷരപ്രാസം ആകുന്നു. അനുപ്രാസാദികളും യഥോചിതം നിവേശിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

ലക്ഷ്മീദാസൻ ശുക്രത്തെയാണല്ലോ ദൂതനായി കല്പിച്ചിരിക്കുന്നത്.

അയ്യങ്കുതിമദ്യമാദൂതാ ജലഭൂനാരുതാഭയഃ

തഥാ ഭൂമരഹാരിതചക്രവാകശുക്രാഭയഃ

എന്നു ഭാമഹൻ പറയുന്നതനുസരിച്ചു വിചാരിക്കുമ്പോൾ ശുക്രത്തെ സന്ദേശവാഹകനാക്കിയതു - യുക്തമായില്ലെന്നു തെളിയും. ജലഭൂദാദികളെ ദൂതന്മാരായി കല്പിച്ച അസംഖ്യകാവ്യങ്ങൾ നിർമ്മിതങ്ങളായിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടു ഇവിടെ ആചാര്യന്റെ അഭിപ്രായം കാണിലോ. സമ്മതമല്ലെന്നു വെളിവാകുന്നു. അത്തരം കാവ്യങ്ങൾക്കു സാഹിത്യത്തിൽ സ്ഥിരപ്രതിഷ്ഠ ലഭിച്ചിരിക്കുന്നതായാണു സാമുദയനാമക ഭാമഹന്റെ സിദ്ധാന്തം സപീകാരമോശ്യമല്ലെന്നു വിശദമായിട്ടുണ്ട്. “കാമാർത്താഹരിപ്രകൃതി കൃപണാഭ്യന്തരനാചരണാഞ്ച” എന്നു മേഘസന്ദേശത്തിലും “സപാത്മം പ്രത്യർത്ഥികളിലെവിടെപ്പോകുകാനാം വിവേകം” എന്നു ഉണ്ണിപ്പീലി സന്ദേശത്തിലും പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന കൃത്യമായ ഭാഷാപ്രായനാരായണകാമുകനാരുടെ മനോവൃത്തിക്കു പൂർണ്ണമായി യോജിക്കും. പ്രസ്തുതകവി വാക്യങ്ങളിൽ മുൻപു ഉദ്ധരിച്ച ഭാമഹാഭിപ്രായത്തിന്റെ പ്രകാരാന്തരേണ ഉള്ള ഒരു ഖണ്ഡനം ചിന്തകനാർക്കു കാണുവാൻ കഴിയും. അതുകൊണ്ടു മംഗലാദികളിൽ ദൈത്യ നാലരനും യുക്തിവിശുദ്ധമല്ലെന്നു ധ്വഞ്ജം.

സന്ദേശകാവ്യം സാമാന്യനാ പാദശബ്ദരണാരമകമാകുന്നു. ശുക്രസന്ദേശത്തിലും പന്ത്രണ്ടു ശ്ലോകരണങ്ങൾ ഉണ്ട്. “സന്ദേശോ ഹി സാമാ

ന്യേന ചാദശപ്രകരണപ്രകാരം വിഷ്ണുതോ ഭൂതേ. താനി ച പ്രകര
ണാനി. ആദിവാക്യം ഭൗത്യയോജനം പ്രജ്ഞാഗഭേദാനാം പ്രാപ്യ
ഭേദവർണ്ണനം മന്ദിരാഭിജ്ഞാപനം പ്രിയംസന്നിവേശവിമർശനം അന്യ
രൂപതപാപത്തിസംഭാവനാ അവസ്ഥാവിപ്ലവനാ വചനാരംഭം സന്ദേശ
വചനം അഭിജ്ഞാനഭാവം പ്രാമേയവിവിചിഷ്ടാപനം ച ഇതി.” എന്നു
വ്യാകൃതിയിൽ പറയുന്നതു കാണുക. പ്രകരണങ്ങളിൽ ഭേദവർണ്ണനം
പൂർവ്വാഗതത്തിലും സന്ദേശവചനവും അഭിജ്ഞാനവും ഉത്തരഭാഗത്തി
ലും പ്രധാനമാകുന്നു.

പുരുഷാത്മം ലോകോത്സൃദ്വവഹാരജ്ഞാനം ലോകൈരപൂണ്യം
ആത്മസംസ്കാരം എന്നിങ്ങനെ ‘സാധുരവ്യനിഷേവാണം’ കൊണ്ടു
സംഭവിക്കുന്ന ഹലങ്ങായ വിപ്രലംഭശൃംഗാരരസാദ്യമായ ശുക്രസന്ദേശ
ത്തിന്റെ പരിശീലനംകൊണ്ടു കൈവരുന്നതല്ലെന്നു ചിലർക്കു ഒരു അഭി
പ്രായം തോന്നാം. ഈ അഭിപ്രായം വാസ്തവവിരുദ്ധമാണു തെളിയി
ക്കുവാൻ പ്രയാസമില്ല.

സുകുമാരമൃദയനാർക്കു വിശിഷ്ടശബ്ദാത്മവ്യപ്തതി സമ്പാദിക്കാം.
രാമസേതു, കന്യാകുമാരി, ശുചീന്ദ്രം, തിരുനിന്താലൂർ മുതലായ പൂണ്യ
സ്ഥലങ്ങളുടേയും അവിടങ്ങളിലെ ഭഗവാന്മാരുള്ളുടേയും ഭാവനാരുടേ
യും സ്തുതനുകൊണ്ടു ഭക്തിതക്ഷതി നേടാം. സമുദ്രം, താമ്രപർവ്വതം, സമു
ദ്രഗിരി, വക്ത്രപർവ്വതം എന്നിങ്ങനെ വിവിധങ്ങളായ പ്രകൃതിവിശേഷങ്ങ
ളുടെ മാഹാത്മ്യം ഗ്രഹിക്കാം. ചാണി, ശുചീന്ദ്രം, കൊല്ലം, തിരുവല്ല,
റാടക്കംകുറ്റ്, തിരുവമ്പിള്ളി മുതലായ ഭേദങ്ങളിലെ ഭൂപ്രകൃതിയുടെ
ഗുണഭാഷണവും മനസ്സിലാക്കാം. “കണ്ണാട്ടും ബുദ്ധിയുളളോരപകട
മണയും ശങ്കയും കരളാഴിപ്പു” (പാർവ്വതം ശ്ലോ. ൨൮) “എന്തോ
സേവ്യന്റെ മടയതു സമുചിതമാം സേവകനും പ്രമാണം” (പൂ. ഭാ.
ശ്ലോ. നന്ത) “ചിന്തിക്കിൽ പ്രീതിയത്രേ പ്രഭുവിനവനവന്നാവതാം
സാധയല്ലാം” (പൂ. ഭാ. ശ്ലോ. ൪൨) “സാരസമരിയവർ സാധിപ്പതേ
ചെയ്യയുള്ളു” (പൂ. ഭാ. ശ്ലോ. ൪൯) “തന്നേ പോക്കുന്നു ബന്ധു പ്രണയ
മരുമിതും ദർശനം പാർത്തു ധൈര്യം” (പാ. ഭാ. ശ്ലോ. ൫൦) ഇത്യാദിഭാഗ
ങ്ങളിൽനിന്നു ബഹുവിധങ്ങളായ ലോകസ്വഭാവങ്ങളുടെ മർമ്മങ്ങൾ
പഠിക്കാം. “മന്നം സീതാമണാളൻ ചുവടിലരുളവേ” (പൂ. ഭാ.
ശ്ലോ. ൨൪) തന്നാട്ടിൽ പെട്ടനാവുഷിയിൽ വിശിഷ്ടമാവാവുഷിയാൽ”
(പൂ. ഭാ. ശ്ലോ. ൨൯) “ബ്രഹ്മക്ഷത്രം ഭരിക്കുന്നൊരു പൊലിമ പെട്ടം
നാട്ടു കാണുമുടൻ തേ” (പൂ. ഭാ. ശ്ലോ. ന൪) “ഉന്മുഖം ശുദ്ധവന്ദനം

രിടമരിയ ഇചിന്ദ്രാഖ്യായാടം പ്രസിദ്ധം" (പു. ഭാ. ശ്ലോ. ൩൭)
 ഇത്യാദി പദ്യങ്ങളിൽനിന്നു പലതരത്തിലുള്ള പുരാണധർമ്മകളെ സംബന്ധിച്ചു ജ്ഞാനം ഉണ്ടാകും. "ഇന്നും ലോകത്തിനുള്ളൊരു ഹലമറിയെക്കുറിച്ചായി കാണമല്ലോ" (പു. ഭാ. ശ്ലോ. ൩൭) "യോഗ്യർക്കായ" സ്വന്തമാകും മുതൽ നലമൊട്ടു പങ്കിട്ട നാലാശ്രമത്തിൽ" (പു. ഭാ. ശ്ലോ. ൫൮) "കാമം താൻ ചൊല്ലി മന്നാർക്കു ചൊല്ലി പല്ലിക്കു വെർക്കേരളത്തിൽ" (പു. ഭാ. ശ്ലോ. ൬൯) ഇത്യാദി ഭാഗങ്ങളിൽനിന്നു ഓരോ ദേശങ്ങളിലേയും വിശിഷ്ടങ്ങളായ നടപടി ഉപദേശിച്ചു ജ്ഞാനം സിദ്ധിക്കും. "കാമഭ്രാന്തനായിട്ടും ഞാൻ മനൊമൊട്ടു മധുരം രുചിപ്പു വണ്ടിനത്തിൽ" (ഉ. ഭാ. ശ്ലോ. ൬൩) "കണ്ണത്തു നമ്പതു താങ്ങുനിര കഷണമൊടെൻ പ്രാണനെ പ്രാണനാഥേ" (ഉ. ഭാ. ശ്ലോ. ൭൧) "ഒന്നും മെയ് ചെർക്കില്ലാദരണമരിയ കണ്ണാടി നോക്കിപ്പ" (ഉ. ഭാ. ശ്ലോ. ൭൨) എന്നു തുടങ്ങിയ ഭാഗങ്ങളിൽനിന്നു സ്രീപുരുഷനാഥ് അനുഗ്രഹം സഭവിക്കുന്ന അതിപ്രേമം കഠിനമായ അന്തസ്സാ പത്തിനും കഷ്ടതകൾക്കും ഇടവരുത്തുന്നു എന്നു തത്ത്വം പറിക്കാം. നായികയുടെ സ്ഥിതി വണ്ണിച്ചിരിക്കുന്ന പല ഭാഗങ്ങളിൽനിന്നും സ്രീകുമാരൻ ഉൽകൃഷ്ടമായ പാതാപ്രത്യുത്തിന്റെ രഹസ്യങ്ങൾ ഗ്രഹിക്കുവാൻ പഴിയുന്നു. കാമസൂത്രം, വൈദ്യം, യോഗം മുതലായ ശാസ്ത്രങ്ങളുടേയും ഗീതഗുത്താദി കലകളുടേയും ബഹുമുഖങ്ങളായ ഗുഹധർമ്മങ്ങൾ അറിയുവാൻ സാധിക്കും. സർവ്വോപരി പൂണ്ണസരസ്വതി 'വിദ്യപുതയിൽ' (പ്രഥമശ്ലോകപ്രാഖ്യ) പറയുന്നതുപോലെ 'സംഭോഗവിപ്രലംഭരൂപാശ്രമം സാഗരകണ്ഠധർമ്മപ'വും 'സദസ്സിൽ സഹൃദയൻ എന്ന സൽകൃതിയും' 'മന്ദീകൃതപരബ്രഹ്മാനന്ദസന്ദോഹ'മായ 'രസാസ്വാദ'വും കൈവരുന്നു. "പ്രയോജനമപി വിദ്യതേ. പ്രഥമം താവദപിശിഷ്ടശബ്ദാർത്ഥവ്യപ്തതിഃ പൂണ്ണതീർത്ഥക്ഷേത്രാദികീർത്തനേന ഭൂരിതക്ഷയഃ, ശശികലാവിശഭാ ച കീർത്തിഃ ഇത്യമീ താവത്തിഷ്ഠതു. മന്ദീകൃതമാക്ഷികരസഃ പരബ്രഹ്മാതിശായീ രസാസ്വാദ ഏവ പരമം പ്രയോജനം" എന്നു ഗൗരീഭാസൻ (ചിന്താതിലകകർത്താവു) കാവ്യപ്രയോജനത്തെപ്പറ്റി പറയുന്ന ഭാഗവും ഇവിടെ സ്മരിക്കുന്നതു കൊള്ളാം. ഇപ്രകാരം പരശ്ശതം പ്രയോജനങ്ങൾ ശുക്രസന്ദേശത്തിന്റെ പരിശീലനംകൊണ്ടു ലഭിക്കുന്നു.

നാം നമ്മുടെ മുൻപിൽ കാണുന്ന പ്രാചഞ്ചജാതവും അതിനെ അടിസ്ഥാനമാക്കി സംഭവിക്കുന്ന സുഖാനുഭവങ്ങളും സ്വപ്നംപോലെ യഥാർത്ഥത്തിൽ ഇല്ലാത്തവയാകുന്നു എന്നും, അവയിൽ ആസക്തി ഉണ്ടാകരുതെന്നും

തന്നും ഉള്ള ശംഭീരമായ വാക്യത്തെ ശ്രദ്ധയോടെ ചെല്ലുന്നപോൾ
കവി ഉപദേശിക്കുന്നതായ വിചാരിക്കണം. സദാചാരി ഇതത്രേ
ശു.ക.സന്ദേശത്തിൽനിന്നു പഠിക്കണം പ്രധാന തത്ത്വം. ഈ സംഗതി
പ്രസ്തുതകാവ്യത്തിന്റെ 'പദോൽപ്പത്തി' എന്ന പ്രാഖ്യാനത്തിൽ തൽ
കർത്താവ് ഇപ്രകാരം ഒരു ചട്ടം കൊടുത്തു ചൂണ്ടിക്കാട്ടുന്നു.

സ്വപക്ഷാദസമാസദശമകാണ്ഡം തപാധയൻ ഭൂശ്യാനനം
സ്വപക്ഷാദസമാസദശമകാണ്ഡം തീരൂർവ്വ ശ്യാനനം
ചക്ര ചക്രപ്രഹരണത്തോലോപാധാശ്വീസുരേന്ദ്ര-
ശ്യാനനപദപ്രതിയയംഗണനാദിവിചാരിതം സ

ഇവിടെ ഒരു സംഗതി പ്രത്യേകം പറയണമെന്നാണ്. ശു.ക.
സന്ദേശത്തിൽ വിവരിക്കുന്ന ഭൂശ്യാനന്റെ സാമുദായികനാഥപദവികളും
അധിപവും കേരളത്തോളം ബാലരൂട്ടിൽക്കൂടെ. ഒരു കാര്യം എന്ന
നിലയെ വിശ്വസിച്ചാലും, മലയാളികൾ അറിഞ്ഞിരിക്കേണ്ട അനേകം
കാര്യങ്ങളെ പ്രതിപാദിക്കുന്നതാണ്. ശു.ക.സന്ദേശത്തിന്റെ ശ്യാന
തയ്ക്കു കറവുവരുന്നതല്ല. ലക്ഷ്മീഭാസൻ വിളിച്ചിരുന്ന പഴയകാലത്തെ
കേരളത്തിന്റെ സർവ്വതലമുറയായ ഒരു മനുഷ്യൻ ഈ സന്ദേശത്തിൽ
പ്രതിബിംബിക്കുന്നതായി കാണാൻ കഴിയും. അതുകൊണ്ട് വിശേഷ
പ്പെടുന്ന മലയാളികൾ പ്രസ്തുത കാവ്യത്തെ അഭിമാനപൂർവ്വം ആദരിക്കേ
ണ്ടതാകുന്നു.

ഭൂതർദ്ദശ ഭൂമസി കർമ്മിതസ്സാവദാസ്സാം വ ശബ്ദം
പ്രാപ്തം നാമ മലയാളസ്മിത്തേ ബീജപുരം ||
അസ്തു പ്രാപ്തം ഭൂമിനാമം, തത്ത്വമേവ തത്ത്വമേവ പക്ഷം-
പ്രാപ്തം തത്ത്വമേവ തത്ത്വമേവ പക്ഷം പക്ഷമേവ പക്ഷം || ൨ ||

ഭൂതർദ്ദശ് ചാദവാനെന്തയി സഹജി വരൂ,
ശങ്കരവാദോപദത്തിൻ-
ഭാരതവാൽ ഉത്തമിതയ്യനഭവമതിനീ-
മാനസം നിന്നിടുന്നു,
ഭാരതവാൽ വൃക്കതമായിതിനരുണവി-
ദ്യപുരം പൂജാപത്രം
വാദത പൂജാപക്ഷം പൂവി തടവിയടൻ
ഭംഗി തിങ്ങിപ്പിടയ്ക്കേ || ൨ ||

ശ്ലോ. 2. നായകൻ ആസ്വാദികൾ കൊടുത്ത ദൂതനെ സല്ലരി
ക്കുന്നു. അതി സമജ! അല്പയോ സഹോദരാ! സംബുദ്ധി. ഈ പദം
സ്തോമാധികൃതനെ ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. ഞാൻ നിന്നെയെന്നപോലെ നീ
എന്നെയും സഹോദരനായി ചെത്തി സുഖദുഃഖങ്ങളിൽ പങ്കുകൊള്ളണ
മെന്നു ഭാവി. ദൂരത്താൽ... നെന്ത് അകലെ അസ്വസ്ഥതയോടു
കൂടി സഞ്ചരിക്കുന്നതെന്തിനാകുന്നു, ശങ്കവേദിപ്പാ സംശയിച്ചിട്ടാവശ്യ
മില്ല, ഭയപ്പെടേണ്ടതില്ലെന്നും അത്. ആകാം. മനുഷ്യർ പക്ഷികളെ
പിടിച്ചു കൊല്ലുന്നവരാണ്. അതുകൊണ്ട് എന്റെ അടുത്ത വന്നാൽ
ആപത്താണെന്നും. മറ്റൊരുമുള്ള വിചാരം ശങ്കയ്ക്കു (ഭയത്തിനു)
മൂലം. “ശങ്കാവിതർക്കേ : പാട്” എന്നു അമരം. പക്ഷി, എന്റെ അടുത്തു
വന്നാലും പക്ഷി പരിശ്ക... നിന്നിടന്നു. ഈ മാതളം അങ്ങയ്ക്കു
അനുഭവമതിനു പക്ഷിന്റെ ഭാരത്താൽ തൂങ്ങി നില്ക്കുന്നു എന്നു അനുപ
യം. ഈ മാതളവൃക്ഷം നിന്നുകൊള്ളുന്നതിനുവേണ്ടിയാണ് പക്ഷികൾ
നിറഞ്ഞുനില്ക്കുന്നത്. ഭാരത്താൽ തൂങ്ങി കുന്ന ഭാഗത്തിനു നിറുട്ട
ഫലങ്ങളോടുകൂടി താഴ്ന്നുനില്ക്കുന്നതെന്നു ഭാവി. ഇതിനരുണം.....
പക്ഷി ഇതിന്റെ ചുവപ്പും പച്ചയും ആയ നിറംകൊണ്ട് പൂവും ഇലയും
ഉടൻ വേഗത്തിൽ വേറെ..... വൃക്ഷമായിട്ടു വെല്ലുറെ വിശദ
മായിട്ടിരിക്കുന്നു. പക്ഷി..... തടവി മിക്കാമരമായ നിന്റെ മുഖ
ത്തിന്റെയും ചിറകുകളുടെയും ശോഭ വ്യാപിച്ചു. മുഖത്തിന്റെ ശോഭ
പൂവിലും ചിറകുകളുടേതു ഇലകളിലും തളി എന്നു അത്ഥം. ചഞ്ചു
പക്ഷിയുടെ മുണ്ട്. “ചഞ്ചു പഞ്ചാംഗുല ത്രോട്യം ഗോനാഡീനേരി
പാപ്യതേ” എന്നു വിശ്വപ.

ത്രോടിസ്ത്രോടിസ്തഥാ ചഞ്ചു -

ചഞ്ചുശ്ചൈവ സമാത്മനഃ

എന്നു ധാരാണാഥൻ. മറ്റൊരു ശോഭ. “ശോഭാ ഗാന്തിർഭൂതിഃ മരവിഃ
എന്നു അമരം. ഭംഗി തിങ്ങിപ്പിടിച്ചു മുൻപുള്ള ഭംഗിയെ വർദ്ധിപ്പി
ക്കുക. നീ മാതളത്തിൽ വന്നിരുന്നു അതിന്റെ ഫലങ്ങളെ ഭക്ഷി
ച്ചാലും എന്നു ഭാവി. അതിമിശ്കു ആസ്വാദനത്തിൽ സല്ലരിച്ചിരുത്തി
ആനന്ദം കൊടുക്കുന്നതിന്റെ പ്രതീകി ദൃഷ്ടവ്യം

തമാതിത്വക്രിയാശാന്തരഥക്ഷോഭപരിശ്രമഃ

ചമ്പു കശലം രാജ്യ രാജ്യാന്ത്രമന്തി മന്തി

എന്നു രചു. (സ. മ.)

അലങ്കാരം അനുഗ്രണം.

പ്രാക്സിദ്ധതപതുന്നാല്യേഷ്ഠ്--
നഗുണം പരസന്നിധേഃ

എന്നു (കവലയാനന്ദം) ലക്ഷണം.

മലസന്ദേശമെന്നു ചില “സ പ്രത്യുക്തഃ പദജകസ്യമൈഃ കല്പതാ
ഘായതൈസ്ത്വ” എന്ന പദ്യരേഖയിന്റെ മറയ ഇവിടെ ഭൂഷവ്യം.

സൗജന്യം! ഭവതു സ്വാത സ്വാഗതം വേദതോ ഗാ-
മാഗാസ്സപ്രത്യമരതജ്ഞീനന്ദനാനന്ദനാം ||
ഉത്സംഗാദപാ കരപരിലസദപല്ല കീർക്കാണവേല്ല-
നീലക്ഷുമാഞ്ചലപടലികാമുദ്രിതാഭദ്രിജായാഃ || ൩ ||

സൗജന്യംഭോനീധേ! സ്വാഗതമരിയ ഭവാ-
നൊരുവിടനിങ്ങുവന്നു ?
രാജശ്രീഭോനീനാരിന്റെ സുഖമണയും-
നന്ദനത്തിങ്കൽനിന്നോ ?
രാജിക്കു കൈക്കലാക്കുവാൻ നട്ടവിൽവിവസിപ്പും-
വീനമീട്ടുന്ന കോലായ്
യോജിക്കും നീലപട്ടക്കായി ഉകമുമാ-
ക സ്ഥലത്തിങ്കൽനിന്നോ ? || ൩ ||

ശ്ലോ. ൩. നായകൻ ചൊക്തവ്യമധൈസസരിച്ചു ആഗതനായ
ശുക്രന്റെയോടു സ്വാഗതം പറയുന്നു. സൗജന്യംഭോനീധേ!
സ്വാഗതം. സൗജന്യത്തിന്നു സമുദായ്യാക്കുന്നവാനെ! സംബുദ്ധി.
നീനക്ക സ്വാഗതം ഭവിക്കട്ടെ. സൗജന്യം സൗജനത്തിന്റെ അവാ-
സ്ഥ. പരോപചാരതല്പരതപം, ചത്തണ മുതലായ ഗുണങ്ങളുടെ ഉല്പ്ലഷ്ടം.
സ്വാഗതന്നു ശോഭനം, മംഗളമായ ആഗമനം, നീന്റെ വരവുകൊണ്ടു
നമുക്കു രണ്ടുപേർക്കും ക്ഷമം ഭവിക്കട്ടെ എന്നു ഭാവം. സൗജന്യംഭോ-
നീധേ! എന്ന പദം ഭൂതന്റെ അന്യോഭൂതമധൈ പരോപചാരതാ യചനിഷ്ഠി

ക്കുന്നു. അരിയ.....ചന്ദ്രൻ യോഗ്യനായ നീ എവിടെനിന്നാണ് ഇവിടെ വന്നുചെന്ന്. രാജശ്രീ.....നിന്നോ പൂജ്യമായ ഭദ്രാശ്രീകൾക്കു സുഖത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്ന നന്ദനോദ്യാനത്തിങ്കൽനിന്നുമാണോ വരുന്നതെന്ന് ചോദിച്ചു. കാരകക്കൊള്ളുന്നതിന്നും പുഷ്പാലയത്തിന്നും വിവിധവിനോദകലകൾക്കുമായി ഭദ്രാശ്രീകൾ നന്ദനോദ്യാനത്തുൽവാണു സ്ഥിതിചെയ്തതും എന്നു പ്രസിദ്ധം. നന്ദനാർ ചാവറക്കൽ പൂക്കാവ്. “നന്ദനം വാസം വാദ്യം നന്ദനോ ഹർഷം സതേ” എന്നു വിശ്വം. നീ സ്വർഗ്ഗത്തിൽനിന്നാണോ വരുന്നതെന്ന് ആദ്യത്തെ ചോദ്യത്തിന്റെ സാരം. രാജാർക്കും.....നിന്നോ കരാണിജത്തിൽ ശോഭിക്കുന്ന വീണയെ മീട്ടുന്ന കോലാട്ടുകൂടിയതും നീലപട്ടക്കര ഇളകുന്നതുമായ ശ്രീപാവനീദേവിയുടെ മടിയിൽനിന്നായിരിക്കുമോ നീ വരുന്നത്? ഇളകി എന്നു പദത്തിന്നു വീണവായിക്കുമ്പോൾ അതിന്റെ കോലാട്ടി അല്ലമായ ഇളക്കത്തോടുകൂടിയതെന്നു അർത്ഥം.

ശ്രീപാവനീ വീണയെയും ശുവരത്തെയും ധരിക്കുന്ന എന്നു പെരുമാറികമതം. “യത്ര ശ്രീയാ ലഗതഃ ശ്രീശാസ്ത്രം കശാപി നിസ്തലശുദ്ധം” (അശ്വമേധം) എന്നും

മഹദ്യുക്തമേവമവതരതരതസ്ഥാലം
മുക്തവാഗ്രമുഖരീകൃതമുഖവീണാം
അത്യന്തനീലകമനീയകഭൂമിരാം തപാ-
മുത്സംഗലാളിതമഹോജ്ഞശുദ്ധാമൃതം.

എന്നും (സ്വയംവരശ്ലോകം) മറ്റൊരു കവിവാക്യങ്ങൾ നോക്കുക.

നീ വരുന്നതു കൈലാസപർവ്വതത്തിൽനിന്നാണോ എന്നു രണ്ടാമത്തെ ചോദ്യത്തിന്റെ സാരം. രണ്ടാമത്തും മറ്റൊരു ശുവരത്തിന്റെ ചോദ്യത്തെയും തപാർക്കു നന്ദനോദ്യാനസാമർപ്പത്തെയും ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. “പ്രീതഃ പ്രീതിപ്രദമവചനം സ്വാഗതം വ്യാജഹാരം” (ഭാഷം) എന്നു പദ്യകാരത്തിന്റെ കായ ശ്രദ്ധയും.

കല്പിൽ പ്രാണാസ്തവയനയോഗോചരാജ്ഞാരിഗേയം
സാമന്തപരന്തഃസ്ഥിരയോഗ്യനിം തത്തദീർഷ്യാഗമേഷു ||
കുളീയാപ്യാം ഫലചതി വാന കാളമീനേ ച ഭേദേ
ചാപയവായുശ്ചൈകീ ചന്ദ്രശസ്ത്രസന്ധി || ൪ ||

ഇക്കാരണം പ്രാണനാം നിൻകിളിമകൾ നിലവി-
 ദീർഘ്യ തോന്നുമൊഴങ്ങ-
 യ്ക്കുൾക്കാമ്പിൽ സാന്തപമോതിസ്സരസമൊരു ധൂതി-
 പ്രീതി നൽകുന്നതില്ലേ?
 നൽക്കേളീവാപി പിന്നെ പ്ഫലമുടയ വനം
 നല്ല നെൽക്കണ്ടമെന്നീ-
 ദിക്കേറുമോൾ ശ്രമം തീർപ്പതിനൊരുനിഴൽപോ-
 ലൊപ്പമെത്തുന്നതില്ലേ? || ൪ ||

ശ്ലോ. ൪. നായകൻ ലോകമയ്യാദയനുസരിച്ച ശുക്രത്തിനോടു കടുംബക്ഷേമവാൻ ചോദിക്കുന്നു. “ധീരാണാമപി പ്രിയാവിശ്ലേഷേ തൽ പ്രണയകോപേ ച മനഃ കണ്ഠതാം യാതീത്യസ്യ തത്ര തദാനിം സ്വസ്തിമാപ്नुഹ്വതി?” എന്നു മാനവേദൻ.

ഇക്കാരണം.....മകൾ ഇക്കാരണം നിൻ പ്രാണനാം കിളി മകൾ എന്ന് അനവധി. ഇവിടെ കാണുന്ന നിന്റെ പ്രാണനായിരിക്കുന്ന, നീ പ്രാണനല്ലോലെ വിചാരിച്ചു സ്നേഹിച്ചുവരുന്ന കിളിമകൾ. ഇ അടുത്തിരിക്കുന്ന കിളിയെ കൈകൊണ്ടു ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചുകൊണ്ടു പറയുന്നത്. മകൾ ബാലയായിരിക്കുന്ന കിളി എന്ന് അർത്ഥം. ഈ പദത്തിനു പുതിയെന്നു ഇവിടെ അർത്ഥമില്ല. ചെറുപ്പത്തെ ധ്വനിപ്പിക്കുന്നതിനു പ്രയോഗിച്ചതാകുന്നു. നിലവിട്ടീർച്ച തോന്നുമൊഴം അതിരില്ലാതെ മനസ്സിൽ ഇഷ്ട ഉണ്ടാകുമ്പോൾ. നീ അന്യശുകികളുമായി രമിക്കുന്ന വർത്തമാനം അറിഞ്ഞു ഇവർക്കു പ്രണയകോപം ഉണ്ടാകുന്ന സമയത്തു് എന്നു ഭാവം. അങ്ങയ്ക്കു നൽകുന്നതില്ലേ, നീ പറയുന്ന സമാധാനവാക്കുകൾ കേട്ടു സന്തോഷിച്ചു, നിനക്കു് അനുക്രമയായിത്തീർന്ന നിന്റെ മനസ്സിൽ സന്തോഷത്തെയും ഇഷ്ടത്തെയും തരുന്നില്ലേ? നിന്റെ സാന്തപനവാക്കുകൾ കേട്ടു തൃപ്തയായ ശുകിയെ കണ്ടു നിനക്കു സന്തോഷവും ധൈര്യവും ഉണ്ടാകുന്നില്ലേ എന്നു ഭാവം, ധൂതി ധൈര്യം. സന്തോഷം എന്നും അർത്ഥം ആകാം.

ധൂതിർലാഭാനസന്തോഷ-
 മരപ്പുറയെപ്പോലു ധീർവൃത.

എന്നു കേൾവം. നൽക്കേളീവാപി.....തില്ലേ. ഈ ശുക്രവാ
ലിക, നല്ല ലീലാസരസ്സ്, കായ്ക്കൽ നിറഞ്ഞ കാട്, വിളഞ്ഞുകിടക്കുന്ന
നെല്ലോട്ടുകുടിയ പാടങ്ങൾ എന്നിങ്ങനെയുള്ള ഭേദങ്ങളിൽ നീ സഞ്ച
രിക്കുമ്പോൾ, യാത്രനിമിത്തമുണ്ടാകുന്ന നിന്റെ ക്ഷീണം തീർക്കുന്നതിന്നു
നിഴലുപോലെ നിന്നെ അനുഗമിക്കുന്നില്ലേ? നീ പോകുന്ന സ്ഥലങ്ങളി
ലെല്ലാം ശുദ്ധിയും വാണിജ്യം എന്നു ഭാവം. ഇവിടെ ശ്രമം തീർക്കുക
ഒറ്റമെത്തുക, എന്ന ധർമ്മം ഭാര്യയായ ശുദ്ധിയും നിഴലിന്നും ഒന്നു
പോലെ ഇണങ്ങുന്നു. ശ്ലോകം ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ മഹാഭാരത ഉത്തമ
പതിയുടെ ധർമ്മ ഉപദേശിച്ചിരിക്കുന്നു.

സാ ഭാര്യ യാ ഗൃഹേ ദക്ഷാ സാ ഭാര്യ യാ പ്രജാവാതീ
സാ ഭാര്യ യാ പതിപ്രാണാ സാ ഭാര്യ യാ പതിവ്രതാ
അർദ്ധം ഭാര്യ മനുഷ്യസ്യ ഭാര്യ ശ്രേഷ്ഠവതസ്സഖാ
ഭാര്യ മൂലം ത്രിവർഗ്ഗസ്യ ഭാര്യ മൂലം തരിഷ്യതഃ
ഭാര്യാവന്തഃ ക്രിയാവന്തഃ സഭാര്യ ഗൃഹമധിനഃ
ഭാര്യാവന്തഃ പ്രമോദന്തേ ഭാര്യാവന്തഃ ക്രിയാനപിതഃ

എന്നു മഹാഭാരതത്തിൽ (ആദിപർവ്വം) പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

ആധിവാധികളിലും പ്രീതിദമൈഷധം വേദം
സ്വാധീന സഹധർമ്മിണീതി നീ ധരിക്കേണം

എന്നും (നളചരിതം കഥകളി) സ്മർത്തും. ശ്ലോകത്തിൽ അലങ്കാരം
ഉപമ. “ഉപമാ യത്ര സാദൃശ്യലക്ഷ്മീതല്പസതി ദപയഃ” എന്നു
(കവല.) ലക്ഷണം.

ഭിഷ്ണു ധാ ദൃഷ്ടോച്ഛ്വരസി സരണിം ദിവ്യഭേരോധിവാസിൻ!
കർണ്ണൗ പൂർണ്ണൗ കളുരുതസുധാശ്രോതസേമൗ ചിരേണ ||
നിഞ്ച നൃഞ്ചൽസ്വജനവിരഹശ്ലാഘി മേ സ്വാന്തമേതൽ
ബ്രഹ്മസ്യഭോജപസിതി ബിസിനീജാലമാലോകനേ തേ || ൫ ||

ഭാഗ്യംകൊണ്ടിന്നു കാണായിതു സരസി ഭവാൻ
ദിവ്യഭേരത്തിരിപ്പോൻ
ശ്ലോകമൃതപം പൂണ്ടിടം നിന്മൊഴിയമുന്തൊലിവാൽ
കണ്ണുവും പൂണ്ണമായി മേ,

വായുക്കൾ ഭായുവിധോഘോഷത്തിൽ വലയമെ-
 ന്നുള്ളിനപ്പുപാസമായ് വ-
 ന്നേല്ക്കും നിൻ കാഴ്ചക്കൊണ്ടിട്ടിഹ കൃതിരവനെ-
 കണ്ട തണ്ടാരിനൊപ്പം

|| 6 ||

ശ്ലോ. 6. നായകൻ കൂതനെ കണ്ടതുമിമിത്തമുണ്ടായ സന്തോഷത്തെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. ഭാഗ്യം.....യിതു. ഇന്ന് ഭാഗ്യംകൊണ്ടു കണ്ടായിതു" എന്നു അപവാദം. ഇന്ന് എന്നിങ്ങനെ ഭാഗ്യംനിമിത്തമാകുന്നു എന്നു കാണുവാൻ ഇടയായതു. ഭാഗ്യം ഇഹശരണശ്രദ്ധതപം. ഭാഗ്യം യോഗം. "ഭാഗ്യമുല്യം" എന്നു ചാണിനിസൂത്രം. ഒരു കിളിയെ കാണുന്നതിന്നു" അത്രയ്ക്കൊക്കെ ഭാഗ്യം വേണ്ടതോ എന്നു ചോദിക്കുന്നതായാൽ, അതിന്നു സമാധാനം പറയണം! സരസ്! ഭവാൻ.....ത്തിരിപ്പോൻ. അല്ലയോ സരസ്! അഞ്ചു ദിവ്യസ്ഥലങ്ങളിൽ ഇരിക്കുന്നവനാണു്. ഭൂമിയിൽ കണ്ടു കിട്ടാത്തവൻ എന്നു ദിവ്യപദം ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. സരസ് രസികനായുള്ളവനേ. സംബുദ്ധി. രസിച്ചുകഴിയുന്നവൻ എന്നു അർത്ഥം. നന്ദനോദ്യാനത്തിൽ അപ്സരശ്രീകളുടെ വിനോദങ്ങൾ കണ്ടോ, അഥവാ കൈലാസത്തിൽ ശ്രീപാർവ്വതിയുടെ വീണാഗാനം കേട്ടോ രസം അനുഭവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവനാണു നീ എന്നു ഭാവാം. ഈ പദം മൂലത്തിൽ ഇല്ലാത്തതെങ്കിലും ഭാഷയിൽ അർത്ഥവത്തായിരിക്കുന്നു. ഗ്ലോഷ്യതപം.....പൂണ്ണമായ് മേ. യോഗ്യനായ നിന്റെ വാക്കുകുന്ന അമൃതത്തിന്റെ പ്രവാഹംകൊണ്ടു് എന്റെ ചെവികളും നിറഞ്ഞു. എന്റെ പ്രിയതമയുടെ വാക്കിനുള്ളുമായ നിന്റെ വാക്കുകേട്ടിട്ടു ചെവി കുളിക്കുന്നു എന്നു ഭാവാം. കൂതദർശനത്താൽ കണ്ണിനുമായ സന്തോഷത്തെ ഒന്നാമത്തെ പാദത്തിലും, ചെവിക്കുന്നായതിനെ രണ്ടിലും പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നു. മനസ്സിനു സംഭവിച്ച ആനന്ദത്തെ ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ പറയുന്നു. വായുക്കൾ.....നുള്ളിനെ പ്രതിനിമിഷം വളർന്നുവരുന്നതും, ഭായുയുടെ വേർപാട്മൂലം സംഭവിച്ചതുമായ ഭുവത്തിൽ അകപ്പെട്ടു വലയുന്ന എന്റെ മനസ്സിനു് ഉപ്പുപാസമായ്....

നൊപ്പം ഉഹ നിൻ കാഴ്ചക്കൊണ്ടിട്ടു കൃതിരവനെ കണ്ട തണ്ടാരിനൊപ്പം

പ്ലം ഉപ്ലാസമായ് വന്നേപ്പൂം എന്ന് അനപയം. ഇത് സ്ഥലത്തു നിന്നെ കാണുവാൻ ഇടയായതുകൊണ്ട് ആദിത്യനെക്കണ്ട താമരപ്പൂവിന് എന്ന പോലെ പ്രാണൻ കൈവന്നു. വിരഹപീഡനിമിത്തം മുതലായനായ എനിക്കു നിന്റെ ദർശനത്താൽ ജീവൻ ലഭിച്ചതുപോലെ ആശ്വാദമുണ്ടാകുന്നു. നിന്റെ ദർശനത്താൽ ബാഹ്യേന്ദ്രിയങ്ങളും അന്തരിന്ദ്രിയവും സത്തുഷ്ടമായി എന്ന് ഭാവം. അലങ്കാരം ഉപമ.

ആസ്ഥാ ലോകേ വിപുലമനസാമന്യസാമാന്യമഭ്യ-
 തൃത്വാനന്തോപഗമവിഗമേഷപത്മിതാ ചാതുരാണാം ||
 നൃക്ഷേണൈഷാ നിജഗുരുതയാ നേക്ഷതേ തദപിശേഷം
 സാന്ദ്രസ്തസ്തിനപി ച സഹജം ദ്വന്ദ്വപഥേതൽ ദ്വയേവ || ന ||

അത്ഥം കൈക്കൊൾകുന്നതും കളങ്കിതയിൽ മന-

സ്സാരവിസ്സാരമുള്ളതും-

കാസ്ഥയ്ക്കും നാട്ടിൽ മറ്റൊരിടത്തൊരനട-

പ്ലാതുരക്തന്ദ്രിയവും

പോത്തും വാദിച്ചാരിതേതും നിജഗുരുതയിലാകും-

ബേദമോക്കില്ലെന്ന-

ല്ലിത്തുല്യാവസ്ഥ പാത്താൽ പരമിഹ സഹജം

രണ്ടുമീരണ്ടവർക്കും

|| ന ||

ശ്ലോ. ന. ശുക്രത്തോടു അത്ഥനം ചെയ്യുന്നതിന്റെ ഭൗചിത്യം പ്രതിപാദിക്കുന്നു. മനസ്സാര....മുള്ളതാക്കു വിശാല ഹൃദയനാരായ മഹനാക്കു അത്ഥം...വയിൽ അന്യനാക്കു ഉപകാരം ചെയ്യുന്നതിലും, അവരുടെ ആപത്തുകളെ നിവാരണംചെയ്യുന്നതിലും; അത്ഥം പരപ്രയോജനം.

അത്ഥം പ്രകാരേ വിഷയേ വിത്തകാരണവസ്തുഷു
 അഭിധേയേപി ശബ്ദാനാം നിവൃത്തൗ ച പ്രയോജനേ
 എന്നു വിശദം.

“അത്ഥസ്ത്വപ്രാദിഷയേ മോക്ഷേ
ശബ്ദേ വാച്യേ പ്രയോജനേ”

എന്നു വൈജയന്തി. ആശയ്ക്കും തല്പരതയ്ക്കും.

“ആത്മാ ചാലംബനാത്മാന-
യത്നാപേക്ഷാസു കത്വതേ”

എന്നു വിശ്വം. മറ്റൊരവരിലും ഒരു നടപ്പും. തന്നിൽനിന്നു ഭിന്ന
നാരായ മറ്റുള്ളവരിലും ഒരു നടപ്പുതന്നെ കൈക്കൊള്ളുന്നു. ഹിതം
സാധിച്ചു കൊടുക്കുന്നതിലും അഹിതം അപഹരിക്കുന്നതിലും, മഹാനാർ
തങ്ങളെപ്പോലെതന്നെ അന്യന്മാരേയും സമമായി വിചാരിക്കുന്നു എന്നു
ഭാവാം. ആതുരകർമ്മിതയ്ക്കും. ധനനാശം ശോശം പത്നിവി
യോഗം മുതലായവ നിമിത്തം സങ്കടപ്പെടുന്നവരുടെ അർത്ഥിയ്ക്കും,
യാചിക്കുന്ന പ്രവൃത്തിയ്ക്കും, ഒരു നടപ്പും എല്ലാവരിലും ഒരേ വൃത്തി
തന്നെ. ഭീനനാർ ആർക്കും നോക്കാതെ എല്ലാവരോടും ഇരക്കും എന്നു
ഭാവാം. രോപത്തും വാദവും. ഏറ്റവും വലിയ ആളുകൾ, മഹാ
നാർ. പെരുത്തും എന്നു പദത്തിന്റെ സങ്കീർണ്ണരൂപമാണുപേരും.
രണ്ടിനും അർത്ഥം ഒന്നുതന്നെ. നന്മ ഏതും.....മോക്ഷിപ്പൂ ഈ
ആത്മ അല്ലവു. തങ്ങളുടെ മറ്റൊരു പത്തിൽ ആർക്കും വിചാരിക്കുക
യില്ല. ഇത്തുല്യ പ്രാപ്തമു മഹാനാരുടെ പരോപകാരതല്പരതയു
ടെയും, ഭീനന്മാരുടെ യാചകവൃത്തിയുടേയും സമത്വം പാർത്ഥാൽ
വിചാരിച്ചുനോക്കിയാൽ ഈ രണ്ടുവർക്കും വലിയവർക്കും ഇരക്കുന്ന
വർക്കും രണ്ടും ആത്മയും പരോപകാരവൃത്തിയും പരം സഹജം ഇഹ
പരം സഹജം എന്നു അനവധം. ഗുവിടെ നാട്ടിൽ (ഭൂലാകത്തിൽ)
ഏറ്റവും സഹജമാകുന്നു. ജനസിദ്ധമാകുന്നു. വിരഹ പീഡിതനായ
ഞാൻ നിന്നോടു ദൂതനായിരിക്കണമെന്നു യാചിക്കുന്നതും, മഹാനായ നീ
എന്റെ അപേക്ഷ സ്വീകരിച്ചു തരണം യത്നിക്കുന്നതും യുക്തം തന്നെ
യെന്നു ഭാവാം. ശ്ലോകം മൂലത്തിന്റെയും ഭാഷയുടേയും അർത്ഥം ക്ലിപ്ത
മായിരിക്കുന്നു. മൂലത്തിന്റെ വേറെ ഒരു ഭാഷ ഇവിടെ ചേർക്കുന്നു.

മാന്യോത്മാക്കൾക്കുനർത്ഥം കളകു പരിചില-

ത്വങ്ങൾ ചേർക്കുന്നതിക്കേ-

ഉന്യന്മാരാകുമെന്നാൽ മതി ബഹുതലിയാ-

മർത്ഥിയ്ക്കുതരക്കും

എന്നാലാർക്കുഭദ്രമെന്നും തുചിയിതു കരുതു-

നീല തന്ത്രൈരവത്താൽ

കുന്നിച്ചിരണ്ടുമീരണ്ടവരിലുമുലകിൽ

ജന്മസിദ്ധം പ്രസിദ്ധം

(രസികരഞ്ജിനി. പുസ്തകം ൧. ലക്കം ൧.)

“ജാതം വംശേ ഭൂവനവിദിതേ പുഷ്പകലാവർത്തകാനാം” ഇത്യാദി (മേ
ഘ) പദ്യകൂടായ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ കാണേണ്ടതാകുന്നു.

ഉണ്ണിനീലി സന്ദേശത്തിൽ നായകൻ ആദിത്യവർമ്മ രാജാവിനോടു
തന്റെ ദൂതനായിരിക്കാമെന്നു അപേക്ഷിക്കുന്ന സന്ദർഭത്തിൽ ഈ സ
ന്ദേശ (മൂല)ത്തിലെ “ആസ്ഥാ ദാമാദേ” എന്ന വാക്കു പദ്യത്തെ
സ്തരിച്ചിരിക്കുന്നു.

ഈവർമ്മ നാനാകുശലമവാസനാഭാപ്തിപൂർവ്വം വിചാരി-

“ചാസ്ഥാ ലോക വിപുലമനസ്” മെന്റ മുഖ്യേട്ട കാട്ടി

പ്രാർത്ഥിച്ചാൻ തൻകരുമമവനെ പ്രാർത്ഥനീയാനഭാവം

സപാർത്ഥം പ്രത്യർത്ഥികളിലെവിടെക്കുമുമാനാം വിവേകം

എന്ന പദ്യം ദ്വിതീയപാദം നോക്കുക.

അന്യത്രാഹം പ്രിയസഹചരീ താവന്യേത്ര ജാതേ-

ജാതാ ചാഗ്രേ മനസിജശരാശ്ശാരദീയം വിഭൂതിഃ ||

മന്ദോ വായുർധുരമുദകം മഞ്ജുരാവാ മരാളഃ

സജ്ജാമോദാ സരസിജവനീ സാഗ്രഭാശ്ചന്ദ്രമാശ്ച || ൭ ||

ഇന്നീ ഞാനന്യരാജ്യത്തകലെയകലെയെൻ-

കാന്തയോ മഹാരാജേടാ,

വന്നീ മുന്നിൽ പരന്നു മലർശരശരസ-

മ്പത്തു ചാർത്തും ശരത്തും:

മന്ദിച്ചു കാറു, വെള്ളം സുമധുരമരയ-

ന്നങ്ങര ക്രകുന്നു നന്നാ-

യൊന്നിച്ചു താമരപ്പൊയ്ക്കയിൽ മണമതിയായ്

കാന്തി വെൺതിങ്കളിന്നും

|| ൭ ||

ശ്ലോ. 6. ഈ ശ്ലോകത്തിലും അടുത്തതിലും പൂർവ്വ പദ്യത്തിൽ സൂചിതമായ നായകന്റെ ദൈന്യത്തെ വിവരിക്കുന്നു. ഇന്നീ ഞാന സ്വരാജ്യത്തു ഈ ഞാൻ ഇന്നു അന്യരാജ്യത്തു എന്ന് അനപായം. നിന്നോടു സംഭാഷണം ചെയ്യുന്ന ഈ ഞാൻ ഈ ദിവസം സ്വദേശത്തു നിന്നു വളരെയകലെ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന രാമേശ്വരത്താകുന്നു. എന്നെ സഹായിക്കുന്നതിനു ബന്ധുക്കളോ പരിചയക്കാരോ മറ്റു വേണ്ടത്തക്കവരോ ആരും എനിക്കു ഇവിടെയില്ലെന്നും ഞാൻ അശരണൻ എന്നും രചന. അകലെ.....രേടറ എൻ കാന്തയോ അകലെ അകലെ മറ്റൊരേടറ എന്നു അനപായം. എന്റെ ഭാര്യ ഇവിടെനിന്നു വളരെ അകലെ, തൃക്കണാമതിലകം എന്ന സ്ഥലത്താകുന്നു. “എത്തേണം നീ റീശേഷാൽ.....പ്രസിദ്ധ സ്ഥലത്തിൽ” (ശ്ലോ. 48) എന്ന മേലിൽ പറയുന്ന ഭാഗം സൂതർച്ചം. ശ്ലോകത്തിന്റെ അടുത്ത പാദങ്ങളിൽ ശരൽകാലത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു. വിധയാഗമഃഖം അതിതീവ്രമെന്നു ശരദുതുവർണ്ണനം സൂചിപ്പിക്കുന്നു. വന്നീ....ശരത്തും മലർശരശരസമ്പത്തു ചാത്തും ശരത്തും വന്നു ഈ മൂന്നിൽ പരന്നു എന്ന് അനപായം. “താമരവനം” ആയുധങ്ങളായ പുഷ്പങ്ങളുടെ സമ്പത്തു ഉണ്ടാക്കിയിട്ടുള്ളതെന്നു ശരൽകാലവും വന്നു” ഇവിടെ വ്യാപിച്ചു. ഈ മൂന്നിൽ എന്താ പദത്തിന് ഇതാ നോക്കുക എന്നു അത്ഥം. ശ്ലോകത്തിലെ മലർശരൻ എന്ന പദം സപ്രയോജനമായിട്ടുണ്ട്. പൂലത്തിലെ മനസിജ്ഞാപാദം ഭാഷയിലെ ‘മലർ ശര’നു അത്ഥപൂജി കൂടും. അടുത്ത പാദങ്ങളിൽ ശരത്തിലെ മന്ദവായാദികളെപ്പറ്റി പ്രതിപാദിക്കുന്നു. മന്ദിച്ചു കാററ..... നന്നായ്. കാററ മന്ദിച്ചു എന്ന് അനപായം. കാററിന്റെ ഗതി മന്ദമായി. വെള്ളത്തിനു കലക്കുമെല്ലാം നീങ്ങി പ്രസാദഗുണവും മാധുര്യവും ഉണ്ടായി. അരയന്നങ്ങൾ മനോഹരമായി ക്രുകുന്നു. ഒന്നിച്ചു..... മണം. താമരപ്പൊയ്ക്കയിൽ മണം ഒന്നിച്ചു എന്നു അനപായം. താമരപ്പൊയ്ക്കകളിൽ വിട്ടുൻ പൂക്കളുടെ കളമയേറിയ മണം ഒന്നിച്ചുകൂടി വർദ്ധിച്ചു. അതിയായ്.....തിങ്കളിന്നും. വെൺതിങ്കളിന്നും കാന്തി അതിയായ് എന്ന് അനപായം. പ്രകൃത്യാ ശോഭയോടുകൂടിയ ചന്ദ്രൻ, മേഘാവരണം ഇല്ലായ്ക്കൊണ്ടു പ്രകാശം അധികമായിത്തീർന്നു സൂരിപുരം അമരപ്പുറം ക്ഷത്രത്തിന്റെ തളികൾ വ്യാപിക്കുന്നതു

നിമിത്തം ഭോഷം സർവ്വവും നീങ്ങി പ്രസന്നവും മധുരവും ആയി
ത്തീർന്നു.

“പ്രസസാഭോദയാദംഭഃ
കാഭയോനേർമഹൈജസഃ”

(രാജ. സ. ൪) എന്നും,

തപ്തം തപ്താംശുകിരണൈശ്ശീതം ശീതാംശുരശ്ശിഭിഃ
സമന്താഭപ്യഹോരാത്രമഗസ്തേച്ഛാഭയനിർവ്വിഷം
ശുദ്ധി ഹംസോദകം നാമ നിർമ്മലം മപജിജ്ജലം
സാഭിഷ്ഠിനി ന വാ രൂക്ഷം പാനാഭിഷ്ഠതോപമം

(അജ്ഞാതഗദ്യഭയം) എന്നും ഭൂഷ്യവും.

തെളിഞ്ഞു ദിക്പാളീ, സരസികളിലും ഭോതഹകലും
വിരിഞ്ഞു, പുഷ്പനിൽ കൊതിയൊടു വലഞ്ഞു മധുരം,
കുറഞ്ഞു മേഘച്ചാൽ, ധിഗഗനമേററു തെളിമകൊ-
ണ്ടു നിഞ്ഞു ചന്ദ്രാക്ഷർ ശിവ ശിവ ശരൽകാലമഹിമ.

എന്ന രാമായണചതുവിടെ (അംഗുലീയാങ്കം) ശരപണ്ണനും ഇവിടെ
സ്മരണീയം.

ഭൂതാകാ ഉത്തരാർദ്ധം ശരത്തിന്റെ പശ്ചാത്തുഗ്രിയാശ്വാഭജനകത്വം
തെളിയിപ്പിക്കുന്നു. മന്ദവായു തപ്തനിൽ, ജലം രസനയ്ക്കും, അരയ
ന്നങ്ങളുടെ ശബ്ദം ചെവിയിലും, താമരപ്പൂവിന്റെ മണം നാസികയ്ക്കും,
ചന്ദ്രാന്റെ ശോഭ കണ്ണിനും (മനസ്സിനും) ആനന്ദജനകമെന്നു ഭാവിം.
അവിരഹികൾക്ക് സർവ്വേന്ദ്രിയാനന്ദകരങ്ങളായ ഈ മന്ദവായുപാദി
കൾ വിയുക്തനായ എനിക്ക് തീവ്രയാതനയെ ജനിപ്പിക്കുന്നു എന്ന
ആശയവും ഗ്രാഹ്യം.

സുമം തപതീയസായകം ഹിമം ശശാങ്കരശ്ശിപോൽ
ഭൂമം ജഗത്തിലിത്തരം പ്രമാ മരിച്ചു മാദശാം
വമത്യസൗ ഇതാശനം ഹിമപ്തലേന രശ്മിഭി-
സ്തപമപ്യനംഗ വജ്രവത്സുമാശുഗാൻ വിമുഞ്ചസി.

എന്ന (കേരളീയഭാഷാശാകുന്തളം. കേരളവാർ വലിയകോയിത്തമ്പു
രാൻ) പദ്യം നോക്കുക.

പ്രാഗുദ്ദേപലപ്രണയചപലൗ നേത്രയോജ്ഞ നിവൃത്തൗ
വിശ്ലേഷാജ്ഞ ചിരമിവാ മിഥസ്സംഗതൗ സന്നിവൃത്തൗ ||
ഭാഗ്യഭംഗാനപരമനയോരാവയോരന്തരാഭേ
ന ഭവിതാണി ഭവിജ്ഞാസാരിസാതമിച്ഛതാണി || ൧ ||

മുന്നം കണ്ണൊന്നു തെറീടുകിൽ നിലകവിയും-
 പ്രേമചാപല്യമൂലം,
 ചിന്നം വേർപാടു പെട്ടീടിനപടിയണയും
 കണ്ടുചേരുന്ന നേരം;
 ഇന്നോ? ഭാഗ്യക്ഷയത്താലതുവിധമെഴുമീ-
 ഞങ്ങൾ നിലുന്നിടയ്ക്കാ-
 യൊന്നോ രണ്ടോ? കണക്കില്ലയി വാ! പുഴയും
 കുന്നമെന്നല്ല നാടും || ൮ ||

ശ്ലോ. ൮. നായികാനായകന്മാരുടെ വിരഹദുഃഖകാരികൃതെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. മുന്നം.....ടുകിൽ മുൻപു വേർപാടില്ലാതെ ഒരു മിച്ച താമസിച്ചിരുന്നകാലത്തു കണ്ണു അല്പം തെറീയാൽ, അല്പസമയം കാണാതെയിരുന്നാൽ. കണ്ണുതെറുക. വേണ്ടസ്ഥാനത്തുനിന്നു കണ്ണു എടുക്കുക. ശൈലി. നിലകവിയും.....മൂലം അതിരില്ലാത്തതായ അനുരാഗത്തിന്റെ ചാപല്യംനിമിത്തം. ചാപല്യം അനുരാഗം വർദ്ധിച്ചു ഇന്നുത പ്രവർത്തിക്കാവൂ എന്ന നിലകൂടാതെ എന്തു കാണിക്കുന്ന അവസ്ഥ. കണ്ടുചേരുന്നനേരം. അല്പസമയത്തെ വിരഹം കഴിഞ്ഞു പിന്നെ കണ്ടുമുട്ടുമ്പോൾ. ചിന്നം.....യണയും, ഭീർഘ കാലം വിരഹം അനുഭവിച്ചിട്ടു പിന്നെ കാണുമ്പോൾ എങ്ങനെയോ അങ്ങനെ സമ്മതിക്കാ. അല്പസമയത്തെ വിരഹംകൂടി ഞങ്ങൾ സഹിക്കാത്തവരെന്നു ഭാവം. ശുകസന്ദേശത്തിലെ ഈ ആശയത്തിന്റെ ഒരു വിവരണമാണു് കൃഷ്ണഗാഥയിലെ താഴെ ഉദ്ധരിക്കുന്ന ഭാഗം എന്നു കാണേണ്ടതാകുന്നു.

കണ്ണനെക്കാണാതെയുണ്ടോ പൊറുക്കാവൂ
 കണ്ണിനെനുള്ളതു പാക്കേണം നാം
 എന്നങ്ങു തങ്ങളിൽകൂടിപ്പറഞ്ഞിട്ടു
 കണ്ണമടച്ചു നരങ്ങു നിന്നാർ
 ഗർഭത്തിൽ നിന്നുള്ള വേദനയന്നേര-
 മല്ലമായ് വന്നുതവാൻ ചെമ്മേ
 ആയിരം നാളങ്ങു കണ്ണനെക്കാണാതെ-
 യായിച്ചമഞ്ഞു നാമെന്നപോലെ

കണ്ണം തുറന്നടൻ കണ്ണനെ നോക്കിനാർ
തിണ്ണമെഴുത്തുള്ള കൈതുകത്താൽ.

(രാസക്രീഡ)

ഭാഗ്യ.....നിടയ്ക്കായ് അതുവിധമെഴുമീ ഞങ്ങൾ നില്ക്കു
നിടയ്ക്കായ് ഭാഗ്യക്ഷയത്താൽ ഏന്ത് അനപയം. അപ്രകാരം അത്യ
ന്തം ദുഃഖമായ അനുരാഗത്തോടുകൂടിയ ഞങ്ങൾ ഇരിക്കുന്ന സ്ഥലങ്ങ
ളുടെ ഇടയിലായി, ഭാഗ്യഭോഷംകൊണ്ടു ദൈവവിരോധത്താൽ
ഇന്നോ ഇക്കാലത്തോ ഒന്നോ.....നാടും അയി ഖഗ! പുഴയും
കുന്ദം എന്നല്ല നാടും ഒന്നോ രണ്ടോ കണക്കില്ല ഏന്ത് അനപയം.
അല്ലയോ ശുക്രൻ! ഖഗം ആകാശത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്നത്, പക്ഷി.

“ഖഗസ്സേ ശ്രേ ഗുഹേ ദേവേ
മാർഗ്ഗേണ ച വിഹംഗമേ”

എന്നു വിശ്വം. പുഴ കുന്നും നാടും മുതലായവ കണക്കില്ലാതെത്തുണ്ട്.
അനേകം നദികളും മറ്റും ഇടയിൽ വന്നുചേരത്തക്കവണ്ണം ഞങ്ങൾ
അത്രയധികം അകലെയായിത്തീർന്നു എന്ന് ഭാവം. അല്ലകാലത്തെ
വിരഹംകൂടി ഭുസ്സഹമായിത്തോന്നിയിരുന്ന ഞങ്ങൾക്ക് ഈ ദീർഘവിര
ഹം അതിഭുസ്സഹം എന്ന് അഭിപ്രായം.

അധപക്വേശാനപരിഗണയന്നാത്മനാഭ്യേത്യ ബാലാം
സ.ത്വനാം വിപുലാഘ്രയസ്സതപമാശ്വാസയേമാഃ ||
നോചേന്നീചോ വിധിരഭിനവോ വിപ്രയോഗോതിവാമഃ
കാമശ്ചായം കഥയതു ഭവാൻ കാമവസ്ഥാം ന കർതുഃ || ന ||

തെല്ലും യാത്രയ്ക്കു തട്ടുംകെടുതി കരുതിടാ -
തങ്ങളു ദൈവർബ്രഹ്മമുള്ളാ -
മല്ലാക്ഷിത്തയ്യലെയെന്നയി വിപുലമതേ!
സാന്തപനംചെയ്തിടേണം;
അല്ലെങ്കിൽ, ഭുഷണാകം വിധി, പുതുവിരഹം,
വൈരിയായിട്ടു നില്ക്കും -
മുല്ലപുവമ്പനിക്കണ്ടവർ പറയുകയെ -
ഞങ്ങളും ചെയ്തുകൊള്ളാം! || ന ||

മറ്റൊരു നമ്പരം നായകൻ നൃകത്തോടു സന്ദേശം വാഹകനായിരിക്കണമെന്നു അഭിപ്രായപ്പെടുന്നു. തെല്ലും.....ചെയ്തിട്ടേണം. അയിവി പലമതേ! അങ്ങു യാത്രയ്ക്കു തട്ടും കെട്ടതി തെല്ലും കരുതിടാതെ ചെന്നു ദൈവബുദ്ധ്യമുള്ളാ മല്ലാക്ഷിത്തയ്യലേ സാന്തപനം ചെയ്തിട്ടേണം എന്നു അനന്തപയം. അല്ലയോ വിശാലാഹൃദയനായ നൃകമേ! നീ യാത്രയിൽ ഉണ്ടാകുന്ന പലവിധം ബുദ്ധിമുട്ടുകളെപ്പറ്റി അപ്പുവും വിചാരിക്കാതെ ഇവിടെ നിന്നു പോയി ആത്മബലം കുറയുന്നവരായ എന്റെ ഭാര്യയെ സന്ദേശം അറിയിച്ച് സമാധാനപ്പെടുത്തണം. വിചാരിച്ചാൽ സംബുദ്ധി. തങ്ങൾക്കുനേരിടുന്ന വൈഷമ്യങ്ങളെപ്പറ്റി കരുതാതെ മനറുള്ളവർ ഉപകാരം ചെയ്യുന്നതാണ് വിശാല ഹൃദയതപം എന്നു ധ്വനി. ദൈവർ ബുദ്ധ്യമുള്ളാ സ്വപേതത്തെ മനസ്സിനും ശരീരത്തിനും ഭയംകൊണ്ടു ഭവിക്കുവാൻ കരുത്തില്ലാത്തവരും ആയ; അതുതൊണ്ടു സമാധാനിപ്പിക്കുവാൻ ശാലതാമസം വരുത്തരുതെന്നു ഭാവം. അല്ലെങ്കിൽ നീ ചെന്നു എന്റെ ഭാര്യയെ സിദ്ധ മനസ്സുമാധാനം ജനിപ്പിച്ചില്ലെങ്കിൽ ഭയം നേടും.....തങ്ങളവർ. ദയ ലവലേശം ഇല്ലാത്ത ഭാവം, പുതിയ തായ വേർപാട്, ശത്രുവായിത്തീർന്നു കാര്യങ്ങൾ എന്നിവർ. പുതു ആപ്തമേതതു. വിരഹഭുഖത്തിന്റെ ഭുസ്സഹതയെ വൃഞ്ചിപ്പിക്കുന്നു. പുതു ഭുഖവും അനുഭവിച്ച ശീലം വന്നാൽ സന്ദരിക്കാവുന്നതായിത്തീരും. ഈ അവസ്ഥ ആദ്യം സംഭവിക്കുന്നതിനു നേരിടുന്നതല്ല. അതുതൊണ്ടു അതിനു ശക്തി അധികമായിരിക്കും. “ആശ്വാസൈവം പ്രഥമവിരഹോ ഭഗശോകം സഖീം തേ” എന്നു മോഹം നോക്കുക. പറയുക.....യില്ല. എന്തൊക്കെയും ചെയ്തില്ല. പറയുക എന്നു അനന്തപയം. എല്ലാം ചെയ്യും എന്നു സാരം. ബലവാന്മാരായ ഭർത്താവി, പ്രഭുവിനോടു കരുതിച്ചു ചെന്നാൽ, അശക്തയായ ഒരു സ്ത്രീയെ ഏതുവിധവും കഷ്ടപ്പെടുത്തുവാൻ കഴിയില്ല.

പ്രജ്ഞാതന്ത്രം പ്രമുഖഗുണങ്ങളെപ്പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന കൃതപാ
തീർത്താ വർത്തമന്യുഭയിമചിരാശീപ്രചിന്താകലായാഃ ||
അസ്തുപാത്താധനസുമുദയാനം ബുദ്ധാഞ്ചാ ഹരശ്വേ-
ഭാത്തത്രാണാൽ ഇതസുകൃതമത്രാതരസ്തേ ന ഹസ്തേ || ൧൦ ||

ബുദ്ധിത്തോണിക്കകം നീ നെടുകുരുണ കഴു-

ക്കോലുമായ് മാർഗ്ഗമായോ-

രഞ്ജിക്കുള്ളക്കരച്ചെന്നഴലിലുഴലുമെൻ-

വല്ലഭയ്ക്കായുടൻതാൻ

വൃത്തിക്കെൻവാർത്തയാകും വലിയധനമെ-

പ്പിച്ചിറക്കിക്കൊടുത്താൽ-

സ്തിലിക്കും ദീനരെക്കാത്തൊരുബഹുസുകൃത-

ശ്രദ്ധി നിൻകയ്യിലപ്പോരും

• || ൧൦ ||

ശ്ലോ. ൧൦. സന്ദേശ വാഹകനാകുന്നതുകൊണ്ട് ഭൂതൻ ലഭിക്കുന്ന ഫലത്തെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. ബുദ്ധിത്തോണി.....താൻ-നീ ഉടൻതാൻ അഴലിലുഴലും എൻ വല്ലഭയ്ക്കായി നെടുകുരുണ കഴുക്കോലുമായ് മാർഗ്ഗമായോരബ്ധിക്കുള്ള അക്കരച്ചെന്നു ബുദ്ധിത്തോണിക്കകം എന്നു അനപയം. നീ ഇപ്പോൾതന്നെ ഭുഖംനിമിത്തം വലയുന്ന എന്റെ ഭാര്യയ്ക്കു വലിയ കുരുണയാകുന്ന കഴുക്കോലു ഉപയോഗിച്ചു വഴിയാകുന്ന പെരുങ്കടലിന്റെ അക്കരയിൽ എത്തി ബുദ്ധിയകുന്ന വള്ളത്തിനകത്തു. അഞ്ചി-വഴിയുടെ അപരാതയേയും ഭർഗ്ഗമതയേയും ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. വൃത്തി.....ക്കൊടുത്താൽ-വേണ്ടവിധം ഭംഗിയായി എന്റെ ക്ഷേമവാർത്തയാകുന്ന വലിയ ധനത്തെ ഇറക്കിക്കൊടുക്കുന്നതായാൽ വൃത്തി തോണിയെന്നുകയാകുന്ന പ്രവൃത്തിയെന്നും. സ്തിലിക്കും..... ലപ്പോരും. നിൻകയ്യിൽ അപ്പോൾ ദീനരെക്കാത്തൊരു ബഹുസുകൃത ശ്രദ്ധി സ്തിലിക്കും എന്നു അനപയം. നിന്റെ കയ്യിൽ ആ സമയത്തു ആത്മന്മാരെ രക്ഷിക്കുന്നതു നിമിത്തമുണ്ടാകുന്ന സുകൃതമാകുന്ന കടത്തു കൂലി കീടും. പ്രാണരക്ഷചെയ്തു പുണ്യം നിനക്കു ഉണ്ടാകും. “പ്രയോജനമനുഭൂിച്ചു ന മനോപി പ്രവർത്തതേ” എന്നതാണു ലോകസ്വഭാവം. അതനുസരിച്ച് എന്റെ സന്ദേശ വാഹകനാകുന്നതുകൊണ്ട് നിനക്കു തക്കതായ പ്രയോജനം ലഭിക്കും എന്നു സാരം. അലങ്കാരം രൂപകം.

“വിഷയ്യഭേദതാദൃപ്യ

രഞ്ജനം വിഷയസ്യ യൽ രൂപകം” (കവല.)

എന്ന ലക്ഷണം. ബുദ്ധി തോണി, ദയ കഴിക്കാൽ, മാറ്റം കടലു്, റാൽ ധനം, സുകൃതം ക്രൂരി. എന്ന രൂപകത്തിന്റെ സ്വരൂപം. സമുദയശ്ലാഘ്യമായ ഒന്നായിട്ടുണ്ട് ഈ രൂപകം.

സാമാനങ്ങൾ കല്ലിലിൽ നിറച്ചു കടൽ വഴിയായി യാത്രചെയ്തു്, ഒരു ദേശത്തുനിന്നു മറെറൊരുനാട്ടിൽ ചെന്ന് കച്ചവടം ചെയ്തു് ആദായം എടുക്കുന്ന നാവികന്മാരുടെ ധർമ്മം പ്രസ്തുത ശ്ലോകത്തിൽ പ്രതീയമാനമാകുന്നു. പൂർവ്വകാലത്തു കൊടുങ്ങല്ലൂരിനു ഉണ്ടായിരുന്ന വാണിജ്യാഭിവൃദ്ധി ഈ ശ്ലോകത്തിൽ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതായി ഊഹിക്കാം.

അഗ്രേ സ്ഥിതപാ വിലപനമുദാത കാമിനാം ദേവ യാചനാ
ബന്ധുനാം തൽപ്രിയഹിതവിദധർമ്മ്യഹി കോര്യോസവാഭഃ ||
ജാതോദന്യാ നഹി ജലമുചശ്യാതകാഃ പ്രാത്ഥയന്തേ
തുഷ്ണീമേഷാമഭിമതമമീ തുഷ്ണമാപുരയന്തി || ൧൧ ||

നേരേ നോക്കിക്കരഞ്ഞീടുകയൊഴിക്കുകയും
ക്കെന്തുവാൻ കാമികൾക്കും
ചാരേ ബന്ധുക്കളായോക്കഭിമതവിധി വി
ട്ടെന്തു? ഹന്താനവാഭഃ?
പാരം ഭാഹിക്കിൽ മേഘത്തൊടു സലിലമിര-
ക്കില്ല വേഴാമ്പലെന്നാൽ
സൈപരം മിണ്ടാതകണ്ടിട്ടഭിമതമുടനേ
മേഘമോ നരകമല്ലോ || ൧൧ ||

ശ്ലോ. ൧൧. ഉദാരന്മാരായ ജനങ്ങളുടെ സ്വഭാവം സോഭാഹരണം പ്രതിപാദിക്കുന്നു. നേരേ.....കാമികൾക്കും. കാമികൾക്കും നേരേ നോക്കിക്കരഞ്ഞീടുക ഒഴിക്കുക ഇരക്കു എന്തുവാൻ? കാമികന്മാർക്കു് ജനങ്ങളുടെ മുഖത്തു നോക്കിക്കൊണ്ടു കരയുകയെന്നല്ലാതെ മറെറന്താണു ഒരു യാചനയുള്ളതു്? ഒന്നുമില്ല. അവർ തങ്ങൾക്കുവേണ്ടി ഇന്നതു ചെയ്യണമെന്നു പറയുകയില്ല, കരയുക മാത്രമേയുള്ളു എന്നു ഭാവം. കാമികൾക്കും 'ഉം' പാദപൂരണത്തിനുവേണ്ടി ചെയ്ത പദപ്രയോഗം.

മുൻപിൽ ചെന്നാത്തനാദത്തൊടു കരകയൊഴി-

ത്തത്ത്വനം കാമിൾക്കെ-

ന്തൻപിൽ തൽബന്ധവർഗ്ഗത്തിനു തദഭിമതം

നല്ല വിട്ടെന്തു സാന്തപം?

എന്നു രസികരഞ്ജിനിയിൽ ചേർത്തുകാണുന്ന ഭാഷാന്തരം നോക്കുക. ഇരുകിട എന്നതു ദേശ്യപദം. ചാരേ.....വാദം. അടുത്ത ബന്ധുക്കളായിരിക്കുന്നവർക്ക്, യാചകന്മാരുടെ ഇഷ്ടം സാധിച്ചു കൊടുക്കുക എന്നതല്ലാതെ മറെറന്താണു അനുവാദം? ഒന്നുമില്ല. വാക്കുകൊണ്ടു പറയുകയല്ല, പ്രവർത്തിച്ചു കാണിച്ചു കൊടുക്കുന്നതാണു് അവരുടെ സ്വഭാവം.

നിശ്ശബ്ദോപി പ്രദിശസ്; ജലം യാചിതശ്ചാതകേഭ്യഃ *

പ്രത്യുക്തം ഹി പ്രണയിഷു സതാമീപ്സിതാത്മക്രിയൈവ

എന്ന (മേഘ)വാക്യത്തിന്റെ ഛായ ഭ്രഷ്ടവ്യം.

ഗർജ്ജതി ശരദി ന വഷ്ഠി

വഷ്ഠി വഷ്ഠാസു നിസ്സപനോ മേഘഃ

നീചോ വദതി ന കുരുതേ

ന വദതി സുജനഃ കരോത്യേവ

എന്നു സമുജ്ജ്വലമുക്തം സ മഹാവാക്യം ഇവിടെ പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നു. അർദ്ധകാരം പ്രതിവസ്തുപഥം.

വാക്യയോരേകസാമാന്യേ

പ്രതിവസ്തുപഥാ മതാ

എന്നു ലക്ഷണം. (കവല.) “സന്തപ്താനാം തപമസി ശരണം തല്പ്രയോഭ! പ്രിയായാസ്സന്ദേശം മേ ഹര!” എന്ന (മേഘം) വാക്യത്തിന്റെ ഛായ ഭ്രഷ്ടവ്യം.

ആശാപാശഃ കില ചലദശാമാത്രയഃ പ്രോഷിതാനാം

മന്യേ സോപി ത്രുടതി മഹതാ ഹന്ത കാലാന്തരേണ ||

അസ്മൽപ്രത്യാഗമനവിശുദ്ധൈരാശു വാചാം നിഗുണൈ-

രേണം ഗാഢീകുരു ഗുരുഗുണൈരേണശാബ്ദേഷണായാഃ || ൧൨ ||

വേദഭാശാപാശമല്ലോ ഗതി ബന്ധ വിരഹി-

സ്രീജനത്തിന്നു, കാലം

നീണ്ടാലോ പൊട്ടുവാനും മതിയതുമതിനാ-
 ലങ്ങ വേണ്ടുംവിധത്തിൽ
 കൊണ്ടാടീട്ടില്ലെന്നതിൻവരവിനുടെ ഗുണം
 ചേർത്ത വാക്കെന്ന സൂത്രം-
 കൊണ്ടാ വാമാക്ഷിയാളിൽ പെടുമിതു പിരികു-
 ടീട്ടുറപ്പിച്ചിടേണം || ൧൨ ||

ശ്ലോ. ൧൨. ഭൂതൻ യാത്രയ്ക്കു കാലവിളംബം വരുത്തരുതെന്ന പ്രതിപാദിക്കുന്നു. പൂർവ്വാർദ്ധത്തിൽ സ്രീസ്വഭാവം വെളിവാക്കുന്നു. വേണ്ടാശാ.....ജനത്തിന്നു വിരഹിസ്രീജനത്തിന്നു വേണ്ട ആശാപാശമല്ലോ ഗതി ബന്ധ എന്ന് അനപയം. വിരഹദുഃഖം അനുഭവിക്കുന്ന സ്രീകൾക്കു ആശയാകുന്നവല്ലോ ഗതി. അടുത്തു ഭർത്താ സമാഗമം ലഭിക്കും എന്ന ആശങ്കൊണ്ടാണ് അവർ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നത് എന്ന് ഭാവം. ആശ ആഗ്രഹം. “ആശാദിഗതിതൃഷ്ണയോഃ” എന്ന യാദവം. കയറിന്റെ ബന്ധമുണ്ടെന്നു ധർമ്മ ആശയ്ക്കു ഉള്ളതുകൊണ്ടു അതിനെ പാശമായി കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഗതി ആഗ്രഹം. “ഗതിമാർദ്ദ്യേ ഭശായാഞ്ച ജ്ഞാനേ യാത്രാഭൂപായയോഃ”

എന്നു വിശദം. കാലം.....യതു അതു കാലം നീണ്ടാലോ പൊട്ടുവാനും മതി എന്ന് അനപയം. ആശയാകുന്ന കയറു കാലഗതിയിൽ പഴുക്കി പൊട്ടുവാൻ ഇടയുണ്ടു്. ആഗ്രഹം സാധിക്കാതെ ദീർഘകാലം ഇരുന്നാൽ നിരാശ വന്നുകൂടുന്നു. “കിം കാലാനിലരംഹസാതി മഹതാ ഭഗസ്സരാഗഭ്രമേ” (മാനവേദചന്ദ്ര) എന്ന കവിവാക്യം നോക്കുക. അതിനാ.....വിധത്തിൽ അതുകൊണ്ടു നീ വേണ്ടതുപോലെ കൊണ്ടാടീ.....കൊണ്ടു് ശ്ലാഘിച്ചുകൊണ്ടു് എന്റെ വാർത്തയാകുന്ന നാരായണൻ്റെ ഇണക്കിയ വാക്കുകുന്ന ചരടു്കൊണ്ടു്. ഞാൻ അടുത്തുതന്നെ വന്നുചേരുമെന്ന വർത്തമാനമാകുന്ന നാരായണൻ്റെ പിരിച്ചുണ്ടാക്കിയ വാക്കായ കയറു്. ഗുണം വാക്യത്തിൽ രമ്യത്വാദി ഗുണമു് ചൊരിയ വള്ളി.....എന്നു്.

“മെഴുവും ദ്രവ്യാശ്രിതേ സത്ത്വ-
ശുക്രസസ്യാദികേ ഗുണഃ”

എന്നു് അമരം. സൂത്രം പൂർവ്വാർദ്ധത്തിൽ ആശാപാശം എന്ന പദം
ത്തിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു്, ഈ പദത്തിന്നു, കയറേണു് അർത്ഥം. ആവാ
മാ.....മിതു വിരഹിണിയായിരിക്കുന്ന ആ സുന്ദരിയിൽ സ്ഥിതി
ചെയ്യുന്ന ഇതിനെ ഇതു ആലംബഭൂതമായ ആശാപാശം. പിരി
കൂട്ടിട്ടു് ഉറപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു് വേണ്ടതുപോലെ പിരിച്ചു കെട്ടി പൊ
ട്ടാതെയൊക്കി ഉറപ്പിക്കുന്നു. നീ ഏന്റെ സന്ദേശവാക്യം ചെന്നു പര
ഞ്ഞു് അവളിൽ സമാധാനത്തേയും ജീവിതാശയേയും ജനിപ്പിക്കണ
മെന്നു ഭാവാ. അലങ്കാരം രൂപകം.

പക്ഷേ സ്പാതാം മമ പാമി യതഃ പാദചാരേണ ഭൂമൌ
പക്ഷപദ്യം റിയതി പതതഃ പക്ഷിണീ കേവലം തേ ||
സ്ഥാനാദസ്താത്തദിഹ സുഹൃദഃ സ്വൈര്യമിച്ഛന്നസുനാം
വേദഗത തപം റിജിതമതതാ വേഗ യായാഃ പ്രിയായാഃ || ൧൩ ||

പക്ഷം രണ്ടൊക്കുമീത്താനാ നിവഴി നട-
ന്നീടിലങ്ങോട്ടു ചെല്ലാൻ,
ക്ഷം രണ്ടൊക്കുമങ്ങുംബരവഴിയിളകി-
ല്ലോകിൽ നാളൊന്നുപാതി;
തക്കം നന്നീങ്ങുനിന്നീ പ്രിയസഖനടയ-
പ്രാണരക്ഷയ്ക്കു വേണ്ടി-
ച്ചിക്കെന്നാ വായുവേഗത്തോടു മമ ദയിതാ-
മന്ദിരം പോകണം നീ || ൧൩ ||

ശ്ലോ. ൧൩. നിനക്കുതന്നെ ചെയ്യുവാൻ കഴിയുന്ന ഒരു കാര്യ
ത്തിൽ എന്നെ നിയോഗിക്കുന്നത് എന്തിനാണെന്നു ചോദിക്കുന്നതാ
യാൽ, അതിന്നു സമാധാനം വായുന്നു. പക്ഷം.....ചെല്ലാൻ
ഈ ഞാൻ അവനിവഴി നടന്നീടിൽ അങ്ങോട്ടു ചെല്ലാൻ രണ്ടുപക്ഷം
കഷ്ടം. ഭൂമിയിൽ മാത്രം സഞ്ചരിക്കുവാൻ കഴിയുന്ന മനുഷ്യനായ

ഞാൻ നടന്നുപോകുന്നതായാൽ, അവിടെ ചെന്നുചേരുന്നതിനു രണ്ടു പക്ഷം, മുപ്പതു ദിവസം വേണ്ടിവരും.

“തേ തു ത്രിംശദഹോരാത്രഃ
പക്ഷസ്തേ ദശ പഞ്ച ച”

എന്ന് അമരം. പക്ഷം.....പാതി ചിരകോടുകൂടിയവനായ നീ ആകാശത്തിൽകൂടി ഇളകി യാത്രചെയ്യുന്നതായാൽ, പക്ഷിയായ നിനക്കു് ആകാശത്തിൽകൂടി പറക്കുവാൻ കഴിയും. നീ അങ്ങനെ പറക്കുന്നതായാൽ എന്ത ഭാവം.

ശ്ലോകം രണ്ടാംപാദത്തിൽ ‘അങ്ങം ഖരവഴി’ എന്നിട്ടുള്ള യതിഭംഗം സംഭവിച്ചിരിക്കുന്നു. “റിതസവിരാമം യതിഭ്രഷ്ടം” (അലങ്കാരസൂത്രം-ചാമനൻ) “യതിഭ്രഷ്ടം വരുണോ യതിഭ്രഷ്ടമതായ് വരും” (ഉദ. അല.) എന്നു ലക്ഷണം. “എന്നാൽ മലയാളഭാഷയിൽ യതിഭംഗം അത്ര കാര്യമായ ഒരു ഭാഷമായി പല വിദഗ്ദ്ധന്മാരും റിച്ചാരിച്ചവരു നില്പെന്നുകൂടി ഇവിടെ പ്രസ്താവിച്ചു മതിയാകയുള്ളൂ” എന്ന് ഉദയാലങ്കാരത്തിൽ പറയുന്ന ഭാഗം ഇവിടെ സ്തരണീയമാകുന്നു. സമുദായാലങ്കാരകരമായിത്തീരുന്ന-സന്ദർഭങ്ങളിൽ യതിഭംഗം വർജ്ജിക്കുക തന്നെ വേണം. ‘അങ്ങം-ഖരവഴി’ എന്ന ഭാഗത്തിലെ യതിഭംഗത്തിന് ഉദാലങ്കാരകരതപം കുറവായിരിക്കുന്നത് ആശ്വാസകരം തന്നെ.

പൂർവാർദ്ധത്തിലെ രണ്ടു പാദങ്ങളുടേയും ആദിയിൽ ‘പക്ഷം രണ്ടാക്കു’ എന്നു പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നത് ഒരു ഹൃദ്യമായ ശബ്ദാലങ്കാരമായിട്ടുണ്ട്. ഇവിടെ മൂലത്തിലെ ശബ്ദഭംഗി ഭാഷയ്ക്കും സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നു.

നാളൊന്നുപാതി പകുതിദിവസംകൊണ്ടു നിനക്കു് അവിടെ എത്താം. ശുദ്ധം രാമശപരത്തുനിന്നു പറന്നു തൊണ്ണൂറുനാഴികകൊണ്ടു നായികാസമീപത്തിൽ എത്തിച്ചേരുന്ന എന്നു ഗ്രാഹ്യം. നിനക്കു യാത്രയ്ക്കു വളരെ എളുപ്പമുണ്ടെന്നു ഭാവം. തക്കം നന്ന് ഇപ്പോൾ സമയം നല്ലതാണ്. ഇങ്ങനെയിനി.....വേണ്ടി ഇവിടെനിന്ന് ഈ സ്തോമിതാൻ ജീവനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനായി ഈ വിരഹഭുഖം നിമിത്തം ആസന്നമരണനായ എന്ത ധ്വനി. പ്രിയസഖൻ ഉത്തമസുഹൃത്തായ എന്റെ ജീവനെ രക്ഷിക്കണമേ നിന്റെ ധർമ്മമാകുന്നു എന്ന് അഭിപ്രായം വിരുന്നെ.....നീ നീ ചിരിക്കുന്നു ആ വായു

വേഗത്തോടു മമ ദയിതാമന്ദിരം പോകണം എന്ന് അനപയം. ചിക്ഷണ നിരത്ഥപദം. ആ വായുവിനേക്കാൾ വേഗത്തിൽ ആർക്കും സഞ്ചരിക്കുവാൻ സാധിക്കയില്ലെന്നു പ്രസിദ്ധമാകുന്നു. ആ വായുവേഗത്തോടുകൂടി പോയി എന്റെ പ്രിയയുടെ ഭവനത്തിൽ നീ ചെന്നുചേരണം. ദയിതാമന്ദിരം പോകണം ഇതു സംസ്കൃതരീതിയിലുള്ള പ്രയോഗമായിരിക്കുന്നു. മന്ദിരത്തിൽ പോകണം എന്നു പ്രയോഗിക്കുകയത്രേ ഭാഷയുടെ ശൈലിക്കു ഭംഗി.

പ്രാപ്തവും ഭൂത പ്രകൃതിസുഭഗം പ്രേയസശ്ശൈലപുത്ര്യം
 ക്രീഡാഗാരം ഗുണപുരമിതി പൂതമാരാമുഷേഷു ||
 ചിത്രം രംഗേ വിനിഹിതപദാശ്ചിത്തരംഗേഷു യുനം
 നൃത്യന്ത്യാറിർലളിതമണലാ യത്ര സന്ധ്യാത്വരേഷു || ൧൪ ||

ഏതെന്നും നീ വിശേഷാൽ മലമകരമണവാ-

ളൻ കളിക്കുന്നതായി

പ്രത്യേകം ഭംഗിയാം തൃഗുണമതിലകമെ-

ന്നാപ്രസിദ്ധസ്ഥലത്തിൽ,

ചിത്രം! നന്നാൻ രജതബലകളവിടെ-

ക്കാലുവച്ചിടിലും താൻ

ഗുണം വയ്ക്കുന്നതാണുള്ളതെ കരളിലാം

സന്ധ്യവേലോത്സവത്തിൽ

|| ൧൪ ||

ശ്ലോ. ൧൪. ഭൂതന ഗന്താപ്രമായ ദേശത്തെപ്പറ്റിപ്പറയുന്നു. ഏതെന്നും നീ.....കുന്നതായി മലമകരമണവാളൻ വിശേഷാൽ കളിക്കുന്നതായി എന്ന് അനപയം. പാർവ്വതീവല്ലഭനായ ശ്രീ പരമേശ്വരൻ വിശേഷേണ ലീലചെയ്യുന്നതായും മലമകരമണവാളൻ അവിടെ ശിവൻ ദേവിയോടുകൂടി സന്നിധാനംചെയ്തതെന്നു എന്നു ധ്വനി. മകരമണവാളൻ അപൂർവ്വസമാസം.

അപൂർവ്വസമാസത്തിൽ

പാർവ്വതീവല്ലഭനായ

എന്ന (കേരളപാണിനിയം) ശാസ്ത്രം സ്മരണയും. ഈ ശാസ്ത്രം അന്നു സരിച്ച മകൾമണവാളൻ എന്നു സന്ധി വരുന്നു. പൂർവ്വപ്രബന്ധങ്ങളിൽ ഏതാദശപ്രയോഗങ്ങൾ സൂചകമാകുന്നു.

അടുത്ത ശക്തികൾ ശരങ്ങൾ ചക്രങ്ങൾ
പൊഴിഞ്ഞു ഭീമനെ മുറിച്ചു കേരളം

എന്ന (ഭാരതം കിളിപ്പാട്ടു ക. പർവ്വം) നോക്കുക. 'ഭീമനെ' ഇവിടെ സമാസം അല്പം. ഇക്കാലത്തു ഏതാദശപ്രയോഗങ്ങൾ വർദ്ധിക്കുകയാണ് നല്ലത്. പ്രത്യേകം.....സ്ഥലത്തിൽ അന്യോദശമായ ഭംഗിയോടുകൂടിയതും, തുക്കണാമതിലകം എന്നു പ്രസിദ്ധവുമായ ഭേദത്തു്. എന്തെന്നും നീ എത്തിച്ചേരണം. തുക്കണയുടെ ശബ്ദാനുഗതമായ സംസ്കൃതരൂപം തുക്കണം എന്നു ഗ്രാഹ്യം. മതിലകമെന്നു പ്രസിദ്ധമായ ഭേദം. ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ മത് ലക്ഷത്തിന്റെ ഓരോന്നിന്നും പ്രതിപദിക്കുന്നു. സന്ധ്യവേദപാരമ്പര്യത്തിൽ സന്ധ്യ പാലക്കാരി വാണി (കിളിപ്പാട്ടി) മുതലായ ആദ്യപാഠങ്ങളിൽ വേദി പാലം.

അഞ്ചുപുറംകൊണ്ടു വെല
പാലമുണ്ടാകയാരവി.

എന്നു് അമരം. "വേലോപലക്ഷണാർത്ഥമാഭിപ്രായാസി തത്ര ഭവതാ പ്രവാസാഭിപ്രായാത്തന കാശ്യപന" (അഭി. ശാ. അ. ര്.) എന്നു ഭാഷ്യവും. ഉത്സവം അസംഖ്യം ജനം വന്നുകൂടുന്നു എന്നു ധ്വനി. നന്നായ്..... താൻ അവിടെ അഞ്ചലകൾ അരങ്ങത്തു നന്നായ് കാലുവച്ചിടിലും താൻ എന്നു് അനപയം. ആ സ്ഥലത്തു നൽകിക്കളയ സ്രീകൾ അരങ്ങിൽ ഭംഗിയായി കാലുവച്ചാലും നന്നായ് ഭംഗിയായി എന്നു് ഉപരിപ്പവമായ അർത്ഥം. 'ആവിർല്ലളിത'ത്തിന്നു "ആവിർ ഭൂതഃ വിലാസോ യഥാ ഭവതി തഥാ" എന്ന ചിന്താതിലകം ശുഷ്കമായിരിക്കുന്നു. പ്രസ്തുതപദത്തിന്നു ലളിതം എന്ന തുംഗാരചേഷ്ഠാവിശേഷത്തെ പ്രകാശിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് എന്നു നിഷ്പഷ്ടമായ അർത്ഥം ഗ്രഹിക്കണം. എങ്കിൽ മാത്രമേ "ആവിർല്ലളിതം" എന്ന മൂലത്തിന്നു യോജിക്കുകയുള്ളൂ.

ലീലാ വിലാസോ വില്ലിത്തിർച്ചിഭൂമഃ കിലകിഞ്ജിതം
മോട്ടായിതം കുട്ടമിതം ബിംബോപേക്ഷാ ലളിതം തഥാ
വില്ലിതം ചേതി വിഷ്ണുനായാ യോഷിതം ഭഗ ഗാത്രജഃ

(സുധാകരം) എന്ന ഗാന്ധർവ്വജാതായ പത്നു അനുഭാവങ്ങളിൽ ഒന്നാകുന്നു ലളിതം.

വിന്യാസഭംഗിരംഗാനാം ഭൂവിലാസമനോഹരം
സുകുമാര ഭവേദ്യത്ര ലളിതം തദഭിരിതം

എന്നു സുധാകരം.

അനാചാര്യോപദിഷ്ടം സ്യാല്ലളിതം രതിചേഷ്ടിതം

എന്നു ഭരതൻ.

അബുദ്ധിപൂർവ്വജം യത്തു സുകുമാരസ്വഭാവജം
ശൃംഗാരാകാരചേഷ്ടതപം ലളിതം തദഭാവതം

എന്നു ദിവാകരൻ. ഇപ്രകാരം ശൃംഗാരചേഷ്ടയോടുകൂടിയ നർത്തനത്തിനു പുരുഷന്മാരെ ആകർഷിക്കുവാൻ ശക്തിയുണ്ടു്.

ലളിതഗതിവിലാസവലഗ്നാസ-
പ്രണയനിരീക്ഷണമല്ലിതോരുമാനാഃ
കൃതമനകൃതവത്സ ഉന്നദാസനാഃ
പ്രകൃതിമഗൻ കില യസ്യ ഗോപവൽപഃ

എന്നു ഭാഗവതം (സ്ക. ൧) = നോക്കുക. നൃത്തം.....കരളിലാം നർത്തനംചെയ്യുന്നതു പ്രേക്ഷകന്മാരായ യുവാക്കന്മാരുടെ ഹൃദയത്തിലാകുന്നു. നർത്തകികൾ നൃത്തവൈഭവംകൊണ്ടു യുവാക്കന്മാരെ ആകർഷിക്കുന്നു എന്ന് അഭിപ്രായം. നൃത്തം നിറത്തം എന്നു ഭാരതം കിളിപ്പാട്ടിൽ പ്രയോഗിച്ചുകാണുന്നു. “കരുത്തന്മാരുതി നിറത്തവുമാടി” (ക. പ.) ഈ മാതിരി പ്രയോഗങ്ങൾ ഇക്കാലത്തു വെച്ചുണ്ടാകുന്നു. വിരതം അത്ഭുതം. “ആലേഖ്യായുധ്യോധിരതം” എന്നു അമരം. ഒരിടത്തു കാലുവെച്ചുകൊണ്ടു മറെറൊരിടത്തു നർത്തനംചെയ്യുന്നതു അസംഭാവ്യം. ഇവിടെ അങ്ങനെ സംഭവിച്ചതുകൊണ്ടു വിരതത്വം സിദ്ധം. “വിരതം ഭിന്നഭേദത്വം ചാതുരേതേപാരസംഗതിഃ” എന്നു ലക്ഷണപ്രകാരം അലങ്കാരം അസംഗതി.

ഗന്ധവ്യാഭേ വസതിരളകാനാമി യക്ഷേരപരാബാഹം
മാഹേന്ദ്രാഭ്യാനസ്ഥിതഹരശിരശ്ചന്ദ്രിണാഭയതരന്ധ്രാ

എന്ന (മോള)പദ്യാര്യത്തിന്റെ മായ.

തൃക്കണാമതിലകം കൊടുങ്ങല്ലൂരിന്നു നാലഞ്ചുനാഴിക വടക്കു സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ഭേശമാകുന്നു. ക്ഷേത്രത്തിലെ മതിലകത്തിന് പുറകു

ദേശം രണ്ടുമൂന്നു നാഴികയോളം വിസ്താരമുണ്ടായിരുന്നു. അതുകൊണ്ട് മതിലകം എന്നു ക്ഷേത്രത്തിനും ദേശത്തിനും പേർ സംഭവിച്ചു. ഇതിന്റെ അകത്തു് അനേകം ഉപദേവന്മാരുടെ ക്ഷേത്രങ്ങളുണ്ടു്. മുൻകാലത്തു മതിലകം കേരളത്തിലെ അതിപ്രധാനമായ ഒരു മഹാക്ഷേത്രമായിരുന്നു. പന്നിയൂർ, ശുക്ലപുരം മുതലായ ക്ഷേത്രങ്ങൾക്കുടി മതിലകത്തിന്റെ കീഴിലായിരുന്നു. പന്നിയൂരും ശുക്ലപുരവും തത്തുല്യഗ്രാമക്കാരുടെ പരദേവതാക്ഷേത്രങ്ങൾ മാത്രമേ ആയിരുന്നുള്ളൂ. എന്നാൽ കേരളത്തിലെ എല്ലാ ഗ്രാമക്കാരുടേയും പരദേവതാക്ഷേത്രമായിരുന്നു മതിലകം. അടിയന്തിരം, ഉത്സവം, ധനപുഷ്ടി മുതലായവകൊണ്ടും മതിലകം പ്രഥമഗണനീയമായിരുന്നു.

പെരുമാക്കന്മാരുടെ ഭരണകാലത്തു മതിലകം ഭൂന്നത്യത്തിന്റെ പരമകാഴ്ചയെ പ്രാപിച്ചിരുന്നു. മതിലകം കളക്റ്ററയിൽവെച്ചു കേരളത്തിലെ ബ്രാഹ്മണരുടെ ഒരു മഹായോഗം മുൻകാലത്തു നടത്തിവന്നു. അതിൽ എല്ലാ ഗ്രാമക്കാരും സംബന്ധിച്ചിരുന്നു. വിദ്യാഭ്യാസം, മതം, രാജ്യഭരണം, ആചാരം മുതലായ കാര്യങ്ങളെക്കുറിച്ചു മതിലകത്തെ മഹാബ്രാഹ്മണയോഗം ആലോചിച്ചു വേണ്ടതു പ്രവർത്തിപ്പിച്ചുവന്നു.

പരമീപ്പെരുമാൾ പരിഷ്കരിച്ചു—
പരാനന്ദം ദ്വിജയോഗമേളനം
പുർവ്വജി പുലർത്തു തുക്കണ്ണാ—
പുരഭാഗത്തു നടത്തി നന്ദിയിൽ

നിരവ പല കേരളക്ഷമാ—
സുരർ വാഴ്ചിൽ ചിലവിന്നു ശാശ്വതം
നിരപായമഹോ സഭാധനം
പരമാജ്ജിച്ചു നിറച്ചു പാത്ഥിവാൻ.

ഭരണക്രമസമ്പ്രദായമി—
പുരമബ്രാഹ്മണർ നിശ്ചയിച്ചതേ
സ്ഥിരമിങ്ങു നടത്തുമെന്നുമാ—
പരമാധൻ നിയമിച്ചു നീതമഹൻ.

തളിയാതിരിമാർമുഖാന്തരം
തെളിവോടിസ്സഭ കേട്ടുറച്ചുവ
വെളിവിൽ പെരുമാൾ നടത്തിയാ—
ലെളിയോടും വിണയില്ലൊരപ്രിയം.

എന്നു (കേരളം. സർഗ്ഗം ൩. കുഞ്ഞിക്കുട്ടൻ തമ്പുരാൻ) പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു നോക്കുക. ഇവിടെ “പരമീപ്പെരുമാൾ” എന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു രണ്ടാമത്തെ മഹാഭയപ്പെരുമാളെ ഉദ്ദേശിച്ചാകുന്നു. ഇദ്ദേഹമാകുന്നു മതിലകത്തു മഹായോഗം സ്ഥാപിച്ചതും, ഭരണനടപടികൾ പരിഷ്കരിച്ചതും. പെരുമാക്കുന്നതാരുടെ ഭരണകാലം മുഴുവനും എന്നു പറയാം മതിലകം ഉന്നതസ്ഥിതിയിലിരുന്നിരുന്നു.

ഒരലാശ്ലേരി യോഗിയാതിരിപ്പാടു തുശ്ശുരുമതിലകം അഭിവൃദ്ധിപ്പെടുത്തിയതിനുശേഷം, തൃക്കണാമതിലകത്തിനു ക്ഷീണംതട്ടി. മതിലകത്തു നടന്നുവന്ന മഹായോഗം തുശ്ശുരു ഭക്തപ്രിയത്തെയും മാറ്റിയത് ഈ യോഗിയാതിരിപ്പാടാണെന്നാകുന്നു ഐതിഹ്യം. ഇരിങ്ങാലക്കുട ഗ്രാമത്തിന്റെ ഉയർച്ചയും മതിലകത്തിന്റെ അധഃപതനത്തിനു കാരണമായിത്തീർന്നു. മതിലകത്തുകാരും സംഗമഗ്രാമവാസികളും തമ്മിൽ മതിലകം ക്ഷേത്രത്തിന്റെ സന്ദേശസീമയെപ്പറ്റി പല കലഹങ്ങളും ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്. പൂർവ്വകാലത്തു ഗ്രാമതീലാചരായിരുന്ന മതിലകം ഇന്നു് ആ മഹിമ നശിച്ചു ഭേദമായിരിക്കുന്നു.

സമൃദ്ധി ശ്രോതും സകുലഭിഹിതം സർവ്വഭൈരാവധാതും
റീതാലംബേ പഥി വിചരിതും വൃക്കമാഭാഷിതൃഞ്ച ||
ആധിം യുക്താരധരയിതുമപ്യാർത്തയോർവിപ്രശ്യാശേ
താമ്രാശാത്രാഭരണ! നിപുണ്ണാമൃതസ്യസ്തപമേവ || ൧൫ ||

നന്നായ് കേട്ടീടുവാനും പറകിലതു ധരി-
ട്ട് പാനമാകാശമാർഗ്ഗ-
ത്തൊന്നായ് പോകുന്നതിന്നും വെളിവിൽ മധുരമാ-
യിട്ടു ചൊല്ലുന്നതിന്നും
വന്നു വേർപാടിൽ മാഴ്കുന്നവരുടെയഴലാ-
റാനമേററം മിട്ടു കാ -
ന്നിന്നാത്താമ്രാകലത്തിന്നണിമണിയൊരുവൻ
താമ്രതുണ്ഡൻ ഭവാൻ താൻ || ൧൫ ||

ശ്ലോ. ൧൫. ദൂതന്റെ യോഗ്യതകളെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. നന്നായ് പറകിൽ പറകിൽ നന്നായ് കേട്ടീടുവാനും എന്നു് അനേക

യം. പറയുന്നതിനെ ശരിയായി കേൾക്കുന്നതിനും അതു....പ്രാനം പറഞ്ഞതു മനസ്സിൽ ഗ്രഹിച്ചു ഉറപ്പിക്കുന്നതിനും ആകാശ..... പ്പുന്നതിനും ആശ്രയസ്ഥാനമില്ലാത്ത ആകാശത്തുകൂടി ഒന്നായിട്ടു സഞ്ചരിക്കുന്നതിനും വ്യക്തമായും ശ്രവണമനോഹരമായും സംഭാഷണം ചെയ്യുന്നതിനും വന്നാ.....ലാററററററ വന്നുചേർന്നു വേർപാടിൽ കരയുന്നവരുടെ ഭുഖം നീക്കുന്നതിനും മിട്ടക്കാൻ മിട്ടക്കേടുകൂടിയവനായിട്ടു ഇന്നു ഇഹാലത്തു താമ്രാകുല.....താൻ താമ്രാകുലത്തിന്നിണിമണി താമ്രതുണ്ഡൻ ഭവാൻ ഒരുവൻ താൻ. താമ്രവംശത്തിനു് അലങ്കാരമായും കിളിയായും ഇരിക്കുന്ന നീ ഒരാൾ മാത്രമേ ഉള്ളൂ. താമ്രാകുലം താമ്രയുടെ വംശം. താമ്ര താമ്രയെന്നു പേരായ പക്ഷികുലമാതാവു്. അതിന്റെ സന്താനമാണു് ശുകി. ശുകിയുടെ സന്താനമാകുന്നു ശുകജാതി.

കൈരളം ഭാസി ചക്രേണി ച പൃതരാഷ്ട്രീമധോ, ശുകീം
താമ്രാപി സുഷുവേ കന്യാഃ പഞ്ച താ ലോകവിത്രതഃ

ശുകീ വിജ്ഞേത ധർമ്മജ്ഞാ ശുകാഭനവ മനസിനി
കല്യാണഗുണസമ്പന്നാൻ സർവ്വലക്ഷണപൂജിതാൻ.

എന്നു (മഹാഭാരതം) പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു നോക്കുക. താമ്രതുണ്ഡൻ ചുവന്ന മുഖത്തോടുകൂടിയവൻ. കിളി. ഈ പദം ശുകത്തിന്റെ അംഗലാവണ്യത്തെ ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. “യത്രാകൃതിസ്തത്ര ഗുണോ വസന്തി” എന്ന സാമുദ്രികശാസ്ത്രം അനുസരിച്ചു് ആകൃതിപോലെ പ്രകൃതിയും മനോഹരമെന്നു ഭാവം. താമ്രതുണ്ഡപദത്തിനു് ‘കമനീയാംഗ! പഞ്ചവണ്ണയുക്തതയാ കൈരളകുജനകതപാൽ തപദർശനേനൈവാസ്യ’ ആധിശ്ശാമൃതീതി അഭിസന്ധിഃ” എന്നു ചിന്താതിലകം. കമനീയാംഗനായ നിന്നെ കാണുമ്പോൾ കൈരളംകൊണ്ടു് അമ്പളുടെ ആധി ശമിക്കും എന്നു ഭാവം. ശ്ലോകം നാലാം പാദത്തിൽ, മൂലം അന്ത്യപാദത്തിലെ ശബ്ദഭംഗി വരുത്തിയിരിക്കുന്നു.

അപ്രഭുമാതം ധ്വനതി മധുരം കംബുയുഗം പായായൈ
രന്ധ്രാ ചപ്താമുഃ പിദധതി രൈവത്രർതിഭേദാ ഗഭീരൈഃ ||
അഭാജിന്യാമവിരളവലനാരുതോൽഭാമ്യമാണാ -

ശ്ലബ്ധായത സാധിജാജ്ഞാമളാശ്ചഭിനഭഃ

|| ചതു ||

ഉത്താതേകങ്ങളമിപ്പോൾ കടലിൽ മധുരമായ്
 ശംഖ ശബ്ദിച്ചിടുന്നു,
 ജാതാഭോപം മുഴങ്ങുന്നിതു തിരകളടി-
 പ്രേതഡഭേരീനിനാദം,
 വാതാവേശാൽ കുറഞ്ഞൊന്നിളകിയുയരവേ
 താമരപ്പൊയ്ക്കയിങ്കൽ
 സ്ത്രീതാമോദേന വണ്ടാണൊരു കമലപുരജ-
 കാളവും ക്രുകിടുന്നു. . || . ||

ശ്ലോ. ൧൩. യാത്രയ്ക്കു ശുഭശങ്കനങ്ങൊളം പ്രതിപാദിക്കുന്നു.
 ഉത്താതേ.....ശബ്ദിച്ചിടുന്നു ഇപ്പോൾ കടലിൽ ശംഖ ഉത്താ-
 തേ കണ്ടും മധുരമായി ശബ്ദിച്ചിടുന്നു എന്ന് അർത്ഥം. യാത്ര ആരം-
 ഭിക്കുന്ന ഈ സമയത്തു കടലിൽ ശംഖ് ആരും ഉത്താതേകങ്ങളെന്ന
 മനോഹരമായി ശബ്ദിക്കുന്നു. ജാതാഭോപം.....നിനാദം
 തിരകളടിപ്രേതഡഭേരീനിനാദം-ജാതാഭോപം മുഴങ്ങുന്നിതു. തിരകളാ-
 കുന്ന പെരുമ്പറകളുടെ ഗംഭീരമായ ശബ്ദം ഭിക്ഷകളിൽ ആഡംബര-
 തോടുകൂടി മുഴങ്ങുന്നു. വാതാവേശാൽ.....ക്രുകിടുന്നു കാര-
 തട്ടി അല്പം ഇളകി പൊങ്ങുന്ന സമയത്തു, താമരപ്പൊയ്ക്കയിൽ ഏറ്റവും
 സൗരഭ്യംചേർന്ന വണ്ടോടുകൂടിയ പൊടിയാകുന്ന കാഹളവും ശബ്ദി-
 ക്കുന്നു. കാഹളതട്ടിപ്പറക്കുന്ന പൊടിയോടുകൂടിയതും വണ്ടു ശബ്ദിക്കുന്ന
 തും എന്നു ഭാവം. ആമോദം സന്തോഷം, മണമെന്നും; “ആമോദോ
 ഗന്ധഹർഷയോഃ” എന്നു വിശ്വം. കാളം കാഹളം എന്ന് സംസ്കൃത
 പദത്തിലെ ‘ഹ’കാരം ലോപിച്ചു ഉണ്ടായ ഭാഷാപദം. പ്രസിദ്ധം.
 “കാളംപാലേ കസുമധനേഷാ ഹന്ത പൂങ്കോഴി ക്രമീ” (ഉ. സ.)
 എന്നു പ്രയോഗം നോക്കുക. യാത്രാരംഭത്തിൽ ശംഖാദിരവങ്ങൾ
 സംഭവിക്കുന്നതു ശുഭശങ്കനം.

വീണാ വേണ മദംഗ ശംഖ പടഹ-
 ഭാഗനഞ്ച ഭേരീരവം
 നീതം മംഗലമംഗനാം ച ഗണിതഃ
 പശ്യ പശ്യ പശ്യ പാദിനം

ദുർവ്വാചനപുണ്ണകാലകുസുമം
 മാലാം ഫലം കന്യകാം
 ചണ്ഡാം ഭീപസരോരുഹേ ച ശുഭഭം
 വിദ്യാന്നിമിത്തം ബുദ്ധ്യുഃ

എന്ന നിമിത്തശാസ്ത്രം. ശ്ലോകത്തിൽ അലങ്കാര രൂപം. “മന്ദം
 മന്ദം നദതി പാപശ്ചാരകൃഷ്ണം” ഇത്യാദി (മേഘ) പദ്യത്തിന്റെ
 മറയ.

പാകോത്പിംഗാഃ കളമകലികാഃ പത്മരാഗാഭിതാമൈ-
 സ്മണ്ഡശ്ചാരുകപണിതസുഭഗാഭ്യന്തരൈരുപഹന്തഃ ||
 ക്ഷേത്രാൽ ക്ഷേത്രം ധ്രുവമവരതസ്തപാശ്ചകാസ്തത്ര തത്ര
 ഭപിത്രാഃ പത്രിപ്രവര! പരഷിയാവധി പ്രാപയേയഃ || ൧൭ ||

കണ്ഠംതട്ടിക്കിളമ്പും കളമധൂരവം
 കേവലം തെല്ലടക്കി-

കൊണ്ടും മഞ്ഞച്ച വൻനെൽക്കുതിരരുണമണി-
 കൊക്കിനാൽ കൊത്തിയേന്തി
 കണ്ടതോരും കടക്കും കിളികൾ കിളിമണി!
 നിന്നെയങ്ങോളമൊന്നും-

രണ്ടും കൊണ്ടാകുമല്ലോ മറുകിളികളനി-
 കേവല മാവറുപുകാരം. || ൧൭ ||

ശ്ലോ. ൧൭. ദുർവ്വാചനപുണ്ണകാലകുസുമം മാലാം ഫലം കന്യകാം ചണ്ഡാം ഭീപസരോരുഹേ ച ശുഭഭം വിദ്യാന്നിമിത്തം ബുദ്ധ്യുഃ എന്ന നിമിത്തശാസ്ത്രം. ശ്ലോകത്തിൽ അലങ്കാര രൂപം. “മന്ദം മന്ദം നദതി പാപശ്ചാരകൃഷ്ണം” ഇത്യാദി (മേഘ) പദ്യത്തിന്റെ മറയ. പാകോത്പിംഗാഃ കളമകലികാഃ പത്മരാഗാഭിതാമൈസ്മണ്ഡശ്ചാരുകപണിതസുഭഗാഭ്യന്തരൈരുപഹന്തഃ || ക്ഷേത്രാൽ ക്ഷേത്രം ധ്രുവമവരതസ്തപാശ്ചകാസ്തത്ര തത്ര ഭപിത്രാഃ പത്രിപ്രവര! പരഷിയാവധി പ്രാപയേയഃ || ൧൭ ||

ശ്ലോ. ൧൭. ദുർവ്വാചനപുണ്ണകാലകുസുമം മാലാം ഫലം കന്യകാം ചണ്ഡാം ഭീപസരോരുഹേ ച ശുഭഭം വിദ്യാന്നിമിത്തം ബുദ്ധ്യുഃ എന്ന നിമിത്തശാസ്ത്രം. ശ്ലോകത്തിൽ അലങ്കാര രൂപം. “മന്ദം മന്ദം നദതി പാപശ്ചാരകൃഷ്ണം” ഇത്യാദി (മേഘ) പദ്യത്തിന്റെ മറയ. പാകോത്പിംഗാഃ കളമകലികാഃ പത്മരാഗാഭിതാമൈസ്മണ്ഡശ്ചാരുകപണിതസുഭഗാഭ്യന്തരൈരുപഹന്തഃ || ക്ഷേത്രാൽ ക്ഷേത്രം ധ്രുവമവരതസ്തപാശ്ചകാസ്തത്ര തത്ര ഭപിത്രാഃ പത്രിപ്രവര! പരഷിയാവധി പ്രാപയേയഃ || ൧൭ ||

കണ്ഠംതട്ടിക്കിളമ്പും കളമധൂരവം കേവലം തെല്ലടക്കി- കൊണ്ടും മഞ്ഞച്ച വൻനെൽക്കുതിരരുണമണി- കൊക്കിനാൽ കൊത്തിയേന്തി കണ്ടതോരും കടക്കും കിളികൾ കിളിമണി! നിന്നെയങ്ങോളമൊന്നും- രണ്ടും കൊണ്ടാകുമല്ലോ മറുകിളികളനി- കേവല മാവറുപുകാരം. || ൧൭ ||

ശ്ലോ. ൧൭. ദുർവ്വാചനപുണ്ണകാലകുസുമം മാലാം ഫലം കന്യകാം ചണ്ഡാം ഭീപസരോരുഹേ ച ശുഭഭം വിദ്യാന്നിമിത്തം ബുദ്ധ്യുഃ എന്ന നിമിത്തശാസ്ത്രം. ശ്ലോകത്തിൽ അലങ്കാര രൂപം. “മന്ദം മന്ദം നദതി പാപശ്ചാരകൃഷ്ണം” ഇത്യാദി (മേഘ) പദ്യത്തിന്റെ മറയ. പാകോത്പിംഗാഃ കളമകലികാഃ പത്മരാഗാഭിതാമൈസ്മണ്ഡശ്ചാരുകപണിതസുഭഗാഭ്യന്തരൈരുപഹന്തഃ || ക്ഷേത്രാൽ ക്ഷേത്രം ധ്രുവമവരതസ്തപാശ്ചകാസ്തത്ര തത്ര ഭപിത്രാഃ പത്രിപ്രവര! പരഷിയാവധി പ്രാപയേയഃ || ൧൭ ||

നിന്നെ.....പ്രകാരം നിന്നെ അങ്ങോളം ഒന്നും രണ്ടും മറുകിളികൾ അതിർക്കുറു മാറുംപ്രകാരം കൊണ്ടാക്കുമല്ലോ. നിന്നെ മതിലകംവരെയും ഒന്നും രണ്ടും മറുകിളികൾ ചേൺ അതിരുകൾത്തോറും മാറിക്കൊണ്ടിരിക്കും. ചില കിളികൾ അവയുടെ പാടത്തിന്റെ അതിരവരെ നിന്നെ കൊണ്ടിരിക്കും. അവിടെനിന്നു വേറെ ചില കിളികൾ നിന്നോടുചേൺ അവയുടെ പാടത്തിന്റെ അതിരവരെ വരും. ഈ നിലയിൽ നിനക്കു മതിലകംവരെ കൂട്ടുകാരൊരുമിച്ചു പോകാം എന്നു ഭാവാ. കിളിമണി എന്ന പദത്തിന്നു നിന്റെ യോഗ്യത കൊണ്ടു മറ്റു കിളികൾ ഇപ്രകാരം ചെയ്യുന്നു എന്നു ധ്വനി. “ഏകോന ഗച്ഛേദ്ഭാഗം” എന്ന ശാസ്ത്രം ഇവിടെ സൂതർവ്വം. കിളികൾക്കു നെല്ലുതിരു വളരെ ഇഷ്ടമായ ഒരു ഭക്ഷണസാധനമാകുന്നു.

കുഴമനെല്ലുതിർ കൊത്തിയുടൻ കുള-
കുപണിതമൻപിൽ മുറിഞ്ഞു മുറിഞ്ഞുപോയ്
ഗഗനസീമനി കാമിനി! പങ്തിത-
ശൃംഗകുലം കലിതോത്സവമാബ്ദമേ.

(ചന്ദ്രോ. ഭാഗം ൪) എന്ന പദ്യം നോക്കുക.

ആ കൈലാസാൽ ബിസങ്കിസലയല്ലേഭവാമേയവന്തഃ
സമ്പിത്വന്തേ നഭസി ഭവന്തോ രാജഹംസാസ്സഹായഃ
എന്ന (മേഘ)പദ്യാർദ്ധത്തിന്റെ മൊയ.

ആരഭ്യാസ്താദപസതിമവധീകൃത്യ മദപല്ലവായാ-
സ്താവദപാപീവിപിനസുഭോഗാ യേ ച യാവന്ത ഏവ ||
താംസ്താൻ ഭാഗാൻ നിരമയ ഭവസ്സാധുമാർജ്ജോപലബ്ധ്വൈ
വിശ്രാന്തൈ വാ വിധതി വിഗതാലംബനേ യാസ്യതേസ്ത || ൧൮ ||

എന്നാലിട്ടിരിക്കത്തൊട്ടെൻപ്രിയയുടെ ഭവന-

ത്തോളമുജ്ജ്വലാരിയ്ക്കായ്

നന്നായിടും കുളം കാടിവയൊടഴകെഴും-

ഭൂമിഭാഗങ്ങളെല്ലാം

ഇന്നാദ്യം ചൊല്ലിടാം കേൾക്കുക, ഗുണമിയലും
മാർഗ്ഗബോധത്തിനും താ-
ന്നൊന്നായ് വാനിൽ പറക്കുന്നിടയിലുടയൊരാ-
ശ്രാന്തി തീർത്തിടുവാനും. || ചവ ||

ശ്ലോ. ചവ. ഭൂതൻ ഗതിചെയ്യേണ്ട മാർഗ്ഗങ്ങൾ ഉപദേശിക്കാമെന്നു പറയുന്നു. എന്നാൽ.....രിടയ്ക്കായ് നീ യാത്രയ്ക്കു് ഒരുങ്ങിയാൽ ഈ രാമേശ്വരം മുതൽ എന്റെ പ്രിയതമ ഇരിക്കുന്ന മതിലകം വരെയുള്ള സ്ഥലത്തിന്റെ നടുവിലായി. നന്നായിട്ടും.....ഉള്ളൊന്നിമ്ലജലങ്ങളായ കുളങ്ങൾ, ഫലപൂർണ്ണമായ വനങ്ങൾ, രമണീയങ്ങളായ ഭൂമിഭാഗങ്ങൾ മുതലായൊഴുപ്പറ്റിയെല്ലാം. ഇന്നാ.....ല്ലിടാം ഇന്നു സന്ദേശം പറയുന്നതിനു മുൻപു പറയാം. കേൾക്കുക നീ അതു കേട്ടാലും. മാർഗ്ഗങ്ങളെക്കുറിച്ച് പറയുന്നതിന്റെ പ്രയോജനത്തെ ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. മാർഗ്ഗബോധത്തിനും സഞ്ചരിക്കേണ്ട വഴികളെക്കുറിച്ച് അറിവ് ഉണ്ടാകുന്നതിനും താൻ ഒന്നായ്.....തീർത്തിടുവാനും വിശ്രമംകൂടാതെ ആകാശത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുമ്പോൾ ഉണ്ടാകുന്ന ക്ഷീണംതീർക്കുന്നതിനും വേണ്ടി എന്നു ഭാവാം. “മാർഗ്ഗം താവപ്തം കഥയതസ്തപൽപ്രയാണാനുരൂപം” ഇത്യാദി (മേഘ)പദ്യത്തിന്റെ ഛായ.

സ്ഥായം സ്ഥായം തദഷു ധരണീസ്ഥായിനോ വഞ്ചയിതപാ
ഗ്രാഹം ഗ്രാഹം നയനഹൃദയഗ്രാഹിണീസ്സസ്യപങ്ക്തിഃ ||
പായം പായം പരിലഘു പയഃ പത്മിനീനാമജസ്രം
ഗായം ഗായം പുനരപി ഭവാൻ ഗാഹിതാ വ്യോമ യേഷു || മൻ ||

പാതർത്തം വൃക്ഷത്തിലിഷ്ടപ്ലവനിയവനിയിലു-
ള്ളൊരെ വഞ്ചിച്ച മെല്ലെ-
പ്പാതർത്തം കണ്ണമനസ്സും കവതമൊരുതരം
സസ്യസാരം ഗ്രഹിച്ചും

നേർത്തുളളാത്താമരപ്പൊയ്ക്കയിലുടയ ജലം
 വേണ്ടനേരം കുടിച്ചും
 പേർത്തും പാടിബ്ബോനാ വഴി ഗഗനപദം
 പൂണ്ടു വീണ്ടും പറക്കാം. || ൧൯ ||

ശ്ലോ. ൧൯. വിശ്രമസ്വഭാവത്തെപ്പറ്റി പറയുന്നു. പാർത്തും...
 ...പ്പടി വൃക്ഷത്തിൽ ഇഴുപ്പടി പാർത്തും എന്നു അനപയം. മരങ്ങളിൽ ഇഴുപ്പോലെയെ താമസിച്ചു വിശ്രമിച്ചും. അവനിയിലുളളാരെ
ഗ്രഹിച്ചും ഭൂമിയിലുള്ള മനുഷ്യർ നോക്കാതെയിരിക്കുന്ന സമയത്തു്, തരത്തിൽ, അവരെപ്പറ്റിച്ചു സാവധാനത്തിൽ കണ്ണും മനസ്സും അപഹരിക്കുന്ന ഒന്നതരം സസ്യങ്ങളെ കൊത്തിയെടുത്തും. “കണ്ടാമാണ്ടിരിക്കുക...പൊലുമാലോ” (ശ്ലോ. ൨൦) അങ്ങനെയുള്ള മലയരെ വഞ്ചിച്ചാൽ ഭോഷമില്ലെന്നു ഭാവാം.

വ്രജത്തി നേ മൃഡധിയഃ പരാഭവാം
 ഭവന്തി-മായാവിഷ്ടയേന മായിനഃ

എന്നു സൂതർവ്വം. കാഴ്ചയ്ക്കും അനുഭവത്തിന്നും നല്ല സസ്യങ്ങളെ, മനുഷ്യരെപ്പറ്റിച്ചു കയ്യാലാക്കിയും എന്നു സാരം. നേർത്തും...കുടിച്ചും വേണ്ടനേരം ആത്താമരപ്പൊയ്ക്കയിലുടയ നേർത്തുളള ജലം കുടിച്ചും. ഭാഹരിക്കുന്ന സമയത്തു താമരപ്പൊയ്ക്കയിലെ നേർത്തുളള വെള്ളം കുടിച്ചും. നേർത്തു മൂലത്തിലെ ‘പരിലാലു’പദത്തിന്റെ ഭാഷ. ഏറ്റവും ലാലു. ‘വാരാതപാദിസമ്പർക്കഭവോഽഥഗൗരവം’ എന്നു വാരാണ്സിനി. കാരവെയിലു മുതലായവ കൊണ്ടിട്ട ചിനസ്വഭാവം നിശ്ശേഷം നശിച്ചതു് എന്നു് അർത്ഥം. ഈ പദം ജലത്തിന്റെ പാനയോഗ്യതയെ ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു.

ന പിബേൽ പങ്കശൈവാലതൃണപണ്ണാവിലാസ്തം
 സുശ്ലേഷപവനാഭൃഷ്ടമഭിവൃഷ്ടം ചനം ഗുരു.

എന്നു് അഷ്ടാംഗഹൃദയം. ഗുരുഗുണത്തോടുകൂടിയ ജലം പാനംചെയ്യുന്നതുകൊണ്ടു രോഗം ഉണ്ടാകുന്നു എന്നു വൈദ്യസിദ്ധാന്തം. ജലം ‘പയഃ’ എന്ന മൂലത്തിന്റെ ഭാഷ. വെള്ളം എന്നു മാത്രം ഈ പദത്തിന്നു് അർത്ഥം ഗ്രഹിച്ചാൽ ചോര, പാലു് എന്നും ധ്വനി. “പരിലാലു”

കമലരജോധിവാസഹൃദ്യം പയഃ സലിലം. അത്ര പയശ്ശബ്ദഃ ഉക്തം സദ്യോബലനരതപമാധുർവ്വാദിക്ഷീരസാധമ്യപ്രതീതേത്രപമാലങ്കാരോ ധപന്യതേ" എന്നു വരവണ്ണിനിയിൽ പറയുന്നതു യുക്തമായിട്ടുണ്ട്.

അത്ര ഗവ്യം തു ജീവനീയം രസായനം
ക്ഷതക്ഷീണഹിതം മേഘം ബല്യം സ്തന്യകരം സരം

ശ്രമഭ്രമമദാലക്ഷ്മീശ്വരസംസാദിതുഡ്ഢിക്ഷീരഃ
ജിഹ്വജപരം മുത്രമുദാഹൃതം രക്തവിത്തം ച നാശയേൽ.

എന്ന് അഷ്ടാംഗഹൃദയം. നാമരപ്പൊയ്ക്ക എന്ന പദം ജലത്തിന്റെ ശൈത്യത്തേയും മാധുർയ്വത്തേയും സൗരഭ്യത്തേയും ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. വേർത്തും പാടി ഉച്ചത്തിൽ പാടിക്കൊണ്ടു് ഭവാനാ....പറക്കാം മരത്തിലിരുന്നു സസ്യം ഭൂജിപ്പും വെള്ളം കുടിച്ചും വിശ്രമിച്ചു ക്ഷീണം തീർത്തിനുശേഷം വിണ്ടും വിറ്റുക്കു് ആകാശത്തിൽകൂടി യാത്രചെയ്യാം. വേർത്തും പാടി ഉത്സാഹത്തെയും ആഹ്ലാദത്തേയും ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു.

പുതസ്തീർത്ഥാഹൃതജലകണ്ഠൈഃ പൂർവ്വമുദോധിവാതൈഃ
പുഷ്പസപ്തജ്ജനരജസാ ഭസ്മനാലുളിതാംഗഃ ||
ജ്യോൽസ്സാഗൗരവം വപുഷി കപിശം മുർദ്ധ്വനി കാളം ച കണ്ഠേ
ജ്യോതിർലിംഗം പ്രണമ ജഗതാം മുലമിഷ്ടാത്മസിദ്ധൈഃ || ൨൦ ||

തീർത്ഥത്തണ്ണീർക്കണ്ഠകൊണ്ടെന്നയുമൊരു കടൽ-

ശാരദിനാൽ ശുദ്ധനായി-

പ്പേർത്തും സപ്തജ്ജനരജസാ ഭസ്മനാലുളിതാംഗ-

സുത്തെയും പൂശി മെല്ലെ

ശുദ്ധശുദ്ധവെൺനിലാവിൻനിറമുടൽ, മുടിയോ

മഞ്ഞ, കണ്ഠം കറുത്താ-

ണിതരം വിശൈലകമൂലം തൊഴുകഭിമതലാ-

ഭത്തിനായ് ദിവ്യലിംഗം.

|| ൨൦ ||

ശ്ലോ. ൨൦. യാത്ര നിർവ്വിഷ്ണു നിർവ്വഹിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ആരംഭത്തിൽ ഭഗവാന്റെ വാദിക്കുവാൻ ഉപദേശിക്കുന്നു. തീർത്ഥത്തണ്ണീർ

.....ശുദ്ധനായി തീർത്തതിൽനിന്നു വെള്ളത്തുള്ളികൾ വഹിച്ചു കൊണ്ടു വരുന്ന കടൽക്കരയ്ക്ക് ഏറെ ശുദ്ധനായും. തീർത്ഥം പുണ്യ ജലത്തോടുകൂടിയ നദി മുതലായവ.

തീർത്ഥാസ്രാദ്ധപരക്ഷേത്രോപായോപാദ്ധ്യായമന്ത്രിഷു
അവതാരഷ്ടിജ്ഞാഭഃ ശ്രീരജസ്സ ച വിശ്രുതം

എന്നു വിശ്വം. രേഖയും.....മെല്ലെ ധാരാളമായി ഏഴിലമ്പാലയിലെ പൂക്കളുടെ വെളുത്ത പൊടിയാകുന്ന ഭസ്മം ശരീരത്തിൽ ധരിച്ചു. സപ്തർഷഭം ഏഴിലമ്പാലമരം. ഇതു ശരൽക്കാലത്തു പൂക്കുന്ന ഒരു വൃക്ഷമാകുന്നു.

വികച്ച സപ്തർഷപ്രസവോത്തരൈഃ-
രഘുകുലം പൊടിഭിർവ്വിചകാശിരേ.

എന്നു ചന്ദ്രോത്സവം (ഭാ.ര.) മെല്ലെ സാവധാനത്തിൽ, മനസ്സിൽനിന്നു. ഈ പദത്തിന് ഉത്തരാർദ്ധത്തിലെ തൊഴുതെന്ന ക്രിയയോടാണ് സംബന്ധം. ശുദ്ധം.....മുടൽ നിർമ്മലമായ നിലാവുപോലെ വെളുത്ത ശരീരത്തോടുകൂടിയതും മുടിയോ മഞ്ഞ മഞ്ഞനിറമായ തലമുടിയുള്ളതും. ജടാബന്ധത്തോടുകൂടിയതെന്നു ഭാവം. കണ്ണും കിരത്താണ് കഴുത്തു കിരത്തിരിക്കുന്നതും. കാളകൂടവിഷം പറ്റിപ്പിടിച്ചുണ്ടായ നീലനിറം എന്നു ഭാവം. ഇത്ഥം.....ദിവ്യലിംഗം അഭിമതലാഭത്തിനായ് ഇത്ഥം വിശൈകമൂലം ദിവ്യലിംഗം തൊഴുക എന്ന് അനപയം. അഭീഷ്ടം സാധിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ഇപ്രകാരമിരിക്കുന്നതും, ലോകങ്ങൾക്കെല്ലാം മൂലവും ആയ ദിവ്യലിംഗത്തെ തൊഴുതാലും. ഇവിടെ ഭഗവാനായ ശ്രീപരമേശ്വരനെ ദിവ്യലിംഗസ്വരൂപനായി കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ശിവന്റെ ശരീരം വെളുത്ത നിറമാണെന്നും മറ്റും പ്രസിദ്ധം.

പാലുപോലെ വെളുത്ത മെന്തിലണി-

ഞ്ഞ ഭസ്മപരാഗവും

പാകശാസനനീലരത്നനിറം കല-

ന്റെ കണ്ണവും

(ശിവകണ്ഠാമൃതം) എന്ന കവിവാക്യം ഭാഷ്യവും. ലിംഗം ശിവന്റെ മുന്തിവിശേഷം.

ലിംഗം ചിഹ്നേന്മാനേപി
സാങ്ഖ്യാക്തപ്രകൃതാവപി
ശിവമുന്തിവിശേഷേപി.

എന്നു വിശദം. കുളിച്ച ഭസ്മം ധരിച്ച ഭക്തിയോടുകൂടി ഭേദനെ ദർശിക്കുന്നതിന്റെ പ്രതീതി ഗ്രാഹ്യം.

ശ്രീരാമൻ രാമേശ്വരൻ പ്രതിഷ്ഠിച്ചതും, വില്ലാലൻ രാമേശ്വരൻ തിരു ഭാരതത്തിലെ പുണ്യസ്ഥലങ്ങളുടെ കൂട്ടത്തിൽ പ്രധാനസ്ഥാനം ലഭിക്കുന്നതിനു് ഇടവരുത്തിയതും ആയ ശിവലിംഗത്തെ ഉദ്ദേശിച്ച ദിവ്യലിംഗം എന്ന ഭാഷയിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ജ്യോതിർലിംഗം എന്നു മൂലം. ശിവനു സേതുനാഥൻ എന്നും പേരുണ്ട്. പ്രസ്തുതനാഥന്റെ ഉണ്ടാകുന്നതിനു കാരണം 'സേതുമാഹാത്മ്യ'ത്തിൽ വിവരിക്കുന്നു.

ഈ ശ്ലോകം ഉത്തരാർദ്ധത്തിന്റെ ചിന്താതിലകം അധികം സാരവത്തായിട്ടുണ്ട്. "ജ്യോൽസ്സാവൽ ഗൌരം ധവളം അനേന സതപുണ്യ ഉക്തം, മുർദ്ധ്വിനി കപിശം കപിലം ജടാജടസഹിതമിത്യർത്ഥം, അനേന രാജാഗുണം, നീലം ച കണ്ഠ ഗന്ധേ നീലവസ്ത്രയുക്തമിത്യർത്ഥം, അനേന തമോഗുണം അത ഏവോക്തം ജഗതാം ചതുർഭുഗഭവനാനാം മൂലം കാരണം. അത്ര ഗുണത്രയവിശിഷ്ടതാക്ത്യാ ഗുണാത്മികം മായാമധിഷ്ഠായ ജഗജ്ജനിസ്ഥിതിലാപസകൃത്താമസ്യോക്തം. ബ്രഹ്മണോ ജഗജ്ജാതമിതിത്രുതി പ്രസിദ്ധിഃ "യതോ വാ ഇമാനി ഭൂതാനി ജായന്തേ ഇതി". (ഭാഷയിലെ) വെൺ മഞ്ഞ കറുത്ത എന്ന പദങ്ങൾ സതപം രജസ്സു തമസ്സു എന്നീ ഗുണങ്ങളെ വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു. മായാത്മകമായ ഈ ഗുണത്രയത്തെ കൈക്കൊണ്ട് ലോകങ്ങളുടെ സൃഷ്ടിസ്ഥിതി സംഹാരങ്ങൾ ചെയ്യുന്ന ബ്രഹ്മസ്വരൂപനാണ് ശ്രീശിവൻ എന്നു ഭാവാം. "കവിനാപ്യനേന ഇഷ്ടഭേദതാനമസ്കാരഃ കൃത ഇത്യവഗന്തവ്യഃ" എന്നും ചിന്താതിലകം പറയുന്നു. ഈ പദ്യത്തിൽ കവി ഇഷ്ടഭേദതാനമസ്കാരം ചെയ്തിരിക്കുന്നു എന്നു സാരം.

ലബ്ധ്വാ ശംഭോരനുമതിമിതോഭ്യുത്പതന്തം ഭവന്തം

ലക്ഷ്മീവന്തോ നവകമലിനീം മാനസാഭാപതന്തഃ ||

ശുഭാംഭോഭേ നഭസി ശുഭയാ നന്ദയിഷ്യന്തി ദുഷ്ട്വാ

ശുഭൈഃ പരേഷ്വിനമഹിതമനുരൂപികാ പല്ലികാക്ഷഃ || ൨൧ ||

ഗൌരീകാന്താനവാദന്തോദ്യമയമൊര-

ങ്ങയ്ക്കുടൻ മാനസം വി-

ദ്വേദീനം ഭംഗിയോടും സരസസരസിജ-

ഗ്ലാഘ്നാനാക്കിത്തീർപ്പാർ

പാരിജാതം മുല്ലതോലും ചിറകെഴുമായ-

നങ്ങരം തുവെള്ളമേഖലം

പൂരിക്കും വാനിൽ വിങ്ങും ശുഭനില നികരം-

ദൃഷ്ടിയാൽ തൃഷ്ടിയേകം.

|| ൨൧ ||

ശ്ലോ. ൨൧. ശുഭസൂചകമായ ഹംസാഗമനത്തെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. ഗൌരീകാ.....ങ്ങയ്ക്കു പാർവ്വതീവല്ലഭനായ ശിവനെ തൊഴുതു് അനുഗ്രഹംവാങ്ങി യാത്രയ്ക്കു പറഞ്ഞുടങ്ങുന്ന നിനക്കു. ഗൌരീ വെളുത്ത നിറത്തോടുകൂടിയവരും, ശ്രീപാർവ്വതി. “ഉമാ കുർത്വായനീ ഗൌരീ” എന്ന് അമരം.

യസ്തിനനാഗപി നവാംബുജപത്രഗൌരീ!

ഗൌരീ! പ്രസാദമധുരാം ദൃശമാദധാസി

എന്നു ചർച്ചാസ്തവം. ഉടൻ ഉടഞ്ഞുതന്ന, താമസിക്കാതെ. മാനസംഗമിപ്പോർ മാനസസരസ്സിനകൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടവരും, അധികമായ രതീരശോഭയോടുകൂടിയവരും, ഭൂമിയിലെ മനോഹരങ്ങളായ താമരപ്പൊയ്കകൾ പൊലിപ്പോകുന്നവരും. മാനസം ബ്രഹ്മാവ നമസ്സുകൊണ്ടു സൃഷ്ടിച്ച സരസ്സ്.

കൈലാസപർവ്വതേ രാമ! മനസാ നിർമ്മിതം പരം

ബ്രഹ്മണം നരശാർദൂല തേനേദം മാനസം സരഃ

എന്നു വാല്മീകിരാമായണം (ബാലകാ. സ. ൨൪) നോക്കുക. ‘മാനസാൽ ബ്രഹ്മണം മനസാ നിർമ്മിതത്വാൽ’ എന്നു ചിന്താതിലകം. “കാലാന്തരേ മാനസസ്യ ഹിമഭൃഷ്ടതപാലിമസ്യ ച ഹംസാനാം രോഗഹേതുതപാദന്വൃത ഗതാ ഹംസാഃ പുനർവുഷാസു മാനസമേവ ഗച്ഛതീതി പ്രസിദ്ധിഃ” (മേഘവൃഷ്ട) എന്നു മല്ലിനാഥൻ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അരയന്നങ്ങൾക്കു മഞ്ഞു രോഗഹേതുതപാദിയാൽ അതില്ലാ

എന്ന വർഷാലത്തു മാത്രമേ അവ മാനസസരസ്സിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുകയുള്ളൂ. മറ്റു കാലങ്ങളിൽ ഭൂമിയിൽ പാർക്കുന്നു. പാർക്കും.....യന്നങ്ങരും. മുല്ലപ്പാലെ അധികം വെളുത്ത നിറത്തോടുകൂടിയ അരയന്നങ്ങരും. പാർക്കും ഭാരിക്കും എന്ന സംസ്കൃതപദത്തിന്റെ ഭാഷാരൂപം. അധികം എന്നും അർത്ഥം. തുവെള്ള.....നിൽ വെളുത്ത മേഖലങ്ങരും നിറഞ്ഞ ആകാശത്തു; ജലസമ്പർക്കമില്ലായ്മയാൽ ശരൽ കാലത്തു മേഖലങ്ങരും വെളുപ്പുനിറം വരുന്നു.

വെളുപ്പുവെളുപ്പിതരും ജലഭാവവി
വിതരണ വിധികേണസീമനി.

എന്ന ചന്ദ്രോത്സവം. (ഭാ. ര.) വിഷ്ണു.....ദൃഷ്ടിയാൽ പൂർണ്ണമായ ശുഭാദിസ്ഥയോടുകൂടിയ നോട്ടംകൊണ്ടു്. ദൃഷ്ടി കണ്ണു്. നോട്ടം എന്നും അർത്ഥം. “ദൃഷ്ടിർജ്ഞാനമുക്തിദർശനേ” എന്നും അർത്ഥം. തുവ്വു സന്തോഷത്തെ ധ്വജം നിനക്കു തരും. ഹാസങ്ങൾ ഉത്തമപക്ഷികളാകയാൽ അവയുടെ ശബ്ദം ശുഭസൂചകമെന്നും, രാമസേതുവിൽ വിശിഷ്ടങ്ങളായ താമരപ്പൂക്കൾ ധാരാളമുണ്ടെന്നും ഉത്തരാർദ്ധത്തിന്റെ ഭാവം.

അപൂർണ്ണരംഭാനിധിപുരഃ പൂരയാശ്ചതുർവർണ്ണരം
ശതാംഗാരം നാരകഹരവൃസ്തവിശ്വവീഷ്ണുഃ ||
അസ്യ ബ്രഹ്മ വിധവനവധേരുന്നതിതുംവതീതേ
വിഭജ്ഞാശ്ചരീരവിപുലതാം ജ്ഞാസ്യസേ താവതീം തപം || ൨൨ ||

അഭഭോജാക്ഷൻ ത്രിലോകം തിരുവയറില്ലൊതു-

അപുമാൻ പട്ടികൊള്ള-

ന്നഭോധിസ്താനാമന്തർമുഖനിവ കീഴികര-

ഭക്തി ഭക്തി ഭക്തി

അഥോ! ഞ്ഞെത്തുചൊല്ലുന്നതിനെയെതിര-

റോൽ വിസ്താരമെന്നാൽ

വിൻപോലും നിന്നയച്ചയ്ക്കിതു ശരി ബുദ്ധ-

ധിക്കണമെങ്കിൽ അന്നാ-

|| ൨൨ ||

ശ്ലോ. ൨൨. സമുദ്രത്തെ വണ്ണിക്കുന്നു. അരംഭോജാക്ഷൻ.....
 പുമാൻ ത്രിലോകം തിരുവയറിലൊതുക്കും പുമാൻ അരംഭോജാക്ഷൻ
 ഭൂമി, പാതാളം, സ്വർഗ്ഗം എന്നു മൂന്നു ലോകങ്ങളേയും തന്റെ വയറിൽ
 ധരിക്കുന്ന പുരുഷനായ മഹാവിഷ്ണു. തിരുവയറിലൊതുക്കും മഹാ
 വിഷ്ണു എല്ലാ ലോകങ്ങളേയും വയറിൽ (ശരീരത്തിൽ) വഹിക്കുന്നു
 എന്നു പെരുമാണികസിദ്ധാന്തം. തിരു ആചാരവാക്യം.

ഇഹൈകസ്ഥം ജഗത് കൃൽസ്തം പശ്യാദ്യ സചരാചരം
 മമ ദേഹേ ഗുഡാകേശ യച്ചാന്യത് ക്ഷേ്ടമിച്ഛസി

*

*

*

*

*

തന്ത്രൈകസ്ഥം ജഗത് കൃൽസ്തം പ്രവിഭക്തമിനേകധാ
 അപശ്യാദ്യേവദേവസ്യ ശരീരേ പാണ്ഡരാസ്തഭാ
 എന്നു ഭഗവൽഗീത (അ. ൧൧.)

വിശ്വങ്ങളെല്ലാമേ നിന്നടെയുള്ളിലും
 നിശ്ശങ്കമായ് നിന്നു ചൊല്ലാമിച്ഛാമു

എന്നു കൃഷ്ണഗാഥ. പള്ളികൊ.....സ്ഥാനം ഉറങ്ങുന്നതായ സമു
 ദ്രത്തെ. അതായത് മഹാവിഷ്ണു യോഗനിദ്രയോടുകൂടി ശയിക്കുന്നതായ
 കഥവു്. പള്ളികൊള്ളുക ആചാരവാക്യം. താഴ്ന്ന നിലയിലുള്ള
 വക് ദേവനാക, രാജാമനനാക, -പള്ളിക്കന്മാർ മുതലായവരെക്കുറിച്ചു
 വ്യവഹരിക്കുമ്പോൾ, ഈ വാക്യം ഉപയോഗിക്കുന്നു. അങ്ങൽഭൂത...
 ...നോഷ്ട്ര അങ്ങു മിഴികൾക്കു് അത്ഭുതനിലയേക്കി നേരിട്ടു നോക്കൂ
 എന്നു് അനപയം. നീ കണ്ണുകൾക്കു് ആശ്ചര്യം ഉണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടു
 നേരേ കണ്ടാലും. സമുദ്രം കാണുമ്പോൾ നിന്റെ കണ്ണിനു് ആശ്ചര്യം
 തോന്നും എന്നു ഭാവാം. അന്വോ!.....വിസ്താരം അന്വോ അതി
 നടെ അതിരറ്റൊരു വിസ്താരം ഞാൻ എന്തു ചൊല്ലുന്നു. ആശ്ചര്യം! സമു
 ദ്രത്തിന്റെ അധികമായ വിസ്താരത്തെപ്പറ്റി ഞാൻ എന്താണു പറയേണ്ട
 തു്? അതു വാക്കിനു അഗോചരം എന്നു ഭാവാം. എന്നാൽ എനിക്കു
 പറയുവാൻ സാധിക്കാത്തതുകൊണ്ടു് ഞാൻ പറയുന്നില്ല. എങ്കിലും
 വ്യർത്ഥാപ്തം.....കാണാം വെളിച്ചമുള്ളതായ നിന്റെ ഉയർച്ചയ്ക്കു്
 അനുസരണമായി, തടലിനെ വിപാനമാക്കുതെ ബുദ്ധിപ്രപാലം നിനക്കു
 കാണാം.

ഉദനപക്ഷിന്നാ ഭൂസ്ത ച നിധിരപാം യോജന ശതം
സഭാ പാഥഃ പൂഷാ ഗഗനപരിമാണം ഗണയതി
ഇതി പ്രായോ ഭാവോസ്സഹുരഭാധിമദ്രാ മുരളിതാ-
സ്സതാം പ്രാജ്ഞാഭന്തഃ പുനരയമസിമാ വിജയതേ.

* * * *

കാരോരു മട്ടാന്നിറ പത്തുദിനിലും
വേരോടിതെന്തിത്രയിതെന്നാരുത്തനും
നേരോട്ടു കാൺമാൻ കഴിയാത്തൊരാൾ
ഭാരോരുമാഹാരമുമിതെന്നുഴനുക.

എന്ന (രഘു. സ. മന്വ (ഭാഷ) കണ്ടു നാരായണമേന്മാൻ) പവി
വാക്യങ്ങൾ സ്മർത്തവ്യം.

‘കൊള്ളുന്നുംഭോധി’, ‘ചൊല്ലുന്നതിനടെ’ എന്നീ പദ
ങ്ങളിൽ സന്ധിയിൽ വൈകല്യം നേരിട്ടിരിക്കുന്നു. ഭാഷയിൽ ഏതാദൃശ
സന്ധിപ്രയോഗം കൂർല്ലഭമല്ല. എങ്കിലും അതിനെ വെളിപ്പെടുത്താൻ
ഉത്തമം. “ഹാ ഹാതാസ്തി നഹി പാരയാമി വലിതും നൃസിഹ വലതും
നിനിയ്ക്കാഹിതാ” (ഭാ. നൈ. ച) “ചാക്ഷണൈജ്ജനമഹിമകുലാലാ
സ്ഥലത്തെന്നു കേൾപ്പണ്ടു” (മയൂരസന്ദേശം) ഇത്യാദി പ്രയോഗങ്ങൾ
ഇതിന്നുദാഹരണങ്ങളാകുന്നു.

യൽ ഗാഢീർണ്ണം സരിഭധിപതൗ യച്ച പതൗ രഘുണാം
പാശ്വേതാവൽ പ്രഥമമനയോക്താനമന്യസ്യ നേതി ||
യാ ലോകസ്യ പ്രഥയതി തലദ്യുർകിനീ സേതുരേവ -
മനോമനോനിചയശമനീം ഭാതാനന്തയോനാ || ൨൩ ||

ഗാഢീർണ്ണം വൻകടൽക്കു രഘുകുലവരനും
പാശ്വീകുളിത്ര ഭാതേ
വൻകടലിടുക്കുവെല്ലുന്നതല്ലമടിച്ചതൻ -
മുളളൊരി സേതുമാറ്റം

മുൻപിൽ കാണുന്നതില്ലേ? സകല ഭൂരിതവും

തീർക്കുമിസേതുവോടൊ-

ന്നമ്പിൽ പോയ്ക്കുന്നിടമെന്നയി സാഹജി

ഭവാനാദ്യമേ യാത്രചൊല്ലു.

|| ൨൩ ||

ശ്ലോ. ൨൩. സേതുവിനെ വർണ്ണിക്കുന്നു. ഗാംഭീര്യം.....മാറ്റം പാക്കിൽ വൻകടലും രഘുകുലവരനും ഇത്ര ഗാംഭീര്യമുണ്ട്. ഈ മട്ടു വൻപു വേറെ ആർക്കുമില്ല. അടിമുതൽക്കുളാരി സേതുമാറ്റം എന്നു അരുളും എന്ന് അനപയം. നോക്കിയാൽ, ആലോചിച്ചുനോക്കിയാൽ, എന്നും അർത്ഥം; കടലിനും ശ്രീരാമനും ഇത്രത്തോളവും ഗാംഭീര്യം ഉണ്ട്. ഗാംഭീര്യത്തിനു കടലിന്റെ പക്ഷത്തിൽ ആഴം. (താഴ്ച) രാമപക്ഷത്തിൽ ശൈത്യവീര്യോദ്യയുഷ്യത്വം. ഇപ്രകാരം രാമപ്പം വേറെയൊരാൾക്കും വസ്തുവിനും ഇല്ല. കടലിന്റെ അടിമുതൽ മുൾമുഖരെ നില്ക്കുന്ന ഈ കാണുന്ന സേതു (ചിറ) ഇപ്രകാരം പുറയും. കടലിന് ആഴമിത്രത്തേ ഉള്ള എന്ന് അതിന്റെ അടിമുതൽ കെട്ടിയുയർത്തിയ സേതു കണ്ടാൽ നിശ്ചയിക്കാം. എന്നാൽ ശ്രീരാമന്റെ ബുദ്ധിയുടെ ഗാംഭീര്യമിത്രമെന്നു നിശ്ചയിക്കാവുന്നതല്ല. കടലിനേക്കാൾ ഗാംഭീര്യം രാമബുദ്ധിക്കുണ്ടെന്നു ഭാവാം. മൂലത്തിലെ രേഖ ഭാഷയിൽ റിട്ടിരിക്കുന്നു. “അത്യായതീതം ഭ്യോതന്തിതം രേഖാരൂപതേപാക്ഷിഃ” എന്നു വാ വർണ്ണിനി. ഈ പദം സേതുവിന്റെ ദൈർഘ്യത്തെ ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. മൂലത്തിലെ ആശയം മുഴുവനും ഇവിടെ ഭാഷയിൽ വന്നിട്ടില്ല.

എത്രയുണ്ടാകും രൂപം രഘുപതിയുടെ ഗാം-

ഭീര്യമന്വോ നിനച്ചം-

ലിത്രയേയുള്ള പാശോനിധിയുടെയൊരു ഗാം-

ഭീര്യമെന്നിപ്രകാരം

എന്നു രസികരഞ്ജിനിയിൽ ചേർത്തുകാണുന്ന ഭാഷാന്തരത്തിൽ മൂലാശയം കൂടുതൽ വിശദമായും ചുരുങ്ങിയതും വന്നിട്ടുണ്ട്. മുൻപിൽ കാണുന്നതില്ലേ അർത്ഥം സ്പഷ്ടം. സകല. ...വോടായി” ബ്രഹ്മഹത്യാഭിമാന പാപങ്ങളെ സർവ്വവും നശിപ്പിക്കുന്ന രാമസേതുവിനോട്;

സർവ്വപാപഹരം സർവ്വഭയഹരം

സ നമോ കൃതസ്തസ്തവേന മഹാലഭേ
ശുഭം സുഭഗശ്രീമാൻ സ്വതീ പാമുരാനേരേ

* * * *

വിശാലസ്തവശ്രീമാൻ സുഭിമിസ്തവമാഹിതഃ
അശ്വമേധ മഹാൻ സേവസ്തീമന്ത ഇവ സാഗരേ

എന്നു് (വാ. സു. ഭാ.) രാമായണത്തിലും,

അതിൻപ്രകാരം ചാകുരൻ സേവ സാഗരം നടത്തിനാൻ
പത്തുയോജനയാം വീതി നൂറുയോജന നീളവും
നളസേതുവെണിന്നും പാറിൽ പേർക്കൊണ്ടതാണതും
രാമൻറയാജ്ഞയാൽ തീർത്ത ചർദ്വതകന്യാഭൂതിങ്ങേന

* * * *

പടയൊത്താസ്തവശ്രീമാൻ സതീമാൻ ഇവ!
വിന്നെക്കൊണ്ടൊന്നിടം ചന്ദ്രാക്ഷരങ്ങളൊക്കെയും
ഭൂമിപ്പിച്ഛിപ്പിച്ഛാൽ പലതും വെട്ടിയൊ

എന്നു് (ആരണ്യകർവ്വം) മഹാഭാരതത്തിലും സേതുവിനെപ്പറ്റി
പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നു.

ചിലഭദ്രൻ തീർത്ഥസ്വന്ധാരകളെല്ലാംപറ്റു സേതുവിനെ പ്രാപിച്ചു
സ്നാനചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതായി കാണത്തക്കതാണ്.

സേതും ദുഷ്പാസമഭ്യസ്ത സർവ്വപാപം വ്യപോരതി
സമുദ്രം സേതുമഗമനഹരാപാതകഹരണം.

(ഭാഗ. സു. ഭാ.) എന്ന ചദ്യം നോക്കുക.

ശ്രീരാമൻ ഇൻഡ്യയിൽനിന്നു രാമായണരാജ്യമായ ലങ്കയിലേക്കു
പോകുന്നതിന്നു വാനരന്മാർ പടലിൽ കെട്ടി ഉണ്ടാക്കിയ ചിറകാണ്
പാസം. കൂടെ ചിലയ്തു് ഇതു് ഇരുപതുപട്ടികളും കൊട്ടിരുന്നു എന്നു വിശ്വ
സിക്കാം. സേതുമശപരത്തിന്നു രാമനാഥപുരത്തിന്നു ഇടയ്ക്കുള്ള
പാൽക്കാണിയിൽ പാമ്പൻ ഉൾക്കടൽ എന്നു ചാരാകുന്നു രാമേശ്വര
പ്രതിനും ഇൻഡ്യയ്ക്കും ഇടയ്ക്കുള്ള കര മുറിഞ്ഞതു ൧൫-ാം ശതാബ്ദത്തി
ലാണെന്നു രാമേശ്വരത്തു ഭദ്രസപാവാദ ഗ്രന്ഥവരിയിൽനിന്നു കാണു
ന്നു. വിഭീഷണനെ ആരും പോയി ഉപദ്രവിക്കാതിരിപ്പാൻ ശ്രീരാമൻ

തന്നെ സേതുരേഖയെ മുന്നായി മുറിച്ച് എന്നാണു പുരാണം പറയുന്നതു്.” (ശ്രീ. സേനേൻ പിപ്പുണി. ടി. പദ്. കൃഷ്ണമനോൻ.) സേതു ഭാരതത്തിലെ പുണ്യതീർത്ഥങ്ങളിൽ പ്രധാനമായ ഒന്നായി ഗണിച്ചുവരുന്നു. വിശേഷദിവസങ്ങളിൽ ഭൂരദിക്കുളത്തിൽനിന്നു് അറവിടെ സ്നാനത്തിനായി ലക്ഷോപലക്ഷം ജനങ്ങൾ ഇഹാലത്തു് വന്നുചേരുന്നുണ്ടു്.

താളീജാലൈസ്തദവനസഭാമാതപത്രായമാണൈഃ
സ്തിശലപ്തായൈസ്തീശിരിതപഥേനാഥ ക്ഷേപ്തന ഗഭ്വേ ||
സീതാജാനേർനിജതലജ്ജേഷോഭാപി നിഷ്കമ്പശബ്ദേ-
ഷപാജ്ഞാവണ്ണാവലിരലിവിതാ ഭാതി യേഷാം ഭഭ്രുഷു || ൨൪ ||

മൂന്നും സീതാമണാളൻ ചുവടിലരുളവേ
ചെയ്തൊരാജ്ഞാക്ഷരം താ-
നിന്നും നിശ്ശബ്ദമാമോലകൾനടുവഴുതീ-
ടാതെ കാണുന്നതായി
മന്ദം താഴേ വസിപ്പോക്കുക്കൊന്നെടുക്കയാം-
വൻവനക്കാടു പാടേ
ചിന്നും കല്ലുപ്രദേശങ്ങളുൾനിഴൽവഴിയിൽ-
ക്കൂടിയങ്ങയു പോകാം. || ൨൪ ||

ശ്ലോ. ൨൪. സമുദ്രതീരത്തെ വഴ്തിക്കുന്നു. മൂന്നും....ലരുളവേ മുൻപു രാമായണപഥ സംഭവിച്ചയാലത്തു ശ്രീരാമൻ താഴത്തിരിക്കുന്ന സമയത്തു്. ചെയ്തൊ.....താൻ ചെയ്ത ആജ്ഞയുടെ അക്ഷരങ്ങളെത്തന്നെ ഇന്നും ഇഹാലത്തും നിശ്ശബ്ദം.....കാണുന്നതായി ശബ്ദം ഉണ്ടാക്കാതെയിരിക്കുന്ന കാലകളിൽ ഏഴുതാതെ കാണുന്നതായും. ഒരു പുറപ്പെട്ടുവിക്കാത്ത കാലകൾ കണ്ടാൽ അവ ശ്രീരാമന്റെ ആജ്ഞയെ ഏഴുതിയിട്ടില്ലാത്തതു്. അതിച്ചുപുട്ടത്തുമ്പതായി തന്നെ എന്ന ഭാവാ. ശ്രീരാമൻ വാനരന്മാരെടുക്കുട്ടി സമുദ്രതീരങ്ങളിൽ ഉപായം ആലോചിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന സമയം, ചാററിച്ചു ചെന്നയാലകളിൽ നിന്നുമുണ്ടായ ശബ്ദംകൊണ്ടു് അവർക്കു് ഉപദ്രവം വേർതിട്ടു. അപ്പോൾ

രാമൻ ഇക്കാരംകൊണ്ട് അറയെ നിശ്ശബ്ദങ്ങളാക്കി. അദ്ദേഹം ഇന്നും നിശ്ശബ്ദങ്ങളായിരിക്കുന്നു. ഈ ഐതിഹ്യം ഇവിടെ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. മന്ദം.....പനക്കൊട്ടു താഴെ വന്ന് ഇരിക്കുന്നവർക്ക് ഒരു വലിയ കുടയായിട്ടുള്ളു. താഴെ ഇരിക്കുന്ന ജനങ്ങളെ കുടപോലെ ആത പാദികളിൽനിന്നു രക്ഷിക്കുന്നത്. കുട പനകളുടെ മുകളിൽ ഇലകൾ നിറഞ്ഞു തിങ്ങി വൃത്താകാരമായി ശോഭിക്കുന്നു എന്നു ഭാവാം. പനകളുടെ കാട്ടു, പനവൃക്ഷങ്ങൾ അധികമായി നില്ക്കുന്ന ഭേരം. പാടേ.....കൂടി കളർത്തും നിഴലും ഏറിയ സമുദ്രതീരത്തിലെ വഴികളിൽകൂടി; പനവൃക്ഷങ്ങൾ ധാരാളമായി നില്ക്കുന്നതുമിതിത്തം തണുപ്പും നിഴലും ഏറിയതാണ് വഴിയെന്നു ഭാവാം. ഈ വഴിയിൽ കൂടി ചെയ്യുന്ന യാത്ര സുഖപ്രദമായിരിക്കും. അങ്ങയ്ക്കു രോഹാസം നിനക്കു യാത്രചെയ്യാം. കിട്ടും തീരം. “തീരം കൂലം തടം കിട്ടും” എന്നു റഘുവർയ്യം. അലങ്കാരം വിഭാവനം.

വിഭാവനം വിനാപി സ്ത്യാൽ
നാർണ്യം ലാളുജനമുചൽ

(ഭാവാം.) എന്നു ലക്ഷണം.

ശരത്ര താമ്രാസരിഭാഗിരളെ കലയോരുജ്വലസന്തീ
പാപശ്രോണു സതതമുണ്ഡാപാമുദിതകുതളാണു ||
മുക്തജാലൈരിവ ശുചിതളൈരിരിഭിഃ പൂജമാണു
ഭൂമേന്ദാരസ്രഗിവാ കനകബലപയുത്തഭാഗാ || ൨൫ ||

അഗ്രത്തിൽ താമ്രാപൂർണ്ണിനദിനിരുക്കരയും
മണ്ണതമാങ്ങോപ്പുഴത്തോ-
ടൊക്കെത്തേന്മാവുമായ് മുത്തത്തിർജലമൊട്ടുൻ
തന്നെയങ്ങയ്ക്കു കാണാം;
വക്കത്തായ് ചൊന്നുകൊണ്ടിട്ടിരുപുറവുമൊരേ
മട്ടു കെട്ടിച്ചു പാദം
മുഖ്യേണ മത്തോടു ഭൂമീഭഗവതിയെന്നിയും
മുത്തുമാരം കണക്കേ || ൨൫ ||

ശ്ലോ. ൨൫. ഈ ശ്ലോകത്തിലും അടുത്തതിലും താമ്രപണ്ണിയെ വർണ്ണിക്കുന്നു. താമ്രത്തിൽ സമീപത്തിൽ. താമ്രപണ്ണി..... ജലമൊഴുത ഇരുമ്പരയും മഞ്ഞ മാങ്ങാപ്പഴത്തൊടൊക്കെ തേന്നാവുമായ മുഞ്ഞതിർജലമൊട്ടു താമ്രപണ്ണിനടി എന്നു അനപയം. രണ്ടു കരകളിലും പഴുത്തു ചുവന്നു മഞ്ഞപിറമുള്ള മാമ്പഴത്തു നിറഞ്ഞു നിൽക്കുന്നവയായ തേന്നാവുപര തിങ്ങി നില്ക്കുന്നതും, മുത്തുപാലെ നിൽക്കുമായ റൊളുത്തൊട്ടുകൂടിയതുമായ താമ്രപണ്ണിനടിയെ. ഉഭയർന്നെന്നു അല്പസമയം യാത്രചെയ്താൽ. വാണശാസ്ത്രം..... കണക്കുകൾ വാക്കുകളിൽ രണ്ടു വശത്തും ഒരേപാലെ പൊന്നൊട്ടി അറിയാമായിരിക്കുന്നതും, പ്രധാനവും, ഭൂഭാഗി അണിയുന്നതും ആയ മുത്തുമാല എന്നുപോലെ അറങ്ങേയ്ക്കു കാണാൻ നിനക്കു കാണുവാൻ കഴിയും. താമ്രപണ്ണിയിലെ ജലപ്രവാഹത്തിനു മുത്തുമുഖസ്തോടയും, കരകൾക്കു വാക്കുകളുടേയും, ചുവന്ന നിറമായ മാമ്പഴം പൊന്നിൻറയും സാദൃശ്യം ലഭിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇവിടെ അലങ്കാരം ഉൾപ്പെടുന്നു.

താമ്രപണ്ണിയുൾട്ട ഈ പണ്ണിയാ അത്യന്തം സൗന്ദര്യശാല്യമായിരിക്കുന്നു. ആകാശത്തു വെളുത്ത ഉയർന്ന സ്ഥാനത്തുനിന്നു നോക്കുന്നു ഏരിൽ മാത്രമേ ഈ അലങ്കാരത്തെ പറ്റി യാതൊരുപ്രകാരം സാരസ്യവും ഗ്രഹിക്കുവാൻ കഴിയുകയുള്ളൂ. അതുകൊണ്ട് ഈ പണ്ണി താമ്രകൂടി സൗന്ദര്യത്തോടെ ഈ പദ്യത്തിന്റെ ഭാവത്തെപ്പറ്റി ചിന്തിക്കേണ്ടതാകുന്നു.

നീരത്തിനായി നദിനിറമെഴും നീയതിൽ ചെന്നിറങ്ങും.
നേരം ദൂരാൽ ചെറിയ വടിവിൽ കാണമാ സിന്ധുതന്നെ
സൈപരം മലേപ്യ വലിയ നദിനീലത്തൊട്ടും ചുരുമ്പി ചാത്തും-
നാരം താനെന്നമരനവാരം പണ്ടു പൊന്നൊട്ടമല്ലോ.

എന്ന (ഭാഗവതം ൧൦. ൭൨) പദ്യത്തിന്റെ അർത്ഥാസരം അവിടെ കാണുന്ന ഭാഗത്തു പ്രസ്തുതമാകുന്നു. ഈ സന്ദർഭത്തെ ആശ്രയിക്കു പന്തത്തിൽനിന്നു കൊള്ളത്തിയ മഹാരാജ പന്തമായിട്ടുണ്ട്.

മുഞ്ഞതിർജലം താമ്രപണ്ണിനടി മുത്തിന്റെ ഉല്പത്തിസ്ഥാനമാകുന്നു എന്ന അർത്ഥംകൂടി ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. മുത്തുകൾ താമ്രപണ്ണിയിൽ ഉണ്ടാകുന്നു എന്നു ഇതിൽ പ്രസ്താവിക്കുന്നു.

താമ്രപണ്ണീസമതസ്യ മുക്താസാരം മഹോദധേഃ
(രാജ. സ. ര്.) എന്നും

“ഉത്തമശുക്ലകീഴ്ചകേ ഭവനൈകസാരാൻ
മുക്താമയാൻ ജലകണാനിവ താമ്രപണ്ണീ
(ച. ബ്രഹ്മ. ഭാ. ൨.) എന്നും സ്മർത്തവ്യം.

ചക്ഷുർലീലാം ചട്ടലശാഖൈരന്തർമിളിർഭൂവിലാസാൻ
ശരണൈർരാസശ്രീയമപി മുഖേ വൃഞ്ജയന്തീ സ്രവന്തീ ||
ആത്മാസംഗം ജനയതി രചിം ഭത്തൂരന്യം സപദശൈ-
സ്സേവദേവൈരഭയിഭിരസൗ സപക്ഷമുക്താപക്ഷലേന || ൨൩ ||

മീൻചാട്ടംകൊണ്ടു കണ്ണിൻകുളി, ചെറുതിരയാൽ
ചില്ലിവില്ലാട്ടമേവം,
താൻചാലേ വെൺനരപ്പഞ്ചിരിയിവകൾ മുഖ-
ത്തങ്ങു കാണിച്ചിണങ്ങി,
അഞ്ചാതേ കാത്തനാകം കടലിൻ നിജസം-
ഗത്തിൽ മററാരുമൊത്താ-
ലഞ്ചാത്താ സേവദമുണ്ടിഴയാതനദിയുളവാ-
ക്കുന്നു മുത്തിൻതരത്തിൽ || ൨൩ ||

ശ്ലോ. ൨൩. ചൂർച്ചശ്ലോകസൂചിതമായ താമ്രപണ്ണിയിലെ മെഴുക്കി
കൊല്ലത്തെയും വികാശമായി പ്രതിപാദിക്കുന്നു. ശ്ലോകം അഥവാ പാദ-
ത്തിലെ ഈ മുഴു വരി പല പാദം കർത്താവ്. ഈ ഒരു വരി
ഇവിടെ സൂചിച്ച താമ്രപണ്ണിയിലെ മീൻചാട്ടം. കുളി മുതലു-
ളുടെ ഇളക്കംകൊണ്ടു കണ്ണുകളുടെ ഭംഗിയേയും; ചെറുതിര.....
വില്ലാട്ടം ചെറിയ ഓളങ്ങളാൽ പുരികങ്ങളുടെ വിലാസത്തേയും,
ഏവം ഇപ്രകാരം. തന്നെതാൻ.....ഞ്ചിരി തന്നിലുള്ള വെളു-
ത്ത നരയാകുന്ന മനുഷ്ഠിതം. ഇവ.....ച്ചിണങ്ങി ഇവയെ മുഖത്തു
കാണിച്ചു സൗമ്യമായി. അഞ്ചാതേ.....കടലിൻ ചേടി

കൂടാതെ തന്റെ ഭർത്താവായ സമുദത്തിന്. നിജ സംഗമത്തിൽ
താനുമായുള്ള സമാഗമത്തിൽ, ചേർച്ചയിൽ. മററാരു.....സേപദം
മററാരുമായി സമ്മേളിച്ചാലും ഉണ്ടാകാത്തതായ വിയർപ്പമല്ലാത്ത.
മുത്തിൻതരത്തിൽ മുത്തിന്റെ രൂപത്തിൽ. ഉളവാക്കുന്നുണ്ട്
ഉണ്ടാക്കുന്നു. താമ്രപണ്ണിക്ക് നായികയുടേയും, സമുദത്തിന് നായികയ്ക്കു
യും, മുത്തിന് (അവരുടെ സമാഗമത്തിൽ ഉണ്ടാകുന്ന) സേപദത്തിന്റേ
യും ധർമ്മം കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. നായികാപക്ഷത്തിൽ മീൻചാട്ടംപോലെ
യിരിക്കുന്ന കണ്ണിന്റെ നോട്ടം, ഓളംപോലെയിരിക്കുന്ന പുരികം,
നരപോലെയുള്ള ചിരി എന്നിങ്ങനെ അർത്ഥം ഗ്രാഹ്യം. 'യഥാ കാചി
ഭ്രമണീ സ്വാസാധാരണ മുക്താഭരണാഭിനാ സ്വഭൂതസ്സംഗമവാഞ്ഛാം
ജനയതി, തദപസാവപ്യസാധാരണ മുക്താമണിഗണകിരണോല്പ
ഭരണ സംഗമകാലേ സമുദസ്യാത്മനശോഭാം ജനയതീത്യപമയാ അ
സ്യാഭ്യോ അസ്യാ വൃതിഭേദോ ദർശിതഃ. അർത്ഥശ്ലേഷസങ്കീർണ്ണായമല
ങ്കാരഃ' എന്ന 'ചദാതർഭീപിതാ'വ്യാഖ്യാനം ഇവിടെ സ്മരണീയമാക
ുന്നു. സമുദത്തിന്റെ താമ്രപണ്ണിയുടെയല്ലാതെ മററാരു നായികയുടേയും
സമ്മേളനംകൊണ്ട് മുത്തുകൾ ഉണ്ടാകുമിരിക്കുന്നു എന്നും.

അന്യം വിശന്ത്യസ്തരിതസ്തമുദ-
മാപൂരയന്തേ ജലജന്തുഭിർബ്ബപഃ
രത്നാപഗാ യത്ര തു സമ്പതന്തി
രത്നാകരതപം രമണസ്യഭന്തേ

എന്ന ശ്രീവലീലാഷ്ടകം. നീലകണ്ഠഭീഷ്മിതർ) ചാപ്യം നോക്കുക.

വാല്മീകിരാമായണത്തിൽ (കിഷ്കി. കാ. സ. രഥ) താമ്രപണ്ണി
യുടെ സ്മരണമുണ്ട്.

താമ്രപണ്ണീം ഗ്രാഹജ്ജ്വാം തരിഷ്യന് മഹാനരീം
സാ ചന്ദനവനൈശ്ചിത്രൈഃ പ്രച്ഛന്നഭപീപവാരിണീ
കാഷ്ഠവ യുവതീ ചാന്തം സമുദമവഗാഹതേ.

സന്ദേശത്തിൽ നദിയിലെ ഗ്രാഹങ്ങളേയും തീരഗതങ്ങളായ ചന്ദനവന
ങ്ങളേയുംപറ്റി യാതാനും സ്മരിച്ചുകാണുന്നില്ല. മൃതക്ഷണ്ഡങ്ങളെ
വർണ്ണിക്കുന്നുമുണ്ട്. ഇതിൽനിന്നു രാമായണകാലത്തേതിൽനിന്നു, സന്ദേശ
കാലഘട്ടങ്ങളേയും നദികൾ നദാലയം വളർത്തിയപ്പോൾ നദാ
രമരമം വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

വീരൻ യഃ സപര്യതന്തഃ പാപം വൃഷ്ടി മരീചന ദിലാജ്ഞാം
മോഘം മേഘാഭരഭിഭൂതയാ ബാണവൃഷ്ട്യാ മഹോന്മദഃ ||
തദപംശ്ചാനാം വസതിമധരീഭൂതവസ്പതം സാധാരണം
പുഷ്പം ശുഷ്കം പ്രവിശ മണലുരഭിധാം രാജധാനീം || ൨൭ ||

തന്നാട്ടിൽ ഒപ്പട്ടനാവുഷ്ടിയിൽ വിശിഖമഹാ
വൃഷ്ടിയാൽ കാർ പിളന്നി-

ട്ടിന്ദ്രാജ്ഞാഭംഗമുണ്ടാക്കിയ പുകൾപൊയകൾ-
വീരപാണ്ഡ്യനായക്കാർ

നന്ദ്രാ പാഴുന്നതായിട്ടരിയൊരുമണലു-
രെന്ന റിത്തേശഗേഹ-

ത്തിന്നാളും പുഷ്ടി താഴ്ന്നുരമന മിഴികൊ-
ണ്ടുണ്ടു കണ്ടെത്തിടേണം || ൨൭ ||

ശ്ലോ. ൨൭. പാണ്ഡ്യരാജധാനിയെ 'വൃഷ്ടി'യെന്നു. തന്നാട്ടിൽ
.....വൃഷ്ടിയിൽ കാൻറ രാജ്യത്തുണ്ടായ അനാവൃഷ്ടിയിൽ. അന്നു
വൃഷ്ടി മഴയില്ലായ്ക. കാൻറ രാജ്യത്തു മഴപൊതുതിരുന്നപോലത്തു്
എന്ന ഭാഗം. വിശിഖം....വൃഷ്ടിയാൽ അന്യകളുടെ വലിയ മഴക്കു-
റുപ്പു, അന്യകൾ തുടരെത്തുടരെ പ്രയോഗിച്ചു. കാർ പിള.....കുറിയ
മേഘങ്ങളെ ഭേദിച്ച ഭേദവന്ദ്രന്റെ ആജ്ഞയെ ലംഘിച്ചവരും.
പുകൾ...നായക്കാർ കീർത്തിയറിയവരുമായ വീരപാണ്ഡ്യരും
രാജാക്കന്മാർ. വീരൻ "വീരനാമ പത്മിൻ പാണ്ഡ്യരാജഃ" എന്ന
മാനവദവ്യാഖ്യ. വീരൻ എന്ന പേരായ പാണ്ഡ്യരാജാവിന്റെ
വംശക്കാർ. പാണ്ഡ്യരാജാക്കന്മാരിൽ വീരാബ്ജനായ കരാൾ കുറിക്കൽ
നാട്ടിൽ മഴയില്ലാത്തതായപ്പോൾ, ശരപ്രയോഗംകൊണ്ടു മേഘങ്ങളെ
ഭേദിച്ചു മഴപൊഴിച്ചു ഇന്ദ്രനെ അപ്സാദിച്ചു. ഇദ്ദേഹമായ ഇവനെ ഏകദി-
ഷ്ടിച്ചവരെന്നു. നന്ദ്രാ.....നാശിപ്പു നന്ദ്രാജ്ഞാത്താഴ്ന്നു ഭരി-
ക്കുന്നതും. അരി.....ഒരു ന വലിയതും മണലുരഭി പാശാട്ടുകുടി
യെന്നു. റിത്തേശ.....താഴ്ന്ന അകലത്തേക്കു ചെന്നു പട്ടാവി

പുലിത്തോട്ടുകൂടിയതും ആയ. അരമന ചാമ്പ്യരാജാക്കന്മാരുടെ
തലസ്ഥാനനഗരിയെ. അങ്ങു മിഴികൊണ്ടു കണ്ടെത്തിക്കേണു-
ന്നീ കാണണം. കാണുകയേ ആകാവൂ. അതിൽ പ്രവേശിക്കരുത്.
അങ്ങനെ ചെയ്താൽ, അതിന്റെ മനോഹരഭംഗി നോക്കിക്കണ്ടു നാലു
വിളംബം വരുത്തും എന്നു ധ്വനി.

താമ്രപണ്ണീനദിയുടെ കരയിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ഒരു രമണീയ
മായ നഗരമാകുന്നു മണലൂർ.

മഹാക്ഷിതകുളിരിപ്പോലു മഹേന്ദ്രാദ്രിയണഞ്ഞൊൻ
മെല്ലെപ്പടൽക്കരവാഴി മണലൂരിലണഞ്ഞുകേത *
അവിടെത്തീർത്ഥവും പുണ്യക്ഷേത്രവും പാർത്തുപാർത്തൊൻ
മഹാവിരൻ ചെന്നുകണ്ടു മഹാധർമ്മിഷ്ഠനായഹോ
മണലൂരുപുരം വാഴും ചിത്രാംഗഭനഭരന്ദ്രന

എന്നു മഹാഭാരതത്തിൽ മണലൂരിനെപ്പറ്റി പറയുന്നു. അങ്ങു നന്ദി
അവിടുത്തെ രാജാവായ ചിത്രാംഗഭന്റെ പുത്രി ചിത്രാംഗഭയെ വിവാ-
ഹം ചെയ്തു എന്നും, ഈ ഭവതിമാർക്കു ബുദ്ധവാഹനൻ എന്ന പേരുണ്ട്
ജനിച്ചു എന്നും ഭാരതത്തിൽ പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നു.

വിഭൂമി രാജൻവരോടുചേർന്നിരിക്കുമ്പോൾ
ബുദ്ധവാഹനനെന്ന് പുത്രനുമുണ്ടായൊന്നു.

എന്നു (ഭാര. കിളി.) പറഞ്ഞിരിക്കുന്നത് നോക്കുക.

തത്ര ദൈവത ലക്ഷ്മിരവി സഭാ വാജ്ജസീയഃ ശരഭപാ-
രഭാപാപന്തശ്ച മലിതനിരന്തപ്രാണിമുന്ദൈഃ പുളിന്ദൈഃ ||
വക്രഃ സേപപ്ലാവശഗമന തേ ഹസ്തവാഹോസ്ത പന്ഥാഃ
പശ്യ ത്യാജ്യഃ ഖലുപതധിയാ പാക്ഷിഭാഗപ്രന്തരായഃ || ൨൮ ||

രണ്ടാതിക്കാണമത്രേ വഴിയതിലെളുത്താം-

പീതമാർഗ്ഗം വിടേണം,

കണ്ടാമാണ്ടിക്കതിയൽ പുനിയർ മലയാർ-

ത്തക്കക്കൊല്ലമല്ലോ;

ഉണ്ടാമല്ലോ വളപ്പെങ്കിപ്പുമവിടെനിട-
 ഞെവഴിക്കുണ്ടവെത്ര,
 കണ്ടാദ്യം ബുദ്ധിയുണ്ടോരപകടമണയും-
 ശങ്കയും കയ്യാഴിപ്പു.

||൨൮||

ശ്ലോ. ൨൮. മാർസപദാവിനെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. രണ്ടാം...വഴി
 വഴി രണ്ടായിരിക്കാം അത്ര എന്നു അർത്ഥം. അവിടെ രണ്ടു വഴി
 കൾ കാണാം നല്ലതും, ദുർത്തിൽ. ...വിഭജനം അവയിൽ എടു
 പ്പവഴി നന്നല്ല. അതിന്നു ഉപാധിക്കാണം. ആ വഴിയെ പോയാൽ
 സംഭവിക്കുന്ന ആപത്തിനെ പറയുന്നു. കണ്ടാമാണ്ടി.....മല്ലോ
 അതിങ്കൽ ചതിയർ മലയർ കണ്ടാമാണ്ടിങ്കു ജന്തുക്കളെ കൊല്ലുമല്ലോ
 എന്ന് അർത്ഥം. ആ വഴിയിൽ ചതിയന്നാരായ ഭാടന്മാർ കൃത്രിമ
 മായി ജന്തുവധം ചെയ്തു കൊണ്ടുണ്ടു്. ചതിയർ വലവെച്ചും ശരം
 പ്രയോഗിച്ചും കൃത്രിമമായി മൃഗങ്ങളെ വീട്ടിക്കുന്നവർ എന്നു ധ്വനി.
 മലയർ വിദ്യാഭ്യാസാലികൾ കൂടാതെ മലയിൽ വളരുന്നവരും, ഭയാഭി
 ഗ്നങ്ങളാൽ തീരെ ഭയംവരാത്തവരായ ഭാടന്മാർ എന്നു ധ്വനി. അതു
 കൊണ്ടു് അവർ ഹിംസാഭിമുഖീകൃതരായിരിക്കും എന്നു
 ഭാവാ. എടുപ്പും ചതിയർ ആ വഴിയെ പോകരുതു്.

അഹസ്താനി സഹസ്താനാമപദാനി ചതുഷ്വദാം
 ഹലഗുണി തത്ര മഹതാം ജീവോ ജീവാസ്യ ജീവനം

എന്ന (ഭാഗ. സ്ക. ൧.) പദ്യം ഇവിടെ സ്മർത്തവും. ഉണ്ടാം....വത്രേ
 അങ്ങു അല്പം വളപ്പു ഉണ്ടാം എങ്കിലും അവിടെ ഇടത്തു വഴിക്കു വത്രേ
 എന്ന് അർത്ഥം. നീ കുറച്ചു വളവു ഉണ്ടെങ്കിലും അവിടെ കാണുന്ന
 വയിൽ ഇടത്തു വഴിയിൽകൂടെ പോകണം. വെത്രേ ഈ പദത്തിനു
 ഭാഷയിൽ പ്രാകൃതം എന്നു അർത്ഥമില്ല. എന്നാൽ വെളുപ്പിടിക്കുക,
 വെളുപ്പിക്കുക, എന്നിങ്ങനെ ചില ശൈലികൾ നടപ്പുണ്ടു്. ക്രസലു
 കൂടാതെ ഭാഗത്തിൽ പോകുക എന്ന് ഈ ശൈലികൾക്കു് അർത്ഥം.
 ഈ ശൈലികളിലെ 'വെളു' എന്ന പദത്തെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തി
 വെത്രേ എന്ന പദം ഇവിടെ പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നു. കണ്ടാദ്യം.....
 കയ്യാഴിപ്പു ബുദ്ധിയുണ്ടോർ ആദ്യം ചണ്ട അപകടമണയും ശങ്കയും

കയ്യോഴ പ്പു എന്ന് അറിയും. ബുദ്ധിമാന്മാർ ആപ്തമേതന്നെ ആലോചിച്ചിട്ട് അറിഞ്ഞു ആപതുണ്ടാകുമെന്നു കേൾക്കയും ഉപേക്ഷിക്കുന്നു. ആപത്തു് ഉണ്ടാകുമെന്നു സംശയം ഉണ്ടായാൽ മതി, പിന്നെ ആ വഴിയെ ബുദ്ധിമാന്മാർ കൈക്കൊള്ളുകയില്ല എന്നു ഭാവം.

പ്രാജ്ഞാലാഭി പകസ്യ ദുരാഭ്യർത്ഥനം വരം

എന്ന തത്ത്വം സ്മരണീയം. അലങ്കാരം അത്ഭുതരസാസം.

മുക്താപ്രായൈർമുഹൂർത്തചിന്തശ്രീഭിരാഗല്ലജ്വാലൈർ-

മാലൈസ്തോമോല്ലാസമധിഷ്ഠയാതഗോശീഷ്മിനൈഃ ||

പശ്ചാപാതൈരപി ചനപദസ്രീഭിരാകൃഷ്ണഭഞ്ജ-

രത്നേഷ്വതി ക്ഷണമനുപമം പശ്യതസ്തേന പാണ്ഡ്യഃ || ൨൯ ||

മുക്താലും മുത്തുകൊണ്ടാഭരണമരിയ ചെ-

ത്താമരപ്പൂജാലും

തൽക്കാലം ചേർത്ത ഗോരോചനമുടയ കുറി-

ശുഭിതിമുട്ടിലായി

അക്കാണും നാട്ടുപെണ്ണുക്കളെയഴുകിലലം

കണ്ണുപറീടുമിങ്ങ-

യ്ക്കു കാലം നേക്കിനോക്കീട്ടുടനടി വഴിയേ

പാണ്ടിരാജ്യം നടക്കാം.

|| ൨൯ ||

ശ്ലോ. ൨൯. പാണ്ഡ്യസ്രീകളെ വണ്ണിക്കുന്നു. മുക്താലും... .. ഭരണം പകർത്തിലധിം വും മുത്തുകൊണ്ടു നിർമ്മിച്ച ആഭരണങ്ങൾ. താമരപ്പൂജയും സാന്നാദ്ധ്യം എന്നർത്ഥം മുത്തുകൾ ആ ഭരണത്തു് അധികം ഉണ്ടാകുന്നു എന്നു ധ്വനിയുണ്ടാകുന്നു. ചിലപ്പോൾ നല്ല ചെമ്പൻ കരപ്പൂ കൊള്ളുന്നതായ മാല. താമരപ്പൂജയും ചെമ്പൻ ഉണ്ടാകുവാൻ പാവാ. അല്ലാതെ ശുഭം മുതൽക്കുതന്നെ ചെമ്പൻ ... ഗോരോചനത്തോടുകൂടിയ ചൊട്ടു്. ഗോരോചനം ഹരിചന്ദനം. 'ഗോശീഷ്മ ഹരിചന്ദനം' എന്നു വൈജയന്തി.

പാദരാജനാമകളുള്ള കുറിപ്പുകളെ
പാരം വിളങ്ങുന്നെന്ന് നെറ്റിത്തറയിൽ
എന്നു കൃഷ്ണദാസം.

“പാണ്ഡ്യായമംഗാസ്തിതലംബഹാരം
കണ്ഠപാദരാജം ഹരിചന്ദനം

കൃത്യം പ്രസിദ്ധിമനുഷ്യശക്തികളെക്കാലമുപയോഗം തുടങ്ങി
പതിവുപ്രഭുക്കളായവനാഭപ്രായം പ്രായസ്സുമധികമാത്രമുണ്ടാ
യുണ്ടാ” എന്നു വരവെഴുതി. ഇതിനുമുമ്പായി ഇവിടെ പറഞ്ഞ
വിധം ആഭരണങ്ങളോടുകൂടിയവരായി. അക്കാലം...യുഗകിൽ
ആ ഭരണത്തു കാണുന്ന നാടൻ പെണ്ണുങ്ങളുടെ സൗന്ദര്യത്തിൽ.
നാട്ടുപെണ്ണുങ്ങൾ നാഗരികസ്ത്രീകളെപ്പോലെ അലങ്കാരാഭിരൂപം
ഭൂവിലാസാഭിരൂപം ഇല്ലാത്തവർ എന്നു വന്നി. അലം...മങ്ങിയ
പാണ്ടിപാളവും ഭംഗിയുള്ളതാണ്. കണ്ഠപാദരാജം എന്ന
പദം അർത്ഥത്തിൽ പ്രാപ്തമാകുന്നു. ഇതിനുകൾക്കുപോലും ഇവിടെ
പ്രായം പ്രായം പ്രായം പ്രായം. പാണ്ഡ്യായമം എന്നു വരവെ
തന്നിരിക്കുക, ഇതുപോലും, എന്നു അർത്ഥം. നാട്ടുപെണ്ണുക്കളാണെന്ന
പാണ്ഡ്യസ്ത്രീകൾ നന്നെ ആകെക്കിടക്കു എന്നു ഭാവി. അക്കാലം ...
നോക്കിട്ടു അപ്പോൾ അല്പസമയം നോക്കിയപ്പോൾ. നോക്കി നോ
ക്കിട്ടു കൈലി. നോക്കുകയും ചെയ്തു എന്നാൽ നോക്കിയതുപോലും, അതാ
യതു നോക്കിയെന്നു പറയാൻ മാത്രം കണ്ടെന്നാൽ നോക്കുക എന്ന
അർത്ഥം. പാണ്ഡ്യസ്ത്രീകളുടെ നാടൻ വേഷം വിശേഷമാകയാൽ, അതു
നോക്കണം. എന്നാൽ യാത്രയ്ക്കു കാലതാമസം ഉണ്ടാകുന്നതുകൊണ്ട്
അതു നോക്കി നില്ക്കരുത് എന്നു ഭാവി. ‘കണ്ഠപാദരാജം’ എന്ന മുഖ
ശ്ലോകം സാരസ്യവും അർത്ഥശക്തിയും തികഞ്ഞ ഒമ്പതോ നോക്കി
നോക്കിട്ടു എന്ന ഭാവി. ഉടനടി കൈലി. വേഗത്തിൽതന്നെ. വഴിയേ
ആ വഴിയിൽകൂടി. പാണ്ടിരാജ്യം പാണ്ടിഭരണത്തെ. കിടക്കാര
അതികൂടിക്കാരം.

ഇതു പട്ടത്തിൽ പാണ്ടിരാജ്യം ആവുന്നതിനാൽ. പാണ്ഡ്യായമം
ഇതു കണ്ഠ, നേത്രം, സമുദാനിരം, അമലപണ്ണി, മനലൂക്ക രാജനാഥി,

പാണ്ഡ്യദേശസ്രീകൾ. എന്നിവയെപ്പറ്റിയാണ് ഇതുവരെയുള്ള ഭാഗങ്ങളിൽ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നത്. പരദേശവർണ്ണനം ഏകപുഷ്പത്തിൽ കഴിച്ചുകൂട്ടി കവി സ്വദേശമായ കേരളത്തെ, വർണ്ണിക്കുവാൻ തുടങ്ങുന്നു.

ശ്രീകൃഷ്ണാർജ്ജുനസംവാദമിതി പരമപരാമർശം സർവ്വം
പരമാൽ പാദാവധി നിപതതാ ബ്രഹ്മം നിർജ്ജ്ഞാനേ ||
ഇദം ഹാരശ്രീയമഥ ശ്രീ പ്രീതിമാദ്യോസിതി തപം
നമഃ വാസുദേവസമീപഭാരതേശ്വരേ || ൩൦ ||

അഗ്രംകൊണ്ടുംബരം ചേർന്നടിവരെയണയും-

ചോലയാൽ ശുഭ്രദാര-

വൃഗശ്രീ പുണ്ടു പാൽ പൊലിമയൊടമയും-

സർവ്വശൈലത്തിലേറി

പൊൽക്കൊണ്ടിടുന്ന ഭൂമിഭദ്രവതിയുടെ പോർ-

കൊങ്കയിനേൽ കരേറി

അയ്യൊണ്ടിടും സുഖം നീ ശ്രീകൃഷ്ണ പരിശീ-

ലിച്ചമെട്ടാനു തേളു.

|| ൩൦ ||

ശ്ലോ. ൩൦. കേരളത്തിന്റെ കിഴക്കേ അതിരായ സർവ്വപർവ്വതത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു. ഈ ശ്ലോകത്തിലും അടുത്ത രണ്ടെണ്ണത്തിലും സർവ്വശൈലം പ്രതിപാദ്യം. പരമപരാമർശം പാദാവധി നിപതതാ ബ്രഹ്മം നിർജ്ജ്ഞാനേ എന്നൊക്കെ ആകാശത്തിൽ പരമമായ അജ്ഞാനത്തെ ചോലകൊണ്ടു്. പരവൃത്തത്തിന്റെ ഉയന്ന സ്ഥാനത്തുനിന്നു ഒഴുകി ചീഴേ ഭാഗംവരെ വന്നുനില്ക്കുന്നതെന്നു ഭാധം. ശുഭ്രദാര.....ലേറി നിർമ്മലമായ മുത്തുമാല അണിഞ്ഞിരിക്കുന്ന വലുതായ സർവ്വപർവ്വതത്തിൽ കയറി. പൊൽക്കൊണ്ടി.....സുഖം ഭൂഭദ്രിയുടെ സ്നേഹങ്ങളിൽ പ്രവേശിച്ചാൽ ഉണ്ടാകുന്ന സുഖത്തെ, ഹേ! ശ്രീകൃഷ്ണ! അല്പംവെട്ടി. ഇതിനെ വിളിച്ചിട്ടുള്ളതാണ് അതേ വിശേഷം.

ചാലം. വര നീ ഈ സുഖം അനുഭവിക്കുവാൻ യോഗ്യനെന്നു, ഭർത്താവ് എന്ന് ധ്വനി. “ശുഭേതി സംബുദ്ധാ തരുണീജനൈസ്തനതദേഷു നിവേശ്യ ശുഭാനാം ലാഭ്യമാനതാം പ്രതിഭാസയതി” എന്ന വാചാർത്ഥം നി ഇവിടെ സ്തംഭവും. ഈ വ്യാഖ്യാനത്തിനു സംരസം പോര. ഭാഷയിൽ മൂലത്തിൽ ഇല്ലാത്ത വാചകം കൂടി ചേർത്ത്, ശുഭവര എന്ന സംബുദ്ധി കല്പിച്ചത് അധികം ഉചിതവും ശാസ്ത്രവുമായിരിക്കുന്നു. പരിഭാഷകന്റെ കവിധർമ്മമെന്തെല്ലാം ഈ ഭാഗം ഒരു നല്ല ഉദാഹരണമാകുന്നു. ശ്ലോകത്തിൽ ഭൂമിയെ നായികയായും, സഹൃദൈ സ്തനമായും, ചോലയെ അതിൽ പരിലസിക്കുന്ന ഹാരമായും, ശുഭത്തെ വരനായും കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അലങ്കാരം രൂപകം. “അഗ്രംകൊണ്ടു ബലം ചേർന്ന്” എന്ന ഭാഗത്തിനു, വസ്ത്രംകൊണ്ട് ആലോചനചെയ്തിരിക്കുന്ന സ്തനമുച്ചകത്തിന്റെ പ്രതീതി ഭൂമിയും. സഹൃദൈ പ്രവേശിക്കുമ്പോൾ കാമിനീസമാഗമസൗഖ്യം നിനക്കു ലഭിക്കും എന്നു ഭാവാർത്ഥം അലങ്കാരം (ശ്ലോകാനുഗൃഹീതമായ) ഉൽപ്രേക്ഷ; മൂലത്തിലെ (നാലാം പാദം) ‘നനം’ ഉൽപ്രേക്ഷാഭ്യോതകശബ്ദമെന്നു ചിന്താതിലകം. ഭാഷയിൽ ഈ പദത്തിന്റെ അർത്ഥം വിട്ടിരിക്കുന്നു.

അഭ്യാസാഭിമാനാ ച തഥാ സമ്പ്രത്യയാദപി

വിഷയഭ്യുത്ഥ തന്ത്രജ്ഞാ വിദുഃ പ്രീതി ചതുർവിധാം
എന്ന (വാത്സ്യായന)ശാസ്ത്രം അനുസരിച്ച പ്രീതി നാലുവിധം. അവയിൽ ആഭ്യാസിക്കിയായ പ്രീതിയെ ഈ പദ്യത്തിൽ പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നു.

നൈസർഗ്ഗികീ വിഷയജാ സമാ ചാഭ്യാസികീ തഥാ

ചതുർവിധേതി വിഭജതീർദമ്പത്യോഃ പ്രീതിരച്യുതേ.

എന്ന്, അനന്തരംഗത്തിൽ ചതുർവിധപ്രീതികളിൽ ചിലവയുടെ നാമം വ്യത്യാസമായി പറയുന്നു.

ശബ്ദാഭിഭ്യോ ബഹിർഭൂതാ യാ കർമ്മാഭ്യാസലക്ഷണാ

പ്രീതിസ്താഭ്യാസികീ പ്രോക്താ ഉഗയാദിഷു കർമ്മസു

എന്നു ലക്ഷണം.

അസാധ്യവിക്രമസ്സാഗ്ധം ദുരാനുക്തമുദനപതം

നിതംബീനമിതി വ്യംഗ്യം സുസ്തംശുഭമലംഭയൽ.

എന്ന (രഘു. ൪.) സാധ്യവസ്തനും ഇവിടെ സ്തരിക്കുന്നതു രസകരമായിരിക്കും.

ചുംബൻ ബിംബാധരമത ഇതച്ഛാലയൻ ഭോഗദൃഷ്ടി-
രാതനപാനസ്തനഭൂവി നഖോല്ലേഖനം ഭാഡിമേഷു ||
പക്ഷാൽക്ഷേപൈഃ പരിവിഗളയൻ പുഷ്പരേണുത്തരീയം
ഭൂതഃ! സൈപരം ശ്രീയമനുഭവേസ്തസ്യ വപ്രസ്ഥലീഷു || ൩൧ ||

തൊണ്ടിച്ചുണ്ടും നകന്നാ, ഭൂമരമിഴിയുല-

ച്ചുണ്ടമിണ്ടും ചുഴററി-

തൊണ്ടി, ചുരുൾ മാതളങ്ങാപ്പഴമുലയിൽ നഖോ-

ല്ലേഖനം ചെയ്തുകൊണ്ടു,

വേണ്ടുംവണ്ണം പുതുപ്പു വെപ്പാടിമറമയമാ-

മുത്തരീയം കിഴിച്ചും

വീണ്ടും വപ്രസ്ഥല ശ്രീയ്യിന്നെയമനഭവി-

ച്ചാലുമങ്ങിപ്പോലേ.

|| ൩൧ ||

ശ്ലോ. ൩൧. തൊണ്ടിച്ചുണ്ടും പർവ്വതപക്ഷത്തിൽ തൊണ്ടിയാകുന്ന ചുണ്ടും എന്നും നായികാപക്ഷത്തിൽ തൊണ്ടിപ്പാലായിരിക്കുന്ന ചുണ്ടും എന്നും അർത്ഥം. ഇതുപോലെ, ഭൂമരമിഴി മുതലായ പദങ്ങളെക്കൊണ്ടു രണ്ടുപക്ഷത്തിലും അർത്ഥം ഗ്രഹ്യം. ശ്രീയ്യിന്നെ ശ്രീയെ. ഭാഷ ഭേദം. വടക്കൻ വ്യവഹാരത്തിൽ ഇപ്രകാരം ധാരാളം പ്രയോഗിക്കാറുണ്ട്. പൂർവ്വപദ്യത്തിൽ സൂചിതമായ സംഭോഗസുഖത്തെ ഈ പദ്യത്തിൽ വിവരിച്ചിരിക്കുന്നു. ശുഭം നായകൻ; വപ്രശ്രീ നായിക; അർത്ഥം സ്പഷ്ടം.

പൂർവ്വശ്ലോകത്തിന്റെ വ്യാഖ്യാനത്തിൽ പ്രതിപാദിച്ച ചന്ദ്രൻ ഉദിത പ്രീതികളിൽ രണ്ടാമത്തേതായ ആഭിമാനിക്കിയെ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ വിവരിച്ചിരിക്കുന്നു.

അനൗപസ്തേഗപഥി പുരാ പത്മസപാദിണയാഞ്ചിതാ
സന്യാജായത പ്രീതിച്ചാ സാ സ്യാമഭിമാനിക്കി

എന്നു ലക്ഷണം. ആദ്യത്തെ വിശ്രമസ്ഥാനമായ സമൃദ്ധി പ്രീതി സംഭവിച്ചതുകൊണ്ട്, ശേഷം കാൽപ്പതിപ്പിൽ ഉണ്ടാകുമെന്നുള്ള പ്രകൃതിയിൽ ധ്വനിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

പ്രഥമാവസ്ഥ യസ്യ സൗഖ്യം സൗഖ്യം സൗഖ്യം സൗഖ്യം
ശിവം ഭവതി യാത്രയാമിത്യഥാ പാശ്ചാദ് ഭവതി.

എന്ന ശാസ്ത്രം സൂതർവ്വം. ഒരു യാത്രാശാരം വഴിയിൽ ആദ്യത്തെ വിശ്രമസ്ഥാനത്തു സുഖം ഉണ്ടാകുന്നതായാൽ, കാൽപ്പതിപ്പിലും മംഗലവും ഭവിക്കുമെന്നു പ്രസ്തുതപദ്യത്തിന്റെ സാരം.

“ചെൽക്കൊണ്ടു” എന്ന ഭാഗത്തിലെ ‘ഏ’ക്കാരം പാദപുത്തിൽ വേണ്ടി പ്രയോഗിച്ചതാകുന്നു. ‘നില്ലേ’ ‘പോകേ’ എന്നും മറ്റും ‘ഏ’ക്കാരം പാദപുത്തിൽ ഉപയോഗിക്കാറുണ്ട്. അതുപോലെ ‘പോയിത്തേ’ ‘നിന്നിതേ’ എന്നിങ്ങനെ ‘തേ’യും ഉപയോഗിക്കും. എന്നാൽ ‘കൊണ്ടു’ എന്ന പദത്തോടു ‘ഏ’ക്കാരം ചേർത്തു ‘കൊണ്ടു’ എന്നു ഉപയോഗിക്കുന്നതു ചുരുക്കത്തിൽ (സാധാരണമാണെങ്കിലും, അധുനാ തനകൃതികളിൽ ഭർദ്ദ്യം എന്നു പറയണം).

നന്ദര കണ്ഡലമിതം പരവശ്ച
നീരിലിറങ്ങിയെന്നും ഭവതി

എന്നും “ഭവതി വിവിധ നദീകൾക്കു വരുന്നവർക്കൊക്കെ ഗുരുവിനെ” (ഭാരതം—പെരുമ്പാലം) എന്നും മറ്റും കണ്ഡലത്തിന്റെ കൃതികളിൽ ധാരാളം പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നു. “ഉത്തരംകൊല്ലം തെറ്റാകുമൊക്കെ” (ഭാഷാ നൈഷധ ചമ്പു) ഇത്യാദി ഭർദ്ദ്യം ചില പ്രയോഗങ്ങൾ ചമ്പുക്കളിലും കാണുന്നുണ്ട്. നവീനകവികൾ ഈ പ്രയോഗം വെട്ടിപ്പിരിക്കുന്നവരാകുന്നു.

അശേഷ തന്മിൻ ശബരസുദശാം ഭാഗിഗുണോപലാഭം
നാരീകവന്നരസി നരീണീയുഗമരോമനോഹരൈഃ ||
കണ്ഡലം ഭവതി വനനജനിതകൃതിദാഹാഭാസം
പാശ്ചാദ്ഭവതി ഭവതി പവനോ ഹർത്തവ്യപത്രം തേ. || ൩൨ ||

വേദസ്പീകരക്കു കന്നിക്കു തനിമനുമാം
നാലു തേറ്റിപ്പറയുന്നു—

പേടപ്പെൺമാനുഖത്തെച്ചെന്നു ചിതറി-

ചാരുവാം ഹാരമാക്കി

ചോടേ കിട്ടും കിഴങ്ങിൻകിളകളിലുളവാം-

കൃഷ്ണി തീർക്കുന്ന കാരാൽ

പാടേ തീരും ഭവാനുള്ളൊരു ഗഗനഗതി-

ക്ഷീണമാപ്പർത്തത്തിൽ.

|| ൩൨ ||

ശ്ലോ. ൩൨. ഈ പദ്യത്തിൽ ചർച്ചതത്തിലെ മന്ദോദരിയെ വർണ്ണിക്കുന്നു. വേദസ്മൃതികൾക്കു.....മാല വേദസ്മൃതികൾ അണിയുന്ന, കുന്നിക്കുരു കോത്ത് ഉണ്ടാക്കിയ മാലയെ. മലകളിൽ താമസിക്കുന്ന വേദന്മാരുടെ സ്മൃതികൾ അവിടങ്ങളിൽ ധാരാളം ഉണ്ടാകുന്ന കുന്നിക്കുരുവാണു മാലയായി ഉപയോഗിക്കുന്നത്. “ലുൽഗുണോഹാരസ്തനഭരനമന്മദ്ധ്യലതികാ—മുദഞ്ചൽചർമ്മാഭഃകണ്ഠഗുണിത നീലോല്ലാസരചം” (സകലജനനീസ്തവം)

“കുന്നിനകമതിന്നനുകൂലം

കുന്നിക്കുരുകലമാലയണിഞ്ഞു”

(കിരാതം തുളുൽ. കഞ്ചൻനമ്പ്യാർ.) ഇത്യാദി പ്രയോഗങ്ങൾ നോക്കുക. ഇവിടെ കുന്നിക്കുരു എന്നു പറഞ്ഞത് മാലയുടെ ചുവപ്പുനിറത്തെ കാണിക്കുവാനാണു്. അതുകൊണ്ടു സിദ്ധിക്കുന്ന പ്രയോജനം അടുത്തഭാഗത്തു പറയുന്നു. തേട്ടിച്ചവയ്ക്കു.....ചിതറി അയവിറക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന മാൻപേടകളുടെ മുഖത്തുനിന്നു വീഴുന്ന ചെറിയ നരകളെ. ചിതറി ഏല്പിച്ചു പറത്തി. തേട്ടി തികട്ടി എന്ന പദത്തിന്റെ ശുദ്ധരൂപം. ചാരുവാം ഹാരമാക്കി മനോഹരമായ മുത്തുമാലയാക്കി. കാരാടിച്ചു, മാൻപേടകളുടെ വായിൽനിന്നു ചിതറുന്ന വെളുത്ത നര, വേദസ്മൃതികൾ ധരിക്കുന്ന കുന്നിക്കുരുമാലയിൽ ചെന്നു വീഴുകയും അപ്പോൾ അതു മുത്തുമാലപോലെ ശോഭിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു എന്നു ഭാവം. ചോടേ.....തീർക്കുന്ന കിഴങ്ങുഭാഗത്തു കിഴങ്ങുകൾക്കു വേണ്ടി കിളയ്ക്കുസ്ഥാൻ ഉണ്ടാകുന്ന ക്ഷീണത്തെ നശിപ്പിക്കുന്ന. കാരാൽ വാലുവിനാൽ. ആപ്പർച്ചതത്തിൽ സർവ്വദൈവ

ത്തിൽ. പാടേ.....ക്ഷീണം ഭവാനുള്ളാരു ഗഗനഗതി ക്ഷീണം
പാടേ തീരും എന്ന് അനപയം. നിനക്ക് ആകാശത്തിൽ സഞ്ചരിച്ചതു
കൊണ്ട് ഉണ്ടായ ക്ഷീണം മുഴുവനും നശിക്കും. ഗഗനം ആകാശം.
“നഭോന്തരീക്ഷം ഗഗനം” എന്ന് അമരം. സമുദ്രത്തിൽ വേടന്മാർ
പാർക്കുന്നുണ്ടെന്നും അവരുടെ ഭക്ഷണത്തിനു വേണ്ട മൃഗങ്ങളും ഫലമൃഗ
ങ്ങളും അവിടെ ധാരാളം ഉണ്ടെന്നും ഭാവം.

ഈ പദ്യത്തിൽ സമ്പ്രത്യയാത്മികമായ പ്രീതിയെ പ്രതിപാദി
ക്കുന്നു.

നാനേന്ദ്രിയമിതി യത്ര സ്വാദന്യസ്തിൻ പ്രീതികാരണേ
തത്രാഞ്ജനൈഃ കത്വതേ സാ തു പ്രീതിസ്സമ്പ്രത്യയാത്മികാ.
എന്നു ലക്ഷണം. അലങ്കാരം തദ്ഗുണം.

തദ്ഗുണസ്സപഗുണത്യാഗം-

ദന്യഭീയഗുണോദയഃ

എന്നു ലക്ഷണം.

തത്രോദസ്യ സ്തബ്ധമുഖതഃ സ്വേദബിന്ദൂൻ മരന്ദാൻ
ഗാനാസക്താഃ സ്വയമനുഗമയ്യാഭിരാമാഭിരാമാഃ ||
അത്രാന്തേന ശ്വസനഗുരുണാമോദിനാ ചോദിതാനാം
ലാസ്യക്രീഡാമനുഭവ ലതാലാസികാബാലികാനാം. || ൩൩ ||

ഭംഗീഭാവം പെട്ടും പൂങ്കുലമുഖമണയും-

സ്വേദമാം തേൻ തുടച്ചും,

സംഗീതം ചെയ്തുകൊള്ളുന്നളിതരുണികളെ-

ശ്രുതവേ ചേർത്തണച്ചും,

മഞ്ജീടാതുളളാരാമോദമൊടമ ഗുരുവാം

കാനറ കാണിച്ചു മട്ടാ-

തഞ്ജീസ്ഥാനത്തു വള്ളിച്ചെറുനടികൾ തുട-

ന്നാട്ടവും കണ്ടുകൊൾക.

|| ൩൩ ||

ശ്ലോ. നന്മ. ഭംഗീഭാവം.....തേൻ തുടച്ചും ഭംഗിയായ
 ശുഭിയ പൂജലയാകുന്ന മുഖത്തു പാറിയിരിക്കുന്ന വിയറ്റാകുന്ന തേൻ
 തുടച്ചുനീക്കിയും. സംഗീതം.....ത്തണച്ചും പാടുന്നവയായ റി
 ന്നിൻ പിടകളെ ശുഭത്തിൽ ചേർത്തും; അവയാൽ അനുഗതനായും
 എന്ന ഭാവം. അഥ അനന്തരം. മങ്ങിടാ.....മൊട്ടു ഉള്ളിൽ
 അധികമായ സന്തോഷത്തോടുകൂടി, അധികം മണത്തോടുകൂടിയെന്നും
 ശുഭവാം.....മട്ടായ് ആശാനായ ചാരം പഠിപ്പിച്ചതനുസരിച്ചു
 തെറ്റുകയാതെ. ഈ സ്ഥാനത്തു പർവ്വതത്തിന്റെ ഈ സ്ഥലത്തു.
 വള്ളി.....ട്ടവും വള്ളിയുളക്കുന്ന ചെറിയ നടിയാൾ തുടർന്ന്,
 റിശ്രമരില്ലാതെ ചെയ്യുന്ന. ചെറു ലതകളുടെ മാർദ്ദവാലി ഗുണങ്ങൾ
 ധ്വനി. വല്ലഭാഭ്യാസത്തിന് ഉചിതമായ പാലം ബാലുമെന്നും ഗ്രാ
 ഹ്യം. “ശൈശവോപസ്തംഭിഭ്യാനാം” എന്നു രഘു (സ. ൧.) ആട്ടവും
 നൃത്തവും. അങ്ങിനീ കണ്ടുകൊൾക കണ്ടാലും. നൃത്താചാര്യന്മാർ
 സുരഭിലഗാത്രികളും അലങ്കൃതകളും ആയ ബാലികകളെ നൃത്തവിദ്യ
 അഭ്യസിപ്പിക്കുന്നതിന്റെ പ്രതീതി ഇവിടെ ഭൃഷ്ടവും. ചാക്യാന്മാർ
 ബാലികമായ നഞ്ചിയാനാരെ നാട്യം പഠിപ്പിക്കുന്നതിനെ സ്മരിച്ചു
 കൊണ്ടു ധ്വനി ഈ പദ്യം നിർമ്മിച്ചു എന്നു വിചാരിക്കാം. പർവ്വതത്തി
 ലെ വല്ലികൾ കാരകത്തി ഭംഗിയായി ആടുന്നു എന്നു ഭാവം. വിഷയാ
 ത്തികയായ പ്രീതിയെ ഈ പദ്യത്തിൽ പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നു.

പ്രത്യക്ഷാലോകതസ്സിലാം

പ്രീതിയാ വിഷയാത്മിനാ

എന്നു ലക്ഷണം. അലങ്കാരം രൂപകം.

ബ്രഹ്മക്ഷത്രം ജനപദമഥ സ്ഫീതമലൂക്ഷയേഥാ

ഭഗ്വാഭർതം ഭവതരമുഷേജ്ജാമദഗ്നസ്യ ബാഹുപാഃ ||

ഈ മേലിന്ദ്രം തചിരമരിചോത്താളതാ ബുലവല്ലി.

“വല്ലൽ “പരശു കന്ദിനരാൻ കാരളാൻ” എന്നതി.

|| ൩൪ ||

ബ്രഹ്മക്ഷത്രം ഭരിക്കുന്നവരപോലിതു പൊട്ടം

നാടു കാണാമുടൻ ഭന്ത

ബ്രഹ്മാർച്ചിപ്രസാദാമൻഭജബലനില കാ-

ട്ടുന്ന കണ്ണാടിയാതി

ഇമ്മന്നിൽ ചുരുമേ വെറില മുളകിവാ ഭേ-

രുന്ന ചെങ്ങും കുഴങ്ങും

നന്മട്ടിൽപുഷ്പിപെട്ടോതില പുക്കുപെരും-

കേരളാഖ്യാനമല്ലോ.

|| ന. ര. ||

ശ്ലോ. ന. ര. കേരളത്തെ ചർച്ചിക്കുന്നു. ഇടൻ തേ സഹ്യനിൽ നിന്നു പോയാൽ ഉടനെ നിനക്കു. ബ്രഹ്മക്കുത്രം.....നാടു ബ്രഹ്മാമൻ ക്ഷത്രവൃത്തി കയ്ക്കൊണ്ടു ഭരിക്കുന്നതും അഭിവൃദ്ധിയാടുകൂടി യതുമായ ഭേരതെ. “ബ്രഹ്മക്കുത്രം തത്ത്വിലേതുഭേ ഭേദമില്ല” (സംഭവം) എന്നു ഭാരതം കിളിപ്പാട്ടു. ആദികാലത്തു നമ്പൂരിമാർ പരശുരാമന്റെ ആത്തയനുസരിച്ചു ആയുസ്സ് വഹിച്ചു രാജ്യഭാരം ചെയ്തു എന്ന കേരളചരിത്രം ഇവിടെ സ്മരണം. ഈവിണ്ണു കാട്ടു നാടാശിന പരന്നിസുരകുത്രം നമ്പൂരിമാരി- ന്നിട്ടു വരുന്നതു ജനങ്ങൾക്കുചിതമുതസുഖം വാഴ്ചാലൻ തരതാരി ചാവത്തിന്നൊത്ത ഭാഗ്യകത്താടു ഭരണനയം ചെയ്താ ഭാർഗ്ഗവായത്താ- ഭാവത്തിൽ പാട്ടിൽ വെണ്ണുപടി പട്ടതയൊടും പാലനംചെയ്തുപാത്തു. എന്നു കേരളം (സ. മ.) ബ്രഹ്മാർച്ചി.....കണ്ണാടിയാതി ബ്രഹ്മാർച്ചിയായ പരശുരാമന്റെ ഭജനീയത്തെ കാണിക്കുന്ന കണ്ണാടിയാതി. കേരളത്തെ നോക്കിയാൽ പരശുരാമന്റെ ഭജരപ്പതി എത്രയ്ക്കുണ്ടെന്നു അറിയാമെന്നു ഭാവം.

പരശുരാമൻ മഴു എറിഞ്ഞു കടലിൽനിന്നു കന്യാകുമാരിമുതൽ ഗോകുണ്ഠംവരെ ഭൂഭാഗം ഉയർത്തിയെടുത്തുവെന്നും, ആ ഭേരത കേരള മെന്നും പെരരാണികന്മാർ പറയുന്നു.

മുഴുവു മുഖസന്ദാനം ഗോകുണ്ഠാഖ്യതിനത്തം
സമുദ്രാഭ്യുതം യാവാഭാഷണ ഭൂസ്മരനാ
മുൽഭൂതം കേരളം താവാൽ പരരാവാരാപാദക

എന്നും (കേരളാർച്ചിതീർത്ഥകാലം.)

തട്ടത്തുടൻ കൊങ്കണരെജ്ജയിപ്പാ-

നടുത്തിടം തല്ലട കണ്ടുവെന്നാൽ

കടുത്ത രാമാസ്രമകത്തുമണ്ണി-

യടുത്തു സഹ്യാദ്രിയൊടൊന്നു തോന്നും

എന്നും (രഘു. സ. ൪ ഭാഷ. കണ്ടൂർ) നോക്കുക.

കാണാം കാണാം കഴിയും. ഇമ്മന്നിൽ ഭൂലോകത്തിൽ ചുറ്റുമേ.....രതിനു നാലുവശത്തും വെറിലക്കൊടിയും നല്ല മുളകുകൊടിയും പടർത്തിക്കയറിയിരിക്കുന്ന തെങ്ങും അടയ്ക്കാമരവും അഭിവൃദ്ധിപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ആ നാടിനും വെറില, നല്ലമുളകു, തെങ്ങും കവുങ്ങു എന്നിവ ഈ ഭേശത്തു ധാരാളം ഉണ്ടാകുന്നു എന്നു ധ്വനി. കേരളാഖ്യാനമല്ലോ കേരളം എന്നു പേരാകുന്നു. ശ്ലോകം ഒന്നാമത്തെ പാദം കേരളത്തിന്റെ പ്രത്യേകമായ ഭരണസ്വഭാവത്തെയും, രണ്ടാമത്തതു ദിവ്യത്വത്തെയും, ഉത്തരാർദ്ധം തെങ്ങു മുതലായ വൃക്ഷങ്ങളുടെ അഭിവൃദ്ധിയേയും ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു.

നല്ലമുളകു തെങ്ങു എന്നിവയ്ക്കു കേരളം ലോകം മുഴുവനും കേളി കേട്ട രാജ്യമാകുന്നു. വളരെ പഴയകാലം മുതൽക്കുതന്നെ വിദേശികളായ കച്ചവടക്കാർ കേരളത്തിൽ വന്നു കുരുമുളകു ലാഭത്തിനു വാങ്ങിക്കൊണ്ടു പോകാറുണ്ടു്.

കേരളത്തിൽ പെരുമാക്കുമൊരു ഭരണത്തിനു മുൻപു, നമ്പൂരി മാരാണു് ആയുധം ധരിച്ചു ക്ഷത്രധർമ്മം കഴിഞ്ഞു നാടുവാണിരുന്നതു്. നമ്പൂരിമാരുടെ ഭരണം എന്നു തുടങ്ങിയെന്നും, എന്നു അവസാനിച്ചു എന്നും വിശ്വാസയോഗ്യമായി അറിയുവാൻ നിവൃത്തിയില്ല. രാജ്യത്തിനു് ആത്മീയവും ലൌകികവും ആയ ക്ഷേമത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്ന പല പ്രധാന കാര്യങ്ങളും അവരുടെ ഭരണകാലത്തു് ഏറ്റെടുത്തിയിട്ടുണ്ടു്. അവയിൽ പലതും ഇക്കാലത്തും ശബ്ദമാത്രമായിട്ടെങ്കിലും നിലനില്ക്കുന്നു. കേരളത്തെ പയന്നുരുത്, പന്നിയുരുത്, പരവുരുത്, ചെങ്ങന്നുരുത് എന്നു നാലു കഴകങ്ങളായും നൂറ് ഗ്രാമങ്ങളായും വിഭജിച്ചതും, കഴകങ്ങളുടെ ഭരണത്തിനു രക്ഷാപുരുഷന്മാരെ നിശ്ചയിച്ചതും, അവർ മുൻപു വർഷംവീതം ഭരിക്കണമെന്നു നിയമംവെച്ചതും നമ്പൂരിമാരുടെ ഭരണധർമ്മമാകുന്നു.

തളിയാതിരിമാരിൽ നാലുപേർ--
കളിൽ മേല്ക്കോയുരുച്ചതിന്നുമേൽ
വെളിവായ് മലയാളരക്ഷയി-
ങ്ങെളിയേ ഗ്രാമണിമാർ നടത്തിനാർ.

അവരിൽ കലഹംപെട്ടുനിട-
ത്തവർ ചെന്നേറു തട്ടക്കുമങ്ങിനെ
നവരക്ഷണമേകയോഗസം-
സ്തവമായ് ഭംഗിയിലായി മേല്ക്കുമേൽ.

മതഭേദമെഴും ജനത്തെയും
ഗതമാസ്യമിണക്കി നന്മയിൽ
ചിതമോട്ട ഭരിപ്പതേറവും
ഹിതമായി സകലർക്കുമൊപ്പമേ.

എന്ന്, (കേരളം. സ. ന.) നമ്പൂരിമാരുടെ ഭരണത്തെപ്പറ്റി ചരിത്ര
കാരന്മാർ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. കാലക്രമേണ ഭരണംധികാരികൾ അധർമ്മ
നിരതന്മാരും ക്രിസ്തുവി മുതലായവകൊണ്ട് എങ്ങനെയെങ്കിലും പണം
സമ്പാദിക്കണമെന്ന ആഗ്രഹത്തോടെ പ്രവർത്തിക്കുന്നവരും ആയിത്തീ
ർന്നു. ഈ നിലയിൽ നമ്പൂരിമാരുടെ ഭരണം അധഃപതിച്ചു. അതിനു
ശേഷം പെരുമാക്കന്മാരുടെ ആഗമനവും ഭരണവും ആരംഭിച്ചു. ആദ്യ
ത്തെ പെരുമാൾ നായപ്പെരുമാളായിരുന്നു എന്നും അദ്ദേഹം ക്രിസ്തു
വർഷം ൨൧൬-ൽ ("ഭൂമൻ ഭൂപായം പ്രാപ" എന്ന് അന്നത്തെ കവി)
വെട്ടി ആരംഭിച്ചു എന്നും പറയപ്പെടുന്നു.

ആതനപാനാമനതിസവിധേ വാസമാർത്ഥം കമാർത്ഥം
ഗർഭനേവ പ്രണമ ശിരസാ തൃക്കുകാലാതിപാതഃ ||
അന്യൽക്കാര്യം നിജ പടുതയാ ചൂർവ്വകാർത്ഥവിരോധേ-
നാനപിരേഖ്യോ ലംഘ്യതേധിയം തം പ്രശംസന്തി സന്തഃ || ൩൫ ||

ഏറെപ്പാൾ പത്തിലല്ലാതവിടെ വിലസിട്ട-
ന്നോരു കന്യാകുമാരീ-
നെന്തരിത്തുക്കാൽ പാക്കുവഴി തൊഴുകിടയിൽ
ത്താമസം പാററിടാതേ;

വേറിട്ടും കായ്കമാദ്യത്തിനു പിഴപെടാ-

തങ്ങടൻ നേടുവോനെ-

പ്പാരിൽ ധീമാൻകണക്കെക്കുതിയധികമായ്

സജ്ജനം വാഴ്ത്തുമത്രേ.

|| ൩൫ ||

ശ്ലോ. ൩൫. കന്യാകുമാരിയെ വണ്ണിക്കുന്നു. ഏറെപ്പാൾ...
...ആക്കൊൾ അവിടെ ഏറെ പാർപ്പത്തിലല്ലാതെ റിലസിടുന്ന ഒരു
കന്യാകുമാരി ഗൗരവിത്തക്കാൽ എന്ന് അനവധി. ആ സ്ഥലത്തു്
അധികം സമീപത്തല്ലാതെ ശോഭിക്കുന്ന ശ്രീപാർവ്വതിയുടെ പാദങ്ങളെ.
പറക്കും... ..പററിടാതേ ഇടയിൽ താമസം പററിടാതെ പറ
ക്കുവഴി തൊഴുക. ഇടയ്ക്കു കാലതാമസംവരുത്താതെ പറന്നുപോകുന്ന
വഴിക്കു കണ്ടു തൊഴുതാലും.

പ്രതിബദ്ധനിതി (ഹി) ശ്രേയഃ

പൂജ്യപൂജാപ്രതികൃതഃ

എന്ന് രാജ്യ. (സ. മ.) വന്ദ്യയായ ഭേദവിന്റെ തൊഴാതെ പോകുന്നതു
ശ്രേയോഹാനിക്കു കാരണമാകും. എന്നാൽ ക്ഷേത്രത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു
ദർശിക്കുന്നതിനു സമയമില്ല. അതുകൊണ്ടു പോകുന്നവഴി മുകളിൽ
വെച്ചു തൊഴുതാൽ മതി. എന്നു ഭാവം. വേറിട്ടും കായ്ക...വോനേ
ആദ്യത്തിനു പിഴപെടാതെ വേറിട്ടും കായ്കം നേടുവോനേ. പ്രധാന
കായ്കത്തിനു ഹാനിതട്ടാത്തവിധത്തിൽ മറ്റുകായ്കകൾ ചെയ്യുന്നവനെ.
പാരിൽ...വാഴ്ത്തുമത്രേ സജ്ജനം പാരിൽ ധീമാൻകണക്കെ
കുതി അധികമായ് വാഴ്ത്തും അത്രേ. സജ്ജനങ്ങൾ ലോകത്തിൽ
ബുദ്ധിമാനായിട്ടു വിചാരിച്ചു അധികമായി ശ്ലാഘിക്കും, നിശ്ചയം.

കേരളത്തിന്റെ ഏറ്റവും തെക്കേ അറ്റത്തു കടൽവക്കിൽ
സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ഒരു പ്രധാന ക്ഷേത്രമാകുന്നു കന്യാകുമാരി.

കന്യാകുമാരിക്ഷിതിയാദിയാത് ഗോ-

കുണ്ഡാന്തമായ് തെക്കുവടക്കു നീളേ

എന്ന് കേരളം. (സ. മ.) കേരളത്തിലെ തെറ്റിത്തട്ടു ഭൂതലയങ്ങളിൽ
പ്രധാനവും പ്രസിദ്ധവും ആയ ഒന്നാകുന്നു കന്യാകുമാരി. ദേവി,

വിവാഹത്തിന് മുൻപുള്ള കന്യയുടെ നിലയിൽ ഇവിടെ സന്നിധാനം ചെയ്യുന്നു. അതിനാൽ കന്യാകുമാരി എന്ന പേരു സിദ്ധിച്ചു. കന്യയെന്നും കുമാരിയെന്നും രണ്ടുവിധത്തിലും, ഇവിടുത്തെ ദേവിയെപ്പറ്റി കവികൾ വ്യവഹരിക്കാറുണ്ട്. ഭാരതത്തിൽ പ്രാചീനകാലത്തുതന്നെ പ്രാധാന്യം ലഭിച്ചിരിക്കുന്ന ഒരു പുണ്യസ്ഥലമത്രേ കന്യാകുമാരി.

പിന്നെ സ്മൃതദൂതീരത്തിൽ കന്യാതീർത്ഥത്തിൽ മുങ്ങണം
ആ വെള്ളം തൊട്ടുവോനുള്ള പാപമെല്ലാം നശിച്ചിടം

എന്നു കന്യാകുമാരിയേയും,

പിന്നെ ത്രൈലോക്യവിഭിതം പൂക ഗോകുണ്ഠമുത്തമം
രാജേന്ദ്ര! കടൽമദ്ധ്യത്തിൽ സർവ്വലോകനമസ്തുതം
അതിൽ ബ്രഹ്മാദി ദാനോരും തപസ്സേരും മുനീന്ദ്രരും
ഭൂതയക്ഷപിശാചുക്കൾ കിന്നരന്മാരഹീന്ദ്രരും

സിദ്ധചാരണഗന്ധർവ്വമന്ത്രിഗന്ധർവ്വരും പരം
ഉപാസിപ്പു സരിൽസാഗരാദീന്ദ്രമുഖേശനെ

ഈശാനനെക്കൂടി മൂന്നു രാവാങ്ങുപവസിപ്പവൻ
അശ്വമേധനലം നേടും ഗണാധീശനുമായിട്ടും

എന്നു ഗോകുണ്ഠത്തെയും കുറിച്ചു മഹാഭാരതത്തിൽ (ആദിപർവ്വം. അജ്ഞാനവനവാസപർവ്വം) പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഇവ കേരളത്തിലെ അത്യന്തം പുരാതനങ്ങളും സർവ്വഭാരതപ്രസിദ്ധി നേടിയിരിക്കുന്നവയും ആയ പുണ്യസ്ഥലങ്ങൾ ആകുന്നു. അനേകം പുരാണകുമാരപുരുഷന്മാർ, അവരുടെ തീർത്ഥയാത്രയിൽ ഈ സ്ഥലങ്ങൾ ദർശിച്ചിട്ടുണ്ട്.

സൂര്യചന്ദ്രന്മാരുടെ ഉദയാസ്തമനങ്ങൾ വൃകുതവും പൂണ്ണവും ആയി കാണുന്ന ഒരു സ്ഥലം എന്ന നിലയിൽ കന്യാകുമാരിക്ക് പാശ്ചാത്യ ദേശങ്ങളിലും പ്രാതി ലഭിച്ചിട്ടുണ്ട്. അവിടെ കടൽക്കരയിൽ ഇരുന്നു സൂര്യചന്ദ്രന്മാരുടെ ഉദയാസ്തമനങ്ങൾ കാണുന്നത് ആനന്ദ ജനകമായ ഒരു കാഴ്ചയാകുന്നു. ആ ആനന്ദം അനുഭവിക്കുന്നതിനു വിദേശികളും വിമതസ്ഥന്മാരുമായ ജനങ്ങളും ധാരാളം വരാറുണ്ട്.

കൃതപാ ചിത്തേ കിമപി യതയോ യുഞ്ജതേ യന്നികഞ്ജേ
ഇഞ്ജൽഭംഗേ സാമുദ്രത്തിഭിർഹൃദ്യകാ ദാ രമന്തേ ||

വക്രം ഭൂയസ്സിഖരിണമമം വക്രവർത്താ ഭജേസ്വപം
യാദക്ലേവ്യോ ഭവതി ഹി ഭവേൽ സേവകസ്താദഗേവ || ൩൩ ||

എന്തോ ചിത്തത്തിലോർക്കും യതികൾ ഗുഹകളിൽ.

പാത്തു യോഗം വഹിച്ചും,

സന്തോഷാൽ സ്രീകളോടൊത്തളി മുരളമതിൽ-

ഗുഹ്യകന്മാർ കളിച്ചും,

എന്തോഴൻ വക്രമെന്നുണ്ടൊരുഗിരി, തതു നീ

വക്രമായ് ചെന്നു സേവി-

യെന്നോ? സേവ്യൻറെമട്ടായതു സമുചിതമാം

സേവകനും പ്രമാണം

|| ൩൩ ||

ശ്ലോ. ൩൩. വക്രഗിരിയെ വണ്ണിക്കുന്നു. എന്തോ.....
വഹിച്ചും ഏതിനേയോ കുറിച്ചു മനസ്സിൽ ധ്യാനിക്കുന്നവരായ മുനി
കൾ, ഗുഹകളുടെ ഉള്ളിൽ പാത്തു യോഗം പരിശീലിച്ചും. എന്തോ
ആർക്കും അറിയുവാൻ കഴിയാത്തതു്. ചിന്താമാറ്റത്തിനു് അഗോചരം.
പരബ്രഹ്മം. “ന തത്ര ചക്ഷുർലളിതീ, ന വാഗ്ലളിതീ, നോ മനോ, ന വി
ദ്മോ ന വിജാനീമോ, യഥൈതദനുശിഷ്ടാഭ്യുദയ, തദവിദിതാ
ദഥോ, അവിദിതാദധി, ഇതി ശുശ്രൂമ പൂർവ്വേഷാം യേനസ്തദ്യോച
ചക്ഷിരേ” എന്നു കേനോപനിഷത്ത്. “യസ്താദപാചോ നിവൃത്താസ്സമ
മപി മനസാ” (വിഷ്ണു. കേ. സ്കന്ദം) എന്നും സ്മർത്തവും. ഓർക്കും
യോഗവിധി അനുസരിച്ചു ബ്രഹ്മല്യാനം ചെയ്യുന്നു.

സമം കായശിരോഗ്രീവം ധാരയന്നചലം സ്ഥിരഃ

സമ്പ്രേക്ഷ്യ നാസികാഗ്രം സ്വപം ദിശശ്ചാനവലോകയൻ

പ്രശാന്താത്മാ വിഗതഭീബ്ബ്രഹ്മചാരിവ്രതേ സ്ഥിതഃ

മനഃ സംയമ്യ മച്ചിത്തോ യുക്ത ആസീത മലരഃ

എന്നു യോഗിയുടെ സ്ഥിതിയെപ്പറ്റി ഭഗവദ്ഗീത. (അ. ൩)

യോഗം സമാധി. ‘യജ്ഞസമാധൗ’ എന്നു ധാതു.

യോഗോപദേശാർത്ഥസമ്പ്രദായം സംഗതി പ്രാപ്തം
 വപുഃ സ്നേഹപ്രയോഗേ ച വിഷ്ണുഭാഭിഷു ഭേഷജേ
 വിശ്രമോഽതിനി ഭവേദ്യോഗോപായസംനമനേഷപി
 കാമണ്ണേപി ച യോഗസ്സാൽ

എന്നു വിശ്വം. “യമനിയമാസനപ്രാണായാമപ്രത്യാഹാരധാരണാ
 ധ്യാനസമാധയോജ്ഞാവംഗാനി” എന്നു (പതഞ്ജലി) യോഗശാസ്ത്രം.
 സന്തോഷാൽ.....കുളിച്ചും അഭിമുഖ്യത്തിൽ സന്തോഷാൽ
 ഗുഹ്യകന്മാർ സ്ത്രീകളോടൊത്തു കുളിച്ചും വാണകൾ ശബ്ദിക്കുന്നതായ
 മലയിൽ സന്തോഷത്തോടുകൂടി സിദ്ധന്മാർ കാമകേളികൾ ചെയ്തും.
 അഭിമുഖ്യം പുഷ്പാഭിസിലമായ പർവ്വതത്തിന്റെ രമണീയതയും
 ഉദ്ദീപകതപവും ധ്വനി. ഭവതിമാർ ക്രീഡായോഗ്യമായ സ്ഥാനം
 എന്നു ഭാവം. ഗുഹ്യകന്മാർ സിദ്ധന്മാർ. “പിശാചോ ഗുഹ്യക
 സ്സിലോ” എന്നു അമരം. “പ്രായേണ ഗുഹ്യം കത്സിതം കായതീതി
 ഗുഹ്യകഃ” എന്നു തീക്ഷ്ണസർവ്വസ്വം. നിഷ്പ്രമായ ശബ്ദത്തോടുകൂടിയ
 വൻ ഗുഹ്യകൻ. ശൃംഗാരോദ്ദീപകങ്ങളായ വിഭവങ്ങളോടുകൂടിയ
 പർവ്വതത്തിൽ ഇരുന്നു നിർവ്വികാരന്മാർ, നിശ്ചലഹൃദയന്മാർ, ആയി
 ബ്രഹ്മധ്യാനം ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ട് അവിടെ തപസ്സുചെയ്യുന്ന മുനിക
 ളുടെ അന്യോദേശമായ മനശ്ശക്തി ധ്വനിക്കും. എന്തോഴൻ.....
 സേവിക വക്ത്രമന്ത് ഒരു ഗിരിയുണ്ട്; അതു എന്തോഴൻ നീ വക്ത്ര
 മായ് ചെന്നു സേവികയ്ക്ക് എന്നു അനവധം. വക്ത്രം എന്നു പേരായി ഒരു
 പർവ്വതം ഉണ്ട്. അതിനെ എന്റെ സുഹൃത്തായ നീ വളഞ്ഞു വഴിയിൽ
 കൂടി ചെന്നു സേവിച്ചാലും. വളഞ്ഞതത്രേ അങ്ങോട്ടുള്ള വഴിയെന്നു
 ഭാവം. വക്ത്രം മരുതപാമ്പലയെന്നും ഇന്ദ്രപർവ്വതമെന്നും പറയുന്നത്
 ഈ വക്ത്രഗിരിയെയാകുന്നു. “ഇതു കന്യാകുമാരിയുടെ വടക്കുപടിഞ്ഞാ
 രും ശുചീന്ദ്രത്തിന്റെ തെക്കുകിഴക്കും കിടക്കുന്നു ഒരു വലിയ പാറക്കുന്നാ
 കുന്നു. ഇതിന്റെ അടിയിലും മുകളിലും ഓരോ അമ്പലവും അവിടെ
 കാത്തിരുന്ന് വിളക്കുവയ്പും മറ്റും ഉണ്ട്. ഈ ഗിരിയിൽ യോഗിക
 ളായ ആശ്രമങ്ങളും ഗുഹ്യകന്മാരുടെ കേളീസങ്കേതസ്ഥാനങ്ങളും ഉണ്ടെ
 ന്നു ബഹുജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ ഒരു വിശ്വാസം” ഉണ്ട്. (ശ്രീകൃഷ്ണ
 ശം. ടിപ്പണി. ടീ. കെ. കൃഷ്ണമേനോൻ.)

“വക്രഗിരിർമഹേഷധിപർവ്വത ഇതി പ്രസിദ്ധിഃ” എന്നു ചിന്താ
തിലകം. ഏതോ.....പ്രമാണം സേവ്യന്റെ മട്ട് എന്തോ അതു
സേവകനും സമുചിതം പ്രമാണം ആം എന്ന് അനപയം. പ്രഭുവിന്റെ
സ്വഭാവം എന്തോ അതു ഭൂതനും യോഗ്യമായ പ്രമാണമാകുന്നു. യജ
മാനന്റെ സ്വഭാവം ഭൂതനും ഉണ്ടായിരിക്കണമെന്നു ഭാവം.

“യദപുത്താസ്സന്തി രാജാന-
സ്തദപുത്താസ്സന്തി ഹി പ്രജാഃ”

എന്ന (വാ. രാ.) കവിവാക്യം സ്മർത്വം. വക്രനായ യജമാനനെ
വക്രമാർഗ്ഗത്തിൽകൂടി ചെന്നു സേവിക്കുകയാണു യുക്തം. ഈ അഭിപ്രാ
യം ഒരു നല്ല ഫലിതമായിരിക്കുന്നു. മൂലം മൂന്നാംപാദത്തിലെ പാദഭംഗി
ഭാഷയ്ക്കു ശിട്ടിയിട്ടുണ്ട്.

മൂലം രണ്ടാംപാദത്തിനു, “ആയുഃ പുഷ്പത്യഭിലക്ഷിതമപ്യേഷധീ
നാം പ്രഭാവൈഃ” എന്ന് ഒരു പാഠാന്തമുണ്ട്. മരുതപാനലയിലെ
ഭിസ്യേഷധപ്രഭാവത്തെ ഈ പാഠാന്തരം പ്രതിപാദിക്കുന്നു.

ശുദ്ധിസ്ഥാനം കില ഭഗവതസ്തപ്തം ശുചീന്ദ്രം മഹേന്ദ്ര-
സ്പാലക്ഷ്യമാഃ പ്രഥിതമവന്തേ മന്ദിരം ചന്ദ്രമൗലേഃ ||
യസ്മിന്നഭ്യാപി ച സഭസതോഃ കർമ്മണാസ്തം ക്ഷായാര-
പ്താലക്ഷ്യന്തേ ഭൂരി തനുഭൂതമാത്മഹസ്തേ ഫലാനി || ൩൭ ||

ഇന്ദ്രനും ശുദ്ധിവന്നോരിടമരിയ ശുചീ-

ന്ദ്രാഖ്യയോടും പ്രസിദ്ധം

ചന്ദ്രൻതൻ ചിന്താമൂടും ശിവനടയ മഹാ-

ക്ഷേത്രമങ്ങയ്ക്കു കാണാം;

മൂന്നും സൂക്ഷ്മത്തിലാണെങ്കിലുമാരു ഗുണമോ

ഭോഷമോ ചെയ്തിരുന്നാ-

ലിന്നും ലോകത്തിന്നുള്ളൊരു ഫലമവിടെ-

ക്കയ്യിലായ് കാണമല്ലോ

|| ൩൭ ||

ശ്ലോ. ൩൭. ശുചീന്ദ്രത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു. ഇന്ദ്രനും... മങ്ങയ്ക്കു
കാണാം ഭേദവന്ദ്രനു ശുദ്ധിവന്ന സ്ഥലവും, ശുചീന്ദ്രം എന്ന പേരിൽ

പ്രസിദ്ധവും, ചന്ദ്രമൗലിയായ ശ്രീപരമേശ്വരന്റെ സന്നിധാനത്തോടുകൂടിയതുമായ മഹാക്ഷേത്രം, വലിയ അമ്പലം നിനക്കു കാണാം. മൂലത്തിലെ 'ആലക്ഷ്യമാഃ' എന്ന പദത്തിന് 'ആസേവ്യമാഃ' എന്നൊരു പാഠാന്തരമുണ്ട്. ഈ പാഠത്തിന് 'ഔചിത്യം കൂടം' സേവിക്കണം എന്ന് അർത്ഥം. ഇതാണ് പദാർത്ഥദീപികയുടെ പാഠം. മൂന്നാം.....രുന്നാൽ മുൻപ് ആരും അറിയാതെ ഒളിവാലായിട്ടാണെങ്കിലും ഒരു സൂക്തമോ പാപമോ ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ. ലോകം..... കാണുമല്ലോ ജനങ്ങൾക്ക് ആ കർമ്മത്തിന്റെ ഫലം ഇവിടെ കയ്യിൽ കിട്ടും; നിശ്ചയം.

പണ്ടു ദേവേന്ദ്രൻ വൃത്രാസുരവധംനിമിത്തം ബ്രഹ്മഹത്യപാപം അനുഭവിക്കുവാൻ ഇടയായി. അന്ന് ഇന്ദ്രൻ ശുചീന്ദ്രന്തു വന്നു പാരമശിവനെ ഭജിച്ചു പാപത്തിൽനിന്നു മുക്തനായി. കുറി ഈ പുരാണകഥയെ സ്മരിച്ചിരിക്കുന്നു.

അപ്രമേയമിങ്ങു ചിങ്ങു ശുചീന്ദ്രമന്ദിരൈരാഭവാം
അപ്രകാരമൊരേടമില്ലതുമന്ദിരത്തിലുമന്ദിരം!
ബ്രഹ്മവംശജനായ വൃത്രാസുരന്റെ വധത്തിനാൽ
ബ്രഹ്മഹത്യപിണഞ്ഞു മണ്ടിനടന്നു പണ്ടു മഹേന്ദ്രൻ,
ബ്രഹ്മലോകസരസ്സിൽമുങ്ങിയൊളിച്ചുവാനൊരുകാലവും
ബ്രഹ്മഹത്യ വിടുന്നതില്ല വലഞ്ഞു വാസവനെത്രയും
തൽക്ഷണം പുനരിങ്ങേപോന്നു മഹീതലങ്ങളിലുത്തമം
ഭക്ഷിണാപഥദീക്ഷിതൻ 'ഖലു ഭക്ഷവൈരി മഹാസ്ഥലേ
സ്ഥാനനായകമന്ദിരത്തിലകത്തുചെന്നുകടന്നുടൻ
താണവീണ നമസ്കരിച്ചു മുഹൂഃ സ്മരിച്ചഭഗവാനേര
കോണിലോടിയൊളിച്ചിരുൻപൊട്ട ബ്രഹ്മഹത്യയുമെപ്പോഴേ
ക്ഷിണകല്പമെന്നായി കായറിത്തുലി വന്നു മഹേന്ദ്രൻ
അന്നതൊട്ടു ശുചീന്ദ്രമെന്നൊരു നാമധേയമുദിക്കയാ-
ലിന്നമക്കമ മന്നിൽ വിണ്ണിലുമന്യദിക്കിലുമന്ദിരം
വന്നുടൻ റിരൽ മുക്കി മാറുഷർ ശുദ്ധ്യശുദ്ധിപരീക്ഷണം
ഇന്ദ്രശേഖരസാക്ഷികൾ വെല്ലു എന്നു സജ്ജനസമന്തം

എന്നു, മഹാപ്രസിദ്ധമായ കഞ്ചൻവധിയാർ ശുചീന്ദ്രത്തിന്റെ മാഹാത്മ്യത്തെ കാഴ്ചപ്പെടുത്തുന്ന ഇളളലിൽ സാരസ്വത്തോടുകൂടി വണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു.

ശ്ലോകത്തിന്റെ ഉത്തരാർദ്ധം ശുചീന്ദ്രത്തെ കൈമുക്കിനെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. കയ്യിലായ് കാണമല്ലോ തിളച്ച നെയ്യിൽ കയ്യു മുക്കുമ്പോൾ, അങ്ങനെ ചെയ്യുന്നതു വാസ്തവത്തിൽ ഭോഷം ചെയ്യുന്നവനാണെങ്കിൽ അവന്റെ കയ്യു പൊള്ളും. അല്ലെങ്കിൽ ഇല്ല. ഈ അനുഭവത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കി 'കയ്യിലായ് കാണ'മെന്നു കവി പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

“അവി ച പുരാ ഉണ്ണപുതപ്രത്യായാച്ഛേന പ്രത്യയവിശേഷേണ മഹേന്ദ്രശുദ്ധിഃ പ്രകാശിതാ; അതഃപര ശുചീന്ദ്രമിതി സംജ്ഞാ. ശുചിരിന്ദ്രോ അസ്താദിതി തഥാ” എന്നു ചി. തിലകം.

ശുചീന്ദ്രന്തു 'കൈമുക്കു' പ്രസിദ്ധമാകുന്നു. ഒരു നമ്പൂരി (വൃഭിചാര) ഭോഷം ഉണ്ടെന്നു ശങ്കിതനായാൽ അദ്ദേഹം ശുചീന്ദ്രന്തു ചെന്നു കയ്യുമുക്കണമെന്നു മറുഭട്ടവർ വിധിക്കുന്നു. അതനുസരിച്ച് അദ്ദേഹം ശുചീന്ദ്രന്തു ചെന്നു രാജപ്രതിനിധികളുടേയും, ക്ഷേത്രം യോഗക്കാരുടേയും, തർക്കക്കുഴികളുടേയും സന്നിധാനത്തിൽ ദേവനായ സ്ഥാണുനാഥസ്വാമിയുടെ മുൻപിൽവെച്ചു, സത്യവാചകമുച്ചരിച്ചുകാണ്ടു തിളച്ച നെയ്യിൽ ഇട്ടിരിക്കുന്ന വൃഷഭവിഗ്രഹം എടുക്കുന്നു. എടുത്ത ഉടനെ ആ ആളിന്റെ കയ്യു ചില ഇലകൾ ചേർത്തു കെട്ടി മുദ്രവയ്ക്കും. അതു മൂന്നാം ദിവസം അഴിക്കുന്നു. അപ്പോൾ കയ്യു പൊള്ളിക്കണ്ടാൽ അയാൾ ഭോഷം ചെയ്തവനെന്നു തീർച്ചയാക്കും. അയാളെ ജാതിയിൽനിന്നു ബാഹ്യപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യും. അതുപോലെ കയ്യുപൊള്ളാതെയിരിക്കുന്നുവെങ്കിൽ ആ ആൾ കുറുകാരനല്ലെന്നു വിധിക്കും. യോഗക്കാരും അയാളെ കൂട്ടത്തിൽ ചേർത്തു സഹഭോജനം നടത്തുന്നു. ഇതാണ് കൈമുക്കിന്റെ സ്വഭാവം. കൊല്ലം മഹാശാസ്ത്രത്തിന്റെ ആരംഭത്തിൽ കൈമുക്കു നിർമ്മൽചെയ്യും.

ബ്രഹ്മസൂത്രത്തിൽ (പ്രഥമാദ്ധ്യായം. പ്ര. പാദം) “തന്നിഷ്ടസ്യ മോക്ഷോപദേശാൽ” എന്നു ഒരു സൂത്രം ഉണ്ട്. അതിന്റെ ഭാഷ്യത്തിൽ “ഏവം ച സതി തപ്തപരശുഗ്രഹണമോക്ഷദൃഷ്ടാന്തേന സത്യാഭിസന്ധസ്യ മോക്ഷോപദേശ ഉപപദ്യതേ” എന്നു ശ്രീശങ്കരാചാര്യസ്വാമി പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു ശുചീന്ദ്രന്തു കയ്യുമുക്കിനെ ഉദ്ദേശിച്ചാണെന്നു് ഉഘാരിക്കണം.

ശുചീന്ദ്രന്തു കയ്യുമുക്കിനെ സംബന്ധിച്ചു പല ഐതിഹ്യങ്ങളും പ്രസിദ്ധമായിട്ടുണ്ട്. ഒന്നുണ്ടെന്നു് ഇവിടെ ചേർക്കാം. ഒരിക്കൽ ശങ്കിതനായ ഒരു നമ്പൂരി കയ്യുമുക്കുന്നതിന്നു സമ്മതിച്ചില്ല. തിളച്ച

നെയ്യിൽ മുക്കിയപ്പോൾ കുറന്നുചെയ്യാത്തവരുടെ കയ്യും പൊള്ളമെന്നും, തണുത്ത വെണ്ണനെയ്യിൽ മുക്കും കുറന്നുചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ എന്റെ കയ്യും പൊള്ളമെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. ഗത്യന്തരമില്ലാതെ ഒടുവിൽ അങ്ങനെ ചെയ്യുന്നതിനു മറുഭാവം സമ്മതിച്ചു. ദേവസന്നിധിയിൽ വെച്ച് അങ്ങനെ അദ്ദേഹം ചെയ്തു. മൂന്നാംദിവസം അഴിച്ചു താക്കിയപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കയ്യും പൊള്ളി കാണപ്പെട്ടു. അദ്ദേഹം പല ദായത്തിൽനിന്നു ബഹിഷ്കൃതനായി. മറ്റൊന്നും; ശങ്കിതനായ ഒരു നമ്പൂരി കയ്യുമുക്കുന്നതിനു മുൻപു മരിച്ചു. അപ്പോൾ ശേഷക്കാർ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മകൻ, പിതാവിനു പകരം, കയ്യും മുക്കണമെന്നു വിധിച്ചു. ആ ബാലൻ അതനുസരിച്ചു എന്നു പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ. ദേവസന്നിധിയിൽവെച്ച് യഥാവിധി ഒരു കയ്യും മുക്കിയിട്ടു, പിന്നീട് പ്രസ്തുത ബാലൻ, “എന്റെ പിതാവു് ഈ ദോഷം ചെയ്തിട്ടില്ലാത്തതുപോലെ വേറേയും ഒരു ദോഷവും ചെയ്തിട്ടില്ലെ”ന്നും “ഉണ്ടെങ്കിൽ ഈ കയ്യും പൊള്ളമെ” എന്നും സത്യംചെയ്തുകൊണ്ടു മറ്റൊരുകാരും നെയ്യിൽ മുക്കുവാൻ പിതാവിന്റെ ചാരിത്രശുദ്ധിയിൽ പുത്രനുണ്ടായിരുന്ന വിശ്വാസത്തെപ്പറ്റി എല്ലാവരും വിസ്മയിച്ചു. ആ ബാലന്റെ കയ്യും യാതൊരു ദോഷവും സംഭവിച്ചില്ല. പിന്നീട് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗൃഹം ഇരട്ടക്കൈമുക്ക് എന്ന പേരിൽ അറിയപ്പെടുന്നു. ശങ്കിതനായ ഒരു നമ്പൂരി സത്യവാചകം ചൊല്ലി, കയ്യും പകരം, കമഴ്ന്നു മുഖവും (തലയും) നെയ്യിൽ മുക്കി. യാതൊരു ദോഷവും അദ്ദേഹത്തിനു വന്നില്ല. തലകുടഞ്ഞപ്പോൾ അടുത്തു നിന്നിരുന്നവരുടെ ശരീരത്തിൽ നെയ്ത്തുള്ളികൾ വീഴുകയും അവ വീണഭാഗം പൊള്ളകയും ചെയ്തു. ഇപ്രകാരം പല ഐതിഹ്യങ്ങളേയും സ്മരിച്ചുകൊണ്ടായിരിക്കണം കഞ്ചൻനമ്പിയാർ “അത്തുതത്തിലുമത്തുതം” എന്ന ശുചീന്ദ്രദേവമാഹാത്മ്യത്തെ കീർത്തിച്ചിരിക്കുന്നത്. കൈമുക്കിനെ സംബന്ധിക്കുന്ന രേഖകൾ ക്ഷേത്രത്തിൽ അടുത്തകാലംവരെ സൂക്ഷിച്ചിരുന്നതായിട്ടു് അറിവുണ്ടു്.

തൃപ്പാപ്പൂർ മുത്തതിരുവടിയായ വീരരാമവർമ്മ കൊ. നൂറു-ൽ ശുചീന്ദ്രം ക്ഷേത്രത്തിലെ മണ്ഡപം പുതുക്കി. ക്ഷേത്രത്തിൽ പല മണ്ഡപങ്ങളുമുണ്ടു്. കൊ. ൫൮൫-ൽ ഉദയമാർത്താണ്ഡവർമ്മ മഹാരാജാവു് ഒരു അലങ്കാരമണ്ഡപം പണിയിച്ചതായി കാണുന്നു. ‘അകത്തു കണ്ടതു പുറത്തു പറയുന്നതല്ല’ എന്നു മനിയടിച്ച് സത്യംചെയ്തു്

തിനുശേഷമേ ശുചീന്ദ്രൻ പുജകൻ ഗർഭാശ്വതിയിൽ പ്രവേശനം അനുവദിക്കുക പതിവുള്ളൂ.

പൂർവ്വകാലത്തു ശുചീന്ദ്രൻ ക്ഷേത്രം പാണ്ടിരാജാക്കന്മാരുടേയും, ചോളരാജാക്കന്മാരുടേയും അധീനതയിലായിരുന്നു. കൊല്ലം ൩൦൦-ാ മാണ്ടിനുശേഷം ക്ഷേത്രത്തിലെ ഭരണാധികാരം തിരുവിതാംകൂർ മഹാരാജാക്കന്മാർക്കു കിട്ടി.

ക്ഷേത്രത്തിലെ പ്രധാന മുൻതി സ്ഥാണനാഥനാണ്. അനേകം ഉപദേവന്മാരെ ക്ഷേത്രത്തിൽ ഓരോ സ്ഥാനങ്ങളിൽ പ്രതിഷ്ഠിച്ചിട്ടുണ്ട്.

ക്ഷേത്രത്തിൽ വെട്ടഴിത്തിലും കോലെഴിത്തിലും ഏഴുതിയിരിക്കുന്നവയായി അനേകം ശിലാലിപികൾ ഉണ്ട്. അവയിൽ പലതും തിരുവിതാംകൂർ ഗവണ്മെന്റിൽനിന്നും (ആർക്കിയാളജിതുറ) പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നതാകുന്നു. ശ്രീകലോത്തംഗചോളൻ, രാജരാജകേശരി, വീരപാണ്ഡ്യൻ എന്നിങ്ങനെ പ്രസിദ്ധനായ പലരുടേയും പഴയ ശിലാരേഖകൾ ക്ഷേത്രത്തിൽ ഉണ്ട്.

കേരളമാഹാത്മ്യം വൃന്ദ-വർ എന്നീ അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ ശുചീന്ദ്രസ്ഥലമാഹാത്മ്യത്തെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. ഇന്ദ്രൻ അഹല്യാസമ്പർക്കമായ ഭോഷം നീങ്ങി ശുദ്ധിവന്നതുകൊണ്ടു ശുചീന്ദ്രത്തിനു പ്രസ്തുതനാഥവന്നു എന്നു കേരളമാഹാത്മ്യകാരൻ പറയുന്നു. “അഹല്യാസംഗഭോഷശ്ചാപ്തനശ്ചത്തീർത്ഥൈവൈഭവാൽ” ഇത്യാദി ഭാഗം നോക്കുക. കൈമുക്കിനെപ്പറ്റിയും മാഹാത്മ്യത്തിൽ പറയുന്നുണ്ട്.

ബ്രാഹ്മണാനാം നരാണാം ച സംഗഭോഷസ്യ സംശയേ
ആജ്ഞാപാത്രം നിവേശ്യാഥ സിദ്ധ്യർത്ഥം സാംഗുലീയകം
സത്യശൈലേ പ്രതിഷ്ഠാപ്യ പഞ്ചാഗ്നേർവ്വേദികാൻതരേ
തത്രാധികാരം സ്ഥലം വഹേയശ്ശിവഭൂസുരാഃ

എന്ന ഭാഗം ശ്രദ്ധ്യം. ശുചീന്ദ്രത്തിന് ഒരു സ്ഥലമാഹാത്മ്യവുമുണ്ട്.

അതിമനോഹരമായ കൊത്തുപണികൊണ്ടും ചിത്രംകൊണ്ടും വിസ്തൃതമാണു ശുചീന്ദ്രം ക്ഷേത്രം എന്നും പറയേണ്ടതാകുന്നു. പ്രസിദ്ധനായ ചാമ്പ്യസാഹിത്യ കൊ. നമ്പൂതിരി ശുചീന്ദ്രം ആക്രമിച്ചു അമ്പലത്തിനു പല നാളുകളും വെള്ളമെടുത്തു.

അഗ്രേ കശ്ചിത് ഭൂതഹൃതഭൂജാമഗ്രഹാരോ ഭപിജാനാം
 രത്നൈഃശ്ലേഷപപൃതപണധിയാം രാജവിശ്രാണിതേഷു ||
 ചിത്രം! ചിത്രം! ചിരപരിചയാൽ ബാലകാൻ യത്ര സംഗം
 വേലാം വേലാമനു ഗൃഹസ്തുകാ വേദമദ്ധ്യാപയന്തേ || ൩൮ ||

മുൻപിൽ കാണാം നൂപൻ നൽകിന മണികളിലും
 കാംക്ഷയില്ലാതെ പുണ്യം
 മുൻപിട്ടോരാഹിതാഗ്നിഭപിജവരരരുളു-
 നന്ദ്രമാമഗ്രഹാരം;
 വൻപിട്ടോരരുളതാ! നൽകിരിചയമതിനാ-
 ലംഗമാറൊത്തൊരോത്തു-
 ളമുൻപിൽ ബാലകൻ കാലേ ഗൃഹസ്തുകനിര താൻ
 നിത്യമോതിച്ചിടുന്നു || ൩൮ ||

ശ്ലോ. ൩൮. ഒരു ബ്രാഹ്മണഗ്രാമത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു. മുൻപിൽ...
 ഹാരം നൂപൻ നൽകിന മണികളിലും കാംക്ഷയില്ലാതെ പുണ്യം
 മുൻപിട്ടോരാഹിതാഗ്നിഭപിജവരരരുളുന്ന അഗ്രമാം അഗ്രഹാരം മുൻ
 പിൽ കാണാം. രാജാക്കന്മാർ കൊടുക്കുന്ന രത്നങ്ങളിൽകൂടി ആഗ്രഹം
 ഇല്ലാത്തവരും, സൂക്തികളിൽ പ്രഥമഗണനീയന്മാരും, ആഹിതാഗ്നിക
 ളും ആയ ബ്രാഹ്മണശ്രേഷ്ഠന്മാർ പാർക്കുന്ന ശ്രേഷ്ഠമായ ഗ്രാമത്തെ അടു
 ത്തു കാണാം. രാജാക്കന്മാർ സമൃദ്ധമായി വിലയേറിയ രത്നങ്ങൾ
 ദാനംചെയ്താലും വാങ്ങിക്കൊടുക്കാൻ പോകാത്തവരും, സല്ലാഹിതരന്മാരും,
 സ്വധർമ്മാനുഷ്ഠാനത്തിൽ ശ്രദ്ധാലുക്കളും ആണ് ഗ്രാമത്തിലെ ബ്രാഹ്മ
 ണർ എന്നു ഭാഗം. ആഹിതാഗ്നികർ അഗ്നിരോത്രികൾ. മൂലം
 “ഭൂതഹൃതഭൂജാം” എന്ന പദത്തിനു “ഹൃതഹൃതഭൂജാം” എന്ന് ഒരു പാഠം
 ന്തരമുണ്ട്. അതിനു ശബ്ദഭംഗി ഏകം. എന്നാൽ അർത്ഥവ്യത്യാസമില്ല.
 അഗ്രഹാരം ബ്രാഹ്മണർ അടുത്തടുത്തു കാമസിക്കുന്ന സ്ഥലം. “അഗ്ര
 ഹാരോ ഭപിജാവാസഃ” എന്നു ശബ്ദരത്നാകരം. അടുത്തടുത്താഗ്രഹാരം
 എന്ന ഭാഗത്തു സന്ധി ക്ലിഷ്ടമായിരിക്കുന്നു. പൂർവ്വാർദ്ധം ബ്രാഹ്മണ

രുടെ നിഷ്കാമതയേയും സ്വധർമ്മശുദ്ധയേയും ആതുപോലെ രാജാക്കന്മാരുടെ കൗടുബ്ധത്തേയും ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു.

ധനേന കിം തേന മഹാനഭാവ!

മനസ്വിനോ യത്തു പരിത്യജന്തി

എന്ന് (കൃഷ്ണവിലാസം. സ. ന്.) ഇവിടെ സ്മർത്തവ്യം. വൻപിച്ഛോരത്തുതം.....മോതിച്ചിടുന്നു വൻപിച്ഛോര അത്തുതം. നിത്യം ഗൃഹശുകനിര താൻ കാലേ നല്ലരിചയമതിനാൽ അംഗം ആരൊത്തൊരോത്തു ബാലക്കു അൻപിൽ കാതിച്ചിടുന്നുണ്ട് എന്ന് അനപയം. അവിടെ വലുതായ ഒരു അത്തുതമുണ്ട്. എന്നും ഗൃഹങ്ങളിൽ വളയുന്ന കിളികൾതന്നെ—ഉപാദ്ധ്യായന്മാരുടെ സാഹായ്യം കൂടാതെ—പഠിപ്പിക്കുന്നതു കേട്ടിട്ടു പരിചയംകൊണ്ട് അംഗങ്ങൾ ആരും ഉള്ള വേദത്തെ ബാലന്മാരെ കാതിക്കുന്നു. ഗ്രാമത്തിൽ കിളികൾതന്നെ വേദം പഠിപ്പിക്കുന്നു എന്നു ഭാവാം.

അംഗം.....രോത്തു

ശിക്ഷാ കല്പോ വ്യാകരണം നിരക്തം പ്ലന്ദസം ചയഃ

ജ്യോതിഷാമയനഞ്ചേതി വേദാംഗാനീരിതാനി ഷട്.

എന്ന് (ശിക്ഷ, കല്പം, വ്യാകരണം, നിരക്തം, പ്ലന്ദസ്സ്, ജ്യോതിഷം) വേദാംഗങ്ങൾ ആറു്. ശുക്കങ്ങൾ കുട്ടികളെ പഠിപ്പിക്കുന്നതു മറെറുണ്ടു കാണുവാൻ കഴിയാത്തതുകൊണ്ടു വലിയ അത്തുതം എന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. നിന്റെ വസ്ത്രത്തിൽ ജനിച്ച മറ്റു പക്ഷികളും നിന്നേപ്പോലെ പരോപകാരികൾ എന്നു വ്യംഗ്യം. ഉത്തരഭാഗത്തിൽ ബ്രാഹ്മണരുടെ വേദപാരോത്തുതം ധ്വനിയ്ക്കുന്നു.

ഹംസാ നിഷ്കടഭീർഘികാവസതയഃ

പ്രകാത്തതർക്കാവഹാ

ലീലോദ്യാനചരഃ പതഞ്ജലിഗിരാ

പുണ്ഡ്രോകിലഃ ബേലതി

ദൈവതാദൈവതകഥാ യഥാ വിവദതി

ശ്രീധാ മയൂരാ ഇഹ

സൈവരം താന്ത്രിക കാരികഃ പരിപാ-

ന്ത്യേതാ മുഹൂർത്താരികഃ

എന്നും,

സ്തോതാ സഹ്യസുതാജലേ ശുചിതമാ

ഭൂതാ ജപാദികൃമൈർ-

ഇതപാഗൗഃ ച ഹവിഃ കൃതേതരഗിരാം

കൃതാ ച പാരായണം

എന്നും വിശ്വഗുണാദർശത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഭാഗം ഇവിടെ സ്മരിക്കുന്നതു രസകരമായിരിക്കും.

പദ്മനാഭപുരം നാഗരുക്ഷോവിൽ എന്നീ സ്ഥലങ്ങളിലെ ഗ്രാമത്തെയുമാണ് ഇവിടെ കവി വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നതെന്ന് ഉപഹംതോന്നുന്നു. വട്ടിമീശപരത്തെപ്പറ്റിയാണ് കവി വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നതെന്ന് ചില പണ്ഡിതന്മാർ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നു.

മന്വേ തത്ര ഗ്രഹപതിമിതഃ പ്രസ്ഥിതഃ പ്രാപയിഷ്യ-

സ്യന്തം ചക്ഷുസ്സഭവി ച ന സഭ്യം വിനാ ദേഹഭാജാം ||

തദപിത്രാഞ്ചൈ തപമപി വിഹിതാന്വേനാപ്യജ്ജ്യേഷ്ടേണയജ്ജേഷു

സപം സപം സ്ഥാനം പ്രതി ഗഗനതോ ഗതപരേഷു തപരേമാഃ || ൩൯ ||

ഇദ്ദേശം വിട്ടുപോമങ്ങിനനെയവിടെവ-

ചുസ്തമിപ്പിക്കുമെന്നെ-

ന്നദ്ദേശം, സൂര്യനില്ലാത്തതളവു നയനമു-

ണ്ടെങ്കിലും ശൂന്യമത്രേ;

പ്രത്യേകം കൂകി നാനാ ചാനിരയിളകി-

ക്കൂട്ടുപാറുന്ന നേരം.

പ്രത്യേകം വിശ്രമിക്കുന്നതിനു പുനരുടൻ

താങ്കളും നോക്കിടേണം

|| ൩൯ ||

ശ്ലോ. ൩൯. സന്ധ്യയെ വർണ്ണിക്കുന്നു. ഇദ്ദേശം.....ന്നദ്ദേശം ഇവിടെനിന്നു പോകുന്ന നീ ആദിക്കിൽ ചെല്ലുമ്പോൾ നേരം സന്ധ്യയാകും എന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു. സൂര്യം.....ശൂന്യമത്രേ ആദിസൂര്യനില്ലാത്ത സമയത്തു്, രാത്രിയിൽ, കണ്ണുണ്ടെങ്കിലും അതുകൊണ്ടു് ഫലമില്ല. “രവിം വിനാക്ഷോരിവ നസ്തവാച്യത!” എന്ന ഭാഗവതം.

(പ്ര. സ്ക.) “സർവ്വമേവ തമസാ സമീകൃതം” എന്നു കുമാരസംഭവം.
 (സ. ച.) “സൂര്യശ്ചക്ഷുർവൃണിഃ പ്രാണഃ” എന്നു ശ്രുതി. പ്രത്യേകം
നേരം നാനാവഗനിരയിളകി പ്രത്യേകം ക്രൂകി കൂട്ടപറന്ന
 നേരം. പലതരത്തിലുള്ള പക്ഷികൾ സ്വസ്ഥാനത്തിൽനിന്ന് ഇളകി
 ക്രൂകിക്കൊണ്ടു തങ്ങളുടെ വാസസ്ഥാനത്തു് എത്തിച്ചേരുന്ന സമയം.
 സന്ധ്യയ്ക്കു ദൂരദേശത്തു പോയിരിക്കുന്ന പക്ഷികൾ ആഹാരം സമ്പാ
 ദിച്ചുകൊണ്ടു തിരിയെ തങ്ങളുടെ കൂടുകളിലേക്കു മടങ്ങുമ്പോൾ. പ്രത്യേ
 കം.....നോക്കിപ്പോന്നു അവയുടെ കൂട്ടത്തിൽ ചേരാതെ വേറെ
 വിശ്രമിക്കുന്നതിനായി പിന്നീടു് ഉടനെ നീയും ഒരുങ്ങണം. നീ വിശ്ര
 മിക്കുന്നതിനു് ഒരു സ്ഥലത്തു് എത്തിച്ചേരുവാനോർക്കണം എന്നു ഭാവം.
 വഗ്രം പക്ഷി. ആകാശത്തു സഞ്ചരിക്കുന്നതു്.

ആനന്ദിഷ്ട്യനഃ! നിതരാന്തരാത്മാ യതസ്തേ
 സ്യാനന്ദം പുരവരമിതോ നാതിദൂരേ മൂരാദേഃ ||
 പെരന്ദ്രോ വിജയതി പുരസ്സമ്പദം യത്ര ദേവഃ
 സൈവം ദാദൈസ്സഹ വിഹരതേ ഭാഗ്വീകാശ്വപീഭ്യം || ൪൦ ||

ആനന്ദം കൂട്ടമൊന്നായനഃ! തവ തെളി-

ഞ്ഞന്തരാത്മാവിനെന്നാൽ

സ്യാനന്ദം പുരവരമാകും ഹരിപുരമവിട്ടു-

ന്നൊട്ടുത്താകയാലേ;

ആനന്ദം ദേവേന്ദ്രരാജ്യപ്പെലിമയെ വിജയി-

ച്ചിട്ടുമാപ്പട്ടണത്തിൽ-

ത്താനെന്നും വിറ്റു പക്ഷിധരണിത്തരണിമാ-

രാത്തു കൂത്താടിടുന്നു

|| ൪൦ ||

ശ്ലോ. ൪൦. തിരുവനന്തപുരത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു. ആനന്ദം.....
 ത്താകയാലേ അനഃ! എന്നാൽ സ്യാനന്ദം പുരവരമാകും ഹരിപുര
 മവിട്ടുനൊട്ടുത്താകയാലേ തവ അന്തരാത്മാവിനു തെളിഞ്ഞു ആന
 ന്ദം ഒന്നായ് കൂടും, എന്ന് അനപയം. അല്ലയോ പുണ്യസ്വന്നനായ

ശുക്രമേ, എന്നാൽ, തിരുവനന്തപുരത്തു മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ അമ്പലം അവിടെനിന്ന്. അടുത്ത സ്ഥലത്താകുകൊണ്ട് നിന്റെ അന്തരാത്മാവിനു തെളിച്ചവും സന്തോഷവും ഒരുമിച്ചു ഉണ്ടാകും. തിരുവനന്തപുരം എന്ന പ്രസിദ്ധമായ മഹാവിഷ്ണുക്ഷേത്രം അവിടെ അടുത്താണ്. അവിടെ ചെന്നുചേരുന്നതിനു മുൻപ്, അതായത് ആ സ്ഥലത്തോടടുക്കുമ്പോൾ തന്നെ നിന്റെ അന്തരാത്മാവിനു പ്രസാദം ഉണ്ടാകും. അനഘ! പാപമില്ലാത്തവനേ. സംബുദ്ധി. അഘം പാപം.

“അഘം തു വ്യസനേ പ്രോക്ത-
മഘം പാതകഭുഖയോഃ”

എന്നും,

“അനഘോ നിമ്ബലാപാപ-
മനോജ്ഞാപദിധേയവത”

എന്നും വിശ്വപം. പാപംചെയ്യാത്തവർക്കു മാത്രമേ ആനന്ദമുണ്ടാകുകയുള്ളൂ എന്നു ധ്വനി. പരിശുദ്ധങ്ങളും വിശിഷ്ടങ്ങളും ആയ ദേവാലയഗ്രന്ഥാദിസ്ഥാനങ്ങളുടെ സമീപത്തിൽ ചെല്ലുമ്പോൾ, പുണ്യവാന്മാരുടെ മനസ്സിനു നൈർമല്യവും സന്തോഷവും ഉണ്ടാകുക പതിവാണ്. “സ്വപ്നാദധികതരനിർവൃതിസ്ഥാനം അമൃതഹൃദമിവാവഗാധോന്തി” (ശാക. അ. ൭.) എന്നു മഹാകവി, ഭുഷ്ണന്തന്റെ അവസ്ഥയെ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നതു നോക്കുക. നന്നം.....ത്താടിടന്നു ദേവേന്ദ്രരാജ്യപ്പെരിമയെ വിജയിച്ചിട്ടുമാപ്പട്ടണത്തിൽ താൻ എന്നും വിഷ്ണു ലക്ഷ്മീധരണിതർജ്ജനിമാരെത്തു കൂത്താടിടന്നു. സ്വപ്നത്തേക്കാൾ ഐശ്വര്യത്തോടുകൂടിയ ആ നഗരത്തിൽതന്നെ എന്നും വിഷ്ണുഭഗവാൻ ലക്ഷ്മീഭൂമി എന്നീ സുന്ദരികളായ ഭാര്യമാരെരുമിച്ചു കളിക്കുന്നു, നിശ്ചയം.

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ സ്വാനന്ദരൂപഭത്തിന്റെ അവയവാത്മം പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നതായി ചിന്താതിലകം പറയുന്നു. “സ്വാഭാനന്ദ അഭ്യർത്ഥാദിതി സ്വാനന്ദരമിത്യവയവാത്മാപി കവിനാത്ര ദർശിതോ മന്തവ്യഃ” എന്നു നോക്കുക. ഇതിന്റെ അടുത്തു വരുമ്പോൾ സന്തോഷം സമുദരിക്കുന്നതെന്ന് അവയവാത്മത്തിന്റെ ഭാവം. സ്വാനന്ദരൂപത്തിന് ഈ അർത്ഥകല്പനം ക്ലിഷ്ടമായി തോന്നുന്നു. വൈഷ്ണവന്മാർ വിശേഷേണ ആദരിക്കുന്ന ഒന്നാണു തിരുവനന്തപുരത്തെ വിഷ്ണുക്ഷേത്രം. പദ്മനാഭക്ഷേത്രം എന്നത്രേ അതിനു പ്രസിദ്ധി.

സ്വാനന്ദഭരണി വിഖ്യാതം ഭൂമേ! ഗുഹ്യപദം മമ
 ഉത്തരേ തു സമുദ്രസ്യ മലയസ്യ:തു ക്ഷണിണേ...
 തത്ര തിഷ്ഠാമി വസുധേ! ഉദീചിം ദിശമാശ്രിതഃ

എന്ന് 'അനന്തശയനമാഹാത്മ്യ'ത്തിൽ പറയുന്നു. ക്ഷേത്രത്തിലെ പ്രതിഷ്ഠയെപ്പറ്റി ഒരു ഐതിഹ്യം പ്രസിദ്ധമായിട്ടുണ്ട്. ദിവാകരൻ എന്ന പേരോടുകൂടി തുളനാട്ടുകാരനായ ഒരു ബ്രാഹ്മണൻ ഉണ്ടായിരുന്നു. അദ്ദേഹം ഭജിച്ച ഭഗവാനെ പ്രത്യക്ഷമാക്കി. മനോഹരനായ ഒരു ബാലന്റെ രൂപത്തിൽ മഹാവിഷ്ണു അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുൻപിൽ പ്രത്യക്ഷനായി. ആ ബാലൻ അദ്ദേഹത്തിന് ഏറ്റവും സ്വാധീനനും സഹചരനും ആയിത്തീർന്നു. ഒരു ദിവസം ബാലൻ എന്തോ നാനാവിധം കാട്ടിയപ്പോൾ, ദിവാകരൻ കോപിച്ചു ശാസിച്ചു. ആ വൈരസ്യം നിമിത്തം ബാലൻ അവിടെനിന്നു മറഞ്ഞു. ഭഗവാനെക്കൊണ്ടാതെയായപ്പോൾ, യോഗി സങ്കടപ്പെട്ടു വീണ്ടും ഭജിച്ചു. പിന്നെ കണ്ണുതുറന്നു നോക്കിയപ്പോൾ ഒരു വൃക്ഷത്തിന്റെ ആകൃതിയായി ഭഗവാനെക്കണ്ടു. പിന്നീട് ദിവാകരന്റെ പ്രാർത്ഥനയനുസരിച്ച് അച്ഛനയ്ക്കു യോഗ്യമായ വിധം ഭഗവാൻ അനന്തശയനരൂപം സ്വീകരിക്കുകയുണ്ടു്. അദ്ദേഹം പിന്നീട് ആ രൂപത്തെ അർച്ചിച്ചുവന്നു. തിരുവനന്തപുരത്തിന് അനന്തൻകാട് എന്ന് ഒരു പേര് ഉണ്ടായിരുന്നു എന്നും അതിന്റെ രൂപാന്തരമാണു് 'നന്തൻകാട്' എന്നും ചിലർ പറയുന്നു. നന്തൻകാട് എന്ന പേരായ ഒരു ദേശം തിരുവനന്തപുരത്തുള്ളത് അനന്തൻകാടിന്റെ സ്ഥാനത്തായിരുന്നു എന്നാണു് അവരുടെ പക്ഷം. ദിവാകരന്റെ സ്ഥാനത്തു ബിലപഥംഗലത്തു സ്വാമിയാരുടെ നാമം സംബന്ധിപ്പിച്ചു അങ്ങനെയും ഒരു ഐതിഹ്യം പ്രസിദ്ധമായിട്ടുണ്ട്. സ്വാമിയാർ ശാസിച്ചപ്പോൾ, 'ഇനിയൊന്നു കാണണമെങ്കിൽ അനന്തൻകാട്ടിൽ' എന്നു പറഞ്ഞു ഭഗവാൻ മറഞ്ഞു എന്നും, പിന്നീട് അദ്ദേഹം വളരെ യാക്കെ അനേപക്ഷിച്ചു കട്ടവിൽ ഒരു പുലയിയുടെ ഉപദേശം അനുസരിച്ച് അനന്തൻകാട് അറിഞ്ഞു ഭഗവാനെ കണ്ടു എന്നും മറുമന്ത്രം ആ ഐതിഹ്യം.

പദ്മനാഭക്ഷേത്രം പുതിയതാക്കി പണിയിച്ചു ഇന്ന് കാണുന്ന വിധം അഭിവൃദ്ധി വരുത്തിയതു് ശ്രീ വീരമാർത്താണ്ഡവർമ്മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടാകുന്നു. തിരുവനന്തപുരത്തിന്റെ മാഹാത്മ്യത്തെപ്പറ്റി പ്രാചീനന്മാരും നവീനന്മാരും ആലു കട്ടയിങ്കൽ കവികൾ കീർത്തി

നംചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ശ്രീകൃഷ്ണദർശനം നിർമ്മിച്ചുകാലത്തു് അവിടെ ശ്രീ കല
ശേഷരപ്പരുമാക്കുന്നതെ രാജധാനി ഉണ്ടായിരുന്നില്ലെന്നു വിചാരി
ക്കണം. തിരുവനന്തപുരത്തിന്റെ മഹാത്മ്യം പരമേശ്വരർക്കു
പ്രാപിച്ചതു് അവരുടെ രാജധാനിക്ക് അവിടെ പ്രതിഷ്ഠ കിട്ടിയതിനു
ശേഷമാകുന്നു.

ക്ഷീരാംഭോധരപി യൂതികരം ധാമ തൽ കൈടഭാരേ-
രാശ്വരാംഭോനിധിമധിനിശം റിശ്രമായ ശ്രയേമാഃ ||
പൂർണ്ണം തീർത്ഥമർഭവനമഹിതൈർഭൂഷിതം ഭൂതിസാരൈഃ
പുണ്യം ക്ഷേത്രം പുരമുരുസുഖം യോഗിനാം ഭോഗിനാം ച || രാമ ||

സൗഖ്യം പാലാഴിയേക്കാളധികമുതകമാ,-

കൈടഭാരാതി വാഴം-

വായുനാശ്വര്യവാരാന്നിധിയിൽ നിശയിൽ നീ

ചേരണം വിശ്രമിപ്പാൻ;

പാക്കിൽ തീർത്ഥങ്ങൾ സമ്പത്തിവയുടയ മഹാ-

ക്ഷേത്രമാമപ്പുരത്തിൽ

പാക്കിൽ താൻ ഭോഗിയോഗിപ്പരിഷകൾ സമമാ-

യേന്തുമാനന്ദമത്രേ

|| രാമ ||

ശ്ലോ. രാമ. ഈ ശ്ലോകത്തിലും തിരുവനന്തപുരത്തിന്റെ വൈ
ശിഷ്ട്യം തന്നെ. പ്രതിപാദ്യം. സൗഖ്യം.....വിശ്രമിപ്പാൻ
നീ നിശയിൽ വിശ്രമിപ്പാൻ പാലാഴിയേക്കാൾ അധികം സൗഖ്യം
ഉതകും കൈടഭാരാതി വാഴുനാശ്വര്യവാരാന്നിധിയിൽ ചേരണം. നീ
രാത്രിയിൽ വിശ്രമിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി പാലൂടലിനേക്കാൾ അധികം
സുഖംകൊടുക്കുന്നതും, മഹാവിഷ്ണു സന്നിധാനംചെയ്യുന്നതും, ആശ്ചര്യ
ങ്ങൾക്കിരിപ്പിടവുമായ ആ പട്ടണത്തിൽ ചെന്നുചേരണം. കൈടഭാ
രാതി കൈടഭാൻ എന്ന അസുരന്റെ ശത്രു.

ഭേദോഭീതിം വിധാതുഃ സപദി വിദധതേ

കൈടഭാപുത്രം യുഗം ച:-

പ്രാപ്തപ്രാപ്തശക്തിവർദ്ധനയ്ക്കായി യത്നം-
രാജദൈവ്യ ജാലനം.

എന്നും, (വി. കേ. സ്കോളം)

തദാ ദാവസുരൈഃ ഘോരൈഃ വിപ്രാതൈഃ മധുരൈഃ
വിഷ്ണുർവ്വിമലാൽഭുതൈഃ ഹന്തും ബ്രഹ്മാണമുദ്യതൈഃ

എന്നും ഭാഷ്യം. ആശ്ചര്യപാരാന്നിധിയിൽ അഭവിപ്പാതെ ഓരോ വിശേഷവസ്തുക്കൾ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതായ ആ സ്ഥലത്തു്. നിശ്ചിതം. 'നിശ്ചിതം നിശ്ചിതം നിശ്ചിതം' എന്നു് അമരം. പാർക്കിൽ..... പൂർത്തിയാക്കിയ ആലോചിക്കുമ്പോൾ മാഹാത്മ്യമേറിയ തീർത്ഥങ്ങളും, ഐശ്വര്യപൂർവ്വവും തികഞ്ഞു പൂണ്യക്ഷേത്രത്തോടുകൂടിയ ആ നഗരത്തിൽ. തീർത്ഥങ്ങൾ പദ്മതീർത്ഥം, ശംഖുതീർത്ഥം, ശക്രതീർത്ഥം മുതലായവ. പാർക്കിൽ.....മാനന്ദമത്രേ പാർക്കുന്നതായാൽ തന്നെ ഭോഗികളുടേയും യോഗികളുടേയും കൂട്ടങ്ങൾക്കു സമമായ സന്തോഷം ഉണ്ടാകും. തീർത്ഥങ്ങൾക്കൊണ്ടു യോഗികൾക്കും, സമ്പത്തുകൊണ്ടു ഭോഗികൾക്കും ആനന്ദജനകം എന്നു് ഭാവാം. യോഗി വിരക്തൻ. ഭോഗി രക്തൻ; സംസാരസുഖത്തിൽ ആസക്തൻ.

ഭോഗസ്സഭോഗം ച യോഗസ്സഭോഗം യോഗസ്സഭോഗം
പാലനേഭ്യവഹാരേ ച നിർവ്വേദം പണ്യയോഷിതം

എന്നു് വിശദം. ഭോഗിയോഗിപ്പരിഷ്കരം ഇവിടെ പ്രകൃമഭംഗം എന്ന ഭാഷം ഉണ്ടു്. തീർത്ഥങ്ങൾ സമ്പത്തു് എന്ന മുൻപറഞ്ഞ ക്രമത്തിനു, യോഗിഭോഗിപ്പരിഷ്കരം എന്ന പ്രയോഗിക്കുകയാണു് വേണ്ടതു്.

ആദ്യമേതോതോതിട്ടു നിയമിച്ചതുടങ്ങിയാൽ
മദ്ധ്യത്തിൽ മാറുകിൽച്ചൊല്ലും ഭാഷം പ്രകൃമഭംഗമാം

എന്നു് (ഉദ. അല.) ലക്ഷണം. ഈ ഭാഷം രസഭംഗജനകമല്ലായ്കയാൽ, നിസ്സാരമെന്നുകൂടി പറഞ്ഞുകൊള്ളട്ടെ. "വിവക്ഷിതാത്മപ്രതിപാദകശ്ശ്ചൈവമധുരസന്ദർഭഃ ഐവസംരഭോന്മാദശാനാം. ന ചുനരീദശക്ഷുദ്രഭാഷാസ്ഥാഭൈസ്തഥ്വം ഇതി രസസുധാശ്ചൈവമധുരസന്ദർഭഃ കവിത്രേണ സ്വാതന്ത്ര്യപ്രകാശനാൽ" (വിദ്യലത.) എന്നു പൂണ്യസരസ്വതി പാണിനിക്കു നൂതു പ്രകൃമത്തിൽ ചൂണ്ടിച്ചു അലങ്കാര പരിഭാഷം.

അലങ്കാരം പരികരം
സാഭിപ്രായോ വിശേഷഃ

എന്നു (കവല.) ലക്ഷണം.

തന്മിൻ സായന്തനബലിമേഘ സംഗതാനാം ജനാനാം
മദ്ധ്യേ ബലാഞ്ജലി ജയഗിരാ ബലകോലാഹരലാനാം ||
തസ്യ പ്ലതീകുരു മുർജിതോ മുർദ്ധ്വനി ഭക്ത്യോ പത്മത്രേ
കർവ്വന്നാത്മക്ഷമമൃപകൃതേ പ്രീതയേ ഹി പ്രഭുണാം || ൪൨ ||

അന്തിച്ചൊന്നും ശിവേലിക്കനെവധിജനമാ--

ഭേവനെക്കൈകൾപ്പി-

പ്പന്തിക്കായ് നിന്നു വാഴ്ത്തി ജയജയവിളി-

ട്ടുന്നതിന്നുള്ളിലങ്ങും

ചൊന്തി സ്വാമിക്കു പച്ചക്കട ചിറകു വിര-

ത്തിപ്പുരത്തിപ്പിടിക്കൂ,

ചിന്തിക്കിൽ പ്രീതിയത്രേ പ്രഭുവിനവനവ-

ന്നാവതാം സേവയെല്ലാം || ൪൨ ||

ശ്ലോ. ൪൨. ശിവേലിയെ വർണ്ണിക്കുന്നു. അന്തി.....ലങ്ങും
വൈകുണ്ഠം ശിവേലിക്കു വളരെപ്പേർ വന്നു ഭേവനെത്തൊഴുതു വരി
യായി നിന്നു സ്തുതിച്ചു ജയജയ എന്നു ഘോഷംകൂട്ടുമ്പോൾ നീയും. നീ,
ജനങ്ങൾ കൂട്ടംകൂടി ഭഗവാനെ ഉച്ചത്തിൽ സ്തുതിക്കുമ്പോൾ, ചൊന്നും
ശിവേലി ശ്രേഷ്ഠമായ ശിവേലി. ശിവേലി എന്ന സംസ്കൃതപദത്തി
ന്റെ ഭാഷാരൂപം ശിവേലി. ചൊന്നു ഭാഷയിൽ ശ്രേഷ്ഠാർത്ഥത്തിൽ
പ്രയോഗിക്കുക സാധാരണം. മൂല്യാധികൃദ്യോക്തകം. ചൊന്നുതന്നുരാൻ,
ചൊന്നോമനക്കുട്ടി, ചൊന്നല്ലൻ, എന്ന് ഉദാഹരണം. ചൊന്തി...
...പ്പിടിക്കൂ സ്വാമിക്കു ചൊന്തി ചിറകുവിതത്തി പച്ചക്കട പീടിക്കൂ
എന്ന് അനവധി. ഭേവൻ നീ നേരെ മുക്കളിലായി ചിറകുകൾ വിട്ടു
ത്തി പച്ചക്കട പിടിച്ചാലും. ഭേവന്റെ മുക്കളിൽ നീ ചിറകുവിട്ടത്തി
നിന്നാൽ പച്ചക്കട പിടിച്ചതുപോലെ ശോഭിക്കും എന്നു ഭാവാ.

ചിന്തിക്കിൽ.....സേവയെല്ലാം ചിന്തിക്കിൽ പ്രഭുവിന് അവ
നവന്നവതാം സേവയെല്ലാം പ്രീതിയത്രേ. വിചാരിക്കുന്നതായാൽ
വലിയ ആളുകൾക്കു, മറ്റുള്ളവർ തങ്ങളെക്കൊണ്ടു് ആവുന്നതുപോലെ
ചെയ്യുന്ന സേവനം ഇഷ്ടമാകും നിശ്ചയം.

തത്സേവാത്മം തരുണസഹിതാസ്താമുപാദാരവിദാ-
സ്താമൃന്മല്യസ്തനഭരനതാസ്താരഹാരാവലീകാഃ ||
താരേശാസ്ത്യാസ്തരജനയനാസ്തജ്ജിതാംഭോദധേഷ്യ-
സ്തത്രസ്ഥാസ്തപ്തസ്തഖകിതകുരാസ്താലവൃന്തൈസ്തരുണ്യഃ || ൪൩ ||

കാന്തന്മാരെത്തു കാൽത്താർ, കടി, കടുക്കളവിൽ

ക്ലാന്തമല്യം, കനത്തിൽ

കാന്തിച്ചിട്ടുള്ളകൊക്കുക്കട, മഴകുകല

ന്നാടിടം കമുഹാരം,

കാന്തത്തിങ്കൾപ്രഭാസ്ത്വം, കളിയുടയ കയൽ--

കണ്ണ, കാർകൃന്തലേവം

കാന്ത്യാ കല്യാണിമാർ കൈവിശറിയൊടവിടെ-

ദേവസേവയ്ക്കു കൂടം

|| ൪൩ ||

ശ്ലോ. ൪൩. സ്ത്രീകളെ വണ്ണിക്കുന്നു. അത്മം ദൃഢം. ശ്ലോകത്തിൽ
പാദംമുതൽ അംഗങ്ങളെ യഥാക്രമം പ്രതിപാദിക്കുന്നു. അഴകു.....
ഹാരം എന്ന ഭാഷയ്ക്കു 'താരഹാരാവലീകാഃ' എന്ന മൂലത്തെക്കാൾ
അധികം ഭംഗിയുണ്ടു്. കാൽത്താർ മുതലായ പദങ്ങൾ സ്ത്രീകളുടെ
അംഗലാവസ്ഥയെ വൃണ്ണിപ്പിക്കുന്നു. കല്യാണിമാർ കല്യാണ
ത്തോടു മംഗലത്തോടു കൂടിയവർ. "കല്യാണം മംഗലം ശിവം" എന്നു
അമരം. "കല്യാണൈകഭുവഃ കടാക്ഷസുഷമാഃ കാമാക്ഷി! രാജ
ന്തി കേ" എന്നു മഹാകവി മുകുന്ദ. (സ്തുതിശതകം.) കാന്തന്മാരെത്തു
എന്നു മുൻപു പറഞ്ഞതിനെ അടിസ്ഥാനമാക്കി കല്യാണം കഴിഞ്ഞവർ
എന്ന അർത്ഥവും ധ്വനിതമാകുന്നുണ്ടു്. കല്യാണപദത്തിൻ വിവാഹം
എന്ന അർത്ഥം പ്രസിദ്ധം.

ഇനിക്കും സമ്പ്രാസിക്കുമിടക്കേണ്ട ബന്ധക്കരക്കും
നിനക്കും കല്യാണമായ വരുമെന്നറിക നീ

എന്ന ഭാരതം. (കിളി. സം. പ.) മൂലത്തിലെ ശബ്ദാലങ്കാരമായ പദാഭി
പ്രാസം ഭാഷയിലും നിബന്ധിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു ഭാഷ്യവും.

തപയ്യഭ്യാശേ സ്ഥിതവതി ദിവസ്തുണ്ഡകാന്ത്യാ പതന്ത്യാ
ലിപ്താനാപ്താനരസി തരസാ ലുപ്തയൈശ്വാനരോധാഃ ||
അന്ത്യാസംഗവൃത്തി രമിളൽക്കങ്കമാശങ്കയാ താ-
നാഹ വൃസ്താശ്ചൈവര! ദുരാനന്തലൈശ്ചഞ്ചലാക്ഷ്യഃ || രര ||

എന്നാലങ്ങന്തികേ നില്പുളവയി ശുക്രമേ!

കൊക്കിലപ്പോള താഴെ-

ചെപ്പനാരാൽ മാറിലേല്ക്കും ഭയിതരെയിവിടെ-

ലൈയ്യാദാക്ഷിണ്യമെന്ത്യ

നന്നായന്ത്യാംഗനാസംഗമവഴി പകരം-

കങ്കമച്ചാറിതെന്നോ-

ത്തന്നാച്ചാപലുമേരും കയൽമിഴികൾ കട-

ക്കണ്ണകൊണ്ടിട്ടടിക്കും

|| രര ||

ശ്ലോ. രര. കാമിനികളുടെ വിലാസത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു. എന്നാ
ലാ.....ശുക്രമേ അയി ശുക്രമേ! എന്നാൽ അങ്ങു അന്തികേ നില്പു
ളവു. അല്ലയോ കിളി, സംബുദ്ധി. നീ സമീപത്തു നില്ക്കുമ്പോൾ
കൊക്കിലേ.....ഭയിതരെ നിന്റെ മുമ്പത്തിന്റെ ചുറ്റന്ന പ്രകാ
ശം താഴെ വ്യാപിച്ചു, അതു മാറത്തു ഏല്ക്കുന്നവരായ തങ്ങളുടെ ഭർത്താ
ക്കന്മാരെ ഇവിടെ... ദാക്ഷിണ്യമെന്ത്യ ധൈര്യവും ദാക്ഷി
ണ്യവും ഇല്ലാതെ നന്നായന്ത്യാംഗം.....ത്ത് നല്ലപോലെ, സപ
തീസംസർഗ്ഗനിമിത്തം പററിയ കങ്കമമാണ് ഇതെന്നു വിചാരിച്ചു,
തെറ്റിലായിച്ചു, അന്നാ.....ട്ടടിക്കും അന്നു ആ ചപലകളായ
സുന്ദരികൾ കണ്ണകൊണ്ടു അടിക്കും. നിന്റെ ചുണ്ടിന്റെ പ്രകാശം

ഭക്താർക്കന്മാരുടെ മാറത്തു തട്ടുന്നതു കാണുമ്പോൾ, പരശ്രീസംസർഗ്ഗം നിമിത്തം പററിയ കർമ്മമെന്നു ഭൂമിച്ചു, അവിടെ, സുന്ദരികൾ പുരുഷന്മാരെ ഈഷ്യയോടുകൂടി നോക്കും എന്നു ഭാവാം. അടിക്കും നോട്ടം കാമമന്മാർക്ക് അടിക്കാണ്ടാൽ എന്നുപോലെ വേദനാജനകം എന്ന് ധ്വനി.

ശ്രീനാമീഷ്ടാകൃതഃ കോപോ
മാനോന്യംഗസംഗിനി പ്രിയേ

എന്നു സ്തുതവ്യം.

അത്യന്തനിമ്ബതരേ മമ പൂണന്തൽനേ-
ചന്യാംഗസംഗപിതൃനം പട്ടമഞ്ഞരം കണ്ടു
കാന്തയ്ക്കു തന്മനസി വന്നു നിറഞ്ഞ കോപം
ഭൂമാന്ധലഭവതി കീം പുനരെങ്ങരം ചേതഃ

എന്ന (ലീലാതിലകം) പദ്യം നോക്കുക. അലങ്കാരം ഭ്രാന്തിമാൻ.

ശക്യം ഭൂഷം തദനു ശയിതഃ ശ്ലാപയ്യുകിയാം
പ്രാലേയാദേരിവ തടഭൂവി പ്രാവൃഷ്ടേണ്യോംബുവാഹഃ ||
ഗതപാ പൂർവ്വം പതഗ! ഭവതാ തിഷ്ണതാ മണ്ഡപാന്തഃ
സ്തംഭേ ശുഭന്മരതകമണിപ്ലതമനാ പദ്മനാഭഃ || ൪൫ ||

കാലേ പോയ് മണ്ഡപത്തുണിനു മരതകവൻ-

കല്ലുപറിച്ചിരിക്കും-

പോലേ പക്ഷിന്ദ്ര! പാർപത്തധികമഴകൊട്ടം-

നില്ക്കുമങ്ങയ്ക്കു കാണാം

ചേലേറുമാറു വെള്ളപ്പനിമലമുകളിൽ-

ക്കാളമേഘംകണക്കെ

ചാലേ നാശേന്ദ്രമെത്തപ്പറമതിലരുളും-

പദ്മനാഭസുപരൂപം

|| ൪൫ ||

ശ്ലോ. ൪൫. കാലേ പോയ്മങ്ങയ്ക്കു കാണാം
പക്ഷിന്ദ്ര! കാലേ പോയ് മണ്ഡപത്തുണിനു മരതകവൻകല്ലു പറർ

ചിരിക്കുംപോലെ പാർപ്പത്തധികമഴകൊടും നിപ്പും അങ്ങയ്ക്കു കാണാം എന്ന് അനവധി. ആ സമയത്തു ചെന്നു മണ്ഡപത്തിന്റെ തൂണിന്മേൽ മരതകക്കല്ലു കെട്ടിച്ചിരിക്കുന്നതുപോലെ അധികം ഭംഗിയോടു കൂടി ശോഭിക്കുന്ന നിനക്കു കാണുവാൻ കഴിയും. നീ തൂണിന്മേൽ ഇരിക്കുന്നതു കാണുമ്പോൾ, അതിന്മേൽ മരതകക്കല്ലു പറ്റിച്ചിരിക്കുന്നുവോ എന്നു തോന്നും എന്നു ഭാവി. കാണാം എന്ന ക്രിയയുടെ കർമ്മത്തെ ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ പറയുന്നു. ചേലേലുംമാറും.....കണക്കേ ഭംഗിയായി വെളുത്തനിറത്തോടുകൂടിയ ഹിമവാൽപർവ്വതത്തിന്റെ മുകുളിൽ കാളമോലം എന്നപോലെ ചാലേ.....സ്വപരൂപം സമീപത്തു ശേഷനാകുന്ന മെത്തയുടെ പുറത്തു ഇരിക്കുന്ന ശ്രീപദ്മനാഭന്റെ സ്വരൂപത്തെ ദർശിക്കാം. അനന്തൻ ഹിമവാന്റെയും പദ്മനാഭസ്വരൂപത്തിനു നീലമോലത്തിന്റെയും സാദൃശ്യം കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അനന്തന്റെ നിറം വെളുപ്പെന്നു പ്രസിദ്ധം. “പാലംഭാരാശിമദ്ധ്യേ ശശധരധവളേ ശേഷഭോഗേ ശയാനം” എന്ന് നൈഷധചമ്പു. മറ്റൊ വിഷ്ണുവിനു ഭാരാ യുഗത്തിൽ ഭാരാ നിറമാകുന്നു എന്നു പെരുരാണികഥനം.

ശംഖക്ഷീരവപുഃ പൂരാ കൃതയുഗേ

നാമോ ച നാരായണ-

സ്രുതായാം ത്രിപദാപ്പിതത്രിഭുവനോ

വിഷ്ണുസ്തവപ്രഭഃ

ദുർവാശ്വാമനിഭസ്സ രാവണാധേ

രാമോ യുഗേ ദ്വാപരേ

നിത്യം യോജനസന്നിഭഃ കലിയുഗേ

വഃ പാതു ദാമോദരഃ

എന്നു ബാലചരിതം. ഉത്തരാർദ്ധത്തിലെ ഉപമ കുറയധികം സഹൃദയ മോഹനമായിട്ടുണ്ട്.

‘നന്തപ്രാശ്വാസ്സരചലദശോ നാമഭോഗോതിമുദപി

ശയോ ഭൂയഃ പരിമളഭരാ ഭൂഷണം വൈജയന്തി ||

വീണാമുഞ്ചുർമുനിരപി വിഭോ! ഗായകസ്സപാദനീയാ

ല പശ്ചിമേതർദ്ധഭവസുധാ ഭാ ഗൃസീതൻ! നമഃസ്തേ

—രനു ||

ആട്ടത്തിനപ്പുറം സ്മിമണികൾ, മുറ്റലമാം-

മെത്ത ശേഷന്റെ ദേഹം,

കൂട്ടത്തോടൊത്തു പാറം പരിമളമിളകും-

മാലയോ വൈജയന്തി,

പാട്ടിനോ വീണവായിപ്പതിനതിവിജ്ഞൻ

നാരദൻ, സപാദനോക്കാൻ

പാട്ടിൽ പൂമാതിനുള്ളോരധരസുധ വിഭോ!

ഭാഗ്യമുത്തേ! നമസ്കേ'

• || രനു ||

ശ്ലോ. രനു. പദ്മനാഭനെ സ്തുതിക്കുന്നു. ആട്ടത്തി.....മണി
കൾ ആട്ടത്തിനു ദേവസ്മിതളിൽ പ്രഥമമണനീയകളായിരിക്കുന്ന
വർ. ഇവിടെ മണിശബ്ദത്തിനു ശ്രേഷ്ഠം എന്നു അർത്ഥം.

“ജാതേ ജാതേ യദുൽക്കൃഷ്ടം
തത്സർവ്വം രത്നമിഷ്യതേ”

എന്നു സ്മരണീയം. മുറ്റല.....ദേഹം നിനക്കു കിടക്കുന്നതിനു മുറ്റ
ലായ കിടക്ക അനന്തന്റെ ശരീരമാകുന്നു.

വിഷ്ണുർവ്വിശ്വേശ്വരസ്യ പ്രവരശയനകൃൽ
സർവ്വലോകൈകധർമ്മാ
സോനന്തസ്സർവ്വഭൂതഃ പൃഥുവിമലയശാ-
സ്സർവ്വവേദൈശ്ച വേദ്യഃ

എന്നു (വി. കേ. സ്തോത്രം) നോക്കുക. കൂട്ടത്തോടൊ.....
വൈജയന്തി ഒരുമിച്ചുചേർന്നു അധികമായ സൗരഭ്യത്തെ പ്രസരി
പ്പിക്കുന്ന മാലയോ, നീ അണിയുന്ന മാലയോ, വൈജയന്തി എന്നു
പേർരാട്ടുകൂടിയതാകുന്നു. “ജയന്തി ദേവ്യാഃ ശ്രീയഃ ദേവസ്യ ശ്രീപതേ
ശ്ച നിരതിശയസ്സേവമാജനതപജനകൈഃ സുകൃതൈസ്സർവ്വം ജഗദരി
ഭൂയ വർത്തമാനാ മാലാ വൈജയന്ത്യാംബു സ്രക”.

പഞ്ചരൂപാ തു യാ മാലാ വൈജയന്തീ ഗഭാഭൂതഃ
സാ ഭൂതാ നേതുശാലാതാ ഭൂതമാലാ ച വൈ ചിജ!

ഇതി ശ്രീ വിഷ്ണുപുരാണവചനാൽ” എന്ന് പൂണ്ണസരസ്വതി ‘ഭക്തി മന്ദാകിനി’യിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. പാട്ടിന്നോ.....നാരദൻ പാടുന്നതിനോ, പാടാനാണെങ്കിൽ. വീണവായിക്കുന്നതിന് അതിസമർത്ഥനായ നാരദമുനി. നാരദന്റെ വീണാഗാനവൈഭവ്യം പ്രസിദ്ധം.

ദേവദത്താമിമാം വീണാം സപരബ്രഹ്മവിഭൂഷിതാം

മൂർച്ഛയിതപാ ഹരികഥാം ഗായമാനശ്ചരാമ്യഹം

എന്നും (ഭാഗ. സ്ക. ൧.) “വീണാവിനോദരസികോ മുനിരവിരാസീൽ” (ഭാരതചന്ദ്ര) എന്നും സ്മർത്തവ്യം. സപാദം.....സുധ അർത്ഥം സുഷ്ടം. വിഭോ.....നമസ്തേ വിഭവായും ഭാഗ്യമുത്തിയായും ഇരിക്കുന്ന അങ്ങയ്ക്കു നമസ്കാരം. ഭാഗ്യമുത്തേ അങ്ങ ഭാഗ്യത്തോടു കൂടിയവനല്ല ഭാഗ്യത്തിന്റെ മുത്തിതന്നെയാണു്. അങ്ങും ഭാഗ്യവും ഒന്നുതന്നെ എന്നു ഭാവം. ഈ അർത്ഥത്തെ സമർത്ഥിക്കുന്നവയാണു് ‘അരുട്ടത്തിനപ്സരഃസ്രീകഥ’ ഇത്യാദി ഭാഗങ്ങൾ. അസാധാരണഭാഗ്യസ്വന്നന്മാർക്കു മാത്രമേ ഈ വക വിശിഷ്ടതകൾ സംഭവിക്കുകയുള്ളൂ എന്നു ഭാവം.

ഇതഥ നതപാ നരകമഥനം ദേവമന്ത്രൈരരാത്രാ-

വലപത്രാന്തിം പരിഹര ബഹിഷ്ഠശാഖാഗ്രശായി ||

ക്ലാന്താം കാന്താം പ്രതിഗൃഹ്ണാചം മാം ച ഭൂത്സാഹസിക്യം

മാ. തേ മാർഗ്ഗപൂതിഷു വിദുഷാം സാധനേ സാദ്ധ്യയന്തഃ || ൪൭ ||

എന്നേവം ഭക്തിയോടും നരകമഥനനെ-

ശുദ്ധി മാവിന്റെ കൊമ്പിൽ

ചെന്നുവീട്ടുന്നു രാവിൽ ശുക്രതിലക! വഴി-

ക്ഷീണവും മാറെറടോ താൻ,

ഒന്നേറെ ക്ലാന്തയാമെൻപ്രിയയെയുമഴലാ-

ന്നെന്നെയും ഹന്ത ചിന്തി-

ച്ചെന്നു പായേണ്ടെടോ, സാഹസമരിയവർ സാ-

ധിപ്പതേ ചെയ്യയുള്ളൂ

|| ൪൭ ||

ശ്ലോ. ൪൭. ശുക്രത്തോടു തിരുവനന്തപുരത്തു താമസിക്കുവാൻ പറയുന്നു. എന്നേവം.....മാറെറടോ താൻ എടോ ശുക്രതിലക

താൻ എന്നു കർത്താവ്. മറ്റു പദങ്ങൾ ശ്ലോകത്തിലെ ക്രമം അനുസരിച്ചുതന്നെ അനപയത്തിലും; അല്ലയോ ശുക്രശ്രേഷ്ഠ സംബുദ്ധി. നീ ഇവിടെ പറഞ്ഞവിധം ഭക്തിയോടുകൂടി നരകാസുരവൈരിയായിരിക്കുന്ന ഭഗവാനെ തൊഴുത്ത് സൗകന്യമായി ഒരു മാവിന്റെ കൊമ്പിൽ ചെന്നുചേർന്ന് അന്നു രാത്രിയിൽ വഴിക്കീണ് മാറിയാലും. ഭഗവാനെ തൊഴുത്ത് അന്ന് അവിടെ താമസിച്ചു വിശ്രമിക്കുക എന്ന ഭാവം ഭക്തി പുഷ്പനാരായ ഗുരുക്കന്മാർ, ദേവന്മാർ മുതലായവരോടു സംഭവിക്കുന്ന അനുരാഗം. ഒന്നേറെ.....ണ്ടെടോ എടോ എന്നു സംബുദ്ധി. പുതിയതായ വിരഹംകൊണ്ടു സങ്കടപ്പെടുന്ന ഏന്റെ പ്രേയസിയേയും ഭൂഖിതനായ ഏനെയുംപറ്റി അനുനയത്തോടെ വിചാരിച്ചു നീ അന്നുതന്നെ അവിടെനിന്ന് അതിവേഗത്തിൽ പോകേണ്ട. ഹന്ത അനുനയഭ്യോതകം. ഏന്റെ പ്രിയതമയുടേയും ഏന്റെയും കഷ്ടത വിചാരിച്ചാൽ അന്നുതന്നെ അവിടെനിന്നു വേഗത്തിൽ പോകുവാൻ തോന്നും. എങ്കിലും അങ്ങനെ ചെയ്യേണ്ട. ഒന്നു ഒന്നു വിചാരിച്ചു. ഒന്നു ചിന്തിച്ചു എന്ന് അനപയം. ഒന്നു ശൈലി. ലഘുത്വഭ്യോതകം. ഒന്നു പോകുക, ഒന്നു പറയുക, ഇത്യാദി പ്രയോഗങ്ങൾ നോക്കുക. സാഹസം.....ചെയ്തയുള്ള അരിയവർ സാഹസം സാധിച്ചതേ ചെയ്തയുള്ളൂ. ആലോചനയോടുകൂടിയവർ സാധിക്കാത്ത പ്രവൃത്തി ചെയ്തയില്ല. ശക്തിയിൽ കവിഞ്ഞു, ചെയ്യുവാൻ സംധിക്കാത്ത പ്രവൃത്തി സാഹസം; ശരീരശക്തിയറിയാതെ സാഹസം ചെയ്യുന്നതായാൽ ആപത്തുണ്ടാകുമെന്നു ഭാവം.

വ്യാധാമജാഗരാദ്ധപശ്ചീഹാസ്യഭാഷ്യാദിസാഹസം
ഗജം സിംഹമുവാകഷ്ണൻ ഭജന്നതി വിനശ്ചതി

എന്ന് (അഷ്ടാംഗഹൃദയം. അ. ൨) വാഹടൻ.

രത്നായാസഗ്ദ്ധപിതവപുഷാം യോഷിതാം ഘർമ്മലേശൈഃ
സിന്ധോ നക്ഷത്രം പഥികമിഥുനപ്രേക്ഷിതൈഃ പീതശേഷഃ ||
വാതഃ സ്തോകോക്ലപസിതകമലോദ്ഗന്ധിരുദ്ബോധയേത് തപാ-
മാവിസ്തർജ്ജ്വലിഭിരുഷസി വൃക്കമംഗല്യശീതിഃ || ൪൮ ||

രാവിൽ ക്രീഡിച്ചുലഞ്ഞാത്തതണികളെ വിയ-
 പ്പേറത്തിൽ ശീതമായും,
 പൂവില്ലാക്രാന്തപാമ്പാവലിമിഴികൾ കടി-
 ചിട്ട ശേഷിച്ചതായും,
 ഭാവിക്കും താമരപ്പൂവിടരലിൽ മണമേ-
 ന്നതായും നരകം-
 റാവിർഭംഗാളിഗാനത്തൊടു പുലർസമയ-
 ത്തങ്ങയേ വന്നുണർത്തും || രവ ||

ശ്ലോ. രവ. പ്രഭാതവായുവിനെ വഴ്ത്തിക്കുന്നു. രാവിൽ.....
 ശ്ലീതമായും രാത്രിയിൽ രതിക്രീഡനിമിത്തം ശരീരത്തിന് ഉലവു
 തട്ടിയിരിക്കുന്ന യുവതികളുടെ വിയർപ്പുവെള്ളം പറ്റി തണുപ്പോടുകൂടി
 യതായും തരുണികളെ തരുണികളുടെ എന്ന പ്രയോഗം ശുദ്ധം.
 ഇതമാതിരി അക്ഷരം ലോപിപ്പിച്ചു ചെയ്യുന്ന പദപ്രയോഗങ്ങൾ ഭാഷ
 യിൽ ദുർല്ലഭമല്ല.

നിരന്ന താരകാഗണങ്ങൾതങ്ങളെ
 നടുവിൽ താരേശൻ വിളങ്ങുന്നപോലെ

എന്നും (കേരള. രാമാ. അയോ. കാ.)

കൊച്ചുകിടാങ്ങളെ വികൃതികളെല്ലാം-
 മറ്റു കററമതെന്നു ചൊല്ലു

എന്നും (ബാലിവിജയം, തുള്ളൽ) നോക്കുക. ഏതാദേശപ്രയോഗങ്ങളെ
 വർജ്ജിക്കുന്നതു നന്നു്. പൂവില്ലാക്രാന്ത.....ശേഷിച്ചതായും
 (പൂവില്ലാകാൽ ആക്രാന്തമായ പാമ്പാവലി) കാമപീഡിതനായ
 വഴിപോക്കരുടെ കണ്ണുകൾ കടിച്ചിട്ട ശേഷിച്ചതായും, “പ്രേക്ഷിതൈ
 സ്സാസ്മയനിരീക്ഷാണഃ പീതശേഷഃ പീതാവശിഷ്ടഃ; വായോർനിരീ
 ക്ഷണായോഗ്യത്വേപി ഏതാദേശ വായുവാനസമയേ തൈസ്സാസ്മയമല
 ക്ഷ്യഞ്ച നിരീക്ഷിതമിത്യഭിപ്രായഃ” എന്നു മാനവോദൻ. വായു അത്യ
 ല്ലമേ ഉള്ള ഏകിലും പീഡാകരനെന്നു ഭാവാം. പാമ്പാവലി വഴി

വഴിപോക്കർ ഭാര്യമാരുമായി വേർപെട്ടിരിക്കുന്നവരെന്നു സവി
സങ്കേതം.

നീയന്തേ പഥികൈഃ കഥം കഥമപി

ധ്യാനാവധാനക്ഷണ-

പ്രാപ്തപ്രാണസമാസമാഗമരസോ-

പ്ലാസൈരമീ വാസരാഃ

എന്നും (ഗീതഗോവിന്ദം. ജയഭോവൻ.)

പാവാനായുളളോരു പൂമാണൻചൊല്ലാലേ

പാമ്പന്മാരായോരെക്കൊന്നുകൊന്നു

എന്നും (കൃ. ഗാ.) സ്മർത്തവ്യം. മിഴികൾ കുടിച്ച് ഹൈലി. അതി
തൃഷ്ണയോടുകൂടി നോക്കിയിട്ട്. "പാനപാത്രം മുഖം ദൃശാം" (സ്ക. ൧)
എന്ന ഭാഗവതത്തിൽ പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നതു നോക്കുക. ഭാവിക്ഷം
.....ഇന്നതായും അടുത്തു ഉണ്ടാകുവാൻപോകുന്ന താമരപ്പൂവി
ന്റെ വികാസംനിമിത്തം മണത്തോടു, സുഗന്ധത്തോടുകൂടിയതായും.
നരകാറു നേർത്തു നിൽക്കുമായ വായു. ആവിർഭൂംഗം.....
ണത്തും ആവിർഭൂംഗാഭിഗാനത്തോടു വന്നു പുലർസമയത്തു് അങ്ങ
യെ ഉണർത്തും. തെളിഞ്ഞ വണ്ടുകളുടെ പാട്ടോടുകൂടി വന്നു നിന്നെ
ഉറക്കത്തിൽനിന്നു് ഉണർത്തും. ഏതാദൃശമായ കാറു് ഏല്പുകയും വണ്ട
കളുടെ ശബ്ദം കേൾക്കുകയും ചെയ്തു നീ ഉണരും എന്നു ഭാവം. പ്രഥമ
പാദം വായുവിന്റെ ശൈത്യത്തേയും, ദ്വിതീയം മാനുഷ്യത്തേയും, തൃതീ
യം സൗരഭ്യത്തേയും ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. പ്രഭാതകാലത്തു വിട്ടുതന്ന
താമരപ്പൂക്കളിൽ വണ്ടുകൾ മധുപാനത്തിനു് ഉത്സാഹത്തോടുകൂടി മുളി
ക്കുന്നുണ്ടു് ചെന്നുകൂടുന്നു, എന്നു് പ്രസിദ്ധം. ഒരു പ്രഭുവിനെ പ്രഭാത
ത്തിൽ വൈതാളികൻ ഗാനംകൊണ്ടു് ഉറക്കത്തിൽനിന്നു് ഉണർത്തുന്ന
തിന്റെ പ്രതീതി ഇവിടെ കാണേണ്ടതാകുന്നു.

മുദുഭിർമർദ്ദനൈഃ പാദേ ശീതൈർവ്യജനകൈസ്തന്യൈഃ

ശൂന്യൈഃ വാ മധുരൈർഗ്ഗാണൈർനിദ്രിതം ബോധയേത് പ്രഭം.

എന്നു്, ഭോജൻ പ്രഭുജനപ്രബോധനസാധാരണപ്പുറം പറയുന്നു.
ഗാനാദികൾ പ്രഭുക്കന്മാർക്കു നിദ്രയുണ്ടാകുന്നതിന്നു ഉറക്കമുഖമുറയുന്നതി
ന്നു പ്രയോഗിക്കുന്നു എന്നു ഗ്രാഹ്യം.

...താൻ മീതസ്സംവലിതമർദ്ദഭവണവിധിയാ-

നാഭാമൃതാധിഗമിതസ്വപനാം സഖീഭിഃ

എന്നു" നിവലിലാജ്ഞാം.

പത്യാഭിഷ്ഠിതവിരഹിതാം പദ്മിനീം ദൃഷ്ട്വഭിഷ്ഠാം

മദ്ധ്യേ മന്ദീഭൂതി ന പുരഃ പ്രസ്ഥിതോ രശ്മിപുഞ്ജഃ ||

ഇത്യാഖ്യാതഃ സ"ഘടമിവാ പട്ടവ്യാഘ്നൈസ്താമൃതൈഃ-

ശ്യാമേ രാത്രേസ്തേന ചരമേ ഗന്തുമേവാതഭേദാഃ

|| രൻ ||

ഭർത്താവിഷ്ണുത്തോടേററം വിരഹമണയമാ-

പ്ലദ്മിനീസന്നിധാന-

ത്തത്താൻ വിട്ടിട്ടു മുൻപിട്ടിളകിന കിരണം

നിന്നമാന്തിക്കയില്ല;

ഭത്താരാലേഖമുച്ചും പറയുമൊരുവിധം

കോഴി ക്രകമ്പോൾ വീണ്ടും

പ്രസ്ഥാനത്തിന്നൊരുങ്ങു രജനിയുടെയൊടു-

മത്തെ യാമത്തിലങ്ങും

|| രൻ ||

ശ്ലോ. രൻ. പ്രഭാതത്തെ വൃത്തിക്കുന്നു. ഭർത്താ.....ത്തത്താൻ നാമനായ ആദിത്യൻ അനുരാഗത്തോടുകൂടി വിരഹിണിയായ പദ്മിനിയുടെ അടുക്കൽ ചെല്ലുന്നതിന്നു. വിട്ടിട്ടു.....ക്കയില്ല പറഞ്ഞതായിട്ടു പോകുവാൻ പുറപ്പെട്ട സൂര്യരശ്മികൾ വിശ്രമിക്കുന്നതിന്നു ഇടയ്ക്കു നിന്നു കാലതാമസം വരുത്തുകയില്ല. ഇവിടെ സൂര്യൻ അനുരക്തനായ നായകന്റേയും, പദ്മിനിക്കു വിരഹിണിയായ നായികയുടേയും, കിരണങ്ങൾക്കു ദൂതന്മാരുടേയും ധർമ്മം പ്രതീയമാനമായിരിക്കുന്നു. ഭത്താ.....ക്രകമ്പോൾ കോഴി ഒത്തു ആരാൽ ഏവം പറയുമൊരുവിധം ക്രകമ്പോൾ. കോഴികൾ കൂട്ടമായിച്ചേർന്നു ഇപ്രകാരം പറയുന്നതുപോലെ ഉച്ചത്തിൽ ക്രകന്നു സമയത്തു; കോഴിയുടെ ശബ്ദം കേട്ടാൽ ഇപ്രകാരം പറയുകയാണോ എന്ന് തോന്നും എന്ന് ഭാവം. സൂര്യകിരണങ്ങൾ പദ്മിനിയുടെ അടുത്തു തുണയുപോലെ ദൂതനായ

നീയും ഭവനത്തിൽ എന്റെ പ്രിയതമയുടെ അടുത്തു ചെന്ന് എന്റെ വരവിനെപ്പറ്റി അറിയിച്ചു. സമാശ്വസിപ്പിക്കണമെന്ന് ധ്വനി. കോഴി കൂക്കുമ്പോൾ വെളുപ്പാൻകാലത്തു കോഴികൾ കൂകുന്നതു സമാശ്വസിപ്പിക്കുന്നു.

കിളിമൊഴി! നിജ യാത്രാം കർഷ്ടാനാം വചോഭി-
സ്സുവിനയമറിയിച്ചുകൊണ്ടുവാതാ ത്രിയാമം

എന്നു ചരത്രാത്മവം. (ഭാ. ര.) വീണ്ടും... ..ലണ്ടും രജനിയുടെ യൊടുക്കത്തെ യാമത്തിൽ അണ്ടും വീണ്ടും പ്രസ്ഥാനത്തിനൊരങ്ങു; രാത്രിയുടെ നാലാമത്തെ യാമത്തിൽ നീയും പഴയപോലെ യാത്രയ്ക്കു് ഒരുങ്ങുക. രജനിയുടെ യൊടുക്കത്തെ യാമത്തിൽ രാത്രിയുടെ അവസാനകാലത്തു്. യാമം ഏഴര നാഴിക. ഒട്ടറിലത്തെ യാമം സരസ്വതിയുടേതാകയാൽ, അപ്പോൾ കിടന്ന് ഉറങ്ങരുതെന്നുള്ള ധർമ്മശാസ്ത്രരഹസ്യംകൂടി ഇവിടെ സ്മരിക്കേണ്ടതാകുന്നു. “ബ്രഹ്മമുഹൂർത്തം ഉത്ഥിഷ്ഠത്” (അഷ്ടാം. അ. ൨.)

“പശ്ചിമാഭ്യാമിനിയാമാൽ
പ്രസാദമിവ ചേതനാ”

(രഘ. സ. ൧൭.) ഇത്യാദി കവിവാക്യങ്ങൾ നോക്കുക.

ഉഭേ സന്ധ്യ ശയാനസ്യ
യത്പാപം പരികല്പ്യതേ

എന്ന് (വാ. രാമാ. അഭയാ. ൧൦.) സന്ധ്യാകാലത്തു് ഉറങ്ങുന്നതു പാപമായി ഗണിച്ചുവരുന്നു.

സന്ധ്യാസ്വപ്നവരാരസ്മി-
സ്വപ്നാല്പയനചിത്തനം
* * * ച തൃപ്തേ

എന്ന് അഷ്ടാംഗഹൃദയം. അലങ്കാരം ഉത്പ്രേക്ഷ.

“സംഭാവനാ സ്വാഭുത്പ്രേക്ഷാ
വസ്തുഹരതഫലാത്മനാ”

എന്നു (കവല.) ലക്ഷണം. മൂലപദ്യം ചുരുപ്പാൽത്തിന്

ചത്വം സോയം പ്രിയസുഹൃദിന പ്രേക്ഷിതം പദ്മിനി പ്ര-
 ത്യാഹ്വയാതോ വിരഹവിധുരാമന്തരാ നൈതി മാന്ദ്യം
 എന്ന് ഒരു പാഠാന്തരമുണ്ട്. രണ്ടു പാഠങ്ങൾക്കും അർത്ഥഭേദമില്ല.
 “തന്മിൻ ക്ഷാല നയനസലിലം” ഇത്യാദി (മേഘ)പദ്യത്തിന്റെ
 മറുപടി.

കൃച്ഛ്രപ്രാപ്താൽ ക്ലിശിതമസകൃദ് ഗച്ഛഗച്ഛേതി ജല്ലൻ
 ദേപച്ഛോ ഹി സ്യാദപി പരവതാം, സൈപരിണാം കാ കഥേതി ||
 താമ്യന്നേവം ന വലു നിഖിലം സൗമ്യജാനേ! ന ജാനേ
 ബന്ധുസ്തേഹേ ശൃംഗയതി ധൃതിഃ ബഹുപായാനഭരീ || ൫൦ ||

ഒന്നേറെഞ്ചുലിമുട്ടീട്ടൊരിടമണയവേ
 ‘പോകുപോകെ’ന്നു ചൊന്നാൽ,
 വന്നേക്കും ഭൂതൃണം നീരസമിതു മഹിത-
 സൈപരികൾക്കെന്തുചൊല്ലൂ?
 ഏന്നേവം സൗമ്യജാനേ! കരളിലറിവെനി-
 ള്ളിപ്പിയെന്നില്ല, ചേക്കേ
 തന്നേപോക്കുന്നു ബന്ധുപ്രണയമതുമിതും-
 ദർശനം പാർത്തു ധൈര്യം || ൫൦ ||

ശ്ലോ. ൫൦. സർവ്വസാധാരണമായ ഒരു ലോകസ്വഭാവത്തെ പ്രതി
 പാദിക്കുന്നു. ഒന്നേറെ.....ണയവേ അധികം ക്ലേശിച്ചു” ഒരു
 സ്ഥലത്തുനിന്നു മറ്റൊരു സ്ഥലത്തു ചെന്നുചേരുമ്പോൾ. പോക.....
 ചൊന്നാൽ ഉടനെതന്നെ അവിടെനിന്നു വേറെ ഒരു സ്ഥലത്തേക്കു
 പോകണമെന്നു പറഞ്ഞാൽ. പോകുപോകു അല്ലവാ താമസത്തി
 നിടവരുത്തരുതെന്നു ധ്വനി.

പ്രശംസായാം പ്രതിജ്ഞായാം പ്രലാപേ ഗജ്ജനവി ച
 യാചനേ ഭീതവചനേ പെരുനടുപ്പമലങ്കൃതി.

എന്നു സ്തുതവും. വന്നേ.....നീരസം ഭൂതൃണം നീരസം
 വന്നേക്കും എന്ന് അനവധി സജ്ജനം പറയുന്നത് അനൗചിത്യം

നടക്കുന്നതിനു കടമ ഭൂതന് ഉണ്ടു്. എങ്കിലും, അവനാകൂടി വിരോധം തോന്നും. മഹിതം.....ചൊല്ലു യോഗ്യനാകും യഥേഷ്ടം സ്വാതന്ത്ര്യത്തോടുകൂടി കഴിയുന്നവരും ആയ ജനങ്ങളുടെ കാര്യം പിന്നെയെന്താണു പറയുവാനുള്ളതു്? നിർബാധമായി ജീവിക്കുന്ന നിന്നോടു് അങ്ങനെ പറഞ്ഞാൽ, നിനക്കു നിശ്ചയമായും വിരോധം ഉണ്ടാകും എന്നു ഭാവാം. എന്തെന്നുവം.....യെന്നിപ്പു സൗമ്യജാനേ! എന്നു വം. എന്നിങ്ങ കരളിൽ അറിവു് ഇല്ല എന്നിപ്പു. അല്ലയോ സൗമ്യജാനേ, സംബുദ്ധി. ഇപ്രകാരം എന്നിങ്ങ മനസ്സിൽ അറിവില്ലെന്നിപ്പു. സൗമ്യജാനി സൗമ്യയായ ജായയോടുകൂടിയവൻ. സുശീലയായ സ്ത്രീയുടെ ഭർത്താവു് എന്നു ഭാവാം. “ജായായാ നിങ്ങളു്” എന്നു പാണിനി സൂത്രം. ഇല്ലയെന്നിപ്പു ശൈലി. ഉണ്ടു്. “ദൈവ നരന്തേ പ്രകൃത മർമ്മ സുചയതഃ” എന്നു് സ്തോത്രവും. പക്ഷേ അപ്രകാരം അറിവുണ്ടെങ്കിലും. ബന്ധുസ്തോത്രം.....യെയും ബന്ധുസ്തോത്രം അതും ഇതു ഭർത്താവും പാത്രം തന്നെ യെയും ചൊല്ലുന്നു എന്നു് അനപായം. സ്വജനസ്തോത്രംകൊണ്ടു് അസ്ഥാനത്തും കാരാ ആപത്തുകൾക്കുറ്ററി വിചാരിച്ചു്, തനിയെ യെയും ഇല്ലാതെയാകുന്നു. സ്തോത്രം ഉള്ളിടത്തു് അസ്ഥാനത്തിലും ഭയം ഉണ്ടാകുമെന്നു ഭാവാം. “അതിസ്തോത്രം പാപ ശങ്കീ” എന്നു് അഭി. ശാങ്കരനാളും. (അ. ര.)

പ്രാപേയാശ്രസ്തപിതവന്ധുധം ജാനതാരാനസാരം
പാണ്ഡുപുത്രം മുഖമിവ പയോജാരിബിംബം ദധാനാൻ
ഭവലാം ബാലാമിവി വിരഹിണീ പശ്യതസ്തേഭയോലോ!
നിദ്രാതദ്രൂപ വൃദ്ധസിതിമിഥാ ശങ്കൃതഃ കിം നിരോദ്ധം || ൫൧ ||

ചോരം മഞ്ഞായ കണ്ണീരവനിയിൽ വിതറി.
കണ്ണീനതാരാഭയോടും
ചേരംപണ്ണം വിളർത്തങ്ങനെ മെന്തമമാ-
ലീലാ ചുറ്റുമിറങ്ങും

പേരുന്നാ വേലയമ്പാൻതിവിരഹമെഴും-

ബാലയെപ്പോലെ പാക്കു-

ന്നേരത്തങ്ങയ്ക്കുറക്കം മടിയിവഗമനോ-

ത്സാഹമുണ്ടോ തടുക്കും?

|| മെ ||

ശ്ലോ. മെ. പ്രഭാതത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു. ചോരം.....വിതറി കലിക്കുന്ന മഞ്ഞായ കണ്ണനീർ; മഞ്ഞുപോലെയുള്ള കണ്ണനീർ എന്നും; മഞ്ഞു താമരയുടെ കാനിയെ നശിപ്പിക്കുന്നു എന്നു പ്രസിദ്ധം. "ഹിമഹതാഭിനീവ നഷ്ടശോഭാ" എന്നു വാല്മീകിരാമായണം. (സുന്ദ. കാ. സ. ൧൭)

ഹേമന്തകാലത്തെ വാരിജംപോലെയായ്

മാമന്തികേവന്നു നിന്നതു കാൺ

എന്നു കൃഷ്ണഗാഥ. ഭൂമിയിൽ ചിന്നിയും. മഞ്ഞുപോലെയുള്ള കണ്ണനീർ എന്നു നായികാപക്ഷത്തിൽ അർത്ഥം. ക്ഷീണ.....യോടും ക്ഷീണിച്ച മങ്ങിയ നക്ഷത്രങ്ങളുടെ ശോഭയോടും; നക്ഷത്രങ്ങൾ നിഷ്പ്രഭങ്ങളായി എന്നു ഭാവം. 'നക്ഷത്ര മക്ഷം ഭം താരം' എന്നു അമരം. മങ്ങിയ കൃഷ്ണമണികളോടും എന്നു നായികാപക്ഷത്തിൽ അർത്ഥം. ചോരം വണ്ണം ഇവ ഉണ്ടാകത്തക്കവിധം, വിളർത്തം.....ബിംബം വിളറിയിട്ടുള്ള ചന്ദ്രബിംബം. മുഖമാകുന്ന എന്നും ഗ്രാഹ്യം. പേരുന്നാവേല വഹിക്കുന്ന ആ പ്രഭാതവേലയേ. അമ്പാ.....പ്പോലെ വിരഹിണിയായ ബാലികയേപ്പോലെ. പാക്കുന്നേരത്തുകാണുന്നസമയം. അങ്ങു.....തടുക്കും നിനക്കു് ഉറക്കവും മടിയും യാത്രോത്സാഹത്തെ തടുക്കുമോ, ഇല്ല. വിരഹിണിയേപ്പോലെ ഭൂവിതയായ പ്രഭാതവേലയേ കാണുമ്പോൾ, ഉറക്കവും മടിയുംകൊണ്ടു നിന്റെ യാത്ര മുടങ്ങുകയില്ലെന്നു ഭാവം. പ്രഭാതവേലയെ കാണുമ്പോൾ, നിനക്കു് എന്റെ പ്രയസ്സിയുടെ ഭൂഖാ കാർവാളകളും ഉടനേ യാത്രാപാപപ്പട്ടകളും ചെല്ലു എന്നു പൂർണ്ണം. ബാല പതിനാറു വയസ്സിനകത്തെ പ്രായമുള്ളവൾ.

“ബാലാ തപാശോഡശാത്മാത്തദപരി തരുണീ
ത്രിംശതം യാവൽ”

എന്നു രതിരഹസ്യാ. “കുമാരീ കിഞ്ചിദനുക്ത ബാലഭാവേ ഭൂമിത
യൈവാനേ വാൽമാനാ” എന്നു റഹ്ചരിതം. “സാ ബാലാ പരവതീ
തി മേ വിദിതം” (അഭി. ശാ.) “സാ ബാലാ വയമപ്രഗത്ഭവാചസസ്പാ
സ്മീ വായം കാതരാഃ” ഇത്യാദി പ്രയോഗങ്ങൾ സ്തോത്രവും. പ്രകൃത
ത്തിൽ ബാലയെന്ന പദം ചെറുപ്പമാനയാൽ വിരഹഭംഗം സഹിക്ക
വാൻ ശക്തിയില്ലാത്തവർ എന്ന അർത്ഥത്തെ വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു. അല
ങ്കാരം ഉപമ.

വൈതദ്യേന സ'ഹൃദരവതയാ കൈടഭാരേ പദഭതപ്ത-
നോന്നിദ്രാണോത്പലഭചിതയാ ചാലമുക്കൈഃ പ്രഭൃതൈഃ ||
തൈസ്തൈഃ സ്വലിന്ദ്യപി ജലധിനാ പക്ഷപാതീ തപമഭേ
താടസ്വപ്നം ന ത്യജന്യജ്ഞാമേവ പന്ഥാ നിഗൂഢഃ || ൫൨ ||

ക്രൂരം വിസ്താരമുച്ചയാപിനി, ഹരിപദമാൽ -

നില, നീലോല്പലശ്രീ-

തേടുംവണ്ണത്തുടങ്ങിപ്പലതിലുമവയി-

ന്നെന്തിനായെണ്ണിടുന്നു?

പാടേ പാശോധീയോടാതെതിർപൊരുതിയെഴ-

ന്നംബരേ പക്ഷപാതാൽ

താടസ്വപ്നം നീവിടൊല്ലേ നയമറിയുമവ-

ർക്കായതാണുടമാഗ്ഗം

|| ൫൨ ||

ശ്ലോ. ൫൨. മാഗ്ഗത്തെ ഉപദേശിക്കുന്നു. ക്രൂരം വിസ്താരം
വണ്ണം അധികമായ വലുപ്പം (വിശാലത), ഉയൻ ശബ്ദം, മഹാവിഷ്ണു
വിന്റെ പാദമായി നിലകൊള്ളുന്ന അംബര, സമുദ്രപക്ഷത്തിൽ വിഷ്ണു
ശയിക്കുന്ന സമുദ്രമായിരിക്കുക എന്നർത്ഥം. നീലമായ ആമ്പൽ
പൂവ് പാലയുള്ളതിന്നു. ഇതാദി. എണ്ണിടുന്നു എന്നിങ്ങനെ പല
കാലങ്ങളിലും പ്രത്യേകം എണ്ണിയെണ്ണി പറയുന്നതെന്തിനാണു്, അങ്ങ

നെ ചെല്ലിട്ടു കാൽക്കീഴ്ന്നു. പാദേ... എന്നാലോന്നി
സമുദത്തിന് എതിരായി നില്ക്കുന്ന ആകാശത്തിൽ. വിസ്താരം ആകാ
ശത്തിനും സമുദത്തിനും ഒരുപോലെ സ്പഷ്ടം. “ശബ്ദഗുണമിതികൾ,
താഴെക്കും വിളി നിത്യം ച” എന്നു താല്പിക്കുമതും. ആകാശം ഉച്ചയായ
ശബ്ദത്തിന് സ്ഥാനമാകയാൽ, ഉച്ചലപനിയെന്നു പറഞ്ഞതാകുന്നു.
തിരമാലയെപ്പോലെ ഉച്ചത്തിലുണ്ടാകുന്ന ശബ്ദം എന്നു സമുദപക്ഷത്തിൽ
അർത്ഥം. ഹരിപദം ആകാശം. ‘വിതപിണ്ണപദം വാ ത്വ’ എന്നു
അർത്ഥം.

അഥാത്മനസ്തബ്ധഗുണം ഗുണത്തെ
പദം വിമർശനേ വിശദമാകുന്നു

എന്നു (സ. മന്ത്ര) രാജ്യ. നീലനിറം ആകാശത്തിനും കടലിനും തുല്യം.
വിസ്താരാദി ധർമ്മങ്ങൾക്കൊണ്ടു കടലിനു സമമായ ആകാശത്തിൽ എന്നു
ഭാവം. ഗുണാസ്തബ്ധംകൊണ്ടു കടലും ആകാശവും സ്പഷ്ടിക്കുന്നു എന്നു
ഗ്രാഹ്യം. പക്ഷപാതാൽ പക്ഷപാതം ഹേതുവായിട്ട്. ഒരു രാസ്തു
വിഷ്ണുത് അധികമായി സ്തേഹം ഉണ്ടാകുന്നതു പക്ഷപാതം. ചിറ
കിന്റെ പാതം ഇളക്കം എന്നും,

മൈഥിലീപക്ഷപാതേന
പക്ഷപാതമവാപസഃ

എന്നു ഭാജചതു. താടസ്ഥ്യം... വിടാപ്യേ നീ താടസ്ഥ്യം
വിടാപ്യേ എന്നു അനപയം. നീ താടസ്ഥ്യത്തോളം ഉപേക്ഷിക്കരുത്.
താടസ്ഥ്യം താടസ്ഥനാകുക എന്നു അവാസ്ഥ. കടലിന്റെ കരയിൽ
പ്രകൃതിയുള്ള വഴിയെ സ്വീകരിക്കുക എന്നു നില. മദ്ധ്യസ്ഥത എന്നും
അർത്ഥം. ആകാശത്തോടു നിനക്കു പക്ഷപാതമുണ്ടെങ്കിലും, കടലിന്റെ
കരയിൽപ്രകൃതി നീ യാത്രചെയ്യണം എന്നു ഭാവം. നയമറിയുവ...
മാറ്റം ആകാശം നയമറിയുവെന്ന് ഉദ്യോഗം എന്നു അനപയം.
നീതി അറിയുന്ന നയമറിയുവെന്ന് അതാണു ഗുണമായ വഴി. “ബല
വതാഃ സ്പഷ്ടിനോഃ സംഹാരാൽ അസാധാരണാപി സാധാരണ്യം
ഭവേൽ. അസ്ഥ്യം ഉപേക്ഷിക്കുകയും അസ്ഥ്യം അസാധാരണാപി സാധാരണ്യം
വിചലിച്ചതിനാലാണിതി നീതികാസ്രസ്യസാധാരണത്വം” എന്നു
മാനവേദം. ബലവതാകാശം രണ്ടാമത് കടലിൽ ചെറിയതാകാ

അവരിൽ ഒരാളുടേയും പക്ഷത്തിൽ പ്രത്യേകം മേൽ നില്പാതെ മദ്ധ്യസ്ഥനായിരിക്കുന്നതാണ്. യുക്തമെന്ന നീതിശാസ്ത്രതത്ത്വം ഇവിടെ ഗ്രാഹ്യം. പൂർവ്വാലത്തിൽ അലങ്കാരം ഉപമ. “അഞ്ചര പക്ഷപാതാൽ താടസ്ഥ്യം” എന്ന ഭാഗത്തു് അലങ്കാരം വിരോധാഭാസം.

ആഭാസതേപ വിരോധസ്യ
വിരോധാഭാസഇഷ്ടത

എന്നു് (കവല.) ലക്ഷണം. “നയമറിയു”മിത്യാഭിഭാഗത്തു് അത്മാന്തരസ്വാസം.

ശ്ലോകശ്രേണു തവ സുരസയേവാഞ്ജനേയസ്യ പൂർവ്വം
ഭക്ഷാത്മിന്യോ പഥി പരിപതേദന്തരാ യോന്തരായഃ ||
ഉത്പത്തേഃ പ്രാഗുപശമയ തം യേനകേനാപ്യപായേ-
നോത്പന്നായാം പിപദി സപദി പ്രാപ്യത നൈവ മോക്ഷഃ || ൫൩ ||

ഒന്നായുക്കൻപരുത്തിൻനിര സുരസ ഹന്തു -
മാനെയമ്മട്ട നിന്നു-
ത്തിന്നാനെത്തുംവഴിക്കായതിലപകടമായ്
പററിക്കാണുണ്ടുപായഃ;
നന്നായ് മുൻകൂട്ടിവല്ലെങ്കിലുമതിനൊരുപാ-
യം പ്രവർത്തിച്ചുകൊള്ളു;
വന്നാലാപത്തിൽനിന്നിട്ടുടനൊരാഴിവു കി-
ട്ടുന്നകാര്യം പ്രയാസം || ൫൩ ||

ശ്ലോ. ൫൩. മാറ്റത്തിൽ സംഭവിക്കാവുന്ന ആപത്തിനെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. ഒന്നാ:.....നിര ഉക്കൻ പരുത്തിൻനിര ഒന്നായ് എന്ന് അനപയം. ബലമേറിയ പരുന്തുകൾ ഒന്നായി കൂട്ടംമേൽ. സുരസ.....നിന്നെ സുരസ ഹന്തുമാനെ എന്നതുരോപമെ നിന്നെ. തിന്നാ.....യതിൽ ആയതിൽ വഴിക്കു തിന്നാൻ എത്തും എന്ന് അനപയം. ആ വഴിക്കു നിന്നെ തിന്നാനായി വരും. അപകടം.....

വിഭാഗമായും അറിയപ്പെടുന്നതിനാൽ അത് അറിയപ്പെടുന്നു. പക്ഷെ
 കൂടാതെ കൂട്ടംകൂടി നിന്നു നിന്നുവെന്ന് വരുമ്പോൾ, അതുപോലെ വന്നേക്കും
 എന്നു ഭാവം. സുരസ ഹന്തമാനെ സുരസ രാക്ഷസിയാണിട്ടു ഹന്ത
 മാനെ, സമുദ്രലംഘനംചെയ്ത സമയത്തു ഭക്ഷിക്കുവാൻ വഴിയിൽ ചെന്നു
 തട്ടത്തു എന്ന രാമായണകഥ സ്മർത്തവ്യം.

ഏവമുക്താ തു സാ ദേവീ ദേവതൈരഭിസത്കൃതാ
 സമുദ്രമദ്ധ്യേ സുരസാ ബിഭൃതീ രാക്ഷസം വപുഃ

വികൃതം ച വിരൂപം ച സർവ്വസ്യ ച ഭയാവഹം
 പ്യാവമാനം ഹന്തമന്തമാവൃത്യേദമുവാച ഹ

മമ ഭക്ഷ്യഃ പ്രദിഷ്ടസ്തപമീശപരൈർവ്യാനരൈഃ
 അഹം തപാം ഭക്ഷയിഷ്യാമി പ്രവിശേഭം മദാനനം

എന്ന (വാ. രാമാ. ഷു. കാ.) ഭാഗം ഭാഷ്യം. പരന്തിൻനിരയ്ക്കു സുര
 സയുടെ സാദര്യം കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു സ്രീതപപ്രതീതി തോന്നിക്കുന്ന
 തിനു 'നിര' എന്ന പദം പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നു എന്ന് ഗ്രാഹ്യം. ആപ
 ത്തിൽ അകപ്പെടാതെ രക്ഷനേടുവാൻ വേണ്ട സാമർത്ഥ്യം നിനക്കു്
 ഉണ്ടെന്നു ഹന്തമത്സാദര്യകല്പനത്തിൽനിന്നു വ്യഞ്ജിക്കുന്നു. നന്നായ്
കൊള്ളൂ മുൻകൂട്ടി അതിനു വെല്ലുങ്കിലും ഒരു ഉപായം നന്നായ്
 പ്രവർത്തിച്ചുകൊള്ളൂ. മുൻപകൂട്ടിത്തന്നെ ആ ഉപദ്രവം വന്നുചേരാതെ
 യിരിക്കുവാൻ ഏന്തങ്കിലും ഒരു ഉപായം പ്രവർത്തിച്ചുകൊള്ളണം.
 മുൻകൂട്ടി പരത്തുക്കളുടെ മുൻപിൽ ചെന്നുചാടുന്നതിനു മുൻപ്. വന്നാ
പ്രയാസം വന്നുചെന്നാൽ ആ ആപത്തിൽനിന്നു രക്ഷകിട്ട
 വാൻ പ്രയാസം ഉണ്ടു്. ആപത്തു വന്നിട്ടു് ആലോചിച്ചു രക്ഷപ്പെടാം
 എന്നു വിചാരിക്കുന്നതു നന്നല്ലെന്നു ഭാവം. "ഉല്ലന്നപ്രതികാരാനേതർ
 സ്വപ്നമുതിന്നാലോ വരം" എന്ന പൂയം സ്ഥിതിക്കുക.

ശ്രീല ഭാത്തിമല കുലപുരീം ശ്രീരാധാധീശപരാർണം
 ലക്ഷ്മീസാക്ഷാത്കൃതി സമുചിതേ പത്മ രത്നാകരസ്യ ||
 ഭൂയോപ്യാത്മപ്രഥമനഭിയാ തേന വിശേഷാപഭാഗ്യേ
 നൃന്മേവാസ്തിനുദർകഹരാഭ്യാ പൂരാം ഭതഭുതം

|| ൫൪ ||

കണ്ടാലും പിന്നെയങ്ങാക്കെടുക്കെ കരയിൽ
 ക്രൂപകേശകുട സാക്ഷാൽ
 നണ്ടാർമാതിൻവിലാസം മെരിയ കുലപുരീ-
 സ്ഥാനമാം രാജധാനി
 രണ്ടാംപാട്ടം കടഞ്ഞാലുകയ കെട്ടുതിയോ-
 ത്താഴിയേവെക്കുമായ് തൻ-
 കണ്ടാമുരൂപ്പാടിൽനിന്നേറിയ പുതിയ പുരീ-
 രത്നമൊന്നെന്നതോന്നം * || ര ||

ശ്ലോ. ര. ക്രൂപകേശത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു. കണ്ടാലും...രാജധാനി
 അങ്ങു പിന്നെ ആ കെട്ടുകൾ കരയിൽ, ശേഷം ശ്ലോകത്തിലെ പദക്രമം
 പോലെ അനവധി; പിന്നീട്, ആ സമുദ്രത്തിന്റെ കരയിൽ ക്രൂപക
 വംശരാജാക്കന്മാരുടെ ലക്ഷ്മീഭഗവതി പ്രത്യക്ഷമായി പരിലസിക്കുന്ന
 രാജധാനിയ; ക്രൂപാവംശരാജാക്കന്മാരുടെ നഗരം പരമേശ്വരൻ
 പരിപൂർണ്ണമെന്ന ഭാവം. പിന്നെ പത്തുക്കുളയുടെ വായിൽ അകപ്പെ
 ടാതെ യാത്രതുടങ്ങിയതിനുശേഷം. കണ്ടാലും കാണ്ണം, ക്രിയ.
 രണ്ടാംപാട്ടം.....ത്ത്യാഴി ആഴി രണ്ടാംപാട്ടം കടഞ്ഞാലുകയ
 കെട്ടുതിയോർത്തു. ആഴി കത്താവ്. രണ്ടാമത്ത് ഒന്നുകൂടി കടന്നുനീക്കി
 ഇടയായാൽ ഉണ്ടാകാവുന്ന നാശം വിചാരിച്ചു. ആദ്യം ഉണ്ടായ
 (പാലാഴി)മഥനത്തിൽ കല്ലുവൃക്ഷം, ചിത്താമണി, ധൈര്യസ്തംഭം മുതലായ
 അതിവിശിഷ്ടവൃക്ഷങ്ങൾ നശിക്കപ്പെട്ടു. ഇനി അങ്ങനെ വരുവാൻ ഇട
 യാകരുത് എന്നു വിചാരിച്ചു. ഏവെക്കുമായ്.....തോന്നം തൻ
 കണ്ടാമുരൂപ്പാടിൽനിന്നേറിയ ഒന്നു പുതിയ പുരീരത്നം എന്ന് ഏവ
 ക്കും തോന്നം എന്ന് അനവധി. തന്റെ ആഴമേറിയ വയററിൽനിന്നു
 കരയിൽ കയറിയ ഒരു പുതിയ നഗരരത്നമാണോ എന്ന് ഏറ്റുവാക്കുക
 തോന്നം; എന്നു ഭാവം. സമുദ്രം തന്നെയോ ഉള്ളിൽനിന്നു പുറത്തു എടുത്തു
 വെച്ച പുരരത്നമാണോ എന്നു രാജധാനി കണ്ടാൽ ആർക്കും തോന്നുന്നതാണ്
 നഗരം നൽകുവാൻ ഉപദേശമേകുക എന്നു വ്യംഗ്യം. അലങ്കാര

ഉത്പ്രേക്ഷ. രാജധാനി കൃപകവംശരാജാക്കന്മാരുടെ തലസ്ഥാനമായ കൊല്ലം നഗരം.

കൊല്ലം പൂർവ്വകാലത്തു കൃപകവംശരാജാക്കന്മാരുടെ രാജധാനി സ്ഥിതിചെയ്തിരുന്നു.

കോളംബാഖ്യാനം നിജ കലപുരീം കൃപകവംശപരാണാം
നാളോരൻദരേണ സമുദയവതിം കാഞ്ചന സർവ്വാംഗനാഥഃ

എന്നു് ഉണ്ണിനീലിസന്ദേശത്തിൽ പറയുന്നു. കൃപകവംശക്കാരെ കായങ്കുളം രാജാക്കന്മാരാകുന്നു. ദേശിങ്ങനാട്ടു, ഓണാട്ടു, ഓടനാട്ടു എന്നിങ്ങനെ പല പേരുകളും കായങ്കുളംനാട്ടിനുണ്ടു്. തലസ്ഥാനമായ കൊല്ലം മുൻകാലത്തു വാണിജ്യാഭികർഷകാണ്ടും മറ്റും പരമോല്ലാഷത്തെ പ്രാപിച്ചിരുന്നു എന്നു്, ശ്രീകൃഷ്ണദർശനത്തിലേയും ഉണ്ണിനീലിസന്ദേശത്തിലേയും വർണ്ണനകൊണ്ടു് കാണുവാൻ കഴിയും. 'കൊല്ലംകണ്ടവ നില്പുവേണ്ട' എന്നൊരു പഴഞ്ചൊല്ലുതന്നെ നടപ്പുണ്ടു്. അലങ്കാര സർവ്വസ്വത്തിന്റെ പ്രാഖ്യാതാവായ സമുദ്രസേനാധിപൻ കോളംബപുരിയെപ്പറ്റി ഇപ്രകാരം വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു.

കേരളേഷപസ്തി നഗരീ കോളംബ ഇതി വിശുതാ
അധിശ്രീയാ യയാവാചീ ഹരിഭപ്യുതകാവതീ
അയോദ്ധ്യാമപി യാം സന്തോ രാഘവാനപയവഞ്ജികാം
അഗോചരം ഭുജംഗാനാമാഹുഭോഗവതീമപി.

ഈ വർണ്ണനയും, കൊല്ലത്തിന്റെ ഐശ്വര്യാഭിവൃദ്ധിയെ വെളിപ്പെടുത്തുന്നു. പ്രഖ്യാതനായ വീരരവിവർമ്മ ചക്രവർത്തി കൊല്ലത്താണ് നാട്ടുവാണിരുന്നതു്. അവിടുത്തെ വിഭവസമൃദ്ധി കൊല്ലത്താണു് പരിലസിച്ചിരുന്നതു്. മാത്യാസ്വചർമ്മ മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സിലെ കാലത്തു് കൊ. ന്. ൨൧-ൽ കായങ്കുളം തിരുവിതാംകൂറിനോടു ചേർപ്പെട്ടു.

ആപ്തപാനാ വിവിശമനയാതാഭിപുഷ്പസപതിനേ-

പപരൈരനന്യകൃതികമേ നാനർളവർദ്ദക്ഷതാനി ||

കാളഭയം പന്തളസ്തുതിച്ചു ചെല്ലുന്നതും രാജാക്കന്മാരും

കല്യാണാഖ്യാതകവികുന്ദിരും കാല്യമാലോകനീയാഃ || ൫൫ ||

വണ്ടത്താമ്പാൾ പറക്കും പുരകളുടെ പുറം-
 ത്തേത്തളംതോറുമേറി-
 കൊണ്ടത്യന്തം പരുങ്ങിപ്പുതുരതിമുറിപെ-
 ട്തംഗമംഗാൽ മറയ്ക്കും
 കണ്ടെത്തും കാമുകന്മാരുടെയൊളിപ്പറസിതം-
 കൊണ്ട മെല്ലെച്ചൊടിച്ചും-
 കൊണ്ടത്തവിൽ പ്രഭാതേ കയീൽമൊഴികളെയ-
 ളയ്ക്കും കാണാമതിങ്കൽ * || ൫൫ ||

ശ്ലോ. ൫൫. നാഗരികസ്ത്രീകളെ വഴ്ത്തിക്കുന്നു. വണ്ടത്താമ്പാൾ
കൊണ്ടു വണ്ടകൾ പുറം പറക്കുന്ന ഭവനങ്ങളുടെ പുറത്തേ
 തളങ്ങളിൽ ഇരുന്നുകൊണ്ടു വണ്ടത്താമ്പാൾ പറക്കും സ്ത്രീകളുടെ
 അംഗസൗരഭ്യം ധ്വനി. “ആമോദം മദനം മോഹം തരണീ സംഹാര
 യാതേന തേ” (കൊടിയ വിരഹം) എന്നു സ്മർത്തും. പരുങ്ങി.....
 മറയ്ക്കും പരുങ്ങലോടുകൂടി രാത്രിയിലെ രതിക്രീഡയിൽ നഖക്ഷതം
 പററിയ അംഗങ്ങളെ മറംഗങ്ങൾകൊണ്ടു മറയ്ക്കുമ്പോൾ, പരുങ്ങൽ
 ലജ്ജ, ഭയം, മുതലായ വികാരങ്ങളെ വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു. സഖികളോ
 മറ്റു വല്ലവരുമോ ക്ഷതങ്ങളെ കണ്ടേക്കുമോ എന്ന് വിചാരം പരുങ്ങ
 ലിന്നു ഹേതു. പുതുരതി നായികമാർ മുശാകളെന്നു ധ്വനി. അതു
 കൊണ്ടു, അവർക്കു മറ്റുള്ളവരെക്കാണുമ്പോൾ, പരുങ്ങലുണ്ടാകുന്നു എന്നു
 ഭാവം. അംഗമംഗാൽ മറയ്ക്കും കയ്യു കവിളിൽ വെച്ചും മറ്റും ക്ഷത
 ങ്ങൾ മറയ്ക്കും. അങ്ങനെ ചെയ്യുന്ന സമയത്തു്. കണ്ടെത്തും.....
 കൊണ്ടു കണ്ടുമുട്ടുന്നവരായ കാമുകന്മാരുടെ, കാമികളുടെ ഗുഡമായ
 മനോഹാസത്താൽ. കാമികൾ അവരെക്കണ്ടു വസ്തുത, രാത്രിയിലുണ്ടായ
 അവരുടെ ക്രീഡാസ്വഭാവം, മനസ്സിലാക്കി സ്ത്രീകൾ കാണാതെ അത്ഭു
 തമായി ചിരിക്കുന്നതു കണ്ടിട്ടു്. കാമുകൻ കാമി.

“കമലം കാമയിതാഭീകു

കമനഃ കാമകോഭീകു”

എന്ന് അമരം. മെല്ലെമനിക്കൽ അങ്ങയ്ക്കു പ്രഭാത അത്ത
വൃൽ മെല്ലെച്ചാടിച്ചുകൊണ്ടു കയിൽമൊഴികളെ കാണാം എന്ന്
അനവധം. നിനക്കു പുലച്ചയാകുന്ന ആ സമയത്തു് അല്പം പോല
ത്തോടുകൂടിയവരായ സുന്ദര കളെ ആ പട്ടണത്തിൽ കാണാം. കാമുക
ന്മാരുടെ ഒളിഹസിതമാണു മുഖമുകളുടെ കോപത്തിന്നു കാരണമെന്നു
ഗ്രാഹ്യം.

കല്യാണായ്ക്കു എന്ന മുലത്തിന്റെ അർത്ഥം ഭാഷയിൽ വിട്ടിരി
ക്കുന്നു. മംഗലനാമധേയത്തോടുകൂടിയവർ എന്ന് ഈ പദത്തിന്നു്
അർത്ഥം. "അനേന ഏഭയോത്സവനാമവത്തപം" എന്നു മാതൃവേദൻ.
അവരുടെ പേർതന്നെ ഏഭയോത്സവമെന്നു ഭാവം. ഏഭയോത്സവ
നാമാദികൾ വൃഷ്ടകരങ്ങൾ എന്ന് വാഹടൻ പറയുന്നു.

നാമാപി യസ്യ ഏഭയോത്സവായ
യാം പശ്യതസ് തുച്ഛിരനപ്തപൂർവ്വാ
സർവ്വേന്ദ്രിയാകണ്ഠപാശഭൂതാ
മാന്താരവൃത്തിം പ്രതി ഭീക്ഷിതാം യം.

കലാവിചാരസാംഗവയോവിഭൂഷാ
ശുചിസ്സലജ്ജാ രഹസി പ്രഗത്ഭാ
പ്രിയംവദാ തുല്യമനശ്ശയാ യാ
സാ സ്ത്രീ വൃഷ്ടപായ പരം നരസ്യ.

എന്ന് ഭാഷ്യവും.

അനംഗലേഖ, മേദിനീചന്ദ്രിക, മദനമഞ്ജരി, വസന്ത സന്ദ
ശതലായ പേരുകൾക്കു്, ഈ ശാസ്ത്രമാണു് അടിസ്ഥാനം എന്നു ഗ്രാഹ്യം.
കാണാൻ മുഖമുകളായ സ്ത്രീകളുടെ ഇരിപ്പു്, കാമുകന്മാരുടെ വരവു്,
(സ്ത്രീകളുടെ) പരുങ്ങലു്, അംഗാക്ഷരണം, (കാമികളുടെ) ഗുഹ
മാസം ഇതെല്ലാം നീ കാണേണ്ടതുതന്നെയെന്നു ധ്വനി.

ലോകത്രയോമഖിലതനുഭൂലോചനൈകാവലംബേ
കോളംബേന്തിൻ കപലന ഭവതഃ കോപി മാഭൂദപിളംബേ ||
അല്പീയസ്യോമപി പരിചിതാവസ്ഥദേശാതിശായി-
വ്യായാമോപാധാനാദിനാ കസ്യ കഷ്ടം ഭവതഃ || ൫൩ ||

മെല്ലെത്താൻ മൂന്നുലോകത്തുടയവർനയനം
 ചെന്നിടംകൊള്ളുവാരി-
 കൊല്ലത്തങ്ങയ്ക്കു വല്ലേടവുമൊരുവിധവും
 താമസം പററിക്കൊല്ലേ;
 തെല്ലെന്നാലും ജനിയ്ക്കും പരിചയമിതിൽ, മ-
 റെറങ്ങുമുള്ള തൂത്താൻ
 വെല്ലുന്നാശ്ചര്യപൂർവ്വതമകൾ പുനരേ-
 ന്നാക്കിളക്കില്ല ചിത്തം? || ൩൯ ||

ശ്ലോ. ൩൯. കൊല്ലത്തെ വഴ്തിക്കുന്നു. മെല്ലെത്താൻ.....
 കൊല്ലത്ത് സാവധാനത്തിൽ മൂന്നുലോകത്തിലെ ജനങ്ങളുടേയും
 കണ്ണുകൾ ചെന്ന് സ്ഥാനം പിടിക്കുന്ന കൊല്ലം നഗരത്തിൽ. മൂന്നു
 ലോകത്തിലെ ജനങ്ങളുടെ കണ്ണുകളേയും ആകർഷിക്കത്തക്ക വൈഭവ
 ശോഭാശക്തിയത്രേ നഗരം എന്നു ഭാവം. അങ്ങയ്ക്കു.....പററി
 കൊല്ല നിനക്കു എവിടെയെങ്കിലും ഒരുവിധത്തിലും താമസം ഉണ്ടാ
 കരുതേ എന്ന് അപേക്ഷ. കൊല്ലത്തു് ഓരോ സ്ഥലങ്ങളിലുള്ള അതുഭുത
 കാരങ്ങളായ കാഴ്ചകൾ കണ്ട യാത്രയ്ക്കു താമസം വരുത്തരുതു് എന്നു
 ഭാവം. തെല്ലെന്നാലും.....പരിചയം അല്പസമയത്തേക്കു്
 ഉണ്ടാകുന്ന പരിചയംകൊണ്ടും. ഇതിൽ ഈ കൊല്ലം നഗരത്തിൽ.
 മറെറങ്ങെ.....പൂതുമകൾ അന്യദേശങ്ങളിലെ അതുഭുതങ്ങളെ
 ജയിക്കുന്ന ആശ്ചര്യത്തിന്റെ പൂതുമകൾ. ഇതിൽ പുതിയതായി ഉണ്ടാ
 യിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ആശ്ചര്യവസ്തുക്കൾ മറെറതു ദേശത്തെ അതുഭുതങ്ങ
 ലേയും ജയിക്കും എന്നു ഭാവം. ആക്കൊ.....ചിത്തം ആക്കു
 ചിത്തം ഒരു ഇളക്കില്ല, ആരുടെ മനസ്സിനെ ആണ് ഇളക്കത്തതു്?
 എല്ലാവരുടെ മനസ്സിനേയും ഇളക്കിത്തീർക്കും. ചിത്തം മനസ്സ്.
 'ചിത്തം തു ചേരോ ഏദയം' എന്ന് അമരം.

“കലിവർണ്ണനന്തേ. (ഐ. ഡി. നന്തേ.)-ൽ 'കൊല്ലത്തു്' അന
 യന്തം മറ്റുപിളമൊരുങ്ങാത്തതു എന്ന് 'ജെസുജെസുസ്' എഴുത്താരു പറയു

നായ ഭേശസഞ്ചാരി പറയുന്നുണ്ട്. 'മുൻമുഖം-ൽ അതു വലിയൊരു തുറമുഖമായിരുന്നുവെന്നും, അവിടെ വളരെ ചീനത്തുകൾ പാർത്തുവന്നിരുന്നു എന്നും സെലിമാൻ എന്നൊരാൾ അയാളുടെ ഒരു പുസ്തകത്തിൽ എഴുതിയിട്ടുണ്ട്.' (ശു. സ. ടി.) എന്നു കാണുക.

അഗ്രേ സിന്ധുഭയമഥ പുരീ കാപ്യമീഷാമമുഷ്യാം
കേളീലാസ്യസ്മരണഗുരുഭിഃ കേതുലോലൈർഭക്തൈഃ ||
വ്യംഗ്യാത്മസൈരിവ രസവിഭസ്യൽക്കരീനാം പ്രബന്ധഃ
പ്രീതിർമന്യേ മനസി ഭവതസ്ഫീതതാമേഷ്യതീതി || ൫൭ ||

രണ്ടാറുണ്ടപ്പറത്തിയരചരുടെ പുരം
വേറെയൊന്നുണ്ടതിങ്കൽ
കൊണ്ടാടും കേളിയാട്ടസ്മരണഗുരു കൊടി-
കൂറ്റയാടുന്നകണ്ടാൽ
ഉണ്ടാം വ്യംഗ്യാത്മമേന്തും സരസകവികൾതൻ-
കാവ്യബന്ധങ്ങൾ കണ്ടി-
ട്ടുണ്ടാകുംപോലെയാളിൽ സ്മരസവര! രസം
കൂട്ടമേററും ദ്രവം തേ || ൫൭ ||

ശ്ലോ. ൫൭. പുരത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു. രണ്ടാറു.....പ്പറത്തു് അപ്പറത്തു് രണ്ടു ആറു ഉണ്ടു്. നഗരത്തിന്റെ അങ്ങോട്ടത്തു രണ്ടു പുഴകളുണ്ടു്. ഈ പുഴകൾ കൊല്ലത്തെ കല്പടയാറും ഇട്ടിക്കരയാറും ആയിരിക്കണം. ഇവയെന്നുണ്ടു് ഈ അരചരുടെ പുരം വേറെ ഒരു ഉണ്ടു്. ആ സ്ഥലത്തു കൂപകരാജാക്കന്മാരുടെ വകയായി വാറെ ഒരു പട്ടണവു കൂടിയുണ്ടു്. അതിങ്കൽ അവിടെ. കൊണ്ടാ ടും.....കണ്ടാൽ ശ്ലാഘിക്കേണ്ടതും കേളിയാട്ടത്തിന്റെ സ്മരണയെ ഉപദേശിക്കുന്നതും ആയ കൊടിക്കൂറ് ആടുന്നതു കണ്ടാൽ, ഗുരു കൊടി കൂറ് കാറരുട്ടി ഇളകി ആടുന്നതു കണ്ടാൽ, കളിയിൽ ആടേണ്ടതു് ഇന്നവിധം എന്ന് ഉപദേശിക്കുന്നതായി തോന്നും എന്നു ഭാവാം. അറി വില്ലാത്തതു് ഉപദേശിക്കുന്നവൻ ഗുരു. ആചാര്യൻ.

സമാജതസമാനീതമഹേഷധിഹതവ്യഥഃ

ലകാസ്രീണാം പുനശ്ചക്രേ വിലാപാചാതുക്തം ശരൈഃ

എന്ന് രഘു. (സ. ൧൨.) ഉണ്ടാം വ്യംഗ്യാ.....കുണ്ടിട്ടു സരസ കവികൾതൻ ഉണ്ടാം വ്യംഗ്യാത്മമേന്തും കാവ്യബന്ധങ്ങൾ കുണ്ടിട്ടു എന്ന് അനപയം. സരസന്മാരായ കവികളുടെ ശൃംഗാരസുന്ദരങ്ങളായ കാവ്യങ്ങൾ കുണ്ടിട്ടു. കവി വിഭാഗം. “സംഖ്യാവാൻ പണ്ഡിതഃ കവിഃ” എന്ന് അമരം. കാവ്യരചയിതാവു. ക്രാന്തദർശി. “ആദികവഃ യ മുഹൂർത്തിയൽ സൂരയഃ” (ഭാഗ. സ്ക. ൧.) ഇത്യാദി. ഭാഗങ്ങളിൽ ക്രാന്തദർശി എന്ന് അർത്ഥം. കാവ്യബന്ധം കാവ്യം. “അഭോഷേ സഗുണൗ സാലങ്കാരൗ ശബ്ദാർത്ഥൗ കാവ്യം” എന്ന് കാവ്യപ്രാശം. ഉണ്ടാകും.....സരസവര! സരസവര! ഉള്ളിൽ ഉണ്ടാകുംപോലെ, സരസംഗ്രഹായ ശുകമേ. മനസ്സിൽ സംഭവിക്കുന്നതുപോലെ രസംകൂട്ടുമററം ദ്രവ്യം നേതേ ദ്രവ്യം ഏററം രസംകൂട്ടം എന്ന് അനപയം. നിനക്കു് ഏററവും രസം ഉണ്ടാകും, നീശ്വര്യം. “രസ ആസപാദനസ്തേഹനയോഃ” എന്ന് ധാതു. സരസ കവികൾ സരസന്മാരായ കവികൾ, രസികകവികൾ എന്ന് ഭാവം. തുംഗാരാദിരസങ്ങളെ സ്ഥാനം അറിഞ്ഞു ഭംഗിയായി നിവേശിപ്പിച്ചു് സഹൃദയന്മാരെ രസിപ്പിക്കുവാൻ കഴിയുന്നവർ എന്ന് അഭിപ്രായം. വ്യംഗ്യാത്മം വ്യംഗ്യം, ധ്വനി മുതലായ നീമുഖങ്ങളായ ഭാവങ്ങൾ കാവ്യത്തിന്റെ ജീവൻ എന്ന് അഭിമതം. “കാവ്യസ്യാത്മഃ ധ്വനിരീതി ബുദ്ധൈശ്ചസ്സമാജ്ഞാതചൂർവ്വഃ.” എന്ന് ധ്വന്യാലോകം. മൂന്നാംപാദത്തിലെ സരസപദത്തിനു രസികന്മാർ എന്ന് അർത്ഥം കവിയുടെ ആശയം ഗ്രഹിച്ച കാവ്യത്തിൽ രസിക്കുവാൻ കഴിയുന്നവൻ സഹൃദയൻ. നിനക്കു് ഈ യോഗ്യത സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു രസം അനുഭവപ്പെടുന്നു എന്ന് ഭാവം. രസം പ്രീതി, സന്തോഷം എന്ന് സാധാരണമായ അർത്ഥം.

തുംഗാരാഭൗ വിഷേ വീര്യേ

ഗുണേ രാഗേ ദ്രവേ രസഃ

എന്ന് അമരം.

വിഭാഗവരന്ദ്രഭാവൈശ്വര്യം
സാതപിതൈർവ്യഭിചാരിഭിഃ
ആനീയമാനസ്സപാദൃതപം
സ്ഥാപിതഃ ക്ഷേത്രം സഃ സമൃതഃ

എന്ന് (സുധാകരൻ) കാവ്യപരമായ അർത്ഥം. കഥ, വ്യംഗ്യാർത്ഥപൂർണ്ണ യോക്തൃകൂടിയ വാക്യം ഉത്തമമെന്നും, തന്റെ പ്രബന്ധം അപ്രകാരമിരിക്കുന്നതെന്നും ഇവിടെ ധ്വനിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

അർത്ഥം: യോക്തൃ സപരിഹാസ വിഭജനശ്രമാണാം ചതുർത്ഥം-
മഗ്ദ്ധം ധർമ്മം മഹത്വത്തിനാണാം കർമ്മണാ കേവലേന ||
വന്ദ്യശരണോപാധി വിഹാരൻ വല്ലഭഗ്രാമവാസീ
ദേശീയപംസീ നിജപദജ്ജ്ഞാൻ ക്ലേശഹന്താ നിഷേവ്യഃ || ൫൮ ||

യോഗ്യർക്കായ് സപരിഹാസം മുതൽ നലമൊട്ടു ൨.-
പിട്ടു നാലാശ്രമത്തിൽ
ശ്ലാഘ്യത്വം ക്ഷണിക-ധർമ്മം-നടപ്പടിവഴിയേ-
വധർമ്മമാണു പുഷ്പൻ.
മൊഴിഞ്ഞൊഴുക്കും വേദവേദ്യൻ, നിരവധി തിരുവ-
ല്ലായിലാഗ്രാമദൈവം.
ദുഃഖം തീർക്കും മകന്മാർ വഴിയിറുടനെയ-
ങ്ങയ്ക്കു സംസാരവൃന്തത്തേ || ൫൮ ||

ശ്ലോ. ൫൮. തിരുവല്ലയെ വർണ്ണിക്കുന്നു. യോഗ്യർക്കായ്..... പങ്കിട്ട യോഗ്യന്മാരായ ബ്രാഹ്മണർക്ക് തന്റെ ധനം വേണ്ടതുപോലെ ഭാഗിച്ചുകൊടുത്തു. യോഗ്യന്മാർ സദാചാരാനുഷ്ഠാനത്തിൽ ഭക്തിയും ശ്രദ്ധയും ഉള്ളവർ. മുതൽ നിരോധ്യത്തിന്നു കൊണ്ടുവന്നു വച്ചിരിക്കുന്ന സാരണം, നാലാശ്രമം.....ധർമ്മം ബ്രഹ്മചര്യം, ഗാർഹസ്ത്യം, വാനപ്രസ്ഥം, സന്യാസം എന്ന നാലാശ്രമങ്ങളിലേയും മേന്മയോടു കൂടിയ ധർമ്മങ്ങളെ, ലോകത്തെ ധരിക്കുന്നതു ധർമ്മം.

വിചിത്രവിസ്തൃതിസ്തത്ത്വമപേക്ഷരാഗിഭിഃ
ഏവേനാഭ്യന്തരതോ യോ ധർമ്മസ്തം നിബോധത

എന്ന് (മനു) സ്മൃതി. നടപടി.....പൂജ്യൻ തന്റെ നടപടി കൈണ്ട് ജനങ്ങൾക്ക് ഉപദേശിക്കുന്നവനും പൂജ്യനും ആയ ദേവൻ. ദേവന്റെ നടപടി കണ്ടാൽ, ബ്രഹ്മചര്യോക്തമങ്ങളിലെ ധർമ്മം ആരും ആദരിക്കേണ്ടതാണെന്ന് ജനങ്ങളോട് ഉപദേശിക്കുകയാണോ എന്ന് തോന്നും എന്ന് ഭാവാ. ഐവാല്യം.....വേദ്യൻ പ്രസിദ്ധങ്ങളായ ജഗാദി വേദങ്ങൾക്ക് മാത്രം അറിയുവാൻ കഴിയുന്നവനും,

പുരാണോദ്ഭവായവേദിതവ്യൻ
പുരാമിമഖ്യംമരസേവിതവ്യൻ

എന്ന് അശ്വമേധവിത. (മ.കു.) തിരുവടി.....ദൈവം പ്രഭുവും തിരുവല്ലാ ഗ്രാമത്തിലെ ദൈവവും. തിരുവടി തിരു, അടി, ആചാരവാക്ക്, പ്രഭു. ദൈവം നീക്കം ആദ്ധ്യാത്മികം, ആധി ദൈവികം, ആധിഭൗതികം എന്ന് മൂന്നു പ്രകാരം ഭേദത്തെയും ശമിപ്പിക്കുന്നവനും ആയ. മുകുന്ദൻ മഹാവിഷ്ണു. “മുകുന്ദാ മുരമർദ്ദനഃ” എന്ന് അമരം. വഴിയി.....നന്ദ്രേ അങ്ങയ്ക്ക് ഉടനെ വഴിയിൽ കണ്ട് തൊഴാം. തിരുവല്ലയിലെ ദേവനെ നീ വഴിക്ക് ഭരിക്കണം എന്ന് ഭാവാ.

“അർഹതല്യേ പൂജനീയേല്യേ ജനേല്യേ നരാനാം മദ്ധ്യേ സ്വധനം വിഭജൻ വിഭജ്യ പ്രയസ്തൻ യഃ കേശിദ്ധപംസീ ഇഹ കേരളേഷു ച തുല്യം ബ്രഹ്മചാരിശ്ചൈവാനാമാശ്രമാണാം അഗ്രം പ്രധാനം ധർമ്മ കഥയതി നിസ്സന്ദിശമുചദിശതി” എന്നും, (കൃഷ്ണഹന്താ എന്ന മൂല പദത്തിന്റെ വ്യാഖ്യാനം) “യോ ക്ലേശഃ അവിദ്യാസ്തിതാ രാഗഭ്രഷാഖ്യഃ ക്ലേശഃ തത്ത്വം ഹന്താ സംഹാരഃ ക്ലേശശബ്ദേന ദൈവത്രയം വാദിധീരത്” എന്നും, “ഇഹ ചല ഭഗവാൻ ഭാഗ്വതീകാമുക്തോ മദ്ധ്യേണ ഗാർഹസ്ഥ്യമാലംബതേ. ഹിവാദ്യകാലേ അർദ്ധം ബ്രഹ്മണേല്യോ വിഭജതേ ച. തത്ത്വക്ത്വാ ശുദ്ധായോ രോഗാശ്ലാഘ്വന്തി ച. ബ്രഹ്മചര്യോക്തമചതുഷ്ഠയം ച പ്രതിദിനമാശ്രയതേ. പ്രാതർബ്രഹ്മചാരിവേഷധരഃ മദ്ധ്യേണ ഗൃഹസ്ഥഃ.....” എന്നും, വ്യാകൃതിവ്യാ

ബ്രഹ്മത്തിൽ പറയുന്ന ഭാഗം പ്രകൃതത്തിൽ വിശേഷേണ സ്മരണവ്യക്തമാകുന്നു. തിരുവല്ലാക്ഷേത്രത്തിലെ പ്രത്യേക രൂപാധികളെ ഇവിടെ പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നു. അവയുടെ ഭേദത്തെ നീവേദ്യം ഭജനം എന്നിവകൂടി ഒരു ഭാഗം ബ്രാഹ്മണർക്കു കൊടുക്കുന്നു. അതു ഭജിക്കുന്നവരുടെ ശുദ്ധാഭിമതാഭിപ്രായങ്ങൾക്കു ശമനം വരുന്നു. ഭേദം പ്രതിഭിന്നം പ്രാതഃകാലം മുതൽ കാരോ സമയത്തു കാരോ ആശ്രമത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതായിട്ടു സങ്കല്പിക്കപ്പെടുന്നു. വ്യാകൃതിയിൽ വിവരിക്കുന്ന ഈ സംഗതികൾ കൂടി ഗ്രന്ഥമുഖ്യത്തിൽ മാത്രമേ, ശ്ലോകത്തിന്റെ ഭാവസാരവും പൂർണ്ണമായി സമ്യക് പ്രതിപാദിക്കുവാൻ സാധിക്കുകയുള്ളൂ.

തിരുവല്ലാ മദ്ധ്യതിരുവിതാംകൂറിൽ ചെങ്ങന്നൂർക്കു തെക്കും ചെങ്ങന്നൂരിനു വടക്കും ആയി സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ഒരു ഗ്രാമം. 'ശ്രീവല്ലഭ' എന്ന സംസ്കൃതപദത്തിന്റെ ഭാഷാന്തരം തിരുവല്ല. നൂറ് ഗ്രാമങ്ങളുടെ കൂട്ടത്തിൽ പ്രധാനമായ ഒന്നാണു് ഈ ഗ്രാമം. "പുനരിതു തിരുവല്ലാ വാസിനൊ ഭൂസുരൈശ്ചാഭാഃ" (പി. മ.) എന്നു് ഈ ഗ്രാമത്തെ ചന്ദ്രോത്സവകാരൻ സ്മരിക്കുന്നു.

തിരുവല്ലയ്ക്കു് മുൻകാലത്തു് പല്ലാങ്കാവം എന്നായിരുന്നു പേര്. അവയുടെ ഋഷിമാർ തപസ്സുചെയ്തു പാർത്തിരുന്ന്. ഗ്രാമത്തിന്റെ സങ്കേതത്തിനു സാമാന്യത്തിലധികം വലുപ്പമുണ്ടായിരുന്നു. തൃക്കൊടിത്തറയും, തൃച്ചിറ്റാരം, തിരുവാറനൂർ, തിരുവനൂർ, തൃപ്പുലിയൂർ എന്നീ വില്ലാക്ഷേത്രങ്ങൾ തിരുവല്ലാ സങ്കേതത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്തിരുന്നു. ഗ്രാമത്തിലെ പ്രധാന ക്ഷേത്രം തിരുവല്ലയും ഭേദം വില്ലാഭമാകുന്നു. ഗ്രാമഭേദമായ ശ്രീവല്ലഭനെ പ്രതിഷ്ഠിച്ചതിനുശേഷം, ഗ്രാമത്തിനു് ഇന്നത്തെ നാമം സിദ്ധിച്ചു. തിരുവല്ലായിലെ പ്രതിഷ്ഠ ക്രി. മു. മൂന്നാം നൂറ്റാണ്ടിൽ. അന്നത്തെ ചിലിത്തറ 'ചേരമാൻ പടകുടന്തു' എന്ന വാക്യം. ചേരകുടയിൽ വല്ലഭൻ പ്രതിഷ്ഠിച്ചു, സംസ്കൃതി പൂജിച്ചവനും ആയ ബിന്നമാണ് തിരുവല്ലയിൽ പ്രതിഷ്ഠിച്ചിരിക്കുന്ന വിഗ്രഹം എന്നും മറ്റും പക്ഷമാഹാര്യത്തിൽ പറയുന്നു.

ശങ്കരമംഗലത്തു് എന്ന പേരായ ബ്രാഹ്മണഗുഹത്തിൽ വ്യാസവും ഭക്തയുമായ ഒരു സ്ത്രീ കൂട്ടവിൽ ശേഷിച്ചു. അവരുടെ ഭക്തി കണ്ടു സന്തോഷിച്ചു് ഭഗവാൻ ഒരിക്കൽ അവരുടെ ആകിത്ഥ്യം സാധിക്കിച്ചു. അക്കാലത്തു് ആ ദേശത്തു് ജനദ്രോഹംചെയ്തു് ഭാലൻ എന്നു് പേരായ ഒരു ആസൂത്രൻ ചാർത്തിരുന്നു. ഭഗവാൻ, അക്കാലത്തു് അവർക്കു്

മിശ്രമായി ചെന്ന ഭിംബം, അവനെ നിശ്ചരിച്ചു. തോലൻ പാത്തിരുന്ന സ്ഥലത്തിന് തോലശ്ശൂരിയെന്നും, ഭഗവാൻ അവനെ വധിച്ചു. ആയുധത്തിലെ രക്തം കഴുകി സ്നാനംചെയ്ത നദിയിലെ സ്നാനത്തിന് ചക്രശാലകുടേവ് എന്നും പേർ പറഞ്ഞുവരുന്നു. ലോകകുണ്ടകനായ അസുരനെ വധിച്ചുവന്ന ഭഗവാനെ ശങ്കരമംഗലത്തമ്മ ഭക്തിപൂർവ്വം പൂജിച്ചു. അന്നു പാളയിലാണ് ഭഗവാൻ ഭോജനവിഭവങ്ങൾ വിളമ്പിക്കൊടുത്തത്. ഭക്ഷണാനന്തരം ഭഗവാൻ ആ ഗുഹത്തിൽ സുദർശനത്തെ പ്രതിഷ്ഠിച്ചു. ആ സ്ഥലത്തു പിന്നീട് ശ്രീകോവിലിൽ പണിതിരിക്കുന്നു. ഭഗവാനാണ് തന്റെ അതിഥിയായി വന്നതെന്ന് നമസ്സിലായപ്പോൾ, ശങ്കരമംഗലത്തമ്മ, അവിടെ സ്ഥാപിച്ച സുദർശനത്തിന് തന്റെ നിസ്സിമമായ സമ്പത്തു് സമർപ്പിച്ചു. പടിഞ്ഞാറെ നട്ടയിലെ പൂജയ്ക്കു്, ശങ്കരമംഗലപുരുഷയെന്നു പറഞ്ഞുവരുന്നു. ഭക്തയായ ശങ്കരമംഗലത്തമ്മ ഭഗവൽപ്രസാദംനിമിത്തം കടുവിൽ മുക്കിയായി.

ഉച്ചപ്പൂജയ്ക്കു് നിവേദ്യത്തിനു് (പുൽപ്പു്) ഒരു ബ്രഹ്മചാരിയ്ക്കു് ചതുർവിധ വിഭവങ്ങളോടുകൂടി ഭക്ഷണം കൊടുക്കണം എന്നൊരു നിയമം അവിടെയുണ്ടു്. അങ്ങനെ ചെയ്തിട്ടേ പക്ഷേ നിയമവും പാടുള്ളു. “സ്വന്തമാകും മുതൽ നലമൊട്ടു പങ്കിട്ടു്” എന്ന് ശുക്രസന്ദേശത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതും, മുൻപു് ഉദ്ധരിച്ചവിധം വ്യാകൃതകാരൻ വിവരിച്ചിരിക്കുന്നതും ഈ പതിവിനെയാകുന്നു. ഇപ്രകാരം ഭക്ഷണം കൊടുക്കുമ്പോൾ, വിളമ്പുന്നതും, കൈ കഴുകുവാൻ വെള്ളം കൊടുക്കുന്നതും മറ്റും പാളയിലാകുന്നു. അതുകൊണ്ടു് ഈ നമസ്കാരത്തിന് പാളനമസ്കാരം എന്നു പേർ പറയുന്നു. ശങ്കരമംഗലത്തമ്മ അതിഥിയായ ഭഗവാനു് ആദ്യം പാളയിൽ ഭക്ഷണം വിളമ്പിക്കൊടുത്തതുകൊണ്ടു് ഈ നട്ടയിന് അടിസ്ഥാനം.

തിരുവല്ലാക്ഷേത്രം ചുറ്റുമുക്കാലത്തു് തെക്കുകൂർ രാജാധിപന്മാരുടെ കൽക്കോയ്ക്കയിൽ സ്ഥിതിചെയ്തിരുന്നു. അന്നു് പത്തില്ലത്തിൽ പോറ്റിമാർ എന്ന പ്രസിദ്ധനായ ബ്രാഹ്മണഗുഹക്കാരൻ ക്ഷേത്രത്തിൽ ഭരണകാര്യങ്ങൾ നിർവ്വഹിച്ചുവന്നു. ശ്രീ വീരമാത്മാണ്ഡവർമ്മമഹാരാജാവിന്റെ കാലത്തു് തെക്കുകൂർരാജ്യം തിരുവിതാംകൂറിനോടു ചേർക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ, ക്ഷേത്രത്തിലെ ഭരണാധികാരം തിരുവിതാംകൂർ മഹാരാജാക്കന്മാർക്കു് കിട്ടി.

ശില്പവൈഭവം, ധനവൃഷ്ടി, വിശേഷനടപടികൾ മനോഹരമാകാൻ കേരളത്തിൽ പ്രാധാന്യം ഏറിയ ഒന്നാണ് തിരുവല്ലയെ പേർക്കുറും. ഇവിടെ പ്രധാനഃഭവനായ വണ്ണപ്രസാദം ഗർഭാലയത്തിൽ പ്രതിഷ്ഠിച്ചിരിക്കുന്നു. സൂര്യനും ഒരു പ്രധാന പ്രതിഷ്ഠയാകുന്നു. മഹാലക്ഷ്മി, വരാഹമൂർത്തി, ഭക്ഷണമൂർത്തി മുതലായ ദേവന്മാരും പല ദേവന്മാരുടെ പ്രതിഷ്ഠ ഇവിടെ ഉണ്ട്.

തിരുവല്ലയിൽ നാലമ്പലത്തിനകത്തു് സ്ത്രീകൾക്ക് പ്രവേശനം വിഷേധപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. തന്മൂലം തിരു, വിഷ്ണു എന്നീ ദിവസങ്ങളിൽ ചില പ്രത്യേക സമയങ്ങളിൽ അവർക്ക് അകത്തു് കടന്നു ചെന്നു ചെല്ലാവുന്നതാണ്.

തിരുവല്ലക്ഷേത്രത്തിൽ കഥകളിക്ക് പ്രാധാന്യമുണ്ട്. ഈ കളി അവിടെ ഒരു വഴിപാടായി ഗണിച്ചുവരുന്നു. മിക്ക ദിവസങ്ങളിലും അവിടെ കളി ഉണ്ടായിരിക്കും. കളിയിൽ പ്രശസ്തനായ അനേകം നടന്മാരും ഗായകന്മാരും തിരുവല്ലയിൽ ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്. അതിനു ക്ഷേത്രവും കളിയും തമ്മിൽ സംഭവിച്ച ബന്ധമുണ്ടെന്നു കാരണം. കേരളത്തിൽ കഥകളിക്ക് ഇപ്രകാരം ഒരു പ്രാധാന്യം മറ്റൊരു സ്ഥലത്തും ഉണ്ടെന്ന് തോന്നുന്നില്ല. മഹാകവികളായ കണ്ണശ്ശപ്പണിക്കർ നാർ “പാമ്പാലാടിനു സമമാകിയ നിരണമഹാഭേശ്വരം” “വന്നുളന്നായവ” രാണെന്നുള്ള വസ്തുതയും തിരുവല്ലയുടെ മഹാത്മ്യത്തിന് ഒരു കാരണമായി നില്ക്കുന്നു.

വിപ്ലവാസപദാവലിഷു ഗരുത്തോർലീലയോദ്ധൂതയോസ്തേ
മാർഗ്ഗേ തന്മിൻ മരതകമണിശ്ചാമരൈരംശുജാലൈഃ ||
പ്രായുധപ്രത്യാപരതി പുനരിത്യാത്തരഹർഷപ്രകാശം
നന്തിഷ്യന്തി തപരിതവിസരൽബഹുഭാരാ മയൂരാഃ || ൫൯ ||

മാനന്തായ് നീ പരക്കുമ്പൊഴുതു ചിറകുകൾ-

ക്കുള്ള വണ്ണപ്രകാശം

പഥാനത്തായ് കാരത്തോറും മരതകനിറമാ-

നട്ടു പാറിക്കുറുകും

താനെന്തീ വഷ്കാലം പുനരിതി കരുതി-

കൊണ്ടു സന്തോഷമാണ്ട-

ഔപാനത്തിൽപ്പിലിനിർത്തും മയിലുകൾ വഴിയിൽ-

ശ്രുതിയാട്ടം തുടങ്ങും.

|| ൫൯ ||

ശ്ലോ. ൫൯. ദൂതന്റെ യാത്രയെ വർണ്ണിക്കുന്നു. മാന നെയാഴ്ത്തു ആകാശത്തിൽക്കൂടി നീ പറക്കുന്ന സമയത്തു'. ചിറകുകൾ. കിരുകിര നീന്റെ ചിറകുകളുടെ നിറത്തിന്റെ രോഷ ആകാശത്തു മേഘങ്ങളിൽ ബാധിച്ചു മരതകനിറം പടർന്നുപിടിച്ചതുപോലെയാകുമ്പോൾ. നീന്റെ ചിറകുകളുടെ കാന്തി തട്ടി ആകാശം മരതകനിറം പോലെ ശോഭിക്കുമ്പോൾ എന്ന് ഭാവം. താനെന്തീ. മാന്റെ പുനഃ വഷ്കാലം താൻ എന്തീ ഇതി കരുതിക്കൊണ്ടു സന്തോഷമാണ്ടു, പോയ മഴക്കാലം വീണ്ടും തിരിയെ വന്നു എന്ന് വിചാരിച്ചു സന്തോഷിച്ചുകൊണ്ടു അഔപാ. തുടങ്ങും യന്തിച്ചു പീലികൾ വീഴ്ത്തിക്കൊണ്ടു മയിലുകൾ കൂട്ടുകൂടി ആട്ടം തുടങ്ങും. നീ ചിറകുകൾ ഇളക്കിപ്പറക്കുമ്പോൾ, അവയുടെ ശ്വാമമായ നിറം മേഘങ്ങളിൽ വ്യാപിക്കുന്നതു കണ്ടു വഷ്കാലം തിരിയെ വന്നു എന്ന് ഭ്രമിച്ചുകൊണ്ടു, മയിലുകൾ ആട്ടം തുടങ്ങും എന്ന് ഭാവം. അലങ്കാരം ഭൂന്തിമാൻ. "സാദൃശ്യാദപസ്തപന്തരപ്രതിർദ്ഭാന്തിമാൻ" എന്ന് (അലങ്കാരസൂത്രം) ലക്ഷണം.

കാശകാരാഭവപ്രതാപയമതികൃത്യ കഞ്ചിൻ പ്രദേശം
 ഖിംബകേന്ദ്രീഭരിതമഹിമം ബിംബീലീമേത്യ ഭൂതം ||
 പത്മവിശ്വനാഗമന്ദിരമകിംബതമുഡാമണേസ്സപ്തം
 കണ്യസ്തംഗം വപു മലവതീമുലിമദ്യോനതേജഃ || ൫൯ ||

വൻകാടായ് പേടിയാകും ചെറുതിടയുടനേ

താങ്കൾ മാടിക്കടന്നാ-

ഒപ്പൺകാഞ്ഞൂരിവിലാസം വിതറി വിലസിടും-

വെമ്പനാട്ടെത്തിവീണ്ടും

നാൻ കാഴ്ച പാർത്തു തേന്മാവിനെന്തിനില-

യ്ക്കുണ്ടു ചെന്നാലുമെന്നാൽ

മുൻകാഴ്ചക്കേകുമെന്നതതെ ചിലസ-

മ്പത്തു പാമ്പമർത്തേത്രം.

|| സ ||

ശ്ലോ. നും. വടക്കുപുറം നാടിലെ വണ്ണിക്കുന്നു. വാൻകാടായ്
...യ്ക്കുണ്ടു വലിയ കോട്ടപിടിച്ചു ഭയപ്പെട്ട ഉത്തരുന്ന അപ്പം സ്ഥലം
വേനത്തിൽ അകലം.....കടന്നു നീ അതികൂടിപ്പു. അതികൂട്ടി
എന്ന മുലത്തൊന്നും ചാടിത്തന്നു എന്ന ഭാഷ നന്നായിട്ടുണ്ട്. ഭയപ്പെട്ട
മായ കോടകകന്മാർ പ്രവേശിക്കുന്നതിനും, സാധാരണത്തിൽ പോകുന്ന
തിനും പൊതുവെ സ്ഥലം എന്നും അതുകൊണ്ടു കഴിഞ്ഞു വേഗം അ
വിടം വിട്ടുപോകുന്നതെന്നും പ്രസി. തിരുവല്ലയിൽ നീ നും കോട്ടത്തിൽ
ത്തിവരെ തെക്കുപുറത്തു ഉൾപ്പെട്ട സ്ഥലം പൂർവ്വപാലത്തു ഭയപ്പെട്ട
മായ വാമ്പ്രദേശമായി കിടന്നിരുന്നു. ഇക്കാര്യത്തും ചില സ്ഥലങ്ങളു
ളിൽ വഴിയുടെ ഇരുവശത്തും അതിന്റെ സ്വഭാവം ഏറെക്കുറെ
കാണാം.

മുഴുവലും ചെറുവിയമ്പർ തൊഴും തുടങ്ങിത്തന്നമനി -

നേരംപോർവെട്ടൻ ചരണയുഗളം കൂപ്പി നേരം നടന്നാൽ

തെക്കിലൂടെ പഴിവാളം കോട്ടത്തുറ പാലത്തു

തിരുക്കത്തു പുനരവിടാമാ തൊന്നണത്തിൻതില്ലം.

എന്നു, ഉണ്ണിക്കീലിസന്ദേശത്തിൽ വണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നത് ഈ സ്ഥലത്തെ
ക്കുറിച്ചാകുന്നു. ആപ്പെണ്ണ്.....ഒട്ടത്തി സുന്ദരിയായ സ്ത്രീയെ
കൂടെ പാവഭാവത്തിൽ വിലസേക്കാക്കുകയെന്നു ശോഭിക്കുന്ന വേമ്പ
നാട്ടു രാജാക്കന്മാരുടെ ഭാജ്യത്തു എത്തിച്ചേർന്നു. വീണ്ടും ചെന്നതും
നാൻ കാഴ്ച പാർത്തു നാൻ ചെന്നുണ്ടു കാഴ്ചത്തൊപ്പറി ആലോ
ചിച്ചുകണ്ടു തേന്മാവി.....ന്നാലും അങ്ങു തേന്മാവിൻ ഒരു
അതിമിനിലയ്ക്കു ചെന്നാലും. നീ തേന്മാവിന്റെ വിജ്ഞാപനമായി
ചെന്നുകൂടണം. എന്നാൽ അങ്ങനെ ചെയ്താൽ മുൻകാഴ്ചയ്ക്കു ആദ്യ
ത്തെ കാഴ്ചയിൽ ഏതും.....തത്രേ അതു അത്യുന്നതതെ ചില

മുതലായ സ്ഥലങ്ങൾ ഉൾപ്പെട്ട രാജ്യമാണ് തെക്കുകൂർ. അതിന്റെ വടക്കുഭാഗത്തായി വടക്കുകൂർരാജ്യത്തിന് 6 സൂതനാമം നിലവിട്ടു. വേലൂർ, ഹൈന്ദവനാഥ്, മീനച്ചി, തോട്ടപ്പുഴ, മറ്റു റവുഴ എന്നീ ഭാഗങ്ങൾ വടക്കുകൂർരാജ്യത്ത് ഉൾപ്പെട്ടവയായിരുന്നു. തെക്കുകൂറിൽ വടക്കുകൂറിലും പെരുമ്പുറം ബിബിളി വെണ്മലനാട് എന്നീ പേരുകൾ വ്യവഹരിച്ചുവന്നിരുന്നു. തെക്കു വടക്കു എന്നീ ഭാഗങ്ങൾ സ്വപിറപ്പിക്കുന്നതിനു ഭക്ഷിണോത്തരവങ്ങൾ കൂടി ചേർന്നു.

ചേരമാൻപെരുമാൾ ഒരു വാളം വിണ്ണു പാലവും കൊടുത്തു വടക്കുകൂർരാജാക്കന്മാരും, രാജാക്കന്മാരായി വാഴിച്ചു എന്നു ഐതിഹ്യം ഉണ്ട്. ഇവർ മഹാപുരുഷനായ സ്ഥാനപ്പേർ ഉണ്ടായിരുന്നതായി ചില പഴയ രേഖകളിൽ കാണുന്നു.

കുട്ടത്തിരുത്തി, മാനാത്തു, വെള്ളിലാപ്പള്ളി, തോട്ടപ്പുഴ, കപ്പലിഴ, ഇടവെട്ടി, ചുളിമണം എന്നീ സ്ഥലങ്ങളിൽ മുൻകാലത്തു വടക്കുകൂർ രാജകുടുംബത്തിലെ ശാഖകൾ താമസിച്ചിരുന്നു. അവയിൽ കുട്ടത്തിരുത്തിയും മാനാത്തു, കപ്പലിഴയും പ്രധാനശാഖകളായിരുന്നു. ഇന്നും പ്രസ്തുതസ്ഥലങ്ങളിൽ മുൻകാലത്തു രാജധാനികൾ നിന്നിരുന്നതിന്റെ പല ലക്ഷ്യങ്ങളും ഉണ്ട്.

കുട്ടത്തിരുത്തിയിൽ രാജകുടുംബത്തിന്റെ ഒരു പ്രധാനശാഖ താമസിച്ചിരുന്നു. രാജ്യത്തിന്റെ തലസ്ഥാനം കുട്ടത്തിരുത്തിയായിരുന്നു. ശുഭസന്ദേശത്തിലേയും ഉണ്ണിനീലിസന്ദേശത്തിലേയും വെണ്മലങ്ങളിൽ നിന്ന് ഈ വസ്തുത വെളിപ്പെടും. കുട്ടത്തിരുത്തിയിലെ പല സ്ഥലങ്ങളേയും ഉണ്ണിനീലിസന്ദേശത്തിൽ വെണ്മലകൾ ഉണ്ടെന്ന് അറിയാം. ആ സ്ഥലങ്ങൾ അവിടെ ഉണ്ടെന്നു അറിയപ്പെടുന്നു. കുട്ടത്തിരുത്തിയുടെ അർത്ഥനാമകമായ സംസ്കൃതരൂപമാത്രം സിന്ധുഭാഷയും; അതായത് കിടൽത്തുരുത്തു.

കൊ. വ. നമ്പൂ-ൽ വടക്കുകൂർരാജ്യം മാതൃഭാഷയായ മഹാരാജാവിന്റെ കാലത്തു തിരുവിതാംകൂറിനോടു ചേർപ്പെട്ടു. അതിനുശേഷം, നാലാം-മാൾ രാജകുടുംബത്തിലെ അംഗങ്ങൾ ചെങ്കുളി കൊടുപോയി സാമൂതിരിയുടെ രക്ഷയിൽ പോയതു. പിന്നീട് കിരത്തിരിതിരുനാൾ മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് അവിടെ വരുത്തി കൊടുത്തു കല്പദന്തന സ്ഥലത്തു താമസിപ്പിച്ചു. സ്ഥല ചെലവുകളും ചെയ്ത സംരക്ഷിച്ചുപോന്നു. നാലാം-മാണേടുകൂടി അന്നത്തെ മഹാരാജാവു

തിരുമനസ്സിലെ കല്പന വാങ്ങി അവർ കൊല്ലത്തു നിന്ന് രാജ്യത്തു വന്ന് താമസം തുടങ്ങി. ഇന്നും ഇവിടെ ഭരണാനുധികളായ ശ്രീ കുലശേഖരപുരുഷോത്തമന്റെ സംരക്ഷണയിൽ പാർത്തുവരുന്നു.

വടക്കൂർ രാജാക്കന്മാരെ പ്രശംസിക്കുന്നവയായി പല പ്രാചീന കൃതികളും കാണുന്നുണ്ട്. അവയിൽ പ്രധാനമായ ഉണ്ണിനീലിസന്ദേശം പ്രസിദ്ധമാകുന്നുവല്ലോ. ഇവിടെ പ്രധാനമായി സ്മരിക്കേണ്ട ഒരു ഗ്രന്ഥമാകുന്നു അരുണഗിരികവിയുടെ ഗോഭവർമ്മയശോഭനം എന്ന അലങ്കാരശാസ്ത്രം. അതിലെ ഉദാഹരണപദ്യങ്ങൾ ഗോഭവർമ്മപ്രശംസാത്മകങ്ങളാകുന്നു. വാസുദേവകവിയുടെ ഭോഗസന്ദേശകാവ്യത്തിലും ബിംബിലീശസ്തുതിപരങ്ങളായ പദ്യങ്ങൾ ഉണ്ട്. മറ്റൊരുവിനായ മേപ്പുത്തുരു ഭട്ടതിരി വടക്കൂർ രാജാവിനെ ശ്ലാഘിച്ച് പല പദ്യങ്ങളും നിർമ്മിച്ചിരിക്കുന്നതായി കാണുന്നു.

കൃപാണിയം ബിംബിലീശ്വരിപാർണ്ണമത്താളിപാദലീ-

ഗാളാൽകൃത്തികർത്രി രധിരകണസിക്തീതവ ഭൂജ

ജഗദ്യോഗാമീകബലനകഭണ ചാതകലനം-

രസാന്താം കർത്താണാം ചരമനസ്തീസന്തി രസനാം.

തപസ്വീന്തിപ്രസരേ നിതാന്തധവളേ

പ്രേരഡാം ത്രിലാശീരധ്വം

ദ്രാഗാചിംഗതി ബിംബിലീശ! മിമിഹ-

ബ്രഹ്മസ്തഭീയാം ഭഗാം

ഹരഷാൻലീലമകുചന്ദ്രനയനം-

ഭവപം തമഃകൈശികം

വ്യാമുക്തം ഗളിതം നൃപാന്തരയനം-

ക്ഷേമം ക്ഷമാവല്ലഭ!

കാളാംഭോഭാളികേൾ കലഗിരികുചഭാ-

രാഞ്ചിതയം ത്രിലാശീ-

ബിംബാശ്വീ ബിംബിലീശ! തപഭവനമസമത്-

ഹസ്തയാ താമ്രജീവ

അന്തസ്സന്താപഭാരം ചലയതി ഹരിതം

തപപ്രതാപാഷ്ട്രരൂപം

കീർത്തിപ്പാത്രാവേശാഭവതി ച നിതരം
സർവ്വതഃ പാണ്ഡിതാനാം.

എന്നിവ അവയിൽ ഉൾപ്പെട്ട ചില പദ്യങ്ങളാകുന്നു, ബിംബിലീശ
പ്രശംസാത്മകങ്ങളായ ഭാഷാപദ്യങ്ങളും പലതും കാണുന്നുണ്ട്.

സ്വസ്യാവാരം പരമപി. തതോ ബിംബിലീപാലകാനാം
സിന്ധുദീപം ഗുജഃ പാനിഭൈരാവതം സിന്ധുരശ്ശൈഃ ||
സ്വസ്യാലക്ഷ്മീം ദുഃഖഹസിതജ്ഞാത്വനയാ യത്ര യശപൽ
ബാധം കൈരധരമണിഭിശ്ചാപി ബധ്നന്തി നാശ്വഃ || നൃപ ||

കൊമ്പന്മാർ കാർക്കണക്കെ കണമൊടുമിടതി-

ങ്ങുന്ന കായൽത്തുരുത്താം

വൻപന്മാർ വെമ്പനാട്ടുപിമ്പരുടെ പടവീ-

ടികളും ചെന്നുകൊള്ളൂ;

അൻപിൽ സ്വസ്യാലക്ഷ്മീകാശ്വതൃണികളവിടെ--

പ്പഞ്ചിരിപ്പുനിലയും

വൻപിടിക്കാ കൊമ്പാത്തിക്കെതിർചൊടിയ വിയം

കാട്ടിമൊഴിപ്പിച്ചിടുന്നു.

|| നൃപ ||

ശ്ലോ. നൃപ. കടുത്തിരുത്തിയെ വെട്ടിക്കുന്നു. കൊമ്പന്മാർ....
തിങ്ങുന്ന വലിയ ആനക്കൾ മേലുപോലെ മറയ്ക്കുന്ന സ്ഥൂലതയാടു
കൂടി നിറഞ്ഞു നില്ക്കുന്നതായ. കായൽത്തുരുത്താം.....വീടി
കളും കടുത്തിരുത്തിയോ പൊരുട്ടുകൂടിയതും, വീരന്മാരായ വടക്ക
കൂർ രാജാക്കന്മാരുടെ സൈന്യങ്ങളെ സ്ഥാപിച്ചിരിക്കുന്നതുമായ സ്ഥല
ത്തും. കായൽത്തുരുത്തു സിന്ധുദീപിന്റെ അനുപദതർജ്ജമ, സി
ന്ധു കടൽ ദീപു തുരുത്തു, സിന്ധുദീപു കടത്തുതുരുത്തു. അതു കടുത്തിരു
ത്തിയായി. കായൽത്തുരുത്തു എന്ന ഭാഷ അത്ര പതിയായില്ല. കോട്ട
യത്തുനിന്നു മുമ്പു നാഴിക വടക്കു, മുൻപു സ്ഥിരിച്ച മാനാത്തുനിന്നു മൂന്നു
നാലു നാഴിക തെക്കു ആകുന്നു കടുത്തിരുത്തി. ചെന്നുകൊള്ളൂ

ചെല്ലണം. കടത്തിത്തീർത്തിലും നീ ചെല്ലണം. അൻപിൻ....
 ഇവിടെ അവിടെ തരണികൾ അൻപിൻ സന്ധ്യപ്രകാശം; അവിടെ
 സന്ദർശിച്ചു സ്ത്രീകൾ ഭംഗിയായി സന്ധ്യകാലത്തെ ശോഭയെ.
 പുഞ്ചിരി..... കാട്ടി പുഞ്ചിരിയാകുന്ന നിലവും, ചെമ്പരത്തിപോ
 ലെ മുഖന അധരശോഭയും കാണിച്ചു, “സ്തബ്ധകിതബന്ധുകചല്ലമാ
 നാകം സന്ധ്യ” എന്ന് ഹർഷചരിതം രേഖിച്ചു. ഒപ്പിച്ചിട്ടു
 ഇണക്കുന്നു. നിലവും മുഖന ശോഭയും സന്ധ്യയുടെ ലക്ഷണങ്ങളാ
 കുന്നുവല്ലോ. ഇവ അവിടെ സ്ത്രീകൾക്കുണ്ടു്. നിലംവ മരഹാസം;
 മുഖപ്പ അധരകാണി. ഇങ്ങനെ അവിടം സന്ധ്യപോലെ ശോഭിക്കുന്നു
 എന്ന് ഭാവം. സ്ത്രീകൾ സൗന്ദര്യ രത്നനകളെന്ന് വ്യംഗ്യം. സന്ധ്യ
 പ്രകാശം സന്ധ്യയുടെ പ്രകാശത്തിന് ഇല്ലായ്മ ശോഭ. സന്ധ്യ.
 വെളിച്ചംകാലത്തും വൈകുന്നേരവും ആഭിത്യന്റെ ഉഭയത്തിൽ അസ്ത
 മനത്തിൽ മുൻപും പിൻപും അല്പം സമയം.

സായമസ്തമയാൽ പശ്ചാൽ സന്ധ്യ നാഡീഭവനേ സാ
 നാഡീചതുഷ്കണ തഥാ പ്രാതസ്സന്ധ്യായാൽ പര

എന്ന പദ്യം സ്മരണയും. വൈകുന്നേരത്തെ സന്ധ്യ ഇവിടെ പ്രതി
 പാദ്യം. തിരുവല്ലയിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടു റ്റുതൻ കടത്തിത്തീർത്തിയിൽ
 ചെന്നചേരുമ്പോൾ നരം സന്ധ്യയാകുമെന്നുകൂടി സൂചിപ്പിച്ചിരി
 കുന്നു.

തീരഗ്രാമസ്ഥപിത സമീപം സിന്ധുമല്ലാമു മല്ലാം
 ഗ്രാമം ഗന്താസ്തനപമഗുണഗാമഭാജം ദ്വിജാനാം ||
 മുത്താഹാരേ ഹരിമണിരിവ ഭ്രാജതേ പനഗാനാം
 മുഖ്യ യത്ര ത്രിഭവനലതാമൃലകാഭോ മകന്ദഃ || ൧൨ ||

തീർത്തിൽ പാറതട്ടിജലമുടന്നെയട-

ത്തുളളാരാപ് ഹൃല്ലയാ-

ഭേദി തിങ്ങും ഗുണകൂടിയമുനിസര.

ഗ്രാമഭാഗത്തിലെത്തു;

ഹാരത്തിൻമദ്ധ്യഭാഗേ മരതകമണിപോ-
 ലുണ്ടതിൽ ശ്ലേഷതല്പം
 കവി ത്രൈലോക്യവല്ലഭനയ നെടുക്കിഴ-
 ങ്ങായ് വിളങ്ങും മുകുന്ദൻ.

|| നൂറ ||

ശ്ലോ. നൂറ. വേണനാട്ടുഗ്രാമത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു. തീരത്തിൽ കരയിൽ പാറതട്ടി.....യടുത്തുള്ള പാറകളിൽ ചെന്ന് അടിച്ചു വെള്ളം ചിന്നിച്ചിതരുന്ന, വെള്ളം പാറയിലടിച്ചു ചിന്നുന്നതുകൊണ്ടു ലഘുവും പാനയോഗ്യവും എന്ന് ധ്വനി.

ഉപലാസംഹാരനാഷ്ടകപവിഷ്ഠക്കൈ ബേദിതോദകാഃ
 ഹിമവന്മലയോൽഭൂതാഃ പത്മപാസ്താ ഏവ ച സ്ഥിരാഃ
 എന്ന് അഷ്ടാംഗഹൃദയം.

“സ്ഖലിതശബ്ദേന ഗമനവിഹതിപ്രകാശനം ചോച്യതേ,
 തച്ചപ്രണയ പ്രസരസൂചകം യഥാശാകന്തളേ,
 ഭർഷഭരണ ചരണഃ ക്ഷത ഇത്യകാഞ്ചേഡ
 തനപീ സ്ഥിതാ കതിചിദേവ പദാനി ഗതാ ഇതി”.

എന്ന് എന്താതിലകം. പാറതട്ടി എന്ന പദം ഗമനവിഹതിയെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു എന്നും അതു പ്രണയസൂചകം എന്നും ചിന്താതിലകത്തിന്റെ അഭിപ്രായം. ഒരാപ് ഹൃല്ലയാറങ്ങേറി ഒരു ഹല്ലാനഭി കഴുകി. ഹൃല്ല മുച്ചാരപുഴ, പാഴൂത്, തൃപ്പൂണിത്തുറ മുതലായ സ്ഥലങ്ങളിൽകൂടി ഒഴുകുന്ന പുഴ. മുച്ചാരപുഴയാറെന്ന് ഈ നദിക്കു പേര്. തിങ്ങും.....ഭാഗത്തിൽ നിബിഡമായിരിക്കുന്ന ഗുണത്തോടു കൂടിയ ബ്രാഹ്മണരുടെ ഗ്രാമത്തിൽ—വേണനാട്ടുഗ്രാമത്തിൽ എത്തു ചെന്നുചേരൂ. നിമ്ബലജലത്തോടു കൂടിയ മുച്ചാരപുഴയാറ് ഒഴുകുന്നതുകൊണ്ട് സർവ്വ സസ്യഭൂയിഷ്ഠമായി ശോഭിക്കുന്ന സ്ഥലം വേണനാട്ടുഗ്രാമം എന്ന് ഭാവം. ഹാരത്തിന്മ.....മുകുന്ദൻ അനന്തത്തിൽ അതിൽ എന്ന പദം ആദ്യം. മറ്റു പദങ്ങൾ ശ്ലോകത്തിലെ ക്രമപോലെതന്നെ. അവിടെ മുത്തുമാലയുടെ നടുവിൽ നീലനിറമായ മരതക പല്ലം തൂങ്ങി ഇരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതിൽ കരുതി മൂന്നു ലോകങ്ങൾ

കും ദൂലകാരണമായി ശോഭിക്കുന്ന മഹാവിഷ്ണു സന്നിധാനം ചെയ്തു വന്നത്. ശേഷം മുത്തുമാലയുടേയും നീലനിറത്തോടു കൂടിയ ഭഗവാൻ മരതകരത്നത്തിന്റേയും സാമ്യം കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. മുകുന്ദൻ തൃപ്പൂണിത്തുറക്ഷേത്രത്തിലെ ഭേവൻ.

അവനിസുരഗ്രാമം എന്ന് ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നത് വേണ നാട്ടുഗ്രാമത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചാകുന്നു. തൃപ്പൂണിത്തുറ, വയ്പും, പാഴ്ത്തും മുതലായവ ഈ ഗ്രാമസങ്കേതത്തിൽ ഉൾപ്പെട്ട സ്ഥലങ്ങളാണ്. നൂറ് ഗ്രാമങ്ങളുടെ കൂട്ടത്തിൽ വേണനാട്ടുഗ്രാമം ഉൾപ്പെടുന്നില്ല. വരാഹമൂർത്തിയെ ചുട്ടുപൊട്ടിച്ചതിനുശേഷം, ചില സംഗതികൾക്കൊണ്ട്, പന്നിയൂർ ഗ്രാമക്കാരായ നമ്പൂതിരിമാരോടു സാമൂതിരിക്കു വൈരം ഉണ്ടായി. അവർക്ക് സാമൂതിരിയുടെ ഉപദ്രവംകൊണ്ട് അവിടെ താമസിക്കുവാൻ നിവൃത്തിയില്ലെന്നു വന്നു. അപ്പോൾ അവരിൽ ഒരു സംഘക്കാരൻ തെക്കോട്ടു പോന്ന് തൃപ്പൂണിത്തുറയും സമീപസ്ഥലത്തും ആയി താമസിച്ചു. അന്ന് അവർ പുതിയതായി ഉണ്ടാക്കിയതാണ് വേണനാട്ടു ഗ്രാമം. ചോററാനിക്കരയാകുന്നു ഗ്രാമത്തിലെ പ്രധാനക്ഷേത്രം.

മുൻകാലത്തു വേണനാട്ടുഗ്രാമത്തിൽ അപ്രതിമന്മാരായ അനേകം തപസ്വികൾ ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്. സംസ്കൃതത്തിൽ ഈ ഗ്രാമത്തെ വേദനാടെന്നു പറയുന്നു.

വേദോ നാമ മഹൽപദം ജനപദം യത്ര ഭിജാനാം തതി-

സ്സാംഗം വേദമധീത്യ വാച്യമഖിലം മീമാംസതേ സുസ്മദം.

എന്ന് 'ഭീപപ്രഭാ'കാരനായ നാരായണപണ്ഡിതൻ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. "തൃപ്പൂണിത്തുറ ഗംഗാതടത്തിൽ നിന്നും ഫുറുതു നാഴിക ദൂരെയുണ്ടെന്നും അവിടത്തെ രാജാവിന്റെ കോട്ടയ്ക്കു ചുറ്റും ചാളിപ്രദേശങ്ങളാണെന്നും ശത്രുക്കൾ അതിനെ ആക്രമിക്കാതിരിപ്പാൻ ആ പ്രദേശങ്ങളിൽ വളരെ മുതലുകളെ വെട്ടുന്നുണ്ടെന്നും മറ്റും ഒരു പണ്ഡിതൻ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു." "എന്നാൽ ഈ സന്ദേശകാലത്തു അവിടെ രാജധാനിയും മറ്റും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ഈ ക്ഷേത്രം കേവലം ഒരു ഗ്രാമക്ഷേത്രം മാത്രമേ ആയിരുന്നുള്ളൂ." (ശു. സ. ടി.)

പ്രജ്ഞാൽക്കണ്ഠപ്രകടനകൃതേ പ്രാഗ്ഗ്വികേ പ്രാജ്ഞലോകേ
കുപ്ലവോദൈർമതിജലനിധേയന്തനിതൈസ്തൃക്കുജാദൈഃ !!

സ്വർദ്ധ്വംബസ്യാഭവഹിതധിയഃ ശ്ലേഷമത്രാത്മരത്നം
 ശ്രോതേ ലീനം സദസി രാദസി ശ്രാവകഃ ശ്രാവയേയഃ || നന ||

വിഭവാന്മാരൊത്തുകൂടി പ്രതിഭനില പരീ-
 ക്ഷിക്കുവാൻ കേട്ടിരിക്കേ
 വിദ്യാത്മികൂട്ടർ ബുദ്ധിക്കെടുടെ തിരപോ-
 ലുള്ള വാദങ്ങളാലേ
 സ്വർദ്ധ്വംബശാൽ മനഃവെച്ചുപനിക്കുപത്ര-
 ധാത്മരത്നം സദസ്സിൽ
 ബലാഭോപം വിശേഷിച്ചിവിടെ വെളിവിലാ-
 ക്കിട്ടു കേൾപ്പിക്കുമല്ലോ || നന ||

ശ്ലോ. നന. വിദ്യാത്മികളുടെ ബുദ്ധിവൈഭവത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു. വിഭവാന്മാർ.....കേട്ടിരിക്കേ പ്രതിഭനില പരീക്ഷിക്കുവാൻ വിഭവാന്മാർ ഒത്തുകൂടി കേട്ടിരിക്കേ, ബുദ്ധിശക്തി പരീക്ഷിക്കുന്നതിനു പണ്ഡിതന്മാരായ അദ്ധ്യാപകന്മാർ യോഗം ചേർന്നു കേട്ടിരിക്കുന്ന സമയത്തു്. പണ്ഡിതന്മാരുടെ യോഗത്തിൽ വെച്ചു് എന്നു ഭാവം. പ്രതിഭ നവനവോന്മേഷശാലിനിയായ പ്രജ്ഞ.

സ്മൃതിവ്യുത്ഥിതവിഷയാ മതിരാഗാമിഗോചരാ
 ബുദ്ധിസ്താൽക്കാലികീ ജ്ഞേയാ പ്രജ്ഞാ ത്രൈകാലികീ മതാ
 പ്രജ്ഞാം നവനവോന്മേഷശാലിനീം പ്രതിഭാം വിദ്യഃ
 എന്ന് ശംഭുരഹസ്യം. സ്മൃതി, മതി, ബുദ്ധി, പ്രജ്ഞ, പ്രതിഭ എന്നി-
 യുടെ വ്യത്യാസത്തെ ഇവിടെ കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. എല്ലാത്തേയുംകാൾ
 പ്രതിഭയ്ക്കു മേന്മ കൂടുന്നു. വിദ്യാത്മികൂട്ടർ വിദ്യാത്മികൾ.
 ബുദ്ധി.....ങ്ങളാലേ ബുദ്ധിയാകുന്ന കടലിൽ നിന്ന് ഉയർന്നുവര-
 ന്ന തിരമാലകൾക്കു തുല്യമായ വാഗ്വാദങ്ങൾകൊണ്ടു്. കടൽ
 ബുദ്ധിയുടെ നിസ്സീമതയും അഗാധതയും ധ്വനി. നിര വാക്കുകളുടെ
 ഉദ്ധതപവും നൈരന്തര്യവും ഉയർച്ചയും ധ്വനി. കടലുടെ 'ന'
 ലോപിപ്പിരിക്കുന്നു. കടലിന്റെ സ്വർദ്ധ്വം.....വെച്ചു അന്യോന്യം

അസുഖമായാട, മറ്റുള്ളവരുടെ ജയത്തിൽ ഇരുകൂട്ടരും ഓടുക. ഉപ
നിഷ്ഠ ... സദസ്സിൽ ഉപനിഷത്തുകളിൽ ഒളിവാതിക്കിടക്കുന്ന
അർത്ഥങ്ങളാകുന്ന രത്നങ്ങളെ, ഉപനിഷത്തുകളുടെ സാരാർത്ഥത്തെ.
സദസ്സിൽ വിചിന്തനാരുടെ യോഗത്തിൽ വെച്ച്, ബലം.....
കേൾപ്പിക്കുമല്ലോ ഇവിടെ വിശേഷിച്ച് ബലംകോപം വെളിവി
ലാക്കിട്ടു കേൾപ്പിക്കുമല്ലോ എന്ന് അനവധം. ഈ സമയത്തു വിശേ
ഷിച്ച വൈഭവത്തോടുകൂടി സ്പഷ്ടമായി കേൾപ്പിക്കും നിശ്ചയം. വിദ്യാ
ത്മികൾ ഗൗരവങ്ങളായ ഉപനിഷത്തുകളുടെ ഭാവങ്ങളെ വെളിവാതി
വിവരിച്ചു കേൾപ്പിക്കും. ഉപനിഷത്തു “സാമീപ്യവാചിനോ
മുപസർഗ്ഗേണ പ്രത്യഗാത്മനാ ബ്രഹ്മസാമീപ്യമുച്യതേ. സാമീപ്യം ച
തത്വാരോഭഭരൂപം വിവക്ഷിതം, നിരഞ്ജനം നിശ്ചയം തമഃ
ചോപസർഗ്ഗപര്യന്തേ പ്രത്യഗാത്മബ്രഹ്മണോരഭേദനിശ്ചയരൂപം വി
ദ്യോക്താ; വിശരണാവസാദനഗതയോ ധാതവ്യം, കപിപ്രത്യയശ്ചന്ദ്ര
കന്തരി വിവക്ഷിതം; തഥാ ച പ്രത്യഗാത്മ ബ്രഹ്മഗോചരം വിദ്യാ വിദി
ഷാമനത്വം ശാതയതി ശിഥിലീകരോതി അവസാദയതി നശേയതി
വാ ബ്രഹ്മഗമയതി വേത്യുപനിഷ്ഠ്വബ്ജപ്രത്യാസഫലം ബ്രഹ്മവിദ്യോ
ച്യതേ. യദാ ഉപ സാമീപ്യേന വിഷയതയാ നി നിതരാം ബ്രഹ്മസ്വ
രൂപം പരമശ്രേയോ അസ്പാദം വിദ്യായാം സ്ഥിതമിത്യുപനിഷൽ ബ്രഹ്മ
വിദ്യാ” എന്ന് അമരദാസൻ ഈശ്വരവായ്ക്കുപനിഷത്തിന്റെ
(മണിപ്രഭാ) വ്യാഖ്യാനത്തിൽ ഉപനിഷ്ഠ്വബ്ജം വിവരിച്ചിരിക്കു
ന്നു. പരമശ്രേയോനിദാനമായ ബ്രഹ്മസ്വരൂപം (ഉപ) സമീപത്തു
(നി) ഏകവും സ്ഥിതി (സൽ) ചെയ്യുന്നത് അതായത് ഇതിൽ
ബ്രഹ്മസ്വരൂപം വർത്തിക്കുന്നത് എന്ന് ഉപനിഷ്ഠ്വബ്ജത്തിന് അർത്ഥം.
വേദത്തിന്റെ ജ്ഞാനപ്രതിപാദകമായ ഭാഗം; ഈ പദ്യം ഗ്രാമത്തിലെ
മുൻകാലത്തെ വൈദികവിദ്യാഭ്യാസാഭിപ്രായത്തെ ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു.

ഭക്തപ്രേമം ശിഖിനി ഭജയൻ ഭാനവാൻ ബാണമുകുത്യാ
സുബ്രഹ്മണ്യഃ പഥി സുമനസാം യഥനേതാ നിഷേവ്യഃ ||
അക്ഷോഭ്യതാം ദധതി കൃതിനാമതൂതാത്മാന്യമീക്ഷാം
കിദാസ്തദ്വിഷ്ണുഭരതരസം യസ്യ ശക്ത്യോ പദോന്വി || നാമ ||

സുബ്രഹ്മണ്യൻ, പ്രിയതപം ശിഖിയിലുടയവൻ,
 ഭാനവാൻ, ബാണമുക്താ
 ക്ഷിപ്രം വെൽവോൻ, വഴിക്കുണ്ടയി തവ സുമനോ-
 യുഗപൻ സേവ്യനായി,
 ഇപ്പോഴുള്ളാൻ പർന്നാർ പഴുതിലണകിലും
 പോക്കമാശ്ശുകുതിയാലേ
 നില്പൊന്നത്രേ ബുധൻതുളതവിഭവമനോ-
 ത്ഥങ്ങളൊക്കെ പദങ്ങൾ || സർ ||

ശ്ലോ. സർ. സുബ്രഹ്മണ്യനെ വർണ്ണിക്കുന്നു. ഈ ശ്ലോകത്തിന് സ്തവ സ്വാമിയേയും സുബ്രഹ്മണ്യൻ എന്നു പേരോടു കൂടിയ ഒരു പണ്ഡിതനേയും സംബന്ധിക്കുന്നതായി രണ്ടു വിധം അർത്ഥം ഉണ്ട്. സുബ്രഹ്മണ്യൻ.....സേവ്യനായി അമ്മി ശിഖിയിൽ പ്രിയതപം ഉടയവൻ ഭാനവാൻ ബാണമുക്താ ക്ഷിപ്രം വെൽവോൻ സുമനോയുഗപൻ സുബ്രഹ്മണ്യൻ തവ വഴിക്കു സേവ്യനായി ഉണ്ട് എന്നു അനവധം. അല്ലയോ ശുകമേ! മയിലിൽ ഇപ്പോഴോടു കൂടിയവൻ ഏന്നു സ്തവ പക്ഷത്തിൽ അർത്ഥം. അഗ്നിയിൽ പ്രിയത്തോടു കൂടിയവൻ എന്നു പണ്ഡിതപക്ഷത്തിൽ;

കുക്കുഭേസ്മനു മയൂരംശോ
 വൃക്ഷകേതുഗ്രഹേ ശിഖി

എന്നു വൈജയന്തി. സ്തവന്റെ വാഹനം മയിലാകയാൽ സുബ്രഹ്മണ്യൻ അതിൽ പ്രീതി പ്രസിദ്ധം.

ധൈതാപാംഗം ഹരശശിരുചാ പാവകേസ്തം മയൂരം
 പശ്ചാദഭിഗ്രഹണഗുരുഭിർജ്ജിതൈർനന്തയേഥാഃ
 എന്നു മേഘം. 'ശിഖിനി ഭത്തപ്രേമാ' എന്ന മൂലത്തിനു്

“വഹ്നേർഭായോഃ ജപാലകീലാ-
 വച്ഛിഹ്നേതിജിവാ സ്രിയാം

ഇത്യുക്തേ ശിഖാ വഹ്നിജപാലാ തത്സമേതോ വഹ്നിഃ ശിഖീ തന്മിൻ
 ഭത്തഃ പ്രേമാ യേന അഗ്നിത്രയിപ്രണയി അഗ്നിഹോത്രീത്വം” എന്നു്

ചിന്താതിലകം. ശിഖിപുരത്തിന്റു ജപാലകളോടുകൂടി കത്തുന്ന അഗ്നി
യെന്ന് അർത്ഥം. എപ്പോഴും അഗ്നിയിൽ പ്രവർത്തിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന
വൻ, അഗ്നിഹോത്രി. എന്ന് ഭാവം. ദാനവാൻ.....വെൽവോൻ
അസുരന്മാരെ അസ്രുപ്രയോഗംകൊണ്ടു വശത്തിൽ ജയിക്കുന്നവൻ
എന്ന് സ്തന്ദപക്ഷത്തിലും, ദാനശീലൻ ബാണനെ വാഗ്വിലാസം
കൊണ്ടു തോല്പിക്കുന്നവൻ എന്ന് പണ്ഡിതപക്ഷത്തിലും അർത്ഥം.
സ്തന്ദപക്ഷത്തിൽ ദാനവാൻ പുല്ലിംഗം, ദപിതീയ, ബഹുവചനം.
പണ്ഡിതപക്ഷത്തിൽ പുല്ലിംഗം, പ്രഥമ ഏകവചനം. “ദനുജേന്ദ്രാരി
ദാനവാഃ” എന്ന് അർത്ഥം. “തദസ്മാസ്തസ്മിന്നിതി മതുപ്” എന്ന്
പാണ്ഡിനീസൂത്രം. ദാനത്തോടു കൂടിയവൻ ദാനവാൻ.

ദാനം ഗജമഭേ ത്യാഗേ

ബാലനച്ഛേദൻഭിഷു

എന്ന് വിശ്വം. സ്തന്ദപക്ഷത്തിൽ ബാണമുക്തത്വം എന്ന് ഭവ് വാദം.
പണ്ഡിതപക്ഷത്തിൽ ബാണം ഉക്തത്വം എന്ന് രണ്ടു വാദം. ബാണം
പുല്ലിംഗം, ദപിതീയ ഏകവചനം. ബാണനെ ഉക്തത്വം വാക്കുകൊണ്ടു,
നേരേനിന്നു വാദിച്ചു എന്ന്, കവിതാവൈഭവംകൊണ്ടു എന്ന് അർത്ഥം.
ബാണൻ ബാണൻ എന്ന് പേരായ ആചാര്യൻ. “ഭട്ടകുമാരകനീ
യാൻ കശ്ചിദാചാര്യഃ” എന്ന് വ്യാകൃതി. ഭട്ടകുമാരന്റെ അനുജൻ ഭട്ട
ബാണൻ എന്ന് അർത്ഥം. ചിന്താതിലകവും ഈ അർത്ഥത്തോടു യോജി
ക്കുന്നു. “ബാണം ശ്രീഭട്ടകുമാരകനീയാംസം ഭട്ടബാണം. അനേന
തല്പക്ഷീയാനിതി” എന്ന് പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു കാണുക.

ബാണം സ്ത്വാൽ കേവലേ കാണ്ഡേ

കാണ്ഡാവയവഭൈത്യയോഃ

എന്ന് വിശ്വം. സുമനോയുഗ്മപൻ സുമനോയുഗ്മത്തിന്റെ നാഥൻ.
സുമനോയുഗ്മം സുമനസ്സുകളുടെ യുഗ്മം. സുമനസ്സുകൾ സ്തന്ദപക്ഷത്തിൽ
ദേവന്മാർ എന്ന്, പണ്ഡിതപക്ഷത്തിൽ സഹൃദയന്മാർ എന്ന്
അർത്ഥം. ‘സുപർവ്വാണസ്സുമനസഃ’ എന്ന് അർത്ഥം.

യുഗ്മം തിത്യുക് സമുഹേ സ്ത്വാ-

ദപുരുമാത്രേ തു ഭാഷിതം

എന്ന് വിശ്വം. സത്പരജസ്തബോബന്ധം കൂടാതെ നിമ്നലമായിരി
ക്കുന്ന മനസ്സോടു കൂടിയവൻ എന്ന് ദേവപക്ഷത്തിലും, കവിഹൃദയം

ശ്രദ്ധിച്ചു കാമ്പത്തിൽ രസം അനുഭവിക്കുവാൻ കഴിയുന്നവർ എന്നു പണ്ഡിതപക്ഷത്തിലും സുമനഃ പദത്തിന്റെ അർത്ഥം. ആത്മാദേശനായ സുബ്രഹ്മണ്യസ്വാമി എന്നും സുബ്രഹ്മണ്യോദ്ധ്യനായ പണ്ഡിതനെന്നും അർത്ഥം. “സ്തന്ദഃ സുബ്രഹ്മണ്യനാമാ കയ്യിൽ ബ്രഹ്മണവിശേഷകശ്ച” എന്നു ചിന്താതിലകം. “സുബ്രഹ്മണ്യോ ഭവിഷ്ഠഭജഃ” എന്നു അമരം. സോപിഷണോ നീ ചെന്ന് ഭജിക്കണം. ദർശിക്കണം എന്നു ഭാവം. ഇപ്പോഴുള്ളോൻ ഇപ്പോഴോടു കൂടിയവൻ. പോരു യുദ്ധം. ജയിക്കണമെന്നു വാശി. രണ്ടു പക്ഷത്തിലും ഈ അർത്ഥം യോജിക്കും. പരന്മാർ.....ശക്തിയാലേ ശത്രുക്കൾ കൂടപ്രയോഗംകൊണ്ടു് എതിർക്കുന്നതായാലും അവരെ ജയിക്കുന്ന ശക്തിയെ കാണു്. പഴുതു ഭവാരം. വെറുതേ എന്നും, “പുഷ്പര നീ പഴുതേ ജനം” എന്നു നളചരിതം കഥകളി. ശക്തി സ്തന്ദപക്ഷത്തിൽ വേലു. പണ്ഡിത പക്ഷത്തിൽ ശാസ്ത്രജ്ഞാനവാഗ്ദീപാസാദിവൈഭവം. “അത്യുതയസ്യ ബ്രഹ്മണസ്യ പ്രാഭാകരശാസ്ത്രപാരാവാരപാരദശപനഃ ശക്ത്യോ സാമർത്ഥ്യന കൃതീനാം കവിനാം പദാനി ശബ്ദാഃ” എന്നു ചിന്താതിലകം. പ്രാഭാകരശാസ്ത്രപണ്ഡിതനായ അദ്വൈതത്തിന്റെ സാമർത്ഥ്യം കൊണ്ടു് കവികളുടെ പദങ്ങൾ എന്നു അർത്ഥം.

ശക്തിർബലേ പ്രഭാവായൈ
ശക്തിഃ പ്രഹരണാന്തരേ

എന്നു് വിശപം. സുബ്രഹ്മണ്യൻ വേലുപയോഗിച്ചു ശത്രുക്കളെ നിഗ്രഹിക്കുന്നു എന്നു പ്രസിദ്ധം. “കുമാരസ്തന്ദിക്ഷിദരതരസാ” എന്ന മൂലത്തിന്നു “കുമാരസ്തന്ദനം രസബഹുലീകരണം തൽ കർത്തും ശീലം യേഷാം ദോഷൈകദേശാം പുരോഭാഗിനാം തേഷു കുമാരം ക്ഷേമനശീലം തരഃ വേഗഃ തൈക്ഷ്ണ്യം വാ യസ്യാം ഇതി വിഗ്രഹം” എന്നു ചിന്താതിലകം. ഇല്ലാത്ത ദോഷങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കി വളർത്തിപ്പറയുന്നവരായ പുരോഭാഗികളുടെ, ദോഷൈകദേശികളുടെ, മതങ്ങളെ ഖണ്ഡിക്കുന്നതിന്നു സാമർത്ഥ്യം ഉള്ളവൻ എന്നു ഭാവം.

“കുമാരസ്തന്ദിക്ഷിദരതരസാ യസ്യ ശക്ത്യോ പദാനി” എന്ന മൂല (നാലാംപാദ)ത്തിൽ സുബ്രഹ്മണ്യൻ വേലുകൊണ്ടു് ക്രൈശ്വപർവ്വതത്തെ വിളന് കഥയായ സ്ഥാനിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

ക്രൗഞ്ചപർവ്വതമുണ്ടതിനപ്പുറം
 ലാഞ്ഛനമതിലുള്ളതും ചൊല്ലിടാം
 പഞ്ചബാണാരിസൂനു തൻവേൽകൊണ്ടു
 ഭഞ്ജിച്ചുള്ള നിലം വിളങ്ങുന്നതിൽ
 ക്രൗഞ്ചഭാരണനെന്നുള്ള നാമവും
 പഞ്ചബാണാരിസൂനുവിനുണ്ടായി.

എന്നു് “കേരളവർമ്മ (വാല്മീകി)രാമായണത്തിൽ” (കിഷ്കി.കാ.) പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു നോക്കുക. ഭാഷയിൽ ‘ഇച്ഛാരുജ്ജ്വാൻ.....ശക്തിയാലേ’ എന്ന തുതീയപാദത്തിൽ സ്കന്ദന്റെ ക്രൗഞ്ചഭാരണകഥാധപനിക്കു ശക്തി മതിയായിട്ടില്ല. ബുദ്ധർ.....പദങ്ങൾ സുബ്രഹ്മണ്യപക്ഷത്തിൽ ദേവന്മാർക്കു് അതുതകരങ്ങളായ വിഭവങ്ങളും വലിയ അത്മങ്ങളും ഇണങ്ങുന്ന പദങ്ങൾ, അതായതു് അവർക്കു് ഐശ്വര്യത്തോടുകൂടിയ ഉന്നതസ്ഥാനങ്ങൾ എന്നും, പണ്ഡിതപക്ഷത്തിൽ സർവ്വഭയന്മാർക്കു് ആശ്ചര്യകരങ്ങളും രസപ്രദങ്ങളും ആയ ആശയങ്ങൾ ഇണങ്ങുന്ന പദങ്ങൾ (സർവ്വഭയന്മാർക്കു് ആശ്ചര്യത്തെ ജനിപ്പിക്കത്തക്കവിധം ഗംഭീരങ്ങളായ ആശയങ്ങളോടുകൂടിയ പദങ്ങൾ) എന്നും അർത്ഥം. നിർദ്വ്യാന്നത്രേ നില്ക്കുന്നതാകുന്നു. ഉത്തരാർദ്ധം സുബ്രഹ്മണ്യൻ ഗംഭീരനായ ഒരു കവിയായെന്നു് ധപനിപ്പിക്കുന്നു.

പ്രകൃതത്തിൽ സമൃദ്ധമായ സുബ്രഹ്മണ്യൻ തൃപ്തനിത്തുറന്നിറങ്ങുനാഴിക അകലെ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ഹരദ്യവമ്പലത്തിലെ വേലായുധസ്വാമിയാകുന്നു. സുബ്രഹ്മണ്യപണ്ഡിതൻ ആരെന്ന് അറിയുന്നില്ല. മാടമ്പിപ്പുറത്തെ ഒരു നമ്പൂരിയെങ്കിലും ചിലർ പറയുന്നു. പുലിയന്തര നമ്പൂരിമാരിൽ ഒരാളായിരിക്കണമെന്നാണു് മറ്റൊരു അഭിപ്രായം. ഇവരിലൊരാളോ മറ്റൊരാളോ എന്നറിഞ്ഞുകൂട. അദ്ദേഹം അസാധാരണനായ ഒരു പണ്ഡിതകവിഭാസരിയും, ശുക്രസന്ദേശകർത്താവിന്റെ സമകാലികൻ ആയിരുന്നു എന്നു മാത്രം വിശ്വസിക്കാം.

കവി സ്തുരിക്കുന്ന ബാണൻ കാടംബരീകാവ്യകർത്താവായ ബാണൻ ആകാമെന്ന് എനിക്കു് അഭിപ്രായം തോന്നുന്നു. പദ്യത്തിൽ സുബ്രഹ്മണ്യപണ്ഡിതന്റെ കവിത്വത്തെയും വാഗ്ഗൈപദവത്തെയും പ്രധാനമായി സ്തുരിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നതാണു് എന്റെ അഭിപ്രായത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനം. ‘ബാണമഹത്ത്വം കവിത്വം വാക്തവ്യം’ എന്നു് ഭാഗ്യ

ത്തിനു ബാണനെ ജയിക്കുന്ന വാഗ്ദൈവത്തോടുകൂടിയവൻ, അയാ
യതു് കവിതാസാമർത്ഥ്യംകൊണ്ടു ബാണനെ തുല്യൻ, എന്ന അർത്ഥം
സംഗതമാകുന്നു.

തുണഗണപാദിപൂർണ്ണ ഭാരതീഞ്ചാലവല്ലി-

മുഖരിതമണിവിണ്ണാമാധുരീമാദധാനാ

സമുചിതരസധാരാവാനിനീ സൽകവീനാം

ജയതി ബിരുദമോലാ ഭട്ടബുണസ്യ വാണീ.

(ചന്ദ്രോ. ഭാ. ൧) എന്നും “ഛായവസതിഃ പഞ്ചബാണശ്ച ബാണഃ”
(ജയഭേവൻ) എന്നും മറ്റും ഓരോ കവികൾ ബാണനെ പ്രശംസിച്ചി
രിക്കുന്നത് നോക്കുക. ‘ഉക്തം ക്ഷിപ്രം വെൽവോൻ’ എന്ന ഭാഗ
ത്തിനു നേരേ നിന്നു വാദിച്ച പ്രതിയോഗികളെ ജയിക്കുന്നവൻ എന്ന
അർത്ഥവും സംഗതമാകുന്നു. അതിനും സുബ്രഹ്മണ്യൻ സമർത്ഥൻ എന്നു
സിദ്ധിക്കുന്നു. ഈ അർത്ഥത്തെ പുരസ്കരിച്ചു വിചാരിക്കുമ്പോൾ, ബാണാ
വ്യനായ ഒരു ആചാര്യൻ സുബ്രഹ്മണ്യന്റെ എതിർക്കുതിയായിട്ടുണ്ടാ
യിരുന്നു എന്നു വന്നുകൂടുന്നു. വ്യാകൃതികാരൻ സ്തരിക്കുന്ന ആരുംതന്നെ
ആകണം ആ ബാണൻ. ശ്ലോകത്തിൽ അലങ്കാരം ശ്ലോകാനുഗുഹീത
മായ സമാസോക്തി.

‘കുന്തപ്രേമാശിഖിനി’ ഇന്ദ്രാഭി പദ്യം കഴിഞ്ഞു് ഒരു പ്രക്ഷിപ്ത
ശ്ലോകവും അതിന്റെ വ്യാഖ്യാനവും ചിന്താതലകത്തിൽ കാണുന്നു.
ആ ശ്ലോകവും വ്യാഖ്യാനവും ഇവിടെ ചേർക്കുന്നത് രസകരമായിരിക്കും.

മദ്ധ്യേ മാർഗ്ഗം മഹിതമഹിളാമണ്ഡിതം മന്ദിരം തപാം

മന്ത്രേ മോദം നയതി നിയതം മദ്ധ്യപൂർവ്വം വിഹാരഃ

യസ്തിന്ദ്രിത്യം വസതി വസുധാ വാസവോ ബാധവോദ്രാ

ലിലാരംഭതാല്പലപരിലസൽ കേശപാശോ രമായാഃ

“അത്രയ.....ഗോദ ഇതി പ്രസിദ്ധഃ കോപി വസുധാ വിബുധഃ ധീവഃ
ആസ്തേ മദ്ധ്യവിഹാരസംജ്ഞേ ദേശവശേഷേ; തതസ്തല്പദ്യനായ
കോപി ശ്ലോകഃ പ്രക്ഷിപ്യതേ.” എന്നു് ഈ പദ്യത്തിന്റെ അ
വതാരിക. ഛാപ്പള്ളിയിലെ മോദൻ എന്നു പേരായ ഒരു രാ
ജാവിനെ ഈ പദ്യത്തിൽ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. ‘പ്രക്ഷിപ്യതേ’ എന്ന
(അവതാരികയിലെ) പദം പ്രസ്തുത പദ്യം പ്രക്ഷിപ്തമെന്നു ധാ
നിപ്പിക്കുന്നുണ്ടു്. “യസ്തിന്ദ്രിത്യം വസുധാവാസവഃ കേശഭാധീ

പരമപരമസ്വരൂപമപി തദീയരാജ്യംഗഭൂതപാൽ സംഗ്രഹപദവീ
 മവഗാഹരത ഇതി പൂജ്യതേ. ബാധവേദഃ ബ്രഹ്മണേശ്വരഃ 'ഭവി
 ജാത്യഗുണമഭ്യഭവബാധവാഃ' ഇത്യമരഃ നിത്യം നിയമേന വസതി.
 രമായാഃ നാരായണപ്രണയിന്യാലീലാരേഖന ലീലാംഗഭൂതേന രക്ഷേത
 ല്ലഭന രക്തകവലയേന 'രക്ഷേതല്ലലം തു കല്പ'നാർമിത്യമരഃ. ശോ
 ഭമാനാ ഭാസ്വരശിരോഭാഗഃ * * * * ഭൂഷിതഇത്യേനേന പുരം കില
 ത്രയോ വിപ്രവരാഃ സംഭൂയ ഭഗവതിം ലക്ഷ്മീം സേവയാ സാക്ഷൽ
 കൃതവന്തഃ തത്ര ച ഭഗവത്പ്രാപ്രസന്നയാസ്സമുർദ്ധ്വനി ലീലാരക്ഷേത
 ല്ലലം നിവിതമാസീൽ. ഇതി കഥാപി കഥാ വ്യജ്യതേ." എന്നു വ്യാഖ്യാ
 നത്തിൽ പറയുന്ന ഭാഗം ശ്രദ്ധേയമാകുന്നു.

മാർഗ്ഗമദ്ധ്യത്തിൽ വിശിഷ്ടകളായ സ്ത്രീകളിൽ അലംകൃതങ്ങളായ
 മന്ദിരങ്ങളോടു കൂടിയ ഇടപ്പള്ളി എന്നു പേരായി ഒരു ഭേദമുണ്ടു്.
 അവിടെ ബ്രഹ്മണശ്രേഷ്ഠനായ ഒരു രാജാവു് അധിപതിക്കുന്നു. അ
 ഭേദം ലക്ഷ്മീഭഗവതിയുടെ സവിശേഷാനുഗ്രഹത്തിന്നു പാത്രമാകുന്നു.
 എന്നു ചിന്താതിലിക്തത്തിന്റെ അനുഭവം. മുൻകാലത്തു് അവിടെ മൂന്നു
 ബ്രഹ്മണർ ഒരുമിച്ചു ചേർന്നു് ലക്ഷ്മീഭഗവതിയെ സേവിച്ചു് പ്രത്യക്ഷ
 മംഗളം. അവരിൽ ഒരാളുടെ ശിരസ്സിൽ ഭഗവത്. അനുഗ്രഹപൂർവ്വം
 സ്വഹസ്തപൂജമായ രക്തകവലയം വച്ചു. ഈ ശ്ലൈശ്മ്യത്തെയാണു്
 ശ്ലോകത്തിലെ അന്ത്യപദം വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നതു്. ഭവിയെ സേവിച്ച
 മൂന്നു ബ്രഹ്മണരിൽ ഒരാളാണു് ഭഗവൽ എന്നും അഭേദത്തിന്റെ
 ശിരസ്സിലാണു് ഭഗവത്. കവലയം വച്ചതെന്നും വ്യാഖ്യാനത്തിൽ
 നിന്നു് ഗ്രഹിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ലക്ഷ്മീസേവ ചെയ്ത മൂന്നു ബ്രഹ്മണ
 തം ഇടപ്പള്ളിയിലെ രാജാക്കന്മാരാകുന്നു എന്നു വിചാരിക്കേണ്ടുന്ന
 താണു്.

തച്ച ക്ഷേത്രം പഥി പശുപതേയുത്ര ച ദ്വാദശ ഭൂമി-
 വാജാവേകാദശ ച നിവസത്യസ്തകന്മാ നിലിന്ദാഃ ||
 സാ ചാദൂരേ പ്രവഹതി സരിൽ സോദരി തമുപർണ്ണ-
 ശൃംഗീ മാഹേദയപുരവധുരോജമുണ്ണീകൃതോൽഭിഃ || ൩൫ ||

ഉണ്ടല്ലോ പോംവഴിക്കാ ശ്ലീവനിചന്ദനമിത്-
 അമളിപാശ്വതിതണ്ടും

രണ്ടാം പിന്നീടൊരേട്ടം പുനരപി പതിനൊ-

രാം സുരന്മാരിരിപ്പു-

വണ്ണിക്കത്തക്കമാഹോദയപുരമടവാർ-

ക്കൊങ്കമലുമ്മിതട്ടി-

മുണ്ണിക്കും മുണ്ണിയാറുണ്ടരികിടനജയാ-

നാമുപണ്ണിക്കത്തത്രേ

|| സത ||

ശ്രീ. സത. ഒരു മഹാഭക്തനായ വണ്ണിക്കത്ത. ഇതിൽപ്പോൾ.....
 നിലയായ പാലാഴിയിൽ ആ ശിവനിലയം ഉണ്ടല്ലോ. ഏതാ അന്വ
 യം. മഹാഭക്ത വഴിക്ക് ആ പ്രസിദ്ധമായ ശിവന്റെ അമ്പലം ഉണ്ട്.
 അതിന്നടുത്തുപോയി. സുരന്മാരിരിപ്പു അതിനകത്തു പന്തി
 രണ്ടാം, മണ്ടാം, എട്ടാം, പതിനൊന്നാം ആകെ മുപ്പത്തിമൂന്നു ദേവന്മാർ
 ഉണ്ട്. ഇവിടെ പന്തിരണ്ടു ചോദശാഭിത്യന്മാരെയും രണ്ട് അശ്വിന
 ദേവയും ഒരു അഷ്ടവസുക്കളെയും പതിനൊന്ന് ഏകാദശ തുന്മാരേ
 യും കുറിക്കുന്നു. ഇന്ദ്രൻ, ധാതാവ്, പഞ്ജന്യൻ, തപശ്ചാവ്, പൃഷ്ഠാവ്,
 അതുരവ്, ഭരതൻ, വിവസ്വാതൻ, വിഷ്ണു, അംശുമാൻ, വരുണൻ,
 മിത്രൻ എന്നിവർ ചോദശാഭിത്യന്മാർ. ആപൻ, ധ്രുവൻ, സോമൻ,
 അലപരൻ, അനീലൻ, പ്രത്യുഷൻ, അനലൻ, പ്രഭാസൻ എന്നിവർ
 എട്ടു വസുക്കൾ. അജൻ, ഏകപാദൻ, അഹിർബുദ്ധ്ന്യൻ, തപശ്ചാവ്,
 തദ്രൻ, ഹരൻ, ശംഭു, ത്ര്യംബകൻ, അപരാജിതൻ, ഇശാനൻ,
 ശ്രീഭവൻ എന്നിവർ ഏകാദശതുന്മാർ. വണ്ണിക്കത്തക്ക.....
 മുണ്ണിക്കും ശ്യാഖിരണതായ മാഹാത്മ്യത്തോടു കൂടിയതും തിരുവ
 ന്ണിക്കത്തു ജലകീഡ ചെയ്യുന്ന സ്ത്രീകളുടെ സ്നേഹത്തിൽ വെന്ന് അ
 റിച്ച് തിരുമാലകൾ പെടിയുന്നതും ആയ; ഈ വിശേഷം സ്നേഹാ
 ഭക്തി കാർത്ത്യായേയും അപാര സ്ത്രീകളുടെ ധൈര്യമനസ്സോടൊപ്പം
 ങ്ങത്തയും ധരിപ്പിക്കുന്നു. “പത്യാധരോത്സേധനിപാതമുണ്ണിതാഃ”
 എന്ന് (ക. സാ.) ഭാഷ്യം. മുണ്ണിയാറുണ്ടരികിൽ മുണ്ണിനടി.
 പെരിയാർ. കരുത്തിന്റെ അടുത്തുണ്ട്. മുണ്ണിക്കും മുണ്ണിച്ചുടക്കം
 ഞ്ഞിക്കുന്നതെന്ന് സരസനായ കവി അത്കല്പന ചെയ്തിരിക്കുന്നു.

താമരപർണ്ണിക്ക് അതും അനുജയാമത്രേ
 താമരപർണ്ണിയുടെ സോദരിയാകുന്നു.
 രാജിന്റേയും ഉല്പത്തി സഹ്യകൽ നിന്നെന്ന് ഭാവം.

കവി ഇവിടെ സ്മരിച്ചിരിക്കുന്നത് തൃക്കാക്കരക്ഷേത്രത്തെയാണ്
 ന് ചില പണ്ഡിതന്മാർ പറയുന്നു. തൃക്കാക്കര പൂർവ്വകാലത്തു് കേര
 ഉത്തിൽ വളരെ പ്രാധാന്യത്തോടു കൂടിയ ഒരു ക്ഷേത്രമായിരുന്നു.

ഹരനും ഹരിയും സുരാസുര-
 സ്ഥിരയോഗാധ്യക്ഷിപ്രതിഷ്ഠയിൽ
 ചിരമുണ്ടു വിളങ്ങിടുന്നിതാ-
 സ്സരസാഗ്രാത്സവദേവഭൂമിയിൽ.

എന്ന് ക്ഷേത്രത്തിന്റെ മഹാത്മ്യത്തെപ്പറ്റി കേരളം (സ. ൩) കാവ്യ
 ത്തിൽ പറയുന്നു. ഇതു സംഭവശക്തിയെ വർണ്ണനയോടു യോജിപ്പിരി
 ക്കുന്നുണ്ട്. ഭാസ്കരവിവർണ്ണനമാളിന്റെ കാലത്തു് അവിടെ ഒരു
 വലിയ ഉത്സവം നടത്തിവന്നിരുന്നു. കഷ്ടേകം തിരുവോണത്തിന്റെ
 അന്ന് കൊടിയേറും, ചിങ്ങത്തിൽ തിരുവോണത്തിന്നു കൊടിയിറക്കു
 കയും ചെയ്യും. ഇങ്ങനെ ഇരുപത്തിയെട്ടു ദിവസം ഉത്സവം നടത്തുന്നു.
 കേരളത്തിലെ സകല രാജാക്കന്മാരും മഹാബ്രാഹ്മണരും ഭഗവാഴിക
 ുളം തൃക്കാക്കര ഉത്സവത്തിന്നു വരണമെന്നാണ് നിശ്ചയം. ഉത്സവ
 ത്തിന്റെ ഒടുവിലത്തെ ദിവസമാണ് ചിങ്ങമാസത്തിലെ പ്രസിദ്ധ
 മായ തിരുവോണം. വല്ല സംഗതിവശമേ അന്ന് അവിടെ ചെന്നു
 ചേരുവാൻ നിവൃത്തിയില്ലാതെ വരുന്ന ജനങ്ങൾ സ്വപ്നാർത്ഥത്തിൽ വെച്ചു്
 ഉത്സവം ആഘോഷിക്കുന്നു. അങ്ങനെ തിരുവോണം മലയാളികൾക്കു്
 പ്രധാനമായിത്തീർന്നു. കാണത്തിന്റെ അന്ന് തൃക്കാക്കര ദേവന്റെ വി
 ഗ്രഹം ഗൃഹങ്ങളിൽ മണ്ണുകൊണ്ടു് ഉണ്ടാക്കി പൂജിക്കുന്നതു പതിവാണ്
 ല്ലേം. കൊച്ചി മഹാരാജാക്കന്മാർ നടത്തുന്ന പ്രസിദ്ധമായ അത്തച്ച
 മയം തൃക്കാക്കര ഉത്സവത്തിന്നു പൊകുന്നതിനുള്ള പുറപ്പാടാണെന്നു
 പറയപ്പെടുന്നു. പൂർവ്വകാലത്തു് ക്ഷേത്രം വലിയ നിലയിൽ ഇരുന്നി
 രുന്നു എന്നതിന്നു ലക്ഷ്യങ്ങൾ ഉണ്ടു്. തിരുവിതാംകൂറിൽ കുന്നത്തുനാടു്
 താലൂക്കിൽ തൃക്കാക്കരപ്പുഴക്കിടയിൽ ഈ ക്ഷേത്രം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു.

പ്രകൃതത്തിൽ കവി സ്മരിച്ചിരിക്കുന്നത് തൃക്കാക്കര ദേവനെ
 ആയിരിക്കുവാൻ ഇടയില്ല. എന്നെന്നാൽ വിഷ്ണുവാണ് അവിടെ
 ഭൂമി. ആലുവയിലെ പ്രസിദ്ധമായ ശിവക്ഷേത്രത്തിലെ ദേവനെയോ
 യിരിക്കുണം സ്മരിച്ചിരിക്കുന്നത്.

“അത്ര വിപ്രമന്ദിരാൽ ത്രയത്രിംശദ്ഭവഖലസംജ്ഞകം സ്ഥാനം മധി കൃത്യഗന്തം മാഗ്ഗഭയമസ്തി” എന്ന് ചിന്താതിലകത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നത് ഇവിടെ ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടതാകുന്നു. ഇവിടെ ‘ഭവഖലം’ ‘ഭവേർക്കള’ത്തിന്റെ സംസ്കൃതരൂപമായി വിചാരിക്കണം.

പെരുമാക്കുന്നതുടെ തലസ്ഥാനവും കേരളത്തിന്റെ പ്രാചീനചരിത്രത്തിൽ സർവ്വമാ പ്രാധാന്യം ഏറിയതുമായ തിരുവഞ്ചിക്കുളമാണ് കവി സ്മരിക്കുന്ന മഹോദയപുരം. കേരളം വാണിജ്യ പെരുമാക്കുന്നതിൽ രണ്ടാമത്തെ ആളായ മഹോദയനാണ് ഈ നഗരം നിർമ്മിച്ചത്. അതുകൊണ്ട് മഹോദയപുരം എന്ന് സ്ഥലത്തിന് നാമം സിദ്ധിച്ചു.

വെട്ടുക ഇൻഡ്യയിലും മഹോദയപുരം എന്ന പേരായി ഒരു ഭാഗം ഉണ്ട്. മഹാകവിനായ രാജശേഖരൻ “കഥം ഏതേ മഹോദയ മഹാനഗരലീലാവതംസാ വിഭവാംസഃ സാമാജികാഃ” എന്ന് ബാലഭാരതം നാടകത്തിലും, “ഇദം പുനസ്തതോപി മന്ദാകിനീപരിക്ഷിപ്തം മഹോദയം നാമ നഗരം ഭൂമ്യതേ” എന്ന് ബാലരാമായണം നാടകത്തിലും പറഞ്ഞിരിക്കുന്നത് പ്രസ്തുത മഹോദയപുരത്തെപ്പറ്റിയാകുന്നു. “കാന്യകുബ്ജം മഹോദയം” എന്ന് ഹൈമനാഥമാലയിലും, “മഹോദയഃ കാന്യകുബ്ജേ” എന്ന് വിശ്വത്തിലും പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഭാഗങ്ങളും ഇവിടെ ശ്രദ്ധവുണ്ടാകുന്നു.

ഇവിടെ സ്മരിച്ചവ കൂടാതെ മൂന്നാമത് വേറെ ഒരു മഹോദയപുരമുണ്ട്. അതു പെരുരാണികമാകുന്നു. ബ്രഹ്മപുത്രനായ കശനാ കശാംബൻ, കശനാഭൻ, ധൃതരജസ്, വസു എന്നു പേരായി നാലു പുത്രന്മാർ ഉണ്ടായി. ഇവർ ഭാരോരുത്തരും കാരാ നഗരം നിർമ്മിച്ചു. ഇവരിൽ രണ്ടാമനായ കശനാഭൻ ഉണ്ടാക്കിയ നഗരത്തിന് മഹോദയപുരം എന്നു പേരാകുന്നു.

ഉണ്ടാക്കിയൊരു പുരി കൈശാംബിയെന്നു ജ്യേഷ്ഠൻ
രണ്ടാമൻ മഹോദയമെന്നുള്ള പുരത്തേയും
എന്ന് (പകരള. രാമം.) പറഞ്ഞിരിക്കുന്നത് കാണുക.

ആദ്യം സ്മരിച്ച രണ്ടു മഹോദയപുരങ്ങളും ഒന്നെന്ന് ചില വിശേഷപണ്ഡിതന്മാർക്കു തെറ്ററിയാതെയുണ്ട്. നാലമെക്യംകൊണ്ട് സംഭവിച്ച ഭൂമമത്രേ അതിന്നു മൂലം. കലശേഖരൻ, വാസുദേവകവി മുതലായ കേരളപണ്ഡിതന്മാർ കാശ്മീരഭാഗത്തുനിന്നു ചിലർ അഭിപ്രായപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത് നാമഭൂമിയിലുമെന്നു വിചാരിക്കുവാനേ അമുളളൂ.

മഹോദയപുരത്തിൽ തിരുവഞ്ചിക്കുളം എന്ന ഭാഷയിൽ ചേർ. അഞ്ചുക്കുള പുഴയോരായിരുന്നതിൽ എന്ന പദത്തോടു ചേർന്നു തിരുവഞ്ചിക്കുളം ഉണ്ടായി. സംസ്കൃതത്തിൽ വഞ്ചുളം എന്നും ഭാരതത്തിൽ വ്യവഹാരം ഉണ്ടു്. “ഗോവിന്ദഃ പാലിയേശോ ഗിരിശമലിനവീകാരയൻ വഞ്ചുളേരം” എന്നു് ക്ഷേത്രത്തിനടുത്തു കർഷകത്തിൽ കൊത്തിയിരിക്കുന്നതായി കാണുന്നു. ഗോവിന്ദനാമമായ ഒരു പാലിയേശൻ തിരുവഞ്ചിക്കുളം ക്ഷേത്രം പുതുക്കിപ്പണിക്കഴിപ്പിച്ചതിനെ പ്രസ്തുത ശിലാഭരവ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. തിരുവഞ്ചിക്കുളപരത്തിലെ ‘ഇ’കാരം നിരക്കമായ വ്യവഹാരത്തിൽ സംഭവിച്ചതാണു്. അഞ്ചുക്കുളൻ എന്ന പേരുടെ പേരാകുന്നു. മുൻകാലത്തു് അഞ്ചുക്കുളൻ എന്ന പേരുണ്ടിതു് ഒരു മാതാൻ അമ്പലത്തിൽ ജോലിക്കാരനായിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. ആ മാതാൻ ഉദ്ദേശിച്ചു് “അഞ്ചുക്കുളം സംഖ്യവിളി” എന്നു് രാത്രിയിൽ പതിവായി പള്ളിയിറയെഴുന്നള്ളിയ്ക്കുവാനു വിളിച്ചു പറയാറുണ്ടു്.

ക്ഷേത്രത്തിൽ ഗിവിന്ദാണു് പ്രധാന മുർത്തി. വേദവും അനേക ഭാവനാഭാര പ്രതിഷ്ഠിച്ചിട്ടുണ്ടു്. അമ്പലത്തിൽ അകത്തു് ഒരു ഭാഗത്തു് ചാരമാൻപെരുമാളിന്റെയും സുന്ദരമുത്തറിയുടേയും വിഗ്രഹങ്ങൾ പ്രതിഷ്ഠിച്ചു പൂജിച്ചുവരുന്നു. മലയാളക്ഷേത്രങ്ങളിൽ നടപ്പില്ലാത്ത “പള്ളിയിറയെഴുന്നള്ളിയ്ക്കുക” മതലായ പല നടപടികളും തിരുവഞ്ചിക്കുളത്തുണ്ടു്. ഇവയ്ക്കു പരദേശവാസികളോടാണു് അടുപ്പം.

ചിങ്ങപുരംതളി, തൃക്കുലശേഖരപുരം, തിരുത്തളി, മേത്തളി, മടത്തളി എന്നിങ്ങനെ പല ക്ഷേത്രങ്ങളും തിരുവഞ്ചിക്കുളത്തുണ്ടു്. പ്രധാന ക്ഷേത്രത്തിനടുത്തു് ചാരമാൻപെരുമാളിന്റെ കാവിലകം നിന്നിരുന്നു. ആ സ്ഥലം ഇന്നു കൊച്ചിഗവൺമെൻറിൽ നിന്നു് കുഴിഞ്ഞ സ്ഥലമാക്കിയിട്ടു പ്രത്യേകം രക്ഷിച്ചുവരുന്നു. ചാരമാൻ കാവിലകം എന്ന പേരിൽത്തന്നെ പ്രസ്തുത സ്ഥലം ഇന്നും അറിയപ്പെടുന്നു. തളി എന്ന പേരോടു കൂടിയ അമ്പലങ്ങൾ പെരുമാക്കുമ്മാരടെ പരദേശവാസികളോടു കൂടിയിരിക്കുന്നു.

ഭോജപുരിനാമയെ കലശേഖരപുരമാളിന്റെ കല്ലത്തു് മഹോദയപുരം പേരുള്ളതിലെ ഒരു ഉജ്ജയിനിയാണി ശാഭിച്ചിതെന്നു്. യമക പ്രപഞ്ചവിധാതാവായ വാസുദേവിരി, മലിതമുത്തിയായ പത്മാലൻ മുതലായവർ അന്നു മഹോദയപുരത്തെ അലങ്കരിച്ചിരുന്ന മഹാകവികളാണു്. തോലൻ പെരുമാളിനെ നായകനാക്കിക്കൂട്ടിച്ചു് മഹോദയപുരം

ശബരിതം എന്ന് ഒരു കാവ്യം നിർമ്മിച്ചിട്ടുണ്ട്. അതു കണ്ടുകിട്ടിയില്ല. അതിലെ ഒരു ശ്ലോകം ഇവിടെ ചേർക്കുന്നു.

യത്രാഗനാഃ പ്രാപ്താഃ ശുഷ്കാണാം
കേളീചകോരാനതിലംഘിതാഭം
സൗധാഗ്രമാനീയ സമീപഭാജം
താരാസരണ്യം സഹ യോജയന്തി.

ഈ കാവ്യത്തിൽ അനന്തകൃഷ്ണന്റെ പദങ്ങളെ നാമധേയീകരിച്ചിരിക്കുന്നു.

'പെരിയാർ കിഴക്കു മലയിൽനിന്ന് മരമവിച്ചു' ചൊല്ലാൻ, ആലുവ, കൊടുമുളകൾ എന്നീ പദങ്ങളിൽകൂടി ഒഴുകി കടലിൽ ചെന്നുവീഴുന്നു. നദിയുടെ ചൊല്ലാൻ ആലുവയായിലും ഉള്ള ഭാഗത്തിന് ആലുവാപ്പഴയെന്നു പേർ പറയുന്നു. കേരളത്തിലെ ഒരു പ്രസിദ്ധമായ സുഖവാസ സ്ഥലമാണ് ആലുവ. പലനൽകാലത്തു് അസംഖ്യം ജനം ഭൂരികിൽ നിന്ന് അവിടെ വന്നു സുഖാനുഭവത്തിന് പാറ്റുവാറാണു്. വിശ്വവീരനായ ടിപ്പുവിന്നും സൈന്യത്തിന്നും പരാജയം ചെറിയതു് ഈ പുഴയുടെ കരയിൽവെച്ചുകൊണ്ടാൽ, അങ്ങനെയു് ഈ നദിക്ക് ഒരു പ്രാധാന്യം സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നു.

കൈകലനാശമാക്കും ഭാഷാചമ്പുവിൽ ആലുവാപ്പഴയെപ്പറ്റി ഒരു മഹാഹരിമായ വർണ്ണന ഉണ്ടു്. അതു് ഇവിടെ ചേർക്കും. "പേരാറായ കലനാശി കലനം മുഷ്ണിതബലധിധിഷ്ഠിതകലംബാവക്ഷാസമയ ജലാന്തജ്ഞാനസ്വയമുൽഭൂതമഹാപര ബാലം വ. യംബാതരേക്കരയ്ക്കു് സുകലാസരിൽ പരിമഹിമ ഭാഗം നിത്യതമഹോത്സവധംബര സംഭൃതഗൗരീ സംഭൃതപുണ്യസ്താനാനഗ്രഹകൃത്യപവിത്രാമുക്താധവള വിതുലസപാലപാലകപുണ്യ മുഷ്ണിതടിനിയുമുല്ലാസത്തൊടു."

ലോകത്തുതന്നെ ശ്രീകങ്കരാചാര്യസ്വാമിയുടെ ജന്മദേശം ആലുവാപ്പഴയുടെ പട്ടണക്കരയിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന കാലടിയാകുന്നു. സന്ദേശത്തിൽ ആചാര്യസ്വാമിയെ സ്മരിച്ചുകാണാത്തതു്, അതുണ്ടായ കാലത്തു് ആ പണ്ഡിതൻ അവിടെയില്ലാത്തതുകൊണ്ടാണെന്നു വിശ്വസിക്കണം. പണ്ഡിതന്മാരായ മഴമംഗലത്തു നമ്പൂരിമാരുടെ ഒരു ശാഖയും ആലുവാപ്പഴയുടെ പട്ടണക്കരയിൽ കാലടിയിടുത്തു താമസിച്ചിരുന്നതായി വിവരിക്കുകയാൽ ചങ്ങപ്പുണ്ടു്.

കാഞ്ചനംബുദാകരതഃ കഞ്ചിതാൻ വാഗുരാഭിഃ
 ഷിപ്തപാഷിപ്താ പുളിനതളിമേ ക്ഷിപ്രമസ്ത്യാസ്തീന്ദ്രഃ ||
 ഭാഗൈശരാശാകലിതമതിഭിർഭക്ഷ്യസി പ്രേയുമാണാ
 നൈകാ നൈകാ നവജലധരവ്യുഹകൃഷ്ണൈർനഭീഷ്ണൈഃ || നൃന്ദ ||

കാലത്തേ ചെന്നിറങ്ങിത്തന്നൊട്ടു വാലവീ-

ശീട്ടു ശംഖിന്റെറകൂട്ടം

വാലത്താൻ കയ്യലാക്കിട്ടുറയൊട്ടു കരയിൽ-

കൊണ്ടിറങ്ങിട്ടു വീണ്ടും

ശീലം വെള്ളത്തിൽ മുങ്ങുന്നതിനടയ കർ-

ങ്കാർനിറംകൊണ്ടു കൂററൻ-

വാലന്മാർ വഞ്ചിപ്പുല്ലാപ്പുഴയിൽ വളരെയാ-

ടിപ്പുതങ്ങിയു കാണാം || നൃന്ദ ||

ശ്ലോ. നൃന്ദ. പുഴയിൽ കയ്യലാക്കി ചിട്ടിപ്പന്ന വാലന്മാരെ വഞ്ചി
 ക്കുന്നു. കാലത്തേ.....വീശിട്ടു കർ വെള്ളക്കമ്പോൾ ചെന്ന
 തക്കംനോക്കി വലയിട്ടു. ശംഖിന്റെ.....ലാക്കി ശംഖുകൾ
 കക്കുകൾ, ധാരാളമായി കയ്യലാക്കി. കരയിൽ.....വീണ്ടും
 അത്യാഗ്രഹത്തോടുകൂടി അവ കരയിൽ കൊണ്ടുവെച്ചു പിന്നെയും. ദൂർ
 വാലന്മാർ കക്ക എത്ര വാരിയിട്ടും അലംഭാവം വരുന്നില്ല. എടുക്കുന്ന
 വ കരയിൽ കൊണ്ടുവെച്ചു വീണ്ടും വന്നു മുങ്ങുന്നു എന്ന് ഭാവം. ശീലം
വാലന്മാർ വെള്ളത്തിൽ മുങ്ങുന്നതിനു ശീലം ഉടയ കുരിങ്കൾ
 നിറംകൊണ്ടു കൂററൻവാലന്മാർ എന്ന്. അനപയം. ആഴമേറിയ പുഴ
 യിൽ മുങ്ങുന്നതിനു നല്ല പരിചയം നേടിയവരും കാര്യപോലെ കാര്യത്തിനുള്ളവരും
 കാളയെപ്പോലെ തടിച്ചു ബലമേറിയ ശരീരത്തോടു കൂടിയവരും ആയ വാലന്മാർ. നല്ല പരിചയം വന്നവർക്കില്ലാതെ പുഴ
 യിൽ മുങ്ങി കക്ക വാങ്ങാൻ സാധിക്കയില്ലെന്നു ഭാവം. വഞ്ചിപ്പു
വളരെ വളരെ വഞ്ചി വെച്ചു ആ പുഴയിൽ എന്ന് അനപയം.
 അനേകം പേർ അവിടെ താണികൾ കാട്ടി.....അന്നോടുകൂടി
 കൂടിക്കുന്നതു നിനക്കു കണ്ടെന്ന് കഴിയും-

സംസദീചീസിചയപുളിനശ്രോണിശിഞ്ജാനമംസീ-

കാഞ്ചി ഭ്രാമുച്ഛിഹരനയനം കീണ്ണശൈവാലകേശം ||

ആസീദന്തീമതിരസഭരാദാനതാവർത്തനാഭിം

ഭൃഷ്ടാ ക്ലാന്തഃ കഥ്മിവ ഭവാംസ്താമസംഭാവ്യ യാതാ || നൃ ||

കല്ലോലപ്പട്ടഴിഞ്ഞാ പ്പുളിനകടിയില-

നാളിയാം കാഞ്ചി ശബ്ദി-

ച്ചല്ലോ മീൻകണ്ണിളക്കി ചിതറുമൊരുകരി-

ഞ്ചളിയാം ക്രന്തലോടും

മെല്ലെന്നാവർത്തമാം നാഭിയൊടതിരസമാ-

ന്നു നല്ലൊട്ടു

തെല്ലൊന്നാക്ലാന്തനാമങ്ങതിനെയവിടെയൊ-

ന്നാഭരിക്കാതെ പോമോ? || നൃ ||

ശ്ലോ. നൃ. നഭിയെ വണ്ണിക്കുന്നു. നഭിയെ നായികയായി കല്പി
ച്ചിരിക്കുന്നു. കല്ലോല.....ട്ടഴിഞ്ഞു തിരമാലയാകുന്ന പട്ട് ഉടു
ക്കുന്ന വസ്ത്രം സ്ഥാനത്തു നിന്നു ഭംഗിച്ചും, നായികാപക്ഷത്തിൽ തിര
മാലയ്ക്കു തുല്യമായ പട്ട് അഴിഞ്ഞു എന്നു് അർത്ഥം. ആപ്പുളിന.....
ച്ചല്ലോ അതിന്റെ മണൽത്തിട്ടയാകുന്ന കടിപ്രദേശത്തു് അന്നങ്ങു
ടെ കൂട്ടമാകുന്ന അരഞ്ഞാൺ ശബ്ദമുണ്ടാക്കിയും; മണൽത്തിട്ടയ്ക്കു തുല്യ
മായ, അന്നസമൂഹംപോലെ എന്നിങ്ങനെ നായികാപക്ഷത്തിലർത്ഥം.
മീൻ.....ക്രന്തലോടും മത്സ്യമാകുന്ന കണ്ണു് ചലിപ്പിച്ചും അഴി
ഞ്ഞു ചിതറിയ കറുത്ത പായലാകുന്ന തലമുടിയോടു കൂടിയും, തലമുടി
അഴിഞ്ഞതും എന്നു് ഭാവം. മത്സ്യംപോലെ എന്നും, പായലുപോലെ
എന്നും അർത്ഥം. മെല്ലെ.....നാഭിയോടു മന്ദമായി മുഴിയാകുന്ന
നാഭിയോടുകൂടി മുഴിപോലെ നാഭി എന്നും അർത്ഥം. "സ്യാദാവർത്തം
ഭസാം ഭ്രമഃ" എന്നു് അമരം. നാഭി നാഭിപ്രദേശം പൊക്കിരം.
"ആവർത്തമാം നാ-ഭിയോടു" എന്ന ഭാഗത്തിൽ യതിഭംഗമുണ്ടു്.

അതിരസ്ഥമാണു് അങ്ങു് അതിരസ്തം ആനും. അവിടെ ഏറ്റവും രസത്തോടുകൂടി. രസത്തിനു വെള്ളം, സന്തോഷം, ശൃംഗാരരസം, എന്ന് മൂന്നു വിധം അർത്ഥം. നായികാപക്ഷത്തിൽ ഒട്ടവിലത്തെ അർത്ഥം ഗംഭീരം. നല്ലാർ നല്ല, ആർ, എന്ന് രണ്ടായും, നല്ലാർ എന്ന് ഒന്നായും രണ്ടുവിധം പദം. നിമ്ലജലയായ നദിയെന്നും, സുന്ദരിയായ സ്രീയെന്നും അർത്ഥം. അടുപ്പു അടുത്തു വരുന്നു. തിരമാല, മണൽതിട്ട, അരയന്നം, മത്സ്യം, പായല്പു, മുഴി, ജലം, എന്നിവ ശോഭിക്കുന്നതുകൊണ്ടു് മനോഹരമായ പുഴയെന്നു നദീപക്ഷത്തിൽ ഭാവം. വസ്രം, കടി, കാഞ്ചി, കടാക്ഷം, തലമുടി, നാഭി, ശൃംഗാരരസം, (അനുരാഗം) എന്നിവയോടുകൂടിയ സുന്ദരിയെന്നു നായികാപക്ഷം. വസ്രം അഴിയുക, അരഞ്ഞാൺ ശബ്ദിപ്പിക്കുക, കടാക്ഷം ഉണ്ടാകുക, തലമുടിയഴിയുക, സമീപത്തു വരിക, എന്നിവ നായികയുടെ അനുരാഗത്തെ വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്ന ചേഷ്ടകളാകുന്നു.

ലജ്ജാം ച ധത്തേ വിമുഖീ ച പശ്യേൽ-
പാദേന ഭൂമിം വിലിഖേൽ സ്ഥിതാ ച
വ്യനക്തി ഗാത്രം കരുതേ ച ഹാസ്യം
ദൃഷ്ട്വാ കടാക്ഷം നയനേ വിദധ്യാൽ.

എന്നു് ശാസ്രത്തിൽ പറയുന്ന അനുരാഗിണീലക്ഷണങ്ങൾ ഇവിടെ സ്മരിക്കേണ്ടതാകുന്നു. അനുരാഗചേഷ്ടകളെ പ്രകാശിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് സ്വയം കാമുകന്റെ സമീപത്തു ചെല്ലുന്ന ഒരു നായികയുടെ ധർമ്മം ഇവിടെ പ്രതീയമാനമാകുന്നു. എന്തല്ലൊന്നാ.....പോമോ ആ ക്ലാന്തനാം അങ്ങു് അതിനെ അവിടെ തെല്ലൊന്നു് ആദരിക്കാതെ പോമോ? യാത്രയിൽ ക്ഷീണത്തോടുകൂടിയ നീ പുഴയെ അവിടെ അല്ലമെങ്കിലും ആദരിക്കാതെ പോകുമോ? ഇല്ല. 'താമസംഭാവ്യ യാതാ' എന്ന മൂലത്തിനു് "അസംഭാവ്യ സഖിലപാനാദിനാ താമചരിതാർത്ഥ യിതപാ" എന്നു് ചിന്താതിലകം. ജലപാനംകൊണ്ടും ഹിതാനുസരണംകൊണ്ടും അവളെ ആദരിക്കാതെ എന്ന് അർത്ഥം. ക്ലാന്തൻ നീ അങ്ങനെ ചെയ്യേണ്ടതു് ആവശ്യം എന്നു് ധ്വനി. അനുരാഗവിവശയായ ഒരു സുന്ദരി സ്വയം സമീപത്തു വന്നു് ആശ്രയിക്കുമ്പോൾ, അവളെ സന്തോഷിപ്പിക്കുകയാണു് വേണ്ടതെന്നു് നായികാപക്ഷത്തിൽ ധ്വനി. ഭൂമിയിൽ നല്ലാർ മൂലത്തെ അതിശയിക്കുന്നതും ഏകദേശംഗമവും

അതു ഒരു ശ്ലോകപ്രയോഗമായിട്ടുണ്ട്. ഈ പദ്യം പരിഭാഷകന്റെ പദപ്രയോഗമർമ്മത്തെയെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു.

ഉത്തീർണ്ണസ്താമുദധിഭയിതാമുത്തരേണ ക്രമേമം
രാജത്വത്തിലിപഥയരഥാനീകനീം രാജധാനീം ||
രാജാമർമ്മത്തായിയമിതനൂണാമാനനെർഭൂരിധാതാം
രാജാ രാജേത്യവനിവലയേ ഗീയതേ യസിഭേതഃ || നവ ||

മേലായങ്ങൊരുകേരിച്ചിതമൊടയി! വട-

ക്കേക്കരപ്പുകു കാണു
കാലാൾ, തേരാനയശ്ചപ്പടകൾ വിലസി രാ-
ജിക്കമാ രാജധാനി

മേലായ് തന്നാട്ടുകാരെപ്പദവിയാട ഭരി-
ക്കുന്ന രാജാക്കളാസ്യ-

ത്താലാ സ്ഥാനത്തു വാഴും നമ്പമണിയെ മഹാ-
രാജനെന്നോതിടുന്നു || നവ ||

ശ്ലോ. നവ. മഹോദയപുരത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു. മേലായ്.....
ടയി അയി അങ്ങ മേലായ് ആര കേരി ചിതമൊട്ട് അല്ലയോ ശുകമേ
നീ ആര കടന്നു വേണ്ടതുപോലെ. വടക്കേ.....രാജധാനി
പുഴയുടെ വടക്കേക്കരയിൽ ചെന്നു, കാലാൾസൈന്യം, തേര്, ആന,
കുതിരപ്പട മുതലായവയോടുകൂടി ശോഭിക്കുന്ന മഹോദയപുരത്തെ.
രാജധാനി രാജാവ് ഇരിക്കുന്ന പ്രധാന സ്ഥലം. "രാജാഃ പ്രധാന
നഗരീ രാജധാനീതി കത്വതേ" എന്ന് ശബ്ദാർത്ഥം. പൂർവ്വാലം
മഹോദയപുരത്തിന്റെ സ്ഥാനം, സൈന്യസിലമായ പ്രഭാവം, എന്നി
വയെ ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. ഉത്തരാലത്തിൽ അവിടെ വാഴുന്ന രാജാക്ക
ന്മാരുടെ വൈശിഷ്ട്യത്തെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. മേലായ്.....
രാജാക്കൾ സ്വധർമ്മം അനുസരിച്ച് തങ്ങളുടെ നാട്ടുകാരായ പ്രജ
കളെ അധഃസ്ഥാപിച്ച് കൂടി ഭരിക്കുന്ന രാജാക്കന്മാർ. മേലായ് രാജ
ധർമ്മം അനുസരിച്ച് ഭംഗിയായി,

നൃപസ്യ വർണ്ണാശ്രമപാലനം യൽ-
സ ഏവ ധർമ്മോ മനുനാ പ്രണീതഃ

എന്ന് രഘു. (സ. ൧൪.) പദവി രാജാവിന്റെ നില. രാജാക്കൾ ചെറിയ രാജ്യങ്ങളുടെ നാഥനായ രാജാക്കന്മാർ. ഖണ്ഡമണ്ഡലാധിപതികൾ. ആസ്യ.....മണിയെ തങ്ങളുടെ മുഖംകൊണ്ട് മഹോദയപുരത്തു വാഴുന്ന രാജാവിനെ മഹാ.....തിടുന്നു മഹാ രാജൻ എന്നു പുകഴ്ത്തിപ്പറയുന്നു.

“രാജാഹസ്തവിദ്യഋച്ഛ” എന്ന പാണ്ഡിത്യവും അനുസരിച്ച് മഹാരാജാ എന്ന രൂപം മഹാരാജഃ എന്നായിത്തീരുന്നു. തദനുസരണം ഭാഷയിൽ മഹാരാജൻ എന്ന് രൂപം സിലിക്കുന്നു. പ്രകൃതത്തിൽ രാജൻ സംബുദ്ധിയല്ല, പ്രഥമ ഏകവചനം എന്നു പ്രത്യേകം സ്തുതം വ്യം. മഹാരാജൻ എന്ന രൂപത്തിനു സാധാരണ വ്യവഹാരത്തിൽ സ്ഥാനം വളരെക്കുറവാകുന്നു. അതിന്റെ സ്ഥാനത്തു ഭാഷയിൽ മഹാ രാജാവ് എന്നു പ്രയോഗിച്ചുവരുന്നു.

മൂലത്തിലെ ‘രാജാ രാജേത്യവനിവലയേ’ എന്ന ഭാഗത്തിന് രാജാ, രാജാ, ഇതി, അവനിവലയേ എന്ന് പദപ്ലേഭം. രാജാവ് രാജാവ് എന്നു ഭൂമിയിൽ കീർത്തിക്കപ്പെടുന്നു എന്ന് അർത്ഥം. രാജാ രാജാ എന്നിവ ഭിന്നപദങ്ങളായിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിക്ക് മഹാരാജൻ, രാജരാജൻ എന്നിങ്ങനെ അർത്ഥം കല്പിക്കുന്നതിന് സാംഗത്യം തീരെ കുറവാണ്. ഇവിടെ രാജശബ്ദത്തിന് ചന്ദ്രൻ എന്നും അർത്ഥം ഗ്രഹിക്കാം. “അവനിവലയേ രാജേത്യത്ര രാജശബ്ദസ്യ ചന്ദ്രാർത്ഥത്വേനായം സകല രാജകുലജനാനന്ദസമ്പാദക ഇതി ധ്വനിഃ” എന്ന് ചിന്താതിലകത്തിൽ പറയുന്നു. ചന്ദ്രനെപ്പോലെ സകല ജനഹൃദയാനന്ദസമ്പാദകൻ എന്ന് ധ്വനി.

ശ്ലോകം ഉത്തരംർദ്ധത്തിലെ രാജാക്കൾ എന്ന പദത്തിന്, കോഴി കോട്, വെട്ടം, കൊച്ചി, വടക്കുകൂർ മുതലായ ദേശങ്ങളിലെ നാടുവാഴികൾ എന്നും മഹാരാജനു തിരുവഞ്ചിക്കുളത്തു വാഴുന്ന പെരുമാളെന്നും അർത്ഥം. ഓരോ ദേശത്തെയും ഭരിച്ചുവന്നത് അതാതു ഭിക്ഷിലെ രാജാക്കന്മാരായിരുന്നു എന്നും, പെരുമാക്കന്മാർക്ക് അവരുടെ മേൽക്കോയ്മ സ്ഥാനം മാത്രമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ എന്നും ശ്ലോകത്തിന്റെ ഈ ഭാഗത്തിൽ നിന്നു വന്നുകൂടുന്നുണ്ട്. (“ആജ്ഞാനിയമിതഗുണാം” എന്ന

മുലത്തിന്റെ വ്യാഖ്യ) "ഇത്യനേന തേഷാമപി പ്രത്യേകം സകല ഭൂമണ്ഡലപരിപാലനശക്തിമതാമപ്യേതസേവാപരത്വമഹോ ലപ സ്യ പ്രതാപതരണികിരണാഃ" എന്ന (ചി. തി.) ഭാഗം ഇവിടെ പ്രത്യേകം സ്പർശവ്യമാകുന്നു. അങ്ങനെയൊക്കെങ്കിൽ, പെരുമാക്കുന്നാക്ക് പ്രത്യേകം രാജ്യമില്ലായിരുന്നു എന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. പക്ഷേ, പെരുമാൾ വാഴ്ചയുടെ അന്ത്യദശയിലായിരിക്കാം ഈ സ്ഥിതി സംഭവിച്ചതെന്ന് വരുവാൻ പാടില്ലായ്ക്കയില്ല.

വാചാ യേഷാം ഭവതി നൃപതിനായകോ രാജ്യലക്ഷ്യം
ഗ്രാമൻ കുഷ്ഠിം ചതുരണ്ഡ യേ ഗ്രാഹ്യചേഷ്ടാ നയന്തി ||
ശശ്രൂ ശാശ്രൂ പിച ഭൂമിനിഭൈശ്ചപഭുൽഭാസതേ യാ
വിഃപ്രഭൈരസൈവിപുലമാവർ്യാവലീഷു സ്ഥലീഷു || നൃൻ ||

കാമം താൻ ചൊല്ലി മന്നോക്കരചാദവി ക-
ല്പിക്കുവാൻ, കേരളത്തിൽ
ഗ്രാമം തൻചൊല്ലിക്കാത്തടിവാടരപതം
നാലുമൊപ്പം നയിപ്പോൻ,
സാമന്ത്രിം ശശ്രൂശാശ്രൂക്കളിലരിയ ഭൂ-
ശ്രേഷ്ഠനെപ്പോലെയുള്ളൊ-
രാമന്നിൽ ചുറ്റുമുണ്ടു തളിമറന്നിരയിൽ
ഗ്രാമണിബ്രാഹ്മണേന്ദ്രൻ || നൃൻ ||

ശ്ലോ. നൃൻ. കേരളബ്രാഹ്മണരെ വർണ്ണിക്കുന്നു. കാമം.....
ല്പിക്കുവാൻ ഇഷ്ടംപോലെ തങ്ങളുടെ വാക്കുകൊണ്ട് രാജാക്കന്മാക്ക്
രാജത്വം കൊടുക്കുന്നവരും, ബ്രാഹ്മണക്ക് വാക്കുകൊണ്ടു രാജാവല്ലാത്ത
യാളെ രാജാവായും രാജാവിനെ അങ്ങനെയല്ലാതെയും ആക്കിത്തീർക്കു
വാൻ കഴിയുമെന്ന് ഭാവം. രാജാക്കന്മാരുടെ അറിയിട്ടുവാഴ്ചയ്ക്കു
തന്ത്രാക്കരം 'രാജാവായി വാഴുക' എന്ന് അനുഗ്രഹിക്കുക പ്രധാനമായ
ഒരു ചടങ്ങാകുന്നു. ആ നടപ്പിനെ ഇവിടെ കവി സ്മരിച്ചിരിക്കുന്നു.
'വാചാ' എന്ന മുലപദത്തിന് "തന്ത്രലാരോപണ പൂർവ്വികത്വം രാജാ

ഭവതാദിതി വാചാ "എന്ന് മാനവേദവ്യാഖ്യം ബ്രാഹ്മണർ യേശാം കൂടി നിശ്ചയിച്ച് പെരുമാക്കുമൊരെ അവരോധിച്ചുവന്ന നട്ടപ്പിനെ ഈ കാശം സൂചിപ്പിക്കുന്നു എന്നും വരാം. കേരളത്തിൽ.....നയിപ്പോർ കേരളത്തിൽ തൻചൊല്ലടിയ്ക്കാൻ വതിവെട്ട് അറുപതും നാലും ഗ്രാമം ഒപ്പം നയിപ്പോർ എന്ന് അനപയം. മലയാളത്തിൽ തങ്ങളുടെ ആജ്ഞയനുസരിച്ചു വേണ്ടവിധത്തിൽ ഭംഗിയായി അറുപത്തിനാലു ഗ്രാമങ്ങളെയും ഒരുപോലെ നയിക്കുന്നവരും. നയിക്കുക ഭരിക്കുക എന്നു പറയാതെ, നയിക്കുക എന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നത് അർത്ഥഗർഭമാകുന്നു. ബ്രാഹ്മണർ നേരിട്ട ഭരിച്ചിരുന്നില്ലെന്നും, വേണ്ടവിധം ഉപദേശങ്ങൾ കൊടുത്തു രാജാക്കന്മാരുടെ പ്രവൃത്തികളെ നിയന്ത്രിച്ച് അവരുടെ നേതൃത്വം വഹിക്കുകയേ ചെയ്തിരുന്നുള്ളൂ എന്നും ഭാഗം. സാമർത്ഥ്യം.....യുദ്ധോദ്യമ് അരിയഭൂഗുരേഷ്വരനെപ്പോലെ ശാസ്ത്രശാസ്ത്രങ്ങളിൽ സാമർത്ഥ്യം ഉള്ളോർ എന്ന് അനപയം. ഭാഗ്യവശേഷനായ പരശുരാമനെപ്പോലെ ആയുധവിദ്യകളിലും ശാസ്ത്രങ്ങളിലും നൈപുണ്യമുള്ളവരും, ബ്രാഹ്മണർ വേണ്ടതായ ശാസ്ത്രജ്ഞാനവും ക്ഷത്രിയർക്ക് ഉണ്ടായിരിക്കേണ്ട ആയുധപ്രയോഗസാമർത്ഥ്യവും നേടിയിരിക്കുന്നവർ എന്ന് അർത്ഥം. ശാസ്ത്രം പതിനെട്ടു വിദ്യകൾ.

അഷ്ടാഭുജവിധം പ്രോക്തമായുധാഭ്യാസശാസ്ത്രം
 ഭീർഘഞ്ച കടകഞ്ചൈവ ചട്ടലമണ്ഡലം തഥാ
 വൃത്തചക്രം സൂക്ഷ്മാഭം വിജയം വിശ്വമോഹനം
 തിര്യങ്ഗമണ്ഡലമന്യോന്യം ഗഭയാഖേടഗഹപരം
 ശത്രുഞ്ജയം ച സൈഭദ്രം പടലഞ്ച പുരഞ്ജയം
 കാരവൃദ്ധിശ്ശിലാഖണ്ഡം ഗഭാശാസ്ത്രമനന്തരമം.

എന്ന് കേരളമാഹാത്മ്യത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. "രാജാനാമണിനിയ പതിനെട്ടിന്നമിൻറായുധാനാം വിദ്യാനഞ്ച" എന്ന് ഉണ്ണിനീലി സന്ദേശത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു നോക്കുക. ശാസ്ത്രങ്ങൾ മുപ്പത്തിയെട്ടാം ശ്ലോകത്തിന്റെ വ്യാഖ്യാനം നോക്കുക.

ആ മന്നിൽ.....ബ്രാഹ്മണേന്ദ്രൻ ഗ്രാമണി ബ്രാഹ്മണേന്ദ്രൻ ആ മന്നിൽ ചുറ്റും തളിമന്നിരയിൽ ഉണ്ടു. ഗ്രാമണികളും

ബ്രഹ്മണശാസ്ത്രമുപാധി ആ ദേശത്തു ധാരാളമായി തളികളിൽ പാർക്കുന്നുണ്ട്. ഗ്രാമണികൾ ആയുധം ധരിച്ച ഗ്രാമഭരണം നടത്തുന്ന നമ്പൂരിമാർ. ഇവർ പതിനെട്ടു സംഘക്കാരാണ്. ഭാട്ടമത്തത്തിന് ആറ്, പ്രാദാകരമത്തത്തിന് ആറ്, വേദാന്തത്തിന് മൂന്ന്, വ്യാകരണത്തിന് മൂന്ന് എന്നിങ്ങനെ; ഓരോ സംഘക്കാരും അതാതു ശാസ്ത്രങ്ങൾ പഠിച്ചും പഠിപ്പിച്ചും നിലനിൽക്കിപ്പോരുന്നു. സ്ഥലീഷു എന്ന മൂല പദത്തിന് “അകൃത്രിമസ്ഥലീഷു” എന്ന് മാനവേദൻ അത്ഥം പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു പന്തിയായിട്ടില്ല. തളി എന്ന ഭാഷാപദത്തിന്റെ ശബ്ദാനുഗതമായ സംസ്കൃതരൂപമാണ് സ്ഥലി. “ഭഗവതഃ സ്ഥലീശ്ച രസ്യ സന്നിധാനാൽ” (മല്ലികാമാരുതം നാടകം) എന്ന ഉദ്ദണ്ഡമഹാകവിയുടെ പ്രയോഗം നോക്കുക. ഇവിടെ സ്ഥലി തളിയാകുന്നു. ഈ പദത്തിന് തളിയെന്ന് ശരിയായ അത്ഥം. “തളിമറന്നിരയിൽ” എന്ന ഭാഷ യുക്തമായിരിക്കുന്നു. ആ ദേശത്തു തളികൾക്കു ചുറ്റും ഗ്രാമണി നമ്പൂരിമാർ ധാരാളം ഉണ്ടെന്നു ഭാവം. ഇപ്പോഴും ആ പ്രദേശം ഗ്രാമണിനമ്പൂരിമാരുടെ ഒരു സ്വകാര്യമായിരിക്കുന്നു. ഈ വസ്തുതയിൽപെട്ട രൊളാണ് ലക്ഷ്മീഭാസൻ. ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ തറവാട്ടിൽനിന്നു തളിയാതിരിയെ അവരോധിച്ചുവന്നതായി കേരളോല്പത്തിയിൽ പറയുന്നു.

ശ്ലോകത്തിൽ സ്മരിച്ചിരിക്കുന്ന അറുപത്തിനാലു ഗ്രാമങ്ങളുടെ നാമങ്ങൾ ഇവിടെ പറയുന്നതു പ്രയോജനമായിരിക്കും.

(൧) ഗോകുണ്ഠം, (൨) ഗോമകടം, (൩) കാരവള്ളി, (൪) മല്ലൂർ, (൫) എപ്പത്തൂർ, (൬) വെപ്പത്തൂർ, (൭) കാടത്തൂർ, (൮) കല്ലത്തൂർ, (൯) കാച്ചുച്ചിറ, (൧൦) പയ്യഞ്ചിറ, (൧൧) തൃക്കുണി, (൧൨) തൃക്കട, (൧൩) തൃക്കുണ്ടപാല, (൧൪) തൃച്ചോല, (൧൫) കൊല്ലൂർ, (൧൬) കോമലം, (൧൭) വെള്ളൂര, (൧൮) വെങ്ങാട്, (൧൯) വെങ്കടം, (൨൦) ചെങ്ങോട്, (൨൧) കോടീശ്വരം, (൨൨) വഞ്ചീശ്വരം, (൨൩) ഉടുപ്പു, (൨൪) ശങ്കരനാരായണം, (൨൫) കോട്ട, (൨൬) ശിവള്ള, (൨൭) മൊറ, (൨൮) പഞ്ച, (൨൯) ഇടലി, (൩൦) കഞ്ഞിമംഗലം, (൩൧) അനന്തപുരം, (൩൨) കണ്ണപുരം. ഇവ മുപ്പത്തിരണ്ടു തുളനാട്ടു ഗ്രാമങ്ങളാകുന്നു. (൧) പയ്യത്തൂർ, (൨) പെരുഞ്ചെല്ലൂർ, (൩) ഈശാനമംഗലം, (൪) തൃപ്പാഞ്ചി, (൫) കരിക്കാട്, (൬) ആലത്തൂർ, (൭) പന്നിത്തൂർ, (൮) ശുകപുരം, (൯) തൃശ്ശൂർ, (൧൦) പെരുമനം, (൧൧) ചെമ്മനം, (൧൨) ഇരിങ്ങാലക്കുട, (൧൩) അധിട്ടത്തൂർ,

(മർ) അഭൂത്, (മരി) കഴുത്, (മന്) ഐരാണിക്കുളം, (മരി) മുഴി
 കുളം, (മവ) ചെങ്ങമനാട്, (മൻ) തഴുതനാട്, (രം) പറവൂർ,
 (രമ) ഉളിയന്നൂർ, (രവ) ഇളിപ്പുറം, (രവ) കാടമുറി, (രർ) ഏര
 മാന്തൂർ, (രരി) കിടങ്ങൂർ, (രന്) കമാരനല്ലൂർ, (രരി) തിരുവല്ല,
 (രവ) കവിയൂർ, (രൻ) ചെങ്ങന്നൂർ, (രവ) ആറന്മുള,
 (രവ) വെൺമണി, (രവ) നീർമണ്ണ്. ഇവ മുപ്പത്തിരണ്ടും മലയാള
 ഗ്രാമങ്ങൾ. ഇങ്ങനെ ആകെ ഗ്രാമങ്ങൾ അറുപത്തിനാലും.

ഭാഷ, ആചാരം, വേഷം, ഭൂഷണം, സംസ്കാരം മുതലായവകൊണ്ടു
 മലയാളത്തിലേയും തുളുനാട്ടിലേയും ഗ്രാമങ്ങൾക്കു തമ്മിൽ യാതൊരു
 ബന്ധവും ഇല്ല. പല കായ്ക്കങ്ങളിലും തുളുനാട്ടിലെ ഗ്രാമങ്ങൾക്കു പര
 ദേശത്തോടാണ് അടുപ്പം. തെക്കിനിന്നു വടക്കു പശ്ചിമൻ ദേശംവരെ
 സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ഗ്രാമങ്ങൾ മാത്രമേ മലയാളികളുടേതായി ഗണിച്ചു
 വരുന്നുള്ളൂ. നമ്പൂരിമാരുടെ (സമുദായ)ഭരണം, പെരുമാക്കുന്നതിന്റെ
 വാഴ്ച മുതലായവ ഈ ഗ്രാമങ്ങൾക്കു മാത്രം ബാധകമാകുന്നു. അറുപ
 ത്തിനാലു (തുളുനാട്ടിലേയും ഉൾപ്പെടെ) ഗ്രാമങ്ങളുടേയും നേതൃത്വം
 നമ്പൂരിമാർക്ക് ഉണ്ടായിരുന്നു എന്നു സന്ദേശത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു
 ചരിത്രദൃഷ്ട്യ ശരിയല്ല. എല്ലാക്കായ്ക്കങ്ങളിലും എല്ലാ കാലത്തും തുള
 നാടും മലയാളവും രണ്ടും രണ്ടായിട്ടേ ഇരുന്നിട്ടുള്ളൂ. ഇന്നും അങ്ങനെ
 തന്നെയിരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

അല്ലാമണ്ണല്ലഭനിബിഡിതാമർമ്മദാധപ്താ മഹത്യാ

ഗുവീം പദ്യസ്രജമഭിനവൈർഗ്ഗാഹിതാം വാക്യപുഷ്പൈഃ

ഈശാനായ പ്രദിശ ജയരാതേശപരം മന്ദിരം പ്രാ-

പ്താമോദീ സ്താനിധിതമനയാ സർവ്വമൈവൈഷഭേവഃ || ൭൦ ||

നന്നായ് വണ്ണങ്ങളാകുന്നിതളുകൾ നിറയും വാക്യ-

പുഷ്പങ്ങൾ കോത്തി-

ട്ടൊന്നായ് നല്ലതർമാകും പുതുമധു വിതറി-

ക്കൊണ്ടെഴും പദ്യമാല

ചെന്നാരാൽ ചേരമാൻകോവിലിലടിയരുളും-

ശങ്കരന്നങ്ങു ചാത്തി-

ക്കെന്നാലാമോദമുണ്ടായ്തരുമടനതിനാ-

ലാ മഹാഭേവെന്നെന്നം

|| ൭൦ ||

ശ്ലോ. ൭൦. മഹാമായപുരത്തിലെ ദേവനെ ദർശിക്കുവാൻ പറയുന്നു. നന്നായ്.....കോത്തിട്ട ഭംഗിയായി അക്ഷരങ്ങളാകുന്ന ഇരട്ടകൾ ചേർത്തു വാക്യങ്ങളായ പുഷ്പങ്ങൾ കോർത്ത് ഇണക്കി “വണ്ണ-വണ്ണകിയാവിസ്താരഗുണവണ്ണേഷു” എന്നു ധാതപത്ഥം. ഒന്നായ്..... മാല കണക്കെ നല്ല ആശയമാകുന്ന പുതിയ തേൻ കലിക്കുന്നതായ ശ്ലോകമാല. നല്ല അക്ഷരവും വാക്യവും ആശയവും ചേർത്തു നിബന്ധിച്ച ശ്ലോകങ്ങളുടെ സമൃദ്ധം വണ്ണം നിറം എന്നും അർത്ഥം. കാണുവാൻ ഭംഗിയേറിയ നിറം.

വണ്ണാ ദ്വിജാദൈ ശുക്ലാദൈ
സുതൈ രൂപയശോക്ഷരേ
വിലേപനേ കഥായാം ച
വണ്ണസ്തപ്തം ഗുണഭേദയോഃ

എന്ന് വിശപം. വാദ്യം ശ്ലോകം.

വാദ്യം ചതുഷ്ഠി തച്ച
വൃത്തം ജാതിരിതി ദ്വിധാ

എന്ന് (കാവ്യാർത്ഥം. പ്ര. പരി.) ഭണ്ഡി.

ശബ്ദങ്ങളുടെ അപഭ്രംശാദി ഭോഷരാഹിത്യം, ഭംഗി, അലങ്കാരം, രചനാസൗഷ്ഠ്യം എന്നിവ ഉത്തമകാവ്യത്തിന് ഉണ്ടായിരിക്കേണ്ട ഗുണങ്ങൾ എന്ന് പ്രഥമപാദത്തിൽ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ആശയങ്ങളുടെ മാധുര്യം, നൂതനതപം, സാരസ്വ്യം എന്നീ ഗുണങ്ങളെപ്പറ്റി രണ്ടാമത്തലിലും. ശബ്ദഭംഗിയേയും പ്രധാനമായി ഗണിക്കണമെന്നു പ്രഥമപാദത്തിൽ ധ്വനിക്കുന്നുണ്ട്. ലക്ഷ്മീദാസൻ ശബ്ദഭംഗിയുടെ കാര്യത്തിൽ അസാധാരണമായ ശ്രദ്ധയും പാടവവും പ്രകാശിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് ശുക്രസന്ദേശത്തിൽനിന്ന് ഗ്രഹിക്കാം.

ശരീരം താവദിഷ്ഠാത്മ-
വ്യവസ്ഥിന്നു പദാവലി

എന്ന (കാവ്യം—പ്ര. പരി.) ഭണ്ഡിയുടെ മതം അനുസരിച്ചു, കാവ്യശരീരസ്വഭാവം പ്രഥമദ്വിതീയപാദങ്ങളിൽ പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നു.

സുലളിതപര്യന്താസാ
ശുചിരാലങ്കാരകാലിനീ മധുര

ഋദ്ധാപി ഗഹനഭാവം

സുക്തിരിവാവാപ സോഷ്ടീ വിജയം

എന്ന (നിവാത, വധം, കഥ, കോട്ടയത്തുതമ്പുരാൻ) പദ്യം ജുവിടെ സ്തംഭവും.

ചെന്നാരാൽ.....ചാത്തിക്കു് അവിടെ ചെന്നു തിരുവ
ഞ്ചിക്കുളത്തു് അമ്പലത്തിൽ സന്നിധാനം ചെയ്യുന്ന ശ്രീപരമേശ്വരനെ
നീ ചാത്തിക്കുന്നു. മാല ചാത്തുക ദേവപ്രസാദകരമായ ഒരു വഴി
പാടുന്നു പ്രസിദ്ധം.

പ്രഭവം പുണ്യേന പ്രകൃതം കാണുമ്പോൾ

പ്രഭുതം വേണമെന്നുണ്ടു് ഞായം.

എന്ന (കൃ. ഗാ.) സ്തംഭവും. ദേവനെ പദ്യസമൂഹം നിർമ്മിച്ച സ്തുതി
ക്കുന്നു എന്നു ഭാവം. ആമോദ...ദേവനെനന്നു് അതിനാൽ ഉടൻ
ആ മഹാദേവൻ എന്നും ആമോദം ഉണ്ടായ്ക്കുന്നു എന്നു് അനപയം.
ശ്ലോകമാല ചാത്തുന്നതുകൊണ്ടു് ദേവൻ പ്രസാദിക്കും. ആമോദം
സന്തോഷം എന്നും സൗരഭ്യം എന്നും അർത്ഥം. ദേവന്റെ പക്ഷ
ത്തിൽ സന്തോഷം. മാലയുടേതിൽ സുഗന്ധം.

പത്രം പുഷ്പം ഫലം തോയം തോ മേ. ഭക്ത്യാ പ്രയച്ഛതി

തദഹം ഭക്ത്യപാദിതമസ്താമി പ്രയതാതനഃ

എന്ന (ഭഗ.) ഗീതാപദ്യം ദൃഷ്ടവ്യം. മൂലത്തിൽ ജയരാത്രേശ്വരനെ
തിരുവഞ്ചിക്കുളത്തിലെ ദേവന്റെ നാമം പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ജയരാത്രി
തിരുവഞ്ചിക്കുളം. അലങ്കാരം രൂപകം. മഹാദേവർ പട്ടണം, മഹാ
ദേവനിരുന്നരുളുന്ന പട്ടണംതന്നെ മഹാദേവപുരം എന്നും പക്ഷമുണ്ടു്.
ഈ പദ്യം കവിയുടെ കവിതാപക്ഷപാതത്തെ ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു.

മദ്ധ്യേണ്യം മമ ദശ ഭവസ്തപൻ. ഭരതേ ജഗദാദര

പ്രാച്യം പ്രാണാദിതിരപി ന യൽ പുഷ്പഭജാസ്യഖണ്ഡൈഃ ||

മതഃപരതം പ്രവേതി കഥാ മാദൃശസ്താദശീം തപഃ-

മിത്ഥം ഭവന്താ പ്രണമ ചാണാഭഭാജായാശ്വസികായാഃ || മെ ||

‘ആവിർഭാവം തരണം പ്രളയനിലയിൽ നിൻ-

തൃക്കരത്താരിലമ്മേ !

ദേവി പ്രാണാഹുതിക്കാടിയിലതിനമിതാ-
 വില്ല വിശ്വാസ്യമെല്ലാം
 ഈവിധ്ഛിക്കാവതോ നിന്മഹിമകളറിവാ-
 നെ'ന്നു നീ ശ്രീകരുബ-
 ഷാവിൽ ശ്രീഭദ്രകാളീഭഗവതിയുടെ തൃ-
 ഷാലടിത്താർ തൊഴേണം.

|| മെ ||

ശ്ലോ. മെ. ആവിർഭാവം തരണം. പ്രത്യക്ഷമാകണം.
 മുൻപിൽ എനിക്ക് കാണാമാറാകണം. പ്രളയനില.....ലഭോ!
 ദേവി. അതേ, ദേവി! പ്രളയനിലയിൽ നിൻതൂക്കരത്താരിൽ ഏന്ത്
 അനപയം അല്ലയോ അമ്മയായ ദേവി! പ്രളയം സംഭവിക്കുന്ന കാലത്തു
 നിന്റെ കയ്യിൽ. അമ്മ-സംബുദ്ധി. അമ്മയായിരിക്കുന്നവരും.
 എന്നെ രക്ഷിക്കുവാൻ കടപ്പെട്ടവരും എന്ന് ധ്യാനി. ദേവി സംബുദ്ധി.
 ഈശ്വരീ. രക്ഷാസാമർത്ഥ്യം ധ്യാനി. പ്രളയനില-പ്രളയം.
 കാര്യഭവ്യങ്ങൾക്കു കാരണങ്ങളിൽ പ്രകാശം സംഭവിക്കുന്ന ലയം
 പ്രളയം. യുഗാവസാനകാലത്തു ലോകങ്ങൾക്ക് സംഭവിക്കുന്ന നാശം.

തദന്തേ പ്രളയസ്താവൻ ബ്രാഹ്മീ രാത്രിഭദ്രാഹുതഃ
 ത്രയോ ലോകാ ഇമേ തത്ര കല്പന്തേ പ്രളയായ ഹി.

എന്ന് (സ്ക. മ-.) ഭാഗവതം. ആയിരം ചതുർഗുണം ബ്രഹ്മാവിന്റെ
 പകൽ. പിന്നീട് അത്രയും കാലം രാത്രി. ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഈ
 രാത്രിയ്ക്കു പ്രളയം എന്നു പേര്.

സഹസ്രയുഗപതൃന്തമഹയുൽ ബ്രഹ്മാണോ വിദ്ഃ
 രാത്രിം യുഗസഹസ്രാം താം തേഷാമാരാത്രവിഭോ ജനഃ
 അവ്യക്താഭ്യക്തയസ്സർവാഃ പ്രഭവത്യഹരാഗമേ
 രാത്ര്യാഗമപ്രലീയന്ത തത്രൈവാവ്യക്തസംജ്ഞകേ.

ഭൂതഗ്രാമസ്സ ഏവായം ഭൂതാ ഭൂതാ പ്രലീയന്തേ
 രാത്ര്യാഗമേ വശഃപാത്ഥ! പ്രഭവത്യഹരാഗമേ.

എന്നു (അ. വ) ഭാഗവൽഗീതയിൽ പ്രളയാത്തക്കുറിച്ചു പ്രതിപാദിച്ചി
 രിക്കുന്നു. പ്രാണാ.....വിശ്വാസ്യമെല്ലാം. ഇതു വിശ്വാ

ണ്ഡാമല്ലാം ആഭിയിൽ പ്രാണാഹ്തിയ്ക്കു് അതിനും ആവില്ല. അപ്പുറോ ലോകേശ്വരി! ഈ കാണുന്ന ബ്രഹ്മാണ്ഡകടാഹങ്ങളെല്ലാം കരുതിച്ച കൂടിയാലും, നിന്റെ കയ്യിനകത്തു് അനന്തത്തിന്റെ ആദ്യ മുളു പ്രാണാഹ്തിയ്ക്കു കൂടി കെതിയാകുന്നതല്ല. പ്രാണാഹ്തി പ്രാണ നിൽ, പ്രാണൻ ചെയ്യുന്ന ആഹ്തി.

യുഗാവസാനകാലത്തു നിനക്കു സർവ്വലോകങ്ങളും കൂടിച്ചേർന്നാൽ “ഉല്പന്നോഷ്”ന്നതിനുകൂടിയില്ലെന്നു ഭാവാം. ഈ ഭാഗം ദേവിയുടെ ലോകോത്തരമായ മാഹാത്മ്യത്തെ വൃത്തിപ്പെടുന്നു. ഈ വിഡ്ഢിഉഗ്രിവാൻ നിന്മഹിമകളറിവാൻ ഈ വിഡ്ഢിക്കാവതും. അപ്രകാരമിരിക്കുന്ന നിന്റെ മാഹാത്മ്യങ്ങളെല്ലാറി അറിയുന്നതിന്നു വിവേകമുണ്ടെന്നെമില്ലാത്ത ഒരു ചങ്ങിയാല എരിവു സാധിക്കുമോ; നിശ്ചയമായും ഇല്ലെന്നു ഭാവാം, എന്നു ഇപ്രകാരം സ്തുതിച്ച ശ്രീക തംബ.....കൊഴുപ്പണം കൊടുത്തല്ലോ ഭഗവതിയുടെ ചെങ്കൽ വരിക്കണം. ഇവിടെ ഒരു ദൃഷ്ടിയിലായ ഭഗവതിയെ തരണസരണം ഉദ്ധതമായ ആശയം നിബന്ധിച്ചു - ഉദ്ഘാടിച്ച് തിരിച്ചു. മൂലത്തിൽ ‘ചണ്ഡികായാഃ’ എന്നതു സാഭിപ്രായപദമാണു്. ലോകങ്ങളെയും അസുരന്മാരെയും സംഹരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു ക്രൂര എന്നു അർത്ഥം.

തിരുവഞ്ചിക്കുളവും കൊടുങ്ങല്ലൂരും അധികം അടുത്തിരിക്കുന്ന ഭേരങ്ങളാകയാൽ ഇവയെ ഒന്നെന്നു പറയുന്നതിൽ പിശകില്ല. കവി ഇവയെ ഒന്നായിട്ടാണു് ഗണിച്ചിരിക്കുന്നതെന്നു് ഉപഹിക്കാം. കൊടുങ്ങല്ലൂരിൽ പ്രധാനവും പ്രസിദ്ധവും ആയ ഒരു ഭഗവതിക്കേന്ദ്രമുണ്ടു്. അതിനെ കുരുവക്കുറവെന്നു് സ്തുതിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇവിടത്തെ ദേവി ഉഗ്രമുത്തിയാകുന്നു. പൂർവ്കാലത്തു കച്ചവടം അഭിവൃദ്ധിനിലയിൽ ഇരുന്നിരുന്ന ഒരു മുഖ്യ തുറമുഖമായിരുന്നു കൊടുങ്ങല്ലൂർ.

പാശ്ച പാശ്ച മദഭരപട്ടധാനലോലംബലോലൈഃ

പത്രച്ഛായാതിമിരമലിനാഭ്യന്തരൈർവല്ലിഗേരൈഃ ||

മാതൃരാമാസ്തവ ഗുണപുരാസത്തിമാസുത്രയിക്യ-

സ്തുതർഗന്ധാന്തരപരിഗതഃസ്തവശ്രാധപതീനഃ

|| ൭൨ ||

ലാക്കിൽ പാർപ്പങ്ങൾതോറും മർമൊട്-
 മുരളും വണ്ടിനാൽ തെങ്ങിമണ്ടി-
 പാക്കിൽ പൂച്ച പത്രാത്തരമതിലിരുളും-
 വല്ലിഗേഹങ്ങളോടും
 മുക്കോളം പൂമണത്താൽ പൂഥികയുടെ മുഖം
 സ്നേഹമാക്കിയുമയ്യും-
 മാറ്റോലാണങ്ങളോ ആത്മജനമതിലകമാ-
 നെടുമുടത്തൊന്നരയ്യും.

|| ൨ ||

ശ്ലോ. ൨. മാറ്റോലാണങ്ങളോടും പാക്കിൽ... തെങ്ങിമണ്ടി തരമായിട്ട് തെങ്ങി കടിച്ചു മരിച്ചു രണ്ടിടക്കുന്ന വണ്ടികളെക്കൊണ്ടു ചലിക്കുന്നവയും. പാക്കിൽ പൂച്ച പത്രാത്തരമതിലിരുളും നോക്കിയാൽ പച്ചനിറമായിരിക്കുന്ന ഇലകൾ പട്ടണമായിട്ട് അന്നം ഇരുണ്ടിരിക്കുന്ന വള്ളിക്കടിലുകളോടുകൂടിയവയും. മുക്കോളം... പൂമയ്യം. വേണ്ടതിലധികം, അതിധാരാളമായി, പൂക്കളുടെ മണം പരത്തി വഴിപാടുകളുടെ മുഖത്തെ സ്നേഹമാക്കുന്നവയും ആയ. മുക്കോളം ശൈലി വേണ്ടതിലധികം. മാറ്റോലാണങ്ങളും വഴിയ്ക്കുള്ള പൂവാടികൾ. ആത്മജനമതിലകമാ... അയ്യം ആത്മജനമതിലകം ഒട്ടു അടുത്തു ആയി എന്ന് ഉരയ്യം എന്ന് അനപയം. നിനക്കു് ചെന്ന പരേതനായ മതിലകപ്രദേശം അടുത്തു, ഇനി അവിടെ എത്തുവാൻ കുറച്ചു പോയാൽ മതി, എന്ന് സൂചിപ്പിയ്ക്കും. വണ്ടികളുടെ മുരളിച്ച മുതലായവകൊണ്ടു തുടങ്ങുന്നതിലകം സമീപിച്ചു എന്നു നിനക്കു മുൻകൂട്ടി സൂചനം തരും എന്ന് ഭാവം.

മൂലം നല്ലാമത്തെ പാദത്തിൽ ചിന്താതിലകത്തിൽ കാണുന്ന വ്യാഖ്യാനംകൂടി ഇവിടെ ചേർക്കുന്നതു രസകരവും പ്രയോജനപൂർവ്വമായിരിക്കും. "അന്തഃ അന്തർഭാഗേ ഗന്ധ ആത്മാദോ യേഷാം ചമ്പകാദി സുരഭി കസുമതരുവിശിഷ്ടത്വാൽ തേ ചാന്തരേ മദ്ധ്യേ പരിഗതം പ്രപൂം സ്നേഹം യൈസ്താനി പത്രാണി യേഷാം തേ അലപ്തീനാം പഥികാ

ചന്ദ്രൻ ഇതി മംഗ്ലംരാമംനാം മന്ദസ്തിതസുന്ദരവദന ചന്ദ്ര വിശിഷ്ടസ
രസയുവജനാലംകൃതാന്തരതപശ്ചന ഏവ തവാസന്നം വലു ഗുണാപു
രായഭി യൽ ഗുണവന്തോ യുവാനോ ഭഗ്യന്ത ഇതി മതിം ജനയന്ത്രിതി
വ്യജ്യതേ. അത്ഭുതം വാ. അന്തർദ്വാനി കർപ്പൂരതക്കോലജാത്യാഭി
സുരഭിദ്രവ്യ വിശിഷ്ട താംബൂലാഭി ചർവ്വണാൽ അന്തര മദ്ധ്യേ മാദ്ധ്യ
പരിഗതസ്തേരാണി ച വക്ത്രാണി യേഷാം തേ. അലപനി മാഗ്ദ്യേ
ശ്രോഷാഃ പുരുഷാ ഏഷ ഇതി അലപനീനാ ഇത്യത്ര വിഭക്ത്യലോപ
അന്തർദ്വാനതരേണ വിശിഷ്ട ഗന്ധേന വക്ത്രം പരിഗതം സ്തേരം വ
ക്ത്രം യേഷാം തേ അലപനീനാ യേഷു തേ മംഗ്ലംരാമം ഇതി." ഭാഷ
യിൽ അപ്യുക്തവും അപ്യുക്തവും ആയിരിക്കുന്ന മൂലാശയം ഇവിടെ
ഉദ്ധരിച്ച ഭാഗത്തിൽനിന്നു ഇഷ്ടവും സമഗ്രവും ആയി ഗ്രഹിക്കാവുന്ന
താകുന്നു.

അഭ്യർത്ഥ്യ സ്വയമഭിമുഖേ സ്വാഗതം ഭംഗശബ്ദം
കഞ്ചിർക്കാലം ഫലഭരതാഗ്രേഷു നീഡദ്രമേഷു ||
സവാതിഥ്യേ സരസി നിവസംസ്തപ്തം സ വിശ്രാമയിഷ്യ-
ത്വധപശ്രാന്തം സലിലകണികാവിഹാരേണ ഗന്ധവാഹനം || നെ. ||

ആരാൽ നേരിട്ടുണഞ്ഞിട്ടളിരുതമൊഴിയാൽ

സ്വാഗതം ചൊല്ലി മെല്ലെ-

ലാഭാളം കാച്ചുകൂടേണിന മരനിരയിൽ

തെല്ലനേരത്തിരുത്തി

സവാതിഥ്യം വെച്ചുമാകുന്നൊരുസരസി വസി-

ക്കുന്നവൻ നിന്റെയാത്രാ-

സവാലസ്യം കെട്ടിക്കാ, നവജലകണമേ-

റെറത്തുമാ ഗന്ധവാഹൻ

|| നെ. ||

ശ്ലോ. നെ. വായുവിനെ വർണ്ണിക്കുന്നു. ആരാൽ.....ത്തിട്ട
താമസിക്കാതെത്തന്ന നേരെ, അഭിമുഖമായി അടുത്തുവന്നിട്ട്, അളി
...ചൊല്ലി വണ്ടുകളുടെ മൂളിവുതാകുന്ന വാക്കുകൾ സ്വാഗതം

റഞ്ഞു. മെല്ലെ സംവധാനത്തിൽ, ധാരാളം... നിരയിൽ ധാരാളം കായ്കൾ നിറഞ്ഞു കൊമ്പുകൾ കനിഞ്ഞതും കൂടുകുളുക്രിയയും ആയ വൃക്ഷകൂട്ടത്തിൽ അല്പനേരം ഇരുത്തി. കൂടേന്തിന മൂലത്തിലെ 'നീഡ'ത്തിനു 'തീരം' എന്നും ഒരു പാഠാന്തരമുണ്ട്. സരസ്സിനെക്കുറിച്ച് അടുത്തുതന്നെ പ്രതിപാദിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ഈ പാഠം അയ്യങ്കുറമല്ല. എന്നാൽ കൂടേന്തിന എന്ന ഭാഷ 'നീഡ'പാഠത്തോടാണ് യോജിച്ചിരിക്കുന്നത്. മാനവേദൻ 'തീര'ത്തെ സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നു. സർവ്വാതിത്വം.....വാഹൻ. സർവ്വാതിത്വപ്രമാകുന്നതായ സരസ്സി വസിക്കുന്നവൻ നവജലധാനം ഏറ്റവും എളുപ്പം ആ ഗന്ധവാഹൻ നിന്റെ യാത്രാസാധനവും കെട്ടക്കും എന്ന് അനപയം. സർവ്വാതിത്വം എന്ന പേരോടുകൂടിയ കൂട്ടത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവനും പുതിയ വെള്ളത്തുള്ളികൾ ശരീരത്തിൽ ഏറ്റവും വരുന്നവനും ആയ ആ കാർവ നിനക്കു യാത്രനിമിത്തമുണ്ടായ സർവ്വകൃഷ്ണങ്ങളേയും നശിപ്പിക്കും. സർവ്വാതിത്വത്തിൽനിന്നു വരുന്ന കാർവ ഏറ്റവും നീന്റെ ക്ഷീണം സർവ്വം നശിക്കും എന്ന് ഭാഷയുടെ ഏറ്റവും ഇരിക്കുന്ന സ്ഥാനത്തുനിന്ന് ഏഴുനീറുനിന്നു എന്നു ധ്വനി. അതിമിടൽ വർണ്ണങ്ങൾ ഏഴുനീറു നിന്നുണ്ടല്ലോ ഗുഹസ്ഥൻ അവരെ സ്വീകരിക്കുന്നത്. സർവ്വാതിത്വം, ജലകണം എന്നീ പദങ്ങൾ വായുവിന്റെ ശൈത്യത്തേയും ക്ഷീണം നശിപ്പിക്കുവാനുള്ള ശക്തിയേയും പ്രയോജനപ്പെടുത്തുന്നു. വസിക്കുന്നവൻ പാത്തിറങ്ങാതെ ഒരിടത്തുതന്നെയിരിക്കുന്നവൻ. മന്ദ്രം ധ്വനി. ഗന്ധവാഹൻ സഞ്ചരഭൂതനെ വഹിക്കുന്നവൻ, മണത്തോടു കൂടിയവൻ.

പുഷ്പദശോ ഗന്ധവാഹോ

ഗന്ധവാഹാനിലാതുഗാഃ

എന്ന് അമരം. വായുവിന്റെ ആദ്യദനശക്തി ധ്വനി. അതിമി വർണ്ണങ്ങൾ ഗുഹസ്ഥൻ ഏഴുനീറു നേരെ ചെന്നു അച്ഛപൂർവ്വം സ്വീകരിച്ചു സ്വാഗതം പറഞ്ഞ് ആസനത്തിൽ ഇരുത്തി ഭക്ഷണം കൊടുത്തു സൽക്കരിക്കുന്നതിന്റെ പ്രതീതി ഇവിടെ കാണേണ്ടതാകുന്നു. അതിമി പുഷ്പ ഗുഹസ്ഥനുമെന്ന് ഇവിടെ കവി സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

അലപനീനോതിമിർത്തേയഃ ശ്രോത്രീയോ വേദപാരഗഃ
മാന്യോഽവതേ ഹൃദസ്സസ്യ ബ്രഹ്മലോകമഭീപ്സതഃ
എന്നു സ്മൃതി.

അതിമിഃ കില പുഷാർഃ പ്രാകൃതാപി വിജാനതാ
ധർമ്മ ജിജ്ഞാസമാനേന.....

എന്നും

തിഷ്ഠതപം ഹരിശാർദ്ദൂല! മയി വിശ്രമ്യ ഗമ്യതാം
തദിദം ശന്ധവത്സപാദു കന്ദമൃലഹലം ബഹു
തദാസപാദ്യ ഹരിശ്രേഷ്ഠ! വിശ്രാന്തോഥ ഗമിഷ്യസി
എന്നും വാല്മീകിരാമോയണം. അലങ്കാരം സമാസാകതി.

മന്ദാധൃതാത്തദേന മാനുഷാ നിസ്സ്പൃതശ്ച തക്ഷസ്യാൽ
പാശാപ തസ്യോഃ പശുപത്. ശിരശ്ചന്ദ്രനീഹാരവാഹീ
ദൂരാൽ പ്രാപ്തം പ്രിയസഖമിവ തപാമുഃപക്ഷ്യത്യവശ്യം
പമ്പാപാഥമകമലവനി തകമുദകോ ശന്ധവാഹഃ

(ഹംസസന്ദേശം: വദാന്തഃദശികർ) എന്നു പദ്യം നോക്കുക.

ആയാത്യസ്തം വിരഹിഷു ന ജം തപമാസദ്യ ഭാനദ-
വൃഷാല്യാസ പ്രവിശ തുണരാമുഹശാലീ വിശാലാം ||
അഗ്രാമ്യാലങ്കരണമസിന്ധാലാപലീലാവിശേഷൈർ-
മാനോഭൂതം മനസി തുണിതം കർവ്വതീ. മാനയോനേഃ || ൪൪ ||

സ്വപാതം മുടൊക്കെയക്കൻ വിരഹികളിൽ വിഭാ-
ഗിച്ചൊളിക്കുമ്പോഴേക്കു-
ത്യന്തം വിസ്തീർണ്ണമാം തുണമതിലകമേ-
റേണമുഹിച്ചുകൊണ്ടു-
പന്തം കൂടുംവിധം മോടികൾ, ചിരി, മൊഴി, ലീ-
ലാദിയാൽ മാറമാനാ-
ക്രാന്തപ്രകടിതൂണിപ്പിച്ചിടമൊരുതുണകാ-
സ്ഥാനമാണു പ്രദേശം. || ൪൫ ||

ശ്ലോ. രാ. . ഭൂതന്തർഗ്ഗതം ഗുണകാപ്രവേശനത്തെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. സ്വപ്നം.....വെപാഴേക്കു് അർക്കൻ സ്വപ്നം ചൂടു് ഒക്കെ വിരഹി കളിൽ വിഭാഗിച്ചു് ഒളിക്കുമ്പോഴേയ്ക്കു്. ആദിത്യൻ തന്റെ ചൂടു സർവ്വവും വിരഹികൾക്കു ഭാഗിച്ചുകൊടുത്തിട്ടു് അസ്തമിക്കുന്ന സമയത്തു്. അർക്കൻ ആദിത്യൻ.

അർക്കൻപഞ്ചേണ്ണ സ്മദികേ

രവേത താമ്രേ ദിവസ്വതേ

എന്നു് വിശദം. രാത്രിയായാൽ വിരഹികൾക്കു് സംഭവിക്കുന്ന മനസ്സിന്റെ ചൂടു് (സങ്കടം) ആദിത്യൻനിന്നു ലഭിച്ചതാണെന്നു് തോന്നും എന്നു ഭാവം. അത്യന്തം വിസ്തീർണ്ണം.....മുഹിച്ചുകൊണ്ടു് ഉപരിച്ചുകൊണ്ടു് അത്യന്തം വിസ്തീർണ്ണം തുല്യമതിലകം ഏറേണം. വിസ്താരം ഏറിയതായ മതിലകത്തു് ഉപരിച്ചുകൊണ്ടു് നീ ചെന്നു കയറണം. സ്ഥലത്തിന്റെ വിസ്താരാധിക്യംകൊണ്ടു് മുൻപു് അപരിചിതമാണെങ്കിലും നിനക്കു മതിലകം ഉപരിച്ചു് അറിയുവാൻ കഴിയുമെന്നു ഭാവം. “ഉപദേശപോഹാത്മവിജ്ഞാനം” എന്നു് ശബ്ദരത്നാകരം. ചന്തം കൂട്ടം.....യാൽ നാഗരികസ്ത്രീകളെപ്പോലെ പ്രേരണിക്കുന്ന വേഷം, അലങ്കാരം, ചിരി, വാക്കു്, ശൃംഗാരചേഷ്ട എന്നിവകൊണ്ടു്. മാതാമനാ.....പ്രദേശം ആ പ്രദേശം മാതാമനാകൃതം കൂടിത്തൂണിപ്പിച്ചിട്ടു് മൊരു ഗുണകാസ്ഥാനമാണു്. ആ സ്ഥലം കാമദേവന്റെ മാനോല്പാദനത്തെ മുൻപിലത്തെക്കാൾ അധികമായി വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതായ ഗുണക (മതിലകം) ആകുന്നു. ഗുണക ഗുണത്തെ ചെയ്യുന്നതു്. ഗുണം ഗുണനം, അധികമാക്കിയെടുക്കുന്ന ക്രിയ. ഗുണിതം എന്ന മൂലത്തിന്നു “പൂർവ്വാദധികതരം കർവ്വതി” എന്നു ചിന്താതിലകം. ഗുണകയെന്ന പേർ അനപര്യായമെന്നു് ഇവിടെ കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. ആ ദേശത്തെ സ്ത്രീകളുടെ പരിഷ്കൃതങ്ങളായ വേഷ ഭൂഷണഭാവോദികൾ കാണുമ്പോൾ എന്തെന്നു് കേമനായ ഒരു വില്ലാളി ആരുണ്ടു് എന്നു കാമദേവനു ഗദ്യ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നു എന്നു ഭാവം. നീ മതിലകത്തു ചെല്ലുമ്പോൾ നേരം സായങ്കാലമാകും എന്നു ധ്വനി. “അനേനാദിത്യാഭിധാനലക്ഷണം നാമ മംഗലം കവിനാനുസംഹിതമിതി” എന്നു ചിന്താതിലകം.

രാമേശ്വരത്തുനിന്ന് കാലത്തു പുറപ്പെട്ടു് ശുകൻ രണ്ടു രാത്രി വിശ്രമിച്ചു മൂന്നു പകലുകൊണ്ടു (മൂന്നാംദിവസം വൈകുന്നേരം സന്ധ്യയ്ക്കു) മതിലകത്തു് എത്തിച്ചേരുന്നു. നായകൻ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന രാമസേതുമുതൽ നായികയുടെ ഗൃഹം നില്ക്കുന്ന മതിലകംവരെയുള്ള പ്രധാന സ്ഥലങ്ങളെ സന്ദേശം പൂർവ്വഭാഗത്തിൽ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. രാമേശ്വരം, സമുദ്രം, സേതു, താമ്രപണ്ണി, പാണ്ടി മണലൂർ, സഹ്യഗിരി, കേരളം, കന്യാകുമാരി, ശുചീന്ദ്രം, നാഗതങ്കോവിൽ (പദ്മനാഭപുരം), തിരുവനന്തപുരം, കൊല്ലം, തിരുവല്ല, വടക്കുക്കുറ്റ് (കടുത്തിരുത്തി), വേണന്നാടു ഗ്രാമം, തൃപ്പൂണിത്തുറ, ഇരട്ടയമ്പലം, ആലുവ, പെരിയാർ, തിരുവഞ്ചിക്കുളം, കൊടുങ്ങല്ലൂർ എന്നീ സ്ഥലങ്ങളുടെ വർണ്ണം പൂർവ്വഭാഗത്തിൽ അന്തർഭവിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ഉത്തരഭാഗാരംഭത്തിൽ സവിസ്തരം ചെയ്യുവാൻ പോകുന്ന ഗുണകാവർണ്ണനത്തിന്റെ ഹീജാവചത്തോടുകൂടി പൂർവ്വസന്ദേശം അവസാനിക്കുന്നു. കവി വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നതധികവും മാതൃമദ്ധ്യത്തിലെ ക്ഷേത്രങ്ങളെയാകുന്നു. അതുകൊണ്ടു കവി മഹാക്ഷേത്രനായിരുന്നു എന്നു വിചാരിക്കണം.

നായകൻ ഭൃസ്സഹവിരഹപീഡിതയായിരിക്കുന്ന നായികയുടെ സമീപത്തിൽ അതിവേഗത്തിൽ ചെന്നുചേരുന്നതിനു് അയയ്ക്കുന്ന ഭൃതനെ, ഒരു തീർത്ഥയാത്രക്കാരനെയോ അഥവാ ഭജനക്കാരനെയോ പോലെ കാണുന്ന അമ്പലങ്ങളിലെല്ലാം അയച്ചു ദർശനംചെയ്യിക്കുന്നതു യുക്തമല്ലെന്നു ചിലർക്കു് ആക്ഷേപം ഉണ്ടാകാം. സന്ദേശങ്ങൾ സങ്കല്പകാവ്യങ്ങളാകുന്നു. നായകൻ ഭൃതനെ വിളിക്കുകയോ മാതൃമുപദേശിക്കുകയോ സന്ദേശം പറഞ്ഞുകൊടുക്കുകയോ യാതൊന്നും യഥാർത്ഥത്തിൽ ചെയ്യുന്നില്ല. അങ്ങനെ ചെയ്യുന്നു എന്നു സങ്കല്പം മാത്രം. ഓരോ ഭേദങ്ങളേയും അവിടങ്ങളിലെ പ്രകൃതിവിശേഷങ്ങളേയും വർണ്ണിക്കുക എന്നതു സന്ദേശകാരന്മാരുടെ ഒരു പ്രധാനോദ്ദേശമാകുന്നു. ഭൃതനു മാതൃപദേശം ചെയ്യുന്നു എന്ന വ്യാജേന അവർ ഈ കാര്യം സാധിക്കുന്നു. ചില ഭേദങ്ങളുടെ മഹാത്മ്യത്തിനു മൂലം അവിടങ്ങളിലെ മഹാക്ഷേത്രങ്ങളാണെന്നു കാണാം. അങ്ങനെ വരുമ്പോൾ അവയെ പറ്ററി വർണ്ണിക്കാതിരിക്കുവാൻ നിവൃത്തിയില്ലാതെയാകുന്നു. ഈ വക സംഗതികളെപ്പറ്റി ശാന്തമായി വിചാരിച്ചാൽ ശുകസന്ദേശത്തിലെ മാതൃപദേശപ്രകരണത്തിൽ ക്ഷേത്രവർണ്ണം അധികമായിപ്പോയി എന്ന ആക്ഷേപം നിലനില്ക്കുന്നതല്ല. കവിജനകലാചാതുര്യനായ കാളിദാസന്റെ മേലദ്ധാരാ കാണിച്ചുകൊടുത്തിരിക്കുന്ന വഴിയെ ആദരിക്ക

കയ്യേ നമ്മുടെ കവികളുരനും ചെയ്തിട്ടുള്ള. മഹാകാളാഭിഷേകത്രയങ്ങളുടെ വണ്ണം മേഘത്തിലും കാണാവുന്നതാണല്ലോ.

ഓരോ ദേശത്തിന്റേയും ചരിത്രത്തെ സംബന്ധിക്കുന്ന പല മർമ്മങ്ങളും സന്ദേശത്തിലെ മാർഗ്ഗാപദേശപ്രകരണത്തിൽനിന്നു ഗ്രഹിക്കുവാൻ കഴിയുമെന്നു പ്രത്യേകം ഓർമ്മിക്കേണ്ടതുണ്ട്. പരദേശത്തെ പല പ്രധാന സ്ഥലങ്ങളുടേയും സ്തരണ സന്ദേശത്തിൽ കാണാതിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട്, കവിക്ക് ആ ദേശവുമായി സാധാരണ രീതിയിൽ കവിഞ്ഞ പരിചയം സിദ്ധിച്ചിട്ടില്ലെന്നു വിചാരിക്കണം. കേരളത്തെപ്പറ്റി ചെയ്തിരിക്കുന്ന വണ്ണമാണ് പൂർവ്വഭാഗത്തിൽ സർവ്വവ്യാപാരവും പ്രധാനവുമായിരിക്കുന്നത്. അതിലെ പല ഭാഗങ്ങളും പല പല കേരളീയാഭിമാനത്തെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നതായിട്ടുണ്ട്. മലയാളനാട്ടിലെ പല പഴയ നടപടികളുടേയും അപ്രകടമായ ഒരു ക്ലായ പ്രസ്തുത വണ്ണത്തിൽ സ്വർ്ിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു വ്യാഖ്യാനം തെളിയിക്കുമെന്നു വിശ്വസിക്കുന്നു.

ഉത്തരഭാഗം.

മദ്ധ്യ ജാംബുനദധരമുഹൂർത്താ വഷ്ടപുരഗം -
 വ്ലീഷ്വോപാന്താം വിപുലപരിഖാസിന്ധുനാ വേഷ്ഠിതാന്താം ||
 താമാലോക്യാഖിലധൃതികരീം ഭോത്സ്യസേ രത്നഗർഭം -
 മൂലഭാഗ്നീം പരമിവാ സുതാമേരസീമുവ്വായാഃ • || ൧ ||

മദ്ധ്യത്തിൽപ്പൊന്നുലയ്ക്കത്തുമടയ മഹേ-
 ളാവൃതശ്രീയ്യാഭോരോ-
 വഷ്ഠംകൊണ്ടൊത്തുകാണേണ്ടതിരൊടൊരുകിട-
 ങ്ങായിട്ടും സിന്ധു ചൂഴ്

രത്നം ഗർഭത്തിലാണുവെന്നമിഹ യുതിനൽ-

കീടുമാറ്റുതന്നം നീ

മന്ദം കണ്ടോർക്കുമുഴിയിതു മടിയിലെഴും-

പൈതലാണെന്നിവണ്ണം

|| ൧ ||

ശ്ലോ. ൧. ഒരു മുതൽ പതിനഞ്ചുവരെ പദ്യങ്ങൾകൊണ്ടു് ഗുണകയെ വർണ്ണിക്കുന്നു. പ്രഥമ ശ്ലോകത്തിൽ ഗുണകയെ ഭൂമിയുടെ ചെറിയ പുത്രിയായി കല്പിച്ചു്, അതിൽ ശ്ലേഷത്തെ ആശ്രയിച്ചു ഭൂധർമ്മങ്ങളെ ആരോപിച്ചിരിക്കുന്നു. മദ്ധ്യത്തിൽ.....ശ്രീയ്യോടു നഗരമദ്ധ്യത്തിൽ സുവർണ്ണാഭരണങ്ങൾ ധരിക്കുന്ന സുന്ദരികൾ പാർക്കുന്നതു കൊണ്ടു് ശോഭോല്ക്കഷ്ണോത്തോടുകൂടിയതു് എന്നു ഗുണകാപക്ഷത്തിൽ അർത്ഥം. 'ജംബുനദധരമഹേളാ' എന്ന മൂലത്തിനു് ജംബുനദത്തെ സ്വർണ്ണത്തെ, സ്വർണ്ണാഭരണത്തെ, ധരിക്കുന്ന മഹേളകൾ എന്നു് അർത്ഥം. 'പൊന്മലയ്ക്കന്തരമുടയ' എന്ന ഭാഷയിൽ ഈ മൂലാർത്ഥം വ്യക്തമാകുന്നില്ല. മഹേളാവൃതശ്രീ മഹേളകളാൽ ആവൃതമായിരിക്കുന്ന ശ്രീ. മഹേളകൾ മന്ദിളകൾ. സുന്ദരികൾ. ആവൃതം ചുറ്റപ്പെട്ടതു്. ശ്രീ ശോഭ. ഗുണകയിലെ ശ്രീകളുടെ സൗന്ദര്യോല്ക്കഷ്ണവും ജനങ്ങളുടെ ഐശ്വര്യപുഷ്പിയും ധ്വനി. മഹാമേരു പർവ്വതംകൊണ്ടും മന്ദത്തായ ഇളാവൃതംകൊണ്ടും എന്നു് ഭൂമിപക്ഷത്തിൽ അർത്ഥം. പൊന്മലമേരു. മേരു സുവർണ്ണപർവ്വതം എന്നു പ്രസിദ്ധം.

അസ്തിശ്രീയസ്സത്ത് സുമേരുനാമാ

സമസ്ത കല്യാണനിധിശ്ശീരീന്ദ്രഃ

എന്നു് ശ്രീകൃഷ്ണവിലാസത്തിൽ (സ. ൧.) പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു നോക്കുക. ഇളാവൃതം ഇളാവൃതം എന്നു പേരായ വഷം. ജംബുദ്വീപത്തിൽ ഒൻപതു വഷ(ഖണ്ഡ)ങ്ങൾ ഉള്ളവയിൽ ഒന്നു് ഇളാവൃതം. ഇതു മറ്റുള്ളവയുടെ നടുവിൽ ഇരിക്കുന്നു. ഇതിന്റെ നാഭിസ്ഥാനത്തു് മഹാമേരു സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. "ഏഷാം മദ്ധ്യേ ഇളാവൃതം നാമാഭ്യന്തരവഷം. യസ്യ നാഭ്യോമവസ്ഥിതഃ സർവ്വതഃ സൗവർണ്ണഃ കലഗിരിരാജോ മേരുർദ്വീപായാമസമുന്നാഹഃ കണ്ഠികാഭൂതഃ കവലയകമലസ്യ. മൂലനിപാത്രിംശത്സഹസ്രയോജന വിതന്തോ മൂലേ കോഡശസഹസ്രം താവ.

താ അന്തർഭൂമി പ്രവിഷ്ടഃ” എന്ന ഭാഗവതത്തിൽ (സ്ക. ൫) പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഭൂമിയെ താമരയായി കല്പിക്കാമെങ്കിൽ അതിന്റെ കണ്ഠികയാണ് മേരു. മേരുവിനു മുകളിൽ ഉല്പത്തിയിരായിരവും, മൂലത്തിൽ പതിനാറായിരവും യോജനം വിസ്താരമുണ്ട്. അതിന്റെ പതിനാറായിരം യോജനം വിസ്താരത്തോടുകൂടിയ ഭാഗം ഭൂമിയുടെ അകത്തു മറഞ്ഞിരിയ്ക്കും. ഇളാവൃതവാക്ത്തിന്റെ അതിരും; വടക്കു നീലപർവ്വതം; തെക്കു നിഷധപർവ്വതം; പടിഞ്ഞാറു മാല്യവാൻ; കിഴക്കു ഗന്ധമാനം. ചൊറൻ സ്വപ്നം. “ഏവം ജംബൂഫലാനാമത്യച്ഛനിപാതനീശീർണ്ണാനാമനസ്ഥിപ്രായാണാമിദമയനീഭാനാം രസേന ജംബൂനാമനദീ മേരു മന്ദരശിഖരാഭയതാധിക്യാത്യാജനാഭവാനിതലേ വിപതന്തി ഭക്ഷിണേനാത്മാനം യാദാഭിഭാസ്യമുപസൃന്വതി. താവദഭയോർവിരോധസോക്തം ധൃത്തികാ തദസേനാനവില്യമാനാ വാക്യേൻ സംയോഗവിപാകേന സഭാമരലോകാഭരണം ജംബൂനദം നാമ സുവർണ്ണം ഭവതി.” എന്നു (ഭാഗ. സ്ക. ൫) സ്വപ്നത്തിന്റെ ഉല്പത്തിയെപ്പറ്റി പറയുന്നു. മന്ദരം, മേരുമന്ദരം, സുപാർവ്വം, കുമ്പഭം എന്നു നാലു പർവ്വതങ്ങൾ മേരുവിന്റെ നാലു ഭാഗങ്ങളിലായി സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. മേരുമന്ദരത്തിന്റെ മുകളിൽ നില്ക്കുന്ന ജംബൂവൃക്ഷത്തിൽനിന്നു ഫലങ്ങൾ താഴെ വീണു പൊട്ടിക്കുത്തിച്ച് അവയുടെ രസം പ്രവഹിച്ച് ജംബൂ എന്ന പേരായ ഒരു നദിയുണ്ടായി. അതിനു പതിനായിരത്തിലധികം യോജനം വിസ്താരമുണ്ട്. അത് ഇളാവൃതവാക്ത്തെപ്പറ്റി പ്രവഹിക്കുന്നു. ആ നദിയിലെ ഇരു കരകളിലേയും മണ്ണു (അതിലെ) രസത്തിന്റെ സമ്പർക്കംകൊണ്ടും വെയിലിന്റേയും ജലത്തിന്റേയും സംയോഗവിപാകംകൊണ്ടും സ്വപ്നമായിത്തീരുന്നു. ഇങ്ങനെ സ്വപ്നത്തിന്റെ ഉല്പത്തി. ജംബൂനദത്തിൽ ഉത്ഭവിക്കുന്നതുകൊണ്ട് സ്വപ്നത്തിനു ജംബൂനദം എന്നും ജംബൂഫലരസപ്രവാഹംകൊണ്ടു നദിക്കു ജംബൂനദം എന്നും പേർ സിദ്ധിച്ചു. ഓരോ വർഷം.....മൂഴെ അനേകം വർഷങ്ങൾകൊണ്ട് കണ്ടുതീർക്കാൻ കഴിയുന്ന സമീപപ്രദേശങ്ങളോടു (അതിരുകൾക്കോടു) കൂടിയതും; കാണേണ്ടവയായ അനേകം വിശിഷ്ട വസ്തുക്കൾ നഗരത്തിലുണ്ട്. അനേകം സംവത്സരങ്ങൾ കൊണ്ടു അവ കണ്ടു തീർക്കാവൂ എന്നു ഭാവാം. വാർഷിക ഭൂപക്ഷത്തിൽ, രമ്യം, ഹിരണ്യം, കിന്വതകം മുതലായ വർഷങ്ങൾ, ഭൂഖണ്ഡങ്ങൾ; അവയെക്കൊണ്ടു കാണുവാൻ ഭംഗിയേറിയത് എന്നു ഭാവാം.

സ്വാഭാപൂർവ്വ ലോകധാരാപാതേ
വത്സര വർഷമസ്മിയാം

എന്ന് അമരം. കിടങ്ങാറിയിട്ടും കിടങ്ങാലായിട്ടും, കിടങ്ങാലായിരി
ക്കുന്നത്. ഗുണകയുടെ സമുദ്രസാമിപ്യം ധ്വനി. സമുദ്രം കിടങ്ങാ
എന്നപോലെ ഭേദമെന്തെ ശത്രുബാധയിൽനിന്നു രക്ഷിക്കുന്നു എന്ന് അറി
പ്രായം. രത്നം ഗർഭത്തിലാണ് ഗർഭത്തിൽ രത്നം ആണ് എന്ന്
അനവധം. ഉള്ളിൽ അനവധം വിശിഷ്ട വസ്തുക്കളോടുകൂടിയതെന്ന്
നഗരപക്ഷത്തിലും, മണികളോടുകൂടിയതെന്ന് ഭൂപക്ഷത്തിലും അത്ഥം.
രത്നങ്ങളെ ഉള്ളിൽ വാരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ഭൂമിക്കു രത്നഗർഭമെന്നു
പേരുണ്ട്. ഈ പേരിനെ "രത്നംഗർഭത്തിൽ" എന്ന ഭാഗം സൂചിപ്പി
ക്കുന്നു.

ജഗതീ രത്നഗർഭാ സാ
ഭൂതധാത്ര്യബ്ധിമേഖലാ.

എന്ന് അമരം. ഗർഭം അന്തർഭാഗം.

ഗർഭഭാപകാരകേ ഹൃന്തേ
മുഖേ പനസകണ്ടധേ
കഷ്ടം കഷ്ടിസ്ഥജന്തേ ച

എന്ന് യാദവം. "ഗർഭധാരാക്ഷണപരിചയാണുനമാണാലാലാഃ"
എന്ന് മേഘം. ഏവനമിഹ.....പുട്ടണം ആക്കും ധൂതിയെ
ഉണ്ടാക്കുന്ന ആ നഗരത്തെ. ധൂതി സൗഖ്യം എന്ന് പുരപക്ഷത്തിലും
ധാരണം എന്ന് ഭൂപക്ഷത്തിലും അത്ഥം. ധൂത്യാരണെ എന്ന് ധാതു
സകല ജീവികളേയും ധരിക്കുന്നതു ഭൂമിയെന്നു ഭാവാം. "ധൂതിസ്സൗഖ്യേ
വിധാരണേ" എന്ന് വൈജയന്തി. നീ മന്ദം.....ണെന്നിവണ്ണ
നീ മന്ദം കണ്ട് ഇതു് ഊഴിക്കു മടിയിലെഴും പൈതലാണെന്ന് കാക്ക
എന്ന് അനവധം. നീ സാവധാനത്തിൽ കണ്ട്, ഈ നഗരം, ഭൂദേവ
യുടെ മടിയിലിരിക്കുന്ന ഒരു പുത്രി, കന്യകയാണെന്ന് വിചാരിക്കും.

ഭൂമിയുടെ ധർമ്മങ്ങളെ ഇണക്കി കവി ഗുണകയെ ഒരു ചെറിയ
ഭൂമി, ഭൂമിയുടെ പുത്രി ആയി കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഒരു മാതാവു വാത്സല്യ
ത്തോടുകൂടി സുവർണ്ണഭരണങ്ങൾ അണിയിച്ച് പുത്രിയെ മടിയിൽവെട്ടി
കളിപ്പിക്കുന്നതിന്റെ പ്രതീതി പ്രകൃതത്തിൽ ഭൂമുവും. പിതാക്കന്മാർക്കു്

ആൺമക്കളിലും മാതാക്കളിൽ പെൺമക്കളിലും പ്രീതി ഏകദേശം എന്ന പ്രസിലം.

പിതരും തപനജായന്തേ

നര മാതരമംഗനഃ.

എന്ന കവിവാക്യം നോക്കുക.

പത്രിവാഹനന്റെ പുരി പെററിട്ടു പിറന്നുണ്ടായ

പത്രിയെന്നപോലെ പരിലസിച്ച് ഇത്ത

എന്ന (കുചേ. വഞ്ചി. രാമ. വാരിയർ) അനന്തപുരവർണ്ണനം നോക്കുക. അലങ്കാരം ദ്വൈതകല്പിതമായ ഉൽപ്രേക്ഷ.

ദോഷ്ണ്യാഭ്യാം നിബിഡിതഭജംഗേന്ദ്രത്താംഗഭാഭ്യാം

വേഗാകൃഷ്ട്വാ ഘടിതശിഖരം മേരുകോദണ്ഡചക്രം ||

നൃന്ദം ഭൂയശ്ചിപുരജയിനാ യത്ര നേത്രാഗ്നിതപ്തം

തലോജ്ജ്വലം സ്മരതി പരിതാ തക്ഷമസാലജ്ജലേന || ൨ ||

മുക്കണ്ണുസ്വാമി സാക്ഷാൽ ത്രിപുരരിപു ഭജം-

ഗാംഗഭക്തപ്രമിന്നം.

തൃക്കൈരണ്ടാൽ വലിച്ചുന്നിരുതലയുരസും-

മേരുവാം ചാപചക്രം

ചിതെന്നിപ്പട്ടണത്തിൽ കനകമയമതിൽ-

ക്കൈമട്ടാക്കിവിട്ടു;

തൃക്കണ്ണിൻ തിര്യഗതീട്ടുരുകിയതുയര-

ന്നില്ലപോലിന്നുപോലും

|| ൨ ||

ശ്ലോ. ൨. മുക്കണ്ണുസ്വാമി.....തൃക്കൈ രണ്ടാൽ സാക്ഷാൽ ത്രിപുരരിപു മുക്കണ്ണുസ്വാമി ഭജംഗാംഗഭക്തപ്രമിന്നം തൃക്കൈ രണ്ടാൽ. അവിടെ പ്രത്യക്ഷമായി സന്നിധാനം ചെയ്തിരിക്കുന്നവനും ത്രിപുരന്മാരുടെ ശത്രുവുമായ മുക്കണ്ണൻ (ശ്രീപരമേശ്വരൻ) വാസുകിയാകുന്ന ഭതാവളയിലെ രത്നങ്ങൾ ശോഭിക്കുന്ന കൈകൾ രണ്ടുംകൊണ്ടു. ത്രിപുരരിപു ത്രിപുരന്മാരുടെ ശത്രു. ത്രിപുരന്മാർ താരകാക്ഷൻ, കമലാക്ഷൻ, വിദ്യനാഥി, എന്നു മൂന്ന് അസുരന്മാർ.

താരകനാമസുരന്റെ തനയന്മാർ മുവ്വരുണ്ടായ്
 താരകാക്ഷൻ കമലാക്ഷൻ വീരനായ വിദ്യന്മാലി
 എന്ന് ത്രിപുരദഹനം തുളുലിൽ (കഞ്ചൻനമ്പ്യാർ) പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു
 നോക്കുക. ഭുജംഗാംഗദം ഭുജംഗമാകുന്ന അംഗദം. ഭുജംഗം
 സപ്തം. വാസുകി. “ഭുജംഗഷ്ഷിംഗസപ്തയോഃ” എന്ന് വിശപം. ഭഗ
 വാൻ വാസുകിയെ കയ്യിൽ ആദരണമായി ധരിച്ചിരിക്കുന്നു എന്ന്
 പ്രസിദ്ധം. അംഗദം തോളിൽ ധരിക്കുന്ന ആദരണം..

അംഗദഃ കപിഭേദേ സ്യാൽ

കേയുരേംഗദമീഷ്യതേ

എന്ന് വിശപം. “സുഗ്രീവഃസനേവ താരാംഗദാലംകൃതഃ” (നൈ. ച.)
 എന്ന പ്രയോഗം നോക്കുക. വലിച്ചുന്തി.....ചക്രം വലിച്ചു
 സമയത്തു മണ്ഡലാകാരമായിത്തീർന്നു ഇരു തലകളും കൂട്ടിയുരുമ്മിയ
 മേൽ. ശ്രീപരമേശ്വരൻ ത്രിപുരദഹനത്തിന് ഒരങ്ങിയപ്പോൾ,
 മഹാമേൽ പർവ്വതത്തെ ചാപമായി സ്വീകരിച്ചു എന്ന പൂരാണകഥ
 സ്മർത്തവ്യം.

മേൽശൈലം വളച്ചുവിട്ടിട്ടും

മാരവൈരീ വലിച്ചു കലച്ചും

അമ്പെടുത്തു തൊടുത്തു നിറച്ചും

അമ്പിളിക്കല നിന്നു വിറച്ചും

എന്ന് (ത്രി. ദ. തുളുൽ) പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു നോക്കുക. “കനകമഹാ
 ഗിരി പോർവില്ലായ്” എന്ന് ത്രിപുരദഹനം ചയ്യ. ചിടിക്കുന്നി
 പ്പട്ട.....വിട്ടും ഇപ്പട്ടണത്തിൽ ചിടിക്കുന്നു കനകമയമതിൽക്കെട്ടു
 മട്ടാക്കിവിട്ടു എന്ന് അനപയം. ഈ സ്ഥലത്തു സുവർണ്ണമയമായ
 മതിലാക്കിത്തീർത്തു. ശിവൻ ത്രിപുരദഹനത്തിനുവേണ്ടി ചാപ
 മായി ഗ്രഹിച്ചു വളച്ചുപ്പോൾ, പൊന്മലയായ മേൽ മണ്ഡലാകാരമായി
 തീർന്നു. ആവശ്യം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ, അതു താഴെ വച്ചു. (കളഞ്ഞു.)
 അതാണു ഇവിടെ കാണുന്ന വൃത്താകാരമായ മതിലു്. ഗുണകയ്യ
 ചുറ്റും വൃത്താകാരവും സുവർണ്ണമയവും ആയ മതിലുണ്ടെന്ന് അർത്ഥം.
 “ഗുണകാ പൂരവാസിനാ ഭഗവതാ ത്രിപുരദഹനായ പ്രകാശേന നേ
 ത്രാഗ്നിമാത്രേണാ. ശ്രീമന്നാരയണാഖ്യേന ശരണേ വാ ത്രിപുരദഹ

നാമക കാൽപ്പിടലും പുനർനിരത്കമിദമത്രാസ്താമിതി മത്യാതത്രൈ
വ നിക്ഷിപ്യ നിവസതോ ഭഗവതഃ കനകമയ പ്രാകാരതയാ മേന്ദര
ഭൂപി വർത്ത ഇതി ഉൽപ്രേക്ഷാലങ്കാരഃ" എന്നു (ചി. തി.) സ്മർത്ത
വും. തൃക്കണ്ണിൻ...പോലും ഭഗവാന്റെ മൂന്നാമത്തെ കണ്ണിലെ
തീജപാല ഏറു് ഉരുകിയിട്ടു്, അതുകാരണമായി, ആ മതിപ്പു് ഇന്നും
ഉയരാതെയിരിക്കുന്നു. അവിടെ ചുറ്റും കാണുന്ന മതിലു കണ്ടാൽ മേന്ദ
രവോ എന്നു തോന്നും എന്നു ഭാവാം. അലങ്കാരം കൈതവാപഹ്നതി.

കൈതവാപഹ്നതിവ്യക്തേ
വ്യാജാഭ്യേർനിഹ്നതേ പദഭേദഃ

എന്നു് ലക്ഷണം.

സൈപരക്രീഡാവിധിഷു സുദശാം ശ്രൂയമാണേഷു യത്ര-
സ്വീയഭ്രാന്ത്യാവഹകളരവൈർനൃപുരൈർഗോപുരേഷു ||
ഉണ്ണീയോച്ചൈസ്തപരിതഗമനശ്രാന്തയസ്തപലമാർഗ്ഗേ
വ്യാവർത്തന്തേ നഭസി കസുമാക്രീഡചക്രാംഗപോതാഃ || ൩ ||

സൈപരം മേൽഗോപുരത്തിൽ കളമൊടു കളിയാ-
ടുന്ന കാന്താജനത്തിൻ-
ചാതശ്രീ കാൽച്ചിലമ്പിൻ നിജഗണരുതമൊ-
ത്തൊച്ചുകേട്ടു ചുഭാഗേ
പാരം വേഗാൽ പ്ലാനാപ്ലരിയിലിടയിൽവെ-
ച്ചിട്ടു പൊൽത്താർവനത്തിൽ
ച്ചേരുന്നനക്കിടാവിൻപടയടനടി വീ-
ഴുന്നു കീഴ്പോട്ടുതന്നേ || ൩ ||

ശ്ലോ. ൩. സൈപരം.....കേട്ടു സൈപരമായി ഗോപുര
ത്തിൽ ഇരുന്നു കോലാഹലത്തോടുകൂടി കളിക്കുന്ന സുന്ദരിമാരായ
സ്ത്രീകളുടെ മനോഹരങ്ങളായ കാലുകളിലെ ചിലമ്പുകളിൽനിന്നു പുറ
പ്പെടുന്നതും, തങ്ങളുടെ കൂട്ടുകാരുടെ ശബ്ദത്തിനു തുല്യവും ആയ ശബ്ദം
കേട്ടിട്ടു് സ്വീയം എന്ന മുഖപദത്തിന്നു "നിജാ മാതുപിതൃസഹോദരഃ

ഭയം" എന്ന് വരവണ്ണിനി ഭയം. തന്നെ പക്ഷികളുടെ ശബ്ദം. "തിരശ്ചാം വാശിതം ഭയം" എന്ന് അമരം. ഉച്ചഭാഗേ പാരം വേഗാൽ പറന്ന് ഏറ്റവും വേഗത്തിൽ മുക്കിലേയ്ക്കു പറന്നിട്ട്. ആപ്പരിയിൽ.....കീഴ്ചോട്ടുതന്നെ ആ പുരിയിൽ പൊത്താൽ വനത്തിൽച്ചേരുന്നതിനായിട്ടുവെങ്കിലും ഇടയിൽ വെച്ചിട്ട് കീഴ്ചോട്ടുതന്നെ ഉടനടി വീഴുന്നു എന്ന് അനന്ദം. ആ നഗരത്തിൽ താമസപ്പെടുന്നതിലേക്കു അരയന്നങ്ങൾ ഇടയിൽ വെച്ചിട്ടു മുക്കിലേയ്ക്കു എത്തുന്നതിനുമുമ്പു കീഴ്ചോട്ടുതന്നെ വീഴുന്നു. ഗോപുരത്തിന്റെ മുക്കിൽ സ്ത്രീകൾ ഉല്ലാസത്തോടുകൂടി കളിക്കുന്ന സമയത്തു്, അവരുടെ കാലുകളിലെ ചിലമ്പുകളിൽനിന്നു ശബ്ദം പുറപ്പെടുന്നു. അതുകേട്ടു താമസപ്പെടുന്നതിലിരിക്കുന്ന അരയന്നങ്ങൾ തങ്ങളുടെ കൂട്ടുകാരെ ശബ്ദമെന്ന ഭ്രമിക്കുന്നു. ഉടനെ കൂട്ടുകാരെ കാണാൻ മുക്കിലേയ്ക്കു പറക്കുന്നു. എന്നാൽ ഉദ്ദേശിച്ച സ്ഥലത്തു ചെന്നുചേരുന്നതിനു മുമ്പു അവ താഴെ തന്നെ വന്നു വീഴുന്നു. കിടാങ്ങുകൾ അന്നങ്ങളുടെ കട്ടികൾ, ചെറിയ അരയന്നങ്ങൾ. അവയ്ക്കാണ് ഭ്രാന്തിയുണ്ടാകുന്നതെന്നും അവ മേൽ ഭാഗത്തു പറന്നെത്താൻ ചിറകിനു കരുത്തില്ലാതെ ഇടയ്ക്കു വീഴുന്നു എന്നും ഭാവാം. ശിശുക്കളെ സംബന്ധിച്ചു് ഇപ്രകാരം സംഭവിക്കുക സംഭവമാകുന്നു. ആകാശം മുട്ടത്തക്ക ഉയർച്ച ഗോപുരങ്ങൾക്കു ഉണ്ടെന്നു ധ്വനി. അലങ്കാരം ഭ്രാന്തി. ഒത്തൊച്ച (ഒത്ത ഒച്ച) ചേരുന്നതിന്നു് (ചേരുന്ന അന്ന) എന്നീ പദങ്ങളിലെ സന്ധിപ്രായാസം വികലം.

യസ്മൈ സൗധാ രതിരചിക്രതജ്ജിത്തയോ നന്തുശോഭിൻ-
നൈവ ശ്വേതാഃ പരമഹിപതേഃ ശ്ലിഷ്ഠരത്നാശ്ശിരോഭിഃ ||
ഭൂലോഭോഭോധേരഭീനവസുധാശീതളാ വീചിഭംഗൈ-
സ്തംഗാശ്ശ്ശാഗൈരപി ഹിമഗിരേസുലൂകലോഃ പ്രശാന്ത || ൪ ||

ഉണ്ടാക്കും കാമകീർത്തിപ്പടി രതിരചി, യാ-
ശ്ശ്വേതശീതളം കണ്ടാക്കേ
കൊണ്ടാടുന്നത, മാപ്പാൽക്കടലിലനില്പയാ-
യ്നസ്സുധാശീതളമാകും

കണ്ടാൽ പൊക്കം ഹിമാദ്രിക്കൊടുമുടിനെയതിരേ-

ന്തീട, നീ നാലുമൊപ്പി-

മുണ്ടായിടം വെളുപ്പിൻ പുറമെ, യവിടെയു-

ള്ളോരു വെൺമേടയെല്ലാം

|| ൪ ||

ശ്ലോ. ൪. ഉണ്ടാക്കും..... രൂപി കാമകീർത്തിപ്പടി രതിരൂപി
ഉണ്ടാക്കും എന്ന് അനപയാ. കാമഭേദന്റെ കീർത്തിയെന്നപോലെ
രതിയ്ക്കു രൂപിയെ ജനിപ്പിക്കും. ചതുർത്ഥ പാദാവസാനത്തിലെ വെ
ണ്മേട കർത്താവ്. രതി കാമക്രിയയെന്നും കാമപതിയെന്നും അർത്ഥം.
“രതിഃ സുരപ്രിയായാഞ്ച രാഗേ ച രമണേ രതിഃ” എന്ന് വിശ്വം.
രൂപി ആഗ്രഹം. “രതിർമയുഖേ ശോഭയാമഭിഷംഗാഭിലാഷയോഃ”
എന്ന് വിശ്വം. ഭർത്താവായ കാമഭേദന്റെ കീർത്തി രതിയ്ക്കു ആഗ്ര
ഹത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നതു സ്വാഭാവികം. മേടയുടെ പക്ഷത്തിൽ ഉളി
പകം എന്ന് അർത്ഥം. അതു കണ്ടാൽ, ആർക്കു അതിൽ പ്രിയങ്കളോടു്
ഒരുമിച്ചിരുന്നു സുഖിക്കുവാൻ ആഗ്രഹം തോന്നും. “ചിത്തയോനേര്യ
ശോഭിഃ” എന്ന രൂപത്തിനു “യുവജനേഷു തത്തസ്തൃപംഗാരാനഭാവപ്ര
കാശനാത്മകപരാക്രമകൃതാഭിഃ പ്രാതിഭിഃ” എന്ന് വരവണ്ണിനി. യുവാ
ക്കളിൽ അത്താതു ഗുണാനഭാവങ്ങളുടെ പ്രകാശനരൂപമായ പരാ
ക്രമകൈകാണ്ടു കൈവന്നിരിക്കുന്ന (കാമഭേദന്റെ) പ്രാതി എന്ന് ഭാവം.
ശേഷം..... കിണറേക്കു അംഗയന്റെ ശിരസ്സുപോലെ. കൊണ്ടൊടു
രത്നം അമൃച്ഛരങ്ങളോടുകൂടിയതു്. ശേഷന്റെ തലയിൽ ദിവ്യ
രത്നങ്ങൾ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു എന്നതു പ്രസിദ്ധം. “ശേഷമണമലകൈ
രിവോപരിപരിസ്ഫുരൽ സ്ഫീതമാണികൃഖണ്ഡൈഃ” ഇത്യാദി
കവിവാക്യങ്ങൾ നോക്കുക. ആപ്പാൽ..... മാകുറ പാൽക്കടലിലെ
തിരകൾപോലെ സുധകൊണ്ടു ശീതമായിരിക്കും. അമൃതത്തിന്റെ
ഉല്പത്തിസ്ഥാനം പാല്ക്കടലെന്നു പ്രസിദ്ധം. സുധകൊണ്ടു തണുപ്പോടു
കൂടിയിരിക്കും എന്നു മേടയുടെ പക്ഷത്തിൽ അർത്ഥം. സുധ കുമ്മായം.
കുമ്മായം തേച്ചുമിനുക്കിയിട്ടു് ഉണങ്ങിയിട്ടില്ലെന്നു ധ്വനി.

സുധാമൃതേസ'നഹീമുർച്ചാ-

ലേപഗാംഗേജ്ജികാസു ച

എന്ന് വിശ്വം. കണ്ടാൽ.....രേന്തിടം കണ്ടാൽ ഹിമാദ്രിക്കെടുമുടിയെയതിൽ പൊക്കം ഏന്തിടം എന്നു അപായം. കണ്ടാൽ ഹിമവല്ലവതത്തോടു തുല്യമായ പൊക്കം ഉണ്ടായിരിക്കും. ഹിമവൽഗിരിപോലെ ഉയർന്നു എന്ന് ഭാവം. ഈ നാലു.....യെല്ലാം അവിടെയുള്ളോരു വെൺമേടയെല്ലാം വെളുപ്പിൽ പുറമേ ഈ നാലുമൊപ്പിച്ചു ഉണ്ടായിടം. അവിടെ നില്ക്കുന്ന മാളികകൾക്കു, വെളുപ്പു മാത്രമല്ല, രതിരൂപി ജനിപ്പിക്കുക, രത്നോല്പാദനം, സുധാശൈത്യം, അത്യുന്നതത്വം എന്നീ നാലു ഗുണങ്ങളുംകൂടിയുണ്ടു്. ഈ വിശേഷണങ്ങൾ മാളികയുടെ ഉദ്ദീപകത്വം (രമണീയത്വം), സമ്പുഷ്ടത്വം, അഭിനവത്വം (പ്രണിതിട്ടു അധികകാലമായിട്ടില്ലെന്ന നിർദ്ദിഷ്ടം), അധികമായ പെക്കം എന്നിവയെ ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. അലങ്കാരം ശ്ലേഷമൂലമായ ഉപമ. രതിരൂപി, സുധാശീതം എന്നിവ ശബ്ദശ്ലേഷം, മറ്റുള്ളവ അർത്ഥശ്ലേഷം.

ആലോക്യാരാഭധിരജനി യത്രാത്മനസ്സേവധസതമ-
 ന്യാസീനാനാം മുഹൂർത്തിശയീന്ത്യാഗനാനാം മുഖാനി ||
 പൂർവ്വാമാശാമുപരിഗമനപ്രേപ്തയം സംഗ്രഹീതാം
 ഹിതപാ സദ്യഃ പതനവിധയേ പശ്ചിമാമേതി ചന്ദ്രഃ || ൫ ||

നിസ്സാമാന്യാന്തികത്താപ്തരിയണിമണിസൗ-
 ധങ്ങളിൽ തന്നെയേററം
 ഭിസ്സാക്ഷാമാര നാരിമുഖനിര നിശയിൽ-
 ക്ഷേവലം കാൺകയാലേ
 ഉത്സാഹത്തോടയച്ചുയ്ക്ക ഭിതരസമടു-
 ത്തോരുമുന്നാശ കൈവി-
 ട്സാധുത്തികൾ പാടേ പതനമതിനപ-
 റന്നുപോൽ പശ്ചിമാശ || ൫ ||

ശ്ലോ. ൫. നിസ്സാമാന്യാ.....ധങ്ങളിൽ ആപ്തരിയണി മണിസൗധങ്ങളിൽ നിസ്സാമാന്യാന്തികത്തു് ആ നഗരത്തിന്നു് അലങ്കാരമായിരിക്കുന്ന മാളികകളിൽ ഏറവും അടുത്തു. ആരാൽ എന്ന

മുഖമേതക്കാരും 'നിസ്സാമാന്യന്തർക്കത്ത്' എന്ന ഭാഷ അർത്ഥപൂജ്യമായി
 ഉണ്ടു്. തന്നോടു തൊട്ടു നില്ക്കുന്നതു്, അത്രയ്ക്കു അടുത്തതു് എന്നു ഭാവാം.
 മാളികയുടെ ഉയച്ചു ധ്വനി. പുറത്തിന്നു അലങ്കാരമായി ശോഭിക്കുന്ന
 മണിമാളികകളിൽ. തന്നെ.....നിറ തന്നെയൊരവും നിസ്സാരനും
 ശിരതീർക്കുന്നതായ സ്രീകൃഷ്ണന്റെ മുഖസമൂഹം. ചന്ദ്രന്റെ കാന്തിയേ
 ക്കാറു അനേകം മടങ്ങു അധികം ശോഭ അവിടെ സ്രീകൃഷ്ണന്റെ മുഖ
 ങ്ങൾക്കു് ഉണ്ടെന്നു ഭാവാം. നിശയിൽ.....കാണുകയാലേ
 രാത്രിയിൽ കാണുന്നതുകൊണ്ടു്. ഉത്സാഹം.....മുന്നാൾ ഉത്സാ
 ഹത്തോടു കൂടി ഉയരുന്നതിന്നു കയ്ക്കുന്ന മുന്നാൾ. മുന്നാൾ മുൻപു
 ഉണ്ടായിരുന്ന ആൾ. 'നിശാഭിഷി' എന്നും അർത്ഥം. "പൂവാമാശാം"
 എന്ന് മുഖമന്തിന്റെ ഭാഷയാണു് ഈ ചാല. ചന്ദ്രന്റെ ഉയച്ചയ്ക്കുള്ള
 ആശയെന്നും കിഴക്കേഭിത്തിക്കൂടി ഗതിയെന്നും അർത്ഥം. കൈവിട്ടു്
 ഉപേക്ഷിച്ചു്. അസ്സാധുതതിങ്കൾ ആ പാവപ്പെട്ട ചന്ദ്രൻ. സാധു
 അമ്പലകളുടെ മുഖങ്ങളാൽ തോല്പിക്കപ്പെട്ടവൻ. അത്രയ്ക്കു കരുത്തില്ലാ
 ത്തവൻ. ദയനീയൻ എന്നു ഭാവാം. സാധു സജ്ജനം; 'സദ്യസജ്ജന
 സാധവഃ' എന്നു അർത്ഥം. ഭാഷയിൽ പാവം എന്ന് ഈ പദത്തിന്നു
 അർത്ഥം. (സാഹിത്യമഞ്ജുഷി കണാ. ഭാഗം പൂർവ്വം ന. ൨. ൪. ൩. ൩. ൩. ൩.)
 മുഖത്തിൽ ചന്ദ്രൻ ഇപ്രകാരം ഒരു വിശേഷണമില്ല. ഭാഷയിൽ
 പ്രസ്തുത പദം അർത്ഥഗർഭം ആയിരിക്കുന്നു. പാദേ....പശ്ചിമാൾ
 ആ നിലയിൽ അധഃപതനത്തിനായി പടിഞ്ഞാറെ ദിക്കിൽ ചെന്നു
 ചേരുന്നു. കിഴക്കു ഉദിച്ചു ഉയർന്നു പടിഞ്ഞാറെ താഴ്ന്നു് അസ്തമിക്കുന്ന
 ചന്ദ്രനെക്കണ്ടാൽ, സ്രീകൃഷ്ണന്റെ മുഖങ്ങളാൽ തോല്പിക്കപ്പെട്ടു്, തന്നി
 മിത്തം ഉന്നതിയ്ക്കു് ആശയില്ലാതെ ദേഹത്യാഗത്തിനായി അധഃപതി
 ക്കുന്നുവാ എന്നു തോന്നും എന്നു ഭാവാം. അലങ്കാരം ഉൽപ്രേക്ഷ, ശ്ലേഷം,
 അതിശയോക്തി എന്നിവയുടെ സങ്കരം.

യസ്യം മുർച്ഛന്തരജനിനദം നൃത്തശാലാ സമീരേ-

ഭണാലൂതാമഗ്രാർധപാലപടഭുജജതത്ഥമാനാം ന. ൨. ൩. ൩.

നൃത്യന്തിനാമുപരി ഗുരുഭിരസ്തേ സ്തനാഭരാരാഹാരം-

നീതാഃ കമ്പം നിപതനഭിയാന്യോന്യമാലംബയന്തി

|| ൩ ||

നിത്യം നന്നായ് മുഴങ്ങും മുരവരവമെഴും -

ഗുത്തശാലാളി കാറേറ -

ററത്യന്തം ചാഞ്ഞുലഞ്ഞിടിക കൊടിയ കൊടി -

കൂറ്റയാം കൈകളാലേ

ഗുത്തംവെക്കുന്നടസ്ത്രീക ചജഘനഭരം -

കൊണ്ടിറക്കംപിടിച്ച് -

ഒട്ടാത്തസ്ത്രോന്യം പിടിക്കുന്നിതു പതനഭയം -

മുലമാപ്പത്തനത്തിൽ

|| സ ||

ശ്ലോ. ന. നിത്യം.....മെഴും എന്നും ഉച്ചത്തിൽ മുഴങ്ങുന്ന
കുടംഗങ്ങളുടെ ശബ്ദത്തോടുകൂടിയ. ര. ര. ര. ര. ര.

ശബ്ദ നിനാദനിനാദ -

ധ്വനിയോപാസരവസപനാദ

എന്നു് അർത്ഥം. ഗുത്തശാലാളി ഗുത്തശാലകളുടെ സമൂഹം. ഈ
പദത്തിൽ സ്ത്രീപ്രതീതി കാണേണ്ടതാകുന്നു. എല്ലാ സമയത്തും അതിൽ
നർത്തകികൾ ഗുത്തം ചെയ്യുന്നുണ്ടായിരിക്കും എന്നു ഭാവം. കാറേറ...
കളാലേ കാറേ തട്ടി നാലുവശത്തെയും ചാഞ്ഞു ഉലയുന്ന വലിയ
കൊടിക്കൂറ്റകൾ ഉണ്ടെന്നു് കൊണ്ടു് കൊണ്ടു്. ഗുത്തം...പിടിച്ചിട്ടു നർത്ത
നംചെയ്യുന്നവരായ നടികളുടെ കനമേറിയ സ്തനങ്ങളുടേയും ജഘനങ്ങ
ളുടേയും ഭാരംകൊണ്ടു് ഇളക്കം തട്ടിയിട്ടു്. ഒത്ത.....പത്തന
ത്തിൽ ആപ്പത്തനത്തിൽ പതനഭയം മൂലം ഒത്തു അന്യോന്യം പിടി
ക്കുന്നിതു്. അവിടെ വീണ്ടേയ്ക്കുമെന്നു് വേടി നിമിത്തം തമ്മിൽ തമ്മിൽ
പിടിയ്ക്കുന്നു. ഗുണകയിൽ നർത്തനം ചെയ്യുന്ന ശാലകൾ (നാടകശാല
കൾ) ധാരാളം ഉണ്ടു്. അവയിലെ കൊടിക്കൂറ്റകൾ കാറേതട്ടിയിളകി
യുലഞ്ഞു അന്യോന്യം പിണയുന്നു. അതായതു് ഒരു ഗൃഹത്തിലെ
കൊടിക്കൂറ്റകൾ മറ്റൊന്നിൽ, അതിലേതു് വേറെ ഒന്നിൽ, ഇപ്രകാരം
പററി പിണയുന്നു. അതു കണ്ടാൽ ഗൃഹങ്ങൾ അന്യോന്യം കൈകൾ
ചേർത്തു പിടിക്കുകയാണോ എന്നു തോന്നും. എന്തിനാണു് അങ്ങനെ
ചെയ്യുന്നതെന്നു പറയുന്നു. അന്തർഭാഗത്തു ഗുത്തം ചെയ്യുന്നവരും, തദ്

മുക്തനാസ്ത സ്മരണാലോകാഭിമുഖീഭാവം ആയ സ്രീകൃഷ്ണഭാരം
കൊണ്ടു് ഇളകി വീണപോയേക്കുമോ എന്നു ഗൃഹങ്ങൾക്കു പേടിയുണ്ടാ
കുന്നു. അങ്ങനെ ഭയന്നു വീഴാതെയിരിക്കുന്നതിന്നു കൈകൾ തമ്മിൽ
ചേർത്തു പിടിക്കുന്നു. ഇത്തരം വല്ലഭ പാദങ്ങളുടെ ചലനവും വിന്യോ
സവിശേഷഭേദവും ധ്വനി.

താഡയം നടനം നാട്യം
ലാസ്യം നൃത്തം ച നർത്തനെ

എന്നു് അർത്ഥം. നാട്യസ്രീ കലാജാലനഭരം ഇത് ഭാഗത്തിൽ
അർത്ഥത്തിന്റെ സ്വഭാവസ്യവും ശക്തിയും നിലകൊള്ളുന്നു. സ്രീകൃഷ്ണ
കലാജാലനഭരം നൃത്തശാലകൾക്കു താങ്ങുവാൻ പാടില്ലാത്തവിധം
അത്രയധികമെന്നു ഭാവാം. നർത്തകികളുടെ സൗന്ദര്യം ധ്വനിയ്ക്കും ധ്വനി.

നർത്തനത്തിൽ ഏർപ്പെടുന്നവർ രൂപഗുണസമ്പന്നരായിരിക്കണം
എന്ന നാട്യശാസ്ത്രതത്വം പ്രകൃതിയിൽ സ്മൃതവും.

ഭീമപ്രജപത്യം ജനൈകൃതം
ഭൂമികാസൗഖ്യം തഥാ
രാഗപ്രയോഗ നൈവണ്യം
പ്രയോക്താകൃതിഭൂതം
രാത്രിരംഗാനി നൃത്തസ്യ

എന്നു് പ്രത്യേകം. അലങ്കാരം രൂപകത്തിന്റെയും ഉൽപ്രേക്ഷയുടേയും
സങ്കരം. ഭാവനാസാരസ്യംകൊണ്ടു് അതി രമണീയമായ ഒന്നാണു്
പ്രസ്തുത പദ്യം. ഇതു് ഒരു പരസതരമായ നമ്പൂരിപ്രഹലിതവുമായി
രിക്കുന്നു.

യൽപത്യന്തേ പരമമണവോ രേണവഃ പുഷ്പവാദ്യം
പെരപ്പാഃ പക്ഷശാസനചലിതഃ പക്ഷിണാം ചരപമൈവ്യാഃ ||
പ്ലംബേ നേത്രാർച്ചിക്ഷി പുരജിതാ പെരവിഭേ പുഷ്പകേതോ-
രന്ധ്രം ദേഹം ഘടയിതമതഃ ശ്യാഘനീയം ഘടന്തേ || 6 ||

ചേണാനോരാപ്തരത്തിന്നരികിൽ വിലസിട്ട-

നോരു പുകാവിളാളം

തൊണാനോവളിനത്തിൻ മിറകടിയടയാ

കൊറ്റവെറ്റേറ്റ മുറുറു

കാണാതാമദ്ദു. കാമാന്തകമിഴിയിലെരി-

ഞ്ഞൊരു കാമന്റെമെയ്യി-

ന്നാണാദ്യത്തേതിലും പൂമ്പൊടിമയപരമാ-

ണക്കൾ കൂട്ടുന്നു മെച്ചം

|| 6 ||

ശ്ലോ. 6. ചോണാനേന്ദാരാ.....മുറുവു മനോഹരമായ ഗുണകാനശരിയിലെ പൂമ്പൊടികളിൽ കാമദേവന്റെ ഞാണായ വണ്ടുകൾ ചിറകിളക്കിയടിക്കുമ്പോൾ ഉണ്ടാകുന്ന കാര്യം ചെന്നു തട്ടിയിട്ട്. കാമദേവന്റെ ഞാണു വണ്ടുകളാണെന്നു കവിസങ്കേതം.

ധനുഃ പെരുപ്പം മെഴുപ്പി മധുരമായി പഞ്ച വിശിഖം
വസന്തസ്സാമന്തോ മലയമരുഭായോധനരഥഃ

എന്നു് സൗരഭ്യലഹരി. കാണാതാ.....യിന്നു കാണുവാൻ കഴിയാത്തറിയം ശിവന്റെ മൂന്നാമത്തെ കണ്ണിൽ വീണ ഭസ്മമായിത്തീർന്ന കാമദേവന്റെ ശരീരത്തെ. ആദ്യത്തേതിലും.....മെച്ചം പൂമ്പൊടിമയപരമാണക്കൾ ആദ്യത്തേതിലും മെച്ചം കൂട്ടുന്നു എന്നു അനപയം. പൂവിന്റെ പൊടിയുടെ ആകൃതിയോടുകൂടിയ അതിലഘുക്കളായ അണക്കൾ ആദ്യത്തെ ശരീരത്തിനേക്കാൾ മേന്മയുണ്ടാക്കുന്നു. അവിടുത്തെ പൂമ്പൊടിയുടെ രൂപത്തിലുള്ള പരമാണക്കൾ സൃഷ്ടിക്കുന്ന കാമദേവന്റെ ശരീരത്തിന്നു, മുൻപു് ഉണ്ടായിരുന്നതും ശിവൻ ഭരിപ്പിച്ചതുമായ ഭേദത്തെക്കാൾ മോഹാത്മ്യമുണ്ടു്. പരമാണു ഏറ്റവും ചെറിയ അണു. ഇതിനേക്കാൾ ചെറിയ വസ്തു ലോകത്തിലില്ല. അപ്രകാരമിരിക്കുന്നതു്. “ഏതാ ദൃഷ്ടൗകാവയവഃ സ ഏവ പരമാണുഃ സച നിത്യഃ” എന്നു തർക്കസംഗ്രഹം.

പരമാണുസ്സുക്ഷ്ണാനഭാവഗ്രാഹ്യോ ന ചക്ഷുഷാ
യദഭ്യേതമാ ലോകേ പരമാണുസ്സു ഉച്യതേ.

എന്നു് (ഹസ്തപ്രായുർവ്വേദം) പരമാണുവിന്റെ ലക്ഷണം. ഉദ്യാനത്തിൽ കാരാതട്ടിയിടുകുന്ന പൂമ്പൊടി അത്യന്തം ഉദ്ദീപകം എന്നു് ധ്വനിസർവ്വകാച്ചുദവ്യസംഘാതത്തിന്നു് സൃഷ്ടാദിക്ക പരമാണു കാരണമെന്നു താക്കീകപക്ഷം. “ഇതരപരസ്യ ചികീർഷാവശാൽ പരമാണു ക്രിയാ ജായതേ തതഃ പരമാണുഭയസംയോഗേ സതി ദൃഷ്ടൗകമുദ്ര

ഭൃതേ ത്രിഭിർഭൃണൈഃ ശൃണുകം; ഏവം ചതുരണകാദിക്രമേണ
മഹാപൃഥ്വിവീ മഹത്യ ആപഃ മഹൽ തേജഃ മഹാൻ വായുഃ ഉല്പദ്യതേ.”
(തർക്കസംഗ്രഹം) എന്നു നോക്കുക. അലങ്കാരം ഉൽപ്രേക്ഷ, വൃഞ്ജകം.

വീഥീം വീഥീമനു വിചരതാം യത്ര ഭർല്ലക്ഷപാരം.
കാന്തിസ്ഫാരം കമപി സഭഗം കാമിനാമീക്ഷമാണഃ ||
ലജ്ജാവാംശ്ചേന്നയനഭവനേ ശംഭുനാ ലംഭിതാം സ്വപാം
മന്യേ ഭേദാഹുതിമുപകൃതിം മന്യതേ പഞ്ചബാണഃ || വ ||

അന്തം കാണാതെയുള്ളാ പൂരിവഴികളിലാ-
യ്ക്കോയിടം കാമിലോക-

ചുന്തം കാണുന്നനേരത്തലർന്നധികം

നാണമുണ്ടാകുമെങ്കിൽ,

സ്വന്തം ഭേദത്തെ മൂന്നും ത്രിപുരരിപു മിഴി-
ത്തിയിൽ ഹോമിച്ചതിങ്ങ-

ത്വന്തം പൂർണ്ണാപകാരം ദൃശ്യമിതി കരുതി-
ക്കൊണ്ടിടം തീർച്ചതന്നെ. || വ ||

ശ്ലോ. വ. അന്തം കാണാതെ.....നേരത്തു അവസാനം
കൂടാതെ നീണ്ടു കിടക്കുന്ന അവിടുത്തെ വഴികളിൽ യാത്രചെയ്യുന്നവ
രായ കാമികളുടെ മോടി കാണുന്ന സമയത്തു്. അന്തം അവസാനം
ഭൈർവ്വോധികൃദ്യോതകം.

അന്തഃ പ്രാന്തേന്തികേ നാശേ

സ്വരൂപേതിമനോഹരേ.

എന്നു വിശ്വപം. കാമി.....ചുന്തം കാമിലോകത്തിന്റെ ചന്തം.
കാമിലോകം കാമിജനം. കാമുകസമൂഹം. ലോകം അസംഖ്യ
താദ്യോതകം. ചന്തം വേഷഭൂഷണഭാവസല്ലാപാദികളുടെ മോടി;
മനുപൂർവ്വം കാമിനികളെ ആകർഷിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി വരുന്ന
ഭംഗി.

‘പോയിടം കാമിലോകചുന്തം,’ പോയിടുന്നത് കാമിലോക
മാകുന്നു. ചന്തം അല്ല. “സമാസത്തിൽ പരാധീനപ്പെടുപോയ പദ

മേളിൽ, ഭാസഭാസന്യായരീത്യാ ചേരാ ബാഹ്യവിശേഷണം" (കേരളപാണിനീയം) എന്ന ശാസ്ത്രം അനുസരിച്ച് പ്രകൃതത്തിൽ 'പോയിടം' എന്ന പദം സമാസാന്തർഭൂതമായ 'കാമി'യെ (കളെ) വിശേഷിപ്പിക്കുതെയിരിക്കുന്നു. ഏതാദേശപ്രയോഗങ്ങൾ സംസ്കൃതത്തിലും ഭാഷയിലും സാധാരണമായി കാണാറുണ്ട്. വിശേഷ്യത്തെ സമസ്തപദത്തിൽ നിബന്ധിക്കുക എന്നതു മഹാകവികൾപോലും ഭാഷമായി ചില പ്രാർഗ്ഗഭ്യംഗണിക്കാറില്ല. പൂണ്ണസരസ്വതി വിദ്യുല്പതയിൽ (ഭിതീ ചന്ദ്ര പ്രാബ്ധാനത്തിൽ) ഇപ്രകാരം പറയുന്നു. "തച്ഛബ്ബേന പ്രകൃതഃ സമാസാ ഗുണീഭൂതോ രാമഗിരിഃ പരാമുശ്യതേ. "അഥ ശബ്ധാനുശാസനം കേഷാം പദാനാ" മിതി,

തവാസ്യനീലോല്പലചാരുചക്ഷുഷോ
മുഖസ്യ തദ്രേണ സമാനഗന്ധിനഃ

ഇതി ച ശാസ്ത്രേ കാവ്യേ ചൈവം പ്രയോഗഭർത്താൽ. "സർവ്വനാമ്നാ നസന്ധിർവൃത്തിച്ഛന്നസ്യ" ഇതിലക്ഷണാച്ച." സരസ്വതി ഏതാദേശപ്രയോഗങ്ങൾക്ക് സാധുത്വം സ്ഥാപിക്കുന്നുണ്ട്. "തദപരിഹാപ്യദ്രാവിതി ഗിരൌ സ്വ പ്രധാനേ നിർദ്ദിഷ്ടേ തസ്മിന്നിതി തസ്യൈവ പരാമർശം നാനുപപന്നഃ" എന്ന് സുമനോരമണി (മേഘവാഷ്പ)യും സിദ്ധാന്തിക്കുന്നു. എങ്കിലും ക്ലിഷ്ടസമാധാനങ്ങളോടുകൂടിയ ഇത്തരം പ്രയോഗങ്ങളെ വർജ്ജിക്കുകതന്നെ യുക്തം. ഭാഷയിൽ പൂർവ്വസാഹിത്യത്തിൽ ഈ മാതിരി പ്രയോഗങ്ങൾ സുലഭങ്ങളാകുന്നു.

ഉത്തമയായ സരസ്വതീതീരത്തു്
സത്രത്തെച്ചെയ്യുന്ന മാമുനിമാർ.

(കൃ. ഗാ.)

കയ്യംകോത്തുപിടിച്ചുനടക്കും--

കാമുകന്മാർഷനിനാദവിശേഷം.

(ഭാ. രാ. ച.)

എന്നും മറ്റും കാണുക. ഇവയെ വർജ്ജ്യങ്ങളായിത്തന്നെ ഗണിക്കണം.

അലർ.....മെങ്കിൽ കാമദേവൻ അധികമായ ലജ്ജയുണ്ടാകുമെങ്കിൽ സ്വന്തം ദേഹം.....ഹോമിച്ചത് ത്രിപുരരിപു മൂന്നും സ്വന്തം ദേഹത്തെ മിഴിത്തീയിൽ ഹോമിച്ചത് എന്ന് അനവധി. ത്രിപുരന്മാരെ മൂന്നാമത്തെ കണ്ണിൽ എരിച്ച ശിവൻ. ത്രിപുരരിപു

ത്രിപുരന്മാരെ ഭവിപ്പിച്ച പരമേശ്വരന്റെ കണ്ണിന് കാമദേവനേയും അങ്ങനെ ചെയ്യുവാൻ ശക്തിയുണ്ടെന്ന് അഭിപ്രായം. മൂലത്തിലെ 'ശംഭു'വിനെക്കാൾ ഭൂചിത്രവും അത്ഥപുഷ്ടിയും ഭാഷയിലെ ത്രിപുരരിപുവിനുണ്ട്. ഇങ്ങനെയുതം.....തന്നെ. ഇവിടെ ഏറ്റവും വലിയ ഉപകാരമായി എന്ന് വിചാരിക്കും. നിശ്ചയം തന്നെ. ഗുണകയിൽ പെരുവഴികളിൽകൂടി തന്നെക്കാൾ സൗന്ദര്യമേറിയ യുവാക്കന്മാർ സഞ്ചരിക്കുന്നത് കാണുമ്പോൾ, കാമദേവന് ലജ്ജയുണ്ടെങ്കിൽ, മുൻപു ശിവൻതന്നെ ഭവിപ്പിച്ചത് വലിയ ഉപകാരമായി എന്ന് വിചാരിക്കും. ശിവൻ അങ്ങനെ ചെയ്തുകൊണ്ടാണല്ലോ കാമദേവന് അവരെ കാണാതെ കഴിച്ചുകൂട്ടുവാൻ സാധിച്ചത്. അവിടെ യുവാക്കന്മാർ കാമദേവനേക്കാൾ സുന്ദരന്മാരെന്ന് ഭാവി.

അപ്സാരാസ്ഥിരതരഗുണാത്മ്യപുനാശ്ചാതദോഷം -
 നൃപ്തപോലനൃദൂരപദാത്മ്യപുനശ്ചാധരാണി ||
 ആസജ്ജന്തേ ന ഖലു കിറിനാത്പാത്മഗാത്രേഷു യസ്യം
 ലോലൈഃ പൗരൈരപി തു ലളിതാസ്യേവ രത്നാനി രാമാഃ || ൯ ||

ചേതഃവണ്ണം ഗുണം ചേന്നാരുശകലവുമേ
 ദോഷമില്ലാതെ യോജി-
 പ്പേറുംമാറൊത്തു ചിന്നം കരപദമൊടന-
 ഗ്ഃഛാധരശ്രീ ഭരിക്കേ
 പൗരന്മാർ കാമുകന്മാർ കിറിനമണികളേ-
 യല്ല മെയ്യിൽലാരിപ്പു,
 സപാരസ്യത്തോടിണങ്ങും രമണിമണികളെ-
 തന്നെയാണാപ്തരത്തിൽ || ൯ ||

ശ്ലോ. ൯. ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ശ്ലേഷംകൊണ്ട് മണികൾക്കും രമണികൾക്കും സാധമ്യം കല്പിക്കുന്നു. ചേതഃവണ്ണം ഗുണംചേന്ന് വേണ്ടവിധം ഗുണങ്ങൾ ഇണങ്ങി. ഗുണം മണിയുടെ പക്ഷത്തിൽ പ്രകാശം, പ്രഭാവം, ചരട്ട മുതലായവ; രമണിയുടെ പക്ഷത്തിൽ സാമുദ്രികശാസ്ത്രം അനുസരിച്ചുള്ള ഗുണം.

മെമ്പ്യാം ദ്രവ്യാശ്രിതേ സത്ത്വ-

ഇക്യസസ്യാദികേ ഗുണഃ

എന്ന് അമരം. ആകൃതിക്കും പ്രകൃതിക്കും ഉണ്ടായിരിക്കേണ്ട ഗുണങ്ങൾ എന്ന് ഭാവം. ഒരു.....മില്ലാതെ ഈ അത്മം രണ്ടു പക്ഷത്തിലും യോജിക്കും. മണിയുടെ പക്ഷത്തിൽ ദോഷം, ബിന്ദു, രേഖ മുതലായവ. 'ഗാരത്രാസാദി'കൾ എന്ന് മാനദേവൻ.

ഗാരത്രാസശ്ച ബിന്ദുശ്ച രേഖാ ച ജലഗർഭതാ

സർവ്വരത്നേഷ്വപി പഞ്ച ദോഷാസ്സാധാരണാ മതഃ

എന്ന് രത്നദോഷങ്ങൾ. രമണീപക്ഷത്തിൽ ദോഷം ഹീനാധികാംഗത്വാദി.

നാധികാംഗീം ന ഹീനാംഗീം നാരോമാമതിലോമശാം

നോഭപഹേണൈവ വാചാലാം ന ശവാക്ഷനിരീക്ഷിണിം

എന്ന് ശാങ്കരസ്മൃതി. ശകലം ക്രിയാരൂപമായി ശകലിക്കുക എന്നും പ്രയോഗിക്കാം. "ശകലിച്ചാൻ വാളും പരിചയമല്ലോ" എന്ന് (ക. പ.) ഭാരതം കിളിപ്പാട്ട്. യോജി.....മാറൊത്തു ഇണങ്ങു ന വിധത്തിൽ; ഇണങ്ങുന്ന മാറിനോടു ചേർന്നു. ഈ അത്മം രണ്ടു പക്ഷത്തിലും ചേരും. ചിന്നും കരപദമൊടു ഇളകുന്നവയും കോമ ഉണ്ടല്ലോ ആയ രശ്മികളാകുന്ന അടയാളത്തോടുകൂടിയത്. ഇളകുന്നതും മൂടുവു ആയ ശോഭ നല്ല രത്നത്തിന്റെ ചിഹ്നം. അസദ്ര്വത്തങ്ങളുടെ ശോഭ രൂക്ഷമായിരിക്കും. ഇളകുന്ന കയ്യുകളോടും കാലുകളോടും കൂടിയതെന്ന് രമണീപക്ഷം.

കരോഽപനോപലേ ഹസ്തേ

പ്രത്യായേ രശ്മിതുണ്ഡയോഃ

എന്ന് വൈജയന്തി.

പദം വ്യവസിതശ്രാണ-

സ്ഥാനലക്ഷാംബ്രിവസ്തഷു

എന്ന് അമരം. അനർഘാധരശ്രീ അമൂല്യമായിരിക്കുന്ന കാന്തിയെന്നു രത്നപക്ഷം. രമണീപക്ഷത്തിൽ അത്മം സ്വച്ഛം. ഭീരിക്കു വഹിക്കുമ്പോൾ, ഇണോല്ലംകൊണ്ടു മണികളും രമണീമണികളും

സമമായി ശോഭിക്കുമ്പോൾ. പൌരന്മാർ.....ലുരിപ്പു അവിടെ നഗരത്തിൽ താമസിക്കുന്ന കാമുകന്മാർ കഠിനങ്ങളായ മണികളെയല്ല ശരീരത്തിൽ ധരിക്കുന്നത്. അവർ രത്നാഭരണങ്ങളെ അണിയുന്നില്ലെന്നു ഭാവാം. പൌരന്മാർ കാമുകന്മാരുടെ നാഗരികത്വവും പരിഷ്കാരോല്ക്കഷ്ടവും ധ്വനി. പുരവാസികൾ എന്നു ശബ്ദാത്മം. കഠിന മണികളെ ശരീരത്തിൽ ധരിക്കാതെയിരിക്കുന്നതിനു കാരണം അവയുടെ കഠിന്യം എന്നു അഭിപ്രായം. സ്വാമിത്വം.....പുരത്തിൽ ആപ്പുരത്തിൽ ഇല്ലാത്തും രമണീമണികളെത്തന്നെ, അവിടെ തങ്ങളോട്കൂടെയുണ്ടെന്നു സ്മിരത്തങ്ങളെയൊന്നു ധരിക്കുന്നത്. മണികൾക്കും രമണീമണികൾക്കും സാദൃശ്യമുണ്ടെങ്കിലും ആദ്യം പറഞ്ഞവയെ കാമുകന്മാർ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നില്ല. അതിനു അവയുടെ കഠിന്യം ഹേതു. സ്മിരത്തങ്ങളോട് ഈ ദോഷമില്ല. രത്നങ്ങളേക്കാൾ സ്മിരത്തങ്ങൾ ഉൽകൃഷ്ടങ്ങളെന്നു ഭാവാം. അലങ്കാരം ശ്ലേഷവും വൃത്തിരേകവും.

കേശേ നീപം ദൂതി സർസിജം കേശരം നാഭിചക്ര
കന്ദല്ലായം മുദുനി ഹസിതേ സൗകമാത്യേ ശിരീഷം ||
ഗന്ധം ലോഘ്യഭൂതിമപി സമം യത്ര സന്ദർശനീ
കാമോദ്യാനേ വിലസതി സഭാ കാമിനീഷ്വാർത്തവശ്രീഃ || ൧൦ ||

കാമം കേശ കടമ്പും, മിഴികളിലലരും,
നാഭിയിൽപ്പുത്തിലഞ്ഞി-
പ്പുമൊട്ടും മുല്ലയും പുഞ്ചിരിയിൽ മുദലമാം-
വാകയും മാർദ്ദവത്തിൽ
ഓമൽപ്പാച്ചോറിയും നൽക്കവിളിലിവ സമം
ചേർത്തുകൊണ്ടാപ്പുരത്തിൽ
കാമപ്പുകാവതാംപെൺമണികളിൽ വിളയാ-
ടുന്നിതൊത്താത്തവശ്രീ || ൧൦ ||

ശ്ലോ. ൧൦. സ്മികളെ ഉദ്യാനമായി കല്പിച്ചു വർണ്ണിക്കുന്നു. കാമം കേശ...ചേർത്തുകൊണ്ടു് തലമുടിയിൽ കടമ്പിന്റെ പൂവു്, കണ്ണിൽ

താമരപ്പൂവ്, നാഭിയിൽ പുത്തിലഞ്ഞി, പുഞ്ചിരിൽ മുല്ല, ശരീരത്തിൽ (മാർദ്ദവത്തിൽ) വാക, കവിളിൽ പാച്ചോറി എന്നിവയെ അണിഞ്ഞു കൊണ്ട്. ആപ്പുരത്തിൽ.....ത്തവശ്രീ അവിടെ, ഗുണകയിൽ, ക്രമദേവന്റെ ഉദ്യാനങ്ങളായിട്ടു ശോഭിക്കുന്ന സുന്ദരിമാരായ സ്ത്രീകളിൽ ആറു ഗുരുക്കളും ഒന്നിച്ചു കളിയാടുന്നു. ഉദ്യാനഭൂമികൾ പാലെ സ്ത്രീകളും പുഷ്പമയികൾ എന്നു ഭാവാം.

കടമ്പ്, അലത്, പുത്തിലഞ്ഞി, മുല്ല, വാക, പാച്ചോറി എന്നീ പദങ്ങൾ വഷം, ശരത്തു്, വസന്തം, ശിശിരം, ഗ്രീഷ്മം, ഹേമന്തം എന്നു് ആറു ഗുരുക്കളുടെ പ്രകൃതിയെ വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു. വഷാദിഗളായ ഗുരുക്കളിൽ ഇവ ധാരാളമുണ്ടാകുന്നു.

ഗന്ധശ്ച ധാരാഹതപല്പലാനാം

കാദംബമർദ്ദോദഗതകേസരം ച

എന്നും (രഘു. സ. ൧൩) “ശരത് പങ്കജലക്ഷണം” എന്നും (രഘു. സ. ൪) ഭാഷ്യവും. ഇവിടെ താമര മുതലായ പുഷ്പങ്ങളെ നേത്രാഭ്യംഗങ്ങളായിട്ടു കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അംഗങ്ങളുടെ സൗന്ദര്യോല്ക്കർഷം ധ്വനി. തലയിൽ അണിയുന്നതുകൊണ്ടു കടമ്പുമാത്രം പ്രത്യേകം പൂഷ്പം; “സീമന്തേ ച തപദ്വപഗമജം യത്ര നീപം വധൂനാം” (മേഘം) എന്ന ഭാഗത്തിൽനിന്നു് സ്ത്രീകൾ കടമ്പിൻപൂവ് അലങ്കാരമായി ധരിക്കുന്നു എന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. കേശേ കടമ്പും നീലക്കടമ്പിനു് തുല്യമായ തലമുടി എന്നു് അർത്ഥം.

“ഹസ്തേ ലീലാധമലമളകേ ബാലകന്ദാനുവിധം” ഇത്യാദി മേഘ (൧. ഭാ) പദ്യത്തിന്റെ മറയ ഭാഷ്യവും.

ഭീമമർദ്ദമേഘധ്വനിഭിരബലാഃ സ്ഫീതവഷാനിശാനാം

വൃഷ്ടൗ ദൃഷ്ട്വാ വിഹസിനി വിദേ ബ്രീഡിതാഃ കങ്കമാർദ്ദം ||

ഗുഹന്തേ സ്വപ്നം പൂർവ്വകചപദം കുന്ദസിന്ധൂരയുക്തയാ

താതംഗാനാം മദപരിണതൗ യത്ര മാർദ്ദമേഷു

|| ൧൧ ||

വല്ലാതു ചുത്തിൽ വെട്ടുന്നിടിയടയ മഴ-

ക്കാലരാവിൽപ്പലമ്പ്-

യല്ലാസത്തോടു മാർദ്ദമനിരയിൽ മുല-

കങ്കമപ്പാടു കാൺകെ,

തെല്ലാരാൽ മന്ദഹാസം തടവിന വിടനോ-

ടങ്ങു നാണകുണങ്ങും-

മല്ലാക്ഷിക്രൂർ മത്തടിപർ തലയുരസും-

പാടിതെന്നോതിനില്ല

|| മഹ ||

ശ്ലോ. മഹ. വല്ലാതുച്ചത്തിൽ.....രാവിൽ സഹിക്കുവാൻ പാടില്ലാത്തവിധം ഉച്ചത്തിൽ വെട്ടുന്ന ഇടിയോടു കൂടിയ മഴക്കാലത്തെ രാത്രിയിൽ. ഇടിയുടെ ശബ്ദം കേട്ടാൽ കാതു് പൊട്ടുകയും ഭയം ഉണ്ടാകുകയും ചെയ്യുമെന്ന് അഭിപ്രായം. രാത്രിയുടെ ഉദ്ദീപകത്വം ധ്വനി. മഴക്കാലം വികാരത്തെ അമിതമായി വർദ്ധിപ്പിക്കുന്ന സമയം.

മേഘാലോകേ ഭവതി സുഖിനോപ്യന്യഥാവൃത്തി ചേതഃ
കണ്ഠാശ്ലേഷപ്രണയിനി ജനേ ക്വിപുനർദ്ദരസംസ്ഥേ,

എന്ന് മേഘം. പുലച്ചു.....കാണുകെ പുലർക്കാലത്തു് വഴിമദ്ധ്യത്തിൽ നില്ക്കുന്ന വൃക്ഷങ്ങളിൽ മൂലയിലെ മുവന്ന കുങ്കുമം പററിയിരിക്കുന്ന പാടു് കാണുമ്പോൾ. തെല്ലാരാൽ.....വിടനോടു് അല്പമായ മന്ദഹാസത്തോടു കൂടിയ വിടനോടു്. അങ്ങു്..... ക്രൂർ ലജ്ജാപരവശകളായ സ്ത്രീകൾ. മത്തടിപർ..... നില്പു മദിച്ച ആനകൾ തലയുരുത്തിയിട്ടു് ഈ ചിഹ്നം ഉണ്ടായി എന്ന് പറഞ്ഞു് ഒഴിയുന്നു. വർഷക്കാലത്തു് രാത്രിയിൽ വികാരാവേശത്തോടു കൂടി കാമുകസന്ദേഹങ്ങളിലേയ്ക്കു് പോകുന്ന സ്ത്രീകൾ ഇടിവെട്ടുകേട്ടു് ഭയപ്പെട്ടു് വൃക്ഷങ്ങളെ ആശ്ശേഷിക്കുന്നു. അവർ സന്ദേഹസ്ഥാനങ്ങളിൽ നിന്നു് പുലർക്കാലത്തു് തിരിയെ വരുമ്പോൾ, ആ മരങ്ങളിൽ, അവരുടെ സ്തനങ്ങളിലെ കുങ്കുമം പററിയിരിക്കുന്നത് കണ്ടു്, കാര്യസ്ഥഭാവം ഗ്രഹിച്ചു് എന്നാൽ അതു വെളിപ്പെടുത്താതെയും ചിരിക്കുന്ന വിടനാരോടു്, ആനകൾ തലയുരുത്തിയിട്ടു് വൃക്ഷങ്ങളിൽ മുവന്ന പാടു് ഉണ്ടായി എന്ന് കൃത്രിമമായി പറഞ്ഞു പറഞ്ഞു് ഒഴിയുന്നു.

ഇവിടെ നായിക അഭിസാരിക.

മദനാനലസന്തപ്താ യാഭിസാരയതി പ്രിയം
ജ്യോത്സ്നാതമസിനീയാനയോഗ്യാംബരവിഭൂഷണാ
സ്വയം വാഭിസരേഭ്യം തു സാ ഭവേദഭിസാരികാ.

എന്ന് ലക്ഷണം. ഒരു നഗരത്തിൽ വാസ്തവത്തിൽ അഭിസാരികമാരി
പ്പെട്ടിൽ കൂടിയും, ഉണ്ടെന്നു സങ്കല്പിച്ച് വണ്ണിക്കുക എന്നതു് കവി
ലോകസമ്പ്രദായമാകുന്നു. അലങ്കാരം മേകാപഹ്നതി.

മേകാപഹ്നതിരന്യസ്യ-
ശങ്കാതസ്തത്വനിഹവേ

എന്ന് (കവലയ.)ലക്ഷണം.

അഭ്യശോഭാ വേത്യധിഗതപദാ യൌവനേ കാമതന്ത്രം
ശ്രോതും പ്രാതഃ കിമപി സവിളംബാഗമാ വേശകന്യാഃ ||
സാന്തഃകോപം സമരജയിനാം കിം ചലുഞ്ജിതി യത്ര-
വ്യാഖ്യാശൈശ്വര്യമഹശുകവിടെർഹീവിമുഖാഃ ക്രിയന്തേ
|| ൧൨ ||

പ്രൌഢിയുക്താക്കാമശാസ്ത്രം പുലർസമയമതിൽ-

കേരക്കുവാൻ തെല്ലമാന്ത-

ത്തോടിയെന്നോ നാളെയോ യൌവനനിലകലരും-

നല്ലവേശ്യക്കിടാങ്ങരും

കൂടുമ്പോൾ കോപമോടും 'പടയിൽ വിജയികൾ-

ക്കെന്തിനായ്ക്കച്ചകെട്ടെ'-

നൂടുള്ളോർ ചൊല്ലി നാനും ഗൃഹശുകവിടർ വാ-

യിക്കമാപ്പട്ടണത്തിൽ || ൧൨ ||

ശ്ലോ. ൧൨. പ്രൌഢിയുക്താ...കേരക്കുവാൻ പുലർ
സമയമതിൽ പ്രൌഢിയുക്താ ആ കാമശാസ്ത്രം കേരക്കുവാൻ. പുലർ
കാലത്തു് മോടിയോടു കൂടി കാമശാസ്ത്രത്തിലെ കാൽപ്പാദം കേട്ടു്

അറിയുന്നതിന്. പുലർ പുലർ ധാതു. പ്രഭാതമാവുക എന്നർത്ഥം.
(കേ. പാണിനീയം). തെല്ലമാന്ത.....വേശ്യക്കിടാങ്ങൾ
ഇന്നേ നാളെയോ യൌവനനില കലരും നല്ല വേശ്യക്കിടാങ്ങൾ തെ
ല്ലമാന്തത്തോടു് എന്ന് അനപയം. യൌവനം ആരംഭിച്ചു ഇല്ല എന്ന
നിലയിൽ ഇരിക്കുന്നവരും സുന്ദരികളും ആയ വേശ്യകൾ. 'അദ്വ്യഃ
ശേഷാ വാ' എന്ന മൂലത്തിന് "ഇന്നോ നാളെയോ" എന്ന ഭാഷ അധികം
യോജിച്ചിരിക്കുന്നു. സരസവുമായിട്ടുണ്ട്. വേശ്യ ഗണിക.

സാധാരണശ്രീ ഗണികാ
കലാപ്രാഗത്ഭ്യ ധാർഷ്ട്യയുക്ത

എന്ന് ലക്ഷണം.

ഗണികായാ നാനരാഗോസ്തി
ഗുണവത്യാപി നായകേ

എന്ന് പ്രസിദ്ധം. അല്പം അമാന്തം കാണിച്ചു. അമാ...
രാത്രിയിൽ സംഭവിച്ച രത്നയാസംകൊണ്ടു ക്ഷീണിച്ചു കൂടുതൽ
സമയം കിടന്നുറങ്ങിയതുകൊണ്ടു വന്നുചേരുന്ന കാലവിളംബം സഹ
രിട്ടു എന്ന് അഭിപ്രായം. കൂടുമ്പോൾ യോഗം ചേരുമ്പോൾ.
കോപമോടും.....പ്പട്ടണത്തിൽ ആപ്പട്ടണത്തിൽ ഉടുത്തോര
ഗൃഹശുകവിടർ പടയിൽ വിജയികൾക്കെന്തിനായ് കച്ചകെട്ടു് എന്ന്
ചൊല്ലി കോപമോടും നാണം വാഴ്യിക്കും എന്ന് അനപയം. അവിടെ,
രഹസ്യങ്ങളെല്ലാം അറിഞ്ഞവരായ ഗൃഹങ്ങളിലെ ശുകവിടന്മാർ,
യുദ്ധത്തിൽ ജയിച്ചിരിക്കുന്നവർ കച്ചകെട്ടിനു് ഒരുങ്ങുന്നത് എന്തിനാ
ണെന്നു പറഞ്ഞു് കോപത്തേയും നാണത്തേയും ഉണ്ടാക്കും. കാലത്തെ
(വേശ്യ) കന്യകകൾ കാമശാസ്ത്രം കേട്ടു പഠിക്കുന്നതിനു് കൂട്ടം കൂട്ട
ുന്നു. രാത്രിയിലെ രതിക്രീഡാശ്രമംകൊണ്ടു് അധികം കിടന്നു് ഉറ
ങ്ങിപ്പോകുന്നതിനാൽ താമസിച്ചത്രേ അവർ വന്നുചേരുന്നത്. ഗൃഹ
ങ്ങളിൽ വളർന്നു കിളികൾക്കു് അവരുടെ രഹസ്യങ്ങൾ സർവ്വവും
അറിയാം. അവ, യുദ്ധത്തിൽ ജയിച്ചു് ബിരുദ നേടിയവർക്കു്, കളരി
യിൽ കച്ചകെട്ടിച്ചെയ്യുന്ന അഭ്യാസംകൊണ്ടു് എന്താണു് പ്രയോജനം
എന്ന് അത്ഥംഗഭുമായി അവരോടു പറയുന്നു. കാമകലാവൈദഗ്ദ്ധ്യം
തികച്ചും ലഭിച്ചിരിക്കുന്ന നിങ്ങൾ കാമശാസ്ത്രം പഠിക്കുന്നതെന്തിനു്?

॥

അറിവില്ലാത്തവർക്കു് അഭ്യാസം വേണ്ടതു്? എന്ന് അവയുടെ അഭിപ്രായം. ഈ വാക്കു കേട്ടു് കന്യകകൾക്കു് ഉള്ളിൽ കോപവും പുറമേ അധികമായ ലജ്ജയും ഉണ്ടാകുന്നു. കുച്ചുകെട്ടു് കളരിയിൽ ചേർന്നു കായികാഭ്യാസം ചെയ്യുന്നവർ ആദ്യമായി ശരീരത്തിൽ കുച്ചമുണ്ടു് കെട്ടി തിരുത്തുകയും മറ്റും പതിവാണു്. ഏതെങ്കിലും ഒരു പ്രവൃത്തിക്കു് ഒരുങ്ങുക എന്ന അത്മത്തിൽ കുച്ചുകെട്ടു ഭാഷയിൽ ശൈലിയാകുന്നു. കളരിയിൽ നിന്നത്രേ ഇതിന്റെ ഉല്പത്തി. കിടാങ്ങിൾ വേഷ്യകളുടെ മെഴുപ്പും ധ്വനി. അതുകൊണ്ടത്രേ അവർക്കു് കിളികളുടെ വാക്കു് കേൾക്കുമ്പോൾ കോപവും ലജ്ജാധികൃതവും സംഭവിക്കുന്നതു്. അലങ്കാരം ലോകോക്തി.

ലോകപ്രവാദാനുകൃതിർ-

ലോകോക്തിരിതി ഭണ്ഡതേ,

എന്നു് ലക്ഷണം. ഇവിടെ “പടയിൽ വിജയികൾക്കെന്തിനായു് കുച്ചുകെട്ടു്” എന്ന ലോകപ്രവാദത്തെ (പഴഞ്ചൊല്ലിനെ) സ്മരിച്ചിരിക്കുന്നു.

ദക്ഷൈർദ്യുതപ്രഭൃതിഷു കലാസപാത്തനേപഥ്യഗാത്രൈ-

ദ്വേഷ്യേ ലോക്യേപി ച വിഹരണേ ദത്തശിക്ഷാവിശേഷൈഃ ||

തത്താദൃഗ്ഭിസ്സഹയുവതിഭിസ്സാദരം യത്ര പൗരരെഃ

ശ്രീധാനീതഃ ക്ഷണമുവാ മുഹൂർത്തായതേ നൈവ കാലഃ || ൧൩ ||

മൃതാദൃം തൊട്ടു് നാനാകലകളിലധികം

ലൗകികം നാടനെന്നീ-

യേതാനും ജാതിഭേദങ്ങളിൽ വിരുതിയലും-

പൗരർ വന്മോടിയോടേ

ജാതാമോദം തരംചെന്നൊരുതരണികളോ-

ടൊത്തിരുന്നാപ്പരത്തിൽ

ചെല്ലാശ്രീധാരസംകൊണ്ടുനഭിനമറിയാ

കാൽക്ഷണപോലെകാലം

ശ്ലോ. ൧൩. അത്മം സ്പഷ്ടം. തരണികളൊരുമിച്ചു് റിവിധകലകളിൽ ഏർപ്പട്ടു വിടനാഭിക്കുന്ന അവിടുത്തെ യുവാക്കന്മാർ സമയ

പോകുന്നത് അറിയുന്നില്ല എന്ന് ഭാവം. കലകൾ ഭൂതം, ഇന്ദ്രം, ഗീതം മുതലായ അർദ്ധത്തിനാലു കലകൾ. “കലാ ശില്പേ കാലഭരേ” എന്ന് അമരം. ലൗകികം എല്ലാ ദേശങ്ങളിലും പൊതുവേ പ്രസിദ്ധമായിരിക്കുന്നത്. നാടൻ ഭര്യം. ഒരു ദേശത്തു മാത്രം നടപ്പിലിരിക്കുന്നത്.

പ്രിയജനവിരഹാഗ്നൗ പച്യമാനാത്മകാനാം
പരമിഹ തരുണാനാം വാസരാ വത്സരന്തി
ഹിതജനപരിരംഭപ്രൗഢസംഭോഗകുളീ-
രസമൃതമൃദയാനാം വത്സരാ വാസരന്തി

എന്ന് സീതാരാഘവം (നാടകം, രാമപാണിവാദൻ). “യാമം വേദം യതറിഞ്ഞിടാത്തവിധമായ തന്നെ കഴിഞ്ഞു നിശാ” എന്ന് ഉത്തരരാമ ചരിതം. (ഭാഷ. ചാത്തുക്കുട്ടിമന്നാടിയാർ). ഗുണകയിലെ യുവാക്കന്മാർ ഭൂതദി കലാവിദഗ്ദ്ധന്മാരും സുഖികളും എന്ന് ഭാവം.

പാ
കൂലാപ്യുൽഭംഗകപണിതഭണി.തിർമാരുതോ വാസരാന്ത
മന്ദം ഭിന്ദൽകമുദമുപദാം സൗരഭീമാദഭാങ്ങ് ||
മാനഗ്രന്ഥവിപദനപട്ടുവശ്വനോ വേഗ്വ യസ്യാം
വേശസ്രീണാം വിശതി സുരതപ്രേരണാപീഠമർദ്ദഃ || ൧൪ ||

താൻപയ്യെബ്ബ് ഭംഗനാദപ്പരിമുറ്റമൊഴിയൊ-

ത്തന്തിനേരം തരംപാ-

താമ്പൽപ്പുവിൻമണക്കാഴ്ച യുമഴകിലെടു-

ത്തച്ചിമാർവീടുതോറും

മുൻപേറുമാനകോപം കളയുമൊരുനില-

യ്ക്കാപ്പരത്തിൽ കളുക്കാ-

ററമ്പേറുമാറ ചുറ്റുന്നിതു രതിമുറകൾ-

ക്കൊക്കെയോതിക്കനായി || ൧൪ ||

ശ്ലോ. ൧൪. താൻപയ്യെ.....അന്തിനേരം സായകാലത്തു്
താൻ സാവധാനത്തിൽ വണ്ടികളുടെ ശബ്ദമാകുന്ന മുറ്റമായ വാക്കോട

കൂടിയും. തരംപാത്രം നല്ല തരം നോക്കി. ആമ്പൽ.....
 ലെടുത്തു സന്ധ്യയ്ക്ക് ചന്ദ്രോദയത്തിൽ വിടുതന്ന ആമ്പൽപ്പുവിന്റെ
 മണമാകുന്ന കാഴ്ചവ്യവം ഭംഗിയായി എടുത്തു. അച്ചിമാർ വീടു
 തോറും ഒന്നൊഴിയാതെ എല്ലാ സ്ത്രീകളുടേയും ഭവനങ്ങളിൽ.

അച്ചി, അച്ചൻ എന്ന പദത്തിന്റെ സ്ത്രീലിംഗരൂപം; അമ്മയെന്ന്
 അമ്മം. പിതാവു് എന്ന അർത്ഥത്തിൽ പ്രധാനമായും, പിതാവിനെ
 പോലെ ബഹുമാന്യൻ എന്ന അർത്ഥത്തിൽ (ബഹുമാനദ്വ്യാർത്ഥം) ഗൗര
 ണമായും അച്ചൻ എന്ന പദം പ്രയോഗിക്കാറുണ്ടല്ലോ. അതുപോലെ,
 അമ്മയെന്ന് അമ്മയെപ്പോലെ മാനു് എന്നും അർത്ഥത്തിൽ അച്ചി എന്ന
 പദവും ഉപയോഗിക്കുന്നു. കൊച്ചച്ചൻ, മുത്തച്ഛൻ, എഴുത്തച്ഛൻ, മുത്ത
 ച്ചി, അമ്മച്ചി, ചെറിയച്ചി, ഇളയച്ചി ഇത്യാദി ഉദാഹരണങ്ങൾ നോ
 കുക. ദേവകിയമ്മ, ലക്ഷ്മിയമ്മ എന്നൊക്കെ ഇക്കാലത്തു വ്യവഹരി
 ക്കുന്നതുപോലെ, മുൻകാലത്തു് ഇളയച്ചി, ചെറിയച്ചി എന്നും മറ്റും
 പറഞ്ഞുവന്നിരുന്നു. “ശിവശിവ ചെറിയച്ചി വിപ്രയോഗജപരാത്ത്”
 എന്നിങ്ങനെ പ്രാചീനപ്രയോഗങ്ങൾ സുലഭമാകുന്നു.

കൊച്ചിനെക്കുറിച്ചിലെടുത്തും പലതരം
 മച്ചികളുണ്ടു നടന്നുതുടങ്ങി

എന്നും,

ഉമ്മിണിയച്ചി! വാടീ നിന്നുടെ
 പൊന്നണിയൊന്നു നമുക്കു തരാമോ?

എന്നും (സീതാസ്വയംവരം തുളുൽ) കുഞ്ചൻനമ്പ്യാർ ഈ പദം പ്ര
 യോഗിച്ചിരിക്കുന്നത് സാധാരണ സ്ത്രീയെന്ന അർത്ഥത്തിലാകുന്നു.
 അച്ചിയുടെ സ്ഥാനത്തു് മാതർ എന്നു് കൃഷ്ണഗാഥയിലും മറ്റും ഉപയോ
 ഗിച്ചുകാണുന്നുണ്ടു്.

വാനവരെല്ലാരും വാനിലേ മാതരും

എന്നിങ്ങനെ പല ഭാഗങ്ങളും ഉദാഹരിക്കപ്പെടാം. പിළാലത്തു് ഈ
 ത്തിന്നു് അല്പമായ ഒരു താഴ്മയുടെ മറയയോടു കൂടി, ഭ്രൂവുത്തി
 യുന്നവൾ (താഴുന്നവൾ) ഭാര്യ എന്ന അർത്ഥം ഉണ്ടായി. “അച്ചിക്ക
 റാസ്യപ്രവൃത്തി ചെയ്യുന്നവൻ” (കല്യാണസൗഗന്ധികം തുളുൽ)

ഇത്യാദി പ്രയോഗങ്ങൾ ഉദാഹരിക്കാം. ഈ നിലയിൽ അർത്ഥത്തിന് ഒരു വ്യത്യാസം 'അച്ച'നും സംഭവിച്ചിട്ടുണ്ട്.

കാച്ചിൽ ചപ്പിടുന്ന കണ്ടച്ചനെന്തിനി-
ത്തച്ചരത്തത്തിൻവില കേട്ടറിയുന്നു

എന്ന (സന്താനഗോപാലം തുള്ളൽ-കിളിമാനൂരു വിഭാഗം കോയിത്തമ്പുരാൻ) ഭാഗത്തിലെ 'കണ്ടച്ച'പദം നോക്കുക.

പ്രകൃതത്തിൽ നമ്മുടെ കവി അച്ചി എന്ന പദം സാധാരണ സ്ത്രീ എന്ന അർത്ഥത്തിലാണ് പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നത്. "വേശസ്ത്രീണം" എന്ന മൂലത്തിന്റെ ഭാഷയാകയാൽ ഈ പദത്തിന് വേശ്യകൾ എന്ന അർത്ഥം ഗ്രഹിക്കണം.

മുൻപേറും.....നിലയ്ക്ക് മുൻപ് ഉണ്ടായിരിക്കുന്ന മാനം നിമിത്തം വന്ന കോപത്തെ കളയുന്ന വിധത്തിൽ. മാനം (പൂ. ഭാ.) ശ്ലോ. ൪൪. വ്യാഖ്യാനം നോക്കുക.

പുരുഷനാകും സ്ത്രീകളോടു സംഭവിക്കുന്ന കോപത്തിനും മാനമെന്ന പറയാമെന്നും അഭിപ്രായമുണ്ട്. "മാനസ്യ സ്ത്രീകർത്തുകാതാ മാത്രേ കൃതേ പുരുഷസ്യ കഥം മാനകർത്തുതപമിതി ചേദുച്യതേ. ഈഷ്ടാകൃതകാപമാത്രസ്യ മാനപദവാച്യത്വേ തപചനസ്യ താല്പര്യാദിതി. സ്ത്രീണാമിത്യാദ്യകുരിന്ത്യ പ്രായികാഭിപ്രായേണേതി ന ഭോഷഃ; അത ഏവ.

അസ്തിന്നേവ ലതാഗൃഹേ തപമഭവസ്തന്നാഗ്ദത്തേക്ഷണ-
സ്താ ഹംസൈഃ കൃതകൈതുകാ ചിരമഭൂദ് ഗോഭാവരീസൈകതേ
ആയാന്ത്യാ പരിഭുജനായിതമിവ തപാം വീക്ഷ്യ ബലസന്ധയാ
കാതശ്ചാഭരവിനക്ഷഡ് മമനിഭോ മുശഃ പ്രണാമാഞ്ജലിഃ

ഇത്യത്ര നായകകൃതോ മാനഃ;

ഏദി മമ രമണീയാ കാചിദിത്യർദ്ധവാക്യേ
തപമിവ ന ജഗതീതി സ്തോതുകാമസ്യ പത്നഃ
സുതനുരധികാപാ സോപി ചാസ്ഥാനമാനാ-
ദിതി സമജനി യുനോരേകശ്ചാവിശ്യാഗഃ

ഇത്യത്രോഭയകൃതസ്സ ഇതി വിദപാംസോഭ്യപഗച്ഛന്തീതി ബോദ്ധ്യം” എന്ന് പ്രസിദ്ധപണ്ഡിതനായ കയ്യൂളങ്ങര രാമവാരിയർ (അമരകശതകം. സംസ്കൃതവ്യാഖ്യാനം. സരളാക്ഷരം.) പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അന്യാസംഗിയായ നായകൻ്റെ സ്ത്രീയ്ക്കുണ്ടാകുന്ന ഈഷ്ടാകൃതമായ കോപവും, കാര്യാന്തരങ്ങൾകൊണ്ട് പുരുഷനാൽ സ്ത്രീകളോടുണ്ടാകുന്നതും രണ്ടും രണ്ടുവിധം എന്ന് ബുദ്ധിമുട്ടും. അതിൽ സ്ത്രീഗതമായതാത്രാമേ മാനമാകുകയുള്ളൂ എന്ന് വരുന്നതാണ് ഉചിതം. മാനത്തിന് ഈഷ്ടാകൃതപം മാത്രമേ വേണ്ടൂ എങ്കിൽ, അത് പുരുഷനാൽ ഉണ്ടാകും. എന്നാൽ ‘അന്യാസംഗിനി’ എന്ന പദംകൊണ്ട് മാനോല്പത്തിയുടെ ജീവനായ കാരണം നായകൻ്റെ അന്യാസംഗമെന്ന് വ്യഞ്ജിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് പുരുഷൻ്റെ കോപം മാനമാകുവാൻ പ്രയാസമുണ്ട്. “സോപി ചാസ്ഥാനമാനാൽ” ഇത്യാദി ഭാഗങ്ങളിൽ മാനം ഉപരിപ്ലവാര്മത്തിൽ പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നു എന്ന് വിചാരിക്കുന്നതു യുക്തമായിരിക്കും. പുരുഷൻ്റെ കോപം മാനമാകുമെങ്കിൽ, ആ യുക്തമായ സരിച്ച് സ്ത്രീകളുടെ ലളിതബിംബോകകിലകിഞ്ജിതാദികളും പുരുഷകർത്തൃകളാകാമെന്ന് പറയേണ്ടിവരും. അത് അസംഗതം. “അത്രപുംസാമപി സമാനേ സംശയേഽഗ്നാനാഗ്രഹണം മുഷ്പദവിശേഷണം ച രസേഽപയികതയാ കൃതമിതി മന്തവ്യം” എന്ന് (‘അദ്ദേഃ ശൃംഗം’ ഇത്യാദി മേഘപദ്യത്തിൻ്റെ വ്യാഖ്യാനം) സുമനോരമണി പറയുന്നത് ഇവിടെ പ്രത്യേകം സ്മർത്തവ്യമാകുന്നു. മാനവിലാസബിംബോകാദിഭാവങ്ങൾ സ്ത്രീഗതങ്ങളായി വർണ്ണിക്കുന്നതെന്ന രസപോഷകം എന്ന് ബുദ്ധിമുട്ടും.

അപ്പുരത്തിൽ.....യോതിക്കനായി അപ്പുരത്തിൽ കളിക്കാറു രതിമുറകൾക്കൊക്കെയോതിക്കനായി അമ്പേരുംമാറു ചുറ്റുന്നിതു. ആ നഗരത്തിൽ തണുത്ത കാറു രതിക്രീഡകളെ പറഞ്ഞുകൊടുക്കുന്ന ആചാര്യനായിട്ടു അൻപുവളർത്തക്കുവിധം സഞ്ചരിക്കുന്നു. മന്ദ്രശൈത്യസൗരഭ്യഗുണഭൂയിഷ്ഠനായ കാറു അവിടെ സന്ധ്യാകാലത്തു വീശുന്നു എന്നും, അതു രതിക്കു പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു എന്നും ഭാവാം.

ഈ ശ്ലോകത്തിൻ്റെ വ്യാഖ്യാനത്തിൽ പദാർത്ഥഭീഹിക ഇപ്രകാരം പറയുന്നു. “യഥാ കശ്ചിദസിക്വ പുമാൻ സന്ധ്യായാം ചന്ദനാദി ചർച്ചിതാംഗശ്ചാരുമന്ദസ്തിതസ്സൻ സുരഭിഗന്ധമാല്യാദികം ഭധാനുസരസമഗ്നഗാനം കവൻ മാനിനീനാം മാനമപനീയ തൽപ്പിയസ്സൻ

തൽ ഗുഹാൽ തൽ ഗുഹം പ്രവിശതി. അതിസ്തപാധീനതപാൽ ജഘ
നാഭി സ്പർശനസുഖമനുഭവതി ച; തഥേത്യപമാധപനിഃ"; സന്ധ്യജ്ഞം
ഒരു രസികൻ, ചന്ദനാഭി ലേപനഭവ്യം ശരീരത്തിൽ പൂശിയും, മന്ദസ്തി
തത്തോടുകൂടിയും, സുരഭിലങ്ങളായ ഗന്ധമാല്യങ്ങൾ ധരിച്ചും, ശ്രവണ
സുഭഗമായവിധം ഗാനംചെയ്തും, സ്ത്രീകളുടെ കോപത്തെ ശമിപ്പിച്ചു
കൊണ്ടും, അവർക്ക് ഹൃദയംഗമനായും ഗുഹങ്ങൾതോറും സഞ്ചരിക്കുന്നു.
അതിസ്തപാധീനതപംകൊണ്ടു തദംഗസ്പർശനസുഖം അനുഭവിക്കുകയും
ചെയ്യുന്നു. അതുപോലെ, ഇവിടെ, വായുവും ചെയ്യുന്നു. ഭംഗനാഭത്തിന്
പാട്ടിന്റെയും, വിടികുന്ന ആവലിനു മന്ദമാസത്തിന്റേയും സ്ഥാനം.
ഇപ്രകാരം മറ്റുള്ളവയെ സംബന്ധിച്ചും കണ്ടുകൊള്ളണം. "മന്ദം
ഭിന്ദൽകുമുദം" എന്ന മുലത്തെ, "തപ്താലസ്പാസനചന്ദ്രോദയതപാഭീഷ
ഭപിക്സിതതേപ സതി പുനർമന്ദം സമൃഗ്ധികാസം പ്രാപയന്നിത്യർത്ഥഃ;
അനേന ചന്ദ്രകാന്തുകരണേനാസ്യ ചന്ദ്രസഹകാരിതപമപി ഭ്യോതിതം"
എന്ന് ഭീപിക വ്യാഖ്യാനിക്കുന്നു. ഇവിടെ മന്ദവായുവിൽ പീഠമർദ്ദ
ധർമ്മം ഭൂഷ്ടവും.

പീഠമർദ്ദൻ നായകന്റെ അനുചരൻ.

നായകാനുചരോ ഭക്തഃ കിഞ്ചിദനസ്തു തദഗുണൈഃ

പീഠമർദ്ദ ഇതി ച്ചാതഃ കുപിതസ്മിപ്രസാദകഃ

എന്ന് ലക്ഷണം.

'ആദാന'ത്തിന് 'ആദധാന'മെന്ന് ഭീപികാപാരം. രണ്ടിനും
അർത്ഥം അഭിനന്ദം. അലങ്കാരം ഉപമ. ധ്വനി.

കാമ്യാകല്പഃ കനകഭവനേ യത്ര ചോത്ക്രാന്തസീതാം
ഭംഗം കുർവ്വൻ ജഗതി ഗുണകാനാഥ ഇത്യുഡകീർത്തിഃ ||
ആസ്തേ ഗൌരീകലഹമനുശക്യേവ വേശാംഗനാനാം
വീഥീഭിക്ഷാചരണവിമുഖശ്ചന്ദ്രലഖാവതംസഃ

|| ൧൫ ||

മിന്നും പൊന്നമ്പലത്തിന്നകമഴുകിയമെ-

യ്ക്കാട്ടിയിൽ ഭൃഷ്ടശാസ്യ-

ത്തിന്നുനുംഭവനാത്തുഗുണമതിലകനാ-

ഥാഖ്യനാം തിങ്കൾചൂഡൻ

എന്നുത്താനാപുരത്തിൽഗിരിമകൾ കലഹി-
 കുന്നതിൽ പേടിക്കൊണ്ടി-
 ഞാനും മിണ്ടാതെ വേശ്യാത്തെരുവുകളിലിര-
 ഞാതുരപ്പിച്ചിരിപ്പു || ൧൫ ||

ശ്ലോ. ൧൫. മിന്നും.....ന്നകം ശോഭിക്കുന്നതും സുവർണ്ണമയ
 വുമായ അമ്പലത്തിന്റെ അകത്തു മിന്നും മിൻ ധാതു. പ്രകാശിക്കുക.
 അമ്പലം മുഴുവനും സ്വർണ്ണംകൊണ്ടു പണിയിച്ചിരിക്കുന്നതെന്ന് ഭാവം.
 “പാപിദൂഷകൾക്കേ കല്പം മരവുമാവു” (കുചേലവൃത്തം വഞ്ചിപ്പാട്ടു)
 എന്ന് രാമപുരത്തു വാരിയർ പാടിയിരിക്കുന്നത് ഇവിടെ സ്മർത്തവും.
 അഴകിയ.....മോടിയിൽ ഭംഗിയേറിയ അലങ്കാരങ്ങളോടുകൂടി
 ഭൂഷി.....പൂഡൻ ഭൂഷണാരം ശാസിക്കുന്നതിനു കരുതിക്കൂട്ടിയിരി-
 ക്കുന്ന ഭേദവനം മതിലകത്തിന്റെ പരദൈവതവുമായ ശ്രീപരമേശ്വരൻ.
 ശാസ്ത്രം വധം. ശസു (ശാസ്) ഹിംസായാം എന്ന് ധാതു. എന്നും
 താനാ.....കൊണ്ടിട്ടു. ആ പുരത്തിൽ എന്നും താൻ ഗിരിമകൾ
 കലഹിക്കുന്നതിൽ പേടിക്കൊണ്ടിട്ടു എന്ന് അനവധം. അവിടെ എന്നും
 അടുത്തിരിക്കുന്ന പാവതി ശൺകൂടിയെയ്ക്കു മോ എന്ന ഭയം നിമിത്തം
 ഒന്നും.....ച്ചിരിപ്പു മൗനിയായി വേശ്വകൾ അധിവസിക്കുന്ന
 തെരുവുകളിൽ ഇറങ്ങി ഭിക്ഷയെടുക്കാതെ കരളുറപ്പോടുകൂടിയിരി-
 ക്കുന്നു. വേശ്യാത്തെരുവുകളിൽ വേശ്യാസ്രീകൾ താമസിക്കുന്ന
 തെരുവുകളിൽ; ഏതു നഗരത്തിലും ഇക്കൂട്ടക്കു പ്രത്യേകം ഒരു സ്ഥാനം
 ഉണ്ടായിരിക്കും. ദിവ്യസ്രീകളേക്കാൾ സൗന്ദര്യവിലാസം അവിടെ
 വേശ്വകൾക്കു ഉണ്ടെന്ന് ധ്വനി. അതാണ് തന്നെക്കാൾ ലാവണ്യമേ-
 റിയ വേശ്വകൾ പാടുന്ന സ്ഥലത്തെയ്ക്കു പരമേശ്വരൻ പോകുന്നതിൽ
 പാർച്ചതിയ്ക്കു കലഹമുണ്ടാകുന്നതിനു മൂലം. അലങ്കാരം ഉൽപ്രേക്ഷ.
 “അന്യ ധർമ്മസംബന്ധ നിമിത്തേനാനൃസ്യാനൃതാദാത്മ്യ സംഭാവന
 മുൽപ്രേക്ഷാ” എന്ന് (ക. രാമവാരിയർ അ. സം. വ്യാ.) ലക്ഷണം.

തസ്മാ നീലൈരുപലശകലൈഃ കല്പിതാരോഹമാഗ്നം
 യുക്തം ദ്വാഭ്യാം കനകപടലൈരുജ്വലാഭ്യാം തലാഭ്യാം ||
 രാജണീപ്രം രജതസുധയാ ലക്ഷ്യതേ യത്ര ദൂരാൽ
 ബഹുവ്യഭാഗം നരം തിംഗേന മന്ദിരം തൽ പ്രിയായാഃ || ൧൬ ||

എന്നാലോ നീലരത്നപ്പടവുകയറുവാ-
 നുള്ളതായിന്നിടംമാ-
 റൊന്നായിപ്പൊന്നുകൊണ്ടുള്ളിറയൊടുമിരുഭാ-
 ഗത്തിലും തിണ്ണയോടും
 നന്നായുള്ളിസ്സുധാവെൺകളി ചുമരിലണി-
 ണ്തിട്ട ഭൂതത്തുകാണാ-
 വൊന്നാണെൻഭായുവീടിൻപടി പെരുവഴിവക്ക-
 ത്തതാനാപുരത്തിൽ || ൧൩ ||

ശ്ലോ. ൧൩. ഇതു മുതൽ പതിനൊന്നു ശ്ലോകങ്ങൾകൊണ്ടു് നായി
 കാശ്ചന്ദ്രം വർണ്ണിക്കുന്നു. അത്ഥം സുഷുപ്തം. നീലക്കല്ലുകൊണ്ടു് കെട്ടിയ
 കല്ലട, പൊന്നുകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയതും, രണ്ടു ഭാഗത്തും ഇറയം, വെള്ളക്കു
 മായം തേച്ചു മിനുക്കിയ ചുമര എന്നിവയോടുകൂടിയതുമത്രേ എന്റെ
 ഭായുവീടിന്റെ പടി. അതു പെരുവഴിയുടെ വക്കത്തു നില്ക്കുന്നതും ഭൂത
 വച്ചതെന്നു കാണാവുന്നതുമായെന്നു എൻ ഭാവം. ഭൂതത്തു ഗൃഹത്തിന്റെ
 കണമ്പും ധ്വനി. ഏതാദൃശമായ ബാഹ്യഭാവം ഭായുഗൃഹത്തിന്റെ
 അഭയാഭയമെൻ ഭാവം.

സത്മന്ത്രേണീമണിഗ്നാനുചാം-സങ്കരോത്ഥൈരസംഖ്യൈ-
 റൈരൈശ്വര്യൈരവിരതനതൈരാസ്തുതം ദിങ്മുഖേഷു ||
 യത്തൽ പെരുഷ്വരിവ പശുപതേസ്സന്നിധൗ രക്ഷതസ്സപം
 വാസസ്ഥാനം ഭൂവി ഭൂജബലേനൈവ പുഷ്പായുധസ്യ || ൧൪ ||

കോട്ടംവിട്ടുള്ളനേകം പുരകളണിമണി-
 ശ്രീകലൻനിരൂപാപ-
 കൂട്ടം വിസ്താരമായ് ചൂഴ്വെ വിലസുകയാ-
 ലുക്കൊടാക്കാമദേവൻ,
 കൂട്ടംകൂടാതെ രാദ്രാന്തികമതിലുമഹോ
 പുഷ്പവാപങ്ങളേതും-
 വാട്ടംതട്ടാതെകൂട്ടീട്ടമരുമൊരുഗൃഹം
 മന്നിലാ മന്ദിരംപോൽ || ൧൫ ||

ശുക്ലം. മ. കോട്ടംവിട്ടു.....പുരകൾ കേടാണു കൂടാ
 ശതവായുത അസംഖ്യം ഭവനങ്ങൾ. അണിമണി.....ചുഴവേ
 ന്നലകാരമായി അണിയുന്ന മണികളുടെ പല നിറത്തോടുകൂടിയ
 ശോഭ വ്യാപിച്ച മഴവില്ലുകളുടെ സമൂഹം വിസ്താരമായി ചുറ്റിയിരി
 ക്കുന്ന വിധത്തിൽ വിലസുക.....കാമദേവൻ വിലസുന്നതു
 കൊണ്ടു് ശക്തിയേറിയവനായ ആ കാമദേവൻ. ആ ശിവന്റെ
 കണ്ണിൽ എറിഞ്ഞവനായ കൂട്ടം.....കൂടിട്ടു തനിച്ച് തന്റെ ശത്രു
 വായ ശിവന്റെ സമീപത്തിൽ കൂടിയും, ആശ്ചര്യം! ശത്രുവായ
 ശിവന്റെ മുൻപിൽവെച്ചു് ഇപ്രകാരം ചെയ്യുന്നതു ആശ്ചര്യത്തിനു
 കാരണം. വാട്ടം ഏല്പാത്തവിധം കൂട്ടിയിട്ടു്. അമരം.....പോൽ
 സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതായ ഗൃഹം ലോകത്തിൽ ആ ഒന്നു മാത്രമേയുള്ളു.
 ഭവനങ്ങളിൽനിന്നു് ഉയർന്നു ഭിക്കുകളിൽ വിവിധവസ്തുക്കളായ രത്നങ്ങ
 ളുടെ ശോഭ മഴവില്ലുപോലെ പടർന്നു തിളങ്ങുന്നതു കണ്ടാൽ, കാമദേവൻ
 ശത്രുവായ ശിവന്റെ സമീപത്തിലുപരികൾ കരുത്തുകൊണ്ടുതന്നെ വാ
 സസ്ഥാനം രക്ഷിക്കുന്നതിനു വാട്ടംകൂടാതെ കൂട്ടിയിട്ടിരിക്കുന്ന പുഷ്പാ
 പങ്ങളാണോ എന്ന് തോന്നും എന്ന് ഭാവി. അലങ്കാരം ഉൽപ്രേക്ഷ.

ഉദാഹരണം കളമനിവെറ്റൊരു പുണ്യദൃഷ്ടിയാണെന്നു-
 വാഴാജാലൈഃ ക്രമകരീകരൈർനാളികേരരാൽക്കരൈശ്ച ||
 രത്നോപാഞ്ഞതരുളതയാ ചാതുകദാരവണ്ഡ-
 ബ്ധാലംഭനാപ്യഥ പൂന്തയാ പൂർവ്വപോപമേയൈഃ || ൧൮ ||

ചുറ്റും പത്രംപെടുംനെല്ലിനമരിയ കരി-
 ന്നിൻഗണം, വാഴവർഗ്ഗം,
 ചുറ്റും പിന്നെക്കുവുങ്ങിൻനിര,കളമൊടു തി-
 ണ്ണത തെങ്ങിന്റെ കൂട്ടം,
 തെറ്റുന്നാലും പറഞ്ഞുള്ള വയുടനരികിൽ-
 ചൊന്നവയെക്കൊല്ലമായി-
 തെറ്റൊന്നു പോക്കും വണ്ണവുമുടയവ ക-
 ണ്ണത്തിലുണ്ടാസ്ഥലത്തിൽ || ൧൮ ||

ശ്ലോ. മവ. മുററും.....പിന്നെ എല്ലാ ഭാഗങ്ങളിലും നല്ല ഇലകൾ നിറഞ്ഞിരിക്കുന്ന നെല്ലിന്റെ ജാതിയും, (ചെമ്പാവു, മുണ്ടകൻ, ഞവര മുതലായവ). അരിയു.....വെട്ടും വലുതായിരിക്കുന്ന കരിമ്പിന്റെ കൂട്ടം, പലജാതി വാഴ. മുററും.....നിര പിന്നെ മുററും കവുങ്ങിന്റെനിര എന്നു അനപയം. പിന്നെ അധികമായ കവുങ്ങുകൾ, അടക്കമരങ്ങൾ. കുളമൊട്ടു...കൂട്ടം ഭംഗിയായി നില്ക്കുന്ന തെങ്ങുകളുടെ സമൂഹം. കുളം ശബ്ദവിശേഷം. “കുളമവ്യക്തമധര സ്വനേ” എന്നു മേലിനി. ഭംഗിയായി എന്നു ഇവിടെ അർത്ഥം. “കുളലളിതവിലാസഃശ്രുണിക്കൊണ്ടു ധമാനം” (ഭാ. നൈ. ച.). ഇത്യാദി പ്രയോഗങ്ങൾ ഉഷ്ണവും. കാര്യ തട്ടി കാലങ്ങളിൽനിന്നു ഉണ്ടാകുന്ന അവ്യക്തമായ ശബ്ദത്തോടുകൂടിയതു് എന്ന അർത്ഥം ഇവിടെ ഗ്രഹിക്കുവാൻ പാടില്ലായ്കയില്ല. തെറ്റെന്നു...പുനെയ് ആദ്യം പറഞ്ഞതു് അതിന്നു് അടുത്തു പറഞ്ഞതിനോടുതുല്യമായി. അതായതു്, ആദ്യം പറഞ്ഞ നെല്ലിന്നു് അടുത്തു പറഞ്ഞ കരിമ്പിന്റെ, കരിമ്പിന്നു അതിനടുത്തു പറഞ്ഞ വാഴയുടെ, വാഴയ്ക്കു് കവുങ്ങിന്റെ, കവുങ്ങിന്നു തെങ്ങിന്റെ എന്നു് ഭാവം. തെറ്റെന്നു്.....സ്ഥലത്തിൽ പിഴയൊന്നും കൂടാതെ പൊക്കത്തോടും വണ്ണത്തോടുംകൂടിയവ. അരിയുടെ കണ്ടത്തിലും തോട്ടത്തിലും ഉണ്ടു്. നെല്ലു കരിനുപോലെയും കരിനു വാഴപോലെയും വാഴ കവുങ്ങുപോലെയും കവുങ്ങു തെങ്ങുപോലെയും പൊക്കത്തോടും വണ്ണത്തോടുംകൂടി ശോഭിക്കുന്നു. ഇപ്പറഞ്ഞതും എന്റെ പ്രിയഗൃഹത്തിന്റെ ഒരു അടയാളമാകുന്നു. സർവ്വസമ്പന്നമുഖി, ധനീ.

കൃപയൈകസ്മദിഹവലയസ്മൗല്യനിവൃ ധ്വജാ-
 ശ്ലീഷുഃ കൃല ഭജഗലതികാവേഘ്നിതൈഃ പൃഗപ്തഗൈഃ ||
 യേഷാം ഗുഹ്യവൃജനപവനാ വിശ്രമം ലാസികാനാം
 ലാസ്യേ തനപന്യപി രതിപതേസ്താണധവേന ക്ഷമന്തേ || ൧൯ ||

വട്ടത്തിൽ ഭംഗിയായി സ്ഫടികശില പട്ട-
 ത്തങ്ങളിൽകൂപമാരാൽ
 മട്ടൊത്താവെറിലത്തെയ്ക്കാടിയടയകവു-
 ണ്ണിന്റെനിരപ്പോടുകൂടി:

ആട്ടക്ഷീണം കളഞ്ഞിടിലുമിവയുടെ നൽ-

പൂക്കലക്കാരനംഗം-

ഗാട്ടക്ഷോഭം വളർത്തും നടരമണിമണി-

ത്തയ്യലാളി നിത്യം

|| ഫൻ ||

ശ്ലോ. ഫൻ. വട്ടത്തിൽ.....നിരപ്പോടുകൂടി. അതിൽ ഭംഗിയായി വട്ടത്തിൽ സ്ഫടികശില പടുത്തു ആരാൽ മട്ടു ഒരു ആ വെറിലത്തെക്കൊടിയുടയ കവുങ്ങിൻ നിരപ്പോടുകൂടി എന്ന് അ നപയം. ആ ഭവനത്തിൽ ഭംഗിയായി പൂത്താകാരത്തിൽ, സ്ഫടികക്കല്ലുകൊണ്ടു കൊട്ടിയുണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്നതും, സമീപത്തു നല്ല രീതിയിൽ വെറിലത്തെയിന്റെ കൊടികൾ പടൻ കയറിയിരിക്കുന്ന കവുങ്ങുകളുടെ നിരയോടുകൂടിയതും ആയ കിണറുണ്ട്. കിണറു സ്ഫടികക്കല്ലുകൊണ്ടു കൊട്ടിയുണ്ടാക്കിയതാണ്. അതിനടുത്തു വെറിലക്കൊടി പടൻപിടിച്ചിരിക്കുന്ന കവുങ്ങുകൾ നില്ക്കുന്നു, എന്ന് ഭാവം.

“താംബുലവല്ലി പരിണലപൂഗം-
സേപലാലതാലിംഗിത ചന്ദനംസു

എന്ന് രഘു. (സ. ന്ന.) ആട്ട.....ക്കാരൻ ഇവയുടെ നൽപൂക്കലക്കാരൻ ആട്ട ക്ഷീണം കളഞ്ഞിടിലും എന്ന് അനപയം. കവുങ്ങുകളുടെ പൂക്കലകളിൽ തട്ടിവരുന്ന കാരൻ, നത്തനം ചെയ്യുന്നതു നിമിത്തം ശരീരത്തിലുണ്ടാകുന്ന ക്ഷീണത്തെ നശിപ്പിക്കുന്നു എങ്കിലും. അനംഗം... നിത്യം നിത്യം നടരമണിമണിത്തയ്യലാളിക്ക് അനംഗംഗാട്ടക്ഷോഭം വളർത്തും എന്ന് അനപയം. എന്നും നത്തകിൾക്കു കഥകളിയാകുന്ന നത്തനത്തിൽ ശ്രമം ഉണ്ടാക്കും. മണി ശ്രേഷ്ഠതാഭ്യോതകം. ഒരു ആട്ടം നിമിത്തം ഉണ്ടാകുന്ന ശ്രമത്തെ നശിപ്പിക്കും. എന്നാൽ മറെറൊരു ആട്ടത്തിന് അവരെ പ്രേരിപ്പിക്കും. തയ്യലാളൻ തയ്യലാളിന്റെ ബഹു വചനരൂപം. ഇവിടെ ബഹുമാനഭ്യോതകം. “പ്രപയാമവളുടെ മകളും മകളും” (ഭാ. കി. പാ.) “മകളിൽ മകളേറും പക്ഷപാതാതിരേകം” (നൈ. ച.) ഇത്യാദി പ്രയോഗങ്ങൾ നോക്കുക. അനംഗാട്ടം സന്ധി അസുഖം. അനംഗൻ ശരീരമില്ലാത്തവൻ കഥദേവൻ.

‘കേന്ദ്രോദയോദയോദയോദയോ’ എന്നു് അമരം. “ജഗദിദമനംഗോ വിജയതേ” എന്നു് സൗന്ദര്യലഹരി. കവുങ്ങിന്റെ പൂങ്കുലയിൽ തട്ടിവരുന്ന കാരാർ ഉദ്ദീപകമെന്നു് ഭാവാം.

സൈവരോല്ലാസപതലസിംഹതാസപല്ലഭാവേന വാരാം
വാപി ശീതദ്യുതിമണിശിലാബല പത്മുത്തഭിത്തിഃ ||
സ്താനക്രിഡാവിധിഷു നിതരാം ഘർമകാലേപി യസ്യം
പുണ്ണം പുണ്ണം ഭവതി സലിലം പുണ്ണചന്ദ്രാനനായാഃ || ൨൦ ||

ഈടേറും ചന്ദ്രകാന്തപ്പതുപടവുമതിൽ—

ക്കുളിയിൽ നൈർമ്മല്യമുലം

ചോടേ വെള്ളത്തിലുളളോരടിമണലുയരെ—

ക്കാണുതങ്ങളുടെ വാപി;

ചുടേറും വേനൽ നാളും മുഴുമതിമുഖിയാൾ

വന്നു കൂടിക്കൂട്ടിക്കെ—

പ്പാടേ വെള്ളം നിറഞ്ഞാക്കുകവിയുമൊരേ—

മട്ടിലാണാക്കുളത്തിൽ

|| ൨൦ ||

ശ്ലോ. ൨൦. ഈടേറും.....തിൽക്കുളിയിൽ ബലമേറിയ ചന്ദ്രകാന്തക്കല്ലുകൊണ്ടു പുതിയതായി കെട്ടിയുണ്ടാക്കിയ മതിലിനകത്തു് നൈർമ്മല്യമുലം വെള്ളത്തിന്റെ തെളിച്ചം നിമിത്തം. ചോടേ.....വാപി വെള്ളത്തിൽ ചോടേ ഉളളോരടിമണലുയരെ കാണുതു വാപി അങ്ങു ഉണ്ടു് എന്നു് അനൗചയം. വെള്ളത്തിന്റെ താഴെ അടിയിലത്തെ മണലു ഉയരെ കാണുന്നതായ ഒരു കുളം അവിടെയുണ്ടു്. അടിയിൽ കിടക്കുന്ന വസ്തുക്കൾ മുക്കളിൽനിന്നു നോക്കിയാൽ കാണത്തക്കവണ്ണം അത്രയ്ക്കു തെളിഞ്ഞ വെള്ളത്തോടുകൂടിയതാണു കുളം എന്നു് ഭാവാം. ചുടേറും.....കുളിക്കേ ഉണ്ണു ഏറിയ വേനൽകാലത്തും, ചന്ദ്രനേപ്പോലെ ശോഭിക്കുന്ന മുഖത്തോടുകൂടിയ സുന്ദരിയായ എന്റെ ഭാര്യ അവിടെ വന്നു കൂടിക്കൂട്ടുന്നാൾ ചോടേ... കുളത്തിൽ

സൈപരമായി വെള്ളം നിറഞ്ഞു കരകവിയുന്ന മട്ടിലാണ് ഉള്ളത്. മുഴുമതിമുഖിയാർ സാഭിപ്രായം. അവളുടെ മുഖം പൂർണ്ണചന്ദ്രനെപ്പോലെ ശോഭിക്കുന്നതുകൊണ്ട്, അതിന്റെ സാന്നിദ്ധ്യത്തിൽ ചുമരിലെ ചന്ദ്രകാന്തം ഭവിച്ചു വെള്ളം വീണു കളം നിറയുന്നു എന്ന് അഭിപ്രായം. വേനൽക്കാലത്തു കളത്തിൽ വെള്ളം വരുന്നതിനല്ലാതെ വാലിക്കവാൻ കാരണമില്ല; എന്നാൽ, ചുറ്റും ചന്ദ്രകാന്തശല്യംകൊണ്ട് കെട്ടിയ ഭിത്തികളോടുകൂടിയ ആ കളത്തിൽ, എന്റെ ഭാര്യ കളിക്കുമ്പോൾ, അവളുടെ മുഖചന്ദ്രന്റെ സാന്നിദ്ധ്യംകൊണ്ട് വെള്ളം കരകവിയുന്നു എന്ന് ഭാവം. ചന്ദ്രശ്ശിയുടെ സമ്പർക്കനിമിത്തം ചന്ദ്രകാന്തശല്യം ഭവിച്ചു ജലപ്രവാഹമുണ്ടാകുന്നു എന്ന് പ്രസിദ്ധം. “ഭവതി ച ഹിമരശ്മാവഭിഗതേ ചന്ദ്രകാന്തഃ” എന്ന് (ഉ. രാ. ച. നാടകം) നോക്കുക. അലങ്കാരം (അസംബന്ധം) അതിശയോക്തിയും വിഭാവനയും.

ആരാഭസ്യംസ്തദഭിവി തതസ്തായമ്ബലാഽന്യകാരം
 ദൂരസ്തേരൈരപരികുസുമൈരന്വിഷ്ണുതാരകൈശഃ ||
 ക്രീഡാഭ്യാനം ഹിമനിഭമധുക്തിനമായാതി യന്വി-
 നസ്തം ശ്യാമാമുഖ ഇവ ചകോരക്ഷണാമാനഭാനഃ || ൨൧ ||

ചാരത്തായാക്കളത്തിൻകരയിൽ മരനിര-

ശ്ശുരിരുട്ടാൻ മേലേ

ചേരും പൂന്താരകൈശഃലത്തൊടു നരമധുമ-

ഈന്താണൊരുഭ്യാനമുണ്ടേ

സൈപരം നല്ലന്തിനേരത്തിനു ശരിയതിലെ-

ത്തുവെപ്പാഴങ്ങസ്തമിപ്പു,

പാരം താനുഗ്രഭാവം തടവുമൊരു ചകോ-

രാക്ഷിതൻമാനസ്യുത്സൻ

|| ൨൧ ||

ശ്ലോ. ൨൧. ചാരത്താ.....കരയിൽ ആ കളത്തിൻകരയിൽ ചാരത്തായ്, ആ കളത്തിന്റെ കരയിൽ അടുത്തു. മര.....ട്ടാൻ വൃക്ഷസമൂഹങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഇരുട്ടു ബാധിച്ചതും, മരങ്ങൾ

തിങ്ങി നിറഞ്ഞുനില്ക്കുന്നതുകൊണ്ട് സൂര്യരശ്മി ഉള്ളിൽ കടക്കാത്തത് എന്ന് ഭാവം. മേലേ.....ഞൊട്ട മുക്തിയിൽ പൂർണ്ണമാകുന്ന നക്ഷത്ര സമൂഹത്തോടു കൂടിയതും, നക്ഷത്രങ്ങളെപ്പോലെ ശോഭിക്കുന്ന പൂർണ്ണ എന്ന് ഭാവം. വൃക്ഷങ്ങളുടെ ഉയർച്ച ധ്വനി. നരമധു.....മുണ്ടെ നിർമ്മലമായ ഒരു പൂവാടിയുണ്ട്. മഞ്ഞുപോലെയുള്ളതാണ് അതിലെ തേൻ. സൈപരം.....സൂര്യൻ പാരം താനഗ്രഭാവം തടവു മൊരു ചക്രോരാക്ഷിതൻ മാനസൂര്യൻ സൈപരം നല്ലന്തിനേരത്തിനു ശരിയതിലെത്തുമ്പോൾ അങ്ങു അസ്തമിപ്പൂ എന്ന് അനപയം. സൂര്യൻ മാനസഗ്രഹപ്രഭാതകം. കോപം ആകുന്ന സൂര്യൻ സന്ധ്യാകാലത്തിനു തുല്യമായിരിക്കുന്ന ഉദ്യാനത്തിൽ ചെന്നുചേരുമ്പോൾ, അസ്തമിക്കുന്നു. ഉദ്യാനം സന്ധ്യപോലെ ശോഭിക്കുന്നു എന്ന് ഭാവം. ഇരുട്ട്, നക്ഷത്രം, മഞ്ഞു, ആദിത്യാസ്തമയം എന്നിവ സന്ധ്യയുടെ ധർമ്മങ്ങളാകുന്നു വല്ലോ. ഇവ അതിലും ഉണ്ട്. ഇരുട്ട് വൃക്ഷങ്ങളിൽനിന്നുണ്ടായത്. പൂർണ്ണ നക്ഷത്രങ്ങൾ തേൻ മഞ്ഞു, എന്ന് രൂപകം. സന്ധ്യയ്ക്ക് ആദിത്യൻ അസ്തമിക്കുന്നു. ഇവിടെ അസ്തമിക്കുന്നത് (ഇല്ലാതെയാകുന്നത്) മാനമാകുന്ന ആദിത്യൻ; ഉദ്യാനത്തിൽ ചെല്ലുമ്പോൾ, ഏനോട്ട് എന്റെ ഭാര്യയ്ക്ക് ഉണ്ടാകുന്ന മാനം എത്ര വലുതായിരുന്നാലും അത് ഉടനെ നശിച്ചു അവൾ എന്നിക്ക് വശംവദയായിത്തീരുന്നു. ഉദ്യാനം അത്യന്തം ഉദ്ദീപകം എന്ന് ഭാവം.

(“ആരാദസ്പ്രാസ്തഭവി” എന്ന് തുടങ്ങുന്ന) മൂലപദ്യത്തിന്റെ ഉത്തരാരംഭത്തിന് “ക്ലിന്നമാഭാതി യസ്തിനസ്തു ശ്യാമാമുഖ ഇവ ചകോരേക്ഷണാമന്ദഭാസഃ” എന്ന് ഭീപികയുടെ പാഠം. “ശ്യാമാമുഖേ നിശാമുഖേ മന്ദഭാസഃചന്ദ്ര ഇവ സാ ചകോരേക്ഷണാ സന്ദരീ തസ്തിൻ ഉദ്യാന അസ്ത. “ശ്യാമാ സ്വാക്ഷാരിബാനിശേ”ത്വമരഃ.

ശ്യാമാ യൈവനമല്പസ്ഥാ
ശാരിബാ ച നിശാപി ച

ഇത്യഭിധാനാന്തരം ച. നിശാമുഖ സദശേ തസ്തിന്നുദ്യാനേ ചകോരേക്ഷണാ സാ ചന്ദ്ര ഇവ ഭവതപിത്യത്വഃ” എന്ന് വ്യാഖ്യാനം. പ്രസ്തുത പാഠം അനുസരിച്ച്, സന്ധ്യാകാലത്തിന് ചന്ദ്രൻ എന്നതുപോലെ എന്റെ ഭാര്യ ഉദ്യാനത്തിന് അലങ്കാരമായി ഭവിക്കട്ടെ എന്ന് അർത്ഥം. അലങ്കാരം ഉപമയും രൂപകവും.

ശുക്രസന്ദേശത്തിലെ പ്രസ്തുത പദ്യത്തിന്റെ സമഗ്രമായ ഒരു ഭാഷാന്തരമാകുന്നു, കൃഷ്ണഗാഥയിലെ താഴെ ഉദ്ധരിക്കുന്ന ഭാഗം.

രാവെന്നു ചൊല്ലുകിൽ പോരായ്മയില്ലേതും
കാവായിനില്ലുമിരിക്കുന്നതെ
തിങ്ങി വിളങ്ങിന പാദപജാലംകൊ-
ണ്ടെങ്ങുമേ പൊങ്ങിയുണ്ടന്ധകാരം

ചാലേ വിരിഞ്ഞുള്ള പൂവുകൾക്കിന-
താരകജാലവുമുണ്ടു ചെമ്മേ
തുമ തിരണ്ടുള്ള പൂമരന്ദങ്ങളാം-
കോമളമഞ്ഞുന്നീർ വിണമുണ്ടു

ഭുവനായുഃകൂടാൽ പൂർണ്ണവല്ലഭൻ
മുറുമതിൽത്തന്നെയസ്തമിപ്പു
ചേന്നു നിങ്ങൾതന്നാനന്ദമാവിനെ-
രേണാങ്കബിംബങ്ങളുള്ളതല്ലാ
വെണ്മ തിരണ്ടതിപ്പുകാവിൽ നിന്നിപ്പോൾ
മേറ്റുരയായൊരു രാത്രിയെക്കൊണ്ട്.

ഗാഥാകാരന്റെ ഭാഷാന്തരചാതുരിയേയും, ശുക്രസന്ദേശപരിചയായി കൃത്തേയും ഉദ്ധൃതഭാഗം നല്ലപോലെ തെളിയിക്കുന്നു.

ആശാശ്രവകഷപരിമളോദ്ഗാരിണാമംബ്രിപാണാ-
മാരാദന്തിൻ പരിമള ചരൻ വായുരാദാമപാലഃ ||
ശീർണ്ണം ശീർണ്ണം പ്രണദതി ബഹാശ്ശീകരൈർമാകരന്ദൈഃ
സിഞ്ചത്വന്തസ്തിരയതി ച ഗാം വൃന്തമുക്തൈഃ പ്രസൂനൈഃ || ൨൨ ||

ദിക്കൊക്കെച്ചെന്നുമുട്ടും മലർമണമിളകും-
മാമരങ്ങൾക്കടുത്തായ്--
ത്തക്കത്തിൽ ചുറ്റിടുന്നു മുറ്റപവനനതി-
ന്നുള്ളിലുദ്യാനപാലൻ;

വെക്കും മാരകം കൊഴിഞ്ഞുളളിലകൾ ചധുജലം-

കൊണ്ടു മിററം നനയ്ക്കും

ചിരിക്കുന്നാ ഞെട്ടിയറുളളണിമലർ വിതർ

ചുറ്റുമേ വൃത്തിയാക്കും

ശ്ലോ. ൨൨. ദിക്കൊക്കെ.....ക്കെട്ടത്തായ് ദി കളിപ്പ
 എല്ലാ ഭാഗത്തും ചെന്നു പരക്കുന്ന പൂക്കളുടെ മണത്തോടുകൂടി പൂക്കളുടെ
 അടുക്കൽ. വൃക്ഷങ്ങളിലെ പൂക്കളുടെ മണം സർവ്വ ദിക്കിലും
 പ്രചരിക്കുന്നു എന്നു ഭാവം. പുഷ്പസമൃദ്ധി ധ്വനി. തന്മൂലം
ലുബ്ധനപാലൻ തക്കനോക്കി സഞ്ചരിക്കുന്ന മരം
 ഉദ്യോനത്തിന്റെ രക്ഷകൻ, കാവല്യരൻ ആകുന്നു. ചന്ദ്രൻ
 കാര്യം; പൂണ്ഡ്രവനെ എന്നു ധ്വനി. ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ
 ചന്ദ്രൻ ധർമ്മങ്ങളെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. വെക്കും...
 കൊഴിഞ്ഞുളളിലകൾ വെക്കും മാരകം. മരങ്ങളിൽനിന്നു തെ
 കിടക്കുന്ന ഇലകളെ വേഗത്തിൽ നീക്കംചെയ്യും. മധു...
 തേനാകുന്ന വെള്ളംകൊണ്ടു മിററം നനയ്ക്കും. അടിച്ചാൽ
 ആചാരം പ്രസിദ്ധം. പുഷ്പങ്ങളിലെ തേനോടുകൂടിയതാ
 എന്നു ഭാവം. ചിരിക്കുന്നാ.....വൃത്തിയാക്കും വേഗം
 അറു നില്ക്കുന്ന പുഷ്പങ്ങളെ വീഴിച്ചു, താഴെ വിരിച്ചു അലങ്കാരം
 ഞെട്ടിയറുളള വായു കരുത്തില്ലാത്തതു് (മുറ്റ) ആകുകൊണ്ടു ഞെട്ടി
 അധികം ഭാഗവും അറു വീഴാരായി നില്ക്കുന്ന പുഷ്പങ്ങളെ വീഴിക്കുന്ന
 തിന്നെ അതിനു കഴികയുള്ളു എന്നു് അഭിപ്രായം. മിററം ചവരുകൾ
 നീക്കി (അടിച്ചു) തളിച്ചു ശുദ്ധമാക്കി പരവതാനി വിരിച്ചു വിതാ
 നിച്ചു ഭംഗിയാക്കുന്നതിന്റെ പ്രതീതി ഭൃഷ്ടവും. അലങ്കാരം രൂപകം.

തത്രാലാക്യസ്തിലകവിടപീ സന്നതാഗ്രൈർവിനമുഃ

ശാഖാചക്രൈഃ സ ഖലു ഭവന്തേ ശാഖിനാം ധന്യജനം ||

ആദാസ്യന്ത്യാഃ സുരഭികസുമാന്ത്യാദരാദായതാക്ഷ്യാ

യത്താപതസ്സപദി ലഭന്ത യഃ കതാക്ഷ്യാക്ഷിതാനി

|| ൨൩ ||

2.

ചേണരും കൊമ്പു ചുറ്റും സമനിലയിൽ വള-

ന്നൊന്നു ചാഞ്ഞുണ്ടതിങ്കൽ

കാണേണ്ടും വൃക്ഷമൊന്നാത്തിലകമതുതരു-

ക്കൂട്ടരിൽ ഭാഗ്യശാലി;

താനേ പോയ് പൂവുറപ്പാൻ തരളമിഴിമണി-

ത്തയ്യലാളു നിടുമ്പോൾ

സ്ഥാനേ യതിച്ചിടാതായതിനവളുടെ നൽ-

ക്കൺകടാക്ഷം കിടയ്ക്കും , || ൨൩ ||

ശ്ലോ. ൨൩. ചേണരും കൊമ്പു.....ത്തിലകം അതി
കൽ ചേണരും കൊമ്പു ചുറ്റും സമനിലയിൽ വളൻ ചാഞ്ഞു കാണേ
ണ്ടും ഒന്നു തിലകം വൃക്ഷം ഉണ്ടു എന്ന് അനവധം. ആ ഉദ്യോഗത്തിൽ
ഭംഗിയേറിയ കൊമ്പുകൾ നാലുഭാഗത്തും സമമായി വളർന്നിപ്പുന്നതും
ചാഞ്ഞതും, കാണേണ്ടതുമായ ഒരു തിലകമരം ഉണ്ടു്. ചാഞ്ഞു് ഫല
ഭാരം ധരി.

തിലകം തിലകമരം.

തിലകം ചിത്രകേ പ്രാജ്ഞാലോമേ തിലകാളകേ
രാഗവിദുമഭേദേഷു ലോക്തി സൗവർച്ചലേപി ച

എന്ന് വിശ്വം.

തിലകം ചിത്രകം വിനു-

വ്വിശേഷശ്ച വിശേഷകഃ

എന്ന് ധാരാണാഥൻ. “തിലകവിടപീ തിലകംവ്യുഃ പാദപഃ” എന്ന്
മാനവേദൻ. “തിലകഃ (അ. പു. പ്ര. ഏ) മൈലേളു, കാക്കപ്പള്ളി,
കാരുപ്പു” എന്ന് നിത്യസഹായി. (അമരാത്മാക്ഷരനിഷ്ഠസ്വ).
അതു്ശാലി ആ തിലകമരം വൃക്ഷങ്ങളിൽവെച്ചു ഭാഗ്യമേറിയ
വനുമാണ്. ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ ഭാഗ്യമേറു പ്രതിപാദിക്കുന്നു. താനേ
പോയ്.....ളു നിടുമ്പോൾ തരളമിഴിമണിത്തയ്യലാൾ താനേ
പോയ് പൂവുറപ്പാൻ ഉന്നിടുമ്പോൾ എന്ന് അനവധം. അതിസുന്ദരി

യായിരിക്കുന്ന അവർ തനിയെ പോയി പൂക്കൾ പരിക്കുത്തിന്
 ആഗ്രഹിച്ചു അതിനടുത്തു നില്ക്കുമ്പോൾ. അരളമിഴിമണിത്തല
 ലാൾ സാദിപ്രായം. ഇളകുന്ന കണ്ണുകൾക്കു കൂടിയവരായ
 കൾക്കു ഭൂഷണമായിരിക്കുന്ന അവർ. ഇളക്കം സുന്ദരിമാരുടെ കണ്ണു
 ന്റെ സ്വഭാവം. ഈ പദംകൊണ്ടു അടുത്ത പാദത്തിൽ പ്രതി
 ക്കുന്ന കടാക്ഷത്തിനു ഉപപത്തി കിട്ടുന്നു. സ്ഥാനേ.....കി. കി. .
 ആയതിന്നു അവളുടെ നൽകുകകടാക്ഷം യന്തിച്ചിടാതെ സ്ഥാനേ
 കിടയ്ക്കും എന്നു അനവധം. ആ മരത്തിനു അവളുടെ മനോഹരമായ
 കണ്ണുകൊണ്ടുള്ള സവിധാസമായ നോട്ടം യാതൊരു ബുദ്ധിമുട്ടും
 വേണ്ട സ്ഥാനത്തു കിട്ടും. പൂക്കൾ ഉണ്ടാകുന്നതിനു വേണ്ടി അവൾ
 അതിനെ കടാക്ഷിക്കുന്നു എന്നു ഭാഗം. സുന്ദരികളുടെ കടാക്ഷംകൊണ്ടു
 തിലകവുണ്ടാകുന്നു എന്നു കവിസങ്കേതം.

സ്രീണം ഗീത്യാ പ്രിയായോ വികസതി തിലകോ വീക്ഷണം--
 [ത്സിന്ദുവാർ-

ശ്യാസാം ഹാസാന്നമേരുഃ കുരവകതത്രാലിംഗനാഭംഭൂിസംഗാൽ
 കങ്കേളിശ്ചുതശാഖീ കുരപരിമിതനാമൃന്ദകശ്ശീമുരാഗാൽ
 സല്ലാപാൽ കണ്ണികാരോ വദനമധുരസാസേചതഃ കേസരോപി.
 എന്നു ശബ്ദരത്നാകരം. ദിവസന്തോരം പൂക്കൾ പരിക്കുകയും, വീണ്ടും
 പുഷ്പമുണ്ടാകുന്നതിനു അഭിലാഷത്തോടു കൂടി അവർ തിലകത്തെ നോ
 കുകയും ചെയ്യുന്നു എന്നു ഭാഗം. യന്തിച്ചിടാതെ അവർ തനിയെ
 അവിടെ ചെന്നു അതിനെ കടാക്ഷിക്കുന്നു എന്നു അഭിപ്രായം. പ്രയാ
 സം കൂടാതെ അവളുടെ കടാക്ഷം ലഭിക്കുന്നതുകൊണ്ടു പൂവാർദ്ധ
 ത്തിൽ പ്രതിപാദിച്ച ഭാഗ്യം സമർത്ഥമായി. അലങ്കാരം കാവ്യ
 ലിംഗം.

സമർത്ഥനീയസ്യാത്മസ്വ
 കാവ്യലിംഗം സമർത്ഥനം.
 എന്നു (കവല.) ലക്ഷണം,

തല്പര്യന്തേ കുരവകതത്രസ്സാധുബലാലവാലഃ
 സാരംഗാക്ഷ്യാ സ്വയമുപഹൃതൈസ്സിച്ഛമാനഃ പയോഭിഃ ||
 ബൃഷ്പാ ബൃഷ്പാ കിസലയകരാഗ്രേണ വൃക്ഷാധിത്രഡ-
 സ്യാശ്ലേഷസ്വ ക്വചന സമയേ ശിക്ഷകോ മൽമുറിയാനാഃ || ൨൪ ||

ചോദേ കെട്ടിപ്പടുത്തിട്ടതിനരികവെ വെൺ-

നെച്ചി നില്പുണ്ടതിന്ന-

ങ്ങീടേരുംമാര താനേ മമ മൃഗമിഴിയാ-

ളാൺ നിത്യം നനപ്പാൻ;

ഗാഢാനന്ദം തലോടും തളിർകരമുടലിൽ-

ചേർത്തു വൃക്ഷാധിരൂപ-

പ്രേരഡാശ്ശേഷം പഠിപ്പിച്ചതു ചില സമയ-

ത്തായതാക്ഷിക്കതല്ലോ

||൨൪||

ശ്ലോ. ൨൪. ചോദേ.....നില്പുണ്ടു് അതിനരികവെ ചോദേ കെട്ടിപ്പടുത്തിട്ടു് വെൺനെച്ചി നില്പുണ്ടു് എന്ന് അനപയം. തിലകവൃക്ഷത്തിന്റെ അടുത്തായി തടം ഭംഗിയായി ഉണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്ന ഒരു വെൺനെച്ചിമരം നില്പുണ്ടു്. അകത്തു നില്ക്കുന്ന വെള്ളം പുറമേ പോകാതെയിരിക്കുന്നതിന്നു് - ഉണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്ന (അഥവാ കെട്ടിയിരിക്കുന്ന) തടത്തോടുകൂടിയതു്. അതിന്നു.....നനപ്പാൻ മമ മൃഗമിഴിയാളാൺ അതിന്നു് അങ്ങു് ഈടേരുംമാര താനേ നനപ്പാൻ. എന്റെ ഭാര്യയാണു്, ആ വെൺനെച്ചിയ്ക്കു് ഈടു് ഉണ്ടാകുന്നതിന്നു് അധികം നനയ്ക്കുന്നതു്. എന്റെ ഭാര്യയ്ക്കു് അതിനോടു് അധികം വാങ്ങുന്നതു് പരിചാരികമാരെ നിയോഗിക്കാതെ അവൾ തനിയേ ചെയ്തി നനയ്ക്കുന്നു എന്ന് ഭാവം.

കൃഷ്ണ തപയാ പേശലമദ്ധ്യയാപി

ഘടാംബുസംവാർദ്ധിത ബാലമൃതം

ആനന്ദയത്നനുഖ കൃഷ്ണസാരം

ദശ്വം ചിരാൽ പഞ്ചവതീ മനോ മേ

(പഞ്ചവതീ. സ. മന.)

പഞ്ചവതീ നട്ട നീ താൻ കുതുകമൊടു നനച്ചുന്നതും പാരിജാതം

പഞ്ചവതീ നട്ട നീ താൻ കുതുകമൊടു നനച്ചുന്നതും പാരിജാതം

(പഞ്ചവതീ. സ. മന.)

മുക്കിക്കോരിച്ചേറിയ കനകക്കിണ്ടികൊണ്ടുതുചൊല്ലു
മിക്കപ്പോഴും പുനരതു നനയ്ക്കുൻറി മറിച്ചു വേല
എന്നും (ഉ. സന്ദേശം) നോക്കുക.

മഹാകവി കാളിദാസൻ കൃതികളിലെ നായികമാരെ വൃക്ഷങ്ങൾ
നട്ടുവളർത്തുന്നതിൽ ഉത്സുകനായിട്ടാണ് വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നത്. മറ്റു
കവികളും ഈ വിഷയത്തിൽ കാളിദാസനെ അനുകരിച്ചിരിക്കുന്നു.

ഗാഢാന.....മുഖ്യാനു അധികമായ സന്തോഷത്തോടുകൂടി
തളിരുകുകുന്ന കയ്യരൾ ശരീരത്തിൽ ചേർത്തിട്ട്. വൃക്ഷാ.....
നല്ലോ ആയതല്ലോ ചിലസമയത്ത് ആയതാക്കിച്ച് വൃക്ഷാധിരൂഡ
പ്രൗഢാശ്ലേഷം പഠിപ്പിപ്പതു് എന്ന് അനപയം. ആ വൃക്ഷമാണ്
ചിലപ്പോൾ എന്റെ ഭാര്യയെ വൃക്ഷാധിരൂഡം എന്ന് പേരായ ആശ്ലേഷം
പഠിപ്പിക്കുന്നത്. വൃക്ഷാധിരൂഡം ആലിംഗനവിശേഷം.
അനംഗരംഗം ഭർത്താപാലത്തിൽ നിന്ന് വൃക്ഷാധിരൂഡത്തിന്റെ
ലക്ഷണം ഗ്രഹിച്ചുകൊള്ളുക. കർവ്വകവൃക്ഷം സുന്ദരികളുടെ ആലിം
ഗനംകൊണ്ടു പൂക്കുന്നു എന്ന് കവിസങ്കേതം. പൂജാപുത്തിക്കു വേണ്ടി
എന്റെ ഭാര്യ ചിലപ്പോൾ കർവ്വകയെ ആശ്ലേഷിക്കുന്നു. അങ്ങനെ
അതിനെ ആശ്ലേഷിച്ച് പരിചയിച്ച് അവൾ വൃക്ഷാധിരൂഡം പഠിച്ചു
എന്ന് ഭാവം.

തസ്യോപാന്തേ മരതകതലഃ കോപി മാലിനശാഖീ
ശീതജ്വാലയശ്ശിഖരനികരൈഃ പലവസ്തൃഷ്ടഭൂമിഃ ||
മന്യേ സമ്പ്രത്യഹമിവ തയാ വിപ്രയുക്തസ്തപസപീ
ദോഷവ്യസ്മേ സ ഖലു ഭയിതാസ്തേഹസമുസ്തപസാക്ഷീ || ൨൫ ||

പിന്നെത്തന്നെ വെളിച്ചം നില്ക്കുന്ന മരതക-

ത്തിണ്ണമേൽ ചൂടുശാഖാ-

വൃന്താൽ ജ്വാലകൃട്ടന്തളിരിലകൾ നിലം

മുട്ടിടും മുട്ടിലായി

മന്യേപ്പോലിപ്പൊഴാപ്പാവവുമവളുടെ വേർ-

പാടിലാപ്പെട്ടിരിക്കാ-

മിന്നുന്നാൽ കാണുകതന്നെൻപ്രിയയുടെ മമത-

യ്ക്കൊക്കെയും സാക്ഷിയാണെ

|| ൨൫ ||

ശ്ലോ. ൨൫. പിന്നെത്തേനാവാ.....മട്ടിലായി പിന്നെ അരികിൽ മരതകത്തിണ്ണമേൽ ചാരുശാഖാവൃന്ദത്താൽ മായക്രട്ടം തളിരിലകൾ നിലമുട്ടിടും മട്ടിലായി തേനാവു നില്പുണ്ട് എന്ന് അനപയം. പിന്നെ മുൻപു പറഞ്ഞവ മാത്രമല്ല, വേറെയും മരം ഉണ്ട്. അതിന്റെ അടുത്തു മരതകനിർമ്മിതമായ ഇറയത്തു കൂടുതൽ നിഴലു പരത്തുന്ന തളിരുകൾ നിലത്തു മുട്ടിക്കിടക്കുന്നവിധം ഒരു തേനാവു നില്പുണ്ട്. തേനാവിന്റെ നിഴലു ഇറയത്തു വ്യാപിക്കുന്നതും, തളിരു നിലത്തു മുട്ടുന്നതും എന്ന് ഭാവം. ഇറയത്തിരുന്നാൽ, തളിരു ചുറ്റും നിറഞ്ഞു പടർന്ന് മറവുള്ളതു നിമിത്തം പുറമേ ആരും കാണുകയില്ലെന്നും, പ്രിയതമയുമൊരുമിച്ചു അതിലിരുന്നു ഞാൻ ശ്രീധിക്കാരെങ്കണം വൃഞ്ചിക്കുന്നു. എന്നേ.....ലാപ്പെട്ടിരിക്കാം ആപ്താവവും ഇപ്പോൾ എന്നേപ്പോലെ അവളുടെ വേർപാടിലാപ്പെട്ടിരിക്കാം എന്ന് അനപയം. ആ പാവമായ മാവും, ഇപ്പോൾ എന്നേപ്പോലെ അവളുടെ വിരഹഭുഖം അനുഭവിക്കുകയായിരിക്കണം. ഞാൻ അടുത്തില്ലാത്തതുകൊണ്ട് എന്റെ ഭാര്യ അതിന്റെ അടുത്തു പോകുകയോ നിഴലിലിരുന്നു സുഖമനുഭവിക്കുകയോ ചെയ്യുകയില്ലായിരിക്കാം. അഥവാ, ചിലപ്പോൾ അങ്ങനെ ചെയ്യുവെന്നും വരാം. അതിന്റെ അടുത്തു പോകുന്നത് ഉദ്ദീപകം എന്ന് ഭാവം. പാവം കണ്ടാൽ അന്യന്മാർക്കു ഭയമുണ്ടാകും. അങ്ങനെയൊരു നിലയിൽ ഇരിക്കുന്നവൻ. ശോച്യൻ; എന്റെ ഭാര്യയുടെ കരസ്ഥം ഏല്പാത്തതുകൊണ്ട് പുഷ്പങ്ങളോടു കൂടാതെയിരിക്കുന്നതു പാപത്തത്തിനു ഹേതു. സുന്ദരികളുടെ പാണിസ്സർവ്വംകൊണ്ടു മാവിൽ പൂവു ഉണ്ടാകുന്നു എന്ന് കവിസങ്കേതം.

പാണിസ്സർവ്വം നാരീണാം

മൃതേ ഭോഹമു ഉച്യതേ

എന്ന് ഭാഷ്യവും. ആപ്പെട്ടു അകപ്പെട്ടു. ഇന്നെ.....സാക്ഷിയാണേ എന്നാൽ അതു അങ്ങു ഇന്നു കാണുക. എൻപ്രിയയുടെ മമതയ്ക്കൊക്കെയും സാക്ഷിയാണെ; ഈ വാക്യത്തിലും അതു എന്നു കർത്താവു. എന്നാൽ അതിനേയും നീ ഇന്നു കാണണം. പാവമാണെന്നു വിചാരിച്ചു കാണാതെയിരിക്കരുതു്. കാണത്തക്ക മേന്മയതിനെന്താണു് എന്ന് അടുത്ത വാക്യത്തിൽ ൨൧൦

യുഗം. എന്റെ ഭാര്യയുടെ മദധിഗതമായ ഇഷ്ടത്തിന് അതു സാക്ഷിയാകുന്നു. അവൾക്ക് എന്നോട് എത്രയ്ക്കു സ്നേഹം ഉണ്ടെന്ന് അതിന് അറിയാം. അതു നേരിട്ടു കണ്ടിരിക്കുന്നതാണ് അവളുടെ സ്നേഹവ്യാപാരങ്ങൾ. എന്നിങ്കു തൽഗതമായ സ്നേഹത്തിനും അതു സാക്ഷിയായെന്നു ഏതും അർത്ഥം ഗ്രാഹ്യം. ഗ്രീഷ്മാദികാലങ്ങളിൽ തേന്മാവിന്റെ ചുവട്ടിൽ ഇരുന്നു ഞങ്ങൾ സ്വപ്നം ക്രീഡിക്കാറുണ്ടെന്നു ധ്വനി-സാക്ഷി സംഭവങ്ങൾ കണ്ണുകൊണ്ടു കാണുന്നവൻ. “സമക്ഷഭർതാൽ സാക്ഷി” എന്ന് സാക്ഷിയുടെ ലക്ഷണം.

പ്രാസാദശ്ച പ്രകൃതിശിശിരഃ പശ്ചിമേ ഭാതി ഭാഗേ
ചാത്രഃപ്ലാചശ്ചലകിസലയൈഃ പാർവസജ്ജമസ്യ ||
ശങ്കേ തന്മീൻ ഊവീരചിതാം കൈസുമീമദ്യ ശയ്യാം
തസ്മാസ്താപപ്രശമനവിധാനാനുഖീഭിസ്സഖീഭിഃ || ൨൯ ||

ഉണ്ടാരാലായ് പടിഞ്ഞാറഴുകൊട്ടു കുളിർകോ-
ലുന്ന വെണ്മേട ചാരേ
കൊണ്ടാടിക്കൊണ്ടേഴും നീർമരുതു തളിരണി-
പ്പന്തലിൻപന്തിയേന്തി,
തണ്ടാർബാണന്റെ ചുടേറിട്ടമവളുടെ സ-
ന്താപശാന്തിക്ക് നോക്കി-
ട്ടുണ്ടാക്കാം തോഴിമാരിപ്പൊഴുതതിലൊരു പൂ-
മെത്തയെന്നുണ്ടൊരൂഹം || ൨൯ ||

ശ്ലോ. ൨൯. ഉണ്ടാരാ.....പന്തിയേന്തി ചാരേ പടിഞ്ഞാറു കൊണ്ടാടിക്കൊണ്ടേഴും നീർമരുതു തളിരണിപ്പന്തലിൻ പന്തിയേന്തി കുളിർകോലുന്ന വെണ്മേട അഴുകൊട്ട് ആരാൽ ആയ് ഉണ്ടു എന്ന് അനവധം. അടുത്തു് അവിടെ മുൻപറഞ്ഞ ഉദ്യാനത്തിന്റെ പടിഞ്ഞാറുഭാഗത്തു് മേന്മയേറിയ നീർമരുതുമരത്തിന്റെ തളിരുകളെക്കൊണ്ടു് പന്തലിട്ടിട്ടുള്ള, പന്തലിച്ച രീതിയിൽ നീർമരുതിന്റെ കൊമ്പുകൾ പടന്നിരിക്കുന്നതെന്ന് ഭാഗം. തണുപ്പോടുകൂടിയ വെണ്മേട ഭംഗി

യായി നില്ക്കുന്നുണ്ട്. തണ്ടാർ.....ശാന്തിക്ക് കാമഭേവൻ നിമി
ത്തം ഭൂഖിക്കുന്ന അവൾക്ക് സുഖമുണ്ടാകുന്നതിനു വേണ്ടി (കാമപീഡ
നീക്കുന്നതിന്) നോക്കി.....രൂഢി തോഴിമാർ ഇപ്പൊഴുത്ത് അ
തിൽ ഒരു പൂമെത്ത നോക്കിട്ട് ഉണ്ടാക്കാം എന്ന് ഒരു ഉപദേശം. അവളി
ടെ സഖികൾ ഇപ്പോൾ അതിൽ ഒരു പൂമെത്ത ആലോചിച്ചുണ്ടാക്കി
യിരിക്കുമെന്ന് ഞാൻ ഉപദേശിക്കുന്നു. വിരഹിണികൾ സന്താപശമന
ത്തിന് പൂമെത്തയിൽ കിടക്കുന്നു എന്ന് പ്രസിദ്ധം.

പൂമയശയ്യ വെടിഞ്ഞയി!

താമരയിലയും കൂടത്തു കചയുഗളാൽ

എന്ന് (ഭാ. ശാക. കേരളവർമ്മ വലിയകോയിത്തമ്പുരാൻ നോക്കുക.)
ഉപദേശം തക്കം. “അല്പാഹാരസ്തർക്ക ഉപദേശം” എന്ന് അമരം.

തസ്യം പ്രായസ്സർവ്വലജഗതാം ചക്ഷുഷോർഭാഗധേയം
തന്ത്രാവാപാവിഷയഫലദം പഞ്ചബാണസ്യ വശ്യം ||
നാരീശിലാഭ്യസനജനിതം നൈപുണം വിശപായാനേർ-
വിശ്ലേഷാശീവിഷവിഷജാമൈഷധം വല്ലഭാ മേ || ൨൭ ||

അപ്പമെത്തപ്പറത്താമഖിലജനമിഴി-

ക്കൊക്കയും ഭാഗ്യമായി-

പ്പൊൽപൂവമ്പന്റെ തന്ത്രത്തിലുമതിഫലമാം-
വശ്യവൈഭവ്യമായി

മുപ്പാരുണ്ടാക്കുചാൻതൻ തരുണികൾരചനാ-
ശീലസാമത്വ്യമായി-

ദിപ്പാളം വിപ്രയോഗോരഗഗരളമരു-
ന്നാകുമെൻകാത്ത നന്ദനം || ൨൮ ||

ശ്ലോ. ൨൭. ശ്ലോകത്തിന്റെ അവസാനഭാഗത്തെ ‘എൻകാത്ത’
കർത്താവ്. ആരംഭത്തിലെ ആം ക്രിയ. അപ്പ.....ത്താം ആ
പൂക്കിടക്കയിൽ ആയിരിക്കുവാൻ ഇടയുണ്ട്. അഖില.....ഭാഗ്യ
മായി സർവ്വജനങ്ങളുടേയും കണ്ണിന്റെ ഭാഗ്യമായും. അവളെപ്പോലെ

ഒരു സന്ദരിയെ കാണുന്നതിനു ഭാഗ്യം സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്ന കണ്ണുകൾ കല്ലാതെ സാധിക്കുകയില്ലെന്ന് അഭിപ്രായം. കാര്യകാരണങ്ങൾക്ക് ഇവിടെ ഐക്യം കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. പൊല്ല്... വൈദഗ്ദ്ധ്യമായി കാമദേവന്റെ ശാസ്ത്രത്തിനുള്ളതിനേക്കാൾ അധികം വസ്തുത്തിനു സാമത്വമേറിയവളായും.

ഈ സന്ദർഭത്തിൽ “തന്ത്രവാപാവിഷയഫലദം പഞ്ചബാണസ്യ വശ്യം” എന്ന മൂലത്തിന്റെ മാനവേദവ്യാഖ്യ ഉദ്ധരിക്കുന്നത് പ്രയോജനമായിരിക്കും. “പഞ്ചബാണസ്യ കാമസ്യ തന്ത്രേതേ ജന്യ ത രതിച്ചേന തൽ തന്ത്രം ആലിംഗനാദി ശാസ്ത്രം ച, ആസമന്താദവാപ്യന്തേ സ്രീയഃ പുരുഷാശ്ച യേന സ ആവാപഃ സമാഗമോപായഃ. തൽപ്രതിപാദകം ശാസ്ത്രം ച. തഃയാരവിഷയം താഭ്യാമസാഖ്യം യൽ ഫലം ധീരചിത്താകർഷണാദി തദ്ഭാതീതി; തഥാ തന്ത്രവാപാവിഷയം വസ്തുസുഭഗംകരണവശ്യാദി സാഖ്യമിതി കാമശാസ്ത്രസിലാന്തഃ. യദാഹ ശാസ്ത്രഞ്ചേദം. തന്ത്രമാവാപഃ വശ്യം ചേതി ദിധാവസ്ഥിതം. തന്ത്രം തന്ത്രേതേ ജന്യേതേ രതിച്ചേന തത്തന്ത്രം ആലിംഗനാദി; തദ്ദിശ്യേതേ യേന തദപി തന്ത്രം, കാരണം ആസമന്താദവാപ്യന്തേസ്രീയഃ പുരുഷാശ്ച യേന സ ആവാപഃ. സമാഗമോപായ ഇത്യർത്ഥഃ. സ യേനാപദിശ്യേതേ തദപ്യാവാപഃ. കന്യാസമ്പ്രയുക്താഭ്യധികരണചതുഷ്ടയം ഭവനീഷദികം തു തന്ത്രവാപാഭ്യാമസിദ്ധേ വ്യാപ്രിയത ഇത്യന്തേ വക്ഷ്യതീതി തദ്ഭവൈതസ്യ വിധിഭിരഭിപ്രേതമർത്ഥമനധിഗച്ഛന്നൈവപനീഷദികമാചരേൽ. രൂപം ഗുണം വയസ്യാഗ ഇതി സുഭഗം കരണം. ഇതി ച വശ്യം വശീകരണസാധനം.” കാമശാസ്ത്രത്തിൽ പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നതിൽ കൂടുതലായി ഫലത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്ന വശ്യസാമത്വത്തോടു കൂടിയവർ.

വശ്യം വശ്യവിദ്യാഭ്യാസകം. സ്രീപുരുഷനാർക്കു പരസ്വരം വശീകരിക്കുന്നതിനു മന്ത്രോഷധാദികൾ പ്രയോഗിച്ചു ചെയ്യുന്ന വിദ്യ.

സാരമുഖ്യസംക്ഷേപാദപശീകരണമോഹനം
കാമിനീപ്രീതിജനകം കിഞ്ചിദത്ര നിഗദ്യതേ
ലജ്ജാലുർമധുരം ഐദ്യം നളിനീമൂലമേവ ച
ഏതൽ പിഷ്പാ സ്വവീർണ്ണേ കർച്ചാ തിലകം പുമാൻ.

(അനന്തരം. പദലാ. ൭.) ഇത്യാദി ശാസ്ത്രങ്ങൾ നോക്കുക.

മന്ത്രവാദത്തിനിന്നെന്തുപോൽ സംശയം
ഹന്ത ഞാനെന്നി മററു ഭൂമണ്ഡലേ
മല്ലനേർക്കണ്ണിമാർ മാനസംകൊള്ളുവാൻ
നല്ലനല്ലെഴുഷധം വേണ്ടുകിൽ ചൊല്ലുവൻ
കാകനെക്കൊന്നതിനുള്ളിലിട്ടഞ്ചുനാൾ

* * * *

പച്ചയോന്തിനകത്തുള്ള മാംസത്തൊളം
വശ്യമായിട്ടു മററല്ല ഭൂമണ്ഡലേ
സാരമായൊന്നതിൽ ചേരവാലെന്തോ
പാരിലാരേ ധരിച്ചിലയായുന്നതും

എന്ന് നൈഷധചതുവിൽ വശ്യവിദഗ്ദ്ധനാരെന്നു നടിക്കുന്ന ഭർമ്മന്ത്ര
വാദികളെ ആക്ഷേപിച്ചിരിക്കുന്നതു ഭൂഷുവും.

മുപ്പാരു.....സാമന്ത്രിയായി ബ്രഹ്മാവിന് സുന്ദരീജന
ങ്ങളെ നിർമ്മിക്കുന്നതിനുള്ള പാടവത്തെ പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നതായും.
ഇപ്പാളും.....ന്നാകും ഈ പാളിപ്പിടിക്കുന്ന വേർപാടാകുന്ന
പാമ്പിന്റെ വിഷത്തിനു മരുന്നായിരിക്കുന്നവളും ആകുന്നു എന്റെ
ഭാര്യ, നിശ്ചയം. പാളും പാളും ധാതു. പടൻപിടിക്കുന്ന—ജപലി
ക്കുന്ന. വിപ്രയോഗോരഗം വിരഹകാരിന്യുദ്യോതകം. “ഉരഗഃ
പന്നഗോ ഭോഗീ” എന്ന് അമരം. “നോചേദാലോലദൃഷ്ടിപ്രതിഭട
ഭജഗീദൃഷ്ടമർമ്മാ മുഹൂന്തേ” എന്ന കവിവാക്യം ഭൂഷുവും. ഗരളമരുന്ന
വിഷത്തിന്റെ മരുന്ന, പ്രകൃതത്തിൽ അമൃതം എന്ന അർത്ഥം ഗ്രഹിക്ക
ന്നതു യുക്തമായിരിക്കും. ‘വിപ്രയോഗോരഗഗരളമരുന്ന’ അലങ്കാരം
രൂപകം. ആ മാളികയിൽ സഖികൾ നിർമ്മിച്ചിരിക്കുന്ന പുഷ്പതല്പ
ത്തിൽ വിരഹവിന്നയായ എന്റെ ഭാര്യ ഇപ്പോൾ കിടക്കുകയായിരി
ക്കും, നിശ്ചയം, എന്ന് ഭാവം.

സൈവാത്മാനം സ്വയമപരയാ സുഭുവാം തത്ര മധ്യേ
വൃഷ്ണാ ബ്രഹ്മാദപ്രതതിനിവഹേ കല്പവല്പീവ കാന്ത്യാ ||
അപ്യവം താം വിരഹവിധൂരോ ഹന്ത വാചാ വിദൂരേ
സപ്രപ്തം വാഞ്ചരാം മനസി കലഞ്ചാമൃദ്യ കല്യാണഗാത്രിം || ൨൮ ||

ചൊല്ലിക്കാട്ടും തിരിച്ചായവര തനിയെ വധു-
 വക്ത്രമധ്യത്തിൽ മുററും
 വല്ലിശുഭ്രത്തിലാക്കപ്പെകലതയതുപോ-
 ലന്യ ലക്ഷ്മീഗുണത്താൽ
 തെല്ലെന്നാലും വിധോഗാതുരനിവനവളെ-
 ഭൂരദേശത്തിരുന്നും
 മെല്ലെന്നായ്യാക്കുകൊണ്ടെങ്കിലുമിത തൊട്ടൊര-
 ളണ്ടു മോഹിച്ചിടുന്നു || ൨൮ ||

ശ്ലോ. ൨൮. ചൊല്ലി.....ഗുണത്താൽ വധുവക്ത്രമധ്യത്തിൽ
 മുററും വല്ലിശുഭ്രത്തിലാക്കപ്പെകലതയതുപോൽ ലക്ഷ്മീഗുണത്താൽ അന്യ
 അവര തനിയെ തിരിച്ച ചൊല്ലിക്കാട്ടും എന്ന് അനപയം. സാധാരണ
 വള്ളികളുടെ സമൂഹത്തിൽ നില്ക്കുന്ന കല്ലവള്ളിപോലെ, ശരീരസൗന്ദര്യം
 കൊണ്ടു ദിവ്യയായിരിക്കുന്ന അവർ സാധാരണ സ്ത്രീകളുടെ കൂട്ട
 ത്തിൽനിന്നുതന്നെ തിരിച്ചു പറഞ്ഞുതരും. വള്ളികളുടെ കൂട്ടത്തിൽ കല്ലുക
 വൃക്ഷത്തിന്റെ വള്ളി നില്ക്കുന്നത് കണ്ടാൽ, അതിന്റെ ശോഭകൊണ്ടു
 തിരിച്ചറിയുവാൻ സാധിക്കും. അതുപോലെ, അന്യസ്ത്രീകളുടെ കൂട്ട
 ത്തിൽനിന്ന് എന്റെ ഭാര്യയെ എളുപ്പത്തിൽ തിരിച്ചറിയാം. ലോക
 ത്തിലെ സ്ത്രീകളിൽ കാണുവാൻ കഴിയാത്ത സൗന്ദര്യം അവർക്കുണ്ട്.
 അതു കണ്ടാൽ മതി, എന്റെ ഭാര്യയാണെന്നു തിരിച്ചറിയുവാൻ.
 ആക്കപ്പെകലത ദിവ്യലാവണ്യസമ്പത്തി ധ്വനി.

പഞ്ചൈതേ ദേവതരവോ മന്ദാരഃ പാരിജാതകഃ
 സന്താനഃ കല്പവൃക്ഷശ്ച പുംസി വാ ഹരിചന്ദനം

എന്ന് അമരം. കല്പകലത (കൽ-പകലത) ഇവിടെ യതിഭംഗം
 ഉണ്ട്. തെല്ലെന്നാലും.....ത്തിരുന്നും വിധോഗാതുരനിവൻ
 അവളെ ഭൂരദേശത്തിരുന്നും തെല്ലെന്നാലും. വിരഹംകൊണ്ടു സ്വസ്ഥത
 കൂടാതെ കഴിയുന്ന ഞാൻ അവളെ വളരെ അകലെ ഇരുന്നുകൊണ്ടു
 ണെങ്കിലും, അല്പം. മെല്ലെ.....മോഹിച്ചിടുന്നു സാവധാന
 ത്തിൽ വാക്കുകൊണ്ടെങ്കിലും തൊട്ടുന്നതിന് ആഗ്രഹിക്കുന്നു. അകലെ

അത് എനിക്ക് അവളെ അംഗങ്ങൾകൊണ്ടു തൊടുവാൻ സാധി
 യ്കത എന്ന് വാക്കുകൊണ്ടു തൊടുവാനും കഴിയുന്നില്ല. വാക്കു
 കൊണ്ടു തൊടുക അവളെപ്പറ്റിപ്പറയുക. അവളുടെ ഗുണഗണങ്ങളെ
 വർണ്ണിക്കുക എന്ന് ഭാവം. “യോഹം സദാ തന്നികടവാസീ ഗാത്രൈരേ
 വാസ്യം ഗാത്രാണി സ്തപ്തശ്ച പസ്ഥിതഃ സ ഏവാഹം വാചാ സ്തപ്തം
 സ്തപ്തം കർത്തും വാഞ്ചരാമിച്ഛാം മനസി കലയാമി. തദപി കർത്തും ഹൃദ
 യപരിതാപോവകാശം ന ദദാതീത്യർത്ഥഃ” എന്ന് ചി. തിലകം. മുൻപ്
 എല്ലാ സമയത്തും തത്സമീപത്തു് ഇരുന്നു ഗാത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടുതന്നെ
 അവളുടെ ഗാത്രങ്ങളെ സ്തർശിച്ചു വസിച്ചു എനിക്ക് ഇപ്പോൾ വാക്കു
 കൊണ്ടു അവളെ തൊടുവാനുള്ള ആഗ്രഹം കൂടി, ഭുജനനിമിത്തം സാ
 ധിക്കുന്നില്ല, എന്ന് ഭാവം. മോഹിച്ചിടുന്ന മോഹം സംസ്കൃതപദം.
 ‘മുഹ പൈചിത്ര്യേ’ എന്ന് ധാതപത്നം. വിവേകമില്ലായ്മ. ബോധമി
 ല്ലാതെ തടിപോലെയിരിക്കുന്ന അവസ്ഥ. ഭാഷയിൽ മോഹത്തിന്
 ആഗ്രഹം എന്ന് പ്രസിദ്ധമായ അർത്ഥം. അറിവില്ലായ്മ ആഗ്രഹത്തിന്
 അടിസ്ഥാനമാകയാൽ, ഈ അർത്ഥം സംഭവിച്ചു. മോഹിക്കുന്ന എന്ന
 പദത്തിന് ഇവിടെ ആഗ്രഹിക്കുന്ന എന്ന് അർത്ഥം. ആഗ്രഹിക്കുക
 മോഹാലസ്യമായിക്കിടക്കുക എന്ന രണ്ടർത്ഥവും പ്രസിദ്ധമാകുന്നു.

എണ്ണിയെണ്ണിക്കുറയുന്നിതായുസ്സം

മണ്ടിമണ്ടിക്കരേരന്ന മോഹവും

(ജ്ഞാനപ്പാന. പൂത്താനം നമ്പൂരി.)

“എന്നിവണ്ണം ഗീരം കേട്ടുചിലശനിസമ്പാതശങ്കാമകാസ്യേ
 ഖിന്നം മോഹിച്ചു വീണാളഗതി വെറുനിലത്താരൂരം കാതരക്ഷീ

(ഭാ. രാ. ച.) ഇത്യാദി പ്രയോഗങ്ങൾ നോക്കുക.

പ്രേക്ഷ്യം തത്ര സ്തംഭികരദനാ പദ്മരാഗാധരാഷ്ട്രീ

കുര്യോമോപലകചഭരം സ്തീഷാമാണികൃകാന്തിഃ ||

മുക്താജാലോല്ലസിതഹസിതം വേധസോ മുഖ്യവൃത്യാ-

നോൽക്കുഷ്ടതപന്ന പരമപരൈവാംഗനാരത്നസൃഷ്ടിഃ || ൨൯ ||

കണ്ടുകൊൾകുങ്ങ ശുദ്ധസ്ഥിതികരദനവും,
 രമ്യമാം പദ്മരാഗ-
 ചുണ്ടും, നീലോപലശ്രീചികരവു, മണിമാ-
 ണികൃശോഭപ്പകിട്ടും,
 വീണ്ടും നന്മുത്തിളനും ചിരിയുമടയതായ്
 ശ്രേഷ്ഠതാധർമ്മമാത്രം
 ചുണ്ടുംകൊണ്ടല്ല സാക്ഷാൽ വിധിയുടെ രമണീ-
 രത്നസൃഷ്ടിപ്രയോഗം || ൨൯ ||

ശ്ലോ. ൨൯. കണ്ടുകൊൾകുങ്ങ അങ്ങ കണ്ടുകൊള്ളുക. 'ഉം' പാദപൂരണാർത്ഥം (വൃത്തം പ്രയോജിക്കുവാൻ) പ്രയോഗിച്ച പദം. ശുദ്ധസ്ഥിതികരദനവും നിർമ്മലമായ സ്ഫടികക്കല്ലുപോലെ ധവളമായിരിക്കുന്ന പല്ലും; പല്ലു ആകുന്ന സ്ഫടികവും എന്നും അർത്ഥം. രമ്യ..... ചുണ്ടു മനോഹരമായ പദ്മരാഗക്കല്ലുപോലെയിരിക്കുന്ന ചുണ്ടും; ചുണ്ടു ആകുന്ന പദ്മരാഗവും എന്നും. പദ്മരാഗക്കല്ലിന്റെ നിറം ചുവപ്പു്.

ഇന്ദ്രനീലേന രാഗംസ്തി പദ്മരാഗേന നീലിമാ
 ഉഭയം മയി ഭാതീതി ഹന്ത ഗുണോ വിജ്ഞാതേ

എന്നു് ശ്ലോകവും. നീലോപലശ്രീചികരവും ഇന്ദ്രനീലക്കല്ലുപോലെ നീലനിറമായ തലമുടിയും; തലമുടിയായ ഇന്ദ്രനീലവും. "വേണീ നിർജ്ജിതനിർജ്ജരേന്ദ്രമണയോ വാണീതുണീസംൽസുധാ വേണീകഃ" (നൈ. ച.) എന്നു് നോക്കുക. അണിമാണികൃശോഭപ്പകിട്ടും അണിയായ മാണികൃക്കല്ലുപോലെയിരിക്കുന്ന ശോഭയുടെ മോടിയും; ശോഭയാകുന്ന മാണികൃവും വീണ്ടും..... ചിരിയും പിന്നെയും നല്ല മുത്തുപോലെ വെളുത്ത ചിരിയും; ചിരിയാകുന്ന മുത്തും. ഉടയതായ് ഉള്ളതായി. ശ്രേഷ്ഠതാ..... പ്രയോഗം സാക്ഷാൽ വിധിയുടെ രമണീരത്നസൃഷ്ടിപ്രയോഗം ശ്രേഷ്ഠതാധർമ്മമാത്രം ചുണ്ടുംകൊണ്ടല്ല. ബ്രഹ്മാവു് ആ സ്രീരത്നത്തെ സൃഷ്ടിച്ചിരിക്കുന്നത് ശ്രേഷ്ഠം എന്ന

അതമത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കി മാത്രമല്ല. സാക്ഷാൽ രത്നങ്ങളെക്കൊണ്ടുതന്നെയാണ്. രത്നപദത്തിന് ശ്രേഷ്ഠം എന്നും സാക്ഷാൽ മണിയെന്നും രണ്ടു അർത്ഥത്തിൽ പ്രയോഗം പ്രസിദ്ധമാണ്. നൃപമണി, കവിമണി, തരുണീമണി ഇത്യാദി പദങ്ങളിൽ മണിയ്ക്കു ശ്രേഷ്ഠം എന്നർത്ഥം. “ബഹുവിധരത്നസമൂഹംകൊണ്ടും” (ഭാ. രാ. ച.) ഇത്യാദി സന്ദർഭങ്ങളിൽ രത്നത്തിനു സാക്ഷാൽ രത്നം എന്നു അർത്ഥം. രത്നത്തിന് ഇപ്രകാരം രണ്ടു അർത്ഥമുള്ളതിൽ, സാക്ഷാൽ രത്നം എന്ന അർത്ഥത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കി ബ്രഹ്മാവും അവളെ നിർമ്മിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്നെന്നാൽ, അവളുടെ ദന്താഭ്യംഗങ്ങൾ സ്ഫടികാദിരത്നങ്ങളാകുന്നു. അങ്ങനെ അവൾ രത്നസ്വരൂപയെന്നു ഭാവാം.

സാമൂഹികശാസ്ത്രം അനുസരിച്ചു നായിക ഉത്തമസ്ത്രീയെന്ന് പ്രസ്തുത പദ്യത്തിൽ ധ്വനിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു കാണേണ്ടതാകുന്നു.

“ശൃംഗൈഃ സ്തിശൈസ്തിതൈർഭൂതൈഃ

ശോഭനതപം ച ഗച്ഛതീ

* * * *

കാഷ്ഠൈഃ ച നിർവൃണൈഃ സ്തിശൈഃ

നാതിസ്ഥലൈഃ ന രോമശൈഃ

രക്തൈഃ ബിംബഫലാകാരൈഃ

ധനപുത്രസുഖപ്രദൈഃ

* * *

സ്തിശൈകേശീ വിശാലാക്ഷീ നിതനാഭിസ്സമഖ്യമാ

സുമുഖീ സുപ്രഭാ നാരീ താം കന്യാം വരയേദ് ബുധഃ

ഇത്യാദി സാമുദ്രോക്തികൾ നോക്കുക. പ്രകൃതത്തിൽ ദന്താഭ്യംഗങ്ങളെ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നതനുസരിച്ചു മറ്റു അംഗങ്ങളുടെയും ലാവണ്യം ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു.

വർണ്ണഃ സ്വർണ്ണാംബുതഹരജസാമപ്യവർണ്ണം വിധത്തേ

ബന്ധുസ്സന്ധ്വാജലധരതപാം ബന്ധുജീവാധരോഷ്ണഃ ||

ദൃഷ്ട്വേ ദൃഷ്ടിഭൂമരനികരാ യത്ര മാദ്യന്തി യനം-

മാമോദന്തേ ഹൃദയകമുദാന്യന്തരാഗോദയാനി

|| ൩൦ ||

തിണ്ണം നൽച്ചെമ്പരത്തിക്കെതിരധരമീയ-

ന്നുള്ളൊരാത്തനപിയാൾ തൻ-

വണ്ണം പൊൻതാമരപ്പൂമ്പൊടി കിടയൊടു സ-

ന്ധ്യാഭൂമിസ്വതപമേന്തും

കണ്ണെററാലായതാണങ്ങടെ മിഴിയണി വ-

ണ്ടിന്നിളക്കം കൊടുത്ത-

വുണ്ണം രാഗം വളർത്തുകുമുമതിനമാ-

മോദമേറീടുമല്ലോ

|| ൩൦ ||

ശ്ലോ. ൩൦. തിണ്ണം.....വണ്ണം നല്ല ചെമ്പരത്തിപ്പൂവുപോലെ അരുണവണ്ണമായ മുണ്ടോടു കൂടിയ അവളുടെ നിറം. തനപിയാൾ ചടച്ച ശരീരത്തോടു കൂടിയവൾ. കൃശാംഗി; എന്റെ വേർപാടുകൊണ്ട് ഇപ്പോൾ അധികം ക്ഷീണിച്ചിരിക്കും അവളുടെ ശരീരം എന്ന് അഭിപ്രായം. പൊൻതാമര.....മേന്തും പൊൻതാമരപ്പൂവിന്റെ പൊടിപോലെയും സന്ധ്യാകാലത്തെ മേഘംപോലെയും ശോഭിക്കുന്നതാണ്. കിട സമം. ബന്ധുതപമേന്തുക സാദൃശ്യഭ്യോതകം.

പ്രതിപക്ഷപ്രതിപദി പ്രത്യുനീകവിരോധിനഃ

സ ദക്സദശസംവാദി സജാതീയാനുവാദിനഃ

എന്ന് (കാവ്യാദർശം) ഭണ്ഡി. പ്രതിപക്ഷാദി പദങ്ങൾ തുല്യാത്മവാചികളാകുന്നു. കണ്ണെററാ... ..കൊടുത്തു് കണ്ണെററാൽ, ആയതു് ആണങ്ങളുടെ മിഴിയണി വണ്ടിന്നു് ഇളക്കം കൊടുത്തു്. കണ്ണു ചെന്നു പറ്റിയാൽ അതു പുരുഷന്മാരുടെ മിഴികളാകുന്ന വണ്ടുകൾക്കു് ഇളക്കം ഉണ്ടാക്കി, അവയെ ഇളക്കിത്തീർത്തു് കണ്ണെററാൽ നോക്കിയാൽ, ശൈലി. ആണങ്ങളുടെ ആണങ്ങളുടെ; ഇവിടെ 'ള' ലോപിച്ചിരിക്കുന്നു. അവൾ നോക്കിയാൽ—ആണങ്ങളുടെ ദൃഷ്ടി ആകർഷിക്കപ്പെട്ടു് അവളിൽ ചെന്നുചേരുന്നു എന്ന് ഭാവം. അതുണ്ണം.....മേറീടുമല്ലോ അപ്രകാരം രാഗം വളർത്തി അവരുടെ ഹൃദയമാകുന്ന ആമ്പൽപൂവിനും ആമോദം (സന്തോഷം—സൗരഭ്യം) വളർത്തും. അവൾ അംഗകാന്തി

കൊണ്ട് സന്ധ്യപോലെയുള്ളവളാണ്. വണ്ടുകൾ ഇളകിപ്പറക്കുക, ചുവപ്പ് ഉണ്ടാകുക, ആമ്പലു വിടുക, അതിൽ നിന്നു സെതരഭ്യം ഉയരുക ഇവ സന്ധ്യയ്ക്കു സംഭവിക്കുമല്ലോ. ഈ ലക്ഷണങ്ങൾ അവർക്കു ഉണ്ട്. ആണുങ്ങളുടെ കണ്ണ് വണ്ട്, രാഗം, (അനുരാഗം, ചുമപ്പ്) ഹൃദയം ആമ്പല്, ആദമാദം (സെതരഭ്യം), അലങ്കാരം പൂവാർജ്ജത്തിൽ ഉപമ. അടുത്തതിൽ രൂപകം.

അന്തർവ്രീളാം ജനയതി തരാമന്യപുഷ്പാംഗനാനാം
ലീലാരാമഃ സ്വരമധുലിഹാം മാധുരീജനഭൂമിഃ ||
പീയൂഷസ്യ പ്രതിനിധിവിധിഷ്ടംകൃതിർമാരമൈവ്വം
വാണീ വീണാരവസഫചരീ വാണീനീനാം ശിഖായാഃ || ൩൧ ||

വീണക്കൊത്താവിദശ്വാംഗനമണിയണിതൻ—
ചൊല്ലുതൻ പെൺകുയിൽക്കും—
നാണം നൽകുന്നു സപ്തസ്വരനിരവരിവ—
ണ്ടാണ്ടൊരുദ്യാനമായി
വേണം മാധുര്യമാർന്നിട്ടുതീൻ ചകരം
നിൽക്കുമേ മരവിപ്പിൻ—
ഞാണുണ്ടാക്കീട്ടമാട്ടാകൃതിരവമിതു താ—
നാണ് സന്ദേഹമില്ല || ൩൧ ||

ശ്ലോ. ൩൧. വീണയ്ക്കൊ.....നൽകുന്നു ആ വിദശ്വാംഗന മണിയണിതൻ വീണയ്ക്കൊത്ത ചൊല്ലു പെൺകുയിൽക്കും നാണം നൽകുന്നു എന്ന് അനപയം. നൽകികളുടെ വംശത്തിന് അലങ്കാരമായിരിക്കുന്ന അവളുടെ, വീണയുടെ ശബ്ദപോലെ മധുരമായ വാക്കുകളിൽപിടകൾക്കും നാണം ഉണ്ടാക്കും. കുയിൽപിടകളുടെ ശബ്ദത്തെക്കാൾ അവളുടെ വാക്കിനു മാധുര്യം അധികം ഉണ്ടെന്നു ഭാവം. വിദശ്വാംഗന നടി, നൽകി; സമത്വം മുഖ്യ എന്നും അത്വം. “വിദശ്വാ ച വാണീനീ” എന്ന് ഹലായുധം. “മത്തയോഷിത് നൽക്യം വിദശ്വായാ ച കീർത്ത്യതേ” എന്ന് കേശവം. വിദശ്വാംഗന (ഭീർഷ്മയായി) മണി എന്നാണ് ശരിയായ പ്രായോഗം വേണ്ടത്.

പുത്തഭംഗം നേരിടാതെയിരിക്കുവാൻ 'ആ'കാരം ലോപിപ്പിച്ചതാകുന്നു. "നിരങ്കുശാഃ കവയഃ" എന്നു സ്തോത്രവും. പെൺകുയിൽ ആൺകുയിലിന്റെ ശബ്ദത്തിനെക്കാൾ കൂടുതലായി മാധുര്യവും മൃദുതയും പെൺകുയിലിന്റേതെന്നുണ്ട്, എന്നു അഭിപ്രായം. "അന്യപുഷ്പാംഗനാനാം" എന്ന മൂലം അനുസരിച്ച് കവിധർമ്മമുള്ളതെന്നു പരിഭാഷകൻ ഭാഷയിൽ പെൺകുയിൽ എന്നു പ്രയോഗിച്ചതാകുന്നു. സപ്തസ്വരം.....ഉദ്യാനമായി സപ്തസ്വരങ്ങളാകുന്ന വണ്ടുകൾ കൂട്ടിക്കുന്ന ഒരു പൂവാളിയാകുന്നു. വാക്കിൽ സപ്തസ്വരങ്ങളെല്ലാം ഉണ്ടായിരിക്കും എന്നു ഭാവം. സ. രി. ഗ. മ. പ. ധ. നി. എന്നിവ സപ്തസ്വരങ്ങളുടെ സങ്കചിതരൂപം.

നിഷാദഷ്ടഭാഗന്ധാര ഷഡ്ജമധ്യമധൈവതാഃ

പഞ്ചമശ്ചേതുമി സപ്ത തന്ത്രികണ്ഠാത്ഥിതാഃ സ്വരാഃ

എന്നു അമരം. ഉദ്യാനമായി തൽക്കാലവിശേഷണമെന്നു തോന്നിക്കും. എന്നാൽ പൂർവ്കാലവിശേഷണം. മൂലത്തിലും അങ്ങനെതന്നെ; വേണരം മാധു.....നിർക്കമേ തികഞ്ഞ മാധുര്യംകൊണ്ടു് അമൃതിനു പകരം നിൽക്കും. വേണരം വേൺധാതു. വേണ്ടുന്ന ആവശ്യപ്പെടുന്ന; സാക്ഷാൽ ആളില്ലാത്തതിടത്താണല്ലോ വേറെ ഒരാൾ പകരം നിൽക്കുന്നതു്. അമൃതം സ്വച്ഛത്തിലാകയാൽ ഭൂമിയിലില്ല. അതുകൊണ്ടു് അതിനു പ്രതിനിധി ഭൂമിയിൽ ഉണ്ടാകുക യുക്തം. ആ പ്രതിനിധി വാക്കു് എന്നു ഭാവം. പകരം നില്ക്കും പ്രതിനിധിയാകും. സാദൃശ്യവാചി. മാർവില്ലിൻ.....മില്ല കാര്യമേവന്റെ വില്ലിന്റെ ടങ്കാരശബ്ദം അവളുടെ വാക്കുതന്നെ സംശയമില്ല. ഇവിടെ അഭേദകല്പനം.ശബ്ദം അത്യന്തം ഉദ്ദീപകമെന്നു ഭാവം.

സരസിതന്മാസ്രവര ചാപശിഞ്ജിനീ-

സ്വരസാഹചര്യമിയലുന്ന തന്മാഴി

എന്നു രശ്മാഗദചരിതം. (മ. കാ. പാതളത്തു കേരളവർമ്മതമ്പുരാനു്.) അലങ്കാരം അതിശയോക്തിയും രൂപകവും.

പ്രേമപ്രഭാപിപഗിരിതം ദർപ്പണം രാഗലക്ഷ്യം
 സാക്ഷാദക്ഷേപ്തവമധു രതിപ്രാഭം ചിത്തയോനേഃ ||
 വ്രീഹാശിക്ഷാവിധിഷു സുസഖീം വിഭ്രമോല്ലാസസിന്ധു
 ബന്ധു കാന്തേഃ സ്വപൂശതി ച വയോമധ്യമം ഭീരുമദ്ധ്യം || ൩൨ ||

തള്ളിച്ചക്കൊമ്പനാനക്കളിമല,യൊരുക-

ണ്ണാടി,യാരാഗലക്ഷ്മി-

ക്കളിൽ സൗഖ്യം കൊടുക്കുന്നയനമധു, രതി-

ക്കാഴ്ചകാമന്നു,പിന്നെ

കൊള്ളിക്കുന്നാണമോലുംസഖി,സരസവിലാ-

സത്തിരയ്ക്കുഴി,കാന്തി-

ക്കളിപ്പുസ്ഥാനമായെറവനനില തടവിട-

ന്നിതാസ്സന്നതാംഗി || ൩൨ ||

ശ്ലോ. ൩൨. തള്ളിച്ച.....മല തള്ളിച്ചയാകുന്ന കൊമ്പ

നാന കളിക്കുന്ന മലയായും. തള്ളിച്ച ആധികൃദ്യോതകം. തിരിക്കിത്തി
 രക്കി ഗർവ്വത്തോടുകൂടി മുൻപോട്ടു ചെയ്യുന്ന പോക്കു. അഹങ്കാരം.
 ആനകൾ മലകളിൽ സൈന്യരസഞ്ചാരം ചെയ്യുന്നു എന്ന് പ്രസിദ്ധം.

മധുഗന്ധിഷ്ഠരണ്യേഷു

കരേണസഹിതാ ഗജാഃ

ചരന്തി * * * *

എന്ന് ഹസ്തപ്രായർച്ചേദം. 'തള്ളിച്ചക്കൊമ്പനാനക്കളിമല' എന്നതു പച്ച
 മലയാളപദങ്ങൾകൊണ്ടു നിബന്ധിച്ചിരിക്കുന്ന ഒരു സരസസമാസ
 പദമായിരിക്കുന്നു എന്ന് ഭാഷ്യവും. തള്ളിച്ചക്കൊമ്പനാനയ്ക്കു് ഓജസ്സും
 അർത്ഥപുഷ്ടിയും ഭരധികം ഉണ്ടു്. ഒരു കണ്ണാടി.....ലക്ഷ്മിക്കു്
 അനുരാഗമാകുന്ന ലക്ഷ്മിക്കു് കണ്ണാടിയായും. അനുരാഗ പ്രതിബിം
 ബകം എന്നു ഭാവം. ഉള്ളിൽ.....മധു മനസ്സിനും നയനത്തിനു
 സുഖം ജനിപ്പിക്കുന്ന മധു നയനമധു നയനത്തിനു തേൻ. നയനം
 നയിക്കുന്നതു. കണ്ണു്.

മധു ക്ഷൗരേ ജലേ ക്ഷീരേ

മദ്യേ പുഷ്പരസ മധു

എന്ന് വിശ്വം. തേൻ കണ്ണിൻ ഹിതം. അതുപോലെ, കാഴ്ചയ്ക്കു സന്തോഷത്തേയും ഹിതത്തേയും കൊടുക്കുന്നത് എന്ന് ഭാവാം.

ചക്ഷുഷ്യം ചേർത്ത് തുട്ശ്ശേഷവിഷഹിലാ'മാസ്രപിത്തൻ
മേഹകഷ്ട കൃമിമർദ്ദി ശ്വാസകാസാതിസാരൻ
ബ്രഹ്മശാധന സാധനരോചണം വാതളം മധു.

എന്ന് അഷ്ടാംഗഹൃദയം. “അഥ മധു വനിതാനാം നേത്രനിർവ്വേശനീ യം” എന്ന് രഘു. (സ.മവ്യ) രത്നിക്കൊഴു കാമൻ കാമൻ രതിക്കൊഴു എന്ന് അനപയം. കാമദേവൻ രതിക്രിഡയ്ക്ക് കാഴ്ചദ്രവ്യമായു പിന്നെ അത്രമാത്രമല്ല. കൊള്ളിക്കേം.....സഖി പ്രീളാവിലാ സങ്ങളെ പഠിപ്പിക്കുന്ന സഖിയായും. യൌവനത്തിൽ സ്ത്രീകൾക്കു ലജ്ജയുണ്ടാകുന്നു. അപ്പോൾ അതിന്റെ വിലാസങ്ങളെ പഠിപ്പിക്കുന്ന വിശ്വസ്തമിത്രം എന്ന് ഭാവാം. സഖികൾ സ്ത്രീകൾക്കു ലജ്ജാഭിപ്രാപാര ങ്ങൾ ഉപദേശം ചെയ്തുകൊടുക്കുന്നു എന്ന് പ്രസിദ്ധം. “പ്രാണേശ പ്രണ യാപരാധസമയേ സഖ്യാപദേശം വിനാ” എന്ന് അമരകം. സരസ്.....യുഗ്മി ശൃംഗാരരസത്തോടുകൂടിയ ഭാവവിശേഷങ്ങളാകുന്നു തിരമലകൾക്കു സമുദ്രമായിരിക്കുന്നത്. തിരയ്ക്കു സമുദ്രപോ ലെ ശൃംഗാരഭാവങ്ങൾക്കു ആശ്രയമായിരിക്കുന്നത്. വിലാസം ശൃംഗാര ഭാവവിശേഷം.

പ്രിയസമ്പ്രാപ്തിസമയേ ഭൂ നേത്രാനനകർമ്മണം
താല്പ്യാലികോ വിശേഷോ യസ്സദിലാസ ഇതീരിതഃ.

എന്ന് (സുധാകരം) ലക്ഷണം. കാന്തിയ്ക്കു.....സ്ഥാനം കാന്തി ഇരിക്കുന്ന സ്ഥാനമായും ആയത്യാവന.....സ്സന്നതാംഗീ ആ സന്നതാംഗീ ആ യൌവനനില തടവീടുന്നിത് എന്ന് അനപയം. ആ സുന്ദരി യൌവനത്തെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു. മല, കണ്ണാടി, മധു, കാഴ്ചദ്രവ്യം, സഖി, ആഴിസ്ഥാനം എന്നിവയോടു യൌവനത്തിന്ന് അഭേദകല്പനം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. യൌവനംകൊണ്ട് ലാവണ്യഗർവ്വ്, അനുരാഗം, നേത്രാശ്ലാഭകത്വം, രതിപ്രിയത്വം, ലജ്ജ, വിശേഷഭാവം,

ശോഭ എന്നിവ ആധികൃത വർത്തിക്കുന്നു എന്ന് ധ്വനി. സന്നതാംഗി സന്നതമായിരിക്കുന്ന (താഴ്ന്ന) ശരീരത്തോടുകൂടിയവർ, സുന്ദരി.

സാ സന്നതാംഗീ നിയമാവസാനേ
ജ്യേഷ്ഠായ തസ്മൈ വിദധേ നമസ്ത്വം

എന്ന് കൃഷ്ണവിലാസം. (സ. ൨)

സന്നതാംഗി വിശേഷണപദമാകുന്നു. ഇവിടെ വിശേഷ്യമായു മിരിക്കുന്നു. “വിശേഷണമാത്രപ്രയോഗോ വിശേഷ്യ പ്രതിപത്തഃ” എന്നും, “വിശേഷസ്യ പ്രതിപത്തഃ ജാതായാം വിശേഷണമാത്രസ്യേവ പ്രയോഗഃ” എന്നും വാമനാചാര്യൻ (കാവ്യംലങ്കാരസ്തോത്രം. അധികരണം ൫.) പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു സ്മർത്തവ്യം. ഈ മാതിരി സന്ദർഭങ്ങളിൽ വിശേഷ്യത്തിന്റെ “ഉപാദാനം തു നിരത്ഥക്തപാഭോഷ ഏവ” എന്ന് പൂണ്ണസരസ്വതി (വിദ്യലത) പറയുന്നു. “രാജന്യാനാം ശിതശരശതൈര്യുക്ത ഗാഢധീവധനപാ” (മേഘം) ഇത്യാദി പ്രയോഗങ്ങൾ നോക്കുക.

അലങ്കാരം രൂപകം.

ലജ്ജാധാത്രാ ക്ഷണമരഹിതാപ്തംഗജം ദൃഷ്ടികന്യാ
ധത്തേ ഗർഭേ കചഭരതചോ ദർഭിനം കല്പയന്തി ||
അംഗേ ബാലാതപരചി കചേ പീനതാ പീഠപൂർത്തൈ
നാലം മധുസ്തദപി കൃശതാമേതി ശങ്കാഭരേണ || ൩൩ ||

ഒപ്പംതാൻ ലജ്ജയാം ധാത്രിയുമമരുകികിലും,
ദൃഷ്ടിയാം കന്യ കാമൻ
ഗർഭത്തിൽപ്പെട്ടമട്ടായിളവെയിൽനിറമാം-
മെയിലും ദർഭിനത്തേ
കെല്ലോടേകുന്നു കേശം മുല വളരുകിലും
മാർനിറഞ്ഞീലവരുക-
ങ്ങിപ്പോഴും ശങ്ക വർദ്ധിച്ചധികമതിചട-
ച്ചായിതേ മധുഭാഗം || ൩൩ ||

ശ്ലോ. നന്. ഒപ്പന്താൻ.....മമതുകിലും കൂടെതന്നെ
 എപ്പോഴും ലജ്ജയാകുന്ന ഉപമാതാവു" ഇരിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും ദുഷ്ടിയാം
പ്പെട്ടമട്ടായ് ദുഷ്ടിയാകുന്ന കന്യക കാമനെ ഉള്ളിൽ വഹി
 ക്കുന്ന വിധത്തിലായി, ധാത്രി ഉപമാതാവു, വളർത്തമ്മ; "ധാത്രി സ്യം
 ഉപമാതാപി" എന്ന് അമരം. കുട്ടികളെ നോക്കി രക്ഷിക്കേണ്ടതു്
 ഉപമാതാവിന്റെ ധർമ്മം. ഇവിടെ ലജ്ജയാകുന്ന ഉപമാതാവു് അടുത്തു
 ഒരു സമയവും പിരിയാതെയിരിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും, കാമനാകുന്ന പുത്ര
 നെ ദുഷ്ടിയാകുന്ന കന്യ വഹിക്കുന്നു. ദുഷ്ടിയിൽ ലജ്ജയും കാമവികാ
 രവും സ്ഫുരിക്കുന്നു എന്ന് വ്യഞ്ജ്യം. "നേത്രരംഗേ ഗുത്താഭത്തിന്നു
 ലജ്ജായവനികയിൽ മറഞ്ഞംഗജനാ വിരേജേ" എന്ന് നൈഷധചമ്പു
 ഇളവെയിൽ.....ഭക്തശം ഇളവെയിലിന്റെ നിറത്തോടുകൂടിയ
 ശരീരത്തിലും ഇരുണ്ട നിലയെ സാമർത്ഥ്യത്തോടുകൂടി ഉണ്ടാക്കുന്നതാണു
 തലമുടി. ഇളവെയിലുപോലെ പ്രകാശിക്കുന്ന ശരീരത്തിൽ കറുത്ത
 തലമുടിയുടെ കാന്തി വ്യാപിക്കുമ്പോൾ, അതു് ഇരുണ്ട മട്ടായിത്തീരും
 എന്ന് ഭാവം. ദുർദ്ദിനം മേഘങ്ങൾ ആകാശത്തിൽ വ്യാപിച്ചു് സൂര്യ
 പ്രകാശം മറഞ്ഞു് ഇരുണ്ടതാണു ദിവസം. "മേഘപ്ലനേഹി ദുർദ്ദിനം"
 എന്ന് അമരം. മൂലവളരു.....ലവരുകൾ അവൾ ആരണ്യയൗവ
 നയെന്ന് ധ്വനി. അങ്ങിപ്പോഴും.....മല്യഭാഗം ഇപ്പോഴും
 മല്യഭാഗം അധികം ശങ്ക വർദ്ധിച്ചു അതി ചടച്ച ആയിതേ എന്ന്
 അനന്ധം. അവൾ അപരിപൂർണ്ണയൗവനയായിരിക്കുന്ന അവസ്ഥ
 യിലും സ്തനങ്ങളെപ്പറ്റി അധികമായ പേടികൊണ്ടെന്നപോലെ നടുവു
 ചടച്ചിരിക്കുന്നു. സ്വന്തേ ചടച്ചതാകുന്നു നടുവു്. അതിന്നു പേടി
 കൂടിവന്നപ്പോൾ അധികം ചടപ്പു തട്ടി. നടുവു് അധികം ചടച്ചിരി
 ക്കുന്നതു് സ്തനങ്ങളിൽ ഭയംകൊണ്ടാകുന്നുവോ (അധികം വളരുമ്പോൾ
 അവയുടെ ഭാരം താങ്ങേണ്ടിവരുമല്ലോ എന്നതു് ഭയത്തിന്നു ഹേതു)
 എന്ന് തോന്നും എന്ന് ഭാവം.

പൃത്ഥ്വീചക്രേ ഭാരിഭൃസ്ഥിതി

മുശ്ലാക്ഷീണാം മല്യേ കേവലം

എന്ന് നൈഷധചമ്പു. അലങ്കാരം വേരതുല്യപ്രേക്ഷ.

സാ കാന്തിസ്സാ ഗിരി മധുരതാ ശീതളതപം തദംഗേ
 സാ സൗരഭ്യോദ്ഗതിരപി സുധാസോദരസ്സോധരോഷ്ഠഃ ||
 ഏകാസ്ഥാദേ ഭൂമതിശയാദന്യലാഭേന യസ്മി-
 നേകീഭാവം ബ്രജതി വിഷയസ്സവ് ഏവേന്ദ്രിയാണാം || ൩൪ ||

നല്ലോരാക്കാന്തിയാവാങ് മധുരനയുടലി-
 ന്നൊത്തിടുന്നാത്തണപ്പെ-
 നല്ലോലുന്നാസ്സഗന്ധം പരമമൃതുകിട--
 യ്ക്കൊണ്ടൊരാ മൂണ്ടുരണ്ടും
 നല്ലോണം നെച്ചുമാന്നൊന്നനുഭവമതിൽ മ-
 റൊക്കയും കൂടിയൊക്ക-
 നല്ലോ സവേന്ദ്രിയത്തിൻ വിഷയസുഖവുമാ-
 ച്ചാരുസ്വാംഗിയാളിൽ || ൩൪ ||

ശ്ലോ. ൩൪. : അത്ഥം സ്പഷ്ടം. അവളുടെ അംഗങ്ങൾ എല്ലാം സുന്ദരങ്ങൾ എന്നും, അവൾ സർവ്വേന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും ആഹ്ലാദത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നവൾ എന്നും ഭാവാം. അവളുടെ ഭേദത്തിന്റെ കാന്തി കണ്ണിനും, വാങ് മധുര്യം ചെവിയ്ക്കും, അംഗങ്ങളുടെ തണുപ്പ് തപക്കിനും, സൗരഭ്യം നാസികയ്ക്കും, മൂണ്ട് രസേന്ദ്രിയത്തിനും ആനന്ദത്തെ കൊടുക്കുന്നു. അംഗലാവണ്യം അനിവൃച്ഛനീയം എന്ന് ധ്വനി. അലങ്കാരം കാവ്യലിംഗം.

ഇവിടെ ഹൃദയ മുതൽ ൩൪ വരെ പദ്യങ്ങളിൽ ആലംബനവിഭാവമായ നായികയുടെ ഉദ്ദീപകമായ അംഗലാവണ്യത്തെ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. ആലംബനഗതമായ ഉദ്ദീപനം, ഗുണം, ചേഷ്ട, അലങ്കാരം, തടസ്ഥം എന്നിങ്ങനെ നാലുവിധം. അതിൽ ആദ്യത്തേതിനെപ്പറ്റി പ്രസ്തുത പദ്യങ്ങളിൽ പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നും കാണേണ്ടതാകുന്നു.

യൗവനം രൂപലാവണ്യേ സൗന്ദര്യമഭിരൂപതാ
 മാർദ്ദവം സൗകുമാര്യം ചേത്യാലംബനഗതാ ഗുണാഃ

എന്ന് സുധാകരം. ഗുണവർണ്ണനത്തിൽനിന്ന് നായിക “ശൈശവ യൗവന വൃതികരോന്മിശ്രമായ” നിലയിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു എന്ന് സിദ്ധം.

ഏവം മന്ത്രേ വിരഹദിവസൈരേഭിരേണക്ഷണം സം-
ക്ഷാമക്ഷാമാ ചിരമനശനധ്വാനശോകാനബന്ധൈഃ ||
നൃനന്യ നേ മമ സുചരിതേ നനമന്യാദശീ സ്യാ-
പന്യസ്തംബരമവിലുളിതാ സല്ലകീമഞ്ജരീവ || ൩൫ ||

കേട്ടാലും തനപിയാളായവളിതുവരെ നി-
ഭാഗ്യനാമെൻ വിധോഗാൽ
കൂട്ടായിടും വെറും പട്ടിണി വിഷമവിചാ-
രാതിശോകങ്ങളാലേ
ലോട്ടായ് പൂമെയ് ചടച്ചങ്ങനെ പരവശയാ-
യന്യമട്ടായിരിക്കാം,
കാട്ടാനക്കൂട്ടർ ചീന്തിടുന്ന മലരണിയു-
ള്ളീന്തലിൽ ക്രന്ദുപോലെ || ൩൫ ||

ശ്ലോ. ൩൫. ൩൫ മുതൽ ൪൫-വരെ പദ്യങ്ങളിൽ വിരഹം കൊണ്ട് നായികയ്ക്ക് സംഭവിച്ചിരിക്കുന്ന ശോച്യമായ അവസ്ഥ ഭേദത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു. കേട്ടാലും നീ കേൾക്കുക. കേട്ടാൽ നിനക്കു അനുകമ്പ ഉണ്ടാകാതെയിരിക്കയില്ലെന്നു ഭാവം. തനപി.....വരെ സുന്ദരിയായിരിക്കുന്ന അവൾ ദാർപാട് ആരംഭിച്ചതിനുശേഷം ഇന്നു വരെയുള്ള ദിവസങ്ങൾക്കിടയിൽ തനപിയാൾ ശരീരകാർശ്യം ധ്വനി. നിർഭാഗ്യ.....ങ്ങളാലേ ഭാഗ്യശൂന്യനായിരിക്കുന്ന ഞാൻ വേർപെട്ടതു നിമിത്തം, കൂട്ടുകാരായിത്തീർന്നിരിക്കുന്ന പട്ടിണി, വിചാരം, ദുഃഖം എന്നിവ നിമിത്തം; ആഹാരാദികളായ അത്യാവശ്യ കാര്യങ്ങൾപോലും നിവഹിക്കാതെ. എന്നെപ്പറ്റി വിചാരിച്ച് എപ്പോഴും ദുഃഖിക്കുന്നവൾ എന്നു ഭാവം. ലോട്ടായ്.....പരവശ യായ് പൂപോലെ മുദ്രയും സുകുമാരവും ആയ ശരീരം ചടച്ചു വിഷാദം നിമിത്തം പരവശ അന്ത്യാധീന. ദുഃഖത്തിന് അധീന. “പരവശ തയോടടുത്തു സാത്യകി” എന്നു ഭാരതം കിളിപ്പാട്ട്. അന്യമട്ടായിരിക്കാം.....പോലെ കാട്ടാനക്കൂട്ടർ ചീന്തിടുന്ന മലരണിയുള്ളീന്ത

ലിൻ കൃത്യപോലെ അന്യമട്ടായിരിക്കാം. കാട്ടാനകൾ പിളർന്നിട്ടിരിക്കുന്ന പുഷ്പങ്ങളോടുകൂടിയ ഇഴന്തലിന്റെ കൃത്യപോലെ, മറ്റൊരുത്തിയായിത്തീർന്നിരിക്കണം. കാട്ടാനകളുടെ അനശനാദി ഭുജങ്ങളുടെ തീവ്രതം ധ്വനി. ഇത്തരത്തിൽ നായിക ഭുജം സഹിക്കുന്നതിന് അല്പവും കരുത്തില്ലാത്തവർ എന്ന് അഭിപ്രായം. നായികയുടെ അംഗസൗകര്യവും വ്യഞ്ജിക്കുന്നു.

ആനകൾക്ക് പ്രിയമായ ഒരു മരമാകുന്നു ഇത്തരം എന്ന് പ്രസിദ്ധം.

ഹേമന്തേ ചാപി മാതംഗാ നിദാശ്ചേ ഭക്ഷയന്തി ച
സപ്തകീകർണ്ണികാരഞ്ച കോവിദാരമുദുംബരം

എന്ന് ഹസ്തപ്രായർവ്വേദം.

മുൻപേതാനക്കിടാവെ സ്വകരകലിതമാം-

സപ്തകീപല്ലവത്തെ-

തുമ്പിക്കയ്യാട്ടിയെത്തുന്ന ഉവനിജതാ-

നേകി നന്നായ വളർത്തി

എന്നും, (ഉ. രാ. ച. നാടകം)

പല്ലവമാണോരു സപ്തകിയെന്നിട്ടു

പാവകജപാല നല്ലൊന്നപോലെ

എന്നും (കൃ. ഗാ) സ്മർത്വം.

അന്യമട്ടുവേറെ ഒരുത്തിയേപ്പോലെ. ലാവണ്യം കുറഞ്ഞവർ;
“ജാതാ മന്യേ ശിശിരമഥിതാ പദ്മീനീവാന്യരൂപാ” (മേഘം)
എന്ന വാക്യത്തിന്റെ ഹായ ഭുജവും;

ഏകം ബാഹോപർനമിതമുപധായൈകപാശോപവിഷ്ടാ

ശിഷ്ടേനാവിസ്തനകലശയോർമൂലമാഭാഷ്ടയന്തീ ||

ആസക്തോരുദയമവനമജ്ജാന വിശ്രിഷ്ടജംഘം

വ്യത്യസ്താംബുരി സ്വശരശയനേ ശായിതാ മന്മഥേന || നന്ദ ||

ഒറ്റക്കൈതാങ്ങി വെച്ചും തലയിലൊരുപുറം

ചാഞ്ഞുകൊങ്കിക്കടത്തേ

മറ്റൊക്കെകൊണ്ടു ചുറ്റിത്തുടകളുരസി മു-

ട്ടൊത്തുമുട്ടാതൊന്നാക്കി

മുറും കാൽത്തണ്ട മാറീട്ടടിയിണപിണയു-

മ്മട്ടിലാത്തനപിയാളെ-

ച്ചുറും കാമൻ വിരിച്ചാശ്ശരശയനമതിൽ-

ത്താൻ പെടുത്തിക്കിടത്തും

|| ൩൬ ||

ശ്ലോ. ൩൬. അത്ഥം സുഗമം. കാമദേവൻ അവളെ തന്റെ ശരങ്ങൾ കൊണ്ടു നിർമ്മിച്ച കിടക്കയിൽ ശയിപ്പിച്ചിരിക്കുവാൻ ഇടയുണ്ട്. അവൾ വിരഹ ദുഃഖംകൊണ്ട് പുഷ്പശയ്യയിൽ കിടക്കുകയായിരിക്കാം എന്ന് ഭാവം. ശരശയനം ശൈലി. വേദനാധിക്യഭ്യാതകം. ശരങ്ങൾ കൊണ്ടു നിർമ്മിക്കുന്ന കിടക്കയിൽ കിടക്കുന്നവർക്ക് എത്ര വേദന ഉണ്ടായിരിക്കുമോ അത്രയും വേദന ഉണ്ടാക്കുന്നതെന്ന് ഭാവം. കാമദേവന്റെ ശരങ്ങളാകയാൽ പുഷ്പങ്ങൾക്ക് വേദന ജനിപ്പിക്കുവാൻ ശക്തി കിട്ടിയെന്നു ഗ്രാഹ്യം. മഹാഭാരത പ്രസിദ്ധമായ ഭീഷ്മരുടെ ശരശയനകഥയെ ആശ്രയിച്ചു ഈ ശൈലി ഉണ്ടായി.

അംഗംകെട്ടു പ്രകടയൻ ശരശയ്യ-

ശായിശന്തനന്തൻജവിലാസം

എന്ന് ആത്മചസാമുച്ഛം. (ഏ. ആർ. രാജരാജവർമ്മ കോയിത്തമ്പുരാൻ). അവളെക്കണ്ടാൽ ശരശയനത്തിൽ കിടക്കുകയാണോ എന്ന് തോന്നും എന്ന് ഭാവം. അലങ്കാരം ഉല്പ്രേക്ഷയും സ്വഭാവോക്തിയും.

കാത്താ താത്താ കസുമമുദുലൈരംഗകൈരാത്തിമഗ്ര്യം-

മാഞ്ചിഭാണാ വിരതമധുരാലാപമൌവീവിരാവാ ||

ദൂരാദൂരം മയി വിരഹിതേ ദൃഷ്ടിബാണൈകലക്ഷ്യേ

വിശ്രാന്തേവ ത്രികനതിലതാ വിദ്യമാ മീനകേതോഃ || ൩൭ ||

സൗന്ദര്യംകൂടിടുന്നോരവളഹി!ഹി!തള-

ൻതള പൂമേനിയോടൊ-

ത്തൊന്നേറുന്നാത്തിയേന്തിക്കളമധുമൊഴിയാം-

ഞാണൊലിഗ്ഘോഷമേന്വേ

ഇന്നേറെത്തന്നെയോമന്മിഴിശരവരലാ-

ക്കായ ഞാൻ ഭൂരെയായോ-

രിന്നേരം ഞാണഴിഞ്ഞുള്ളലർരമലർവി-

ല്ലിന്റെമട്ടായിരിക്കാം

|| ൩൭ ||

ശ്ലോ. ൩൭. സൗന്ദര്യം.....യോടൊത്തു സൗന്ദര്യ
സ്വന്തമായ അവർ കഷ്ടം കഷ്ടം ഭൂഖം നിമിത്തം ചടച്ചതും പൂ
പോലെ മുഴുവമായ ശരീരത്തോടുകൂടി. അവളു ഹ ഹ അവളെ ഭാര്യ
യെക്കുറിച്ചു കാണിച്ചപ്പോൾ തന്നെ നായകനായ ഭൂഖത്തിന്റെ
ആധിക്യത്തെ ഹ ഹ എന്ന പദം ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. ഞാനൊരുമിച്ചു
അധികം സുഖമായി കഴിഞ്ഞുകൂടിയ അവർക്ക് ഈ കഷ്ടത വന്നു
വല്ലോ എന്ന് അഭിപ്രായം, ഒന്നുറുന്നാത്തിയേന്തി അധികമായി
വലിക്കുന്ന ഭൂഖത്തോടെ. ആത്തി ഭൂഖം. “ആത്തിഃ പീഡാ ധനു
ഷ്കോട്യോഃ” എന്നു വിശ്വം. കള.....മെന്റേ മനോഹരവും മധു
രവും ആയ വാക്കാകുന്ന ഞാണൊലി ഉപേക്ഷിച്ചു. ഞാണൊലി
ഞാണിന്റെ ഭൂ. ഇന്നേറെ.....രിന്നേരം ഇന്ന് അധികമായി
മിഴികളായ ശരങ്ങൾക്ക് ലക്ഷ്യമായിരിക്കുന്ന ഞാൻ അകലെയായ ഈ
സമയത്തു; ശരം അതിന്റെ ലക്ഷ്യത്തെ എന്നപോലെ അവളുടെ ഭൂതി
എന്നെക്കുറിച്ചു പ്രവർത്തിച്ചു (നോക്കി) കൊണ്ടിരിക്കും എന്നു ഭാവം.
ഞാണ.....മട്ടായിരിക്കാം ഞാൻ അഴിഞ്ഞു അകലെയായ
കാമദേവന്റെ പൂവില്ലുപോലെ നിരൂപയോഗയും ശോച്യവും ആയി
ത്തീർന്നിരിക്കാം. അവർ മധുരലാപമൊന്നും കൂടാതെ മൗനത്തോടു
കൂടിയിരിക്കുകയായിരിക്കും എന്ന് ഭാവം. നായിക വില്ലു, വാക്കു
ഞാണൊലി, ഭൂതിശരം, നായകൻ ലക്ഷ്യം; അലങ്കാരം രൂപകം.

നീതസ്തസ്പാസ്തകചനിചയോ നോ മയാ വേണിബന്ധം

ധർമ്മ മദ്ധ്യേ തദപിസുഭഗാമസ്യ സിമന്തരേഖാം ||

ആത്മജ്ഞാതിമിരമളകശ്രോണിപിശ്ചാതപത്രേ

ത്രാതും നമ്രേധരനവരവേഷ്വാരദണ്ഡായമാനാ

|| ൩൮ ||

കാലേ ഞാൻ കെട്ടിവെക്കായിലുമവളുടെയാ-

ക്രന്തലിൻകൂട്ടമേററം

ചേലേറുംബാലനായോരധരവിയിരുൾ-

പായ പൊക്കാതിരിക്കാൻ

മേലേ ചാച്ചിട്ടുകാട്ടുന്നകമയമയിൽ-

പ്പീലിമാല രേടക്കാൽ

ചോലേ നീളത്തിലേറ്റുന്നടുവിചഴകെഴു-

ന്നേരസീമന്തരേഖ

|| നവ ||

ശ്ലോ. നവ. കാലേ.....കൂട്ടം വേണ്ട സമയത്തു ഞാൻ ഭംഗിയായി കെട്ടിവെക്കത്തക്കതായ അവളുടെ തലമുടിയുടെ കൂട്ടം. ഞാനാണവളുടെ തലമുടി കെട്ടിവെക്കാറുള്ളതു്. ഞാൻ അപ്പ.ലെയറുകയാൽ അതിപ്പോൾ കെട്ടാതെയിരിക്കുന്നു എന്ന് ഭാവം.

ആദ്യ ബലാ വിരഹദിവസേ-യാ ശിഖാഭാമ ഹിതപാ
ശാപസ്മരണേ വിഗളിതശുചാ താം മയോഭേദഷ്ടനീയാം

എന്ന് (ഉ. ഭാ.) മേലും നോക്കുക. ഏററം.....പൊക്കാതിരിക്കാൻ വളരെ ഭംഗിയായിട്ട് അധരമാകുന്ന ബാലാഭിത്യൻ. ബാലൻ അധരരവിയെന്ന് ചുണ്ടിനെ ആഭിത്യനായി കല്പിച്ചപ്പോൾ (സൂത്രം) ചുവപ്പുനിറം വരുത്തുന്നതിന് ഈ പദം പ്രയോഗിച്ചു. ഉദയത്തിലുള്ള ആഭിത്യനാണല്ലോ ചുവപ്പുനിറം ഉണ്ടാകുന്നതു്. ഇരുട്ടിനെ നശിപ്പിക്കുമാതിരിക്കുവാൻ മേലേ ചാച്ചിട്ട്.....ചോലേ മുകളിൽ ചാച്ചുപിടിച്ചു കാണിക്കുന്ന കുറുനിരയാകുന്ന മയിൽപീലികൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ കുടയുടെ കാലുപോലെ നീളത്തിലേറ്റുന്ന.....രേഖ അഴകെഴുന്നോരു സീമന്തരേഖ നീളത്തിൽ നടുവിൽ ഏറ്റും. ഭംഗിയുള്ള സീമന്തത്തെ നീളത്തിൽ നടുവിലായിട്ടു വാഹിച്ചിരിക്കും. ഏറ്റും എന്ന അന്ത്യപാദത്തിലെ ക്രിയയ്ക്ക് പ്രഥമപാദഗതമായ ക്രന്തലിൻ കൂട്ടം കർത്താവു്. സീമന്തരേഖ പ്രശസ്തമായ സീമന്തം. ദീർഘമായ സീമന്തം എന്നും അർത്ഥം. കെട്ടിവെക്കുമാതൃ തലമുടിയിൽ നീണ്ട സീമന്ത

രേഖ, അധരമാകുന്ന ബാലസൂര്യൻ നിമിത്തം തന്റെ കാന്തിയാകുന്ന ഇരുട്ടിനു ഹാനി വരാതെയിരിക്കുവാൻ ചിട്ടിച്ചിരിക്കുന്ന കരനിരയാകുന്ന (മയിൽപ്പീലികൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ) കുടയുടെ കാലുപോലെയായിരിക്കും എന്നു ഭാവാം. ഇരുൾപ്പാമ്പു ക്ലായയാകുന്ന ഇരുട്ട്. “ക്ലായാതിമിരം” എന്ന മൂലത്തിന് “ക്ലായാ കാന്തിരേവ തിമിരം തമിസ്രം” എന്നു മാനവേദവ്യാഖ്യം. ക്ലായ കാന്തി ശോഭ. “ക്ലായാത്പനാതപേ കാന്തേ” എന്നു അമരം. തലമുടി ഇരുട്ട്, അധരം ബാലസൂര്യൻ, അളകു കുട, സീമന്തം കുടശാലു. അലങ്കാരം രൂപകം.

നാലം ദൃഷ്ട്വാ സുഖയതിസഖീർഭത്തശീതോപചാരാഃ,
പ്രേക്ഷ്വാപ്യാർഭം പ്രളയവിഗമേ പ്രേക്ഷണേ യല്ലലായാം ||
തച്ചാതൃം കിമപി ന പുരേവാപ്സയാ ഹാലരംശേ
യേനോന്മുക്താ ഭവതി വിമുഖാ ഭൂനദീ താഡധേഷു || ൩൯ ||

ഓരോ ശീതോപചാരങ്ങളിൽ മുതിരുമൊരാ-
ത്തോഴിമാരേക്കുറിഞ്ഞ-
ങ്ങാരോമൽത്തയ്യൽ നോക്കും പ്രളയനിലവിലെ-
ന്നാലുമാ നോട്ടവിള
നേരോത്താൽ മുൻകണക്കൊട്ടധികമഴകിലാ-
വില്ലിണക്കാതെ കൈവി-
ട്ടോരോമൽച്ചില്ലിയാകും നടി നിടിലതട-
ത്തൊപ്പമാടായ്യാലേ || ൩൯ ||

ശ്ലോ. ൩൯. ഓരോ ശീതോ.....നിലവിൽ ആരോമൽത്തയ്യൽ കനിഞ്ഞു പ്രളയനിലവിൽ ഓരോ ശീതോപചാരങ്ങളിൽ മുതിരുമൊരാത്തോഴിമാരേ നോക്കും എന്നു അനവധം. ആ പ്രിയതമയെയോടുകൂടി മോഹാലസ്യത്തിന്റെ ഒട്ടവിൽ, ഓരോവിധം ശീതോപചാരങ്ങൾ ചെയ്യുന്നവരായ സഖികളെ നോക്കും. പ്രളയം വിരഹദുഃഖം വർദ്ധിച്ച് അന്തരിന്ദ്രിയത്തിന് മോഹാലസ്യമുണ്ടാകുന്ന അവസ്ഥ.

പ്രളയസ്സുഖദുഃഖാദ്യൈ-
രന്തരിന്ദ്രിയമൂർച്ഛനം

എന്ന് സാഹിത്യദർപ്പണം.

പ്രളയോ ദുഃഖഘാതാദ്യൈ-
ശ്ചേഷ്ടാ തത്ര വിസംജ്ഞതാ

എന്ന് സുധാകരം. “പ്രളയേ നഷ്ടഃ ചഷ്ടതാ” എന്നമരം. ശീതോ
പചാരം താമരയിലകൊണ്ടു വീണുക, രാമച്ചം പാനിനീരിൽ മുക്കി
ശരീരത്തിൽ ഇടുക, ചന്ദനം ലേപനം ചെയ്യുക മുതലായ പ്രവൃത്തികൾ.
“പ്രിയംവദേ! ആർക്കാണ് രാമച്ചം അരച്ചതും താണൊടുക്കിയ താമരയി
ലകളും കൊണ്ടുപോകുന്നത്? (കേട്ടതുപോലെ ഭാവിച്ചു) എന്താണ്
പറയുന്നത്? ‘വെയിൽ കൊണ്ടിട്ടു ശകുന്തള വളരെ അസ്വസ്ഥയായി
രിക്കുന്നു. അവളുടെ ശരീരതാപം ശമിപ്പിക്കാൻ’ എന്നോ” എന്ന്
മണി. ശകുന്തളം. കിന്നിത്തറ. ദയയോടുകൂടി. കഷ്ടം ഇവർ എനിക്കു
വേണ്ടി വളരെയധികം ബുദ്ധിമുട്ടുന്നുവല്ലോ എന്ന വിചാരം ദയയ്ക്കു്
മൂലം.

അനുകമ്പാ തു സാ ജ്ഞേയാ ദുഃഖിതാൻ പ്രതി ദേഹിനഃ
ഉപകാരപരതാം യാ കുരുതേ ചിത്തവിക്രിയാ

എന്ന് ഭിവാകരൻ. എന്നാലും എങ്കിലും, അങ്ങനെ അനുകമ്പയോ
ടുകൂടി നോക്കുമെങ്കിലും. ആ നോട്ടവിദ്യ ആ നോട്ടം; പ്രത്യേകം
അഭ്യസിച്ചെങ്കിൽ മാത്രം പ്രവർത്തിക്കാൻ കഴിയുന്ന കലയത്രേ ആ
നോട്ടം എന്ന് അഭിപ്രായം. നേരോത്താൽ.....മോടായ്ക്കയാലേ
നേരോത്താൽ ഇണക്കൊതെ കൈവിട്ട ഒരു കുമ്മളിച്ചിപ്പിയാകും നടി
നിടിലതടത്തു് ഒപ്പം ആടായ്ക്കയാലേ മുൻകണക്കു് ഒട്ടുധികം അഴകിൽ
ആവില്ല. നേരുവിചാരിച്ചാൽ, ഇണക്കൊതെ ഉപേക്ഷിച്ചു ചിപ്പിയം
കുന്ന നൽകി നെറ്റിയാകുന്ന അരങ്ങിൽ ഒന്നിച്ചു് ആടായ്ക്കൊണ്ടു്
മുമ്പിലത്തെപ്പോലെ അധികം ഭംഗിയുള്ളതായി വരുന്നതല്ല. നോട്ടം
ഒന്നിച്ചു നെറ്റിയിൽ പുരികം കാട്ടാത്തതുകൊണ്ടു് മുൻപിലത്തേ
പ്പോലെ രമണീയമായിരിക്കയില്ല എന്ന് ഭാവം.

വന്ദ്യം തുനൊറിയെന്നും വിമലമണിയര-
ങ്ങത്തുനിന്നിന്ദ്രിലോകീ-

സത്രാണക്കുതു നിത്യം നടതിപുരികമാം-
നന്തകീ രാഘവേന്ദോഃ

എന്ന് (ഭാ.) രാമായണചന്ദ്ര. ഇവിടെ സ്കന്ദം എന്ന സാത്വികഭേദത്തെ പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നു.

സ്കന്ദോ ഹർഷഭയാമർഷവിഷാദാതുഭുതസംഭവഃ
അനുഭാവോ ഭവന്ത്യേത സ്കന്ദസ്യ മുനിസമ്മതാഃ
സംജ്ഞാവിഹിതത്വം ച ശൂന്യതാ നിഷ്പ്രകമ്പതാ.

എന്ന് ലക്ഷണം. തിഹ്വതു തടത്തിൽ, രംഗത്തിൽ. (മുഖത്തു അരങ്ങത്തു എന്നല്ലാം വ്യവഹരിക്കുന്നതുപോലെ) തടത്തു എന്നു പ്രയോഗം ദർപ്പഭം. പക്ഷേ ഇതു ദേശ്യപദമായിരിക്കാം.

അപ്ലിന്നാഗ്രൈരഭക്തപടലീശൈവലൈരാവൃതതപാൽ
ഗണ്ഡാദരൈഃ മലിനിതരുചൈഃ മന്ദഹാസശ്രോമസ്യ ||
മാത്രോന്മന്നാവിവ മണിരക്തൈഃ മലിനൈഃ ശോഭൈരഭക്തൈഃ
ശുഷ്കേഷ്ണോണാധര നിസലയം ശുഷ്കതോസ്യഃ ക്രമേണ || ൪൦ ||

വെട്ടിപ്പോലാക്കിടാത്ത കുറുനിരകൾവരി-

ച്ചുണ്ടിപററുകപോല-

ക്കുട്ടിക്കണ്ണാടിയുടെ സ്മിതമണികയമാം-

കുണ്ടിൽനിന്നല്ലമാത്രം

വെട്ടിപ്പോലാക്കും മണിത്തട്ടിനുശരി പിരമെൻ-

വിപ്രയോഗാർക്കതാപം

തട്ടിപ്പോഷിപ്പുമുണ്ടാത്തതിന്റെ സമമാ-

ത്താരികിൽച്ചെറുണ്ടങ്ങളും.

ശ്ലോ. ൪൦. വെട്ടിപ്പോലാക്കിടാത്ത കുറുനിരകൾവരി-
ച്ചെട്ടി ഭംഗിയാക്കാത്ത കുറുനിരയാകുന്ന പായലുപരിയ. കുപോല
.....രണ്ടും കവിളുകൾകുന്ന ചെറിയ കണ്ണാടി രണ്ടും. രണ്ടു
ചെറിയ കണ്ണാടികൾപോലെയിരിക്കുന്ന കവിളുകൾ എന്ന് ഭാവം

കണ്ണാടി കവിളുകളുടെ നൈർമ്മല്യം ധ്വനി. സ്തിതമണി.....
 നിന്നു മന്ദസ്തിതമാകുന്ന ആഴമുള്ള കയത്തിൽനിന്നു അല്പമാത്രം....
 ശരി അല്പമാത്രം (ഉള്ളിൽനിന്നു) ഉയർന്നുവന്നിരിക്കുന്ന മണിത്തട്ടു
 പോലെ. മന്ദഹാസമാകുന്ന കയത്തിങ്കൽനിന്നു അല്പമാത്രം പൊങ്ങി
 വെളിയിൽ കാണുന്ന മണിത്തറയെന്നപോലെ. വിളറിയതെന്ന് ഭാവം.

“കാന്താം കാന്തവീയോഗശോകദഹനജപാലാവലീഡാശയാം
 കാശാപാസ്വരഗന്ധമണ്ഡലമിളല്പംബാലികാം ബാലികാം

എന്ന് മാനവേദചന്ദ്ര. ചിരമെൻ.....സമം എന്റെ വേർപാടാ
 കുന്ന ആദിത്യന്റെ രശ്മിതട്ടി വരണ്ടിരിക്കുന്ന ചുണ്ടാകുന്ന തളിരോടു
 കൂടി അത്രത്ത.....ണങ്ങും അവളിൽ അല്പം വരണ്ടിരിക്കും. അല
 കാരം ഉൽപ്രേക്ഷ.

സാ നിശ്ചാസൈർനിദ്രതതൈർമധ്യഭാജം വലീനം-
 മാലോലാനാമുപരി കചയോർഭവപ്രമാദോഭയന്തീ ||
 ബിഭ്രത്യംഗേ ബിസസിതരുചിഃപ്രീതിഭിരംഗാഭഗതീനാം
 വാതൈശ്ചക്രാമപയശകനയോർഭാതി ഭാഗീരഥീവ || രഥ ||

ദീർഘശ്വാശ്വാസങ്ങളോലേ നട്ടുവെളിളകിട്ട-
 ന്ന വലീമണ്ഡപത്തിൻ-
 മേൽകൊങ്കഭവപ്രമാണിപ്പിച്ചുകമവൾ വിള-
 ്ത്തുള്ള ദേഹാഭയാലേ
 വായുക്കും നല്ലോരളംതാമരവളയനിറം--
 തേടുമേ കാരറിലോളം
 വീക്ഷസ്വാൾ ചക്രവാകഭവവുമിളകിയാ-
 ബ്ഭംഗിയാം ഗംഗപോലേ || രഥ ||

ശ്ലോ. രഥ. ദീർഘ.....ങ്ങളോലേ ദീർഘശ്വാശ്വാസനിമിത്തം
 നട്ടുവി.....മവൾ നട്ടുവിലായി ഇളകുന്ന വലീസമൂഹത്തിന്റെ

മുകളിൽ സ്നാനങ്ങൾ രണ്ടും ഇളക്കുന്ന അവൾ. അവളുടെ വലികൾക്കും സ്നാനങ്ങൾക്കും ഇളക്കത്തട്ടിയിരിക്കും എന്ന് ഭാവം. വിള....ഭയാലേ വിളർച്ചപറിയ ഭേദകാന്തികൊണ്ട്, വായ്ക്കും.....തേടുമേ നല്ല ചെറിയ താമരവളയത്തിന്റെ ശോഭയെ വഹിക്കും. അവളുടെ വിളറി വെളുത്ത ശരീരത്തിന് താമരവളയത്തിന്റെ ശോഭ ഉണ്ടായിരിക്കും. കാരറിലോളം.....പോലെ കാരറത്ത് കാളമുണ്ടാകുമ്പോൾ ചക്രവാകങ്ങൾ രണ്ടും ഇളക്കുന്ന ഗംഗാനദി എന്നപോലെ അവൾ ഭംഗിയായി ശോഭിക്കും. വിളർത്ത ശരീരകാന്തിക്ക് ഗംഗയുടേയും സ്നാനങ്ങൾക്കു ചക്രവാകങ്ങളുടേയും സാദൃശ്യം കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ചക്രവാകം ചക്രവാകപ്പക്ഷി. ഇതിനൊടു സ്നാനത്തെ ഉപമിക്കുന്നതു സാധാരണം. “കോകശ്ചക്രശ്ചക്രവാകഃ” എന്ന് അമരം.

ഈ പദ്യത്തിൽ വേപഥു, വൈവർണ്ണ്യം എന്ന് രണ്ടു സൗത്വിക ഭേദങ്ങളെ പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നു.

വേപഥുർഹർഷസന്ത്രാസജരാക്രോധാദിഭിർഭവൽ
തത്രാൻഭാവഃ സ്ഫുരണ ഗ്യാത്രകമ്പാദയോ മതഃ

എന്നു (സുധാകരം) വേപഥുവിനും,

വിഷാഭാതപഃരാക്ഷാഭ്യൈർവൈ വർണ്ണ്യമുപജായതേ
മുഖവർണ്ണ്യപരവൃത്തി കാർപ്പാദ്യാസ്തത്ര വിക്രിയാഃ

എന്ന് (സുധാകരം) വൈവർണ്ണ്യത്തിനും ലക്ഷണം. അലങ്കാരം നിഭർ നവും ഉപമയും.

ആബിഭാണാ ജഘനമലഘ തൃക്കതകാഞ്ചീകലാപം
ധൂമ്രക്ഷൗമം ഗജവരശിരസ്സന്നിഭം യന്മനോഭൂഃ ||
അഭ്യോത്താനോദരകരതലാസ ഛാലഃനനോപരുന്ധൻ
മദപിശ്ലേഷാൽ സുരതസമരോഭോജിതോ ജോഷമാസ്തേ || ൪൨ ||

ഭൂരം ഞാൻ വാഴ്ചയാലേ രതിരണരൂപി കെ-

ട്ടങ്ങനങ്ങാതടങ്ങും-

മാരൻ കൈകൊണ്ടുതട്ടിട്ടിളവരുളിടമാ-

നത്തലയ്ക്കൊത്തതായി

പാരം വൻപിച്ചുരക്കെട്ടിനെയവളഴകിൽ-

പൊന്നരഞ്ഞാണകെട്ടാ-

തേറെത്തന്നേമുഷിഞ്ഞുള്ളുപുടവയുട-

തേന്തിട്ടാ നൂനമിപ്പോൾ

|| ൪൨ ||

ശ്ലോ. ൪൨. ദൂരം.....തടങ്ങും ഞാൻ ദൂരത്താകുകകൊണ്ടു
രതിക്രിഡയ്ക്കു് ആഗ്രഹം ഉപേക്ഷിച്ചു് അടങ്ങിയിരിക്കുന്നതും,
മാരൻ....താൻ കാര്യഭവൻ കൈകൊണ്ടു തട്ടിയിട്ടു പിന്നീടു ഇളവു
(പ്രാപാരശ്ചര്യം) കൊടുത്തിരിക്കുന്നതും ആനന്തലപോലെ പാരം
വൻപിച്ചു ഏറ്റവും വലിയതുമായ അരക്കെട്ടിനെ.....നൂന
മിപ്പോൾ അരക്കെട്ടിനെ (ജലനത്തെ) അവൾ ഭംഗിയുള്ള പൊന്ന
രഞ്ഞാണ കെട്ടാതെ ഏറ്റവും മുഷിഞ്ഞിരിക്കുന്ന പുടവയുടുത്തുകൊണ്ടു
വഹിച്ചിരിക്കും. നിശ്ചയം. അവൾ അർക്കത്തിൽ അരഞ്ഞാണിനെ
ധരിച്ചിരിക്കയില്ല. മുഷിഞ്ഞ വസ്ത്രമായിരിക്കും ഉടുത്തിരിക്കുന്നതു്;
എന്നു് ഭാവം.

പതിവ്രതകളുടെ ധർമ്മത്തിന്റെ വൃഞ്ജിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

മുദിതേ മുദിതാ പത്മേ

പ്രോഷിതേ മലിനാംബരാ

എന്നു് പതിവ്രതാധർമ്മം.

വാസസ്തേ രണ്ടമതിപുസരമായു് വ്രതോപ-

വാസാലുണങ്ങി മുഖമാകലിതൈകവേണീ

വാസം തുടർന്നിവിടെയീവിധമെന്തെ വിപ്ര-

വാസവ്രതത്തെയിവൾ സാധപി വഹിച്ചിടുന്നു.

എന്നു് (മണി.) ശാകന്തളം.

ഈരൂ ചാസ്ത്രാശ്ചിരമിഹ മയാ മുകുതസംവാഹനതപാൽ

ക്ലാന്താവന്തഃകൃമുകകുഹളീപാണധിമാനം ഭജേതേ ||

രാജേതേ യൌ രജതരചിരൌ രാജധാന്യഃ സ്മരസ്യ

സ്വപ്നാദന്ധാവി ച നഖ പദശ്ചരണിമാലാവിധൗകൌതുകം || ൪൩ ||

ധൈര്യം ഞാൻ പോയ്ത്തലോടാതധികദിവസമായ്
 ക്ലാന്തിയേന്തിക്കഴുങ്ങിൽ-
 മേൽത്തറപ്പുകുലപ്പായയിൽ വിളറിയവര-
 ക്കുള്ള ചാത്രയുഗം
 മാതൃശിരോധാനിക്കഴുമഴകൊഴുകും-
 വെള്ളികൊണ്ടുള്ള തൂണിൽ-
 ചാത്രശീവേണിരിക്കും നഖപദമണിമാ-
 ലാളി കൂടാതെകണ്ടും || ര്ന ||

ശ്ലോ. ര്ന. അതും സ്തംഭം. തലോടുക. സുഖമായി മർദ്ദിക്കുക.

ഉദാത്തനം കർമ്മരത്നമേദസഃ പ്രവിലായനം
 സ്ഥിരീകരണമംഗാനാം തപക് പ്രസാദകരം പരം.

എന്നു അഷ്ടാംഗഹൃദയം. “അംഭോജാരുണമാം ഭവൽപദയുഗം ബാലേ
 തലോടട്ടയോ” എന്നു (മണി.) ശാകുന്തളം. കവുങ്ങിന്റെ കലപോലെ
 വെളുത്ത നിറത്തോടുകൂടിയ ഉരുക്കളെ വെള്ളിത്തൂണുകളായി കല്പിച്ചി-
 രിക്കുന്നു. വൈവർണ്ണ്യം എന്ന സാതപികഭേദത്തെ ഇവിടെ കാണി-
 ച്ചിരിക്കുന്നു.

സിന്ധവസ്തസ്മിന്നിനസലിലൈഃപാണിഭിസ്തീവ്രതാപാൽ
 സംവാഹ്യതേ ചരണനളിനേ സാസ്രമാളീജനേന ||
 യൽക്കാന്യോഘ്വൈർഹൃദിതസ്തവ മേ കാമിരാജ്യാഭിഷേകം
 കർത്തും മുർദ്ധന്യനനയനതേ പാദലഃ പട്ടബന്ധഃ || ര്ര ||

സ്തംഭം ഞാൻ കോപശാന്തിക്കടിപണിയവെയാ-
 കാമിരാജ്യത്തിലെന്നെ-
 പ്പട്ടം കെട്ടും വിധം മെഴലിയിലരുണിമ ചേ-
 പ്പോരു തൽപ്പാദപദം

ഇഷ്ടംകൊണ്ടിട്ട കണ്ണീരൊടു കളർപനിനീർ
വാത്തുവാത്താളിവറ്റും

തിട്ടം കുത്യാൽത്തലോടും ചെറുതവളുടെസ-

ന്താപശാന്തിക്കുവേണ്ടി

|| ര ര ||

ശ്ലോ. ര ര. സ്വപ്നം.....പദ്മം. ഞാൻ അവളുടെ പ്രണയ കലഹം ശമിപ്പിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി കാലിൽ വീണു നമസ്കരിക്കുമ്പോൾ കാമിനിയുടെ ലോകത്തിൽ എന്നെ രാജാവായി പട്ടം കെട്ടിക്കുന്നത് പോലെ തലയിൽ ചുവപ്പു ഉണ്ടാക്കുന്ന അവളുടെ പാദമാഗ്ന താമര പൂവ്.

പട്ടം പേക്കുണവാഴ്ചയ്ക്കു പ്രണാദീനാം ച ബന്ധന
ചതുഷ്പദ ച രാജാദിശാസ്താൻതരപീഠയോഃ

എന്ന് വിശ്വം. കോപശാന്തിക്ക് കാല്പ്രകാശം നമസ്കരിക്കുന്ന എന്റെ ശിരസ്സിൽ താഡനം ചെയ്യുന്ന സമയത്ത് അവളുടെ കാൽത്താമരയുടെ ചുവന്ന ശോഭ എന്റെ ശിരസ്സിൽ വ്യാപിക്കും. അപ്പോൾ കലഹത്തിന്റെ രാജാവായി പട്ടം കെട്ടിയാലുണ്ടാകുന്ന ഭാഗ്യം എനിക്ക് സിദ്ധിക്കും. പാദകാന്തി ഏറ്റവും ചുവന്നതെന്ന് ധ്വനി. കാമുകന്മാർ പ്രണയകോപ ശമനത്തിനു പ്രണയിനിയുടെ കാലിൽ വീണു നമസ്കരിക്കുന്നു എന്ന് കവി സങ്കേതം. പാദങ്ങളുടെ അരുണവർണ്ണം ഉത്തമസ്രീലക്ഷണം എന്നും ഗ്രാഹ്യം.

പ്രണമീഭൂതസ്യ പ്രണയകലഹരൂപമനസഃ
സുരാരാതേയ്യുഡാവിയതി ഗൃഹമേധീ ഹിമകരഃ
യയോഃ സാന്ധ്യാം കാന്തിം വഹതി സുഷമാഭിശ്ചരണയോ-
സ്തയോർമേ കാമാക്ഷ്യാ ഹൃദയമപതന്ദ്രം വിഹരതാം.

എന്ന് മുകുന്ദ. (പാദാ. ശത.)

ശാലകുന്തകേന നവപല്ലവകോമഭേന
പാദേന നൂപുരവതാ മദനാലസേന
യസ്താഡ്വതേ ദഹിതയാ പ്രണയാപരാധാൽ
സോംഗീകൃതോ ഭഗവതാ മകരധാമജന.

എന്ന് അമരകം. ഇഷ്ടാകൊണ്ടിട്ട് സ്നേഹം നിമിത്തം കണ്ണി
 രൊട്ട വൃസനാധികൃത്താൽ കണ്ണനിർ തുകിയുകൊണ്ട് കുളിർ
 പനി.....വസ്ത്രം ആളിവർഗ്ഗം കുളിർപനിനിർ വാത്തു വാത്തു എ
 ന്ന് അനപയം. സഖികൾ തന്നെ പനിനീരു കൂടക്കൂടെ ധാരാളമാ
 യി ഒഴുക്കി, വെറുതവളുടെ.....വേണ്ടി അവളുടെ ഭുഖം
 അല്പം ശമിക്കുവാൻ തിട്ടം കയ്യാൽ തലോടും നിശ്ചയമായും
 കയ്യുകൊണ്ട് തലോടിക്കൊണ്ടിരിക്കും. വാത്തു വാത്തു സന്താപം
 ധികൃം ധപനി. തലോടും പൂർവ്വശ്ലോകത്തിന്റെ വ്യാഖ്യാനം നോക്ക
 ക. അലങ്കാരം ഉത്പ്രേക്ഷ.

ഇത്ഥം തസ്യോശ്ചകിതഹരിണീശാഖഭഷ്ടരദൂരേ
 കഷ്ടം തൈസ്തേഃ കിമിഹ കഥിതൈഃ ക്ലിഷ്ടസവാംഗയഷ്ടേഃ ||
 സഞ്ജ്ഞ തസ്തിൻ നിഭൂതമവതീർ്യാത്ഥവാക്യാവകാശം
 വാഞ്ചനാലാപരൂപമപി നദന്നാസ്തപ തസ്തിം മുഹൂർത്തം. || ൪൫ ||

കഷ്ടം ! ഞാനെന്തിനായിട്ടു മിതുമധികം

മേനിയെല്ലാം തളന്ന്-

സ്വപ്നം പേടിച്ച പൊയ്ക്കാൻമിഴിയുടെ കഥ വാ-

ഴ്ന്നതങ്ങനികത്തിൽ

പുഷ്പശ്രീ പുണ്ടാരാനിർ മരുതിലുടനിറ-

ങ്ങിട്ടു വാക്കിന്നു ലാക്ക-

ക്ലിഷ്ടം പാത്തും ശ്രമം പോക്കിയുമഴകിലിരു-

ന്നാലുമൊന്നല്ലനേരം

|| ൪൫ ||

ശ്ലോ. ൪൫. ഭൂതനോട് സാവധാനത്തിൽ നായികയുടെ സമീ
 പത്തു ചെന്നിരിക്കുവാൻ പറയുന്നു. കഷ്ടം! വിഷാദത്തെ ഭ്രാന്തിപ്പി
 കുന്നു. ഞാനെ.....വാഴ്ന്നത് ഞാൻ എന്തിനായിട്ടു മേനി
 യെല്ലാം തളന്ന് പേടിച്ച ആ പൊന്നാൻമിഴിയുടെ കഥ അതും ഇതും

അധികം വാഴ്ത്തുന്നത്. എന്ന് അനന്തരം, ഞാൻ എന്തിനായിട്ടാണ് ശരീരം ചെട്ടിരിക്കുന്നവളായ ആ സുന്ദരിയുടെ കഥ പരസ്പരബന്ധമില്ലാതെ കാരോന്ന് അധികം വാഴ്ത്തുന്നത്. അങ്ങനെ ചെയ്തതുകൊണ്ട് പ്രയോജനമില്ല എന്ന് ഭാവി. അങ്ങനെയുള്ളതിൽ നീ അവിടെ അടുത്തു നിൽക്കുന്നതായ പൂജാരി...പിറങ്ങിട്ട് അധികം ശോഭയോടുകൂടിയ ആ നിർമ്മലതയുള്ളതിൽ ഉടനെ ഇറങ്ങി.

മൂലത്തിലെ 'നിത്യം' സാദിപ്രായമായ ഒരു പദമാകുന്നു. നിശ്ചലനായിട്ട്, അനങ്ങാതെ, എന്നർത്ഥം. നീ ചെയ്യുന്ന സമയം അവിടെ ഉറങ്ങുകയോ സ്വപ്നത്തിൽ എന്റെ സമാഗമസുഖം അനുഭവിക്കുകയോ ആയിരിക്കും. (മേലിൽ അതിനെപ്പറ്റി പ്രതിപാദിക്കും) നീ നിശ്ചലനായി ചെയ്യുന്നില്ലെങ്കിൽ ഉറക്കത്തിനും സ്വപ്നസിദ്ധമായ മൽസമാഗമത്തിനും ഭംഗം ഉണ്ടാകും. അതിനിടയാകരുത്; എന്നഭിപ്രായം. ഭാഷയിൽ 'നിത്യം' വിട്ടുപോയിരിക്കുന്നു.

വാഴ്ത്തി...പാർത്തു സംഭാഷണം ചെയ്യുന്നതിന് നല്ല സമയം എപ്പോൾ കിട്ടുമെന്ന് നോക്കിക്കൊണ്ടും ശ്രമം പോക്കിയും യാത്ര നിമിത്തമുണ്ടായ ക്ഷീണം തീർത്തും അഴകി...നല്ലനേരം ഒരു അപ്പനേരം അഴകിൽ ഇരുന്നാലും എന്ന് അനന്തരം. അല്പസമയം ഇരുന്നാലും, ഒന്ന് വളരെ കറച്ചുനേരമേ അങ്ങനെ നിനക്ക് ഇരിക്കേണ്ടിവരികയുള്ളൂ. മയക്കുമല്ലാതെ ഗാന്ധനില്ല അവിടെ കിഴപ്പാളില്ല. അല്പസമയമിരുന്നാൽ പിന്നീട് അവളോടു സംഭാഷണം ചെയ്യാൻ സമയം കിട്ടും; എന്ന് ഭാവി.

ആസീനേന കപചന വിടപേ സാ തപയാലോകനീയാ
നീലാംഭോദൈരിവ ശശികലാ നിഹ്നതാംഗീ രജോഭിഃ ||
ചഞ്ചൽപക്ഷു വൃജനപവനൈശ്ചാമരഗ്രാഹിണീനാം
ചക്ഷുർമദപീക്ഷണസമുചിതേ വർത്തനി പ്രേരയന്തീ || രത ||

കൊമ്പിന്മേലുണ്ടിരുന്നിട്ടുൽപൊടിപെടുമെൻ-

കാന്തയെക്കണ്ടുകൊള്ളും

വൻപിക്കും നീലമേഘപ്പതുമറയിലെഴും-

തിങ്കൾതൻകീറുപോലെ

അൻപിൽദാസീജനം വീശിടുമന്നിമുറ്റവെണ്

ചാമരക്കാറിനാലേ

കൺചീലിക്കുവമേലുമിഴിടെ വഴിയിലെൻ

കാഴ്ച കാണാനയച്ചോ

॥ രനു ॥

‘ദൃഢം. രനു. നായിരയുടെ മനസ്സംഗം എന്ന അവസ്ഥയെ വർണ്ണിക്കുന്നു. കൊമ്പിൻമേ.....പോലെ അങ്ങു കൊമ്പിനേൽ ജന്മിട്ട് ഉടൽ പൊടിപെടുമെൻ കാന്തയ വൻപിക്കും നീലമേഘപ്പതുമറയിലെഴും തിങ്കൾതൻ കീറുപോലെ കണ്ടുകൊള്ളും എന്ന് അനവധി. നീ ആ നീർമതത്തിന്റെ കൊമ്പിൽ ജന്മിട്ടു, ശരീരത്തിൽ പൊടിപെടൻപിടിച്ചിരിക്കുന്നവളായ എന്റെ ഭാര്യയെ, കടുത്ത കുരിശാർ മറച്ചതായ ചന്ദ്രന്റെ കലയെപ്പോലെ കാണും. നായികയ്ക്കു ചന്ദ്രക്കലയുടെയും ശരീരത്തിൽ പൊടിയിരിക്കുന്ന പൊടിക്ക് മേഘത്തിന്റെയും സാദൃശ്യം ഗ്രാഹ്യം. കാന്ത പൊടി പെടുന്നിരിക്കുന്ന അവസ്ഥയിലും അവൾ സന്ദരി എന്ന് ധ്വനി, “പ്രമദാ മാനിനീ കാന്താ” എന്ന് അമരം. ഉടൽപൊടി സ്തംഭാദിസംസ്കാരത്തോടു കൂടാതെയിരിക്കുന്നവൾ എന്ന് ഭാവം. കീറ് കല, തുണ്ടു, ശരീരകാർശ്യം ധ്വനി.

ഉപവാസകൃശം ഭീനാം നിശ്വസന്തീം പുനഃ പുനഃ

ദദർ ശുക്ലപക്ഷാഭൗ ചന്ദ്രരേഖാമിവാമലാം

മന്ദപ്രഖ്യായമാനേന രൂപേണ രുചിരപ്രഭാം

പിനലാം ധൃമജാലേന ശിഖാമിവ വിഭാവസോഃ

* * * * *

ദുഃഖേന ബുബുധേ സീതാം ഹന്തമാനലങ്കൃതാം

സംസ്കാരേണ യഥാ ഹീനാം വാചമത്മാന്തരം ഗതാം.

എന്ന് വാല്മീകിരാമായണം. (സു. കാ.) ഭൂതൻ കാണുന്ന സമയത്തു് അവൾ ഏതുവിധം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നുവളായിരിക്കും എന്ന് ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ പറയുന്നു. അൻപിൽ.....നാലേ പരിചരിക്കുകൾ യഥാ

സുഖം വീണ്ടു വെൺചാമരത്തിന്റെ മറ്റുവായ കാര്യം തട്ടിയിട്ട്. കൺപീലി.....മിഴിയെ പീലികൾ ഇളകുന്നതായ കണ്ണിനെ. വഴിയി.....യെച്ചോ എൻകാഴ്ച കാണാൻ വഴിയിൽ അയച്ചോ എന്ന് അനവധം. ഞാൻ വരുന്നതു കാണാൻ വഴിയിലേക്കു നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നവളായിട്ടോ എന്ന് അത്ഥം. ഞാൻ പതിവായി വരുന്ന വഴിയെ അവൾ നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കും.

ഇവിടെ “ചക്ഷുഃ പ്രേരണരൂപകാഭ്യേണ തൽകാരണരൂപമനസ്സംഗോ ധപന്യതേ” എന്ന് മാനവേദൻ. ചക്ഷുഃ പ്രേരണയുടെ കാരണം നായകഗതമായ മനസ്സംഗം എന്ന് അത്ഥം.

മനസ്സംഗസ്തു മനസ-
സ്തദേകായത്തതാ സദാ

എന്ന് മനസ്സംഗത്തിനു ലക്ഷണം. അലങ്കാരം ഉപമ.

സ്വപ്നേ ഭൂതഃ പ്രസഭമനയം സ്വപരമാശ്ലേഷസൗഖ്യം
ലബ്ധം പീനസ്തനകലശയോർലക്ഷ്യതേ രോമഭേദഃ ||
ആളീനാമിത്യഭിനയകൃതാമഗ്രതഃ സ്വാഗ്രഹസ്തേഃ
ക്ലാന്താ കാന്താ കഥമപി ദശോർനിദ്രയാ മുദ്രിതാ വാ || ൪൭ ||

‘ഇപ്പോൾ സ്വപ്നത്തിലിപ്പെൺകൊടി ഭയിതസമാ-
ശ്ലേഷസൗഖ്യം പെടുന്നു-

ണ്ടിപ്പോൾ കൊങ്കക്കടത്തിൽക്കുളർമയിർ വിതറി-
ക്കൊണ്ടിതാ കണ്ടിടുന്നു’

കെല്ലോടാംഗ്യത്തിലീമാതിരി സഖിയുടെ നിഗ്ര-
ഹം നടിക്കും നടുക്കാ-

യപ്പോൾ കണ്ണിൽപ്പെടും നിദ്രയിലലസമന-
ങ്ങാതടങ്ങുന്നിലയ്ക്കോ

|| ൪൭ ||

ശ്ലോ. ൪൭. നിദ്രയെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. പൂർവ്വാലം സഖികളുടെ വാക്ക്. ഇപ്പോൾ.....പെടുന്നുണ്ട് ഇപ്പെൺകൊടി ഇപ്പോൾ

സ്വപ്നത്തിൽ ഭയിതസമാശ്ലേഷസൗഖ്യം പെടുന്നുണ്ട് എന്ന് അനപ-
 യം. ഈ സുന്ദരിയായ സ്ത്രീ ഇപ്പോൾ സ്വപ്നത്തിൽ ഭർത്താവ് ആലിം-
 ഗനം ചെയ്യുന്നതായിക്കൂടെ സുഖിക്കുന്നു. ഭർത്താവ് ആശ്ലേഷിക്കുന്നതാ-
 യിട്ട് ഇവൾ സ്വപ്നം കാണുന്നു എന്ന് ഭാവാ. കൊടി ശൈത്യഭ്യോ-
 തകം. നായിക പ്രിയതമാലിംഗനം സ്വപ്നം കാണുന്നുണ്ടെന്ന് അടുത്തു-
 നിൽക്കുന്ന സഖികൾ എങ്ങനെ അറിയുന്നു എന്ന് രണ്ടാംപാദത്തിൽ
 പ്രതിപാദിക്കുന്നു. ഇപ്പോൾ.....കണ്ടിട്ടുണ്ടു ഇപ്പോൾ സ്തനങ്ങ-
 ലിൽ രോമാഞ്ചം വ്യാപിച്ചുകാണുന്നു. ഇതാ മുണ്ടിക്കൊണ്ടിപ്പറയുന്ന
 ത്ത്. വൃക്കതാഭ്യോതകം. കെല്പോ.....നടുക്കായ് സഖികൾ
 ഈ മാതിരി ആംഗ്യത്തിൽ കെല്പാട് നിത്യധം നട്ടിക്കും നടുക്കു-
 എന്ന് അനപയം. സഖികൾ ഇപ്രകാരം ആംഗ്യംകൊണ്ട് സാമർത്ഥ്യ-
 ത്തോടുകൂടി ശബ്ദിക്കാതെ പറയുന്നതിനടുത്തു. ആംഗ്യത്തിൽ
 സഖികൾ മുൻപു പറഞ്ഞവിധം അഭിനയംകൊണ്ട് അന്യോന്യം
 ആശയം മനസ്സിലാക്കുന്നു എന്ന് വാക്. ആംഗ്യം നേത്രാഭ്യംഗങ്ങൾ
 കൊണ്ട്, സാഭിപ്രായമായാ കാണിക്കുന്ന ചോദ്യം. സംഭാഷണംചെയ്താൽ
 നായിക ഉണരും. അതിന് ഇടയാക്കരുത്; എന്ന് ഭാവാ. കെല്പോടു
 അഭിനയംകൊണ്ട് ആശയം അറിയിക്കുവാൻ സാമർത്ഥ്യം വേണം എന്ന്
 ഭാവാ. നടുക്കു ഇപ്രകാരം പറയുന്ന സഖികളുടെ നടുവിൽ. സഖി-
 കൾ നായികയുടെ മുറും നിൽക്കുന്നു എന്ന് അഭിപ്രായം.
 അപ്പോൾ.....നിലയ്ക്കും ആ സമയത്തു് ഉറങ്ങിത്തുറന്ന് അന-
 ങ്ങാതെ അടങ്ങിക്കിടക്കുന്ന മട്ടാലോ. പൂച്ചശ്ലോകം പ്രഥമപാദാവസാ-
 നത്തിലെ 'കണ്ടുകൊള്ളും' എന്ന പദത്തെ ഈ ശ്ലോകത്തിലും ക്രിയ.
 നീ കാണുന്ന സമയത്തു് അവൾ ഇവിടം കിടക്കുകയോ ആയിരിക്കാം;
 എന്ന് ഭാവാ. നിദ്ര ഉറക്കം. ഹൃദയനിമിളനം.

വിഹായ ഭേദഭാരം ച കരണാനി വിസൃജ്യ ച

ഹൃദയം ച പരിത്യജ്യ യദാ വാ മണിപൂരകം

ശരണഃ പ്രയാതി ജീവോസൗ സ്വപ്നാവസ്ഥാ തു സാ സ്തൂതാ

എന്ന് ഭാവാ. ഭേദം ഇത്രയും മനസ്സ് എ നീവയുടെ ബന്ധം ഉപേ-
 ഷ്ഛിച്ചു് ജീവൻ മണിപൂരകത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു അവസ്ഥ നിദ്ര.

മദസ്വഭാവവ്യായാമ നിശ്ചിന്താപത്രമാഭിഭിഃ
 മനോനിമീലനം നിദ്രാ ചേഷ്ടാസ്തത്രാസ്പൃഗൗരവം
 ആപ്തം മാനനേത്രാപമംഗാനാം പരിവർത്തനം
 നിശ്വാസോപസന്ത സന്നഗാത്രാപം നേത്രമീലനം
 ശരീരസ്യ ച സങ്കോചോ ജാഡ്യം ചേത്യേവമാദയഃ
 എന്ന് സുധാകരം. സ്വപ്നം ഉറക്കത്തിൽ കാണുന്ന സംഭവം.

ദൃഷ്ട്വേതദനോഭൂതശ്ച പ്രാർത്ഥിതഃ കല്പിതസ്തഥാ
 ഭാവികോ ഭോഷജയേതി സ്വപ്നഃ സപ്തവിധഃ സ്തൂതഃ
 എന്നു അഷ്ടാംഗഹൃദയം. ഇവിടെ സൂചിപ്പിച്ച ഭർശനാഭിഹേതുകൾ
 കല്പന (സങ്കല്പം) പ്രകൃതത്തിൽ നായികയുടെ സ്വപ്നത്തിനു
 കാരണം. നായിക ഏപ്പാഴും നായകസമാഗമത്തെ സങ്കല്പിച്ചുകൊ
 ണ്ടിരിക്കുന്നവളെന്ന് ധ്വനി.

സതതം തദഗതാം ചിന്താം
 സങ്കല്പം സമ്പ്രചക്ഷതേ

എന്ന് ലക്ഷണം.

ദൂരാദൂരം ഗതമപി ജനം യാ നിമേഷേണ ലോകേ
 ലോകാദസ്താൽ ചടയസ്യ മിഥോ ഹന്ത ലോകാന്തരാദപാ ||
 സാസ്താൻ ദേവി! ക്ഷണമനുഗ്രഹാണേതി സമ്മീലിതാക്ഷീ
 നിദ്രാം തല്പേ നിദ്രാപഥവാ ഭാവയന്തീ ശയാനം || രവ ||

‘ഏതദൂരേപ്പിരിഞ്ഞുള്ളവകളെയിഹലോ-
 കത്തിൽനിന്നെന്നുവേണ്ടാ

നേരേ ഞാൻ കണ്ണടയ്ക്കുന്നിടയൊടു പരലോ-
 കത്തിൽനിന്നും വരുത്തി

സൈപരം ചേർക്കുന്ന നിദ്രാ! ഭഗവതി! കൃപചെ-
 യ്തിജനത്തിങ്കലെന്ന-

നേരം ധ്വനിപ്പിച്ച മെത്തപ്പാദത്തിൽ മിഴിചിമ്മി-
 ലിടക്കുപടിക്കോ

|| രവ ||

ശ്ലോ. രവ. പ്രജാഗരത്തെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. ഏറെറ്റുരെ... കളെ ഏറവും അകലെ ഇരിക്കുന്ന വസ്തുക്കളേയും ഇഹലോകം..... വരുത്തി നേരേ ഞാൻ കണ്ണടയ്ക്കുന്നിടയൊട്ട് ഇഹലോകത്തിൽ നിന്നെന്നു വേണ്ടാ പരലോകത്തിൽ നിന്നും വരുത്തി എന്ന് അനപയം. നേരായിട്ടു ഞാൻ കണ്ണടയ്ക്കുന്നതിനിടയിൽ ഇഹലോകത്തിലെ കാര്യം ഇരിക്കട്ടെ, പരലോകത്തിൽനിന്നുകൂടിയും വരുത്തി. കണ്ണടയ്ക്കുന്നിടയിൽ നിമിഷനേരം, അത്യല്പസമയംകൊണ്ട്. പരലോകത്തിൽ മറ്റൊരുകാരെ പ്രവേശിക്കുവാൻ സാധിക്കാത്ത പരലോകത്തിൽ നിന്നു കൂടിയും. ലോകത്തിൽനിന്ന് നിശ്ശേഷം നശിച്ച വസ്തുക്കളേയും മരിച്ച ആളുകളേയും കൂടി മുൻപിൽ കൊണ്ടു കാണിക്കുന്നു എന്ന് അഭിപ്രായം. സ്വൈരം.....നിദ്ര നിർബാധമായി അടുത്തു കൊണ്ടുവന്ന് ഇണക്കുന്ന നിദ്ര! ഉറക്കമേ! ഭഗവതി സംബുദ്ധി. ദേവി. ദേവന്മാർക്കു മാത്രം സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്ന ഈ അത്ഭുതശക്തി കൈവന്നിരിക്കുന്നവർ എന്ന് അഭിപ്രായം. കൃപ.....ത്തിങ്കൽ ഇജ്ജനത്തിങ്കൽ കൃപ ചെയ്തു എന്ന് അനപയം. എന്നിൽ ദയ കാണിക്കണമേ. എന്നു എന്നിപ്രകാരം. അന്നേരം.....പട്ടികക്കൊ അന്നേരം വിചാരിച്ച് മെത്തയിൽ കണ്ണടച്ചുകിടക്കുന്ന മട്ടിലോ 'കണ്ടു കൊള്ളൂ' എന്ന പൂർവ്വോക്താക്കളിലെ പദത്തെ ക്രിയ. നീ കാണുന്ന സമയം അവർ ഇപ്രകാരം കിടക്കുകയുമായിരിക്കാം. കൃപചെയ്തു അകലെ പിരിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഭർത്താവിനെ വേഗം എന്റെ അടുത്തു കൊണ്ടുവന്നു തരുവാൻ, ഭർത്തൃസമാഗമം സ്വപ്നത്തിലെങ്കിലും അനുഭവിച്ച് ആനന്ദിക്കുവാൻ, ദയ ചെയ്യണം എന്ന് സാഭിപ്രായം. ധ്യാനിച്ചു ഭർത്താവിനെ സ്വപ്നത്തിൽ കാണുവാൻ ആഗ്രഹിച്ച് ഉറങ്ങുന്നതിനായും എന്നാൽ ഉറങ്ങാതെയും കിടക്കുന്നവർ എന്ന് ഭാവം.

ഇവിടെ പ്രജാഗരം എന്ന അവസ്ഥ ധ്വനി.

പ്രജാഗരസ്തച്ചിന്താഭിർ-
നിദ്രാക്ഷതിരഹിണീശം

എന്ന് ലക്ഷണം.

ക്ഷിപ്താ ബ്രീഹം ക്ഷണമപി വിനാ തപനുവാലോകസൗഖ്യം
ജീവാമ്യേഷാ ഭയിത പുനരപ്യേ തദാശംസമാനാ ||
കൃതപാ ധൈര്യം ഹൃദി സുവിപുലം മന്യമാ മന്യമാസ്തപം
മാ സ്തേത്യസ്താസ്തപനനയപരാ സാ കിമാകാശഃശ്വ || രൻ ||

‘സൈപരം നിന്നാനനംകണ്ടൊരുസുഖമണയാ-

തിത്രധൈര്യത്തോടല്ലം

നേരം ജീവിപ്പതും ഞാനനിശ്ചയമതിനുള്ളാ-

ഗ്രഹംമൂലമാണേ;

വേറിട്ടൊന്നും വിചാരിക്കരുതു ഭയിത! നീ-

യ്യെന്നിർല്ലജ്ജമായ്ത്താൻ

നേരിട്ടെന്നോണമിയുള്ളവനൊടു ഗഗനം

നേർക്കിയോതുംനിലയ്ക്കോ || രൻ ||

ശ്ലോ. രൻ. ലജ്ജാത്യാഗത്തെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. സൈപരം
.....യാതെ. യഥേഷ്ടം നിന്റെ മുഖം കണ്ടിട്ടു ഉണ്ടാകുന്ന സുഖം
കൂടാതെ. നിന്നെ കാണുന്നതുകൊണ്ടു സിദ്ധമാകുന്ന സന്തോഷം അന്നു
ഭവിക്കാതെ എന്ന് ഭാവം.

ഇത്ര.....ജീവിപ്പതും ഇത്ര ധൈര്യത്തോടുകൂടി അല്പ
സമയം ജീവിച്ചിരിക്കുന്നത് അതനിശ.....മാണേ എപ്പോഴും
അതിനു ആഗ്രഹിക്കുന്നതുമൂലമാകുന്നു. വേറി.....നീയ്യ് ഭയിത!
നീയ്യ വേറിട്ടൊന്നും വിചാരിക്കരുത്. അല്പയോ പ്രാണനാഥ! നീ
വേറെ ഒന്നും വിചാരിക്കരുത്. നിന്നെ കാണാതിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിക്കു
മരണം ഭവിക്കേണ്ടതാണ്. എന്നാൽ അതുകൂടാതെ ഇത്രയുംസമയം
ധൈര്യത്തോടുകൂടി ജീവിച്ചിരുന്നതെന്തെന്നു ചോദിച്ചാൽ, നിന്നെ
കാണുവാൻ സാധിക്കും എന്ന വിചാരം, അതായതു കാണണം എന്ന
ആശ ഒന്നുകൊണ്ടുമാത്രം ആകുന്നു. എന്ന് സമാധാനം. മരിച്ചാൽ
തപനുവാലോകനസുഖം നഷ്ടമാകും. അതുകൊണ്ടു മരിക്കാതെയിരി
ക്കുന്നു. അന്നുരാശിരവുകൊണ്ടോ മറ്റോ ആയിരിക്കാം മരിക്കാതെ

യിരിക്കുന്നതെന്ന് വിചാരിക്കരുത്. എന്ന് ഭാവം. ദയിത. സം
ബുദ്ധി. സാഭിപ്രായം. അന്തരാഗത്തിന്റേയും ദർശനശയ്യയേയും
ശക്തി ധ്വനി. എന്നു..... നാൻ എന്നിപ്രകാരം നിർദ്വജയം
യിട്ടു. നേരിട്ടെ.....നിലയ്ക്കോ ഇയ്യളവനോടു നേരിട്ടെ
നോണം ഗഗനം നോക്കിയോതും നിലയ്ക്കോ എന്ന് അനന്തം.
എന്നോടു നേരേ എന്നപോലെ മുക്തിലേക്കുനോക്കി പറയുന്ന മട്ടിലോ
ഗഗനം നോക്കുക. ശൈലി ആകാശത്തേക്കു നോക്കുക.

കാൽപ്പമായി എന്തെങ്കിലും പറയേണ്ടിവരിക, അതിനേപ്പറ്റി
യാതൊന്നും അറിവില്ലാതെയിരിക്കുക, എന്നിപ്രകാരം ഒരു സ്ഥിതി വരു
മ്പോൾ, മുക്തിലേയ്ക്കു നോക്കുക എന്നതു ഒരു പാഥരസപഭാവമാകുന്നു.
അതിന്റേന്നു ഈ ശൈലി ഉണ്ടായി. “മാനംനോക്കി മിഴിച്ചാൽ
മതിയോ” ഇത്യാദിപ്രയോഗങ്ങൾ സുലഭം.

“കണ്ടുകൊള്ളും” കാണം. നീ കാണുമ്പോൾ അവർ ഇപ്രകാരം
സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നവളായേക്കാം. നിർദ്വജം. മറന്നുകൊണ്ടിരിക്കുക
കേൾക്കുക എന്ന വിചാരം ലജ്ജയുൾക്കൊള്ളുക. അതു കൂടാതെ. “ഗുണംധികപ്രി
യതമ ലാഭനേസഖീഭ്യ ഉല്ക്കണ്ഠ മന്യമാനായാ മമേദാനിം നൃപതയാവ
സ്ഥാനം ലജ്ജാസ്തദമേവതി ജീവത്യാഗ ഏവേത്രയാനപി പുനഃ പൂർവ്വ
വദവസ്ഥാനവാഞ്ഛയാ ജീവാമിതി ഭാവഃ” എന്ന് മാനവേദവ്യാഖ്യ.

ഇവിടെ ലജ്ജാത്യാഗം ധ്വനി.

ലജ്ജാത്യാഗസ്തു കന്ദർപ്പ-

സന്താപേനത്ര പാക്ഷതഃ

എന്ന് ലക്ഷണം.

മൂലത്തിലെ ‘ക്ഷിപ്താ’ എന്ന പദത്തിനു ‘ഹിതാ’ എന്ന് ഒരു
പാഠാന്തരം കാണുന്നു.

ഏതാവന്തം സമയമിഹ മാമേവമിത്യർദ്ധവാക്യേ
രോഷാതകവൃതികരവതീ രോഭിതം വാ പ്രവൃത്തം ||
ഉദ്യമ്ബാഷ്ടാ പ്രചലദധരാ സ്തോകനമ്രാത്തരോഷി
പശ്ചന്തീ മാം ചരണപതിതം ഭാവനാചക്ഷുഷാശ്രേ

|| ൫൦ ||

‘ഇങ്ങനെയെന്നെന്തെന്നിമ്മാതിരിയിതുവരെ’യെ-

ന്നിത്രയും പാതിയോതി-

ത്തിങ്ങും കോപവ്യഥാസങ്കരമൊഴുകയാ-

നമുളഭാവത്തിലായി

കുൺകോലുംകണ്ണനീരാൻധരവിറയുമായ്-

ഞ്ഞല്ലമേൽച്ചുണ്ടതാഴ്ത്തി-

സ്തംഭപ്രകണ്ഠിനാൽക്കാലചിരിലടിയുമ്പ്-

യെന്നെന്നോക്കുനിലയൊ

|| ൫൦ ||

ശ്ലോ. ൫൦. ഉന്മാദത്തെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. ഇങ്ങനെയെന്ന..... യോതി. ഇതുവരെ ഇങ്ങു എന്നെന്തെന്ന ഇമ്മാതിരി എന്നിത്രയും പാതിയോതി എന്ന് അർത്ഥം. ‘ഇതുവരയും ഇവിടെ എന്നെന്തെന്ന ഈ വിധം’ എന്നിങ്ങനെ പകുതി പറഞ്ഞിട്ട്, എന്നെ തനിച്ചിപ്രകാരം എന്നു ഭാവം. ഇതു ശർലോകത്തിയാകുന്നു. അന്യോസക്തിനിമിത്തമോ അനുരാഗശങ്കവകൊണ്ടോ എന്നു ഉപേക്ഷിച്ചു എവിടെയാണു അങ്ങു പോയത് എന്ന അഭിപ്രായത്തോടുകൂടി, ഇത്രയുംകാലം ഇവിടെ എന്നു ഉപേക്ഷിച്ചു എവിടെ പോയി എന്ന വാക്യം മുഴുവൻ പറയേണ്ടതിനു പകരം, എന്നെ ഇപ്രകാരം ഉപേക്ഷിച്ചു എന്നു അപൂർണ്ണമായി പറഞ്ഞിട്ട്. ഇങ്ങു ശരൽകാലത്തിങ്കൽ; ഉദ്ദീപകമായ കാലത്തു് എന്നു അഭിപ്രായം. ഇമ്മാതിരി എന്നൊടു പറയാതേക്കണ്ടു്. ഇതുവരെ കാലദൈർഘ്യഭ്രാന്തകം. തിങ്ങും.....സങ്കരമൊടു അധികമായ കോപത്തിന്റേയും വിഷാദത്തിന്റേയും സമ്മർദ്ദത്തോടുകൂടി. കോപം നായകൻ പരസ്രീ സംസർഗ്ഗം ചെയ്തിരിക്കും എന്ന ശങ്ക കോപത്തിനു കാരണം. വ്യഥ വിഷാദം. തന്നിൽ അനുരാഗം കുറഞ്ഞിരിക്കും എന്ന ശങ്ക വ്യഥയ്ക്കു മൂലം. കര.....ഭാവത്തിലായി കരയുന്നതിനു കൊണ്ടു കുൺകോലും.....താഴ്ത്തി കണ്ണനീരൊലിപ്പിച്ചും ചുണ്ടു വിറപ്പിച്ചും മേൽച്ചുണ്ടു താഴ്ത്തിയും. കണ്ണനീർ വിഷാദചിഹ്നം, അധരവിറ രോഷചിഹ്നം. മേൽച്ചുണ്ടു താഴ്ത്തി കരയുചിഹ്നം.

സങ്കല്പം.....നിലയ്ക്കോ കാലടിയിൽ അടിയുമീയെന്നെ സങ്കല്പം
 ഞ്ഞീർന്നു നോക്കും നിലയ്ക്കോ എന്ന് അനന്ദം. അപരാധം
 നിമിത്തം കാല്പുൽവീണു കിടക്കുന്ന എന്നെ സങ്കല്പിക്കുകൊണ്ടു
 നോക്കുന്ന മട്ടിലോ “കണ്ടുകൊള്ളും” കാണും, നീ കാണുന്ന സമയത്തു
 അവൾ ഇപ്രകാരവും ഇരിക്കാം എന്ന് ഭാവം. സങ്കല്പിക്കുന്ന ഇതു
 ശ്ലോകത്തിലെ ജീവനായ പദമാകുന്നു. ഭാവനയാകുന്ന കണ്ണ്. വെറും
 വിചാരം എന്ന് അർത്ഥം. അപരാധിയായ ഞാൻ മുൻപിൽ വീണുകിട
 കുന്നു. എന്നും മറ്റും മനസ്സുകൊണ്ടു അയഥാർത്ഥമായി സങ്കല്പിക്കുന്നു
 എന്ന് ഭാവം.

ഇവിടെ ഭൂമി എന്ന അവസ്ഥ ധ്വനിക്കുന്നു. “ഭൂമസ്ത്വം ദായമാ
 ജ്ഞാനം” എന്ന് ലക്ഷണം. നായകൻ ശൗൻ. “ശരോ ഗുഡാപരാധ
 കൃൽ” എന്ന് ലക്ഷണം. നായിക. ഖണ്ഡിത.

ഉല്പംഘ്യ സമയം യസ്യഃ പ്രയാനന്യോപഭോഗവാൻ
 ഭോഗലക്ഷ്യാകിതഃ പ്രാതരാഗഃപ്തൽ സാ ഹി ഖണ്ഡിതാ
 എന്ന് ലക്ഷണം.

‘കിഞ്ചിൽക്കാലം മനസിജന്മം ധാരയന്തീ ച ഭൂയ-
 സ്തൽഭൈഷജ്യം തവ വപുരനാസാഭയന്ത്യേവമാസീൽ’ ||
 ഇത്യാഖ്യേയം പ്രിയസഖി! മമാത്രാഗതേ പ്രാണനാഥേ
 ശാന്തം ശാന്തം ഭൂരിതമിതി വാ ശാരികാം പ്രാർത്ഥയന്തീ || ൫൧ ||

‘വന്നേറും മാർമാലായവളാ! ഹി സാഹി-
 ചെട്ടാനാൾ വാണതിന്നി-
 ഞ്ഞാനേററം നന്മരുനീത്തവതൻ കിടയാ-
 ണ്തിപ്രകാരത്തിലായി
 എന്നേവം പ്രാണനാഥൻ വരുമളവറിയി-
 ചേയ്ക്കുകെന്തോഴി നിന്യെ-
 നെന്നേതീരട്ടെ പാപം’ കിളിമകളൊടപേ-
 ക്ഷിച്ചുകൊള്ളുംനിലയ്ക്കോ || ൫൧ ||

ശ്ലോ. ൫൧. ളതിയെ (മുർച്ഛയെ) പ്രതിപാദിക്കുന്നു. വന്നേറും
വാണു ഹ ഹ! ആയവൾ വന്നേറും മാരമാൽ സഹിച്ചു ഭട്ട
 നാൾ വാണു എന്ന് അനപയം. നിന്റെ ഭാഗ്യയായിരിക്കുന്ന അവൾ,
 കഷ്ടം കഷ്ടം! അധികമായിത്തീർന്നു കാമതാപം സഹിച്ചുകൊണ്ടു കറെ
 ദിവസം കഴിച്ചുകൂട്ടി. അതി.....തിന്നു അതിന്നു ഇങ്ങു ഈ തവ
 തന്നു ഒന്നു ഏറ്റവും നന്മയുണ്ട്. അതിന്നു ആ കാമതാപത്തിന്നു ഇവിടെ
 ഈ നിന്റെ ശരീരം ഒന്നുമാത്രമേ നല്ല മരുന്നുള്ളൂ.

സുരജപരശ്വതികിന്ത്യോ ഹി
 ഭയിതാപിംഗനാമുതൈഃ

എന്ന് ഭൃഷ്ടവും. അതു കിട.....ലായി അതു കിട്ടായ്ക്കുന്നിമിത്തം
 അവൾ ഈവിധമായി. ഇപ്രകാരത്തിലായി നാമാവശേഷമായി
 എന്ന് ഭാവം. മുഖംകൊണ്ടു അമംഗലഭാഷണം ചെയ്യുക എന്നതു അനു
 ചിതമാകയാൽ ആണ് മരിച്ചു എന്നു പറയാത്തതെന്ന് അഭിപ്രായം.
 എന്തെന്നുവം.....നിയ്യ് എൻ തോഴി നീ പ്രാണനാഥൻ വരുമളവു
 എന്നുവം അറിയിച്ചേയ്ക്കുക എന്ന് അനപയം. എന്റെ സഖി! നീ
 എന്റെ ജീവനായുകനായ ഭർത്താവു വരുമ്പോൾ ഇപ്രകാരം അദ്ദേ
 ഹത്തെ അറിയിച്ചേക്കണം. എന്റെ ചരമവാർത്തയറിയിക്കണം എന്നു
 ഭാവം. എന്തെന്നു തീരട്ടെ പാപം.....നിലയ്ക്കോ ശാന്തം
 പാപം! എന്നു കിളിയോടു അപേക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന മട്ടിലോ
 'കണ്ടുകൊള്ളൂ' കാണം. നീ കാണുമ്പോൾ അവൾ ഇപ്രകാരം കിളി
 യോടു പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുകയായിരിക്കും. വിരഹികൾക്കു വിനോദ
 കരമായ ഒന്നാണു് ശുകം.

സഖാ ധാത്രി ച പിതരൗ മിത്രദൂതശുകാഭയഃ

സുഖയന്തീഷ്ടകഥനസുഖോപായൈർവ്വിയോഗിനിം

എന്ന് (രത്നാകരം) ഭൃഷ്ടവും. തീരട്ടെ പാപം. ശൈലി. ശാന്തം
 പാപം, (ശാന്തം ഭരിതം) എന്ന പ്രസിദ്ധമായ സംസ്കൃതശൈലിയുടെ
 ഭാഷ. അമംഗലമായ ളതിയുടെ സ്മരണകൊണ്ടുണ്ടായ പാപം തീരട്ടെ
 എന്ന് അഭിപ്രായം. അശുഭമായ കാര്യം പറയുമ്പോൾ തല്പാപശമന
 ത്തിനുവേണ്ടി ഈ ശൈലി ഉപയോഗിക്കുന്നു.

“ശാന്തം ശാന്തം ഭൂരിതം” എന്ന മൂലത്തിന് ഭാഷ മതിയായില്ല. വാസ്തവത്തിൽ ഇവിടെ ഒരു പോരാ, രണ്ടു ‘ശാന്തം’ തന്നെ വേണം. ഏകിലേ ഭർമുതിസ്തരണരൂപമായ പാപത്തിന്റെ ശക്തി ഭ്രോതിക്കുകയുണ്ടു്.

ഇവിടെ ദശമാവസ്ഥയായ ഊതി വൃഞ്ജിക്കുന്നു.

തൈസ്തേഃ കൃതൈഃ പ്രതീകാരൈര്യദി ന സ്പാൽ സമാഗമഃ
തതസ്സ പാമ്പരണോഽഭ്യാഗഃ കാമാഗ്നേസ്തത്ര വിക്രിയാഃ
ലീലാ ശുക്ലചക്ഷുരാരാദിന്യാസഃ സ്തിശ്ചസഖീകരേ
കളകണ്ഠകലാലാപശ്രുതിർമന്ദാനിലാദരഃ
ജ്യോത്സ്സാപ്രവേശമാകന്ദമഞ്ജരീവീക്ഷണാദയഃ

എന്നു് ലക്ഷണം. (സുധാകരം.) ഊതി സാക്ഷാന്നരണമല്ലാ. തദത്ഥമുദ്യമിക്കുന്ന അവസ്ഥയത്രേ എന്നു വിശേഷണ സൂക്തവും.

ദമ്പത്യോർന കപലന വിക്ലം മരത്ഥനാ പ്രേമ ലോകേ
യേനാസ്തോന്യ പ്രവസതഇമൈ പ്രാണിതഃ പ്രോക്ഷിതൈ വാ ||
ഇത്യാലംബേ മഹതി വിവിധൈഃ കിം സമാശ്വാസനൈർമേ
സഖ്യസ്തംസാമിതി ബഹുധിയാം ബധ്നതീ വാ വചാംസി || ൫൨ ||

‘ഭായ്യാഭേന്താ കര തമ്മിൽ പ്രണയമൊരിടവും
കള്ളമാകില്ലയെന്നു-

ലിയ്യാര വേർപെട്ടതിന്നും വിരഹദശയിലും
ഹന്ത ജീവിപ്പതിന്നും

പത്യാപ്തം ഘേതുവുണ്ടാമതുമിതുമിനിയെ-
തോതുവാനെ’ന്നനേകം

കത്യാംതോഴീജനാശപാസനമൊഴികൾ നട-
ഞ്ഞിട്ടുരയ്ക്കുപടിയൊ || ൫൨ ||

ശ്ലോ. ൫൨. ജപരത്തെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. ഭായ്യാഭേന്താക്കൾ
.....കള്ളമാകില്ല ഭായ്യാഭേന്താക്കന്മാരുടെ സ്നേഹം ഒരു സ്ഥലത്തും
കളവായിത്തീരുകയില്ല. ‘ഏല്പ’ സ്ഥലത്തും നേരായിരിക്കും എന്നു

ഭാവം. എന്നാൽ.....വൃണ്ടാം എന്നാൽ ഇവർ വേർപാട
 വന്നുചേർന്നതിനും ആ അവസ്ഥയിലും കഷ്ടം! ഇവർ ജീവിക്കുന്നതിനും
 യുക്തമായ കാരണം വല്ലതും ഉണ്ടായിരിക്കാം. ഉണ്ടായിരിക്കും നിശ്ച
 യം. ഈ നായകനും നായികയ്ക്കും തമ്മിൽ സിദ്ധമായിരിക്കുന്ന
 പ്രേമം കൃത്രിമമാണെന്നു വന്നാൽ മാത്രമേ ഇവർ ജീവിച്ചിരിക്കുവാൻ
 സാധിക്കുകയുള്ളൂ. യഥാർത്ഥമാണ് അനുരാഗസ്ഥിതിയെങ്കിൽ ഇവർ
 മുൻപേ വിരഹദുഃഖംകൊണ്ടു മരിക്കേണ്ടതാണ്. എന്നാൽ ഇവർ
 ജീവിച്ചിരിക്കുന്നതിനു വേറെയൊരു തക്കിലും കാരണം ഉണ്ടായിരിക്കും.
 ഫന്തി! കഷ്ടം. ശോച്യതാഭ്യോതകം. വിരഹാവസ്ഥയിൽ ജീവിച്ചി
 രിക്കുക എന്നതു മൃതിയേക്കാൾ കഷ്ടം എന്നു ധ്വനി. അതുചിത്രം.....
 പട്ടികൾ അന്യോന്യം ബന്ധമില്ലാതെ അതും ഇതും ഇനി പറയുന്ന
 തെന്തിനാണ്. പറഞ്ഞിട്ടു ഫലമില്ല. എന്നിങ്ങനെ അനേകം നില
 കളിൽ നില്ക്കുന്നവരായ സഖികളുടെ സമാധാനവാക്കുകൾ തടഞ്ഞിട്ടു
 പറയുന്ന മട്ടിലോ 'കണ്ടുകൊള്ളൂ' കാണും. നീ കാണുമ്പോൾ അവൾ
 സഖികളുടെ വാക്കിനെ തടയുകയായിരിക്കാം. അനേകം കയ്യോം
 പലവിധം പ്രവൃത്തികൾ എടുത്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവർ. ഒരുത്തി വീട്ടും,
 മറ്റൊരുത്തി കാലു തുലാഴും, മറ്റൊരുത്തി പനിനീർ മാറത്തു തളി
 ക്കും, ഇപ്രകാരം പല പ്രവൃത്തികൾ ചെയ്യുന്നവർ, എന്നു ഭാവം. "ബഹു
 ധിയാം" എന്ന മൂലത്തിന്റെ ഭാഷ എന്നു വിചാരിക്കുമ്പോൾ ഈ പദ
 ത്തിനു പലവിധം അഭിപ്രായങ്ങളോടുകൂടിയവർ എന്ന അർത്ഥം ക്ലേശി
 ക്ഷേമകിലും ഗ്രഹിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

അലങ്കാരം അനുമാനം; ജപരാവസ്ഥ ധ്വനി.

സ ജപരഃ സ്മരസന്താപ-

ഭാരഃ സ്മരശരോതഭവഃ

എന്ന് ലക്ഷണം. പരിഭാഷയ്ക്കു ആസ്പദമായ മൂലത്തിനു വേറെ പാ
 ഠം ഉണ്ടെന്ന് വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

ആശാസ്ത്രേ വാ മദഭിഗമനം കിന്ദ തന്ത്രിനുഭാസ്ത്രേ
 ധത്തേ താപപ്രശമനവിധീൻ കിന്ദ താനേവ തന്ത്രി ||
 ഏവം പ്രായഃ പ്രണയിനി ജനേ ഗന്ധമുൽക്കണ്ഠിതാനാം
 കൈർഗണ്യന്തേ ക്ഷണനവനവാഃ കാമിനീനാമവസ്ഥാഃ || ൫൩ ||

ഞാൻ വെല്ലാനാഗ്രഹിച്ചോ പരമതിനമുദാ-
സീനഭാവം നദിച്ചോ

നാൻ ചെയ്യും താപചാരതിക്രിയകളനുവദി-
ച്ചോ വിരോധം പിടിച്ചോ

നെഞ്ചാടിട്ടുത്തരം ചേക്കുകൾ ഭയിതനിലുര-
ക്കണ്ണയുണ്ടാക്കിലുണ്ടാ-

മഞ്ചാതാരെണ്ണവാനുണ്ടുനടി പുതുതാം -
കാമിനീവൃത്തമെല്ലാം

|| ൩ ||

ശ്ലോ. ൩. വിരഹിണികളുടെ അന്യോന്യവിരുദ്ധങ്ങളായ വ്യാപാരങ്ങളെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. ഞാൻ വെല്ലാം.....നദിച്ചോ ഞാൻ ചെയ്യാതെത്തന്നിൽ ആഗ്രഹിക്കാത്തതുകൂടിയോ, അഥവാ അതിനുകൂടി കൈതകൾ ഇല്ലാത്തവളിലോ. നദിച്ചോ ഭാവിച്ചോ. ഉദാസീനത വന്നെങ്കിൽ വർത്തമാനത്തിൽ വെണ്ടി എന്ന ഭാവം; പുറമേ ഭാവിക്കുന്നതു മാത്രമാണ്, വാസ്തവത്തിൽ മനസ്സിൽ ഇല്ല എന്നു അഭിപ്രായം. നാൻ ചെയ്യും.....പിടിച്ചോ അവർ തന്നിക്കുവേണ്ടി ചെയ്യുന്ന പാദസംവാഹനവീജനരീതിചെയ്യുകയോ മനസ്സിലോ ഉള്ളതായ തത്ത്വോപചാരങ്ങളെ അങ്ങനെ ചെയ്യുന്നതിൽ സമ്മതിച്ചുകൊണ്ടോ അഥവാ അതെന്നും ശാസ്ത്രപ്രകാരമുള്ളതല്ലെന്നു മറ്റൊരു വിധത്തിലോ കൈതകൾ യഥാർത്ഥം ഉദാസീനഭാവം ഭൂതമായ എനിക്കു എവിടെ സുഖം ഉണ്ടാകുവാൻ പോകുന്നു എന്ന വിചാരത്താൽ എന്നു ഭാവം. വിരോധംപിടിച്ചോ വിരോധമുണ്ടാക്കത്തക്കതുകൂടി ജീവിച്ചിരിക്കുന്നതിൽ ഭേദം മരണത്തെ എന്ന വിചാരം വിരോധത്തിൽ മൂലം നെഞ്ചാടി.....ണ്ടാം ഭയിതനിൽ ഉല്ലാസമുണ്ടാകിൽ ഇത്തരം ചേക്കുകൾ നെഞ്ചാടിട്ടു ഉണ്ടാം എന്നു അർത്ഥം. ഭയംവിനയിച്ചു ഉത്കണ്ഠ സംഭവിക്കുന്നതായാൽ ഇവിടെ പരഞ്ഞവിധം പരസ്പരവിരുദ്ധങ്ങളായ പ്രവൃത്തികൾ മനസ്സിൽ ഉറപ്പില്ലായ്മയുണ്ടെന്നു സൂചകമാകുന്നു. ഉണ്ടാകും. അഞ്ചാതാരം ... മെല്ലെ ഉടനടി പുതുതാം കാമിനീവൃത്തമെല്ലാം അഞ്ചാതാരം എണ്ണവാൻ ആരുണ്ട്. ക്ഷണം ക്ഷണം മാറിമാറി

പുതിയതായിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നവയുമാണ് ഭാരതീയരുടെ സ്ഥിതികൾ.
അവ കാരണമാണ് ആർക്കും എണ്ണവാൻ കഴിയാത്ത അസംഖ്യങ്ങളെന്ന്
ഭാവം. ഉല്കണ്ഠ രതി. താല്പര്യവിരോധം.

ഉല്ലാസിക സ്പ്രാങ്ക്സ്
രതിരല്ലലിക ച സാ

എന്ന് ശബ്ദരത്നാകരം.

അലബ്ധവിഷയേ രാഗേ വേദനാ മഹതി തു യാ
സംശോഷണീ ച ഗാത്രാണാം താമസ്കുണ്ഡം വിദർബ്ബധഃ
എന്നും ശ്ലോകം. ഉടമ്പടി ശൈലി. അതിവേഗത്തിൽ. ഈ ശ്ലോക
ത്തിൽ അർത്ഥം ചില. അലങ്കാരം അത്യാന്തരന്യം.

രണ്ടു മുതൽ ഇതുവരെ പദ്യങ്ങളിൽ നായികയുടെ സ്വഭാവസ്ഥകളെ
പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നു.

ദുഃഖനസ്സംഗസങ്കല്പാ ജാഗരഃ കൃഷ്ണ രതിഃ
ശ്രീത്യാഗോന്മാദമുർദ്ദ്ധ്വാന്താ ഇത്യന്താഗരശാ ദശഃ

എന്ന് സ്വഭാവസ്ഥകൾ പറയുന്നു. ഇവയിൽ ആദ്യത്തേതു പ്രവാസവിപ്രലം
ഭത്തിൽ സംഭവിക്കുകയും ചെയ്തു. നായികയുടെ സ്ഥിതി പ്രഥമാവലോകന
ത്തിൽ സംഭവിക്കുന്ന അവസ്ഥയത്രേ ചക്ഷുഃ പ്രീതി. പ്രവാസം പൂർവ്വ
സംഗതനാശം ഉണ്ടാക്കുകയുണ്ടു്. ശ്രീസന്ദേശത്തിൽ വിപ്രലംഭം പ്രവാ
സാത്മകമാകയാൽ ചക്ഷുഃ പ്രീതിയെ പ്രതിപാദിച്ചിട്ടില്ല. മേഘത്തി
ലും അങ്ങനെയെന്നു്. മറ്റിനാമൻ സഞ്ചിവിനിയിൽ ഇപ്രകാരം പറ
യുന്നു.

പൂർവ്വസംഗതയാഃ പരവ പ്രവാസ ഇതി കാരണാൽ
ന തത്ര പൂർവ്വവചുഷുഃപ്രീതിരല്ലത്തിമർഹതി

സൽസംഗസ്യ തു സിദ്ധസ്യോപ്തവിഷ്ണുഭോത്ര വസ്ത്വതേ
അന്യഥാ പൂർവ്വവചോച്ഛ്യാ ഇതി തവാഭ്യുദാസ്ഥിതേഃ

വൈയത്ത്യാദാദിമാം ഹിതപാ വൈരസ്യോദന്തിമാം തഥാ
ഏതസംഗാദിരിഹാചഞ്ച കവിരജ്ഞാവിതി സ്ഥിതിഃ

വൈയത്ത്വംകൊണ്ടു് ആദിമാവസ്ഥയേയും വൈരസ്യംകൊണ്ടു് ഒടുവി
ലത്തതിനേയും മേഘത്തിൽ വെണ്ണിച്ചിട്ടില്ല. ശുക്രസന്ദേശത്തിൽ
അന്തിമാവസ്ഥയെ പരിന്നമാത്രം ലഘുവായി പ്രതിപാദിച്ചു എന്നു്
പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ഭാരതീയരുടെ രസശാസ്ത്രം മനശ്ശാസ്ത്രത്തുപോലെ

ഒരു എത്രയ്ക്കു ഗാഢമായി അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തി നിർമ്മിച്ചിരിക്കുന്നു എന്ന്, സാമുവേലായ് ചിന്തിച്ചുനോക്കണമെന്നു അപ്രകൃതമായിട്ടെങ്കിലും ഇവിടെ പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

ആളീഷപന്ത്രസ്തപിതനയനാസപാതുരേ ബന്ധവാർഗേ
ശാന്തേഷപാശാ ജലധി ചട്ടലോല്ലോലകോലാഹലേഷു ||
അന്തസ്തല്പേഷപസുഷു ച പൃഥുസ്തമാശപാസയിഷ്യ-
ത്വതസ്തന്ദോല്ലാപസിതസിചയസ്താം സ വാമോപ്യവാമഃ || ൫൪ ||

കണ്ണീർവാത്തിട്ടമാളീനീര, പരവശമാം

ബന്ധുലോകം, പരം വീ-

ഞ്ഞണ്ണീടാതുളളാരാശക്കടലലകളടി-

ഗ്ലോഷവും നിന്നിരിക്കും

തിണ്ണം പ്രാണങ്ങൾ ശല്യങ്ങളുടെ നിലയിലുമാ-

മാസ്ഥിതിക്കൊട്ടൊ-

വണ്ണം വാമം തുടിക്കും തുടയവളിലവാ-

മം സമാശപാസമേകം

|| ൫൪ ||

ശ്ലോ. ൫൪. ശുഭലക്ഷണത്തെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. കണ്ണീർ...നീര ആളീനീര കണ്ണീർവാത്തിട്ടം എന്ന് അനപയം. സഖികൾ കണ്ണീർ ഒഴുക്കി കരയും. പരവശമാം.....ലോകം ബന്ധുലോകം പര വശമാം. ബന്ധുക്കൾ അസ്വസ്ഥരായിത്തീരും. ഈ ഭാഗം സഖികളു ടേയും ബന്ധുക്കളുടേയും ദുഃഖാധിക്യത്തെ വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു. പരം വീഞ്ഞ...നിന്നിരിക്കും എണ്ണവാൻ ചൊടിലാത്തവിധം വള നിന്നിരിക്കുന്ന ആശയാകുന്ന കടലിലെ തിരമാലകളുടെ ശബ്ദവും ഒരുങ്ങി തീരെയിലാത്തയായിരിക്കും. നായികയുടെ ജീവിതത്തെക്കുറിച്ചു അറു ളുടെ സഖികൾക്കും ബന്ധുക്കൾക്കും ഉണ്ടായിരുന്ന ആശങ്കളെല്ലാം നശി ള്കും. എന്തൊക്കെയും ഫലമില്ല, മരിക്കുകയേയുള്ളൂ എന്ന് അവർ തീർച്ച യാക്കി, എന്ന് ഭാവം. നായികയ്ക്കു നായകാഭിമുഖമായ ആശയും തീരെ നശിച്ചു എന്നും അത്ഥം ഗ്രാഹിക്കാം. കടലിലകളടിഗ്ലോഷം ആശകളുടെ ആധിക്യവും നിരന്തരമായ പ്രകൃത്തിയും ധ്വനി. എല്ലാ വരും നിരശ്വരായി എന്ന് ഭാവം. തിണ്ണം.....നിലയിലുമാം

ജീവൻ ശല്യമെന്നപോലെയായിത്തീൻ. ശല്യം ജീവധാരണത്തിന്റെ ഭസ്മവേദനാശക്തി ധ്വനി. ആ സ്ഥിതി.....മേകും അങ്ങനെയിരിക്കുന്ന നിലയിൽ പുറമേ വസ്തുത്തിന് ഇളക്കം തട്ടത്തക്ക വിധം ഇടത്തേ തുട തുടിക്കുകയും, അതു ശുഭശക്തനമെന്ന് വിചാരിച്ച് അവൾ ആശ്വസിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യും.

ഉത്തസ്തന്ദനം ശുഭലക്ഷണം.

തമാഗതാം താം വ്യഥിതാമനിന്ദിതാം
വ്യതിതഹഷാം പരിഭീനമാനസാം
ശുഭാം നിമിത്താനി ശുഭാനി ഭേജിരേ
നരം ശ്രിയാ ജുഷ്ടമിവോപസേവിനഃ

* * *

ഗജേന്ദ്രഹസ്തപ്രതിമശ്ച പീന-
സ്തേയാർദ്ധയോസ്തംഹതയോസ്ത ജാതഃ
പ്രസ്തമാനഃ പുനത്രതരസ്യാ-
രാമം പുരസ്താൽ സ്ഥിതമാചക്ഷേ.

എന്ന് വാല്മീകിരാമായണത്തിൽ (സു. കാ.) പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു നോക്കുക.

വല്ലവീവല്ലഭൻ ചെല്ലുന്നനേരത്തു
വല്ലവീമാഹർദ്ദാം മെല്ലെ മെല്ലെ
വാമമായുള്ളോരു ലോചനവും തോളും
വാമമല്ലാതെയനങ്ങീതപ്പോൾ

എന്ന് (കൃ. ഗാ.) ഭാഷ്യവും. സ്ത്രീകൾക്ക് ഇടത്തേ തുട മുതലായ അംഗങ്ങൾക്ക് അകാരണമായി സ്ഫുരണം സംഭവിക്കുന്നതു ശുഭസൂചകമായ ലക്ഷണമാകുന്നു.

വാമഭാഗസ്തു നാരീണാം പുംസാം ശ്രോഷ്വസ്തു ഭക്ഷിണഃ
ഭാനേ ദേവാദിപുജായാം സന്ദേഹകരണേപി ച.

എന്ന് ലക്ഷണശാസ്ത്രം. സ്ത്രീകൾക്ക് വാമഭാഗം പ്രശസ്തം എന്ന് ഭാവം. “തപയ്യാസന്നേ നയനമുപരിസ്ഥിതി ശങ്കേ മൃഗാക്ഷ്യാഃ” എന്ന് (മേഘം) സ്തുതവ്യം.

ഏതേനാസ്തൈരപി സുശക്തൈരേതേഷീം ജീവിതാശാം
വക്താ യാവൽ പരഭൂതഗിരോ വക്ത്രചന്ദ്രപ്രസാദഃ ||
താവദപക്തം തപമപി വചനൈസ്താമുപത്യാനക്രമൈ-
രേണീശാഖപ്രതിമനയനാമേവമേവാദമോഃ

|| ൫൫ ||

ഇതുമണ്ണുതന്നെ മറ്റും ശുഭശക്തവാശാൽ
 ജീവനിലെ അപരമമുണ്ടു്.
 നേവം ചൊല്ലുന്നതെപ്പോൾ കളിക്തൊഴിതവരത-
 ന്നാസ്യചന്ദ്രപ്രസാദം
 ഭാവംകണ്ടു് ചോളിള ഉന്മിഴിത-
 ന്നന്തികം പുക്ക സേവാ-
 ഭാവംചേർന്നീടുമോമനു ഭവാനാഴികളാ-
 ലവരോതിത്തുടങ്ങു്. || ൨൨ ||

ശ്ലോ. ൨൨. സംഭാഷണം തുടങ്ങുന്നതിന്നു് നല്ല സമയത്തു പ്രതി-
 പാദിക്കുന്നു. ഇതുമണ്ണു വരോൽ ഇല്ലാത്തതും അതുപോലെ
 വേറെയും ശുഭശക്തങ്ങളുൾക്കൊണ്ടുവാൻ ഇടയായതുകൊണ്ടു്. മറ്റും
 ഇടത്തേക്കുണ്ണിന്റേയും തോളിന്റേയും ചിലനും മുതലായവയും, ശക്തനും
 ശുഭസൂചകമായ ലക്ഷണം.

ശക്തനും ച ശുഭാശംസാ-
 നിമിത്തേ ശക്തനും ച ശു

എന്ന് വിശ്വസം. ജീവനിലെ നേവം ജീവനിലെ ആഗ്രഹം
 ഉണ്ടെന്നു്. ഈശ്വരനനുഗ്രഹമായിട്ടു ഇതി സുഖം സംഭവിക്കും എന്നു
 വിചാരത്താൽ. എപ്പോൾ പ്രസാദം എപ്പോൾ കയ്യിൽ
 മൊഴിയവരതന്നാസ്യചന്ദ്രപ്രസാദം ചൊല്ലുന്നതു് എന്ന് അനവധം.
 എപ്പോഴാണു് സുന്ദരിയായ അവളുടെ മുഖത്തെ തെളിച്ചു പറയുന്നതു്.
 മുഖത്തെ തെളിച്ചു കണ്ടാൽ അവൾക്കു് നശിച്ച ജീവിതാശ വീണ്ടും
 ഉണ്ടായി എന്ന് മനസ്സിലാക്കണം എന്ന് ഭാവം. ഭാവംകണ്ടു് . . . പുക്ക
 അങ്ങും അപ്പോൾ ഭാവംകണ്ടു് ഇളളഗമിഴിതന്നന്തികം പുക്ക എന്ന്
 അനവധം. നീ ആ സമയത്തു് അവളുടെ ഭാവം അറിഞ്ഞു് അടുക്കൽ
 ചെന്നിട്ടു. ഭാവം അഭിപ്രായം. മുഖത്തെ തെളിച്ചു.

ഭാവസ്സത്താസപദാദി-
 പ്രായചഞ്ചാത്മജനസു

എന്ന് അർത്ഥം. ഭാവം ഭാവംകണ്ടാൽ സേവാനുഗ്രഹങ്ങളായ
 കാരോതരം ഉദ്യോഗങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നു. എപ്പോൾ ഇല്ല

കാരം പറഞ്ഞുതുടങ്ങിയാലും. മുഖം തെളിഞ്ഞു കാണുമ്പോൾ, നീ അടുത്തുചെന്നു പറഞ്ഞുതുടങ്ങണം എന്നു ഭാവാം.

ആപ്തം പത്മഃ കഥപി ശുക്രമത്രാപ്തമായുഷ്മതോ മാം
 ഭൂതാശ്ച സ്യ ഭവീതേഗമനേ ഭൂതഭാവാദവേഹ് ||
 മുക്തവ്യാജം പരജനമുഖാശ്ചർണ്ണിതാ നാമ വാണീ
 വാച്യേത്യേവം ഭവനവിഭിതാ യസ്യ ധംശ ഗ്രതം ശേ || ൫൬ ||

‘ആയുഷ്ഠാനാശഃ കഥമരുമരിയനിൻ-
 ജീവനാഥന്റെ ഭൂതി-

ന്നായുന്നിപ്പോന്നവൻ ഞാനറികൊരുശുഭമാ-
 കുന്നു നാശഗന്ധാശന!

മായംകൈവിട്ട മറയ്ക്കുവൻ പറവതുടൻ

കേട്ടറിഞ്ഞേതീടത്തും

പോയൻപിഴച്ചൊരാൾവരുത്തേ ഭവനവിഭിതമാ-

യുള്ളൊരാൾ ചാടേയമ്മേ! || ൫൬ ||

ശ്ലോ. ൫൬. സംഭാഷണത്തിന്റെ മുഖവും പ്രതിപാദിക്കുന്നു. അയ്യപ്പോ... നാശഗന്ധാശന! നാശഗന്ധാശനേ! ആയുഷ്ഠാനായ് അകന്നങ്ങമരുമരിയനിൻ ജീവനാഥന്റെ ഭൂതിന്നായുന്നിപ്പോന്നവൻ ഞാൻ ഒരു ശുക്രമാകുന്നു. അരിക. എന്നു അനപയം. അല്ലയോ സുന്ദരീ! ഭീഷായുഷ്ഠോഗത്തോടു കൂടിയിരാനും ഭൂതഭാവാത്തു സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവനുമായ നിന്റെ വല്ലഭന്റെ സംഭാഷവും വഹിച്ചുകൊണ്ടു വന്നിരിക്കുന്ന ഒരു കിളിയാകുന്നു ഞാൻ എന്നു നീ അറിഞ്ഞാലും; ഇവിടെ ഭൂതൻ തന്നെ നായികയ്ക്കു പരിചയപ്പെടുത്തിക്കൊടുക്കുന്നു എന്നു കാണേണ്ടതാണ്. ‘ആയുഷ്ഠാനായ് മലപ്പു പ്രശംസാർത്ഥം. ഭീഷായുഷ്ഠോഗത്തോടു കൂടിയിരിക്കുന്നവൻ. നിന്റെ ഭർത്താവു മരിച്ചിട്ടില്ലെന്നും ആയുസ്സോടു കൂടിയിരിക്കുന്നുവെന്നും ഭാവാം.

“ഭത്തർമിത്രാ പ്രിയമവിധായ” എന്ന (മേഘ) വാക്യവും “അവിധവേ അനന്ത പ്രഥമപ്രയാജ്യം ശീർശചനതപനീവേദനം സംബോധനം ച തന്ത്രേണ കൃതം” എന്ന സ്മരണാർത്ഥമെന്നും സ്മർത്തവ്യം.

വിരഹാഗ്നിയാല നായികയ്ക്കു ഭർത്താവിന്റെ സ്ഥിതി അറിയുന്നതിനും ആശ്വസിപ്പിക്കുന്നതിനും അപ്പുവും കാലവിളമ്പും വരുത്തരുതെന്നു അഭിപ്രായം. അതുകൊണ്ടു് ഈ പദം സംഭാഷണത്തിന്റെ ആദിയിൽ

പ്രഃയാഗിച്ചു. “ദൃഷ്ട്വാ സീദതതി തത്ത്വപതഃ” (വാ. രാ. ബാ. കാ. സ. ൧) എന്ന വാക്യത്തിലെ ദൃഷ്ട്വാ എന്ന പദത്തിന്റെ ഭൗചിത്യവും ആശയ പുഷ്ടിയും ഇവിടെ ‘ആയുഷ്മാനം’ ഉണ്ട്. മംഗലദ്വ്യാതകം എന്നൊരു മെച്ചം വേറെയും; മൂലത്തിൽ പ്രഥമപാദത്തിന്റെ ഒടുവിൽ ഈ പദം പ്രഃയാഗിച്ചിരിക്കുന്നു. പരിഭാഷയിൽ ശ്ലോകത്തിന്റെ ആരംഭത്തിൽ നിബന്ധിച്ചതു അത്യന്തം ഉചിതമായിരിക്കുന്നു. ഇവിടെ പരിഭാഷകന്റെ ഭൗചിത്യം വിശേഷണശ്ലാഘനീയമായിട്ടുണ്ട്. ഈമാതിരി സന്ദർഭങ്ങളിൽ മംഗലാർത്ഥദ്വ്യാതകങ്ങളായ പദങ്ങൾ ആദിയിൽ നിബന്ധിക്കുന്നതാണ് ഉചിതം. “മംഗല്യാംഗീകലമകടമേ മൽപ്രിയേ സാസ്യതാ നിൻ” (മയൂരസന്ദേശം) ഇത്യാദിപ്രയോഗങ്ങൾ നോക്കുക. പ്രസ്തുതപദ്യത്തിലെ ആയുഷ്മാൻ എന്ന പദത്തിന്റെ ഒരു സരസവ്യാഖ്യാനമാകുന്നു “അല്ലാനാ തേ ജയതി കമനീയാംഗി! മംഗല്യഭൂഷാ” എന്ന (കോകിലസന്ദേശ) പദ്യാംശം.

നാഗേന്ദ്രയാദവ് സംബുദ്ധി. ആനയുടെ നടപോലെ നട യോട്ടുകൂടിയവൾ, സുന്ദരി.

നാഗഃ പന്നഗമാതംഗ-

ശൂരചാരിഷു തോയഭഭ

എന്ന് വിശദം. ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ ഭൂതൻ സ്വവംശധർമ്മം പ്രതിപാദിക്കുന്നു. മായം.....പറവതു യാതൊരു കളവും കൂടാതെ, അന്യന്മാർ പറയുന്ന വാക്ക്, ഇവിടെ മായംകൂടാതെ എന്ന പദം അന്ത്യപാദത്തിലെ ചൊൽവതു എന്നതിനെ വിശേഷിപ്പിക്കുന്നു. അല്ലാതെ മറ്റുള്ളവർ പറയുന്നതിനെയല്ല. മറ്റുള്ളവർ എന്തു പറയുന്നുവോ അതു ഒരു വള്ളിപ്പുളിപ്പോലും വിടാതേയും സ്വയം കൂട്ടിച്ചേർക്കാതേയും അതു പോലെതന്നെ. ഉടൻ.....തന്ത്രേ ഉടനേകേട്ടു മനസ്സിലാക്കി മറ്റു സ്ഥലങ്ങളിൽ പോയി പറയുന്നതാണ്. ഭൂവന്ദം.....ധർമ്മം ലോകപ്രസിദ്ധമായ എന്റെ വംശത്തിന്റെ ധർമ്മം. കിളികളുടെ ഈ സ്വഭാവത്തിൽ നിന്നാണ് ‘കിളി പറയുന്നതുപോലെ’ എന്ന ശൈലിയുടെ ഉത്ഭവം. എന്റെ ജാതിക്കാരുടെ സ്വഭാവം ഞാൻ പറയാതെതന്നെ ലോകത്തിൽ ആർക്കും അറിയാം എന്ന് ഭാവം. ഞാൻ പറയുന്നതെല്ലാം നിന്റെ ഭർത്താവു പറഞ്ഞതുതന്നെ. ഒരക്ഷരവും ഞാൻ കൂട്ടിച്ചേർക്കുകയോ കുറയ്ക്കുകയോ ചെയ്തിട്ടില്ല. അതുകൊണ്ടു ആദരപൂർവ്വം ശ്രോതവ്യം, എന്ന് അഭിപ്രായം.

പ്രസ്തുതേതി പ്രമുഖമധുരം സാന്ദ്രതം സപ്രമോദം
 സാനക്രോശം സരണരണികം സസ്പൃഹവേഷ്ടമാണഃ ||
 അദൃശ്യം സുചരിതമവധായാഭിതശ്ചോദിതസ്തപം
 ഭാരതസ്തപഃ കഥയ തരജഭൂതരംഗൈരപാംഗൈഃ || ൫൫ ||

പാരം മാധുര്യമോടിങ്ങനെ മുഖവുരകേ-
 ടത്തുതം, ഭൂരിമോദം,
 കാരുണ്യം, ദുഃഖമത്യാഗ്രഹമിവ കലരം-
 മദ കല്യാണി നോക്കി
 സൈപരം താനുള്ളവെച്ചാദരവൊടുമുടനെയ്-
 വാത്ത ചില്ലിയിലാസം
 ചേരുകൾക്കൊണ്ടുചോദിച്ചുവിളയിസഖേ!
 തോഴിയോടോതിയാലും:— || ൫൫ ||

ശ്ലോ. ൫൫. മുഖവുര കേൾക്കുമ്പോൾ നായികയ്ക്കു സംഭവിക്കുന്ന
 ഭാവഭേദത്തെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. പാരം.....കേട്ടു ഏറ്റവും മാധു-
 ര്യത്തോടു കൂടി ഇപ്രകാരം പറയുന്ന മുഖവുര കേട്ടിട്ട് മുഖവുര
 മുഖ—മുര. മുഖത്തിൽ ആഭിയിൽ ഉള്ള മുര വാക്കു. 'വു' സന്ധ്യക്ഷരം.
 അത്തുതം.....നോക്കി ആശ്ചര്യം, അമിതമായ സന്തോഷം,
 ദയവു, ദുഃഖം, അത്യാഗ്രഹം എന്നിവയോടുകൂടി അവൾ നോക്കിയിട്ടു.
 അത്തുതം കിളിയുടെ സൗകര്യം കണ്ടിട്ട് ഭൂരിമോദം വിചാരി-
 ക്കാതെയിരിക്കുന്നു. പാർ ഭക്തിപിൻ വൃത്താന്തം കേൾക്കുവാൻ ഇടയാ-
 യതുകൊണ്ടു. കാരുണ്യം ശരീരത്തിൽ കരുത്തിപ്പുറത്തു ഈ കിളി
 ഇത്രയധികം ദൂരം തുറന്നു സമീപിച്ചു സഞ്ചരിച്ചതു വിചാരിച്ചു. ദുഃഖം
 ഉൽക്കണ്ഠ. ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ വാക്കു കേട്ടിട്ട്. അത്യാഗ്രഹം വീണ്ടും
 ഭക്തിപിൻ വൃത്താന്തം അറിയുന്നതിനാൽ. അത്തുതം, ഭൂരിമോദം, കാ-
 രുണ്യം, ദുഃഖം, അത്യാഗ്രഹം എന്നിവ സാദിപ്രാപ്യപദങ്ങൾ എന്നു
 ഗ്രഹിച്ചു. സൈപരം.....വാത്ത സൈപരമായും ശ്രദ്ധയോടും
 ആദരവോടും കൂടിയും ഉടനേതന്നെ ഏന്റെ വർത്തമാനത്തെ ചില്ലി...
 ...പുല്ലിൽ പുരികം ഭംഗിയായി ഇളക്കിവിടുന്ന നോട്ടംകൊണ്ടു

ചോദിക്കുന്ന സമയത്തു. പുരികം ഇളക്കി ആദരപൂർവ്വം അവർ നോക്കും. ആ നോട്ടത്തിൽ ഏകദേശം വർത്തമാനമെന്തല്ലാമെന്ന ചോദ്യം അന്തർദ്ദൃഷ്ടിയിൽക്കും ഏതഭാവം. ഏതദൃശ്യമായ നോട്ടം നായികയുടെ പ്രേമധീയയോ ഗാമിരത്നയോ വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു. ഈ ഭാഗം കവിയുടെ അസാധാരണമായ കലാപ്രബോധത്തിനും ലോകസ്വഭാവ മർമ്മത്തെക്കുറിച്ചു ജ്ഞാനമെന്നായി ഗണിക്കാം. അതി സഖേ സഖേമി. അല്ലയോ സ്നേഹിത തോഴി.....യാലും നീ നിന്റെ സഖിയോടു പറഞ്ഞാലും. തോഴി എന്ന സ്നേഹിതനായിട്ടെന്നപോലെ അദ്ദേഹം തോഴിയായിട്ടു വിചാരിക്കണം എന്ന് അഭിപ്രായം.

മുർജ്ജിതോരം പലനജഇവ പ്രേക്ഷിഷ്യ പ്രേമസാ തേ
സേവകസ്തിതാപ്യദയമൈവമേവ പൂർവ്വം മഹാഭദ്രഃ ||
സേവകപഞ്ചമ്യേന ഇപചിതസ്സേവിനാസേ പ്രിയംണി
പ്രായഃ സർവ്വം സർവ്വകൃതി വിപദ്യേവദേവ ക്രമേണ || ൫൮ ||

‘ശ്ലീഷ്ഠം കന്നാദഭ സിരാപതിയരുളിവിടം
വാമപുത്രൻകണക്കേ

കഷ്ടത്തിൽപ്പെട്ട സേതുസ്ഥലമരുളിന നിൻ-
വല്ലഭൻ വിട്ടവൻ ഞാൻ

ഗൃഷ്ഠം നീ സിന്ധയപ്പോലഴൽകളകിനിമൽ
സൗഖ്യമുണ്ടാല്ലഭം തേ

കഷ്ടപ്പാടും ജഗത്തിൽ സുഖവുമിടകല-
ന്നൊക്കുമെങ്കിലും || ൫൯ ||

ശ്ലോ. ൫൮. ഈ പദ്യം മുതൽക്കു ചര്യപ്രകരണം ആരംഭിക്കുന്നു എന്ന് അതു് ഐവത്തിലുടനീളം പദ്യത്തിൽ അവസാനിക്കുന്നു എന്ന് ഗ്രഹിക്കാം. അദ്ദേഹം നിർവചനം കന്നാദൻ സന്ദേശപ്രകരണം. മേലും ഉത്തരഭാഗത്തിൽ ഭവ-മുതൽ (താമരയപ്പൻ മമ ച ഇത്യാദി) ഭക്ത-വരെ (ഏതന്തോന്നും കരുചിനം ഇത്യാദി) പതിനൊന്നു പദ്യങ്ങൾ കൊണ്ടു സന്ദേശത്തെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. അവയുടെ സ്ഥാനത്തു തദ്ദേശ്യയിൽ നിബന്ധിച്ചിരിക്കുന്ന ചയാണ ശുക്രസന്ദേശത്തിലെ (മ. ഭാഗം) അർത്ഥത്തിലൊട്ടു മുതൽ വ്യവ-വരെ മൺ പദ്യങ്ങൾ. സന്ദേശം പദ്യകാരന്മാരുടെ പ്രതിഭാഭാവമെന്തെന്നും മാത്രം ഉറപ്പു കാണ

കുന്ന നിക്ഷേപമാകുന്നു സന്ദേശപ്രകാരം. കാര്യത്തിൽ സർവ്വം പരി പ്രാധാന്യം ഈ പ്രകാരത്തിനെന്ന് പറയണം. ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ലക്ഷ്മീദാസൻ കാളിദാസനോടു മനഃപൂർവ്വം മത്സരിക്കുന്നുണ്ടെന്നു തോന്നാം. അത്രയ്ക്കു പ്രകാരത്തിലെ കാര്യം പലതും ഏതായാലും മറയ്ക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്.

ക്ലിപ്തം.....കുന്നേക്കു ക്ലേശത്തോടു കൂടി കുന്നിൽ പാർത്ത ശ്രീകൃഷ്ണൻ പറഞ്ഞു പറഞ്ഞുമാൻ എന്നുപോലെ. കിഷ്കിന്ദയിൽ..... തൊൻ സങ്കടത്തോടു കൂടി സേതുവിൽ താമസിക്കുന്ന നിന്റെ ഭർത്താവ് അയച്ചിട്ടു നിന്റെ അടുക്കാൽ വന്നവനാണു ഞാൻ. ക്ലിപ്തം ക്ലേശത്തോടു, വിരഹദുഃഖത്തോടു കൂടി. കൂന്ന് പ്രസ്രവണപർവ്വം. സീതാപതി സീതയുടെ പതി. രാമൻ. രാമൻ എന്നു മാത്രം പറയാതെ സീതയുടെ ഭർത്താവ് എന്നു പ്രതിപാദിച്ചതു് സീതയുടെ അടുക്കലാകുന്നു എന്നു തോന്നുന്നു അയച്ചതെന്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നതിനാൽ. ദേവിയുടെ നാമത്തിന്റെ സ്തരണയും പ്രയോജനം. വായുപുത്രൻ എന്നുമാൻ. സേതുവിനു കൈലാശിന്റെയും നായകൻ രാമന്റെയും ദൂതൻ എന്നുമാൻ നായകന്റെ നായികയ്ക്കു സീതയുടേയും സദാചാരം ഗ്രാഹ്യം. രാമൻ നായകന്റെ വിരഹദുഃഖാനിച്ഛം ധ്വനി. സീത വിരഹിണിയായ ദേവി എന്നു ഭാവം.

“ഇത്യാഖ്യായൈ വാചനതനയം മൈഥിലീവേദനാഖി സം” (മേഘം. 2. 30.) എന്ന വാക്യത്തിന്റെ വ്യാഖ്യാനത്തിൽ “അഥാ ദേവീ സീതാ വാതാത്മജം ഹർഷവിസ്മയസ്തോസ്തോഹണാദിമാനവികപാസോല്പന്നം ശബളിതഹൃദയമവധാരിതവതീ ഭഗവതപാം മൽഭഗവദിനീതി വൃഞ്ചിതേ” എന്നും, “നിജചാരിത്രനിഷ്ഠകേതപം മഹാഭീജനതപം സ്മിരത്തപം ച നായികയേ” എന്നും വിദ്യലതയിലും. “പരാനതനയം മൈഥിലീവേദ്യനേന മേഘസ്യ ജിതേന്ദ്രിയതപാദി സകലഗുണസമ്പൂർണ്ണതപം സ്വഭാഗ്യയോഃ പതിവ്രതാഗ്രേസരതപം ച വദതി” എന്നു സുമനോരമിണിയിലും പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു നോക്കുക. സീത എന്നുമാനെ എന്നുപോലെ ഹർഷവിസ്മയമഹാമാനങ്ങളോടുകൂടി നിന്നെ ഏന്റെ ഭാഗ്യയും നേക്കും എന്ന് ധ്വനി. എന്നുമാൻ ദൂതന്റെ വക്തൃത്വംഗി ഗുണങ്ങളെ വൃഞ്ചിപ്പിക്കുന്നു.

ബ്രഹ്മചാരി ബാലി ധീരോ മായാദീ മാനവജാതഃ

ധീരാനഭാരോ നിശ്ശങ്കോ മകതാ ദൂതഃ സ്മിയം ദേവേന്ദ്രം.

എന്നു് ഭൂതന്റെ ലക്ഷണം. ഈ ഗുണങ്ങൾ ശ്രീകൃഷ്ണൻ സിദ്ധിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു് ഹനുമാന്മാർക്കു് പ്രത്യേകിച്ചു് കാണുകയുണ്ടാകുന്നു. “ഉപമാനേന ഭുഷ്ണരകാശ്ചുശകൃതപം, മിത്രകാശ്ചേഷ്വപനിർവേദഃ, ബന്ധുജനാനരഗഃ, വിജിഹ്വശാസ്ത്രോത്തമസീതഭക്തിഭാപുസരതപം, വിജിഹ്വശ്ചിന്ത്യാപം ച മേഘസ്വ” എന്നു വിദ്യുൽഭുത.

സീത രാമൻ ഹനുമാൻ എന്നീ പുണ്യപുരുഷന്മാരുടേയും തീർത്ഥമായ സേതുവിന്ദനവും സ്തവപ്രകൃതത്തിൽ മംഗലസിദ്ധിക്കു വേണ്ടി ചെയ്തു എന്നു ഭാഷ്യം.

ഭദ്രേഷ്വരമാധിം വിധുനോതി ശീശ്രും
മഹത്തമാനാമഭിധാനയേഗഃ.

എന്നും (സ്ക. ൧)

യേഷാം സംസ്മരണാൽ പുംസാം
സദ്യശ്ചൈവ സൈവ ഗുഹാഃ

എന്നും (സ്ക. ൧) ഭാഗവതം. “ഇത്യാ.....സാ” എന്ന (മേഘ) വാക്യത്തിന്റെ ഛായ ഭാഷ്യം. വാല്മീകിരാമായണം സുന്ദരകാണ്ഡത്തിലെ ഹനുമാദുതിനോടു കവിഷ്ഠ അന്യോദശമായ ആദരം ഇവിടെ പ്രകാശിതമായിരിക്കുന്നു.

ധൃഷ്ടം.....കളിക നീ സീതയേപ്പോൽ ധൃഷ്ടം അഴൽ കളിക എന്നു് അനപയം. നീ സീതാദേവിയിലേപ്പോലെ ധൃഷ്ടമായ ഈ സങ്കല്പത്തെ കളഞ്ഞാലും. ധൃഷ്ടം ധർഷിക്കപ്പെട്ടതു്. ധൃഷ്ടപ്രസവനെ എന്നു ധാതു. ക്ഷമ അഭിഭവം. ഹനുമാന്മാർക്കു് നാനന്തരം സീതയ്ക്കു് ഏങ്ങനെ കാലതാമസത്തിനിടയാകാതെ ഭൂഖം നീങ്ങി ഭർത്തൃസമാഗമം കൈവന്നുവാ, അതുപോലെ മദവലാകനംകൊണ്ടു നിനക്കും ഭവിക്കും എന്നു ഭാവം. ഇനി.....തേ അത്ഥം സുഗ്രഹം. കർഷ്ണപാദം.....മല്ലോ ജഗത്തിൽ ഏകം കഷ്ടപ്പാടും സുഖവും ഇടകലന്നു് ഒക്കും അല്ലോ എന്നു് അനപയം. ലോകത്തിൽ ജനങ്ങൾക്കു ഭുഖവും സുഖവും ഇടവിട്ടു് ഉണ്ടാകുന്നു. അല്ലോ അനുവാദഭ്യോതകം, അങ്ങനെതന്നെയെന്നു നിശ്ചയം. ഈ ലോകസ്വഭാവം വിചാരിച്ചു് ആശ്ചര്യപ്പെടുക എന്നു ഭാവം.

സുഖസ്താനന്തരം ഭുഖം ഭുഖസ്താനന്തരം സുഖം
ചക്രവർത്തിവർത്തനേ ഭുഖാനി ച സുഖാനി ച.

എന്നും (മ. ഭാഗം)

കാലക്രമേണ ജഗത്സംപരിവർത്തമാനം
 ചക്രരേഖാങ്കുരിരിവ ഗച്ഛതി ഭാഗ്യവത്കൃതിഃ
 എന്നും (സ്വ. വാ. ഭാഗം. ഭാഗം)

ഭുവേ ഭുവാധികാൻ പശ്യേത്സുവേ പശ്യേത്സുവാധികാൻ
 ആത്മാനം ശോകഹർഷഭ്യോം ശത്രുഭ്യോമിവ നാസ്തിയേൽ
 എന്നും ഭാഗ്യം. സുഖഭുവാൻഭവങ്ങളിൽ സന്തോഷസന്തോഷങ്ങൾ
 അനുഭവം എന്നു ഭാഗം. അലങ്കാരം പൂർവ്വഭാഗത്തിൽ ഉപമയും അന്ത്യ
 പാദത്തിൽ അർത്ഥാന്തരനൃപസംഭവം.

നാതിക്രമത്വപി ലഘു മനസ്സനപി! സംഭോഗസൗഖ്യം
 ക്ഷമോപ്യുച്ചൈസ്ഖലതി ന തന്തർവിപ്രലംഭേവേദ്യഃ ||
 അസ്മാദവസ്ഥാമധികവിഷമാം വേത്തുമന്യോ ന ശക്തഃ
 കശ്ചിത്സ്യോച്ചേദമുതവിഷയോസ്സതിരംഭോധിരേവ || ൫൯ ||

മണ്ടം ചിത്തം കൃശാംഗീ! ക്ഷണവുമവന സം-
 ഭോഗസൗഖ്യം തൃജിക്കി-
 ല്ലിണ്ടൽപ്പെട്ട ചടച്ചം പെട്ടമുടൽ വിരഹ-
 ത്തിൻ പ്രതം തെറുകിലി;
 രണ്ടംകൂടിക്കലർന്നുവന്നു വിഷമം
 വേറെയാരുണ്ടറിഞ്ഞി-
 ട്ടുണ്ടെങ്കിൽതന്നെ സാക്ഷാലമുതവിഷജനി-
 സ്ഥാനമാമണ്ണിമാത്രം || ൫൯ ||

ശ്ലോ. ൫൯. മണ്ടം.....തൃജിക്കിലി ഹേ! കൃശാംഗീ ക്ഷണവു
 മവന മണ്ടം ചിത്തം സംഭോഗസൗഖ്യം തൃജിക്കിലി എന്നു അനപ
 യം. അവന്റെ മനസ്സ് ക്ഷണനേരത്തെയ്തുകിലും സംഭോഗസൗഖ്യ
 ത്തോടുകൂടാതെയിരിക്കുകയില്ല. ഏതു സമയവും അവൻ നിന്റെ സമാ
 ഗമത്തെപ്പറ്റി വിചാരിച്ചു മനസ്സുകൊണ്ടു സുഖം അനുഭവിക്കും.
 മണ്ടം ചിത്തം ചപലം, ചലിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന മനസ്സ്.

ചഞ്ചലം ഹി മനഃ കൃഷ്ണ!

പ്രമാഥി ബലവദ്വ്യസം

എന്നു ഭഗവത്ഗീത. (അ. ൩.) ചഞ്ചലസ്വഭാവത്തോടുകൂടിയതെങ്കി
 ലും ഒരു സ്ഥലത്തുതന്നെ നില്ക്കുന്നു എന്നു ഭാഗം.

ഇണ്ടൽ.....തെറുകിപ്പു ഭുവന്തിമിത്തം ചട്ടിരിരിക്കുന്ന
അവന്റെ ശരീരം ഏല്പോഴും വിരഹിയുടെ സ്ഥിതിതന്നെ കൈക്കൊ
ള്ളും. “ശരീരം ക്ഷാമം സ്യാദസതി ഭയിതാചിംഗനസുഖേ” എന്നു
മാളവികാഗ്നിമിത്ര (നാടകം) ത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു സ്മർത്തവും.
മനസ്സുകൊണ്ടു സമാഗമസുഖത്തെയും ശരീരംകൊണ്ടു വിരഹഭുവത്തേ
യും അനുഭവിക്കുന്നു എന്നു ഭാവം. രണ്ടാംക്രമം.....റിഞ്ഞിട്ട
അവനെ രണ്ടാംക്രമം ക്ഷാമം വേറെ ആരു അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്?
അവൻ സന്തോഷവും സന്താപവും ഒരുമിച്ചു് അനുഭവിക്കുന്ന അവസ്ഥ
അവൻ കരാറുകൾക്കൊക്കെ മററാക്കും അറിവില്ല. രണ്ടാം അന്യോന്യം
വിരഹങ്ങളായ സംഭോഗസൗഖ്യവും വിരഹഭുവവും: ഉണ്ടറി
ഞ്ഞിട്ടു അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടു് എന്നു പ്രയോഗിക്കുകതന്നെ ഭംഗി. ചുരു
ഭംഗം കൂടാതെയിരിക്കുവാൻ ഇപ്രകാരം പ്രയോഗിച്ചതാകുന്നു. ഏതാ
ദശപ്രയോഗങ്ങൾ വർണ്ണങ്ങളെക്കിലും ചില സന്ദർഭങ്ങളിൽ കവി
കൾക്കു് ഇവയെ സ്വീകരിക്കേണ്ടതായി വരും. “ഉണ്ടടിയനഭിഷേക
സംഭാരങ്ങൾ കൊണ്ടുവന്നിട്ടതുകൊണ്ടിനി വൈകാതെ” (അദ്ധ്യം
രഥം. കിളി. അയ്യം. കാന്യാം) ഇത്യാദി പ്രയോഗങ്ങൾ നോക്കുക.

ഉണ്ടെങ്കിൽ.....മാത്രം അറിയാമെങ്കിൽ അതു അമൃതത്വ
നേരയും വിഷത്തിനേരയും ജല്പത്തിസ്ഥാനമായ കടലിനു മാത്രം.
ഉണ്ടെങ്കിൽ അവനെ കൂടാതെ വേറെ ആർക്കെങ്കിലും അറിവു ഉണ്ട
കിൽ അമൃതം സകല്പസിദ്ധമായ സമാഗമസുഖത്തിന്റെ ആഹ്ലാ
ദനകരപം ധ്വനി. വിഷം വിരഹഭുവം അതിതീവ്രം, അതിദുസ്
ഹരം, എന്നു് അഭിപ്രായം. അലങ്കാരം വിശേഷോക്തി.

കാൽപനീർവിശേഷോക്തി-
സ്തുതിപുഷ്പലങ്കാരം.

എന്നു് ലക്ഷണം.

തസ്യ പ്രേമപ്രസരസുരഭിസ്സഭു! സന്ദേശവാണീ
നൃസ്തംസ്താസു ശ്രവണവിഷയം നീയതാം മഞ്ജരീവ ||
ഭൂയസ്സാദൃപുണയതരളം ശീതളം താപയോഗം-
പ്ലിതൈ മുക്താസുഗീവ ഹൃദയേ ധാതുതാം ചാരുണധം || ൩൦ |

ഇന്നെന്നാൽ സുഭൂപായാളുടെ മമത മണ-

ക്കുന്നസന്ദേശവാക്കി-

യെന്നെന്നെക്കൊണ്ടിങ്ങണപ്പിച്ചതു ചെവിയിണയിൽ

ചേർക്കു പുക്കൊത്തുപോലെ,

പിന്നെത്തിങ്ങിത്തിളയ്ക്കും പ്രണയമൊഴികള-

ത്തൊത്തു കോരേന്താരിതുളളിൽ

ചിന്താ താപം കെട്ടുപ്പാനണിയുക ഹൃദയേ

മുത്തുമാല്യംകണക്കേ

|| സ ||

ശ്ലോ. നാ. ഇന്നെന്നാൽ.....പുക്കൊത്തുപോലെ
എന്നാൽ ഇന്ന് ഇന്നെന്നെന്നെക്കൊണ്ടിങ്ങണപ്പിച്ചതു' ആയാളുടെ മമത
മണക്കുന്ന സന്ദേശവാക്കു സുഭൂ നീ പുക്കൊത്തുപോലെ ചെവിയിണ
യിൽ ചേർക്കു എന്നു അനന്തം. ഇന്നു എന്നാൽ ഞാൻമുഖന നിന്റെ
അടുക്കൽ എത്തിച്ചിരിക്കുന്നതും, നിന്റെ ഭർതാവിന്റെ സ്നേഹമാകുന്ന
സുഗന്ധം പ്രസരിക്കുന്നതും ആയ സന്ദേശവാക്യത്തെ സുന്ദരിയായിരി
ക്കുന്ന നീ രണ്ടു ചെവിയിലും പുക്കൊത്തുപോലെ അപകാരമായി ധരി
ച്ചാലും ഞാൻ പറയുന്നതു നിന്റെ വല്ലഭന്റെ സന്ദേശമാണ്. അതു
നീ ആദരപൂർവ്വം കേട്ടാലും എന്നു ഭാവാ. പുക്കൊത്തു ചെവിക്ക്
ആദരണമാകുക എന്ന അർത്ഥവും സൗരഭ്യവും ധരിക്കാനും പുക്കൊ
ത്തിനും തുച്ഛം. വാക്കിനു സുഗന്ധം മമതം.

ചൂതം ന കണ്ണാദപി കമിനീനാം

ശിരീഷപുഷ്പം സഹസാ പപാത

എന്ന (രഘു. സ. 4൬) കവിവാക്യം നോക്കുക. സുഭൂ വിശിഷ്ടങ്ങളായ
പുഷ്പങ്ങളോടു കൂടിയവൾ. സുന്ദരി. "സുപൂജായാം" എന്നു
പാണിനി സൂത്രം.

മൂലത്തിൽ സംബന്ധിച്ചായിട്ടു സുഭൂപദം ഉപയാഗിച്ചിരിക്കുന്നു.
ഭാഷയിൽ ഈ പദത്തെ പ്രഥമയായി ഗ്രഹിക്കണം. സുഭൂ ആയാൾ
എന്നു പദപേരും.

ഉകാരം വച്ചുച്ചെട്ടത്താൽ

വകാരമിടയിൽ പെട്ടു

(മലയാളശാസ്ത്രം) എന്ന നിയമം അനുസരിച്ചു ഇടയിൽ 'വ' കാരം വന്നതുകൊണ്ട് സംബുദ്ധിയേയും പ്രഥമയേയും അത്ഥം മാത്രം ഗ്രഹിച്ച യഥേഷ്ടം അന്യോന്യം മാറ്റുക എന്നതു പരിഭാഷകനായ മഹാകവി സാധാരണമായിച്ചെയ്യാറുണ്ട്. "താമ്രാഗോത്രഭരണ" (പു. ശ്ലോ. ൧൫) എന്ന മൂലത്തിന്റെ "താമ്രാകലത്തിനണിമണിയൊരുവൻ" എന്ന ഭാഷ നോക്കുക.

സംബോധനൈകവചനം

പ്രഥമമയ്യോപമാണിഹ

(മല. ശ. ശാസ്ത്രം) എന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതനുസരിച്ചു ഇപ്രകാരം ചെയ്യുന്നതിൽ അനൗചിത്യം ഇല്ല. ഭാഷയിൽ 'വ'കാരം സന്ധി ചേർന്നിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു സുഭുപദം സംബുദ്ധിയായി വരുവാൻ പാടില്ല. സുഭു! ആയാളുടെ എന്നു പ്രയോഗിക്കണം. എങ്കിൽ മാത്രമേ സംബുദ്ധിയാകുകയുള്ളൂ. മൂലത്തിലെ 'സുഭു'പ്രയോഗത്തിന്റെ നില വിചാരിക്കുമ്പോൾ ഭാഷയിലും പ്രസ്തുതപദത്തെ സംബുദ്ധിയായിട്ടു ഗണിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നും സന്ധിവൈകല്യഭാഷഗൗരവം വിചാരിച്ചു വകാരു ചേർത്തതാണെന്നും വരാം. അങ്ങനെയൊക്കെങ്കിൽ അതു ഒരു നിരങ്കുശപ്രയോഗം തന്നെ. സുഭുവെ പ്രഥമയാക്കുകതന്നെ യുക്തം.

പിന്നെ.....രിതു അനന്തരം നിറഞ്ഞു വലിച്ചിരിക്കുന്ന അനുരാഗവാക്കുകൾ ഏദയം കളർത്തക്കവിധം കോത്തു കെട്ടിയിരിക്കുന്ന ഇതിനെ, അധികമായ അനുരാഗവാക്യങ്ങൾ ഏദയത്തെ തണുപ്പിക്കത്തക്കവിധം നിബന്ധിച്ചിരിക്കുന്നതും ആയ ഈ സന്ദേശത്തെ ഉള്ളിൽകണക്കേ ഉള്ളിൽ വളർന്നിരിക്കുന്ന വിരഹദുഃഖം നീക്കുന്നതിനു ഏദയത്തിൽ മുത്തുമാലപോലെ ധരിച്ചാലും. മുത്തുമാലയും മുത്തുമാലയെന്നപോലെ മുട്ട (വിരഹക്ലേശം) നശിപ്പിക്കുന്നതിനും മനസ്സിനെ കളർപ്പിക്കുന്നതിനുമുള്ള ശക്തി പ്രണയമൊഴിക്കും ഉണ്ടെന്നു അഭിപ്രായം. ഏദയേ ഏദയത്തിൽ. മനസ്സിൽ. മാറത്തു്. സന്ദേശപക്ഷത്തിൽ മനസ്സെന്നും മാലപക്ഷത്തിൽ മാറു് എന്നും ഗ്രഹിച്ചു.

ഏദയം ഏദരോവക്ഷേഃ

ഏദയം തു മനസ്സപി

എന്നു് വൈജയന്തി.

ഏങ്ങനേയം എന്നറിയായെ വേഴത്തിൽ കിട്ടി...സേതുസ്ഥലത്തിൽ കിട്ടും രാമേശ്വരത്തിനടുത്തു സേതുവിൽ കിട്ടും. കിട്ടും വിഷാദാധികൃഷ്ട്യേതകം. ഇപ്രകാരം അവിചാരിതമായ ഒരു ഭൂഖം എനിക്കു വന്നുവല്ലോ എന്ന് അഭിപ്രായം.

മംഗല്യംഗീ! സുരശരമയിമാഹിനീമശ്നവാനം-
മേനാമാശാവലയമകൃതാമീക്ഷമേണസ്യ ലക്ഷ്മീം ||
തത്തച്ചിന്താകമാഭിതധിയസ്തനപി! മേ ക്ഷീണപുണ്യ-
സ്യാന്തസ്താപം ജനയതി തരാമന്തികാനീക്ഷണം തേ || നാമ ||

പാരം മംഗല്യമുത്തേ! മലർശരമാ-
ന്നാശപുഴുന്ന കന്നി-
ശ്രീരമപ്രേരഡി പാരിൽപ്പെരുകിയ നിലയിൽ-
ക്കണ്ട ചിന്താനബന്ധാൽ
സൈപരക്കേടുള്ളൊരുള്ളത്തൊടുമിഹ ബഹുനിർ-
ഭാഗ്യനായോരെനിക്കി-
ന്നേരം സന്താപമേറുന്നിതു ഭവതിയെയൊ-
ന്നിച്ചു കാണായ്കയാലേ || നാമ ||

ശ്ലോ. നാമ. പാരം മംഗല്യമുത്തേ!.....പ്രേരഡി
അല്പയോ ശോഭനേ! കമഭേവന്റെ ശരങ്ങളായ പുഷ്പങ്ങൾ സർവത്ര
വികസിച്ചു പടന്നിരിക്കുന്ന കന്നിമാസത്തിലെ മനോഹരമായ ശോഭ
വൈഭവം. പുഷ്പങ്ങൾ ഭിക്കിലെവിടെയും നിറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഈ ശാൽ
കലത്തിന്റെ ആഡംബരത്തെ. മംഗല്യമുത്തേ! സംബുദ്ധി. നിന്റെ
സൈമംഗല്യശക്തികൊണ്ടു-വലിയ കാട്ടിൽ വീണിട്ടും ഞാൻ മരിക്കാ
തെയിരിക്കുന്നു എന്ന് അഭിപ്രായം. മലർശരമാ കമഭേവന്റെ
അസ്രം. താമര മുതലായ പുഷ്പങ്ങൾ. ഉദ്ദീപകശക്തി ധ്വനി. പാരിൽ
.....ചിന്താനബന്ധാൽ ഭൂമിയിൽ വർദ്ധിച്ചിരിക്കുന്ന മട്ടിൽ
കണ്ടിട്ടു വിചാരത്തോടുകൂടി. ചിന്താനബന്ധം താമര, ചന്ദ്രൻ മുത
ലായ വസ്തുക്കളെ കാണുമ്പോൾ, നിന്റെ ഉഖാഭ്യംഗങ്ങളുടെ സ്തുതി
സംഭവിച്ച് ഉദ്ദീപിക്കുന്ന സങ്കടത്തോടുകൂടിയ വിചാരം. സൈപരം
കേട്ടു.....ന്നേരം തകൻ ഹൃദയത്തോടുകൂടി ഇവിടെ രാഗ്യമുന്യ

നായി കഴിയുന്ന ഏകീകൃത ഇപ്പോൾ ബഹുനീർഭാഗ്യൻ ഭാഗ്യത്തിന്റെ തരിപ്പോലുമില്ലാത്തവൻ. അല്ലെങ്കിലും ഭാഗ്യമുണ്ടെങ്കിൽ, നിന്ന വിട്ടുപിരിഞ്ഞു ഈ ഭൂസ്ഥിതി വരികയില്ലെന്ന ഭാവം. നീർഭാഗ്യൻ ക്ഷീണപുണ്യസ്യ എന്ന മുഖത്തിന്റെ ഭാഷ എന്നു ദ്രഷ്ടവ്യം. സന്താപമേ.....കാണായ്ക്കയാലേ ഭവതിയെന്നായിച്ചു കാണായ്ക്കയാലേ സന്താപമേറുന്നിതു് എന്ന് അനവധം. നീ അടുത്തു് ഇല്ലാത്തതുകൊണ്ടു് അഭിവില്ലാത്ത ഭൂഖമുണ്ടു്. നീയും ഒരഭിമുഖീകൃത ഇരുന്നു ഈ ശരൽകാലമണിയത കാണുവാൻ ഏകീകൃത ഭാഗ്യമില്ലാത്ത എന്ന് അഭിപ്രായം. അലങ്കാരം സ്തുതി. ധ്വനി.

മാതാമാതാ മദകുളിരമത്ര ഭംഗംഗനാനന്ദം
ശ്രാവം ശ്രാവം ശ്രവണമൃദയഗ്രാഹിഗീതാമൃതാനി ||
പുത്താഭോഗസ്സബകവഹനചൂനതാനാം ചതാനാം
മുചേമുചേ മുചളിതപൂരിർമുർച്ഛനാമജ്ജപൈമി || നന്ദ ||

കാമഭ്രാന്തനായിട്ടും ഞാൻ മദമൊട്ടു മധുരം
മുളിട്ടും വളർന്നിനത്തി-
ന്നോമൽ സംഗീതമേററം വെവാകരളിവ ക-
ക്കുംവിധം കേട്ടുകൊണ്ടു
ശ്രീമത്തായ് തണിപ്പുകുലയൊട്ടു കനിയും-
വളർത്തിൻചോടുതോറും
സാമർത്ഥ്യംകെട്ടു ധൈര്യക്കുലമൊട്ടു ബത ബോ-
ധക്കുലം തേടിടുന്നേൻ || നന്ദ ||

ശ്ലോ. നന്ദ. കാമ.....ഞാൻ കാമതാപം നിമിത്തം ഭ്രാന്തനെപ്പോലെയായിരിക്കുന്ന ഞാൻ. ഭ്രാന്തു ബുദ്ധിയുടെ അസ്ഥിരത. “ചതാനാംചതാനാം” ഉൾ “തൃപ്തവർത്തിതാ” എന്ന് ഉദ്യാപകാരം. വസ്തുക്കളിൽ അയഥാർത്ഥജ്ഞാനമുണ്ടാകുന്ന അവസ്ഥ. മദമൊട്ടു... ..കൊണ്ടു മദത്തോടു കൂടി. ശ്രവണമധുരമായ വിധം മുരളി വണ്ടുകളുടെ പാട്ടു് അധികമായി കരളിനെയും കണ്ണത്തെയും ആകർഷിക്കുന്ന മട്ടിൽ കേട്ടിട്ടു്. ഭംഗങ്ങളുടെ ഗാനം ശ്രവണമധുരവും ഹൃദയം നന്ദജനകവും എന്ന ഭാവം. ഭംഗഗാനം മുഴിച്ചുകൊണ്ടു പ്രസാദം.

വണ്ടുകൾ പാടുന്ന പാട്ടിനെക്കേൾക്കുകി-
 ഖിണ്ടലും പുണ്ടങ്ങു മണ്ടും പിന്നെ
 അന്തകൻ പോത്തിന്റെ വന്മണിക്കൂറിതു
 ചന്തത്തിൽ കേൾക്കായിരുന്നു ചൊല്ലി

എന്ന് (കൃ. ഗാ.) ഭക്തവും മദം വികസിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന പുഷ്പങ്ങളിൽ
 നിന്നു തേൻ കുടിച്ചു ബുദ്ധിക്ക് ഉണ്ടാകുന്ന വെളിവില്ലായ്ക്കും മന്ത്രി-
 ശ്രീമത്തായ്.....തോറും ശോഭയേറിയതും പുത്താകാരവുമായ
 പൂങ്കുല വഹിച്ചു അതിന്റെ ഭാരംകൊണ്ടു കുനിഞ്ഞു വളളിയുടെ മുവ
 ളിലെല്ലാം. പൂങ്കുലകൾ വഹിച്ചു തഴുന്ന വല്ലികൾ കാണ്മാന്വേൾ
 നായികയുടെ സ്തനഭാരംകൊണ്ടു നമ്രമായ ശരീരത്തിന്റെ സ്തുതിയു
 ങ്കുന്നു എന്ന് ഭാവം. ചോട്ടത്തോറും ദുഃഖാധികൃഷ്ടോതകം; എല്ലാ
 ചതകളുടേയും മുവട്ടിൽ സാമത്വം.....തേടിടുന്നെൻ കൈപ്പും
 മനസ്സിനു കരുത്തും ബോധവും ഇല്ലാത്തവനായിത്തീരുന്നു. വണ്ടുകളുടെ
 മുളിച്ചു കേൾക്കുമ്പോൾ ഭ്രാന്തനാകുന്നു. ഭ്രാന്തന്മാരുടെ സ്വഭാവം സ്ഥിര
 തകൃടാതെ പല സ്ഥലങ്ങളിലും സഞ്ചരിക്കുകയാണല്ലോ. അങ്ങനെ
 മുററിനടക്കുമ്പോൾ പൂങ്കുലകൾകൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്ന വളളികൾ കാണ്
 വാൻ ഇടവരുന്നു. അപ്പോൾ നിന്റെ സ്തുതി വന്നു ഒരാഹ്വാനവും
 (ബോധക്കുയം) ബാധിക്കുന്നു. എന്ന് ഭാവം.

ഇമാം തടാശോകലതാം ച തനപിം
 സ്തനഭിരാമസ്തബകാഭിനമ്രം
 തപൽപ്രാപ്തിബുദ്ധ്യം പരിരബ്ധുകരമ-
 സ്തോമിത്രിണാ സാസ്തമഹം നിക്ഷിപഃ

എന്ന് രഘു. (സ. മന്ദ) അലങ്കാരം സ്തുതി.

ആശ്ചിക്യന്ത്യഃ സ്മരധിഗുണേ പ്രേമകോപപ്രയാണേ
 ചഞ്ചന്നേത്രം ചലദരസിംഹം ചഞ്ചലഭൂലതം തേ ||
 ഉദ്യമീനഃ കമലമുകുളൈരല്ലസന്ത്യഃ പ്രസന്നഃ
 കല്പാലിന്ത്യഃ കലുഷകലുഷം കർവതേ മാനസാ മേ || ൩൪ ||

കൺചാട്ടം-കൊങ്കമൊട്ടൊത്തുടലിലഴുകെഴും-
 ചില്ലിവില്ലാട്ടവും ചേ-
 ന്ഞ്ചാതാപ്രേമകോപപ്രശമദശയിൽ നിൻ-
 പുൽകലോമ്പ്പെടുത്തി

മീൻചാട്ടം താമരപ്പൂമുക്കുമലയലോ-

ഉങ്ങളും ചേൻ നന്നായ്

ഞാൻ ചാലേ കണ്ട നല്ലാർനിര കലുഷതയെ-

ന്നുള്ളിലുണ്ടാക്കിടുന്നു

|| സർ ||

ശ്ലോ. സർ. കൺചാട്ടം.....പ്പെടുത്തി പ്രേമകോപപ്രശമ
ഭരയിൽ ഉടലിൽ കൺചാട്ടം കൊങ്കമൊട്ടൊത്തു് അഴകെഴും ചില്ലിവി
ല്ലാട്ടവും ചേൻ് അഞ്ചൊക്കെ ആ നിൻപുൽകൽ കാർപ്പെടുത്തി എന്ന്
അനപയം. പ്രേമകോപത്തിന്റെ അവസാനത്തിൽ, ശരീരത്തിൽ,
ഇളകുന്ന കണ്ണുകളോടും മുഖമൊട്ടുകളോടും ആടുന്ന പുരികങ്ങളോടും
കൂടി നീ പുൽകുന്നതിനെ കാർമ്മിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു്. പ്രേമകോപം
പ്രേമനിമിത്തമുണ്ടാകുന്ന കോപം. പ്രണയകലഹം. “രസശബ്ദോ
രാഗപദ്യായഃ സ്നേഹസ്ത്വോപരിതനീമവസസ്ഥാം വദന്തി. തദ്വപരിത
നീം പ്രേമശബ്ദഃ ഇതി വീദേകഃ.” എന്ന് സുമനോരമണി.

മീൻചാട്ടം.....നന്നായ് മത്സ്യങ്ങളുടെ ചാടിക്കളി, താമര
പ്പൂമൊട്ടു, ഉലയുന്ന കൊളങ്ങൾ എന്നിവ ചേൻ ഞാൻ ചാലേ...നിര
ഞാൻ അടുത്തു കാണുന്ന നല്ല ആറിന്റെ കൂട്ടം.. നല്ലാർ നല്ല ആർ
ഭംഗിയുള്ള പുഴ. സന്ദരി എന്ന് രണ്ടുവിധവും അർത്ഥം. കലുഷത...
ണ്ടാക്കിടുന്നു എന്നുള്ളിൽ കലുഷതയെ ഇനിക്കിരിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം
ശോഭിക്കുന്ന പുഴകൾ കാണുമ്പോൾ എന്റെ മനസ്സ് സങ്കടംകൊണ്ടു
കലങ്ങി മറിയുന്നു എന്ന് ഭാവം. പുഴയിലെ മീൻചാട്ടം താമരമൊട്ടു്
കൊളം എന്നിവ കാണുമ്പോൾ, നിന്റെ കടാക്ഷത്തിന്റേയും സ്തനത്തി
ന്റേയും പുരികത്തിന്റേയും സ്മൃതിയുണ്ടായി ഞാൻ അസ്വസ്ഥനായതെ
നായിത്തീരുന്നു എന്ന് ഭാവം. അലങ്കാരം സ്മൃതി.

തീരേത്സംഗംനമയശിഖരാംഭാവനസ്സമന്തം-

ചീണാരാവേ വിനിഹിതപദം വേണരസ്രാന്തരേഷു ||

ഉന്മീലനീമുഷസി നളിനീമാസ്പൃശന്താംഗമംഗം

ഹി ചിത്രം മേ ഹിമജലഭൃതോ മാതതാസ്സോപയേന്തി

|| സർ ||

വീണാലാപോ കളർക്കം മലയമലമുകൾ-

പ്പാട്ടിൽനിന്നിട്ടിറങ്ങി-

ധ്വാനാർത്ഥം തുമ്പി കൊത്തിത്തുളയുടയമുള-

യുളളിലും ചെന്നിണങ്ങി

ചേണാന്നാത്താമരപ്പൊയ്കൾ പുലർസമയ-

ത്തേററമേററററകാരും

താനാലെയന്റെ ദേഹം മുഴുവനിയ വിയ-

പ്പിച്ചിടുന്നുണ്ടു നാനം.

, || നാ||

ശ്ലോ. നാ. വീണാലാപോ! സംബുദ്ധി. അല്ലയോ സുന്ദരി, വീണയെപ്പോലെ മധുരമായ ശബ്ദത്തോടുകൂടിയവൾ. കളർക്കം..... നിന്നിട്ടിറങ്ങി തണുപ്പോടുകൂടിയ മലയപർവ്വതത്തിന്റെ മുകളിൽ നിന്ന് ഇറങ്ങിയതും ധ്വാനാർത്ഥം.....ണങ്ങി ശബ്ദമുണ്ടാക്കുന്ന തിനായി തുമ്പികൊത്തിത്തുളച്ചിരിക്കുന്ന മുളകളുടെ മുകളിൽ ചെന്നു ചേർന്നു, തുളകളോടുകൂടിയ മുളകളുടെ അകത്തു ചെന്നു ശബ്ദമുണ്ടാക്കുന്നു എന്നു ഭാവം.

സകീചകൈമാന്ദരപൂർണ്ണരസൈശ്വര്യം

ക്രമത്തിരോപാദിതവംശകൃത്യം

എന്ന് (രഘു.) സ. ൨.

ചേണാന്നാ.....കാരും ഭംഗിയായി വികസിച്ചുനില്ക്കുന്ന താമരപ്പൊയ്കൾ പുലർക്കാലത്തു് അധികമായി ഏറിക്കിടക്കുന്ന കാരും, പുലർച്ചയിൽ വിട്ടു് താമരകളോടുകൂടിയ പത്മിനികളിൽ സ്വർത്തിച്ചു, സഞ്ചരിച്ചു, വന്ന കാരും മലയമല കോരിന്റെ സൗരഭ്യവും ശൈത്യവും ധ്വനി. മുളയുളളിലും മാന്ദ്യം ധ്വനി. താമരപ്പൊയ്കൾ ശൈത്യവും സൗരഭ്യവും ധ്വനി. പുലർസമയത്തു് നേരം വെളുത്തതേയുളളു. അതുകൊണ്ടു മറ്റൊരു അപഹരിക്കാത്തതു് എന്ന് അഭിപ്രായം. ഗന്ധസമൃദ്ധി ധ്വനി. താനാലാ.....നാനം എന്റെ ദേഹത്തിൽ വിയർപ്പു് ഉണ്ടാക്കുന്നു, നിശ്ചയം. ശൈത്യഭിഗുണസമിതനായ വായു വന്ന ശരീരത്തിൽ സ്വർത്തിക്കുമ്പോൾ, സുഖമാണു് ഉണ്ടു്

കേണ്ടതു്; എന്നാൽ എനിക്ക് അതു വിപരീതാവസ്ഥ ജനിപ്പിക്കുന്നു. ഇവിടെ നായകന്റെ വിരഹനീഷ്ഠത ധ്വനി. അലങ്കാരം വിഷമം.

വിഷമം വർണ്ണിച്ചതേ അത്ര-

ഘടനാനുരൂപയോഃ

എന്ന് ലക്ഷണം.

മഞ്ജുകപാണസംഖചിതമസൃണാച്ഛന്തരേഃ കണ്ഠകുടൈഃ-

ശൈകൈരത്നമൃദനരചിതാശ്ലേഷമംബുർണിതാക്ഷഃ ||

വാപീഹംസം മുഖവിസമിമേഭോയിനഃ സ്മാരയന്തി

പ്രംഗസ്മാകം പ്രണയചപലഃ കാനിചിചംസരാണി || നൃപ ||

ഒന്നോമൽശ്രീകുലുരുകൊണ്ടിടറിന ഗളനാ-

ളത്തൊടും പക്ഷമോരോ-

ന്നന്യോന്യം ചേർത്തു പുൽകീട്ടണിമിഴിയിളകി-

പ്രേമചാപലുമാനും

മന്ദം കൊക്കാൽബിസം പൊയ്ക്കയിലെഴുമരയ-

ന്നങ്ങൾ തമ്മിൽപ്പകന്നും

മുന്നം നോം തങ്ങളിൽച്ചേർന്നാരുചിലദിനമി-

ങ്ങെന്നെയോപ്പിച്ചിടുന്നു.

|| നൃപ ||

ശ്ലോ. നൃപ. ഒന്നോമൽ.....ചാപലുമാനും ഭംഗിയായി ക്രിയയും നീണ്ട കഴുത്തു് ഇളക്കിയും ഓരോ ചിറകു തമ്മിൽ ചേർത്തും അനുരാഗംകൊണ്ടു പല ചപലതകൾ കാണിച്ചും മന്ദം....പ്പകന്നും മന്ദം കൊക്കാൽ ബിസം തമ്മിൽ പകന്നും പൊയ്ക്കയിലെഴുമരയന്നങ്ങൾ എന്ന് അനവധി. സാവധാനത്തിൽ കൊക്കുകൊണ്ടു താമരവളയം ആണിന്റേതു പെണ്ണിന്റേ പെണ്ണിന്റേതു് ആണിന്റേ എന്നു മട്ടു മാറി കൈകൾത്തും താമരപ്പൊയ്ക്കയിൽ കളിക്കുന്ന അരയന്നങ്ങൾ. മുന്നം... ..ച്ചിടുന്നു മുൻപു നമ്മൾ ഒരുമിച്ചു കളിച്ച ചില ദിവസങ്ങളെ കാർത്തിപ്പിക്കുന്നു 'കാനിചിചംസരാണി' എന്ന മുഖത്തിനു 'കാനികാ നൃപുഹാനി' എന്ന പാഠാന്തരം ഭാഷ്യവും. ഒന്നോമൽശ്രീകുൽ കൂകുന്നതു കേൾക്കുമ്പോൾ സംഗീതസ്മൃതി ഉണ്ടാകുന്നു എന്ന് അഭി

പ്രായം. പക്ഷിമോ...പുൽകീട്ട ആശ്വേതവിശേഷത്തെ ധ്വനി
പ്പിക്കുന്നു. തിലതണ്ഡുലകാലിംഗനമെന്നു മാനവേദൻ. തിലതണ്ഡുലക
ലക്ഷണം അനംഗരംഗം ഒൻപതാം പട്ടലത്തിൽനിന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊ
ള്ളുക. പകർന്നു തങ്ങളിൽ വീതിക മരുന്നതിനെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു.
ഇങ്ങനെ ചെയ്യുന്നത് ഒരു പ്രേമചിഹ്നമാകുന്നു.

പല്ലിപ്പുത്തലപ്പഴകപൊഴിയും പ്രേമവേഗം മുഴുപ്പാൻ
കൊള്ളുൻ താനരുണമണിവാതവചം വല്ലഭായഃ

എന്ന് ഉണ്ണിനീലിസന്ദേശം. ചിലദിനം പകലും നമ്മൾ അവിടുത്തെ
നാരായിട്ടുണ്ടു കഴിഞ്ഞുകൂടിയതെന്നു ധ്വനി. സരസ്സുകളിൽ അരയ
നങ്ങൾ ധിമരിക്കുന്നതു കാണുമ്പോൾ, മുൻപു നാം തമ്മിൽ രമിച്ച
ചില ദിവസങ്ങളെപ്പറ്റി ഓർമ്മയുണ്ടാകുന്നു എന്ന് ഭാവം. അലങ്കാരം
സ്വഭാവോക്തിയുടേയും സ്തുതിയുടേയും സങ്കരം.

നഷ്ടേ ദുഷ്ടേസ്സപരി സരണേഃ കപാപി നാഥേ കലാനാം
സദ്യഃ ക്ലിപ്തകുമാഭനയനം സാമ്രന്തീഹാരബാഷ്പൈഃ ||
ആകുന്ദന്ത്യമഭയമമിഹേകാരവൈഃ കൈരവിണ്യം-
മാശാസേ രചകശചമനഃലം നിരൂപഹ്നാം മുഖേഷു || ൩൭ ||

പാദേ കൺപാട്ടിൽനിന്നാക്കലകളടയവൻ

വിട്ടുപോയപ്പൊഴെക്കും

കേടേകുമഞ്ഞുകണ്ണീരൊരുപടി പൊടിയു-

ന്നാവലാം കണ്ണുമായി

കൂടും മാലോടുകൂടിക്കുമിനിയളികോലാ-

ഹലത്താൽക്കരഞ്ഞാ-

ത്തിട്ടമ്പോളോത്തിട്ടന്നേനയി തവ കശലം

ഞാൻ പ്രഭാതങ്ങൾതോറും.

|| ൩൮ ||

ശ്ലോ. ൩൭. പാദേ...പൊഴിയും നേരേ കണ്ണിനു മുൻപിൽ
നിന്നു കലകളുടെ നയകനായ ചന്ദ്രൻ അകന്നപ്പൊഴെയും. ചന്ദ്രൻ
അസ്തമിച്ചതേയുള്ളു. അതു കഴിഞ്ഞാൽ അധികം നേരമായില്ല. എന്നിട്ടു
തന്നെ, എന്ന് ഭാവം. കേടേകും...കണ്ണുമായി ഉടവുണ്ടാകുന്ന

മഞ്ഞയ കണ്ണൻ്റെ ധാരാളം പൊഴിയുന്ന ആവലാകുന്ന കണ്ണാടുകൂടി. ഒരു പടി ചെല്ലി, ആയത്യാത്മനും. കൂട്ടം.....കൂടി അധികമായി ഭൂരിച്ചുകൊണ്ടു കമുദിനി....ഞാൻതിട്ടമ്പോൾ ആവൽ പൊയ്ക്കു വണ്ടുകൾക്കു ശബ്ദംകൊണ്ടു കരയുമ്പോൾ, കരയുന്നതു കാണുമ്പോൾ, വണ്ടുകളുടെ ശബ്ദം കമുദിനിയുടെ വാലാപം, എന്നു ഭാവം. കാത്തിട്ടെന്നു.....തോറും അയി! ഞാൻ തവ പ്രഭാതങ്ങൾതോറും കശലം കാത്തിട്ടെന്നു് എന്ന് അനന്ദം അല്ലയോ പ്രേയസി! നിനക്കു് ഓരോ ദിവസവും, പ്രഭാതത്തിൽ, കശലം ഉണ്ടാകുന്നതിന്നു ഞാൻ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. കശലം നിനക്കു് ഇപ്രകാരം ഒരു ദുഃഖം സംഭവിക്കരുതു്. നമ്മൾക്കു ഒരുമിച്ചിരുന്നു സുഖം അനുഭവിക്കുവാൻ ഇടയാക്കട്ടെ എന്നു ഞാൻ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു എന്നു ഭാവം. സുഖിന്റെ പ്രഭാതകലത്തെ കമുദിനിയിൽ വിരഹിണീധർമ്മത്തെ ആരോപിച്ചുരികുന്നു. കമുദിനി നായിക, ചന്ദ്രൻ നായകൻ, മഞ്ഞ കണ്ണൻ്റെ, ആവലാ കണ്ണൻ, അഭികോപാധരം കരച്ചിൽ, അലങ്കാരം രൂപം. നായകിയുടെ വിരഹാവസ്ഥയെ സൂരിപ്പിക്കുന്നതുകൊണ്ടു സ മൃതായും ധ്വനിതമാകുന്നു.

പ്രേക്ഷ ചാഹം പ്രകൃത രമണീയാംഗി പൂർണ്ണദുഃഖിംബ-
 ശ്രീധാവപീമധുകരകളാലാപമനുനിലാഭ്യം ||
 തപാധ്വംസം ശുവമു ഗർഭാസ്സന്നിധൗ തേ സമഗ്രം
 യന്മാം നോമ കിമപി മമയതൃപ്ത മമ്യം പരോത്ഥം || സുഖ ||

ഒന്നെന്നാൽ തീർച്ചയായെൻപ്രകൃതിസരസസ-
 വാംഗി! യാപുണ്ണചന്ദ്രൻ,
 പിന്നെക്കേളീതടാകം,മുരളമളി,യിള-
 കാറ്റുതൊട്ടുള്ളതൊക്കെ
 മൂന്നം നിന്നതികത്തിൽപ്പരമീവ രമണീയ-
 ഓളെനാലിയിന്നോ-
 ലെന്നന്ദിക്കാവരില്ലിന്നൊരുശകലവുമീ-
 നല്ലവസ്തുക്കളൊന്നും || സുഖ ||

ശ്ലോ. സുഖ. ഒന്നെന്നാൽ.....സർവ്വാംഗി എൻ പ്രകൃതി സരസ സാംഗി എന്നാൽ ഒന്നു തീർച്ചയായ, എൻ പ്രകൃതി സരസ

സർവ്വാംഗി! സുന്ദരി. സംബുദ്ധി. അല്ലയോ പ്രകൃതിരമണീയമായ ശരീരത്താഴുകൂടിയവളേ, എന്നാൽ ഒരു കാര്യം തീർച്ചയായി, തീർച്ചപ്പെട്ടു. ആപ്തപ്പെട്ടവനാൻ.....രൊക്കെ പരിപൂർണ്ണനായ ചന്ദ്രൻ, ലീലാസരസ്സ്, മുരളി വണ്ടി, മന്ദവായു മുതലായവയെല്ലാം മൂന്നും... ഉള്ളൊന്നാക്കി മുൻപു നീ അടുത്തു ഉണ്ടായിരുന്നപ്പോൾ അധികമായിരുന്നു ഈ വസ്തുക്കൾ മനോഹരങ്ങളായിരുന്നു. എന്നാ.....വസ്തുക്കളൊന്നും എന്നാൽ ഇന്ന് ഈ നല്ല വസ്തുക്കളൊന്നും ഒരു ശകലവും എന്നാക്കിയതില്ല. എന്നാൽ നീ അകന്നിരിക്കുന്ന ഇന്ന് ഈ പൂർണ്ണ ചന്ദ്രാദികളായ രമ്യവസ്തുക്കൾ അല്പമായിട്ടെങ്കിലും എനിക്ക് സന്തോഷത്തെ തരുന്നില്ല. ഇവയുടെ രമ്യത കണ്ടു ഞാൻ സന്തോഷിക്കുന്നില്ലെന്നു ഭാവാ. നീ അടുത്തിരുന്നപ്പോൾ ചന്ദ്രാദികൾ രമണീയങ്ങളായിരുന്നു. അകന്നപ്പോൾ അവ എന്നെ പ്രീണിപ്പിക്കാത്തവിധമായിത്തീർന്നു. അതുകൊണ്ട് അവയുടെ ആനന്ദജനകത്വം നിന്റെ സാന്നിദ്ധ്യംകൊണ്ട് സഭവിച്ചതെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. അവയുടെ വിനോദകാരിത്വം ഇപ്പോൾ എനിക്ക് അനുഭവസിദ്ധമാകാത്തതുകൊണ്ട് സോപാധികം എന്നു സ്പഷ്ടം. ഒന്നു ചന്ദ്രാദികൾക്കു പ്രകൃതും രമണീയതയോ വിനോദനശക്തിയോ ഇല്ലെന്നുള്ള ഒരു കാര്യം. തീർച്ചയായും എന്റെ അനുഭവംകൊണ്ട് തീർച്ചയായി. പ്രകൃതിസരസസർവ്വാംഗി ചന്ദ്രാദികളുടെ ആശ്വാദനത്വം സോപാധികം. എന്നാൽ നിന്റെ രമ്യത അങ്ങനെയല്ലാത്തതു, പ്രകൃതും സ്വഭാവേന സിദ്ധം. എന്ന് അഭിപ്രായം.

തപാമാസീനാമചസഗമനാമാലപന്തിം ഹസന്തി.

ഹർഷാമൃതം രഹസി മനസാ വാസപശ്ചാദി യം യം ||

അക്ഷോ താം താം മമ ബഹിരിഹാപശ്ചതോന്തിൻ വിയോഗേ

വിദ്യന്തേ തദപിഗുണിതരുരോഹ്യ സഹസ്രം വിയോഗാഃ || ന്നൻ ||

നിന്നെച്ചാരത്തിരുന്നിട്ടലസമയി നട-

നിട്ട സല്ലാപമാന്റി-

ഒട്ടനല്ലാ പുഞ്ചിരിക്കൊണ്ടഥ രഹസി രസോ-

ന്മാദമാണ്ടിപ്രകാരം

എന്നുൾക്കൊണ്ടുവെ കാണുന്നില വെളിയിലെഴും-
 കണ്ണിനാൽക്കണ്ടിടാഞ്ഞി-
 ടിന്നീവേർപാടിൽ വേർപാടുകളിവനഴൽവാ-
 ച്ചായിരം പെട്ടിടുന്നു || നൂൻ ||

ശ്ലോ. ൯. നിന്നെ.....നില നിന്നെ സമീപത്തു് ഇരി
 ക്കുന്നവളായും മന്ദമായി നടക്കുന്നവളായും സംഭാഷണം ചെയ്യുന്നവ
 ളായും വിജനത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്തു തുംഗാരചാപവും കാണിക്കുന്നവ
 ളായും, ഇപ്രകാരമെല്ലാം എന്റെ മനസ്സുകൊണ്ടു കാണുന്ന നിലകളെ;
 ചിലപ്പോൾ നീ അടുത്തിരിക്കുന്നതായി വിചാരിക്കും; ചിലപ്പോൾ
 നടക്കുന്നവളായി, ചിലപ്പോൾ സംഭാഷണം ചെയ്യുന്നവളായി, ചില
 പ്പോൾ തുംഗാരചാപവും കാണിക്കുന്നവളായി. ഇങ്ങനെ ഞാൻ
 ഉള്ളുകൊണ്ടു കാണുന്നതു, വിചാരിക്കുന്നതെല്ലാം വെളിവി.....ടാ
 ഞ്ഞിട്ടു നിന്റെ ചേഷ്ടകൾ സ്വഭാവപ്രിയഗുണമധരമകാശത്തുകൊണ്ടു
 അവ അനുഭവസ്ഥിരമാകാത്തതിനാൽ ഇന്നീ വേർപാടിൽ' ഇന്നു
 ഇപ്രകാരം ഉണ്ടായ വിരഹത്തിൽ വേർപാട.....പെട്ടിടുന്നു
 ഇവനു അഴൽ വാച്ചു് ആയിരം വേർപാടുകൾ പെട്ടിടുന്നു എന്നു
 അനവധി. ഈ എനിക്കു സങ്കടം വർദ്ധിച്ചു അന്ധനും, അസംഖ്യം,
 വേർപാടുകൾ സംഭവിക്കുന്നു. നീ വേർപെട്ടോൾ നീ ചെയ്യുന്ന
 മനോഹരങ്ങളായ അസംഖ്യം ചേഷ്ടകൾ വേർപെട്ടു നിന്നെപ്പോലെ
 അവയേയും എനിക്കു കാണുവാൻ നിവൃത്തിയില്ലാതെയായി. അതു
 കൊണ്ടു അധികം ദുഃഖം ഉണ്ടു്. എന്ന ഭാഗം. വിരഹികളുടെ യഥാർത്ഥ
 സ്ഥിതിയെത്ര ഇവിടെ മഹാകവി പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നതു്. ശ്ലോക
 ത്തിന്റെ ചതുർത്ഥപദം അധികം ഹൃദയംഗമമായിരിക്കുന്നു. കാളിദാ
 സനും അസുയാജനകുമായ ചദ്യം!

സ്വപ്നേപി തപം മമ ന സുഖഭാ ധ്വജസ്തനിദാഗമതപം-
 ദാശ്വന്താൽപീഡാഭധിമണിയിലും ലേഖനീയാ ന ഭൂയാഃ ||
 സ്തുതും താപാഭാപാ ച മനസ്സത്രതത്രോത്പതിഷ്ണാൻ-
 മധ്യേ ഹാലം ഹധിതി ഹലയത്വേവ ദാമം ഹി ദൈവം || ൭൦ ||

നിന്നെസ്വപ്നത്തിലും കാണതു വിഷമമുറ-
ക്കും വരാഞ്ഞിട്ടുപോ മേ
പിന്നെക്കണ്ണീരുമൂലം ശിലയിലെഴുതിനോ-
ക്കീടുവാനും പ്രയാസം,
എന്നല്ലാത്തൊരുപമുള്ളതറിവു പണി നിരുപി-
പ്താനമോരോന്നിലേക്കും-
യന്നുമ്പോൾ തെച്ചുതൂണിനു നിടിലതടം
കുറച്ചുമേ ടുപ്പുവെച്ചുവെ

|| ൭൦ ||

ശ്ലോ ൭൦. വിചാരിക്കുക സദാ പ്രതികൃതി സ്വപ്നം എന്നിവ
ഭർത്തിക്കുക, പ്രിയംഗുസ്വപ്നങ്ങളായ വസ്തുക്കളെ സ്മരിക്കുക, എന്നി
ങ്ങനെ വിനോദോപായങ്ങൾ നല്കുന്നിടമാകുന്നു.

വിയോഗാവസ്ഥാസു പ്രിയജനസദാക്ഷാത്തഭവനം
തത്ത്വവിതും കർമ്മ സ്വപ്നസമയം ഭർതാമപി
തദംഗസ്വപ്നാനുഭവനതവരം ഭർതാമപി
പ്രതീകാരോന്മുഖ്യമിതമനുസരം കേംപി ഗഭിതഃ

എന്ന ഗുണപതാക ചതുർവിധോപയങ്ങളിൽ “കരമദ്രാണേന്തിട്ടം”
ഇത്യാദി (ശ്ലോ. ൩൩) ചേർക്കുന്നു. മറ്റൊരു കരമദ്രാണേന്തിട്ടം
സാദൃശ്യഭർതം “കരമദ്രാണേന്തിട്ടം” എന്ന സിദ്ധിക്കുന്നു. “വീണാലാപം!”
(ശ്ലോ. ൩൪) ഇത്യാദി ചതുർവിധത്തിൽനിന്നും തദംഗസ്വപ്നസ്മരണം
വിനോദോപായമാകുന്നു. അവയെക്കുറിച്ചിരിക്കുന്നത് രണ്ടു ഉപായങ്ങളാകുന്നു.
സ്വപ്നഭർതവും പ്രതികൃതി ഭർതവും; ഇവകൊണ്ടും വിരഹ
വ്യഥാശമനം അസാധ്യമെന്ന പ്രതിപാദിക്കുന്നു.

നിന്നേ..... മേ അഥവാ മേ നിന്നെ ഉറക്കം വരാഞ്ഞിട്ടു
സ്വപ്നത്തിലും കാണമതു വിഷമം എന്ന അനൗചിത്യം. കുറച്ചു! എന്നിരിക്ക
നിന്നെ ഉറക്കം വരാഞ്ഞിട്ടാൽ സ്വപ്നത്തിൽകൂടി കാണാൻ നിവൃത്തി
യില്ലാതെയായി. അതേവേദം അഗ്രത്തിൽ കാണുന്നതു അസാധ്യം.
അതു പോകട്ടെ. എന്നാൽ സ്വപ്നത്തിലും കാണാൻ പാടില്ലാതെയോ
യല്ല എന്ന അർത്ഥം. സ്വപ്നം ഉറക്കത്തിൽ കാണുന്നത്.
“സ്വപ്നം സുപ്തസ്യ വിജ്ഞാനം” എന്ന വിശ്വാസം പിന്നെ.....
പ്രയാസം പിന്നെ ശിലയിലെഴുതിനോക്കീടുവാനും കണ്ണീരു മൂലം

പ്രയാസം എന്നു അർത്ഥം. എന്നാൽ ചിത്രം എഴുതിക്കണ്ട ദിനോദി
ക്കാരെന്നു വിചാരിച്ചാൽ അതു സാധിക്കുന്നില്ല. അതിന്നു വിചാരിക്ക
മ്പോൾതന്നെ കണ്ണിൽ വെള്ളം വന്ന് നിറയുന്നു. അതു കാഴ്ചയില്ലാതെ
യാക്കുന്നു എന്നു ഭാവം.

അദ്വൈതാചാര്യനനുഗതം--

രസീഭൂതന ചക്ഷുഃ

എന്നു ഭാവം. (സ്ക. ൧.)

എന്നല്ല.....പ്രാന്നം എന്നല്ല ഉത്തരം. ഉള്ള ഉള്ളിന്നു
നിരൂപിച്ചാന്നം പണി എന്നു അർത്ഥം. അത്രയുമല്ല സങ്കടത്തോടു
കൂടിയ മനസ്സിന്നു നിന്നെപ്പറ്റി വിചാരിക്കുവാനും പ്രയാസമായി.
ഉറക്കമില്ലായ്മയാൽ സ്വപ്നം. കണ്ണുനീർ നിമിത്തം (രിചയിൽ എഴുത
ന്നതും കാണുന്നതും) ചിത്രഭർത്താ, സങ്കടംകൊണ്ടു വിചാരം എന്നിവ
എന്നിരിക്കു തീരെ സാധിക്കാതെയായിത്തീർന്നു എന്നു ഭാവം. നിരൂപി
പ്രാന്നം വിചാരിക്കുന്നതിനും, സ്മരിക്കുന്നതിനും. സ്മരണയും വിരഹിക
ളുടെ വിനോദോപായങ്ങളിൽ ഒന്നാകുന്നു.

വസ്തുനാമനഭൂതാനാം തുല്യശ്രവണ ഭർത്താ

സ്മരണാൽ കീർത്തനോപാപി സാനന്ദോ ധീർയുത്തോ ഭവേൽ.

എന്നു സുധാകരം. ഓരോന്നി.....ദൈവം കാരോന്നിചെയ്യായ്
ഉന്നാമ്പാൾ ഭുജിക്കുമ്പോൾ നിമിത്തം തുല്യശ്രവണിനു കഷ്ടമേ! എന്നു
അർത്ഥം. മുൻപു പറഞ്ഞ ഭാഗത്തു കാഴ്ചയും ചെയ്യണമെന്നു വിചാരി
ക്കുമ്പോൾതന്നെ അകത്തുനിന്നു വിധി ഏകദേശം നന്നായി. നിമിത്തം
തല്ലിപ്പിടിക്കുന്നു. കഷ്ടം! ഓരോന്നിലേക്കായി സ്വപ്നം കാണുവാൻ
വേണ്ടി ഉറങ്ങുവാൻ കിടക്കുക, നണിശിചയിൽ ചിത്രം എഴുതുക,
കാണുക, വിചാരിക്കുക, എന്നിവയിൽ ഓരോന്നിലേക്കു. തുല്യശ്രവ
ണിനു പീഡാധികാരം. ഭുജിക്കുമ്പോൾ നാക്കുൽ പ്രിയജന
സമാഗമഭാഗ്യമോ എന്നിരിക്കു തന്നില്ല. അതുവേണ്ടു പോകട്ടെ.
എന്നിരിക്കു സ്വപ്നത്തിൽ അതു കിട്ടിയെത്തു. അതുകൊണ്ടു തുല്യശ്രവ
ണിക്കുള്ളതും. എന്നാൽ അതിന്നും സംഗതി വരുത്തുന്നില്ല. ദൈവം അതി
ഭുജിക്കുന്നതു എന്ന് അഭിപ്രായം. കഷ്ടമേ സങ്കടാധികൃഷ്ടോത്തരം.
എന്റെ അനുഭവം ഈ വിധം ആയല്ലോ എന്നു അഭിപ്രായം. “സ്വപ്നം

ലിഖ്യ പ്രണയകവിതാം ധാതുനാഗൈശ്ശിലായാം” (മോഘം. ഉ. ഭം.)
ഇത്യാദി പദ്യത്തിന്റെ ധാര.

സന്താപൈശ്വര്യൈശ്വര്യമുദിതൈർധൈര്യക്രമകഷേണി-
നശാബന്ധൈഃ കിരവി കശകശോവലംബോപമാനൈഃ ||
കണ്ഠപാദേ ശശിമുഖി! ശപേ തപത് പലംഭോരുഹാമൃതം
പ്രാണാൻ പ്രാണേശപരി! ന വിരഹേ നഹ്യഹം ധാരയാമി || ൧൧ ||

ഇണുൽപ്പാടാണ്ടു ധൈര്യക്കരയുരസിന നിൻ-
വിപ്രയോഗപ്രവാഹ-

ക്കിണ്ടലിൽ ദർഭമുഞ്ജപ്പിടികൾശരിയിലു-
ജ്ജ്വലയാം ചുറ്റാനാലേ

കണ്ഠതപം പുണ്ടു മുറുറം മുഴുമതിമുഖി! ഞാൻ,
നിന്റെവശമാണു നസ്യം,

കണ്ഠത്തുവത്തുതാങ്ങുന്നിതു കഷണമൊടെൻ-
പ്രാണനെ പ്രാണനാഥേ! || ൧൧ ||

ശ്ലോ. ൧൧ ഇണുൽ... ചുറ്റാനാലേ വലിയ സങ്കട
ത്തിൽ അപ്പൊഴുതെന്നും നശിപ്പിക്കുന്ന വിരഹത്തിന്റെ ആധിക്യ
ത്തിൽ, തൃണപോലെയെ നസ്സാക്കിയ ജീവിതാശയം വഹിച്ചുകൊണ്ടു്.
ധൈര്യക്കരയുരസിന ധൈര്യംകൊണ്ടു് കരയു മർദ്ദിച്ചു്, ധൈര്യ
ത്തിന്റെ അനൗപമം കണ്ടു്, സന്ദനശക്തി നിശ്ശേഷം നശിച്ചു്
പ്രവാ.....ണ്ടു വിരഹത്തിന്റെ ആധിക്യവും ശക്തിയും ദർഭമു
തയും പറന്നു. ദർഭമുഞ്ജപ്പിടികൾ ദർഭപ്പുല്ലിന്റെയും മുഞ്ജപ്പുല്ലി
ന്റെയും ചുവടു്. മുഞ്ജം തൃണവിശേഷം. “കാശകരം മുഞ്ജം” എന്നു
ശബ്ദരത്നാകരം. ആശ്രയസ്ഥാനം അത്യന്തം ദർഭമുലമെന്നു പറന്നു.
വലിയ ഒഴുക്കിൽപ്പെട്ട വിഷമിക്കുന്നവൻ നിസ്സഹായ പുല്ലു കിട്ടിയാൽ
അതിനേക്കൂടി നശിപ്പിച്ചു് അശ്രുതീകൾ. “ശതികെട്ടാൽ പലി പുല്ലും
തിന്നും” എന്നു കവിവാക്യം സ്മർത്തവ്യം. അതുപോലെ, ഞാൻ അത്യ
ല്പമായ ഒരു അശ്രു നിന്റെ പുല്ലുതന്നെകൊണ്ടു് തിരികൊണ്ടു് എന്നു ഭാവം.
ചുറ്റു ചുറ്റിപ്പിണഞ്ഞു കിടക്കുന്നതു്. കണ്ഠതപം.....സത്യം

മുഴുമതിമുഖി ഞാൻ കണ്ണുതപംപൂണ്ടു മുറുപ്പിന്റെ കലാണു സത്യം
 എന്നു അനന്തരം. ഞാൻ വിഷാദത്തോടുകൂടി നിന്റെ കാലുപിടിച്ചു
 സത്യംചെയ്തു പറയുന്നു. കാലാണു സത്യം സത്യത്തിന്റെ ഗൗര
 വം ധരിച്ചു. നിന്റെ കാലാണു സത്യം എന്ന ഭാഗത്തിൽ, വാക്യം
 വാക്യാന്തരഗ്രന്ഥത്തിലിരിക്കുന്നു കേകിലും അതു ഭാഷയായി ശരിക്കും
 വന്നതല്ല, പക്ഷേ ഗുണമായി വന്നിട്ടുണ്ടു്. കണ്ഠ...പ്രാണനാഥേ
 പ്രാണനാഥേ! എൻ പ്രാണനാഥാ കഷ്ടപ്പെട്ടു വന്നുവെന്ന് അറിയിച്ചു
 എന്നു അനന്തരം. എന്റെ ജീവനാഥാ സംബുദ്ധി. എന്റെ ജീവനെ
 വളരെ കാഴ്ചപ്പാടു ഞാൻ കഴിഞ്ഞുവെന്നു അറിയുവാൻ വന്നു. കണ്ഠത്തുവെച്ച്
 പ്രാണൻ സ്വസ്ഥനായതുകൊണ്ട് ചെട്ടിയ്ക്കേക്കു പുറ
 പെട്ടു കഴിഞ്ഞിന്റെ ഭാഗംകൊണ്ടു മനസ്സിലാക്കുന്ന അഭിപ്രായം. പ്രാണ
 നാഥേ! നീ എന്റെ പ്രാണനെ നാഥയാക്കുകയോളം ഉപമസ്ഥയായ
 നിന്റെ അനുവാദത്തോടെ എനിക്ക് സ്വയംകൊണ്ടു പ്രാണനെ പുറത്തേക്കു
 വിട്ടുവാൻ നിവൃത്തിയില്ല. അതുകൊണ്ടു അവിടെ താങ്ങിക്കൊണ്ടു
 നില്ക്കുന്നു, എന്നു അഭിപ്രായം. വാക്യം, പ്രാണനാഥാ, ധൈര്യം
 കര; അലങ്കാരം രൂപകം

ശ്രാവ്യേർഗീരേന്ദ്രസ്തവവിഭാഗീരേന്ദ്രവീണാഭിഭാവം
 തദ്വ്യക്തേപം വിത്തം മനസ്സുപി വൈഭവേന്ദ്രവിനോദൈഃ ||
 നോഭവത്തസ്സു വിവേകമധനശ്ചേതസ്സന നീവ ശുഷ്കം-
 ശ്വിതേന്ദ്രാഭവത്തോ യസ്മൈ ശബ്ദഭാവമായാത്മ്യധീരഃ || ൨൨ ||

നല്ലൊമൽപ്പാട്ടു, പിന്നെ അവിത, പലതരം
 വേണവീണാഭിയെക്കൊണ്ടു-
 ന്നില്ലോരോരോ വിനോദംവഴി ഹൃദയമൊഴി-
 ച്ചാട്ടിയൊട്ടാശ്ചരിത്രം;
 അല്ലെങ്കിൽ, ധൈര്യമില്ലാത്തവർ വിറകുകൾ-
 കൊക്കുമുൽക്കണ്ഠകൊണ്ടി-
 ട്ടല്ലംമിച്ഛാളിയേതും വിവേകമധനനിൽ-
 പാറയെപ്പോലെയാകും || ൨൨ ||

ശ്ലോ. ൭. നല്ലൊമൽപ്പാട്ടു.....ദാശപന്തിക്കു സംഗതിം,
കവിത, പലതരം കടകൾ, വീണ മുതലായവയെന്നവേണ്ട ഇത്തരം
കാര്യ വിനോദങ്ങളിൽ ഏല്പട്ടു ഹൃദയത്തിൽനിന്നു ഭൂഖം ഒഴിച്ച്
അകലത്തിലാക്കി നീ സമാധാനമാർത്തിക്കൂ. നായികയുടെ വിവിധ
കലാവൈദഗ്ദ്ധ്യം ധ്വനി. കിരീടം ഹരികയ്ക്കു കടച്ചുനിർമ്മാണകൗശ
ലവും സഹോദരപരവും നീലി. ഇങ്ങനെ വ്യഞ്ജിക്കുന്നു. പൂർവ്വകാല
ത്തെ മലയാളശ്രീകൃഷ്ണ വിദ്യാഭ്യാസത്തിൽ പര്യവേഷയങ്ങളുടെ ഒരു
ലഘുവായ മലയാള പട്ടം പൂർവ്വാർദ്ധത്തിൽ കാണാം. ആട്ടി ആട്ടി
ക്കളഞ്ഞു. ഉല്ലാസ വിഷയങ്ങളെ ഏതാ കമ്മം. അനാദരാധികൃത്യേതേ
കം അല്ലെങ്കിൽ അങ്ങിനെ സമാധാനമാർത്തി ജീവിച്ചില്ലെങ്കിൽ
യൈശ്വര്യമില്ലാത്തവർ.....യക്ഷം മനസ്സിനു കരുത്തു കുറയുന്ന
മനസ്സർ വിരക്തപോഷണമായിത്തീരുന്നു. ഉല്ലാസ മനോവേദനകൊണ്ട്
അതിരില്ലാത്ത നിലവാട്ടു, ആളിക്കത്തുന്ന വിരഹാഗ്നിയിൽ പാറയെ
പ്പോലെ ചാമ്പലായി തരിക. തീയ്ക്കു വിരക്തപോഷണ വിരഹ
ത്തിനു ഉല്ലാസ ഏതാ ഭാവം. അതു വിരഹഭൂമിയെ അധികമായി
വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നു. ഭൂഖം അതിപ്രവൃദ്ധമായി വരുമ്പോൾ ഫലം നശ
മായിരിക്കും.

ഉല്ലാസയാകിനോർ ധ്വനംകൊണ്ടെങ്ങ-
മൊക്കെപ്പൊതിഞ്ഞു പുകഞ്ഞു ചെമ്മേ
ഉള്ളിലിരുന്നാരു മനമപാവകൻ
തള്ളിയെഴുന്നതുകടങ്ങിതപ്പോൾ.

ഏനം കൃഷ്ണഗാഥം നോക്കുക അലങ്കാരം രൂപകവും ഉപമയും.

നാംഗേ ഭൂഷാൻ (വർണ്ണ) മുഖരം നേക്ഷയ്ക്കേ പ്രിയസേന
ശ്രീധാരാലൈരപി നീ വചനേ തിഷ്ഠസേ സത്സഖീനാം ||
ഇത്യേകാദരം ഭവതി വിരഹ സാഹസീന്ദ്രം ഭവത്യം
സമ്പ്രത്യേവം കഥമിവ ന മേ ചണ്ഡി! ചതോ ബിഭേതു. || ൭ ||

ഒന്നും മെയ് ചേർക്കില്ലാഭരണമരിയക-
ണ്ണാടിനോക്കില്ല, കേൾക്കി-
ല്ലന്നും മോദാശക്തിപ്പെല്ലകൾ സാവികളര-
യ്ക്കുംവിധം നീൽക്കകില്ല,

എന്നമ്മട്ടൊററനാൾപെട്ടൊരു വിരഹമതി-

സാഹസം കാട്ടിടം നീ-

യുന്നാമട്ടല്ലിതയ്യോ! മമ മനസി ഭയം

കോപനേ! വേണ്ടതല്ലേ.

||നെ||

ശ്ലോ. മെ. ഒന്നും മെയ്.....ഭരണം ഒന്നും ആഭരണം മെയ് ചേർക്കില്ല എന്ന് അനവധം. ഒരു ആഭരണവും ധരിക്കയില്ല. അരിയ കണ്ണാടി.....നില്ക്കുകില്ല കണ്ണാടി നോക്കുക, സന്തോഷത്തോടുകൂടി നേരംപോക്കു പറയുക, സഖികൾ പറയുന്നത് അനുസരിക്കുക എന്നിവയും ചെയ്തയില്ല. ഇവയിലൊക്കെയും വിമുഖിയായിരിക്കുക എന്ന് ഭാവം. എന്നമ്മട്ടൊ.....കാട്ടിടം നീ ഇപ്രകാരം ഒരു ദിവസം വേർപാട് ഉണ്ടായാൽതന്നെ സാഹസം കാണിക്കുന്നവളാണ് നീ. ഞാൻ ഒരു ദിവസം അടുത്തില്ലാതെ വന്നാൽ മതി, സർവ്വവിനോദങ്ങളേയും ഉപേക്ഷിച്ച് വിഷ്ണുയായിത്തീരും; ഇതാണ് നിന്റെ സ്വഭാവം. ഇന്നാമട്ട.....വേണ്ടതല്ലേ ഇന്ന് ആ മട്ടല്ല അയ്യോ! കോപനേ! മമ മനസി ഇതു ഭയം വേണ്ടതല്ലേ എന്ന് അനവധം. ഇന്ന് അപ്രകാരമല്ലല്ലോ. അയ്യോ, സുന്ദരി, ഞാൻ ഏങ്ങിനെ ഭയപ്പെടാതിരിക്കും. ഒരു ദിവസത്തെ വിരഹത്തിൽതന്നെ സാഹസം കാണിക്കുന്ന നീ ഇന്നത്തെ ഭീർഘവിരഹത്തിൽ എന്തെല്ലാം കടുകയ്ക്കുകൾ ചെയ്തുകൊള്ളും. അതു വിചാരിച്ചാൽ എങ്ങനെ ഞാൻ ഭയംകൂടാതെ തീരിക്കും. ഭയം സംഭാവ്യം എന്നു ഭാവം. അയ്യോ! അനിയന്ത്രിതമായ സങ്കടാശ്ചര്യാദിവികാരംവേഗത്തിൽ തനിയെ അവിചാരിതമായി പുറപ്പെടുന്ന ശബ്ദം. “അയ്യോ പാപം കളിപ്പും ചെറുതു ബത പിഴച്ചീല ഹാ ദൈവമേ ഞാൻ” (ഭാ. രാ. ചതു) എന്നു ദൃഷ്ട്യം. കോപനേ! സംബുദ്ധി. കോപസ്വഭാവത്തോടുകൂടിയവർ. കോപം ഇഹർഷ്യാജനിതമായ കോപം; മാനം, പ്രണയകലഹത്തിൽനിന്നുണ്ടായ മനസ്സിന്റെ പാതകം.

ഇവിടെ കോപനശബ്ദത്തിന് (സാധാരണ) ലെഴുകികമായി ഇങ്ങി എന്ന് അർത്ഥം ഗ്രഹിക്കുന്നത് അബദ്ധവും അയുക്തവും ആയിരിക്കും. പ്രണയകലഹത്തിൽ സംഭവിക്കുന്ന ക്രോധം, ഇഹർഷ്യാജനിതമായ കോപം അതായതു മാനം, എന്നതത്ര പ്രകൃതത്തിൽ കോപത്തിന്

നിഷ്കൃഷ്ടമായ അത്മാ. ഭൂതന്മാരോടോ സമീപസ്ഥന്മാരോടോ അഥവാ മറ്റു വല്ല പരാദൃശാ സംഗതിവശാൽ സംഭവിക്കുന്ന കോപം ഉദ്ദേശിച്ചല്ല കോപന, മാനിനി മുതലായ പദങ്ങൾ കവികൾ പ്രയോഗിക്കാറുള്ളതെന്ന പ്രത്യേകം ശ്ലീകരിക്കേണ്ടതാകുന്നു. ഉത്തമനായികകൾക്കു മാനം ഭൂഷണമായി ഗണിക്കപ്പെടുന്നു. അതുകൊണ്ടു മാനിനി എന്നു തുടങ്ങിയ പദങ്ങളെ അവരുടെ വിശേഷണങ്ങളായി പ്രയോഗിച്ചുപരുന്നു. “കേളീകോപദശാസു തന്വതി നതി ചന്ദ്രാർദ്ധമുഡാമണഃ” (മഴമംഗലം ഭാണം) എന്നും,

തല്പാത മാതുഃ പ്രണയാപരഃ-

പാദാഹരൈഃ പുരുഷം തന്വതി നഃ

എന്നും, (ശിവലീലാഷ്ഠവം. നീലകണ്ഠാക്ഷിതർ) മഹാകവിവംശ്യങ്ങൾ നോക്കുക. ഈശ്വരികൾക്കുകൂടി മാനം ഗുണമെന്ന് ഇവിടെ വ്യഞ്ജിക്കുന്നു.

ഭർത്താക്കന്മാർ പരസ്പ്രീലമ്പടന്മാരാകുന്നതു കാണുമ്പോൾ ഏതു സ്ത്രീക്കും, അവൾ ഉത്തമയാകണമെന്നില്ല, സാധാരണ സ്ത്രീയായാലും മതി, മാനം ഉണ്ടാകും. “പരാക്രമഃ പരാഭവേ” (മാഘം) എന്ന തത്വം അനുസരിച്ചു, അപ്പാൾ മാനം പ്രദർശിപ്പിക്കാതെ, ക്ഷമയോടുകൂടി യാദിക്കുന്നതു ശോച്യമാകുന്നു. ഏതാദേശസന്ദർഭങ്ങളിൽ സ്ത്രീകളുടെ ക്ഷമ അവരുടെ വല്ലഭന്മാരെ അധികം ദുഃഖത്തന്മാരാക്കുന്നതിന്നു മാത്രമേ പ്രയോജനപ്പെടുകയുള്ളൂ. അങ്ങനെ വരുമ്പോൾ അത്തരക്കാരുടെ ഭാര്യമാരായി ജീവിക്കുന്നത്,

പ്രഥമം മരണം നാശം

ഭത്തുരൈശ്ച ഗുണമുച്യതേ

എന്ന (വാ. രാ. യു. കാ.) കവിവംശ്യം അനുസരിച്ച് ആദ്യത്തെ, രണ്ടാമത്തെ നേർക്കൾ കഷ്ടമായ, ഒരു മരണമാകുന്നു എന്നതിന്നു സംശയമില്ല. നേരെ മറിച്ചു സുസ്ഥാനപ്രകടിതമായ മാനംകൊണ്ടു സ്ത്രീകൾക്കു ഭർത്താക്കന്മാരെ അവരുടെ ധൂർത്തുത്ഥികളിൽനിന്നു മോചിപ്പിക്കുവാൻ കഴിയും. സ്വർവ്വമാ മാനം ഉപയോഗിക്കുകൾക്കു ഭൂഷണം എന്നുതന്നെ സിദ്ധം. അലം അതിപ്രപഞ്ചനേന.

ആശാഞ്ചീജേ സതി ധൃതിമുപേതുംബലാ വല്ലഭാനാം

ഭുഖം ദൂരപ്രവസനവാധൈ ദുസ്സഹം യത്സഹന്തേ ||

ആധിക്യം തൽക്കില സമഞ്ചലേ പ്രേമിണി തേഭ്യോപി താസാ-

മാത്മത്വംഗോ യദിഹ സഹസം കാരതപം തദാഹുഃ || ൭൪ ||

തുല്യപ്രേമത്തിൽ നില്പോരബലകൾ, ദയിത-
 നാർകൾ ഭൂരേപ്പിരിഞ്ഞാൽ
 ശല്യപ്പാടാമസഹ്യവ്യസനമൊരുവിധ-
 ത്തിൽ സഹിക്കുന്ന കാര്യം
 കില്ലില്ലാ, മെച്ചമത്രേ, പരമിവരവരേ-
 ക്കാട്ടിലും സാഹസക്കൈ
 ചൊല്ലിദ്ദേഹത്തെ മുന്തിൽക്കളവതുമാരു ഭീ-
 രതപമെന്നായുരപ്പു. || ൪ ||

ശ്ലോ. ൪. തുല്യപ്രേമ.....ബലകൾ സമമായ അനന്ത
 ഗതോദ്യമമായ ശ്രീകൾ. അബലകൾ ശരീരത്തിനും മനസ്സിനും
 കരുത്തു കുറഞ്ഞവർ, ശ്രീകൾ. വിരഹഭൂഷം സഹിക്കുവാൻ ശക്തി
 യില്ലതിരിക്കുന്നവർ എന്നു ധ്വനി. ദയിത.....പ്പിരിഞ്ഞാൽ
 തങ്ങളുടെ ഭർത്താക്കന്മാർ അകലെയായാൽ, തങ്ങൾ വിയ്യക്തകളായാൽ.
 ദയിതനാർകൾ പ്രിയതമന്മാർ; ഭർത്താക്കന്മാർ. ദയിതന്മാർ എന്നു
 മതി. 'കൾ' വേണമെന്നില്ല.

രഘുപാദർകൾ ചേരമ്പോൾ
 കാണ്മം ശിഷ്യകളെന്നപോൽ

(കേര. പാണി.) എന്ന ശാസ്ത്രമനുസരിച്ചു ഇവിടെ 'അർ' രഘുപാദർ
 ദയിതനാർകൾ എന്ന് രൂപം സിദ്ധിക്കുന്നതു രംഗിയുള്ളതല്ല. ദയിത
 നാർകൾ പുഷ്പവാചിയാൽ ഗണിക്കാം. ശല്യപ്പാടാ.....
 കാര്യം അസഹ്യവ്യസനം ഒരു വിധത്തിൽ സഹിക്കുന്ന കാര്യം ശല്യ
 പാടാം എന്നു അനന്തരം. ഭൂസ്സഹമായ ഭൂഷം ഒരുവിധം കഷ്ടപ്പെട്ട
 സഹിക്കുന്നതു ശല്യമാകുന്നു. ശല്യപ്പാട് ഏതേവേദനാധികൃതത്തെ
 ഭേദിപ്പിക്കുന്നു. ശ്രീപുരുഷനോട് അന്യോന്യം സ്നേഹം സമമാകുന്നു
 എങ്കിലും വിരഹത്തിൽ പുരുഷനോടേക്കാൾ ശ്രീകൾ അധികം ഭൂഷം
 അനുഭവിക്കുന്നു എന്നു ഭാവം. "ഭർത്തൃലാഭം ലഭവൽയാരംഭം
 അധികം ഏവേതി ഭാവഃ" എന്നു മാനവേദൻ. കില്ലില്ലാമെച്ച
 മത്രേ.....മെന്നായുരപ്പു ശ്രീകൾ പുരുഷനോടേക്കാൾ സഹ

സം പ്രവർത്തിച്ച അത്മത്വം ചെയ്യുന്നതു ഭീരുക്കളാണെന്നായി ഗണിക്കുന്നു. ഭർത്താവു അയ്യപ്പനായിരിക്കുന്നു എന്നു അറിഞ്ഞാൽ സ്ത്രീക്കു ജീവിതത്തിൽ അശം സംഭവിക്കുന്നു. അങ്ങനെ ജീവിതാശം കൈവന്നാൽ പിന്നെ അത്മത്വംമല്ല അത്മത്വാനുഭവമാണു ശ്രേഷ്ഠം. ഭീരുത്വം നേസ്സിന്റെ ഇളക്കം, ഭയം. അത്മത്വം അധീരതാലക്ഷണം എന്നു അഭിപ്രായം. പ്രസ്തുത പട്ടത്തിൽ സ്ത്രീത്വം എന്നും അർത്ഥം. “വിശേഷം സ്തംഭം ഭീരു” എന്നു അർത്ഥം. “തപം രക്ഷസാ ഭീരു! യതോപനീത” എന്നു രാമ. (സ. മന്ദ.). അതുതൊരു ഭീരുത്വം എന്ന പ്രയോഗത്തിന്റെ സ്വഭാവം വിചാരിച്ചാൽ ഈ അർത്ഥവും കവി വിചാരിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു ഗ്രഹിക്കാം. ഭീരുപട്ടത്തിൽ കഥകളിയിൽ റ്റംസ്യചേഷ്ടകൾ അഭിനയിക്കുന്ന നടൻ എന്നും അർത്ഥം ഉണ്ടു്. അത്മത്വം ചെയ്യുന്നതു ഭീരുവിന്റെതുപോലെ അപഹാസ്യമായ ചേഷ്ടയെന്നും പരിഭാഷകൻ ധ്വനിപ്പിക്കുന്നതായി വിചാരിക്കണം. മുകുന്ദന്റെ ‘കൗതുകപ’ത്തേക്കാൾ പരിഭാഷകന്റെ ഭീരുത്വം അർത്ഥപൂർവ്വം സരസവും അയിട്ടുണ്ടെന്നു ശ്രദ്ധാർഹം. ഇവിടെ അത്മത്വത്തിന്റെ നിന്ദ്യതയേയും ജീവിതത്തിന്റെ ഉൽകൃഷ്ടതയേയും കവി വ്യംഗ്യമായി ഉപദേശിച്ചിരിക്കുന്നു.

ജീവനം മരണപശ്ചാത്താപം

ജീവൻ ധർമ്മവർണ്ണനയ്ക്കു

എന്നു് മഹാഭാരതം. “പുല്ലുനിന്നും പൂമിയിൽ കിടക്കണം” എന്ന പഴഞ്ചൊല്ലും കാർമ്മ്യത്തിൽ വരുന്നു.

സത്യപുരുഷൻമാനന്തി വിഷമേ നാതിശോചേദിതീമാൻ

വണ്ണൻ കേ വാ വചസി പയസീവ ക്ഷണം നോല്ലിഖന്തി ||

സത്യപുരുഷം വിരജവിരജസ്സത്വംപവാൻ നിവീകല്ലേ

യസ്യവാമീ മനസി നീയമേനാശ്നീവ സ്മരന്തി || ൭൫ ||

വന്നാലും ദർശനമുപദധികമതു വിചാ-

രിച്ച ഭൂവിച്ചിരിക്കാ-

ല്ലെന്നാവണ്ണങ്ങൾ വാക്കിൽജ്വലനിലയിൽ വര-

ച്ചിട്ടമാളങ്ങളസംഖ്യം;

എന്നാലോ, ശങ്കന്തേ, കരളിലിത് ശില-
 ത്തട്ടിലാമ്മട്ടിലായി-
 ട്രൊന്നായ്നന്നാസ്തിഭൂമിയിടയ മഹാ-
 ധീരനേറെച്ചുരുക്കം. || ൭൫ ||

ശ്ലോ. ൭൫. വന്നാലും ഭർഷ്ട... ..കൊല്ല ഭർഷ്ടപാട
 അധികം വന്നാലും അതു വിചാരിച്ചു ഭൂവിച്ചു ഇരിക്കുക എന്ന
 അനൗചിത്യം. കഷ്ടതകൾ അധികം ഉണ്ടായാലും അവയെപ്പറ്റി വിചാ
 രിച്ചു ഭൂവിടുകയും. എന്നാവർണ്ണങ്ങൾ.....സംഖ്യം ഇപ്രകാര
 മുള അക്ഷരങ്ങൾ അതായതു തന്നെ പാപഭാരം വാക്കുകൊണ്ടു വെളു
 ത്തിൽ വരയ്ക്കുന്നതുപോലെ പറയുന്ന ആളുകൾ വളരെയുണ്ട്. “വിപദി
 യെയ്യും” എന്ന തത്വം ഉപദേശിക്കുന്നവർ പലരും കാണാം. എന്നാൽ
 അവരുടെ വാക്കുകൊണ്ടു ഒരു ഫലവും ഇല്ല എന്നു അഭിപ്രായം.
 ജലനിലയിൽ വരയ്ക്കുക വെളുത്തതിൽ വരയ്ക്കുക. ശൈലി.
 ക്ഷണനാശഭ്യാതകം. വെളുത്തതിൽ വരച്ചാൽ എന്നപോലെ ക്ഷണ
 ത്തിൽ നശിക്കുന്നതെന്നു ഭാവം. ജലലിപി ജലരേഖ. എന്ന ശൈലി
 യെ സ്മരിച്ചുകൊണ്ടാണു മൂലകവി “പയസീവ ക്ഷണം നോല്പിഖന്തി”
 എന്നു പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നത്. ജലലിപി (രേഖ) സംസ്കൃതത്തിൽ
 പ്രസിദ്ധ ശൈലിയാകുന്നു. “ജലലിപിരിതി കഥം സംഗീരന്താം ഗീരം
 താം” എന്ന (ഭോ. ചതു) പ്രയോഗം ഭാഷ്യവും. എന്നാലോ ശങ്ക
 യന്തേ അങ്ങനെ ഉപദേശിക്കുന്നവർ ധാരാളമുണ്ടെങ്കിലും, നിസ്സംശ
 യമായി കരളി.....മ്മട്ടിലായിട്ടു ഇതു കരളിൽ ശിലത്തട്ടിലാ
 മ്മട്ടിലായി. ഈ തത്വം മനസ്സിൽ പാഠയിൽ കൊത്തിവെച്ചാൽ എന്ന
 പോലെ കരുതാലത്തും മായാത്തവിധം സുസ്ഥിരമായിട്ടു, ശിലത്തട്ടി
 ലാമ്മട്ടിലായി വിളങ്ങുക ശിലാരേഖപോലെ. ശൈലി. ഭാർഗ്വ്യം
 ധികൃദ്ഭ്യാതകം. ഒന്നായ്.....ധീരൻ മുഴുവനും നല്ലപോലെ
 ശോഭിക്കുന്ന മഹാധീരൻ, മനസ്സിൽ പ്രസ്തുത തത്വം എല്ലാപ്പോഴും
 ധരിച്ചു പ്രവൃത്തിയിൽ വരുത്തുന്നവനാണു മഹാധീരൻ എന്നു അഭി
 പ്രായം. അപ്രകാരം ധീരത്വത്തോടുകൂടിയവൻ ഏറെച്ചുരുക്കം
 ലോകത്തിൽ എവിടെയും വളരെ ചുരുക്കമാകുന്നു. പരന്മാർക്കു ഉപദേ

ശിക്ഷക എന്നത് ആർക്കും എളുപ്പത്തിൽ സാധിക്കും. അത്തരക്കാർ എവിടെയും ഉണ്ട്. എന്നാൽ ഉപദേശത്തെ സ്വയം അനുഷ്ഠാനത്തിൽ വരുത്തുക എന്നത് മഹാത്മാക്കു മാത്രമേ സാധിക്കുകയുള്ളൂ. അവർ എവിടെയും ദുർല്ലഭം എന്ന് ഭാവം.

അന്യോന്യസ്യ തുടതി വിരഹേ പ്രായശഃ കാമുകാനാം
മനഃ മനഃ ചിരതരമനലാലോകനാൽ പ്രേമബന്ധഃ ||
ഏവം മൂഢഃ പ്രവദതി ജനസ്തത്ര വിന്നേ മയി തപം
മാഗാശ്ലക്ഷം സുതന സുദൃഢാലംബിതാത്മാനമാനം || ൭൭ ||

അന്യോന്യം പ്രേമബന്ധം വിരഹമണകിലോ
മിക്കത്തും കാമികൾക്കു-

ഒന്നോന്നൊന്നായ് മുറിഞ്ഞുററിടുമനവധിനാ-
ളൊത്തുകാണായ്യാലേ

എന്നോതും മൂഢവാക്കാലഴലിലുഴലുമീ-
യെങ്കൽ നീ ശങ്കതേടാ-

യൊന്നോത്താത്മാവിനെക്കൊണ്ടിവനിലുമനമാ-
നിച്ഛാച്ഛാലുമെല്ലാം. || ൭൮ ||

ശ്ലോ. ൭൭. അന്യോന്യം.....കാണായ്യാലേ മിക്കത്തും കാമികൾക്കു് അന്യോന്യം പ്രേമബന്ധം വിരഹമണകിലോ അനവധിനാളൊത്തുകാണായ്യാലേ അങ്ങു് ഒന്നോന്നൊന്നായ് മുറിഞ്ഞു അറിടും, എന്ന് അനപയം. മിക്കവാറും കാമുകന്മാർക്കു സ്നേഹം വേർപാടു വന്നു ചേരുകയും അധികം നാൾ ഒരുമിച്ചു കാണാതെയിരിക്കുകയും ചെയ്താൽ ക്രമേണ കുറഞ്ഞു കുറഞ്ഞു നാമാവശേഷമാകും. വളരെ നാൾ തമ്മിൽ കാണാതെയായാൽ അനുരാഗം ക്രമേണ കുറഞ്ഞു് ഒടുവിൽ നിശ്ശേഷം നശിക്കും എന്ന് ഭാവം. മിക്കത്തും ഈ സംധാരണമായി കണ്ടുവരുന്ന ലോകസ്വഭാവമെന്നും ഇതിന്നു വിപരീതമായും ചിലപ്പോൾ സംഭവിക്കാമെന്നും അഭിപ്രായം. കാമികൾക്കു കാമികൾക്കും കാമിനികൾക്കും സ്ത്രീകൾക്കും പുരുഷന്മാർക്കും, രണ്ടു കൂട്ടർക്കും, ഒരുപോലെ എന്ന് അർത്ഥം. “പുമാൻ സ്ത്രീയന്യേകാശങ്കഃ” എന്ന് പാണിനിസൂത്രം ശ്ലോകവും. എന്നോതും മൂഢവാക്കാൽ എന്നിപ്രകാരം പറ

യുന്ന വിവരമില്ലാത്തവരുടെ വാക്കുകേട്ടു. മൃഗം മോഹിച്ചവൻ, വിവേകമന്താനമില്ലാത്തവൻ. ഇത്തരക്കാരെ കാര്യം പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കുവാൻ പ്രയാസമുണ്ടെന്ന് അഭിപ്രായം.

ജ്ഞാനലവളർച്ചിദശാം

ബ്രഹ്മാപി നരം ന രഞ്ജയതി.

എന്ന് ഭർത്താവിനെ. അഴലി.....തേടാത്ത സങ്കടംകൊണ്ട് അസ്വസ്ഥനായിരിക്കുന്ന ഈ ഏനീൽ നിനക്കു ശങ്കയുണ്ടാകരുത്. അറിവില്ലാത്തവരുടെ വാക്കുകേട്ടു, ഏനീൽ നിന്നിൽ അനുരാഗം കാലഗതികൊണ്ട് കാരണപോയോ എന്ന് നീ സംശയിക്കരുത്. ഉഴലും ചുറ്റിത്തിരിയുന്ന ഭ്രാന്തനെപ്പോലെയായിത്തീർന്നു എന്ന് ധ്വനി. ഒന്നോ.....മെല്ലാം നിന്റെ സ്വന്തം സ്ഥിതി അറിഞ്ഞു, അതുകൊണ്ട് ഏന്റെ സ്ഥിതിയും അനുമാനിച്ചുകൊണ്ടാലും. അനുകൂലിയാകാം കാണാതെയിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് നിനക്ക് ഏന്നോടു സ്നേഹം കുറഞ്ഞിട്ടില്ലെന്ന് നന്മകൾ സ്വന്തം അനുഭവംകൊണ്ട് അറിയാമല്ലോ. അതുതന്നെ ഏന്റെയും സ്ഥിതിയെന്ന് വാചാരിച്ചുകൊള്ളുക. അനുമാനിച്ചുറച്ചാലും അനുമാനം ചെയ്തു നിശ്ചയിച്ചാലും.

“അനുമാനം അനുമാനം; പരാമർശജന്യം ജ്ഞാനം അനുമാനം” (ത. സം.) എന്ന് തർക്കികമതം. അനുമാനിയെച്ചെയ്യുന്നത് അനുമാനം. പരാമർശപരിലാഭമായ ജ്ഞാനം അനുമാനം. “പ്രതിജ്ഞാമേതുദാഹരണോപനയനിഗമന”ങ്ങൾ അനുമാനംഗങ്ങൾ. പ്രേമസ്വഭാവം പ്രതിജ്ഞ. ഖേദം ഹേതു. ഏവിടെയെല്ലാം (വേർപാടിൽ) ഖേദമുണ്ടോ അവിടെയൊക്കെ പ്രേമവും ഉണ്ട്. “യദി പ്രേമവാൻ ന സ്മൃതാർഹി ഖേദവാൻപി ന സ്മൃതഃ” എന്ന് നിയമം. നിന്റെ സ്വന്തം അനുഭവം ഉദാഹരണം. ശേഷം സ്പഷ്ടം.

“നിന്നെച്ചാരത്തിരുന്നിട്ടു” (ശ്ലോ. ന്ന) ഇത്യാദി ഭാഗങ്ങൾ ഏന്റെ ഭൂഖാചസ്ഥയെ വെളിവാക്കുന്നുണ്ടല്ലോ; ഇപ്രകാരം നീ മനസ്സിൽ വാചാരിച്ചു ധീരയായിരിക്കുക. “ഹാർദ്ദത്തിനേതും ഭംഗത്തിന്നല്ലെങ്കിൽ വിരഹം തുഗതയ്ക്കു നിമിത്തം” എന്ന് (മയൂരസന്ദേശം) സൂക്ഷ്മവും.

കിഞ്ചോദഗ്രം ശപതിതി സഹസാ വിപ്രയോഗോരഗേന്ദ്ര
യാന്യദ്യോന്തർവിഷമിവ വമന്ത്യംവയോർവാസരാണി ||
താനേവയാഗ്രേ തപരിതമുദയം യാതി നസ്സംഗമേന്ദ്രേ
സമ്പത്സ്യന്തേ ദപിഗുണമുദസ്യന്ദസന്ദോഹനാനി || 99 ||

എന്നല്ലക്കോട്ട ചീററുപുതുവിരഹമഹാ-
പന്നഗമുലമായി-

ച്ചിന്നംമാരുഗ്രാമാകുവിഷമനവധിയി-
നമ്മളിൽക്കുക്കിയാലും

പിന്നെക്കീനമ്മളിൽത്താനുദയമണയുമാ-
സ്സംഗമത്തിങ്കൾവന്നാ-

ലന്നെല്ലാം രണ്ടിരട്ടിച്ചമുതുചൊരിയുമാ-
റാകുമീവാസരങ്ങൾ || 99 ||

ശ്ലോ. 99. എന്നല്ലക്കോട്ട.....കുക്കിയാലും. കുക്കി
എന്ന ക്രിയയ്ക്കു പദ്യംവസാനഭാഗത്തെ വാസരങ്ങൾ കർത്താവ്. അത്ര
തന്നെയുമല്ല, ശക്തിയോടുകൂടി ചീററുന്ന (ശബ്ദിക്കുന്ന) പുതിയ വിരഹ
മാകുന്ന പെരുമ്പായുനിമിത്തം ശരീരത്തിൽ എല്ലാസ്ഥലത്തും വ്യാപിക്ക
ത്തക്കവണ്ണം കുടുത്ത വിഷത്തെ അതിരില്ലാതെ നമ്മളിൽ ചേർക്കുന്നുവെ
ങ്കിലും. കുക്കികു മർദ്ദിക്കുക. വിരഹം നിമിത്തം ഇന്നു നമ്മൾക്കു
അതിദുസ്സഹമായ പീഡയെ ജനിപ്പിക്കുന്ന ഈ ദിവസങ്ങൾ എന്നു
ഭാവം. പുതുവിരഹം പൂർവ്വഭാഗം ശ്ലോ. 98. വ്യവ്യാനം നോക്കുക.
മഹാപന്നഗം വിരഹത്തിന്റെ ഭയങ്കരരൂപം ധ്വനി. വിഷം സങ്ക
ടത്തിന്റെ ദുസ്സഹത വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു. പിന്നെക്കീ.....ത്താൻ
മേലിൽ ഇന്നു ദുഃഖിതനായ നമ്മളിൽത്തന്നെ ഉദയ.....വ
ന്നാൽ നമ്മുടെ സമാഗമമാകുന്ന പൂർണ്ണചന്ദ്രൻ വന്നു ഉദിക്കുമ്പോൾ.
നമുക്കു സമാഗമമുണ്ടാകുമ്പോൾ അന്നെല്ലാം.....വാസരങ്ങൾ.
അന്നെല്ലാം ഈ വാസരങ്ങൾ രണ്ടിരട്ടിച്ചമുതുചൊരിയുമാറാകും. ആ
കാലത്തു ഈ ദിവസങ്ങൾ രണ്ടിരട്ടി അമുതുചൊരിയുന്ന വിധമായി
ത്തീരും. അന്നു ഈ ദിവസങ്ങൾ ഇന്നു ദുഃഖിപ്പിച്ചതിനു പകരം
ഇരട്ടി നമ്മെ സന്തോഷിപ്പിക്കും. എന്നു ഭാവം.

ചിരവിരഹിണേഭ്യേണാത്ത്വം ശൃംഗീകൃതഗാത്രയോർ-
നവമിവ ജഗജ്ജാതം ഭൂയശ്ചിരാഭഭിനന്ദനോഃ

എന്നു അമരകം.

യാതവ്യം സാ ഭവതി ഗുണകാ യവേതാ ദ്രാക് പദാഭ്യം-
മസ്താൽ സേതോരനപദമമുക്യം ധ്വനനായതേന ||
അല്പം ഭൂയാൻ കിമയമിതി നോ നിർണ്ണയസ്സംഗമേ നൈ
കാലം നാതഃ പരമപി ലവം വിധി താവന്തമേവ || വേ ||

ഒന്നായിസ്സേതുമേൽനിന്നിവനടെപുറകേ

വേഗമായ്ക്കാൽനടയ്ക്കും-

ഇന്നാൽ നേർമാഗ്ഗമാത്തുഗ്ഗണമതിലകമെ-
ത്തിടുവാനെത്രവേണം?

ഇന്നാനേരം കുറച്ചോ, കിമപിവളരെയോ,
തീർച്ചയില്ലാ നമുക്കൊ-

ത്തൊന്നാ ച്ചേരുന്നതിന്നായതിലൊരുനിമിഷം

പോലുമേറിലു കാലം || വേ ||

ശ്ലോ. വേ. ഒന്നായി.....വന്നാൽ ഒന്നായി ഈ സേതു
സ്ഥലത്തുനിന്ന ഈ ഭൂതന്റെ പുറകു അതിവേഗത്തിൽ കാൽനടയ്ക്കു
യാത്രചെയ്യാൽ. നേർമാഗ്ഗം.....വേണം നേരെ വഴിയിൽക്കൂടി
ആ തുണമതിലകത്തുവന്നു ചേരുന്നതിനു എത്രനേരം വേണം.
ഇന്നാ.....യില്ലാ അങ്ങനെ യാത്ര ചെയ്യുവാൻ വേണ്ടിവരുന്ന
സമയം കുറച്ചയുണ്ടോ അതോ അധികമുണ്ടോ എന്നു തീർച്ചയില്ല.
നമുക്കൊ.....തിന്നായ് ഞാൻ അവിടെവന്നു നിന്നോടു ഒരു
മിച്ചു ചേരുന്നതിനു അതിലൊ.....കാലം കാലം അതിൽ ഒരു
നിമിഷംപോലും ഏറിലു എന്നു അനവധി. കാലം വേണ്ടിവരുന്നതിൽ
ഒരു നിമിഷംപോലും ഏറുന്നതല്ല. കാൽനടയ്ക്കു, എത്ര വേഗം അവിടെ
വന്നു ചേരുവാൻ കഴിയുമാ അത്രയും വേഗം ഞാൻ വരുമെന്നും അതി
ലധികം ലഘുവായ കാലതാമസം പോലും വരികയില്ലെന്നും ഭാവം.

കുളിൽ കാന്തേ! ഹൃദി തദധുനാ യത്തദാ ജ്യോത്സംനികരായാം
 ക്രീഡന്തീഷു ഭൃതലക്ഷണേ കേളീസൗധേ സഖീഷു ||
 സ്വപത്നീമധ്യേ മനജ്ജന്തി മാം വേലരഃ കോപി കഷേ-
 ദിത്വർത്താനം ദൃഢമകലയം ഭീരു തേദോർദ്ധ്വരാഭ്യം || ഒൻ ||

ചിന്നംപൂവെണ്ണിലാവിൽ സുരപുരമുരസും
 കേളീസൗധത്തിലാളി-

വൃന്ദം താനൊത്തുകൂത്താടിമിടയിലൊരാൾ
 ദിവ്യനെങ്ങാനുമിപ്പോൾ

എന്നെസ്വപത്നീജനത്തിൽനടുവിൽനരനിതെ-
 ന്നോർത്തകത്തീടുമെന്നാ-

യെന്നേ ഞാൻ ഭീരു! നിൻകൈലതകളിലയി ബ-
 സ്ഥിച്ചതോർക്കുന്നതില്ലേ? || ഒൻ ||

ശ്ലോ. ഒൻ. ഇതു മുതൽ ഏഴു പദ്യങ്ങളിൽ അഭിജ്ഞാനത്തെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. ദൂതന്റെ വാക്കിൽ നായികയ്ക്കു വിശ്വാസം സംഭവിക്കുന്നതിനു പറയുന്ന അടയാളം അഭിജ്ഞാനം. ഇതു സന്ദേശകാവ്യത്തിന്റെ പ്രധാനമായ അംഗമാകുന്നു.

ചിന്നം.....മിടയിൽ സർവ്വത്ര വ്യാപിക്കുന്ന പുനിലാഃവാടകൂടി യതും സ്വഗൃത്തിൽ ചെന്നു മുട്ടുന്നതുമായ മാളികയിൽ സഖികളോടൊരുമിച്ചു കളിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനിടയിൽ കൂത്താടുക ശൈലി. ചാക്യാന്മാർ നർത്തനം ചെയ്യുന്നതിനു (പ്രബന്ധം പറയുന്നതിനു) കൂത്തു എന്നു പറയുന്നു.

വായ്കൊണ്ടു ചാചെയ്യുമിഞ്ഞു തുടങ്ങിനാൻ
 ചാക്കിയൊർ കൂട്ടുന്ന കൂത്തുപോലെ

എന്ന (കൃ. ഗം) ശ്ലോവും. അതിൽനിന്നു കളി എന്ന അർത്ഥത്തിൽ ഈ ശൈലി ഉണ്ടായി.

പരിഹാസത്തോടു മരിച്ചു കൈകൊട്ടി-
 ചിരിച്ചു കൂത്താടി നടന്നു നിങ്ങളും

എന്ന രാർത്ഥം (ക. പ.) കിളിപ്പാട്ടിലും,

കൃത്തിട്ടമന്വിനനമേൽ മദീയേ

കൃത്താട്ടവേൻ നീ കപിസാർവ്വഭൗമഃ

എന്നു രാമായണചമ്പുവിലും (സുന്ദ. കാ) ഈ ശൈലി ഉപയോഗിച്ചിരിക്കുന്നതു ഭാഷ്യവും. ഒരാൾ.....പ്പോൾ എങ്ങാനും ദിവ്യൻ ഒരാൾപ്പോൾ എന്നു അനപയം. ആകാശത്തിൽ എവിടെയെങ്കിലും സഞ്ചരിക്കുന്ന ഒരു ദേവൻ ഈ സമയത്തു്. എന്നേ സ്വസ്ത്രീ..... കൃത്തിട്ടം എന്നേ ദേവസ്ത്രീകളുടെ നടുവിൽ ഇരിക്കുന്ന ഒരു മനുഷ്യനാണെന്നു വിചാരിച്ചു അകരം എന്നായെന്നേ.....തില്ലേ എന്നായ് എന്നേ അയിരീരു നിൻ കൈലാസകളിൽ ബന്ധിച്ചതു കാക്കുന്നതില്ലേ എന്നു അനപയം. എന്നു പറഞ്ഞപ്പോൾ എന്നു അല്ലയോ ഭീരു! നീ നിന്റെ വിശിഷ്ടങ്ങളായ കയ്യുകൾകൊണ്ടു കെട്ടിയതു കാമ്യുണ്ടോ. സുരപുരമുരസും കേളി സൌധത്തിൽ മാളിക സ്വർഗ്ഗത്തിൽ ചെന്നു മുട്ടുന്നതുകൊണ്ടു അതിനകത്തിരിക്കുന്ന സ്ത്രീകളെ സ്വർഗ്ഗ സ്ത്രീകളെന്നു (ദേവൻ) വിചാരിക്കുവാൻ ഇടയാകുന്നു എന്നു അഭിപ്രായം. മാളികയുടെ പൊക്കവും സ്ത്രീകളുടെ സൌന്ദര്യോല്ക്കർഷവും ധ്വനി. ഒരു ദിവസം ചന്ദ്രികാസുന്ദരമായ രാത്രിയിൽ നീയും സഖികളുടനോടും ഒരുമിച്ചു മാളികയുടെ മുകളിലത്തെ നിലയിൽ ചുറ്റു്, ഗുത്തം, കൂത്തു മുതലായ വിനോദങ്ങളിൽ ഏർപ്പെട്ടു രസിച്ചു കൊണ്ടിരുന്നു. അപ്പോൾ ഞാൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു. “ഈ സമയത്തു് ആകാശത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്ന ഏതെങ്കിലും ഒരു ദേവൻ അസ്പദഃ സ്ത്രീകളുടെ കൂട്ടത്തിൽ ഒരു മനുഷ്യൻ ഇരിക്കുന്നു. ഇവനെന്തിവിടെക്കാര്യം” എന്നു വിചാരിച്ചു എന്നേ സ്ത്രീകളുടെ കൂട്ടത്തിൽ നിന്നു അകത്തും.” ഞാൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞ ഉടനെ എന്നേ അകറ്റിയെങ്കിലോ എന്നു ഭയപ്പെട്ടു നീ, ദേവൻ അങ്ങനെ ചെയ്യാതിരിക്കുവാൻ, നിന്റെ കയ്യുകൾകൊണ്ടു എന്നു ബന്ധിക്കു ഉണ്ടായി. ഇക്കാര്യം നിനക്കു കാമ്യുണ്ടോ എന്നു ഭാവം. ഭീരു ഭയശീല. എന്നേ അകരം എന്നു പറഞ്ഞതു കേട്ട ഉടനെ തന്നെ എന്റെ വിരഹത്തിൽ ഭീതിയുണ്ടായി എന്നു അഭിപ്രായം. നായിക ഭയത്താൽ സ്വയമേവ നായകനെ ആശ്ശേഷിച്ചു എന്നു വൃഞ്ചിക്കുന്നു. ഇവിടെ നായകൻ ‘വേചരാകർഷണ കഥാവ്യംജം’ കൊണ്ടു ‘നായികാകർത്തൃകാലിംഗനരൂപ’മായ അഭീഷ്ടം സാധിക്കുന്നു. അലങ്കാരം പശ്ചാത്തോക്തം.

പശ്ചാത്തോക്തം തു ഗമ്യസ്വ
വചോ ഭംഗ്യന്തരശ്രവ്യം

എന്നു ലക്ഷണം.

ഈ പദ്യത്തിൽ പ്രതിപാദിതമായിരിക്കുന്ന അഭിജ്ഞാനത്തിനു അസ്പാദോവികത തോന്നും. എന്നാൽ ഇതിനെ ഒരു നേർമ്പോക്കായിട്ടേ ഗണിക്കേണ്ടതായിട്ടുള്ളൂ.

പുംഭിസ്മീണാം മനസിജമഹേ പുഞ്ജിതാനാം നികേതേ
ഭൂയഃ പുഷ്പാപചയകലയാ ജയമാനേവിധാദേ ||
ആളീഹസ്തേ വിനിഹിതപരഞ്ച ഭൂഷണൈരപുരാഭൈ-
രവാരമേവ തപരിതമവിശാവാന്തരുദ്ധാനവീഥിം || ൮൦ ||

സൈപരംകാമോത്സവത്തിൽ ഗ്ലാഹമതിൽ വളരെ
സ്മൃതികളാണങ്ങളോടും

ചേതുമധ്യത്തിൽ വെച്ചിട്ടുകൊണ്ടൊരുതരം
പുവ്വരൂക്ഷംതിരക്കിൽ,

ധീരം തൻകാൽ ചിലമ്പാദികൾ സഖികളിലായ്-
വാതുമാറിക്കൊടുത്ത-

നേരം നോം തന്നെമുമ്പിട്ടുനടി മലർവാ-
ടിക്കകം കേറിയില്ലേ? || ൮൦ ||

ശ്ലോ. ൮൦. സൈപരം കാമോത്സവത്തിൽ യഥേഷ്ടം, കാമോത്സവം നടക്കുന്ന കാലത്തു ഒരു ദിവസം. കാമദേവന്റെ നീതി ജ്ഞവേണ്ടി നടത്തുന്നത്, കാമദേവനെ പൂജിക്കുന്നതായ ഉത്സവം കാമോത്സവം.

മനസിജമഹേ എന്ന മുഖത്തെ “തതഃഭൂതംചാര ഭൂതായാം കസ്യോ
ഞ്ചിത് കമപുജായാം ഇത്യർത്ഥഃ” എന്നു മാനവേദനം “മനസിജസ,
സംബന്ധിനി തൽപൂജാശ്രംഭം തഥാ പവത്തിതമഹേ” എന്നു ധർമ്മഗു
പ്തനം (വരവണ്ണീകർത്താവ്) വ്യാഖ്യാനിക്കുന്നു. കാമദേവപൂജാത്മ
കമായ ഒരു ഉത്സവം മുൻ കാലത്തു നടന്നുവന്നിരിക്കണം എന്നു വിചാ
രിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു

കാളീദാസമാഹകവി കാകന്തള (അ. ൩) ത്തിൽ പ്രതിപാദി
ക്കുന്ന വസന്തോത്സവവും പ്രസ്തുത കാമോത്സവവും ഒന്നുതന്നെയായിരി

കണ്ഠം ഏന്മുഖം മഹാമുഖം തോന്നുന്നു. “കിം നിമിത്തം ഭക്താവസരേണാ
സ്വയം പതിഷ്ഠിതഃ” ഇത്യാദി ഭാഗങ്ങൾ നോക്കുക. പ്രസ്തുത വസ
ന്തോസ്വയത്തിലും പുഷ്പാപചയത്തെ പതിപ്പാദിക്കുന്നു.

ഗുഹമതിൽ.....തിരക്കിൽ ഭാഗത്തിൽ അസംഖ്യം സ്ത്രീ
കളും അവരുടെ ഭർത്താക്കന്മാരും ചേർന്ന് അതിനിടയ്ക്കു വെച്ച ഭംഗി
യാസി പുപരിക്കുന്നതായ തിരക്കിൽ. തിരക്കിൽ ഉത്സവമാകുകൊണ്ടു
അസംഖ്യം സ്ത്രീകളും പരുഷന്മാരും വെച്ചു എന്തും ചെയ്തും പാവ് അധി
കം വേണമെന്നായിട്ടുണ്ടെന്നും അഭിപ്രായം അതുകൊണ്ടു തിരക്കുണ്ടായി
എന്നു ഭാവം. ധീരന്തൻ.....ന്തൻ ധൈര്യത്തോടുകൂടി തന്റെ
കാൽച്ചിലമ്പു മുതലായ ആഭരണങ്ങൾ സഖികളുടെ കയ്യിൽ വെച്ചു
പറഞ്ഞു കൊടുത്തിട്ട് അന്നേരം..... കേറിനില്പു ആ സമയത്തു
നമ്മൾതന്നെ മുൻപേ മലർവാടിയിൽ ചെന്നുചേർന്നില്ലേ? അത് കാൽ
യുണ്ടോ? കുറിക്കൽ, കാമോത്സവകാലത്തു്, അസംഖ്യം സ്ത്രീകളും പരു
ഷന്മാരും ഗുഹത്തിൽ ഒന്നിച്ചുകൂടി. അവിടെ പുഷ്പാപചയസംരംഭ
കോലാഹലം ഉണ്ടായി. പൂവ് പഠിക്കുന്നതിനു നിന്നേക്കൾ സാമ
ത്വം നേടിക്കൂ കൂട്ടം. ഞാൻ അധികം പൂവുപഠിക്കും. അതല്ല ഏനി
ക്കത്രേ സാമത്വം. എന്നിങ്ങനെ വാശിയോടുകൂടി വാദം സംഭവിച്ചു.
അപ്പോൾ ജനിക്കുന്നവനു കൊടുക്കുവാൻ വെച്ചുപറഞ്ഞു് ആഭരണ
ങ്ങളും മറ്റും (ജനിക്കുമെന്നു ധൈര്യത്തോടുകൂടി) സഖിമാരെ എളിച്ചു
നമ്മൾതന്നെ മുൻപേ ചെന്നു പവർവാടിയിൽ കയറി. ഇതോർമ്മയില്ലേ?
എന്നു ഭാവം. ഇവിടെ “സ്വപ്നഭവിരഹാരായാസ്തപവം” “അഭ്യുദയ
ഗമനനിരക്തവം” വ്യാഖ്യാനം ഉടനടി സംഭോഗതപരസ്പർശം.
“ഭൂയഃ പുഷ്പാപചയകലയം” എന്ന മുഖത്തിനു “വേദതത്ത്വതത്ത്വം തപത്തേ
ഹം ഭൂയഃസി പുഷ്പാപചയവചനേനമീത്യേവം ചരസ്യരജിനീയം”
എന്നു വരവെഴുതിനി. അലങ്കാരം പദ്യരേഖകൾ.

പശ്ചാത്തമേ തപനീവ തപസേ പകുതിനായരേതി
പശ്ചാത്തമേതേന മതി കലുഷിതം ഭീരു നേത്രോലലം തേ ||
കീരസ്വേതി സ്ഥിതിമതി പുനഃസ്തേരമാവിസിന്ധേഷു
പ്രീതിസ്തേവവൃതികരഗുരു ക്ഷിപ്തമാളീമുഖേഷു || ൧൧ ||

കണ്ടാലും നീയെന്നിക്കോ ഭവതിയതുവിധം

പ്രീതിയിനല്ലതൊണ്ടി-

ചൂണ്ടാളെന്നിത്രയെൻചൊൽവഴി കലുഷനില-

യ്ക്കായ നേത്രോല്പലം നീ

ഉണ്ടാക്കുന്ന കിളിക്കെന്നതു മുഴുവനും-

യ്ക്കുതെളിഞ്ഞൊന്നാഹ്വാനം

കൊണ്ടാളീവഗ്ഗവക്രങ്ങളിലുരുതരല-

ലേജപ്തമായ് ചാച്ചതില്ലേ?

|| വൃഥ ||

ശ്ലോ. വൃഥ. നായകൻ വനശ്രീയെ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചുകൊണ്ടു നായികയോടു (മുൻപു ഉണ്ടായ കഥ അടയാളമായി) പറയുന്നു എന്ന് ഇവിടെ സ്മരിക്കേണ്ടതാകുന്നു.

കണ്ടാലും നീ കണ്ടാലും. എന്നിക്കോ..... ചൂണ്ടാൾ എന്നിക്കോ ഭവതിയതുവിധം ഈ നല്ല തൊണ്ടിച്ചൂണ്ടാൾ പ്രീതി എന്ന് അനപയം. എന്നിങ്ങനീ ഏതപോലെ ഈ ബിംബം ഈ ഇഷ്ടത്തെ തൊണ്ടിച്ചൂണ്ടാൾ ഈ വിശേഷണം വനശ്രീയ്ക്കും നായികയ്ക്കും ബാധകമാകുന്നു. തൊണ്ടിയ്ക്കു തുല്യമായ ചൂണ്ടാട്ടുകൂടിയവർ എന്ന നായികാപക്ഷത്തിലും തൊണ്ടിയെന്ന ചൂണ്ടാട്ടുകൂടിയവർ എന്ന വനശ്രീപക്ഷത്തിലും അർത്ഥം. പ്രീതി ഇഷ്ടം, രാഗം എന്നും എന്തിനത്രയെൻ..... നീ നീ ഏന്തിനത്രയെൻ ചൊൽവഴി കലുഷ നിലയ്ക്കായ നേത്രോല്പലം എന്ന് അനപയം. ഇത്രമാത്രം ഞാൻ പറഞ്ഞപ്പോൾ, കോപംകൊണ്ടു കലങ്ങിയ കണ്ണുകളെ. ഞാൻ വാക്യം മുഴുവനാക്കിയില്ല. ഈ തൊണ്ടിച്ചൂണ്ടാൾ എന്നിങ്ങ് ഇഷ്ടത്തെ എന്നു വരയ്ക്കുമാത്രമേ പറഞ്ഞുള്ളൂ. അപ്പോൾതന്നെ മറ്റൊരു സ്ത്രീയേ, മറ്റേ ശിഷ്യ ഞാൻ പറയുന്നു എന്നു വിചാരിച്ചു കോപംവന്നു നിന്റെ കണ്ണുകലങ്ങി എന്നു ഭാവം. ഇവിടെ നായികയുടെ സാപത്യാസഹിഷ്ണുതപം ധ്വനി. ഉണ്ടാക്കുന്ന..... നരയ്ക്കു കിളിയ്ക്കു ഉണ്ടാക്കുന്ന എന്നതു മുഴുവൻ ഉരയ്ക്കു എന്നു അനപയം. കിളിയ്ക്കു ഉണ്ടാക്കുന്ന എന്നു മുഴുവനും പറഞ്ഞപ്പോൾ, വാക്യം പൂർത്തിയാക്കിയപ്പോൾ, എന്നു ഭാവം.

ശേഷികളോടുകൂടിയ വനം കിളിയും സന്തോഷമുണ്ടാക്കുമല്ലോ. തെളിഞ്ഞൊന്നു പെട്ടെന്നു കോപംനീങ്ങി മനസ്സുതെളിഞ്ഞു; സപതിയെപ്പറ്റിയല്ല പറയുന്നതെന്ന് അറിഞ്ഞപ്പോൾ, മനസ്സിനു സമാധാനവും സന്തോഷവും ഉണ്ടായി എന്നു ഭാവം. ഹാസം.....ങ്ങിളിൽ ഹാസത്തോടുകൂടിയ സഖികളുടെ മുഖങ്ങളിൽ. കെണ്ടാളീ എന്ന ഭാഗത്തിൽ കൊണ്ടു—ആളീ എന്നു പദമേദം. കൊണ്ടു ആളീ എന്നും പദം മുറിയ്ക്കാം. എന്നാൽ ഇവിടെ ആദ്യം പറഞ്ഞ വിധമേണു വേണ്ടതു്. ഹാസം നായികയ്ക്കു പററിയ വിഡ്ഢിത്തം കണ്ടു സഖികൾ പരിഹസിച്ചു എന്ന് ഭാവം. ഉത്തരം.....തില്ലേ പൂവ്വർദ്ധ്വംവസാനത്തിലെ നേത്രോല്പലം ഇവിടെ കർമ്മം. ലജ്ജയോടും അസൂയയോടും കൂടി നീ സഖികളുടെ മുഖത്തു നോക്കിയില്ലേ? ലജ്ജ തനിക്കുപററിയ വിഡ്ഢിത്തം സഖികളറിഞ്ഞുവല്ലോ എന്ന വിചാരം ലജ്ജയ്ക്കു കരണം. അകാരണമായി പ്രിയതമനോടു കോപിക്കുവാൻ ഇടയായല്ലോ എന്ന വിചാരവും ലജ്ജയ്ക്കു ഹേതുവാകാം. ഇത്രയ്ക്കു അസൂയ. സഖികൾ പരിഹസിക്കുന്നത് അസൂയയ്ക്കു കാരണം. ഇത്രയും കാലത്തെ പരിചയമുണ്ടായിട്ടും നായികയ്ക്കു പ്രിയതമനെ ശരിയായി മനസ്സിലാക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ലല്ലോ എന്ന് വിചാരിച്ചു സഖികൾ പരിഹസിക്കുമ്പോൾ അവരോടു സംഭവിക്കുന്ന അസൂയ എന്നു ഭാവം. ഞാൻ വനശ്രീയെക്കുറിച്ചു പറയുന്നതു പകുതിയായപ്പോൾ, പ്രതിനായകനെക്കുറിച്ചാണു പ്രതിപാദിക്കുന്നതെന്നു വിചാരിച്ചു അക്ഷമയോടെ മുഴുവനും കേൾക്കാതെ നീ കോപിച്ചു. അപ്പോൾ ഞാൻ പക്ഷ്യം ചൂത്തിയായി. ആ സമയം നിന്റെ മുഖം തെളിയുകയും സപ്രമാദം മനസ്സിലാക്കി നീ ലജ്ജിക്കുകയും സഖികളെ നോക്കുകയും ചെയ്തു എന്ന് ഭാവം. ഇപ്രകാരം മുൻപു് ഒരു ദിവസം സംഭവിച്ചതു് കർമ്മയുണ്ടോ. അലങ്കാരം പശ്ചാത്തം.

പശ്ചാത്തോ യദി പശ്ചാത്തേ.

ലൈകസ്യോരേകസശ്രേയഃ

എന്ന് ലക്ഷണം.

ശ്രീധരശൈലേ കിമപി കലഹം ഭാവയിതാം സഖീനാം
മധ്യാൽ ഗേഹംപ്രതി വിചലിതാം നീലകണ്ഠസ്തവം തേ ||
അന്തർലീനാം പഥി ഊതയന്തേ മേലതാമാന്ധപന്യ
ഭാരേ ഗതപാത്ഥതി കിതവസ്താം വ്യവാധത്ത ബർഹൈഃ || ൮൨ ||

ക്രീഡാശൈലത്തിലെത്തോ കലഹകല്പിനടി-
 ചാളമധ്യത്തിൽനിന്നി-
 ട്ടുധാഭോപം ഗൃഹംപൂകിടുമളവയി ഞാൻ
 പിന്തുടന്നെത്തിടുമ്പോൾ,
 ഗ്രന്ഥം നീ പോയ് ലതാമണ്ഡപമണയവെ നി-
 ന്നിഷ്ഠനായിട്ടടുക്കൽ
 കൂടുന്നോനാതു കള്ളൻ മയിൽ ഭവതിയെ വൻ- .
 പീലിയാൽ മുടിയില്ലേ? ||൮൨||

ശ്ലോ. ൮൨. ക്രീഡാശൈല.....നടിച്ചു വിഹാരപർവ്വത
 ത്തിൽവെച്ചു ഹൃദയം പ്രണയകലഹം അഭിനയിച്ചുകൊണ്ടു്. ക്രീഡാ
 ശൈലം നായകയും നായകനും ഇരുന്ന വിനോദിക്കുന്ന പർവ്വതം
 ഉദ്ദിപകങ്ങളിൽ ഒന്നാത്ര ക്രീഡാശൈലം.

പ്രാസംഭോഗഭസദ്ഗീത-

ക്രീഡാദിസരിദായ-

ഏതാ സുധാകരം. “ക്രീഡാശൈലം കനകകുളീവേഷ്ഠനപ്രേക്ഷ
 ണീയഃ” ഏതാ “ക്രീഡാശൈലം പൃഥ്വീതലേനൈവ സാദൃശ്യം നിഷ്പന്നഃ”
 ഏതാ മോഹം. എന്തോ ഇപ്പോൾ കലഹകാരണം കാർമ്മിക്കുന്നില്ല.
 നടിച്ചു കലഹം വാസ്തവത്തെ ലുച്ഛിച്ചില്ല. പുറം ഉണ്ടെന്നു കാണി
 ക്കുകയാത്ര ചെയ്തു ഏതാ ഭാവം. ആളാമധ്യ.....പൂകിടുമളവ
 സഖകളുടെ കൂട്ടത്തിൽനിന്നു് ഹൃദയവർത്തമാനം കൂടി സാമ്യത്തിലേക്കു
 പോയ സമയത്തു് അയി ഞാൻ.....ത്തിടുമ്പോൾ അല്ലയോ
 സുഭദ്രീ! നീ പോയ സമയത്തു ഞാനും നന്നെ അന്വേഷിച്ചു പുറകെ
 വന്നു. ഗ്രന്ഥം.....മണയവെ ആ സമയത്തു നീ ഞാനറിയാതെ
 വെളിക്കുട്ടിയിൽ ചെന്നു. അപ്പോൾ നിന്നിട്ടു...മുടിയില്ലേ നിന്റെ
 ഇഴുത്തും അപകടക്കാരനും ആയ ആ മയിലു നിന്നെ അതിന്റെ
 വലിയ പീലിയെല്ലാം പരത്തിപ്പിടിച്ചു മറച്ചില്ലേ? ലതാമണ്ഡപം
 വെളികൾ മുറി പടർന്നുപിടിച്ചിരിക്കുന്ന തും. മറഞ്ഞിരിക്കുവാൻ
 വേണ്ട സൗകര്യം ധ്വനി. നിന്നിഷ്ഠൻ അവൻ നിന്നോടു മാത്രമേ

ഇഷ്ടമുള്ള. എന്നോട് ഇല്ല. അല്ലമെങ്കിലും എന്നോട് ഇഷ്ടമുണ്ടെങ്കിൽ ഇപ്രകാരം ചെയ്തയിട്ടു എന്ന ഭാവം. കിള്ളൻ വഞ്ചകൻ. നിന്നെ എന്റെ കണ്ണിനു മുൻപിൽനിന്നു മറച്ചവൻ. വാത്സല്യംധികൃദ്വേഷം തകം. വൻപീലി പീലിയുടെ സമൂലം അപനി. ഒരു ദിവസം ക്രീഡാശൈലത്തിൽവെച്ച് എന്നോട് മുക്കിച്ചിലുഭാവിച്ചു നീ ഗുഹത്തിലേക്കു പുറപ്പെട്ട് ഇടയ്ക്കു ലതാമണ്ഡപത്തിൽ കയറി മറഞ്ഞിരുന്നു. ഞാനും പുറകേ അന്വേഷിച്ചു വന്നു. അപ്പോൾ നിന്റെ ഇഷ്ടനായ മയിലു ലതാമണ്ഡപത്തിന്റെ വാതുക്കൽ വന്ന് അതിന്റെ പീലി മുഴുവനും വിട്ടുത്രി അതുകൊണ്ടു നിന്നെ എനിക്കു കാണുവാൻ പാടില്ലാത്തവിധം മറച്ചു. ഈ സംഗതി കാർമ്മിക്കുന്നുണ്ടോ എന്നു ഭാവം. അതി മനോഹരമായിരിക്കുന്ന ഒന്നാണു് ഈ അഭിജ്ഞാനം അടുത്ത പദ്യത്തിലേ ഇതിന്റെ സ്വരസ്യം പുത്തിയാകുകയുള്ളു.

ഭൂയശ്ചാസൗ സ്മഹരിതലളിതം ഭൂതലേ നൃസ്തപാദോ
വൃത്യാസേന ക്ഷണമവനതോന്നമ്രയം കണ്ണനാഭ്യം ||
ആർദ്രപ്ലവായൈരധികവിതന്തൈരായന്തൈർബുർഹഭാരൈർ-
ഭാരോപോന്തേ സുചിരമകരോന്മുത്തമാനിർഗമാനൈഃ || പൃന്ദ ||

പിന്നീടും ഭംഗിയായിട്ടുവനിയിലടിവെ-

ക്കുന്നതാളത്തിനൊപ്പി-

ച്ചുനീടുംതാഴ്ന്നു ലുംപൊക്കലുമടയനിറം-

കൊണ്ടുകണ്ണത്തിനോടും

മിന്നീടും നീണ്ട നൽപീലികളുയരെവിരു-

ത്തിട്ടവൻ ഭാരഭാഗേ

നിന്നീടുംവണ്ണമേ നോമതിൽവെളിയിലിറ-

ങ്ങൊരയ്യൊടിയില്ലേ?

|| പൃന്ദ ||

ശ്ലോ. പൃന്ദ. പിന്നീടും.....യായിട്ടു പിന്നീട് എന്നു മതി. 'മു' ഹന്ദോഭംഗപരിഹാരാർത്ഥം ചേർത്ത പദം. ഞാൻ ലതാമണ്ഡപത്തിൽ പ്രവേശിച്ചതിനുശേഷം നന്നായി ഭംഗിയായിട്ടു സ്മഹരിതലളിതം എന്ന മൂലത്തിന്റെ ഭാഷ. കാരോ അവയവംകൊണ്ടും തത്തുല്യപ്രകാരവിശേഷങ്ങളെ പ്രകാശിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് എന്നു 'സ്മഹരിതലളിത'ത്തിനു മാനവേദവ്യംബു.

സുകുമാരാംഗവിഷ്ണുപഃ

സുഭീനേന്ദ്രാധരക്രിയഃ

എന്ന (ശബ്ദരത്നാകരം) ലളിതത്തിൽ ലക്ഷണം. അവനിയി.....
കണ്ഠത്തിനോടും ഭൂമിയിൽ ചവുട്ടുന്ന താളം അനുസരിച്ചു കഴിഞ്ഞു
പൊക്കിയും താഴ്ന്നതുംകൊണ്ടു നിറംകൊണ്ടു കഴിഞ്ഞുപൊക്കുന്നതും
താഴ്ന്നതും കൂടെയാനുള്ള ഭംഗി ധ്വനി. മിന്നിടും.....വിടർത്തിട്ടു
മിന്നുന്നതും നീളമേറിയതുമായ പീലികൾ വിടർത്തിയിട്ട് അവൻ
പ്രാദോദാഗേ ആ മയിലു ലതാമണ്ഡപത്തിന്റെ വാതുക്കൽ
നിന്നിടുംവണ്ണമേ നില്ക്കുന്നവിധത്തിൽ നിന്നുകൊണ്ടു നോമതിൽ
.....ടിയില്ലേ നമ്മൾ അതിൽനിന്നു പുറത്തു വരുന്നതുവരെയും ആടി
യില്ലേ; കാമയുണ്ടോ? നോം നമ്മൾ-ഭേദ്യം. “താളൈശ്ശിഞ്ജാവലയ
സുരഭൈഃ കാണ്ഡയാ നന്തിതോ മേ” എന്ന (മേഘം. ൧. ഭാ.) വാക്യ
ത്തിന്റെ ഛായ.

ഭൂമിഷു കൃതപുടാന്തർമണ്ഡലാവൃത്തിലക്ഷ്യഃ-
പ്രചലിതചട്ടലഭു താണ്ഡവൈർമണ്ഡയന്ത്യാം
കരകിസലയതാളൈർമുശ്ലയം നന്ത്യമാനം
സുതമിവ മനസാ തപാ വത്സലേന സ്മരംഭി.

എന്ന (൧. രാ. ചരിതം) ഭാഷ്യവും. അലങ്കാരം സ്വഭാവോക്തി.

സർവ്വാതിഥ്യേ സരസി സലിലക്രീഡിതേഹം ന യാവ-
നംകേതപാനഗന്ധസ്പർശി സുദശാമപ്യരോമാഞ്ചിതേഷു ||
ഗണ്ഡേഷപാസാം നിഭ്രമഭ്രമാശ്ചോരി! ദൂരം ബിഭീമ-
സ്താവൽക്കാലം ദശമശൃണവം ഭൂയ ഏതസഖീഭ്യഃ || ൮൪ ||

സർവാതിഥ്യക്ഷുഭത്തിൽസ്തരസമൊരുജല-
ക്രീഡചെയ്യുന്നനേരം,
സർവാംഗം മുങ്ങി ഞാൻ പൊങ്ങിടുമിടയിൽ വധു-
മണ്ഡലത്തിന്റെ ഗണ്ഡം

ചൊവ്വായ് രോമാഞ്ചമേലുക്കായിലുമതിലധികം
കള്ളി! കുഞ്ചെച്ചതില്ലേ?
ദുവാരം ശങ്കയുണ്ടിയിവനിതു സഖിമാർ
ചൊല്ലി ഞാൻ കേട്ടിരിപ്പു. || വഴ് ||

ശ്ലോ. വഴ്. സർവ്വാതിഥ്യം.....നേരം നമ്മൾ സർവ്വാതിഥ്യം
എന്ന പേരായ കള്ളത്തിൽ സന്തോഷത്തോടുകൂടി ജലക്രീഡചെയ്യുന്ന
സമയത്തു സർവ്വാംഗം.....മിടയിൽ ഞാൻ ശരീരം മുഴുവനും
വെള്ളത്തിൽ മുക്കി പിന്നീട് പൊങ്ങുന്നതിനിടയ്ക്കു വധു.....ഗണ്ഡം
കൂടെ ക്രീഡിക്കുന്ന മറ്റു സ്ത്രീകളുടെ കവിളിൽ ചൊവ്വായ്.....
മേലുക്കായിലും നേരേ രോമാഞ്ചം തുറന്നിട്ടു. ഏകിലും, മുങ്ങുന്ന
സമയത്തു ഞാൻ മറ്റു സ്ത്രീകളുടെ അംഗത്തിൽ സ്പർശിക്കുകയോ
അതിന്റെ ലക്ഷണമായി അവരുടെ കരപാലങ്ങളിൽ രോമാഞ്ചമുണ്ടാ
കുകയോ ചെയ്തില്ല, ഏകിലും എന്ന് അഭിപ്രായം. അതിൽ.....
വെച്ചതില്ലേ അവരുടെ കവിളുകളിൽ രോമാഞ്ചമുണ്ടാകുന്നുണ്ടോ എന്നു
കള്ളിയായ നീ പ്രത്യേകം ശ്രദ്ധിച്ചുനോക്കിയില്ലേ. ശങ്കയ്ക്ക് അവർക്കു
ശമില്ലെങ്കിലും നീ ശങ്കിച്ച് അങ്ങനെ ചെയ്തു എന്നു ഭാവം. കള്ളി
ഞാൻ അറിയാതെ കളവുകൊണ്ടിച്ചവൾ എന്നു വ്യാഖ്യാനം. ദുവാരം.....
കേട്ടിരിപ്പു ഇയിടം ദുർവ്വാരം ശങ്കയുണ്ട്. ഇതു ഞാൻ സഖിമാർ
ചൊല്ലിക്കേട്ടിരിപ്പു എന്ന് അനവധി. ഈ എനിക്ക് അധികം ഭയ
മുണ്ട്. ഈ സംഭവം സഖിമാർ പിന്നീട് പറഞ്ഞു ഞാൻ അറിഞ്ഞി
രിക്കുന്നു. സഖിമാർ ചൊല്ലി ഞാൻ ജലത്തിൽ മുങ്ങിക്കിടന്ന
സമയത്തു, നീ മറ്റു സ്ത്രീകളുടെ കരപാലങ്ങളിൽ നോക്കിയത് എങ്ങ
നെയറിഞ്ഞു എന്ന ചോദ്യത്തിന്നു സമാധാനം.

ശ്ലീനം മാധവ്യം കിസലയപുടാലുഭ്യന്തരശോകയഷ്ടം-
യുത്രാതാമം കസുമമളിനം സ്വപ്നം കദാസൗ വസന്തഃ ||
ഇത്യർക്കണ്ണാഗിരി മന്വി ജനേ തൽഗണേ തപം സലജ്ജം
സ്തിതപം മുഖം മുഖമനമയസ്തനപി താമസം ലഗർഭം || വൃഥേ=

കാമം തേനേററലിഞ്ഞാത്തളിരൊളിനടുവേ

നിന്നശോകക്കൊടിശ്രീ-

യോമൽച്ചെമ്പുവു വണ്ടേററിടമരിയവസ-

ന്തം വരംകാലമെന്നോ

ഇതമട്ടാശിച്ചു ഞാൻ ചൊന്നളവതു സഖിമാ-

രെണ്ണിനോക്കുമ്പാൾ നാണി-

ച്ചോമൽത്താംബുലമുൾക്കൊണ്ടണിഹസിതമുഖം

തനപി നീ താഴ്ന്നിയില്ലേ?

||വര||

ശ്ലോ. വര. കാമംതേ.....കാലമെന്നോ തളിരൊളി
നടുവേനിന്ന കാമംതേനേററലിഞ്ഞ ആ അശോകക്കൊടിശ്രീയോമൽ
ച്ചെമ്പുവു വണ്ടു ഏററിടമരിയവസന്തംവരംകാലമെന്നോ എന്ന് അന്വ
യം. തളിരുകളുടെ നടുവിൽനിന്ന് അധികമായി തേൻ വീണു നന്ന
ഞ്ഞതായ അശോകപൂക്കുത്തിന്റെ ഭാഗിയായിച്ചുവന്ന പുഷ്പത്തെ
എന്നാണു വണ്ടു് ആസ്വദിക്കുന്ന വസന്തകാലം വന്ദപരമമെന്നു്. വസ
ന്തകാലത്തു് അശോകം പൂക്കുന്നു എന്നും വണ്ടു പുവിലെ തേൻ ആസ്വ
ദിക്കുന്നു എന്നും പ്രസിദ്ധം. ഇതമട്ടാ.....ന്നളവു ഞാൻ ആശിച്ചു
ഇതമട്ടു ചൊന്നളവു് എന്ന് അന്വയം. ഞാൻ ഉല്ക്കണ്ഠയോടുകൂടി ഇപ്ര
കാരം പറഞ്ഞപ്പോൾ ആശിച്ചു നായികാസമാഗമത്തിൽ അത്യാശ
യോടുകൂടി അതു സഖിമാരെണ്ണിനോക്കുമ്പാൾ സഖിമാർ
അതു ഏണ്ണിനോക്കുന്ന സമയത്തു് എണ്ണിനോക്കുക ഇപ്പോളത്തെ
ഈ ഇന്നതു്, അടുത്തു വരുന്നതു് ഇന്നതു്, അതിനടുത്തതു് ഇന്നതു്,
എന്നിങ്ങനെ ഋതുക്കളെ എണ്ണി (വിചാരിച്ചു) നോക്കിയപ്പോൾ
നാണിച്ചോ.....താഴ്ന്നിയില്ലേ തനപി! നീ കാമൽത്താംബുലമുൾ
ക്കൊണ്ടണിഹസിതമുഖം നാണിച്ചു താഴ്ന്നിയില്ലേ. അല്ലയോ സുന്ദരി!
നീ ഉള്ളിൽ താംബുലത്തോടുകൂടിയതും മന്ദഹാസംകൊണ്ടു ശോഭിക്കു
ന്നതും ആയ മുഖം ചെജിച്ചു താഴ്ന്നിയില്ലേ? ഞാൻ പറഞ്ഞതിന്റെ
സാരം നിനക്കു മനസ്സിലായി. അതത്രെ ചെജിച്ചു മുഖംതാഴ്ന്നുവാൻ
കാരണം എന്നു ഭാവം. ഞാൻ വാസ്തവത്തിൽ തളിരിനേയും വണ്ടിനേ

യം വസന്തത്തേയം മരും പഠിയല്ല പറഞ്ഞത്. നിന്റെ അധര ശോഭിതമായ മുഖത്തുനിന്നു ചർവ്വണംകൊണ്ട് ആർദ്രമായ താംബൂലം ഗ്രഹിക്കുന്നതിന് അനുകൂലമായ കാലം എപ്പോൾ വരുമെന്നത്രേ ഞാൻ പറഞ്ഞതിന്റെ ആശയം. മൂലകളായ സഖികൾക്കു ഞാൻ പറഞ്ഞതി ലടങ്ങിയിരിക്കുന്ന കളവു മനസ്സിലായില്ല. ഹസിതം നായകന്റെ വാക്ചാതുര്യം നായികയ്ക്കു ഹാസ്യത്തിനു മൂലം എന്നു ഭാവം. കഥകു ന്നാർ മുഖത്തിൽനിന്നു താംബൂലം, ആസവം മുതലായവ പരസ്പരം (മറ്റി) ഗ്രഹിക്കുന്നതു പ്രേമഭോഹദം എന്നു പ്രസിദ്ധം.

സാന്തിരേകമദകാരണം രഹ-
സ്തേന ഭക്തമഭിലേഷുരംഗനഃ
താഭിരപ്യപഹൃതം മുഖാസവം
സോപിബൽ ഖകലതുല്യഭോഹദഃ

എന് രഖ. (സ. മൻ) തളിര്, പൂവ്, വണ്ട്, വസന്തം എന്നിവ യുടെ സ്ഥാനത്തു് അധരം, താംബൂലം, നായകൻ, അനുകൂലകാലം എന്നിവ ഗ്രാഹ്യം. അഖകാരം രൂപകാത്മികയോക്തി.

രൂപകാത്മികയോക്തിസ്ത-
നിശീതുംബുവസാനതഃ

(കവല) എന്നു ലക്ഷണം.

പ്രസ്തുത പദ്യത്തോടുകൂടി സന്ദേശപ്രകരണാന്തർഭൂതമായ അഭി ജ്ഞാനപ്രകരണം അവസാനിക്കുന്നു. നായകനും നായികയ്ക്കും (സഖി കൾക്കും) മാത്രം അറിയാവുന്ന ഗുഹകാര്യങ്ങളാണു് അഭിജ്ഞാനമായി പ്രതിപാദിക്കുന്നതു്. നായകൻ പറയാതെ അവയെപ്പറ്റി ഭൂതന് അറി യുവാൻ നിവൃത്തിയില്ല. അതുകൊണ്ട് അഭിജ്ഞാനവക്ത്രം കേൾക്കു ബോധം, ഭൂതൻ നായകൻ പറഞ്ഞയച്ചു വന്ന ആശയത്തെ എന്ന വിശ്വാ സം നായികയ്ക്കു് ഉണ്ടാകുന്നു. ഇതാണു് അഭിജ്ഞാനത്തിന്റെ പ്രയോ ജനം. സീതയ്ക്കു താൻ രാമഭൂതൻതന്നെ എന്ന വിശ്വാസം വരുത്തുന്ന തിനു (വാ. രാ.) ഹന്തമാനം അഭിജ്ഞാനപാർക്കു പറയുന്നുണ്ടു്.

മേഘസന്ദേശത്തിൽ ഒരു അഭിജ്ഞാനമേ കാളിദാസൻ പ്രതിപാ ദിക്കുന്നുള്ളു. ശുക്രസന്ദേശത്തിൽ അതിന്റെ സ്ഥാനത്തു് ആറു അഭി ജ്ഞാനങ്ങൾ ഉണ്ടു്. ലക്ഷ്മീദാസൻ ഒന്നോ രണ്ടോ മന്ത്രം കൊണ്ടു തൃപ്തിപ്പെടുന്നില്ല. അവ ഒരോന്നും അതിമനോഹരവും അത്യന്തം സ്വാഭാവികവും ആയിട്ടുണ്ടെന്നു കാണാം. ആകപ്പോഴെ

വിചാരിച്ചാൽ, മേലത്തെ അനുകരിച്ച ശുകത്തിൽ കവി രചിച്ച ചേർത്തിരിക്കുന്ന അഭിജ്ഞാനപ്രകരണം 'തിരിയിൽനിന്നു കൊള്ളത്തിയ പന്തംപോലെ' സമൃദ്ധയാഘാദകമാന്തിട്ടുണ്ടെന്നു പറയുന്നതിൽ അതിശയോക്തിയില്ല.

ഇത്യേതേഷു സിംഹതരമഭിജ്ഞാനവസ്തുഷ്ചപനേകേ-
ഷ്ചപനേന രചം കശചിനമഭിജ്ഞായ മാം മാ വിഷീഭ ||
മുശോ മുർല്ലഭിരഹതജയാ കപാപി തേ വിസ്മൃതിശ്ചേൽ
സ്യാച്ച കപാപി സ്മൃതിരിതി ബഹുനൃത്ര ഭത്തേനൃമുനി || പൃന്ത ||

ഇത്യേവം സ്പഷ്ടമായിപ്പലതരമടയാ-
ളങ്ങൾ കാണിച്ചതിനേൽ

പ്രത്യേകിച്ചൊന്നുകൊണ്ടിട്ടിവനു കശലമെ-
ന്നോത്തൊഴിക്ക് വിഷാദം;

മുശോ! മുക്കംവിയോഗാധുനയിലിവയിലെ-
ന്നോമ്മയില്ലെങ്കിൽ മറെറാ-

ന്നുരുത്തേടിക്കൊള്ളുവാനുമതിയതിനതരം-
പോലെതന്നേനനേകം. || പൃന്ത ||

ശ്ലോ പൃന്ത. വിശ്വാസത്തിന് ഒരു അടയാളം, പോരേ, എന്തിന്നു അനേകം പ്രതിപദിക്കുന്നു എന്ന ശങ്കയ്ക്കു സമാധാനം പറയുന്നു. ഇത്യേവം.....കാണിച്ചു ഇവിടെ പറഞ്ഞവിധം അനേകം അടയാളങ്ങൾ വിശദമായി വിവരിച്ചു മനസ്സിലാക്കി അതിനേൽ..... വിഷാദം അവയിൽ പ്രത്യേകിച്ചു ഏതെങ്കിലും ഒന്നുകൊണ്ടു ഏനിക്കു ക്ഷേമത്തെ എന്ന് വിചാരിച്ചു വിഷാദം കളഞ്ഞാലും. മുശോ! മുക്കം.....ല്ലെങ്കിൽ അല്പായുസ്സു സന്ദരി, വർദ്ധമാനമായ വിരഹഭ്രംശനിമിത്തം ഇവിടെ പറഞ്ഞ അടയാളങ്ങളിൽ ഏതെങ്കിലും ഒന്നിനെപ്പറ്റി കാര്യം, ബോധം, ഇല്ലാതെ വന്നാൽ. മുശോ! സംബുദ്ധി. സന്ദരി, കാര്യയില്ലാത്തവൾ. അങ്ങനെ സംഭവിക്കാമെന്ന് അഭിപ്രായം. "അനതിനിർഭരയൈവനാഭരണതപാഭവിദിതവസ്തുതത്ത്വം"(വില്പല്ലത) മുശോ എന്ന് പൂണ്ണസരസ്വതി. 'മെശാലും ച മഹിമാഗുണേ ഷുക്തേഷുതമം. തദുക്തം കവിവല്ലഭനേ:-

അപിനലവ്യമജീഭിരഭഞ്ചവൃതാംഗകൈഃ
ഹൈമമാഭരണം ലജ്ജാ മാണിക്യം തത്ര മുശോതം.

ഇതി'' എന്ന് നാരായണപണ്ഡിതൻ. (ഉത്ത. രാ. ചരി. ഭാവാത്മ ഭീപിക. വ്യാഖ്യാ) പറഞ്ഞിരിക്കുന്നത് ശ്രദ്ധേയമാകുന്നു. മുശോത ഉത്തമസ്രീകൾക്ക് അതിവിശിഷ്ടമായ ഒരു ഭൂഷണമാകുന്നു. സ്വർണ്ണവും മാണിക്യവുംപോലെ സ്രീകൾക്കു ലജ്ജയും മുശോതയും ഇണങ്ങുന്നു. മറെറൊന്നും.....മതി വേറെയേതെങ്കിലും ഒരു കാർമ്മിക്കുന്നതിനു സൗകര്യമുണ്ടാകണം. അതിനു.....നേകം അനേകം അഭിജ്ഞാനങ്ങൾ പറഞ്ഞാൽ അവയെ ഒന്നിനേയുംപറ്റി കാർമ്മയില്ലെന്നു വരുന്നതല്ല, ഒന്നുമാത്രം പറഞ്ഞാൽ കാർമ്മയില്ലെന്നു വരാം. വിശേഷേണ വിരഹവ്യാധിയിൽ മുഴുകുന്നവരെ സംബന്ധിച്ച ഇപ്രകാരം സംഭാവ്യമാകുന്നു. അതുകൊണ്ടു പല അടയാളങ്ങൾ പറഞ്ഞു. എന്ന് അഭിപ്രായം. കവിയുടെ യുക്തി ഏകദേശംഗമമായിരിക്കുന്നു.

സന്ദേശം ഉപസംഹരിക്കുന്നു.

തപതസ്തപം മം പ്രവദതി ജനം യൽ തപയി പ്രേമബന്ധേ
മത്തേ മം തപം മധ്യ ച മദ്യരാപംഗി! നൈവാത്ര ഭേദഃ ||
തദപിശ്ലോകച്യുതിമനസസ്സാധപസാധുവ്യപേക്ഷാ-
മുക്കൈരുക്കൈർമമ ധൃതിസുധാസിന്ധുരജ്ജ്വലതാം തേ || പൂ ||

നിന്നേക്കാൾ നിയ്യതായെന്നെയുമിഹ ജനമോ-
തുന്ന് തമ്മിൽ പ്രിയംകൊ-

ണ്ടെന്നേക്കാൾ ഞാനതായ് നിന്നെയുമിതിൽ മദിരാ-
പാംഗി! ചെററില്ല ഭേദം;

ചിന്നം വേർപാടിൽമാഴ്കും മനമൊടുമിതിനാൽ
നല്ലതോ ചീത്തയോയെ-

ന്നൊന്നുംനോക്കാതെയുള്ളൻമൊഴി തവ ധൃതിദ-
ശ്വാഞ്ഛി വാഞ്ഛിച്ചിടത്തേ'' || പൂ ||

ശ്ലോ. പൂ. നിന്നേക്കാൾ.....കൊണ്ടിട്ട് ഇഹ ജനം തമ്മിൽ പ്രിയംകൊണ്ടു നിന്നേക്കാൾ നിയ്യതായ് എന്നയും എന്ന് അനവധി. കൗതൂഹലം കൂടി. ഇവിടെ ചോദ്യത്തിലെ ജനങ്ങൾ അന്യംനും

അനുരാഗംകൊണ്ടു നിന്നേക്കാൾ നിയുണ്ടാണു ഞാൻ എന്നു പറയുന്നു. എന്റെ ആത്മാവിനോടു നിനക്കു നിന്റെ ആത്മാവിനോടുള്ളതിൽ കൂടുതൽ സ്നേഹമുണ്ടെന്നു ജനങ്ങൾ പറയുന്നു. എന്നു ഭാവം. എന്തേക്കാൾ.....നിന്നെയും ഇവിടെയും ജനം കർത്താവും. ഓതുനു ക്രിയ. അതുപോലെ എന്തേക്കാൾ ഞാനായിത്തീർന്നിട്ടുണ്ടു നീ എന്നു പറയുന്നു. എനിക്കു നിന്റെ ആത്മാവിനോടു എന്റെതിനോടുള്ളതിനേക്കാൾ സ്നേഹമുണ്ടെന്നു പറയുന്നു. എന്നു ഭാവം. ശരീരം കൊണ്ടു മാത്രം രണ്ടുപേർ; ആത്മാവുകൊണ്ടു ഒരൾ; എന്നീവിധം നമ്മെപ്പറ്റി ലോകം ഗണിക്കുന്നു. ഇതിൽ.....ഭേദം മദിരാപാംഗി! ഇതിൽ ഭേദം ചെറു ഇല്ല എന്നു അനപയം. അല്ലയോ സുഭരി! ഞാൻ ഈ പറഞ്ഞതിനു അല്പവും വ്യത്യാസമില്ല. മദിരാപാംഗി! മദിരപോലെ കാമുകന്മാരെ മോഹിപ്പിക്കുന്ന അപാംഗത്തോടുകൂടിയവൾ, കടക്കുകൊണ്ടു ആർക്കും വ്യോമാഹം ജനിപ്പിക്കുന്നവൾ. മദിരമപ്പം, കടക്കും ഹൃദയകഷ്ടം എന്നു ഭാവം. ഭേദം വേർപാട്ടു, വ്യത്യാസം.

ഭേദം ചൈവേ വിശേഷേ സ്വം-

ദുപജാപേ വിഭാർണേ

എന്നു വിശപം. ചിന്നം വേർപാടിൽ.....മിതിനാൽ ഇതിനാൽ ചിന്നം വേർപാടിൽ മഴ്കും മനമൊടു എന്നു അനപയം. ഇതുകൊണ്ടു വിരഹവിന്നമായ നെസ്സോടുകൂടി മനം മനസ്സ്. “സുഖാദ്യപലബ്ധിസംധനമിതിയം മനഃ” എന്നു (ത. സം.) താർക്കികമതം. സുഖാദ്യവസ്ഥകളുടെ ഞ്ഞെന്തെ ജനിപ്പിക്കുന്ന ഇന്ദ്രിയം. ഇതിനാൽ നമ്മളെ രണ്ടുപേരെയും ലോകം അഭേദമായി കണക്കാക്കുന്ന നിലയിൽ. നല്ലതോ.....മൊഴി ഭാഗിയോടും അത്മത്തോടുംകൂടിയതോ അതോ അങ്ങനെയല്ലാത്തതോ എന്നൊന്നും വിചാരിക്കാതെ പറയുന്നതായ എന്റെ വാക്കു. വായോഗാർത്തിയോടുകൂടി പറയുന്നതാകയാൽ എന്റെ വാക്കിനെ സംബന്ധിച്ച സാധപസാധു വിചാരംചെയ്യേണ്ടതില്ലെന്നു ഭാവം. തവ.....വായിച്ചിട്ടുട്ടേ നിന്റെ ധൈര്യമാകുന്ന പാല്ല്യമിനെ വർദ്ധിപ്പിക്കട്ടെ. എന്റെ വാക്കുകേട്ടു നിനക്കു അധികമായ ധൈര്യം ഉണ്ടാകട്ടെ.

ഇത്ഥം നൃസ്സം തപയി മമ വചസ്തത്ര ഗതാം ഗൃഹിണ്യൈ
വിശ്രാഞ്യൈവം ശ്രവണസുഭാഗം ഗച്ഛ ഭൂയാ യഥേച്ഛം ||
നാഹം യാചേ മദഭിഗമനാദർധപമന്യത്ര യാത്രാം
യന്നൈകത്ര സ്ഥിതിരഭിമതാ സൈപരസഞ്ചാരിണാം വഃ || വുവു ||

എന്നേവം തന്നിലേല്പിച്ചൊരു മമ മൊഴിതാ-
നങ്ങുചെന്നെൻപ്രിയയ്ക്കും-
യൊന്നേകിക്കൊരുക കണ്ണാമൃതനിലയിലുടൻ
തന്നെ പോകാം യഥേഷ്ടം;
പിന്നേയും ഞാൻ നടന്നെത്തിടുമതുവരെയും-
ദൂക്കിൽ നിലുറുനലട്ടി-
ല്ലൊന്നേറെ സൈപരചാരിക്കൊരിടമതിലിരി-
പ്പിഷ്ടമാകില്ലയല്ലോ. || വുവു ||

ശ്ലോ. വുവു. നായികയെ സന്ദേശം അറിയിച്ചാൽ പിന്നെ ദൂതൻ യഥേച്ഛം പോകാമെന്നു പറയുന്നു. എന്നേവം.....ചെന്നു് ഇപ്രകാരം ഞാൻ എന്റെ പ്രിയതമയോടു പറയുന്നതിന്നു നിന്നെ പറഞ്ഞു എല്പിച്ചു വാക്കു്, സന്ദേശം, നീ തുക്കണമതിലകത്തു ചെന്നു എൻപ്രിയയ്ക്കും.... നിലയിൽ എൻപ്രിയയ്ക്കായ് ഒരു കണ്ണാമൃത നിലയിൽ ഏകിക്കൊരുക എന്നു അനപയാ. എന്റെ പ്രേയസിന്നു കണ്ണാമൃതമെന്ന മട്ടിൽ പറഞ്ഞുകാട്ടത്താലും. അമൃതംപോലെ അവളുടെ കണ്ണങ്ങളെ കളുപ്പിക്കുന്നതായിരിക്കും എന്റെ സന്ദേശം എന്നു ഭാവം. ഉടൻ...യഥേഷ്ടം അവളോടു പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞാൽ ഉടനെ തന്നെ നിനക്കു നീ ആഗ്രഹിക്കുന്ന സ്ഥലത്തേയ്ക്കു പോകാം. പിന്നേയും ഞാൻ.....നലട്ടില്ല പിന്നെയും, ഞാൻ നടന്നു അവിടെ എത്തിച്ചേരുന്നതുവരെ അവളെ സമാശ്വസിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു നീ അവിടെ തന്നെ താമസിക്കണമെന്നു പറഞ്ഞു, നിന്നെ ഉപദ്രവിക്കു നില്ല. ഒന്നേറെ.....യല്ലോ തോന്നുന്നതുപോലെ ഏതു ദിക്കിലും സഞ്ചരിക്കുന്ന സ്വഭാവത്തോടുകൂടിയവൻ ഒരു സ്ഥലത്തു തന്നെ താമസിക്കുക എന്നതു് ഇഷ്ടമായിവരികയില്ല, നിശ്ചയം. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ വീണ്ടും അവിടെ താമസിക്കുന്നതിന്നു നിന്നോടു പറയുന്നില്ല. എന്നു ഭാവം.

ഏവം സഖ്യേ മയി വിശരണേ സംശ്രിതേ പ്രാണരക്ഷാം
 സമ്പാദ്യ തപഃപ്രണയകരുണാപൗരൂഷാണി പ്രഥമം ||
 സ്വാപ്നഃപ്യവം പ്രിയജനവിധോഗാർത്തിമപ്രാപ്തയോഗൈഃ
 ഭാരസ്തൂർണ്ണം ഭവതു ച പുനർദർശനാനന്ദലക്ഷ്മീഃ || വുൻ ||

ഈവണ്ണം വേട്ടയായിച്ചിരമശരണനായ്-
 തന്നെ വന്നാശ്രയിച്ചെൻ-

ജീവൻ കരുത്തുണ്ടു സഖ്യം, കനിവു, വിരുതിതൊ-
 ക്കെ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തു;
 ഏവം സ്വാപ്നത്തിലും തൻ പ്രിയവിരഹവികാ-
 രാർത്തിതട്ടാത്ത തെങ്ങു-

ക്കാവ്യാവേശാൽ സുഖം കിട്ടണമിനിയരികിൽ-
 കണ്ടു സന്തോഷപൂരം. || വുൻ ||

ശ്ലോ. വുൻ. പ്രമേയത്തെ ഉപസംഹരിച്ചു യഥോചിതം ആശീ-
 ള്യാദം ചെയ്തു ഭൂതന്റെ പുനർദർശനം പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. ഈവണ്ണം.....
 ന്നാശ്രയിച്ചെൻ ഇപ്രകാരം ഇഷ്ടനും മറെറൊരു ആശ്രയം ഇല്ലാ-
 തവനും നിന്നെ വന്നു ആശ്രയിച്ചവനുമായ ഏന്റെ വേട്ട താനും
 നീയും രണ്ടുമുണ്ടു വാക്കു പറഞ്ഞുപോകരുതെന്നു വേട്ടക്കാരൻ, സ്നേഹിത-
 ന്മാരായിക്കഴിഞ്ഞു ഏൻ്റെ ധ്വനി.

സതാം ഹി യൽ സന്നതഗാത്രി സംഗതം
 മനീഷിഭിസ്സാപ്തപഭീനമുച്യതേ

(കുമാരസംഭവം. സ. 10) എന്നു ഭാഷ്യവും. അതുകൊണ്ട് ഏന്റെ
 ഭുവപരിഹാരം നിന്റെ കൃത്യങ്ങളിലൊന്നായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു.

ദർശിതാനി കരുതാണി ഗൃഹേ ഭുജതമശങ്കിതാ
 കഥിതാനി രഹസ്യാനി സൗഹൃദം കിമതഃപരം

എന്നു സൗഹൃദസ്വഭാവം. തന്നെ വന്നാശ്രയിച്ചു ആശ്രിതരക്ഷ-
 ണം മഹാജനധർമ്മമാകുന്നു എന്ന് അഭിപ്രായം.

ആന്തോ വാ യദി വാ ദുഷ്ടഃ പാശാശ്ച ശരണം ഗതഃ
 അരിഃ പ്രാണാൻ പരിത്യജ്യ രക്ഷിതവ്യഃ കൃതാത്മനഃ

സചേൽ ഭയാദാ മോഹാദാ കാമാദാപി ന രക്ഷതി
 സ്വയം ശക്ത്വേ യഥാസ്വയം തല്പാപം ലോകഗർഹിതം

വിനയോ പശുതസ്തസ്യ രക്ഷിണഃ ശരണം ഗതഃ
ആദായ സുതതം തസ്യ സർവ്വം ഗച്ഛേദരക്ഷിതഃ
ഏവം ഭോഷോ മഹാനത്ര പ്രപന്നാനാമരക്ഷണേ
അസ്വപ്തഃ ചായശസ്യം ച ബലവീര്യവിനാശനം

എന്ന് വാല്മീകിരാമായണം (യു. കം.) നോക്കുക. ജീവൻ.....

പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തു എന്റെ ജീവനെ രക്ഷിച്ചു നീ നിന്റെ എന്നോടുള്ള ഇഷ്ടം, ഭയം, സാമർത്ഥ്യം എന്നീ ഗുണങ്ങളെ ഏല്പാം പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുക. എന്റെ ജീവത്രാണം ചെയ്യുമ്പോൾ നിന്റെ സഖ്യാഭിഗുണങ്ങൾ ലോകപ്രസിദ്ധങ്ങളായിത്തീരും. എന്ന് ഭാഗം. ജീവൻ

വാലാഗ്രശതഭാഗസ്യ ശതധാകല്പിതസ്യ ച
ഭാഗോ ജീവസ്സവിജ്ഞേയഃ.....

എന്ന് ഭാഗവതം. ഒരു ചെറിയ രോമത്തിന്റെ അറ്റം നോക്കി മുറിക്കുക. വീണ്ടും അതിലെ ഒരു ഭാഗം നോക്കുക. അതിൽ ഒരു അംശം പോലെ സൂക്ഷ്മമായ വസ്തു. ഏവം.....ഞങ്ങൾക്കു ഇപ്രകാരം ഇപ്പോൾ സംഭവിച്ചതുപോലെ, ഉറക്കത്തിൽകൂടി ഞങ്ങൾക്കു പ്രിയ ജനവുമായി വേർപിരിയുന്നതുകൊണ്ടു ടുഖം ഉണ്ടാകാതെയിരിക്കട്ടെ എന്ന് അഭിപ്രായം. ആവും വേഗാൽ.....പൂരം സഖേ! ആവും വേഗാൽ ഇനിയരികിൽ കണ്ട സന്തോഷപൂരം കിട്ടണം എന്ന് അന്വയം. അല്പായുസ്സേമിതാ ഇനി ഞങ്ങൾക്കു കഴിയുന്ന വേഗം അടുത്തു കണ്ട സന്തോഷിക്കുവാൻ സംഗതിവരട്ടെ. പൂരം ശൈലി. ബാഹുല്യമ്യോരകം. 'എണ്ണം നോക്കുമ്പോൾ ഉപനിഷത്തുടൽപെടാത്തേവർ തൻപൂരമെന്നാർ'. (നല്ല ഭാഷ) ഇത്യാദി പ്രയോഗങ്ങൾ കാണുക. സ്തേമിതന്മാരായ നമ്മൾക്കു രണ്ടുപക്ഷം ഇനിയും കണ്ട സന്തോഷിക്കുവാൻ അവസരം ലഭിക്കട്ടെ എന്ന് ധ്വനിക്കുന്നതായി വിചാരിക്കണം. ഇപ്രകാരം ഉണർന്നുയർന്നു ആതിസ്തോടുകൂടി കാവ്യം അവസാനിക്കുന്നു.

“സന്തോഷപൂരം” എന്ന മംഗലപദത്തെ കാവ്യത്തിന്റെ ഒടുവിൽ നിവേശിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു എന്ന് ഇവിടെ വിശദീകരിക്കേണ്ടതാകുന്നു. ഭാഷയിലെ ‘സന്തോഷപൂര’ത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തു മൂലകവി “പുനർദ്ദർശനാനന്ദലക്ഷ്മീഃ” എന്ന പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നു. നായകനും നായികയും ദൂതനും ഉണർന്നുയർന്നു ആതിർവാദം ഇവിടെ ചെയ്തിരിക്കുന്നു എന്ന് ശ്രദ്ധിക്കുക.

അന്തേ കാവ്യസ്യ നിത്യതപാൽ-
കല്യാണാശിക്കമുത്തമം
സർവ്വത്ര പ്രപഞ്ചേ വിഭാ-
നായകഞ്ചാനന്ദരൂപിണീ

എന്നു കാണുക. മംഗലാന്തരായ കാവ്യങ്ങൾ തല്പരന്മാർക്കുമാർക്കും
അനുവാചകന്മാർക്കും ശ്രോതാക്കന്മാർക്കും സർവ്വർക്കും ശ്രേയസ്കരം എന്നു
സിദ്ധം. കവിലോകസമുദായ കാളിദാസൻ

ഇഷ്ടാൻ ദേശാൻ ഇലദ വിചര പ്രാവൃഷ്ടാ സംഭരശ്രീർ-
മാഭൂദേവം ക്ഷണമപി ച തേ വിദ്യതാ വിപ്രയോഗഃ

എന്ന മംഗലപ്രാർത്ഥനയാടുകൂടി മേഖസന്ദേശകാവ്യത്തെ അവസാനി
പ്പിച്ചിരിക്കുന്നതിനെ പ്രകൃതത്തിൽ ലക്ഷ്മീദാസനും അനുകരിച്ചിരി
ക്കുന്നു.

മന്നാകെപ്പേരിണങ്ങും കവിയുടെ മഹിതം
കാവ്യരത്നത്തിനിമ്മ-
ഭട്ടനാചാര്യവിയം തീർത്തഴിയ നവമാം-
വ്യാഖ്യ വൻശുഷ്കമാകാം;
തന്നാനഭാവസമ്പന്നിലയിട്ടു ചെളിവാ-
ക്കിപ്പ നന്നാ, യിവണ്ണ,
വന്നാലും തൽപ്രബന്ധാമൃതവിഹൃതിസുഖം
ശോഭനം ലാഭമാം മേ.

‘ഈ വിഭവാനെന്തിനായിത്തൊഴിലിനു വെറുതേ
ചാടിവീണ’ന്നു ഗർവ്വാ-
ന്നാവിർഭേദം കുമിക്കു ചെലയുടെ വചനം
കേൾക്കിലും ഞാൻ കലുഷാ
ഭൂയികൽ പ്രാതിവാജ്യം കവിവരനുടെ വാ-
ദേധിയെ വ്യാഖ്യയാകും-
പുവിട്ടുച്ചിട്ടു കൈവന്നൊരു സുകൃതമെന്നി-
ക്കണ്ണുമാനന്ദമുലം.

എങ്ങാണാശ്ശുക്തസന്ദേശം-
മെങ്ങാണെനച്ചുബുദ്ധിയും
പാങ്ങാളം ഗുരുകാരന്യ-
ത്താങ്ങാലീവ്വംബു തീർത്താൻ.

ശുദ്ധിപത്രം.

പുറം.	വരി.	അബലം.	സുബലം.
ഒ	൨	സോതം	സോതം
൭	൨	രവണ്യ	രവണ്യ
൧൭	൨൨	അങ്ങയ്ക്കു നൽകുന്നതില്ലേ	അങ്ങയ്ക്കു...നൽകുന്നതില്ലേ
൨൧	൩	ആശ	ആസ്ഥ
൨൩	൧൭	മുന്നിൽ	മുന്നിൽ
൩൪	൨൧	എത്തേണം നീ	നീ
”	”	മലമകൾ	നീ മലമകൾ
൪൨	൧൮	സമ്പത്ത്	സമ്പത്ത്
൪൫	൭	സാദി	സാദി
൫൨	൨൭	വോടായ്	വോടു
൫൪	൨൦	ചെയ്തോ	ചെയ്തോ
൫൭	൨൪	തന്നെത്താൻ	താൻ
൫൯	൨൭	യെന്ന	രെന്ന
൭൪	൧൨	ബലംനി	ബലംനം
൯൯	൨൩	പ്രേക്ഷിക്കൈ	പ്രേക്ഷിക്കൈ
൧൦൪	൧൩	ബന്ധുസ്സേവം	ബന്ധു
”	”	സ്സേവം	പ്രണയം
൧൧൦	൮	മൊന്നെന്ന	മൊന്നൊന്ന
൧൧൧	൭	നമഃ	നമഃ
൧൧൭	൨൨	മൂന്നം	നാലം
൧൨൮	൨	ഇവിടെ	ഇവിടെ
൧൨൯	൧൭	മിന്നം	ചിന്നം

പുറം.	വരി.	അബലം.	സുബലം.
മരുമ	മരി	നിശ്ശയതി	നാശയതി
മരുർ	മരി	അമരം	അമരം
മർമ	മ	സ്ഥാനം	സ്ഥാനം
മരിമ	മ	വണ്ണം	വണ്ണം
മരിവ	വ	യത്രി	യത്രി
„	മരി	ത്തിട്ട	ത്തിട്ട
മരുവ	മ	ച്ചന്തി	ച്ചന്തി
മരുമ	മ	രതി	രതി
മരുർ	മ	കുളികക്ക	കുളികക്ക
മരു	മ	ബഹ	ബഹ
മരു	മ	മ	നിത്യം മ
മരു	മ	പാപ	പാപ
„	മ	വാക്യത്തിലും	വാക്യത്തിൽ
മരു	വ	തന്ത്ര	തന്ത്ര
മരു	മ	മുപ്പാരു	മുപ്പാരു
മരു	മ	ച്ചണ്ട	ച്ചണ്ട
മരു	മ	ഗച്ഛതി	ഗച്ഛതി
മരു	മ	സ്വപര	സ്വപര
മരു	മ	മോടാ	മോടാ
മരു	വ	വിധഃസംഗത	വിധഃ മത
മരു	മ	നിടയിൽ	നിടയൊട്ട
മരിമ	മ	ഭര	ഭര
„	മ	തത്ര	തത്ര
മരി	മ	എപ്പോൾ	ചൊല്ലുന്നതെ
			പ്പോൾ
മരു	മ	കല	മണി
മരി	മ	പുളിപ്പിൽ	പുളിപ്പിൽ
മരു	മ	കുളി	കുളി

പുറം.	വരി.	അബലം.	സുബലം.
മുതൽ	ഊ	നണി	നണി
„	വ	പ്രഥമ	പ്രഥമ
മുതൽ	മു	സൈപരം	സൈപര
„	മു	കേട്ട	കേട്ട
മുതൽ	ന	തൊക്കെ	തൊക്കെ
മുതൽ	മു	മുററി	മുററി
മുതൽ	മ	സംഗീതം	സംഗീതം
„	മ	രവിന	രവിന
മുതൽ	ന	ചെയ്ത	ചെയ്ത
„	മ	വികാരം	വികാരം
മുതൽ	മ	ഭൂമി	ഭൂമി
മുതൽ	ന	മനസ്സ	മനസ്സ
മുതൽ	മ	നേതം	നേതം
മുതൽ	മ	തട്ട	തട്ട
മുതൽ	ന	(രണ്ടാമത്തെ)കൊണ്ട	കൊണ്ട
„	മ	ശൈല	ശൈല
മുതൽ	മ	സൂര്യ	സൂര്യ
„	ന	വിടുത്തി	വിടുത്തി
„	മ	ഭൂതം	ഭൂതം
മുതൽ	ന	അവയെ	അവയിൽ

ശ്രീനമകർത്താവിന്റെ ഇതരകൃതികൾ.

	രൂ.	ണ
രഘുപാദ്യം (മഹാകാവ്യം)	2	4
രഘുവീരവിജയം	1	2
അന്യോക്തിമുക്താലത	6	1
ഭദ്രശ്ശിപ്രഭാവം	1	2
ചെല്ലർനാഥോദയം		
(പ്രബന്ധം) വ്യാഖ്യാനം	1	2
കേരളീയസംസ്കൃതസാഹിത്യചരിത്രം		
അക്കാദമി (ഒന്നാംഭാഗം)	4	8
സാഹിത്യമഞ്ജുഷിക (ഒന്നാംഭാഗം)	2	10
ക്ഷേമേന്ദ്രൻ	1	2
ശ്രീ കാളിദാസർ	1	2
ജഗദ്ഗുരു ശങ്കരാചാര്യർ		
സാഹിതീസ്വരൂപം	3	12
ശുകസന്ദേശം (വ്യാഖ്യാനം)	3	3

ഈ കാണിക്കുന്ന മേൽവിലാസത്തിൽ അപേക്ഷിക്കുക

മാനേജർ,

“കമലാലയം” പ്രസ്സ്,

പുത്തൻചന്ത,

തിരുവനന്തപുരം.